

שבוע יום הכיפורים וחג הסוכות

(24 - 30 September 2023)

ט' - ט"ו תשרי תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגָּךְ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וְשִׂבַּעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדַמָּה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֹתֶם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֱלֹהִים נִשְׁאַתִּי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינַי
עֹבְדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינַי
שֹׁפְתָה אֶל יְד גְּבֻרָתָהּ בֵּן עֵינַיִנוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חֲנַנּוּ יְיָ חֲנַנּוּ
כִּי רַב שְׁבַעְנוּ בּוֹז: ד רַב־תָּה שְׁבַעְהָ לָּהּ
נִפְשָׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֲלֵי
יּוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שְׁמַחְתִּי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְדָּה:
ב עַמְדוֹת, הֵיוּ רִגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר, שְׁחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
שְׂבַט־יִזְיָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת, לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה,
יָשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבֵית דָּוִד: ו שְׁאֵלוּ,
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלִי אֶהְבֵּד: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ
שְׁלוֹה, בְּאַרְמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן, אַחֵי וְרַעֵי אֲדַבְּרָה־נָּא
שְׁלוֹם כָּךְ: ט לְמַעַן, בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לָךְ:

סוף זמן קידוש לבנה:
יום חמישי בערב, י"ג תשרי

אגרות קודש

בי"ה, י"ג תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד אשר בתל אביב,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מכ"ג אלול, ומה שמסתפקים אודות כוונתי בפעולות הנדרשות בהמקצוע דבתי כנסיות לאיזה סוג כוונתי, הנה כוונתי היתה לכל הסוגים שמזכירים - כ"א בענינו...

נהניתי מקטע דהמודיע והקול, בו נדפסו במרכז מוסדות חב"ד, אף שפלא שלא נזכרה ג"כ אגודת נשי ובנות חב"ד, שבאיזה אופן שתהי' עבודתן הרי בודאי הדפסה עדי"ז במכ"ע היתה מחייבת אותן ומביאה פעולה לטובה...

המחכה לבשו"ט וחותרם בברכת החג,

מ. שניאורסאהן

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 247..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
 248..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
 251..... לקוטי תורה.....

אדמו"ר האמצעי

- 256..... תורת חיים.....

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 257..... דרך מצוותיך.....

אדמו"ר מוהר"ש

- 258..... תורת שמואל תרל"ג.....

אדמו"ר מוהרש"ב

- 259..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.....

אדמו"ר מוהרי"צ

- 261..... ספר המאמרים - תרפ"ט.....
 261..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.....
 264..... רשימת המאסר.....
 266..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.....

הוספות

- 40..... ילקוט לוי יצחק על התורה.....
 42..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.....
 206..... נביאים וכתובים.....
 216..... עין יעקב - מסכת ברכות.....
 267..... נקודה משיחת קודש מעובדת.....
 268..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.....
 269..... לוח זמנים.....
 270..... סדר מצות הדלקת נרות ליום הכיפורים.....
 271..... סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות.....

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה בסוכות תשבו שבעת ימים גו', י"ג תשרי (הילולא דכ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע), אור לערב חג הסוכות ה'תשל"ג..... 5

התוועדיות

- 17..... ברכות ערב יום הכיפורים, ה'תשל"ג.....
 18..... שיחת י"ג תשרי, אור לערב חג הסוכות, ה'תשל"ג.....

לקוטי שיחות

- 28..... אגרת התשובה, כרך יט, ג.....
 33..... אגרת התשובה, כרך יט, ד.....

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 44..... חומש יומי - פרשת וזאת הברכה.....
 72..... לוח לתהלים היומי.....
 73..... תניא יומי.....
 87..... לוח 'היום יום'.....

רמב"ם

- 90..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.....
 94..... שלושה פרקים ליום.....
 177..... פרק אחד ליום.....
 201..... ספר המצוות.....

לימוד מוחולק לפי ימים

- 208..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת מגילה.....
 215..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת מועד קטן.....
 218..... גמרא עם ביאור - מסכת קידושין.....
 248..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.....

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

אודות מצות הישיבה בסוכה, נאמר בתורה:

- 1 **בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים גּוֹ' לְמַעַן יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם בְּנֵי**
 2 **יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאֵי**
 3 **אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְלִפְנֵי זֶה מוֹסִיף הַכְּתוּב וְאוֹמֵר כֹּל**
 4 **הָאֲזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ**
 5 **בַּסֻּכּוֹת¹. וְדוֹעַ הַדְּיוּק הַשְּׂאֵלָה**
 6 **בְּזֶה², בְּמֵאֵרֵי חֲסִידוֹת, דִּתְחִילָה**
 7 **נֶאֱמַר בַּסֻּכּוֹת, שְׁזָהוּ הַמוֹשָׁג**
 8 **יְסוּכּוֹת³ עֲנִינְי אֲרַעִי זְמַנִּי וְלֹא קְבוּעַ,**
 9 **וְעַד שֶׁתִּנְאֵי עֵיקְרֵי בַּסֻּכָּה**
 10 **שֶׁתִּהְיֶה בְּנִינְי אֲרַעִי³, כְּדִבְרֵי**
 11 **הַגְּמָרָא בְּהַסְבֵּר הַטַּעַם לַכֵּךְ שֶׁסוּכָה**
 12 **גְּבוּהָה לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרִים אַמּוֹת פְּסוּלָה,²**
 13 **"אִמְרָה תוֹרָה, כֹּל שִׁבְעַת הַיָּמִים צֹא**
 14 **מִדִּירַת קִבֵּעַ וּשְׁבִי בְּדִירַת עֲרָאִי, עַד**
 15 **עֵשְׂרִים אַמָּה אִדְמָה עוֹשֶׂה דִירַתוֹ דִּירַת**
 16 **עֲרָאִי לְמַעְלָה מֵעֵשְׂרִים אַמָּה אִין אִדְמָה**
 17 **עוֹשֶׂה דִירַתוֹ דִּירַת עֲרָאִי אִלָּא דִירַת**
 18 **קִבֵּעַ", וְיִמֵּיד לְאַחֲרֵי זֶה לְאַחֵר**
 19 **שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּסוּכּוֹת' שֶׁמִּשְׁמַעוֹ אֲרַעִי**
 20 **נֶאֱמַר תֵּשְׁבוּ, אִין יֵשִׁיבָה אֶלָּא**
 21 **לְשׁוֹן עֲפָכָה⁴ (כְּפִירוּשׁ רִש"י עַל**
 22 **הַכְּתוּב 'תֵּשְׁב בְּדַמֵי טַהֲרָה', תֵּשְׁב -**
 23 **אִין תֵּשְׁב אִלָּא לְשׁוֹן עֲכָבָה, כְּמוֹ וְתִשְׁבוּ**
 24 **בְּקִדְשׁ, וְיִשְׁב בְּאַלּוּנֵי מִמְרָא)', וְעוֹד**
 25 **זֹאת, בְּנוֹסֵף לַכֵּךְ שֶׁהַלְשׁוֹן 'תֵּשְׁבוּ'**
 26 **שֶׁמִּשְׁמַעוֹ לְשׁוֹן עֲכָבָה, הֵינּוּ יֵשִׁיבָה**
 27 **קְבוּעָה, הַכְּתוּב אוֹמֵר שְׁהִיִּשְׁיבָה**
 28 **הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל שִׁבְעַת יָמִים,**
 29 **שְׁמוֹרָה הַעוֹבְדָה שֶׁהִיִּשְׁיבָה נִמְשַׁכֵּת**
 30 **שִׁבְעָה יָמִים, מִלְּמַדַּת עַל עֲנִינְי**
 31 **הַקְּבִיעוּת, שְׁהִרֵי שִׁבְעַת יָמִים**
 32 **כּוֹלָל כֹּל זְמַן הַבְּרִיאָה שֶׁל**
 33 **הָעוֹלָם כְּפִי שֶׁנִּחְלַקְתָּ לְשִׁבְעָה**
 34 **שִׁבְעָה יָמִים, שְׁשֵׁת יָמֵי**
 35 **בְּרִיאֲשִׁית, בְּיַחַד עִם יוֹם**
 36 **עֲנִינְי שֶׁל מִקִּיף⁹, וְכֵן הוּא כְּפִשׁוּטוֹ, שֶׁהַסּוּכָה מְקִיפָה אֶת הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב בַּסּוּכָה,**

ביאור בדרך אפשר

- 37 **הַשְּׁבִיעִי יוֹם הַשַּׁבָּת שְׁבוּ הָיָה סִיּוּם וְחוֹתֵם⁵ כֹּל הַבְּרִיאָה, וְעַל**
 38 **דְּרָף זֶה בְּכָל שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה, כְּמִבּוֹאֵר בְּכַמְּהָ מְקוּמוֹת⁶ שְׁלֹכֵן**
 39 **נִקְרָא כֹּל יוֹם רִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה בְּשֵׁם יוֹם רִאשׁוֹן, אִף עַל פִּי**
 40 **שֶׁכָּבֵר עֲבָרוּ שְׁנַיִם רַבּוֹת מֵהַיּוֹם הַרִאשׁוֹן לְבִרְיַת הָעוֹלָם בְּיַנְי שְׁכָל שֵׁית**
 41 **אַלְפֵי שְׁנַיִן דְּהוּי עֲלֵמָא⁷ כִּי כֹל**
 42 **שִׁשַּׁת אֲלֵפֵי הַשְּׁנַיִם שֶׁל קִיּוֹם הָעוֹלָם,**
 43 **כְּדִבְרֵי הַגְּמָרָא, נִחְלַקִּים לְשִׁבְעָה**
 44 **יָמִים⁸, וְלְאַחֲרֵי זֶה מִתְחִיל**
 45 **מְחַדֵּשׁ מִנֵּיין שֶׁל שִׁבְעַת יָמִים**
 46 **מֵהַתְחִלָּה (כְּמִבּוֹאֵר בְּלִיקוּטֵי תוֹרָה)**
 47 **לְאִדְמוֹרָה הַזֹּקֵן: "... אֲנוּ מִנֵּיין הַיּוֹם**
 48 **יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת יוֹם שְׁנֵי כו' עַד יוֹם**
 49 **הַשַּׁבָּת הוּא יוֹם שְׁבִיעִי. וְקִשָּׁה הוּרֵי כְּבוֹר**
 50 **עֲבָרוּ רַבּוֹתוֹת יָמִים מִשְׁשַׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית**
 51 **עַד עֵתָהּ, וְאִסְכֵּן אִין אוֹמְרִים הַיּוֹם יוֹם**
 52 **רִאשׁוֹן כו' אִלָּא מִפְּנֵי שֶׁבְּשַׁבָּת הֵעֲלִיָּה...**
 53 **בְּאַצִּילוֹת וְשֵׁם לְמַעְלָה מִבְּחִינַת זְמַן, עַל**
 54 **כֵּן כֹּל יוֹם א' הוּא מִמֵּשׁ יוֹם רִאשׁוֹן**
 55 **כְּמוֹ יוֹם א' שֶׁל שִׁשַּׁת יָמֵי בְּרִאשִׁית**
 56 **שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ הַזְּמַן מִלְּמַעְלָה מֵהוֹמָן, כֵּךְ**
 57 **מִתְחַדֵּשׁ כֹּל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁאֲחֵר**
 58 **(הַשַּׁבָּת...), וְאַף עַל פִּי כֵּן,**
 59 **הַמְּצָנָה הִיא שִׁבְעַת יָמִים (עֲנִינְי**
 60 **שֶׁל דִּירַת עֲרָאִי) הִיָּה עֲנִינְי**
 61 **הַיִּשְׁיבָה (תֵּשְׁבוּ בְּקִבִיעוּת)**
 62 **בְּאוֹפֵן דְּשִׁבְעַת יָמִים.**
 63 **גַּם יְדוֹעַ דְּיוּק נּוֹסֵף בַּסּוּכָה זֶה,**
 64 **דְּהִגָּהּ, הָעֲנִינְי דְּבַסֻּכּוֹת**
 65 **בְּרוּחָנִיּוֹת מוֹרָה עַל עֲנִינְי שֶׁל**
 66 **מִקִּיף⁹, אוֹר נַעֲלָה שְׁאִינוּ יוֹרֵד**
 67 **וְנִמְשָׁךְ בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית אִלָּא מֵאִיר**
 68 **בְּדֶרֶךְ 'מִקִּיף' מִלְּמַעְלָה וְכֵן הוּא**
 69 **כְּפִשׁוּטוֹ בְּמִצִּיאוֹת כְּפוּעֵל,**
 70 **שֶׁהַסּוּכָה מְקִיפָה אֶת הָאָדָם**

(1) אמור כג, מב"מג. (2) ראה רד"ה בסוכות תשבו תרצ"ד (סה"מ תשי"א ע' 50). וראה גם ד"ה הנ"ל תשמ"ב. (3) משנה וגמרא ריש מסכת סוכה. (4) פרש"י תזריע יב, ד. ועוד. (5) ראה ב"ר פ"י, ט. (6) לקו"ת שה"ש כה, א"ב. רד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח. תש"ה. ובכ"מ. (7) ר"ה לא, א. (8) ראה רמב"ן בראשית ב, ג. (9) המשך תרס"ו ע' כה [לה]. ע' שסד [תעט].

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 היושב בסוכה מסביבו, וגם זה תנאי עיקרי בסוכה שצריך
2 להיות על כל פנים לכל הפחות ראשו ורובו בתוך הסוכה¹⁰
3 שהסוכה 'תקיף' לפחות את רוב גופו של האדם. ואף על פי כן למרות
4 שענין הסוכה הוא 'מקיף' נאמר בתורה לאחרי זה למען ידעו
5 (דורותיכם), והרי ענין
6 הידיעה הוא ענין פנימי, וגם זה תנאי עיקרי בסוכה שצריך להיות על כל
7 שידע האדם ויפנים את הדבר כו' פנים ראשו ורובו בתוך הסוכה¹⁰. ואף על פי כן
8 ויתחבר ויתקשר עם הענין, נאמר לאחרי זה למען ידעו (דורותיכם), והרי
9 שבפירטי הענינים דחכמה ענין הידיעה הוא ענין פנימי, שידע הדבר כו',
10 בינה ודעת (שבהם) בשלושה ענינים וכוחות אלה מתחלק
11 ענינים וכוחות אלה מתחלק (השכל) גופא עצמו, הגה הענין
12 השכלי הכי פנימי בשכל עצמו הוא פנימי בשכל עצמו הוא (כשנמשך מחכמה
13 הכי פנימי בשכל עצמו הוא פנימי בשכל עצמו הוא (כשנמשך מחכמה
14 (כשנמשך השכל מחכמה ובינה ודעת) ענין הידיעה, שנעשה באופן של ידיעה
15 ובינה שענינים הוא נקודת הרעיון (ידעו). ועל אחת כמה וכמה על פי ביאור רבינו
16 וההתפתחות שלו (כענין הידיעה, הידיעה היא התחברות והתקשרות של
17 עניניה עם הענין שנעשה הרעיון גופא הרי זה באופן של חוץ ובאופן של קיימא
18 האדם עם הענין שנעשה הרעיון (כמבואר בכמה מקומות בענין הידיעה, וכמו
19 השכלי באופן של ידיעה גם בפשטות). וכן הוא בענין דבספכות תשובו,
20 (ידעו) וידיעה היא שהדבר חודר על פי ביאור רבינו הזקן
21 בפנימיות, ועל אחת כמה וכמה בתנאי¹¹, שענין הידיעה הוא
22 באופן שיתקע מחשבתו באופן של חוץ דעת' המושג ידע' באופן של חוץ
23 החוץ, שזה מורה שענין הידיעה הוא המושג ידע' באופן של חוץ
24 באופן של קיימא ולא כדבר הפנימיות גופא עצמה הרי זה
25 המושג ידע' באופן של חוץ ובאופן של קיימא אחר זמן מועט (כמבואר
26 שחולף אחרי זמן מועט) בכמה מקומות בתורת החסידות
27 בענין הידיעה, וכמו כן גם בפשטות כאשר האדם מתחבר
28 ומתקשר עם ענין שכלי ומתבונן בו ועוסק בו באופן של יתקע מחשבתו
29 בחוץ, או הענין חודר בפנימיותו ומתקיים בו). וכן הוא בענין
30 דבספכות תשובו, שצריך להיות לא באופן 'מקיף' אלא
31 באופן של ידיעה, וזו הכוונה הפנימית בפסוק למען ידעו גו'.
32 ובפרט על פי הדין¹² שהענין

רד"ה בסוכות תשבו תרפ"ט, תרצ"ד, תש"ד, תש"ה. הישי"ת. ועוד. (10) סוכה ג, א. ז, ב. כח, א (במשנה). רמב"ם הל' סוכה פ"ו ה"ח. (11) ספ"ג. (12) ראה ב"ח א"ח ר"ס תרכה. (13) א"ח סכ"ה ס"א. סתורכ"ה שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יצרתה²⁹. **עַד שְׁבָאָה לְמִטָּה בְּבִירָא עֲמִיקְתָּא**²⁹, כבור עמוק (היינו
 2 ירידה למטה ביותר, כדברי הגמרא שרבי החזיק בידו את ספר איכה והיה קורא
 3 בו, כאשר הגיע לפסוק "השליך משמים ארץ תפארת ישראל", נפל הספר מידו
 4 מרוב צער. ואמר: מאיגרא רם לבירא עמיקתא, מנג גבוה לבור עמוק. ופירש
 5 רש"י: "כמה גדולה נפילה זו, אין לך
 6 גבוה ובור עמוק כמשמים לארץ"³⁰)
 7 **שְׁזָהוּ** יירדת הנשמה משרשה
 8 למעלה באלוקות למטה לעולם הזה
 9 **עֲנִין שֶׁל רִיחּוּק הֵכִי גְדוֹל**,
 10 הֵנָּה על ידי עבודת התשובה
 11 **מִהֲרָחוֹק נַעֲשֶׂה קְרוֹב**. וכן
 12 בהתקרבות הרחוק **גּוֹפָא** עצמה,
 13 הֵנָּה לא זו בלבד **שְׁנַעֲשֶׂה**
 14 **קְרוֹב כְּפִי שְׁהָיָה קוֹדֵם**
 15 **הֲרִיחּוֹק** היינו שחזר למעמדו ומצבו
 16 הקודם קודם שנתרחק, **אֶלָּא על**
 17 **דְּרָף הַמְּבוֹאֵר בְּנוֹגַע לִירִידָה**
 18 **צוּרָף עֲלֶיהָ**³⁰, **שְׁהַעֲלֶיהָ הִיא**
 19 **לְמַדְרִיגָה נַעֲלִית יוֹתֵר**
 20 מהמדריגה שבה היו קודם הירידה,
 21 **וְעַד** כדי כך היא העליה, שמגיע
 22 **לְעִלּוּי שְׁלֹא בְּעֶרְף לֵאל כֵּל יִחַס**
 23 והשוואה **לְהַדְרָגָא שְׁמַמְנָה**
 24 הֵימְתָה הִירִידָה, **וְעַל דְּרָף זֶה**
 25 **בְּנוֹגַע לְרַחּוֹק שְׁנַעֲשֶׂה קְרוֹב**,
 26 שאין הכוונה שנעשה 'קרוי' רק כמו
 27 שהיה קודם שנתרחק אלא **שְׁנַעֲשֶׂה**
 28 **קְרוֹב יוֹתֵר מִמֵּי שְׁמַעוֹלָם לֹא**
 29 הֵיָה רַחוּק, וּכְמוֹ שְׁכַתֵּב
 30 **הַרְמַבְּ"ם בְּהִלְכוֹת תְּשׁוּבָה**³¹
 31 **שְׁבַעַל תְּשׁוּבָה אֲהוּב וְנִחְמָד**
 32 **הוּא לְפָנֵי הַבּוֹרָא כְּאִילוֹ לֹא**
 33 **חֲטָא מְעוֹלָם, וְלֹא עוֹד אֶלָּא**
 34 **שְׁשֻׁכְרוּ הַרְבֵּה כּו'** והיינו יותר
 35 ממי שמעולם לא חטא, **אֲמָרוּ**
 36 **חֲכָמִים**²⁶ **מְקוֹם שְׁבַעֲלִי**
 37 **תְּשׁוּבָה עוֹמְדִין אֵין צְדִיקִים**

1 **נִחְלַק לִס' כ' ר', ס' תְּקִיעוֹת, וְכ' שְׁכָרִים**
 2 **(פְּמִבּוֹאֵר בְּמְקוֹם אַחַר בְּאֵרוֹפָה**²³**)**. וְכִינּוּן
 3 **שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת בְּסֵדֵר מְסוּדָה וְעִבּוּדָה מְסוּדָתָה,**
 4 **הָרִי זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁתְּחִילָה נִמְשָׁף בְּאוֹפֵן מְקִיף, וְאַחַר**
 5 **כֵּן נִמְשָׁף מִהֶמְקִיף בְּאוֹפֵן**
 6 **פְּנִימִי**.
 7 **וְהֵנָּה יְדוּעַ שְׁהַחֲדוּשׁ שֶׁל**
 8 **חֹדֶשׁ תְּשָׁרִי, הַחֵל מִבְּחֻדֵּשׁ**
 9 **הַשְּׁבִיעִי בְּאַחַד לַחֲדָשׁ**²⁴, הוּא
 10 ראש השנה **שְׁעָלִיו נֶאֱמַר תְּקַעוּ**
 11 **בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר, הוּא, שְׁבו**
 12 **בְּחוֹדֶשׁ תְּשָׁרִי נַעֲשֶׂה הָעֲנִין**
 13 **דְּשְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק**
 14 **וְלְקְרוֹב**²⁵, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בִּישַׁעִיָּה,
 15 **וּמְבוֹאֵר בְּחִסְדוֹת כִּי 'לְרַחוּק וְלְקְרוֹב'**
 16 **פִּירוּשׁוֹ לְרַחוּק שְׁנַעֲשֶׂה קְרוֹב**²⁶,
 17 **שְׁזָהוּ עֲנִינוּ שֶׁל בַּעַל תְּשׁוּבָה**
 18 **שְׁהִי 'רַחוּק' וְכַעַת נַעֲשֶׂה 'קְרוֹב', וְעַד**
 19 **לְדַרְגָּא הֵכִי נַעֲלִית**
 20 **שְׁבַתְשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר**²⁷
 21 **בְּקַהֲלַת וְהָרַחַם תְּשׁוּבָה אֶל**
 22 **הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נִתְּנָה, וְהִינֵנוּ,**
 23 **וּכְמִבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁבַעֲפִסָּה זֶה נִרְמָו**
 24 **עֲנִין הַתְּשׁוּבָה בְּרוּגָה נַעֲלִית שְׁאָף**
 25 **עַל פִּי שְׁהָאֱלֹקִים נִתְּנָה אֵת**
 26 **'הָרוּחַ', הִינֵנוּ הַנְּשֵׁמָה בְּאוֹפֵן**
 27 **שְׁעִבְרָה בִּירִידָה מְשׁוּרָה וּמְקוּוּהָ**
 28 **לְמַעַל בְּאַלּוּקוֹת כְּדִי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף**
 29 **גְּשָׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה כֹּל פְּרִטִי**
 30 **הַמְּדַרְיָגוֹת דְּטְהוּרָה הִיא,**
 31 **וְלֹא אַחֲרֵי זֶה בְּרִאתָהּ יִצְרָתָהּ**
 32 **וּנְפַחְתָּהּ**²⁸, כְּפִי שְׁאוּמְרִים בְּבִרְכוֹת
 33 **הַשַּׁחַר (וְהַכּוֹנֵה לִירִידַת הַנְּשֵׁמָה**
 34 **מִמְדַרְיָגָה לְמַדְרִיגָה מְעוֹלָם הַאֲצִילוֹת -**
 35 **'טְהוּרָה הִיא', לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה -**
 36 **'בְּרִאתָהּ, וְאַחַר כֵּן לְעוֹלָם הַיְצִירָה -**
 37 **יִצְרָתָהּ, וְאַחַר כֵּן לְעוֹלָם הַעֲשִׂיָּה -**

(23) ראה תורת לוי יצחק ע' שג. (24) אמור כג, כד. (25) ישעי' נו, יט. וראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי תשובה (לט, ב). ד"ה בורא ניב שפתים תרל"ד (סה"מ תרל"ג ח"ב ס"ע תקסט). ד"ה הנ"ל דש"פ האיזינו י"ג תשרי תרח"ץ (סה"מ תרח"ץ ע' מז ואילך. שם ע' נד ואילך). ד"ה הנ"ל ד"ג תשרי תשמ"ח (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' שסו ואילך). (26) ראה ברכות לד, ב. זח"ג כא, א. וראה אוה"ת נ"ך ח"א ע' רעג. (27) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האיזינו. (28) "אלקי נשמה" בברכות השחר. (29) לשון הש"ס - חגיגה ה, ב. (30) ראה לקו"ת בלק עג, סע"א. (31) פ"ז ה"ד"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גְּמֹרִין יְכוּלִין לַעֲמֹד בּוֹ, כְּלוּמַר מַעֲלָתָן שֶׁל בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה
 2 גְּדוּלָּה מִמַּעֲלַת אֱלוֹהֵי הַצִּדִּיקִים גְּמֹרִים שֶׁלֹּא חָטְאוּ מַעֲוָלָם, וְעַד
 3 כְּדֵי כֵן גְּדוּלָּה מַעֲלַתוֹ שֶׁל הַבַּעַל תְּשׁוּבָה שֶׁצּוֹעֵק וְנַעֲנָה מִיָּד,
 4 שְׁנֹאֲמַר³² וְהָיָה טָרָם יִקְרָאוּ וְאֲנִי אֲעַנֶּה (כָּכָל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים
 5 שֶׁמְבָאָר שָׁם הַרמב"ם), וְזוֹהִי
 6 גַּם כְּלָלוֹת מַעֲלַת הַבַּעַל
 7 תְּשׁוּבָה שֶׁעֲבוּדָתוֹ שְׁעוּבָה אֶת ה'
 8 הִיא כְּלוּשׁוֹן הַזֹּהוּר בְּחִילָא יְתִיר³³
 9 בְּתוֹסַפַּת כּוֹחַ.
 10 וְעַל פִּי הָאָמֹר שֶׁהַחִידוּשׁ שֶׁל
 11 רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַתַּחֲלַת חֹדֶשׁ תְּשׁוּבָה
 12 שֶׁעֲנִינוּ הוּא עֲבוּרַת הַתְּשׁוּבָה הוּא
 13 שֶׁמְרַחֵק נַעֲשֶׂה קְרוֹב, מוּבָן,
 14 שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 15 (תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר) הוּא
 16 בְּאוֹפֶן שֶׁל חִיבוּר הַפְּכִים הַחַל
 17 מִהַחִיבוּר שֶׁל יְחֻק וְקְרוֹב, וְכַפִּי
 18 שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמְבַאֵר. וְכַמּוּבָן עֲנִין
 19 חִיבוּר הַפְּכִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם
 20 מִזְּהָ שֶׁסֹּדֵר הָעֲבוּדָה דְרֹאשׁ
 21 הַשָּׁנָה הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִן הַמַּצֵּר
 22 קְרָאֲתִי י"ה (וְעַל יְדֵי זֶה
 23 שֶׁהַקְּרִיאָה לֵה, הַתַּחֲקִיבוּת שֶׁל הָאָדָם
 24 לֹא לֹקוּתָהּ הִיא מִן הַמַּצֵּר, נִפְעַל) עֲנִי
 25 בְּמִרְחָב י"ה³⁴, שְׁזָהוּ עֲנִין
 26 חִיבוּר וְשִׁלּוּב הַהַפְּכִים, מַצֵּר
 27 וְיִמְרָחֵב בְּיַחַד, שְׁלֹכֵן כְּתוּצָא
 28 מִחִיבוּר הַפְּכִים יַחַד דְּיוֹקָא מִן
 29 הַמַּצֵּר בָּאִים לְמִרְחָב י"ה
 30 וְיִבְאוּפֶן שֶׁהָעֲנִין דְּמַתְּעִשְׂרֵת
 31 בְּסוּפָה (לְאַחֲרֵי שְׁרָשָׁה
 32 בְּתַחֲלִילָתָהּ)³⁵ כְּדַבְּרֵי הַגְּמָרָא "כֹּל
 33 שָׁנָה שְׂרָשָׁה [עֲנִינִי] בְּתַחֲלִילָתָהּ מִתְּעַשְׂרֵת
 34 בְּסוּפָה שֶׁנִּמְרָא מִרְאשֵׁית הַשָּׁנָה, מְרִשִׁית
 35 כְּתִיב, וְעַד אַחֲרִית סוּפָה שִׁישׁ לֵה
 36 אַחֲרִית", וּמְבַאֵר עַל כֵּן בַּחֲסִידוּת
 37 שֶׁהַעֲשִׂירוֹת לֹא בָּאָה רַק בְּסִיּוּם הַשָּׁנָה,
 38 אֲלֵא הִרְבֵּי נַעֲשֶׂה מִיָּד לְאַחֲרֵי

1 יְצִיאַת הַקּוֹל מִהַמְּרָחֵב שֶׁל הַשׁוֹפָר³⁶, שֶׁמְגִיעַ וְקָשׁוּר עִם
 2 מְרָחֵב י"ה שֶׁהוּא מְקוֹר הַשֹּׁפַע וְהַעֲשִׂירוֹת], שְׁזָהוּ 'מְרָחֵב י"ה' הוּא
 3 מְרָחֵב הַעֲצָמִי 'מְרָחֵב' מוּחֲלָט וְאִמִּיתִי (לֹא 'מְרָחֵב' יְחִסִּי), הַמְּרָחֵב
 4 דְּעֲצָמוֹת וּמַהוּת שֶׁל הָאֱלוּקוֹת עֲצָמָה, כְּמַבּוֹאֵר בְּכַמְּהָ מְקוּמוֹת
 5 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת בְּאֵרוֹכָה³⁷.
 6 וְכִיּוֹן שֶׁעֲנִינֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה
 7 נִמְשָׁכִים בְּגִלּוּי בְּחַג הַסּוּכּוֹת,
 8 כִּאֲמֹר לַעֲלוּ הַשְּׁעִנִּיּוֹת שֶׁהֵיוּ בְּרֹאשׁ
 9 הַשָּׁנָה 'בְּכִסָּה' בָּאִים לִידֵי גִלּוּי בְּסוּכּוֹת,
 10 לְכֵן גַּם בְּחַג הַסּוּכּוֹת יִשְׁנוּ
 11 הָעֲנִין דְּחִיבוּר וְאִיחוּד
 12 הַפְּכִים, בְּדוּמָה לְחִיבוּר הַהַפְּכִים
 13 (שֶׁל 'מַצֵּר' וּמְרָחֵב) בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
 14 הַחַל מִהָעֲנִין דְּבִסְכּוֹת תְּשׁוּבָה,
 15 שֶׁהוּא חִיבוּר הַפְּכִים, כִּיּוֹן שֶׁשׁוֹפָה
 16 מַצֵּד עֲצָמָה הוּא עֲנִין שֶׁל יְרִיחַ
 17 עֲרָאִי, וְאָף עַל פִּי כֵן נַעֲשֶׂה
 18 בְּהָ עֲנִין דְּתְּשׁוּבָה, מְלִשׁוֹן
 19 עֲפָכָה וְהַתִּישׁוּבוֹת, הִיפֵךְ עֲנִין אֲרַעֲי,
 20 וְעַד לְתְּשׁוּבָה שְׁבַעַת יָמִים,
 21 שְׁכּוֹלָל כֹּל זְמַן הַבְּרִיאָה
 22 (כְּנֹזֵר לַעֲלוּ), וְגַם דְּבַר נוֹסֵף
 23 שֶׁמִּצִּינּוּ בּוֹ חִיבוּר הַפְּכִים בְּסוּכּוֹת הוּא
 24 הָעֲנִין דְּלִמְעַן יִדְעוּ דּוֹרוֹתֵיכֶם
 25 כִּי בְּסוּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי גו',
 26 שֶׁשׁוֹפָה הוּא עֲנִין הַמְקִיף
 27 שְׂאִינוּ מִתְּלַבֵּשׁ בְּפִנְיָמִיּוֹת, וְאָף עַל
 28 פִּי כֵן נַעֲשֶׂה נִפְעַל עַל יְדָה
 29 הָעֲנִין דְּלִמְעַן יִדְעוּ גו',
 30 שֶׁהוּא עֲנִין הַדְּעִת' עֲנִין
 31 הַפְּנִימִיּוֹת כְּמַבּוֹאֵר לַעֲלוּ.
 32 וְזָהוּ גַּם הַבִּיאוּר הַפְּנִימִי שֶׁל מָה
 33 שֶׁכְּתוּב כֹּל הָאֲזָרָח בְּיִשְׂרָאֵל

(32) ישע"י סה, כד. (33) זח"א קכט, ב. וראה ד"ה מי יתנך במאמרי אדה"ז תקס"ה כרך א ע' תפז ואילך. אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרנא ואילך. (34) תהלים קיח, ה. (35) ראה ר"ה טז, ב. וראה ד"ה תקעו תרכ"ח (סה"מ תרכ"ז ע' תכח ואילך). ד"ה והי' ביום ההוא תשכ"ח (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' יג). (36) ראה תורת לוי יצחק ע' סז. לקוטי לוי יצחק אג"ק ע' שט. ע' תכא. סד"ה זה היום דיום ב' ד"ה תשמ"א (תורת מנחם ספר המאמרים שם ע' מ). ד"ה תקעו דיום ב' דר"ה תשי"ח (סה"מ תשי"ח ע' ג). (37) ראה ד"ה מן המיצר אעת"ר. תרצ"ו. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יִשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת. דְּהֵנָּה, מְבוֹאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה³⁸ וּבַכְּמָה
- 2 מְקוֹמוֹת³⁹ שְׁאֲזָרַח הוּא לְשׁוֹן עֵתִיד (שְׁהָרִי הָאוֹתִיּוֹת אִיתִין
- 3 שְׂבָאִים בְּרֹאשׁ הַתִּיבָה כְּמוּ בְּמִילִים אַעֲשֶׂה, יַעֲשֶׂה, תַעֲשׂוּ, נַעֲשֶׂה מוֹרוֹת
- 4 עַל הָעֵתִיד), וְאֲזָרַח הוּא גַם מְלִשׁוֹן זְרִיחָה, הֵיִינוּ, מַה
- 5 שְׁעֵתִיד לְזְרוּחַ לְעֵתִיד לְכוּא.
- 6 וְעַל זֶה עַל 'אֲזָרַח' בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל מַה
- 7 שְׁעֵתִיד לְזוּרוּחַ, נֹאמֵר בַּסֻּכּוֹת
- 8 תִּשְׁבוּ גו' כֹּל הָאֲזָרַח בְּיִשְׂרָאֵל
- 9 יִשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת, הֵיִינוּ, שְׁעַל יְדֵי
- 10 זֶה שְׂבַעֲסוֹת תִּשְׁבוּ שְׂבַעַת
- 11 יָמִים, הֵנָּה כֹּל הָאֲזָרַח
- 12 בְּיִשְׂרָאֵל, מַה שְׁעֵתִיד לְהִזְרִיחַ,
- 13 יִשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת עֵתָה, עַל יְדֵי
- 14 קִיּוֹם הַמְצָוָה, כִּיּוֹן שְׁעֵנִינָה
- 15 שֶׁל מְצָוָה זֶה הוּא חֵיבוֹר
- 16 הַפְּכִים, כְּנֹזֵךְ לְעֵיל וּלְכַן יֵשׁ בַּה
- 17 גַם חֵיבוֹר וְאִיחוּד שֶׁל הַהוּוּה (בְּסוּכוֹת
- 18 תִּשְׁבֵּר עֵתָה) עִם הָעֵתִיד ('הַאֲזָרַח, מַה
- 19 שְׁעֵתִיד לְזוּרוּחַ וּלְהִזְרִיחַ).
- 20 ג) וְהֵנָּה כֹּל הָאֲמֹר לְעֵיל
- 21 אֹדוֹת חֵיבוֹר שֶׁל 'מְקִיף' וּפְנִימִי
- 22 בְּמִצּוֹת הִשְׁיִיבָה בְּסוּכָה הוּא גַם
- 23 בְּנוֹגַע לְעֵנִין שְׂבָא בְּהַמְשָׁךְ
- 24 וְלֹאֲחֵרִי הֵעֲנִין דְּבַסֻּכּוֹת תִּשְׁבוּ
- 25 שְׂבַעַת יָמִים, שְׂזָהוּ מַה
- 26 שְׂנֹאמֵר⁴⁰ בְּתוֹרַת אֹדוֹת חַג הַסֻּכּוֹת
- 27 וְלִקְחָתֶם לָכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן
- 28 גו' אַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים אַתְרוּג, לֹחֶב,
- 29 הַרְס וְעֵרְבָה [בְּיוֹם דְּיִיקָא, וְהַכְּתוּב
- 30 מְדִיקָא וְאוֹמֵר שְׁנִטִּילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים
- 31 הִיא 'בְּיוֹם' כִּי, קִיּוֹם מְצוֹת
- 32 סוּכָה הוּא מִיָּד בְּהַתְחַלַּת
- 33 הַשְּׂבַעַת יָמִים (בְּלִיל הַחֶג
- 34 הָרֵאשׁוֹן), וְלֹאֲחֵרִי כֵּן, בְּיוֹם
- 35 הָרֵאשׁוֹן, מִגִּזְרַת הַחֶמֶה זִוִּיחַת
- 36 הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ אֲפִילוֹ מִשְׁעָלָה
- 37 עֲמוּד הַשַּׁחַר⁴¹ שֶׁהוּא קוֹדֵם
- 38 הַזִּוִּיחָה, אֲזִי יִשְׁנוּ הֵעֲנִין
- 39 וְהַמְצָוָה דְּוִלְקָתָתֶם לָכֶם גו',
- 40 אֲבָל רַק מְצוֹת הִשְׁיִיבָה בְּסוּכָה מִתְחִילָה

- 41 מֵהַלִּילָה וְלֹא מְצוֹת נִטִּילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים], כִּיִּדְוַע בְּיֹאֵר בְּעַל
- 42 הַהִילוּלָא אֲדוּמֵר מִהַר"ש, שְׁנִסְתַּלַּק בִּי"ג תִּשְׁרִי (בְּשַׁנַּת תְּרַמ"ג) בְּזֶה⁴²,
- 43 בְּעֵינֵי הַקֶּשֶׁר בֵּין מְצוֹת סוּכָה לְמְצוֹת נִטִּילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים שְׁהֵעֲנִין
- 44 דְּבַסֻּכּוֹת תִּשְׁבוּ נִמְשָׁךְ אַחַר כֶּךָ בְּאוֹפֵן דְּוִלְקָתָתֶם לָכֶם,
- 45 וְכִהְלִשׁוֹן בְּזָה, שְׁהַמְקִיף,
- 46 שְׁהוּא עֲנִין הַסּוּכָה, נִמְשָׁךְ
- 47 וְחוֹדֵר וּמֵאִיר בְּפְנִימִיּוֹת עַל יְדֵי
- 48 קִיּוֹם הַמְצָוָה דְּלִקְחַת אַרְבַּעַת
- 49 מִינִים, שְׁעַל זֶה עַל לִקְחַת
- 50 אַרְבַּעַת הַמִּינִים נֹאמֵר וְלִקְחָתֶם
- 51 לָכֶם, הֵיִינוּ, שְׁעֵנִין זֶה נַעֲשֶׂה
- 52 בְּאוֹפֵן דְּלָכֶם שְׁחוֹדֵר בְּכֶם
- 53 בְּפְנִימִיּוֹת. וּבְאוֹתִיּוֹת בְּסַנּוֹן,
- 54 בְּמִילִים שֶׁל הַקְּבֻלָּה⁴³,
- 55 שְׁהַמְשָׁכָה שֶׁל הַמְקִיף הִיא
- 56 יוֹרֵדַת וְנִקְלַטַת בְּפְנִימִיּוֹת בְּכַחֲנִית
- 57 נוֹקְבָא הַנִּקְבָה, סְפִירַת הַמַּלְכוּת
- 58 (בְּכַחֲנִית הַמַּקְבֵּל) דְּזַעִיר אֲנִפִין עֵינִין
- 59 הַמִּידוֹת (הַנִּקְרָאִים 'פְּנִים קְטַנוֹת' כִּי
- 60 בִּיחַס לְאוֹר הַמֵּאִיר מוֹחִין, וְלִמְעַלָּה
- 61 מֵהַסְּפִירוֹת, הָאוֹר שְׁבִמִידוֹת הוּא מוֹעֵט)
- 62 הַעוֹמְדַת בְּחֶזֶק דְּזַעִיר אֲנִפִין
- 63 כְּמִבּוּאֵר בְּתוֹרַת הַסוּד. וְעֵנִינוּ
- 64 בְּפִשְׁטוּת, שְׁנִטִּילַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים
- 65 לְאַחַר קִיּוֹם מְצוֹת סוּכָה וְבַהֲמִשְׁךְ לָהּ,
- 66 פּוֹעֵלַת שְׂאֲצֵל כֹּל אֶחָד
- 67 מִיִּשְׂרָאֵל נִמְשָׁכִים בְּפְנִימִיּוֹת
- 68 כֹּל הֵעֲנִינִים שְׂבַהֲתַחֲלַת
- 69 שְׂבַעַת יָמֵי הַסּוּכּוֹת בְּלִילָה
- 70 הָרֵאשׁוֹן, בְּתַחֲלִילַת זְמַן קִיּוֹם מְצוֹת סוּכָה
- 71 הִיוּ אֲצִלוּ בְּאוֹפֵן מְקִיף.
- 72 וְהֵיִינוּ, שְׁנוֹסָף עַל הֵעֲנִין
- 73 דְּלִמְעַן יִדְעוּ גו' שְׁנַחְבָּאֵר לְעֵיל
- 74 שְׁהוּא עֵינִין הַדַּעַת שְׁהוּא עֵינִין פְּנִימִי
- 75 שְׁיִשְׁנוּ מִיָּד עִם הַחֵיבוֹב
- 76 דְּזַעִיר אֲנִפִין הַעוֹמְדַת בְּחֶזֶק דְּזַעִיר אֲנִפִין. וְעֵנִינוּ בְּפִשְׁטוּת, שְׂאֲצֵל כֹּל אֶחָד
- 77 מִיִּשְׂרָאֵל נִמְשָׁכִים בְּפְנִימִיּוֹת כֹּל הֵעֲנִינִים שְׂבַהֲתַחֲלַת שְׂבַעַת יָמֵי הַסּוּכּוֹת הִיוּ
- 78 אֲצִלוּ בְּאוֹפֵן מְקִיף. וְהֵיִינוּ, שְׁנוֹסָף עַל הֵעֲנִין דְּלִמְעַן יִדְעוּ גו' שְׁיִשְׁנוּ מִיָּד עִם

(38) שבהערה 16. 39) ראה ס"ד בסוכות תשבו שבהערה 2 (סה"מ תשי"א ע' 58). ובכ"מ. 40) אמור כג, מ. 41) טור ושו"ע אור"ח ר"ס תרנב. 42) המשך וככה תרל"ז פרק פד ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרה ואילך). 43) משנת חסידים מסכת ימי מצוה וסוכה פ"ה מ"ג. וראה פרי עץ חיים שער הלולב פ"א-ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עלים הראויין לאגדן ולכפותן עם השדרה מחמת שהן עדיין רכים שהרי לא
 39 נכתבו נקודות בתורה ופירושו הוא כפות, אבל אם שהה הלולב על הדקל עד
 40 שנתקשו עליו כעץ ונתרחקו ונתפרדו מהשדרה שכן הוא דרכן שכל מה שהן
 41 מוסיפים להתקשות הן מתרחקים מהשדרה, ואם נתקשו כל כך עד שאי אפשר
 42 לכפותן ולאגדן עם השדרה הרי זה
 43 פסול, והיינו, שְׂמַאֲחָדִים אֶת
 44 הָעֲלִים שְׂמַצַד עֲצָמָם הֵיוּ
 45 יְכוּלִים לְהִיּוֹת נִפְרָדִים.
 46 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בַּעֲנַף עֵץ עֲבוֹת,
 47 הַהֲרִים שְׂצָרִיכִים לְהִיּוֹת תְּלֵתָא
 48 בְּחַד קִינָא (שְׁלֹשָׁה עֲלִין בְּקֶן
 49 אֶחָד)⁴⁷, וְהֵינּוּ, שְׂמַשְׁלֶשָׁה
 50 עֲלִים נִפְרָדִים עוֹשִׂים אֶחָד, עַל
 51 יְדֵי זֶה שְׂמַמְשָׁרִים וּמְחַבְרִים
 52 אֶת כָּל הַשְּׁלֹשָׁה בְּיַחַד.
 53 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה עֲרֻבוֹת,
 54 שְׂנַקְרָאִים בְּגִמְרָא אֶחְוֹנָא⁴⁸ עַל
 55 שֵׁם שְׂגָדְלִים בְּאַחְוָה⁴⁹,
 56 וְהֵינּוּ, שְׂאָף שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת
 57 עֲרָבִי (נַחַל) לְשׁוֹן רַבִּים,
 58 ולוקחים יותר מערבה אחת, ולכאורה
 59 הריבוי מורה על פירוד, אבל הרי זה
 60 נטילת הערבות צריך להיות
 61 באופן שנקרא בשם אה, על
 62 יְדֵי זֶה שְׂגָדְלִים בְּאַחְוֹנָא,
 63 שְׂזָהוּ עֲנִין הָאֶחָדוֹת,
 64 שְׂמַאֲחָדִים שְׁנֵי דְכָרִים שׁוֹנִים
 65 וּנִפְרָדִים לְהִיּוֹת כְּאֶחָד.
 66 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה פְרִי עֵץ הָדָר
 67 הַתְּרוּגָה, שְׂדָר בְּאֵילָנוּ מִשְׁנָה
 68 לְשָׁנָה⁵⁰, כמבואר בגמרא שפרי עץ
 69 הדרי' הוא אתרוג כי דורשים את המילה
 70 'הדר' – שדר באילנו משנה לשנה'
 71 ואינו מתייבש ונובל בסוף העונה כרוב
 72 הפירות, וזה דבר מיוחד לאתרוג,
 73 דְהַפְרִיּוֹשׁ בְּזָה⁵¹, שְׂאָף
 74 שְׂבַמְשָׁף שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הָדָשִׁי
 75 הַשָּׁנָה יִשְׁנֵם שְׁנַיִם זָמַן

1 דְּבִסְכוּת תִּשְׁבוּ, הִנֵּה בְּזָה גּוּפָא
 2 הַפְּנִימִי נִיתוּסָף עוֹד עֲנִין, שְׂנַעֲשִׂית הַהֲמַשְׁכָּה בְּפְנִימִיּוֹת שְׁל
 3 הָעֲנִין דְּלִמְעַן יִדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בְּסְכוּת הוֹשְׁבְתִי אֶת בְּנֵי
 4 יִשְׂרָאֵל, וְעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה שְׁחַלַק ה'מקוף' שבעין הסוכה נמשך
 5 בְּפְנִימִיּוֹת נִפְעַל עַל יְדֵי נְטִילַת
 6 אֲרָבְעָה מִיָּנִים, כְּפִי שִׁמְמִשְׁיךְ
 7 וּמְבַאֵר.
 8 וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהִנֵּה מְבוֹאֵר
 9 בְּדְרוֹשֵׁי מֵאִמְרוּי הַחֲסִידוֹת שֶׁל
 10 אֲדַמְרִי חֲב"ד עַל סוּכוֹת⁴⁴
 11 (וּבִפְרָט בְּסִידוּר⁴⁵ סִידוּר עִם
 12 דַּא"ח – דברי אלוקים חיים) הָעֲנִין
 13 דְּאֲרָבְעָה מִיָּנִים, שְׂהַטְעַם
 14 שְׁנַבְחָרוּ לְמַצְוָה זֹאת אֲרָבְעָה
 15 מִיָּנִים אֱלוֹ דְּוָקָא, אַתְרוּג, לוֹלֵב,
 16 הַדַּס וְעֻרְבָה לְפִי שְׁנַשְׁתַּנּוּ מִכָּל
 17 שְׂאָר פִּירוֹת וְאֵילָנוֹת, כִּי אֲרַבְעָה
 18 מִיָּנִים אֵלֶּה שׁוֹנִים וּמִיּוֹחֲדִים מִכָּל
 19 הַצּוּמַח שְׂפּוֹלָם כֹּל אֲרַבְעָתָם
 20 מוֹרִים עַל הָאֶחָדוֹת, כְּפִי
 21 שִׁמְמִשְׁיךְ וּמִפְרָט.
 22 דְּהִנֵּה כְּתִיב וְלַקַּחְתֶּם לָכֶם גּו',
 23 כְּפוֹת (כְּפַת כְּתִיב כְּתוּב, בְּתוּרָה
 24 לְלֵא וְא"י) תְּמָרִים, וּפְרִירוֹשׁוֹ שֶׁל
 25 'כְּפוֹת' הוּא כְּפוֹת, וְהֵינּוּ, דָּאָף
 26 עַל פִּי שְׂבַלּוּב יֵשׁ כְּמָה
 27 עֲלִים, וְכָל עֵלָה נְחָלַק
 28 לְשְׁנַיִם, וְלַכְּאוּרָה רִיבּוּי הָעֲלִים
 29 וְהַתְּחַלְקוּת מוֹרִים עַל רִיבּוּי וְלֹא עַל
 30 אֶחָדוֹת, בְּכָל זֹאת הָרִי זֶה כֹּל הָעֲלִים
 31 הַרְבִּים צָרִיף לְהִיּוֹת בְּאוּפֶן
 32 שְׂפִיחֵי הָעֲלִים רְאוּיִים לְאֶגְדֵן
 33 וְלַכְּפוֹתֵן יַחַד עִם הַשְּׂדָרָה⁴⁶,
 34 כְּמִבּוֹאֵר בְּשׁוּלְחַן עֵרוֹךְ אֲדַמְרִי הַזֶּקֶן:
 35 'כְּפוֹת תְּמָרִים זֶה לוֹלֵב שֶׁהוּא גָדֵל עַל
 36 אֵילָן שֶׁל תְּמָרִים וּמִתּוֹךְ שֶׁכְּתַבָּה הַתּוּרָה
 37 לְשׁוֹן כְּפוֹת וְלֹא כְּתַבָּה עֲלֵי תְּמָרִים,
 38 מִכָּאֵן אַתָּה לְמַד צָרִיךְ שִׁיחָה אוֹתָן

(44) המשך וככה הנ"ל פרק פז (שם ס"ע תריב ואילך). ד"ה ולקחתם תרל"ז (סה"מ תרל"ו ח"ב ס"ע שנט ואילך). ועם הגהות - סה"מ תרנ"ב ע' ג ואילך). ד"ה הנ"ל תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 39). ד"ה וחג האסיף תשמ"ג פ"ב (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' קעג ואילך). ובכ"מ. (45) עם דא"ח רסא [שפא], ג ואילך. רסד, ד [שפז, א] ואילך. (46) סוכה לב, א. שו"ע אדה"ו או"ח סתרמ"ה ס"ג. (47) סוכה שם, ב. (48) ראה שבת כ, א"ב. (49) כן הובא בסידור עם דא"ח שם (רסב [שפג], ג. רסד, ד [שפז, א]) מפרש"י שבת שם. ובפרש"י שלפנינו ליתא. (50) סוכה לא, ב. לה, א. (51) ראה המשך וככה הנ"ל פרק

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומעונה לעונה, ועד לשינויים מן הקצה אל הקצה, שינויים
 2 קיצוניים, ובלשון הפתוב⁵² בתורה, בדברי ה' לנח אחר המבול, אודות
 3 השנויים שמתרחשים בעונות השנה זרע וקציר וקר וחרם וקנין וחרף
 4 שהם שינויים קיצוניים, מפל מקום, הרי הוא האתרוג דר באילנו
 5 במשך כל השנה, בכל ששה
 6 האוירים⁵³ האקלימים השונים
 7 במשך השנה, כמבואר בפירוש רש"י
 8 על פסוק זה, "קור. קשה מחורף. חורף.
 9 עת זרע ועשורים... קור הוא חצי שבט
 10 ואדר וחצי ניסן. קציר. חצי ניסן ואייר
 11 וחצי סיון. קיץ. הוא זמן לקיטת תאנים,
 12 וזמן שמייבים אותן בשדות... חום.
 13 הוא סוף ימות החמה, חצי אב ואלול
 14 וחצי תשרי, שהעולם חם ביותר",
 15 ועוד זאת, ויש באתרוג דבר נוסף
 16 המורה על ענין האחדות כפי שבעל
 17 ההילולא אדמו"ר מהר"ש מוסיף
 18 בנה⁵⁴ בענין האחדות כפי שהוא
 19 באתרוג ענין נפלא, שלא זו
 20 בלבד שהאתרוג נושא וסבל
 21 את כל השינויים שבמשך
 22 השנה, שאינם מזיקים לו,
 23 שזה עצמו מראה על ענין האחדות
 24 אלא אדרבה, ש"גם אפילו
 25 גדל מפל האויר", היינו,
 26 לשינויי האוירים לא רק שאינו
 27 מזיק לגידול ולהתפתחות של האתרוג
 28 אלא מוסיף ומעיל בהגידול
 29 שלו. וכפי שמוסיף בזה
 30 אדמו"ר המהר"ש במאמר הנזכר
 31 דיוק נפלא, שבהכרח לומר
 32 כן ששהות האתרוג על האילן
 33 באקלימים השונים מועיל לו, "כי
 34 היותו דר בלתי גידול, זהו
 35 דבר שאי אפשר, שהיה
 36 מתקלקל, שהיה מתחיל
 37 לרקוב וכדומה", כלומר, בהכרח
 38 לומר ששהות האתרוג על העץ מועילה
 39 לו, כי אילו היה ידו' על העץ מבלי
 40 שתהיה מכך תועלת לצמיחתו
 41 והתפתחותו, בודאי שהדבר היה גורם

לו נוק, וכיון שדר באילנו במשך כל השנה, למרות שינויי
 ששה האוירים מן הקצה אל הקצה, על אף שבמשך השנה יש
 שינויי מזג אויר קיצוניים, הרי מוכן, שלא זו בלבד שהוא האתרוג
 שולט עליהם על האקלימים השונים, אלא אדרבה, שהשינויי
 מנוצל באופן שמוזה נעשה
 הגידול שלו. והרי זו הצמיחה
 וההתפתחות של האתרוג באקלימים
 השונים במשך השנה מעלה
 נפלאה בענין האחדות גם
 אפילו לגבי האחדות שבשאר
 שלשת המינים, הלובח וההדס
 והערבה שבהם ענין האחדות
 הוא רק באופן שלוקחים
 ענינים שיכולים להיות
 נפרדים ועושים אותם
 לאחדים, כמבואר לעיל ואילו
 באתרוג ניתוסף עוד ענין,
 שלא זו בלבד שהענינים
 הנפרדים הם באופן של
 אחדות, עד שדר באילנו
 במשך כל השינויים, שבוה
 האתרוג דומה לשאר שלושת המינים
 אלא יתירה מזה, שמה
 מהשינויים גופא עצמם ניתוסף
 ונעשה הגידול בענין
 האחדות והאחדות גדלה ומתחזקת
 עוד יותר. ועד כפי שמוסיף
 אדמו"ר מהר"ש שם⁵⁵ במאמר
 הנזכר: וכמדומה שגידולו של
 האתרוג הוא לשלש שנים⁵⁵,
 שבשלוש שנים נגמר כל
 גידולו בשלימות כו', והאתרוג
 מגיע לשיא הגידול וההתפתחות שלו
 ונמצא בשלוש פעמים
 יתחדשו בו פעם אחר פעם כל
 השינויי דאוירים המתחלפים
 בשנה כו', שזה חידוש הענין
 שלוש פעמים מורה עוד יותר
 על תוקף הענין של החידוש
 והאחדות בגידול האתרוג בכל שנה
 ושנה, שהרי כלל הוא בהלכה

חדשי השנה ישנם שינויים, ועד לשינויים מן
 הקצה אל הקצה, ובלשון הפתוב⁵² זרע וקציר
 וקר וחרם וקנין וחרף, מפל מקום, הרי הוא דר
 באילנו במשך כל השנה, בכל ששה האוירים⁵³.
 ועוד זאת, כפי שבעל ההילולא מוסיף בזה⁵⁴
 ענין נפלא, שלא זו בלבד שהאתרוג נושא
 וסבל את כל השינויים שבמשך השנה, שאינם
 מזיקים לו, אלא אדרבה, ש"גם גדל מפל
 האויר", היינו, לשינויי האוירים מוסיף בהגידול
 שלו. וכפי שמוסיף בזה דיוק נפלא, שבהכרח
 לומר כן, "כי היותו דר בלתי גידול, זהו דבר
 שאי אפשר, שהיה מתקלקל, שהיה מתחיל
 לרקוב וכדומה", וכיון שדר באילנו במשך כל
 השנה, למרות שינויי ששה האוירים מן הקצה
 אל הקצה, הרי מוכן, שלא זו בלבד שהוא
 שולט עליהם, אלא אדרבה, שהשינויי מנוצל
 באופן שמוזה נעשה הגידול שלו. והרי זו מעלה
 נפלאה בענין האחדות גם לגבי האחדות
 שבשאר שלשת המינים, שבהם ענין האחדות
 הוא רק באופן שלוקחים ענינים שיכולים להיות
 נפרדים ועושים אותם לאחדים, ואילו באתרוג
 ניתוסף עוד ענין, שלא זו בלבד שהענינים
 הנפרדים הם באופן של אחדות, עד שדר
 באילנו במשך כל השינויים, אלא יתירה מזה,
 שמה גופא ניתוסף ונעשה הגידול בענין
 האחדות. ועד כפי שמוסיף שם⁵⁵: וכמדומה
 שגידולו הוא לשלש שנים⁵⁵, שבשלוש שנים
 נגמר כל גידולו בשלימות כו', ונמצא בשלוש
 פעמים יתחדשו בו כל השינויי דאוירים
 המתחלפים בשנה כו', שזה מורה עוד יותר על
 תוקף הענין, שהרי בתלת זימנא הוי חזקה⁵⁶.

צד (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרכז ואילך). ד"ה ולקחתם תרל"ז ותרכ"ב שם. (52) נח ח, כב. (53) ראה ב"מ קו, ב. פרש"י נח שם. (54) המשך וככה שם. (55) ראה פרש"י ר"ה יד, ב - ד"ה דאיך. סוכה לה, א - ד"ה ה"ק. (56) ב"מ שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בתלת יזמנא הוי תזקה⁵⁶ בשלוש פעמים הרי זו 'חזקה', ולדבר
 2 שנעשה שלוש פעמים יש תוקף מיוחד.
 3 ומזה מוכן שענין האחדות שבארבעה מינים הוא גם
 4 באופן של חיבור הפכים, בדומה לענין חיבור ההפכים בראש השנה
 5 ובחג הסוכות שנתבאר לעיל באריכות.
 6 שהרי אין זה האחדות בארבעת
 7 המינים אינה כמו ענין האחדות
 8 שביום הכפורים, שנקרא
 9 במדרש יום אחד⁵⁷, שבו ביום
 10 הכיפורים ישנו הענין דבגדי
 11 בד⁵⁸, כמו שכתוב בתורה לגבי
 12 הבגדים של הכהן הגדול בעת עבודת
 13 יום הכיפורים, שכיזב למדים ש'בד'
 14 האמור בתורה הוא פשתן, דבר
 15 העולה מן הקרקע בד כבד
 16 קנה יחיד, כפירוש רש"י: "קנה
 17 יחיד מכל גזע, ואין בו קנים עולים
 18 מגזע אחד"⁵⁹, וזו אחדות באופן
 19 שיש רק דבר אחד, אלא האחדות
 20 של הלולב היא דוקא באופן
 21 שישנם כמה עלים שיכולים
 22 להיות נפרדים, ועד שכל
 23 עלה הוא משני חלקים
 24 דוקא, ועל דרך זה בהדס
 25 וערכה שגם בהם זו אחדות של
 26 דברים שונים שמתאחדים לדבר אחד,
 27 ועד לאתרוג שיש בו כל
 28 שינויי האוירים כו', כמבואר
 29 לעיל מעלת ענין האחדות באתרוג עוד
 30 יותר מבשאר המינים ודוקא מהם
 31 מארבעה מינים אלה שבכולם מאחדים
 32 דברים נפרדים עושים ענין של
 33 אחדות, שזהו אחדות על ידי
 34 חיבור ואיחוד של דברים שונים ענין
 35 נעלה יותר מאשר האחדות
 36 דבר כבד של דבר אחד בפני עצמו,
 37 על דרך מעלת התשובה
 38 דרחוק שנעשה קרוב, שהיא
 39 מעלה יותר גדולה ממעלת קרוב שלא

1 ומזה מוכן שענין האחדות שבארבעה מינים
 2 הוא גם באופן של חיבור הפכים, שהרי
 3 אין זה כמו ענין האחדות שביום הכפורים,
 4 שנקרא יום אחד⁵⁷, שבו ישנו הענין דבגדי
 5 בד⁵⁸, דבר העולה מן הקרקע בד כבד (קנה
 6 יחיד)⁵⁹, אלא האחדות היא דוקא באופן
 7 שישנם כמה עלים שיכולים להיות נפרדים, ועד
 8 שכל עלה הוא משני חלקים דוקא, ועל דרך זה
 9 בהדס וערכה, ועד לאתרוג שיש בו כל שינויי
 10 האוירים כו', ודוקא מהם עושים ענין של
 11 אחדות, שזהו ענין נעלה יותר מאשר האחדות
 12 דבר כבד, על דרך מעלת התשובה דרחוק
 13 שנעשה קרוב, שלכן לא מספיק שיהיו מינים
 14 שמורים על האחדות סתם, אלא צריך להיות
 15 דוקא מינים שיש בהם ענינים שלכאורה הם
 16 נפרדים, ומנפרדים אלו עושים ענין של אחדות.

17 ויש להוסיף בביאור העילוי שניתוסף בחג
 18 הסוכות (על ידי מצות סוכה ונטילת
 19 ארבעה מינים) לגבי ראש השנה (בפסוק ליום
 20 חגנו) בפרטיות יותר. דהנה, השעם שלא מספיק
 21 ההמשכה דראש השנה שהיא באופן דבכסה,
 22 הוא, לפי שתכלית הפנונה היא לעשות לו
 23 יתברך דירה בתחתונים⁶⁰. ובהקדים, שענין
 24 קשור גם עם ראש השנה, שעם היותו יום ששי
 25 למעשה בראשית (יום ברוא אדם הראשון),
 26 נאמר עליו זה היום תחלת מעשיך⁶¹, בין
 27 שפועל ומשנה את כל יצירת מעשיך, כל
 28 הבריאה כולה, שתהיה באופן המתאים לרצונו
 29 של הקב"ה, שנתאנה להיות לו דירה

(57) ראה ב"ר פ"א, ג: "יום אחד.. זה יום הכפורים". (58) אחרי טז, ד. (59) זבחים יח, ב (ובפרש"י). וראה לקו"ת אחרי כח, סע"ב ואילך. עטרת ראש שער יוה"כ כח, א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי סוכות ע' א'רלב ואילך. (60) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"יג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (61) בתפלת מוסף (מר"ה כז, א). וראה ד"ה זה היום דיומ ב' דר"ה (תורת מנחם התוועדויות ח"ע ע' 3 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מציאות שמעלימה ומסתירה על האלוקות אלא שמציאות הבריאה תהיה כוו
 2 משמלימה את הרצון האלוקי שנתאווה הקדוש ברוך הוא להיות לו
 3 דירה בתחתונים, ופעולה זו בבריאה נפעלת על ידי האדם
 4 (שנברא ביום ששי למעשה בראשית), אתם קרויים אדם⁶²
 5 (דכברי הגמרא "קברי עובדי כוכבים
 6 אינו מטמאין באהל שנאמר זאתן צאני
 7 צאן מרעיתי אדם אתם, אתם קרויין
 8 אדם ואין העובדי כוכבים קרויין
 9 אדם"), והיינו שענין זה של עשיית
 10 העולם התחתון ל'דירה' לאלוקות נפעל
 11 על ידי כל אחד מישראל,
 12 שהרי אני נבראתי לשמש את
 13 קוני⁶³, כדברי המשנה ביחס לכל
 14 יהודי, וכשם שענין השימוש
 15 השירות כפשוטו הוא באופן
 16 שהעבד עושה עבור האדון
 17 דבר שהאדון עצמו אינו
 18 עושה, ועל ידי זה השירות
 19 והעשיה של העבד נתמלא רצון
 20 האדון, פן הוא כביכול
 21 בהנמשל, שדוקא על ידי זה
 22 שכל אחד מישראל משמש
 23 את קונו, הקדוש ברוך הוא
 24 מתמלא הרצון והתאוה
 25 להיות לו יתברך דירה
 26 בתחתונים והכוונה העליונה נשלמת
 27 דווקא על ידי מעשיהם ועבודתם של
 28 בני ישראל. ומוכן, שהפוננה
 29 העליונה היא שענין זה של 'דירה'
 30 לאלוקות למטה יהיה באופן
 31 גלוי, שיראו במציאות הגשמית
 32 בגלוי שזוהי דירה לו יתברך
 33 בתחתונים, כפי שיהיה
 34 לעתיד לבוא, כמו שנאמר⁶⁴
 35 בבואת ישעיה על ימות המשיח
 36 ונגלה כבוד הוי' וראו כל
 37 בשר יחדו כי פי הוי' דבר,
 38 ואפילו הבשר הגשמי יראה ויכיר שכל
 39 המציאות נבראה וקיימת מכוח דבר ה'

שנותן בה חיות וקיום שגם ענין זה שהבשר יראה ויכיר אלוקות הוא
 באופן של חיבור הפכים, שגילוי (ונגלה) כבוד הוי' הוא
 לעיני בשר דוקא, ועד שהבשר עצמו יראה, פנין שיהיה
 בו בבשר עצמו גילוי ענין האין סוף האלוקי, שבא ומאיר בהגוף
 הגשמי התחתון יותר מאשר
 בפשמה, ועד שהנשמה תהיה
 גיונית לעתיד לבוא מן הגוף
 (פמבואר בכמה מקומות⁶⁵).
 ולכן, מאחר שלא די שהמשכת
 האלוקות בעולם תהיה בהעלם
 ('בכסה', כפי שהוא בראש השנה) אלא
 צריך שתומשך ותאיר בגלוי (בחג
 הסוכות), כי דווקא בהמשכת אלוקות
 בגלוי נשלמת הכוונה העליונה של
 'דירה בתחתונים' הגה לאחרי
 ראש השנה, עשרת ימי
 תשובה ויום הכפורים,
 שבהם עיקר העבודה היא
 בענינים רוחניים [שהרי גם
 בראש השנה שמצות היום
 בשופר⁶⁶, שופר גשמי דווקא, מכל
 מקום, הרי ענין המצוה קשור
 עם שמיעת קול בלבד שהיא
 דבר רוחני לגבי מעשה גשמי ממש,
 ועל אחת כמה וכמה ביום
 הכפורים, שגם בגלוי
 מודגשת העבודה הרוחנית
 שבדבר שהרי עבודת היום ביום
 הכפורים איננה קשורה בעשייה
 גשמית], הרי זה נמשך
 במצוות הקשורים עם מעשה
 בפועל (סופה וארבעה
 מינים), ועד לענינים
 הקשורים עם פית לבוש
 ומזון, עניני המציאות הגשמית של
 העולם הזה שכל ענינים אלו של
 בית ולבוש ומזון שהם כללות צרכי
 האדם צריכים להיות בסופה
 דוקא, על פי ההלכה של תשבו

בתחתונים, על ידי האדם (שנברא ביום ששי למעשה בראשית), אתם קרויים אדם⁶²
 מישראל, שהרי אני נבראתי לשמש את קוני⁶³,
 וכשם שענין השימוש כפשוטו הוא באופן
 שהעבד עושה עבור האדון דבר שהאדון עצמו
 אינו עושה, ועל ידי זה נתמלא רצון האדון, פן
 הוא כביכול בהנמשל, שדוקא על ידי זה שכל
 אחד מישראל משמש את קונו, מתמלא הרצון
 והתאוה להיות לו יתברך דירה בתחתונים.
 ומוכן, שהפוננה היא שענין זה יהיה באופן
 גלוי, שיראו בגלוי שזוהי דירה לו יתברך
 בתחתונים, כפי שיהיה לעתיד לבוא, כמו
 שנאמר⁶⁴ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדו
 כי פי הוי' דבר, שגם ענין זה הוא באופן של
 חיבור הפכים, שגילוי (ונגלה) כבוד הוי' הוא
 לעיני בשר דוקא, ועד שהבשר עצמו יראה, פנין
 שיהיה בו גילוי ענין האין סוף, שבא בהגוף
 יותר מאשר בנשמה, ועד שהנשמה תהיה
 גיונית מן הגוף (פמבואר בכמה מקומות⁶⁵).
 ולכן, הגה לאחרי ראש השנה עשרת ימי
 תשובה ויום הכפורים, שבהם עיקר העבודה
 היא בענינים רוחניים [שהרי גם בראש השנה
 שמצות היום בשופר⁶⁶, הרי ענין המצוה קשור
 עם שמיעת קול בלבד, ועל אחת כמה וכמה
 ביום הכפורים, שגם בגלוי מודגשת העבודה
 הרוחנית שבדבר], הרי זה נמשך במצוות
 הקשורים עם מעשה בפועל (סופה וארבעה
 מינים), ועד לענינים הקשורים עם פית לבוש
 ומזון, שכל ענינים אלו צריכים להיות בסופה

(62) יחזקאל לז, לא. יבמות סא, רע"א. (63) משנה וברייתא סוף קידושין. (64) ישע"י מ, ה. תורת חיים תצוה תפכ, א [שכט, ב] ואילך. שער האמונה פכ"ה. המשך וככה הנ"ל פרק צב (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרכג ואילך). (65) ראה המשך וככה הנ"ל פרק פח ואילך (שם ס"ע תרטו ואילך). המשך תרס"ו ע' תקכח [תרצו]. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קו [קב] ואילך. (66) משנה ר"ה כו, ב. גמרא שם כז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **כְּעֵין תְּדוּרוֹ**⁶⁷ שבימי חג הסוכות, צריך לעשות בסוכה את כל הדברים
2 שבשאר ימות השנה עושים בבית. **וְעַד שְׁנַמְשֶׁשׁ** גילוי האלוקות בסוכות
3 **בְּעֵנְיָנִים גְּשָׁמִיִּים כְּפִשׁוּטִם לְמִטָּה מַעֲשֶׂה טַפְחִים**, בתוך גדי
4 המציאות התחתונה **שֶׁהָרִי חַג הַסּוּכוֹת הוּא חַג הָאֱסִיף** של התבואה
5 והפירות, כמו שכתוב **בְּאֶסְפָּה**
6 **מִגְרֵנָה וּמִיֶּבֶת⁶⁸, וְכִדְאִיתָא** 1 **דְּוָקָא, תִּשְׁבּוּ כְּעֵין תְּדוּרוֹ**⁶⁷. **וְעַד שְׁנַמְשֶׁשׁ**
7 וכפי שמובא **בְּיַלְקוּט⁶⁹** במדרש
8 ילקוט שמעוני **שְׁלֹכַן נֹאמַר עֲנִין** 2 **בְּעֵנְיָנִים גְּשָׁמִיִּים כְּפִשׁוּטִם לְמִטָּה מַעֲשֶׂה**
9 **הַשְּׂמֵחָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים** (וזה) 3 **טַפְחִים, שֶׁהָרִי חַג הַסּוּכוֹת הוּא חַג הָאֱסִיף,**
10 לשונו: בחג אתה מוצא שלוש שמחות. 4 **בְּאֶסְפָּה מִגְרֵנָה וּמִיֶּבֶת⁶⁸, וְכִדְאִיתָא בְּיַלְקוּט⁶⁹**
11 כתיב: "ושמחת בחגך", "והיית אך 5 **שְׁלֹכַן נֹאמַר עֲנִין הַשְּׂמֵחָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים.**
12 שמח", "ושמחת לפני ה' אלוכם 6 **וְעוֹד** זאת, **שְׁעַל יְדֵי זֶה שְׁנַעֲשֶׂה הַגִּילוי דְּבִכְסָה**
13 שבעת ימים... משום שנטלו הנפשות 7 **אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה עַל יְדָם הָרִי זֶה**
14 חרות ביום הכיפורים, ועוד שהתבואה 8 **נִמְשָׁה גַם בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, שְׂזָהוּ עֲנִין הָאֶרְבָּעָה**
15 ופירות האילן בפנים". 9 **מִיָּנִים, שְׁעַל יְדָם יוֹדֵעַ וּמְכִרִיו הָעוֹלָם כּוּלוֹ**
16 **וְעוֹד זֹאת,** בגילוי ההמשכה של 10 **שִׁישְׂרָאֵל אֵינּוֹן נִיצוּחִיָּא⁷⁰.** וְזָהוּ גַם מַה שְּׁבַחַג
17 ראש השנה בחג הסוכות יש ענין נוסף, 11 **הַסּוּכוֹת מְקַרְיָבִים שְׁבָעִים פְּרִים כְּנֶגֶד שְׁבָעִים**
18 **שְׁעַל יְדֵי זֶה שְׁנַעֲשֶׂה הַגִּילוי** 12 **אוֹמוֹת הָעוֹלָם⁷¹, הֵינּוּ, שְׂרוּאִים בְּגִלּוֹי שְׁעַל יְדֵי**
19 **דְּבִכְסָה אֶצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,** 13 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשְׁפָעִים כָּל עֲנִיָּה הָעוֹלָם, כְּשֵׁם**
20 כמבואר לעיל, **הִנֵּה עַל יְדָם הָרִי** 14 **שֶׁהִקְרַבְתָּ קֶרְבָּן הוּא עֲנִין שְׁבָגְלוֹי בְּעִינֵי בֶשֶׁר**
21 **זֶה נִמְשָׁה וּמֵאִיר בְּגִלּוֹי וּפּוֹעַל גַּם** 15 **אֶפִּילוֹ שֶׁל אֵינּוֹ יְהוּדִי, שְׁלֹקְחִים עֲנִיָּים גְּשָׁמִיִּים**
22 **בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלוֹ, שְׂזָהוּ עֲנִין** 16 **מְחֵי צוּמָח וְרוּמָם וּמְקַרְיָבִים אוֹתָם עַל אֲשֶׁ**
23 **הָאֶרְבָּעָה מִיָּנִים, שְׁעַל יְדָם** 17 **הַמְזוּבָח, שְׁמִמְנוֹ הִיָּה עוֹלָה עֶשֶׂן כּוֹי' (עַל דֶּרֶךְ**
24 **יֹדֵעַ וּמְכִרִיו הָעוֹלָם כּוּלוֹ** 18 **הָעֶשֶׂן דְּעֲנִין הַקְּטוֹרֶת שְׁעַל גְּבֵי הַכַּפּוֹרֶת בְּיוֹם**
25 **שִׁישְׂרָאֵל אֵינּוֹן נִיצוּחִיָּא⁷⁰ הם** 19 **הַכַּפּוֹרִים⁷², שְׁמִמְנוֹ נִמְשָׁה סֶכֶךְ הַסּוּכָה, עֲנִין**
26 המנצחים. (כדברי המדרש: "משל 20 **הַמְקִיפִים דְּסוּכוֹת, כְּמַבּוּאָר בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת⁷³),**
27 לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אן 21 **וְעַד שְׁעֲנִין זֶה נַעֲשֶׂה הַכְּנָה קְרוּבָה לְגֹאֲלָה**
28 ידעין מאן הוא נוצח אלא מאן דנסב 22 **הָאֱמִיתִית וְהַשְּׁלִימָה שְׂאָז יְקוּיִים הִיעִיד וְנִגְלָה**
29 באיין כוידה אן ידעין דהוא נצוהיא, 23 **כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָּל בֶּשֶׁר יַחְדּוֹ לְעִיל.**
30 וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים מִי נִיצַח, אֵלָּא מִי 24 **ה' וְכָל זֶה נַעֲשֶׂה בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּתַחֲלִילַת**
31 שנושא שרביט בידו (בצאתו מהדיין), 25 **הַשָּׁנָה, הַחֵל מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁבוּ נַעֲשֶׂה**
32 אנו יודעים שהוא המנצח) כך ישראל 26 **הָעֲנִין דְּתַקְעוּ בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בְּכֶסֶה, וְאַחַר כֶּךָ**
33 ואומות העולם באין ומקטרגים לפני 27 **נִמְשָׁה בְּחַג הַסּוּכוֹת (לְיוֹם חֲגִינוֹ) בְּגִילּוֹי. וּמַחַג**
34 הקדוש ברוך הוא בראש השנה, ולית 28 **הַסּוּכוֹת, זְמַן שְׂמִחָתְנּוּ, מִמְּשִׁיכִים זֹאת עַל כָּל**
35 אן ידעין מאן נצח אלא במה שישראל 29 **הַשָּׁנָה, כְּאֲשֶׁר וַיַּעֲקֹב⁷⁴ הִלַּךְ לְדָרוֹכּוֹ⁷⁵, שֶׁהִהְיֶיכָה**
36 יוצאין מלפני הקדוש ברוך הוא 30 **עַל מַה שְּׁבַחַג**
37 ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנו יודעין 31 **הַסּוּכוֹת מְקַרְיָבִים שְׁבָעִים**
38 דישׂראל אינן נצוהיא") **וְזָהוּ גַם**
39 הטעם הפנימי על מה שבבבב 40
40 **הַסּוּכוֹת מְקַרְיָבִים שְׁבָעִים**

(67) סוכה כו, א. (68) פ' ראה טז, יג. (69) יל"ש אמור רמז תרנד בתחילתו. (70) ויק"ר פ"ל, ב. (71) סוכה נה, ב. במדבר"ר פכ"א, כד. (72) ע"פ אחי טז, ב. (73) עטרת ראש שם לו, סע"א ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' א'רמד. המשך וככה שבהערה 42. (74) לשון הכתוב - ויצא לב, ב. (75) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' קצד. ספר השיחות תרצ"ו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זה מסמל את העבודה בימים שאחרי חגי ומועדי חודש תשרי שֶׁהֵלִיכָה
 2 דִּיעֶקֶב הִיא לְדַרְכוֹ, דֶּרֶךְ ה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁷⁶ בַּתְּהִלִּים מֵה'
 3 מִצְעָדֵי גֵבַר כּוֹנְנֵו וְדַרְכוֹ דֶּרֶךְ ה' יִחְפֶּץ, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב⁷⁷
 4 בַּבְּרָהֶם אֲבִינוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֵת בֵּיתוֹ אֲחֲרָיו
 5 וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ הַנְּוִי לַעֲשׂוֹת
 6 דִּיעֶקֶב וּמִשְׁפָּט, שְׂגֵם כִּאֵן נֹזֵכַר
 7 עֵינַי יִדְרֹךְ ה' וּבְאֹפֶן כְּזֶה הוֹלֵךְ
 8 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל (וְיִעֶקֶב הַלֵּךְ)
 9 בְּעוֹלָם, וּפּוֹעֵל בְּעוֹלָם רִצּוֹן
 10 הַבּוֹרָא, לַעֲשׂוֹת לוֹ לְקוֹשֵׁ בְרוּךְ
 11 הוּא יִתְבַּרֵךְ דִּיכֶּה בַּתְּחִתּוֹנִים,
 12 וְעוֹשֶׂה זֹאת מִתּוֹךְ שְׂמִחָה
 13 וְטוֹב לְכָב, וְעַד שְׁפוּרֵץ אֵת
 14 כָּל הַגְּדָרִים שֶׁל הַמְצִיאֹת הַגְּשֵׁמִית,
 15 וּבָאָה הַגְּאוּלָּה הָאֱמִיתִית
 16 וְהַשְּׁלִימָה בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ עַל

יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, שְׂיִכְנֶה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ בְּמְקוֹמוֹ בְּמִקּוֹם
 הַמְּדוּיָק וְהַמְּכוּוֹן לוֹ וְיִקְבֹּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל⁷⁸ מִכָּל הַגְּלוּיוֹת, וְיִקְוִיִּים
 הַיַּעוֹד אֲזֵ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקִרְא כָּלֶם בְּשֵׁם
 הַנְּוִי לַעֲבֹדוֹ שְׂכֵם אֶחָד⁷⁹, שְׂגֵם אֹמֹת הָעוֹלָם יַעֲבֹדוּ אֶת ה', עַל דֶּרֶךְ
 הָאִמּוֹר לַעֲלֵל שֶׁהִגְלִיּוּ אֱלוֹקוֹת שְׂמַאִיר
 בַּחֲג הַסּוּכוֹת, מִשְׁפִּיעַ גַּם עַל שְׂבַעִים
 הָאוֹמֹת וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, שְׂיִכְנֶה בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ בְּמְקוֹמוֹ
 וְיִקְבֹּץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל⁷⁸, וְיִקְוִיִּים הַיַּעוֹד אֲזֵ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שְׂפָה בְרוּרָה לְקִרְא
 כָּלֶם בְּשֵׁם הַנְּוִי לַעֲבֹדוֹ שְׂכֵם אֶחָד⁷⁹, וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ.

ע' 43. וראה לקו"ש ח"כ ע' 556. וש"נ. 76) תהלים לו, כג. וראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' קג (הועתק ב"היום יום י תמוז). ח"ו ע' רנ. וראה גם ד"ה אל יפטר אדם מחבירו, שנה זו פ"ד. 77) וירא יח, יט. וראה אג"ק הנ"ל ח"ג ע' תקס"תקסא (חלק הועתק ב"היום יום יד חשוון). 78) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד. 79) צפנ"י ג, ט.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שישי עמ' ב

1 השטר חוב עצמו, וּבִין באופן שְׂמֵרָה לו את השטר חוב וְלֹא כְּתַב
 2 לו שטר נוסף על מכירה זו, לֹא קִנְהַ הַלּוֹקֵחַ את החוב, עַד שְׂיִכְתּוֹב
 3 לו המוכר שטר על המכירה, וּבְנוֹסֵף לְכַךְ יִסְפּוֹר לו את השטר חוב.
 4 ומבארת הגמרא שבמחלוקת זו נחלקו אף רבי מאיר וחכמים.
 5 כשקידש אשה בשטר חוב שיש לו על אחרים, ומטר לה את
 6 השטר, אֵךְ לֹא כְּתַב לה שטר נוסף על כך. מַר – רבי מאיר הסובר
 7 שהמקדש אשה בשטר חוב הרי היא מקודשת, אֵית לִיה דְּרַבִּי –
 8 סובר הוא כרבי שניתן למכור שטרות באופן כזה, ועל כן אף
 9 האשה מקודשת. וּמַר – חכמים הסוברים שאין האשה מקודשת,
 10 לִית לִיה דְּרַבִּי – אינם סוברים כדעת רבי, אלא כדעת חכמים
 11 שצריך בנוסף למסירת השטר חוב אף לכתוב שטר נוסף, ומאחר
 12 שמקדש זה לא כתב לאשה שטר נוסף, אינה מקודשת.
 13 הגמרא מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים באופן נוסף:

וְאִיבְעִית אִימָא דְּבוּלֵי עֲלָמָא לִית לְהוּ דְּרַבִּי, וְהָכָא בְּדַרְבַּי פְּסָא
 קְמִיפְלָגִי, דְּאָמַר רַב פְּסָא הָאֵי מֵאֵן דְּנֻבִין שְׂטָרָא לְחַבְרִיָּה – אָדָם
 הַמוֹכֵר לְחַבְרֵי שֵׁטֶר חוֹב שֵׁישׁ לוֹ עַל אַחֲרִים, צְרִיךְ הַמוֹכֵר לְמִיכְתַּב
 לִיה לְקוֹנָה, קִנְיֵי לָךְ הוּא – שֵׁטֶר זֶה, וְכָל שְׂעֻבּוּדֵיהּ – וְכָל שִׁיעֲבוּד
 שְׂבֵא מִחֲמַתּוֹ, וְאִם לֹא כְּתַב כֵּן, אֵין מְכִירָתוֹ חֵלָה. מַר – חַכְמִים
 הַסּוֹבְרִים שֶׁאֵין הָאִשָּׁה מְקוּדֶשֶׁת, אֵית לִיה דְּרַב פְּסָא – סוֹבְרִים הֵם
 כְּדִינוֹ שֶׁל רַב פְּסָא, וְלִכְךָ אֵין הָאִשָּׁה מְקוּדֶשֶׁת שֶׁהִרִי לֹא כְּתַב
 שְׂמִקְנָה לֵה שֵׁטֶר זֶה וְכָל שִׁיעֲבוּדוֹ, וּמַר – רַבִּי מַאִיר, לִית לִיה דְּרַב
 פְּסָא, וְלִכְךָ סוֹבֵר שֶׁהָאִשָּׁה מְקוּדֶשֶׁת.
 הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת מַחְלֻקַּת רַבִּי מַאִיר וְחַכְמִים בְּאֹפֶן נוֹסֵף:
 וְאִיבְעִית אִימָא דְּבוּלֵי עֲלָמָא אֵית לְהוּ דְּרַב פְּסָא, וְהָכָא בְּדִשְׂמוּאֵל
 קְמִיפְלָגִי – וְנַחֲלֵקוּ בְּדִינוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל, דְּאָמַר שְׂמוּאֵל,

כל בני ישראל, מכהן גדול עד לנערה אחת שנשאת לנוכרי, יכולים לישב באותה סוכה – כמו בענני הכבוד שמיכה שנשא עמו פסל, היה מוקף באותם ענני הכבוד יחד עם משה ואהרן . . . בה בשעה שהם הפכים מן הקצה אל הקצה!?

משיחת וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח

התוועדויות

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב יום הכיפורים אחרי תפלת מנחה, ה'תשל"ג.

1 השי"ת¹ יתן לכל אחד ואחת, בתוככי כלל ישראל, חתימה וגמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה
2 בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים,
3 והרי זה כולל התעוררות תשובה אמיתית, עד לתשובה עילאה, שענינה – מתוך שמחה וטוב לבב²
4 – אתדבקות רוחא ברוחא, מחשבה במחשבה, דיבור בדיבור ומעשה במעשה³.
5 וכיון ששנה זו התחילה ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, והשנה כולה היא "שבת להוי"ו"⁴ – יהי'
6 "בשובה ונחת תושעון"⁵ במשך כל השנה כולה, היינו, שלימוד התורה וקיום המצוות, וכן כל עניני
7 האדם, עניני הרשות, "כל מעשיך לשם שמים"⁶ ו"בכל דרכיך דעהו"⁷, יהיו באופן דשובה ונחת.
8 ובקרוב ממש נזכה ל"בשובה ונחת תושעון", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיבנה
9 ביהמ"ק במקומו ויקבץ נדחי ישראל⁸, ויקויים היעוד⁹ "והי' הוי' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי'
10 הוי' אחד ושמו אחד".

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א להתלמידים שיחיו ערב יום הכיפורים לפני כל נדרי, ה'תשל"ג.

11 "וידבר¹ גו' דבר גו' יברכך גו' יאר גו' ישא גו' ושמו גו' ואני אברכם"².
12 השי"ת יברך ויצליח אתכם, בתוך כלל ישראל, שתהי' לכם חתימה וגמר חתימה טובה, והצלחה בכל
13 הענינים בכלל, ובמיוחד בלימוד התורה, נגלה וחסידות, וקיום המצוות בהידור, וכל ענינים אלו יהיו
14 באופן ד"בשובה ונחת תושעון"³.
15 שתהיו חסידים, יראי שמים ולומדים ו"נרות להאיר"⁴, והרביים ימלאו על ידכם את השליחות –
16 בעלמא דין, נשמות בגופים – לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁵, מתוך שמחה וטוב לבב,
17 ובקרוב ממש, בתוככי כלל ישראל, ללמוד תורתו של משיח – בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה
18 בימינו – יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו.
19 שתהי' לכם חתימה וגמר חתימה טובה בכל ענינים אלו, בטוב הנראה והנגלה, למטה מעשרה טפחים.

(9) זכרי' יד, ט.
1 (1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 388. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
2 (2) נשא ו, כב ואילך.
3 (3) ישעי' ל, טו.
4 (4) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ריש ע' 228. וש"נ.
5 (5) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

1 (1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 387. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
2 (2) תניא אגה"ת ספ"א.
3 (3) שם פ"ט.
4 (4) בהר כה, ב"ד.
5 (5) ישעי' ל, טו.
6 (6) אבות פ"ב מ"ב.
7 (7) משלי ג, ו.
8 (8) רמב"ם הלי' מלכים ספ"א.

בס"ד. שיחת י"ג תשרי, אור לערב חג הסוכות, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

- 1 א. דובר כבר בפעם הקודמת¹ אודות הלילה שבין היום שלפנ"ז והיום שלאח"ז,
- 2 — כפי שהוא בעניני תומ"צ, שעליהם בנוי כל העולם, ובמילא מובן שמהם נמשך גם בעולם, וכן
- 3 לאידך, כשמבחינים זאת בעולם, הרי זה גופא הוכחה שכן הוא בתומ"צ, שמשם משתלשלים —
- 4 שיש ענינים שע"פ תורה "לילה הולך אחר היום", ויש ענינים ש"היום הולך אחר הלילה"².
- 5 וכפי שרואים בתפלה — שעל ידה נמשכים כל הענינים:
- 6 בנוגע לתפלה שמיוחדת ללילה, תפלת ערבית — איתא בגמרא³ שהיא כנגד "אברים ופדרים (של
- 7 הקרבנות שבמשך היום) שלא נתעכלו מבערב (ש)קברים והולכים כל הלילה", והיינו, שכשם שיש תפלת
- 8 שחרית ותפלת מנחה כנגד הקרבנות עצמם, כמו"כ תיקנו תפלת ערבית כנגד חלקי הקרבן שסיום הקרבנות
- 9 בלילה שלאח"ז (שהרי הקרבן עצמו יכול להיות רק ביום, כפי שלמדים⁴ ממ"ש⁵ "ביום צוותו"). ונמצא,
- 10 שענין התפלה מורה על כך שהלילה נמשך לאחרי היום שלפניו, כבכל עניני קדשים ש"הלילה הולך אחר
- 11 היום".
- 12 אבל לאידך גיסא, הנה בנוגע לחילוק בתוכן ונוסח התפלה, שייכת תפלת הלילה ליום שלאחריו (ולא
- 13 ליום שלפניו), כמו תפלת ערבית בסיום יום ששי (ליל שבת), שצריכה להיות תפלה של שבת, ללא
- 14 הענינים של בקשת צרכיו וכיו"ב שיכולים להיות רק בתפלת חול (כמו בערב שבת); ועד"ז תפלת ערבית
- 15 בסיום השבת, שאע"פ שזהו עדיין המשך לשבת, שנקרא "מוצאי שבת", ויש בו סעודת מלוה מלכה וכו'
- 16 — הנה בנוגע לתפלה, הרי היא שייכת (לא ליום שלפנ"ז, אלא) ליום שלאח"ז, שמתחיל ממנה, שלכן
- 17 יש בתפלה גופא ענין ההבדלה: "אתה חוננתנו".
- 18 ומובן, שבכל עניני טוב וקדושה, כשיש בהם שני ענינים, בודאי הכוונה היא להוסיף, ולא לגרוע
- 19 ח"ו, כבנדוד"ד, שהלילה ששייך הן ליום שלפנ"ז והן ליום שלאח"ז, יש בו שני ענינים: הן הענינים של
- 20 היום שלפנ"ז והן הענינים של היום שלאח"ז, וכמו בתפלת ערבית של ליל שבת, שהיא תפלת שבת (יום
- 21 המחרת), אבל היא שייכת גם לאברים ופדרים של היום שלפנ"ז (ועד"ז בתפלת ערבית של מוצאי שבת),
- 22 שמזה מוכת, שבכחה של תפלת ערבית לפעול הן בענין ששייך ליום שלפנ"ז, והן בענין ששייך ליום
- 23 שלאח"ז.
- 24 ב. ועד"ז בנוגע ללילה זה, שהוא ממוצע בין הימים י"ג וי"ד תשרי:
- 25 י"ג תשרי — בנוגע אלינו, בדורותינו אלו, הרי זה יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש.
- 26 וי"ד תשרי הוא ערב סוכות, שבו מסיימים את ההכנות לחג הסוכות, הן בנוגע למצות סוכה, והן
- 27 בנוגע למצות ד' מינים, ששני הענינים צריכים להיות מוכנים בשלימות בערב סוכות דוקא — שהרי כדי
- 28 לקיים המצוה "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'"⁶, הנה ביו"ט של סוכות עצמו אסור לקטוף הפרי עץ
- 29 הדר, או הלולב, ההדסים והערבות, אלא יש צורך להכין את כל ד' המינים שיהיו מוכנים לקיום המצוה

(1) ראה שיחת ח"י אלול תשל"ב בתחלתה (תורת מנחם — (4) מגילה כ. ב. וראה גם לקו"ש חל"ה ע' 125 ואילך. וש"נ.
 (5) צו ז, לה.
 (6) אמור כג, מ.
 (2) חולין פג, סע"א. וש"נ.
 (3) ברכות כו, ב.

- 1 בפועל; ועד"ז בנוגע למצוה "בסוכות תשבו"⁷, שבשביל זה יש צורך בסוכה בעלת מחיצות וסכך
 2 מלמעלה, עם כל הפרטים שבדבר, שביו"ט עצמו אסור לעשותם, אלא יש לעשותם בערב סוכות.
 3 ולילה זה הוא בין שני ענינים אלו, שבכל אחד מהם יש מעלה מיוחדת, כדלקמן.
- 4 ג. ערב סוכות יש בו מעלה נפלאה – האפשרות לקיים את רצונו של הקב"ה במצוה כללית על כל
 5 השנה כולה, כמבואר בכ"מ⁸ שהמצוות של חודש תשרי בכלל הם מצוות כלליות, ועד"ז המצוות של חג
 6 הסוכות בפרט, מצות הסוכה ולקחת ד' מינים.
- 7 ולא זו בלבד שהמצוה עצמה היא כללית, אלא כן הוא גם בנוגע לפעולה בעולם, שזוהי תכלית המצוה
 8 – שחג הסוכות הוא ענין כללי על כל השנה כולה גם בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם:
- 9 חג הסוכות נקרא "חג האסיף"⁹, "באספך מגרנך ומיקבך"¹⁰, שאז אוסף יהודי לרשותו את כל התבואה
 10 והפירות שמהם ניזון כל השנה כולה, הוא וכל בני ביתו, עד "לעבדך ולאמתך" (ככל הפרטים שנימנו
 11 בכתוב¹¹), כך, שאין מקום לדאגה בנוגע לפרנסתו כל השנה.
- 12 וזהו הטעם שדוקא חג הסוכות נקרא "זמן שמחתנו", כדאיתא בילקוט¹²: "אתה מוצא שלש שמחות
 13 כתיב בחג .. אבל בפסח אין אתה מוצא שכתוב בו אפילו שמחה אחת (אע"פ שהענין ד"מועדים
 14 לשמחה" הוא גם בחג הפסח) .. שבפסח התבואה נידונית, ואין אדם יודע אם עושה השנה [תבואה] אם
 15 אינו עושה [מה יהי' עם הענין ד"ארץ ממנה יוצא לחם"¹³, ש"לחם לבב אנוש יסעד"¹⁴, שבזה תלוי' כל
 16 השנה] .. וכן אתה מוצא שאין כתוב בעצרת אלא שמחה אחת .. [מפני] שהתבואה נכנסת בפנים ..
 17 אבל בחג .. שהתבואה ופירות האילן בפנים, לפיכך כתב שלש שמחות", ובשלושה פעמים הוי חזקה¹⁵,
 18 כך, שברור הדבר שתהי' שנה שמחה גם בגשמיות כפשוטה (נוסף על שמחה של מצוה, שהרי אצל יהודי
 19 קשור כל ענין עם מצוה).
- 20 ושלימות ההכנה לחג הסוכות – שמתחילה מיד לאחרי יוהכ"פ, כדאיתא במדרש¹⁶ (שהובא ונתבאר
 21 ע"י הרה"צ רלווי"צ מבארדיטשוב¹⁷) שחג הסוכות נקרא "יום הראשון"¹⁶, להיותו "ראשון לחשבון
 22 עוונות", כיון שבד' הימים שבין יוהכ"פ לסוכות עסוקים בני" במצוות של חג הסוכות – היא בערב
 23 סוכות, י"ד בתשרי.
- 24 ד. וכמו"כ יש מעלה מיוחדת ב"ג תשרי, יום ההילולא של אדמו"ר מהר"ש:
- 25 מבואר בכ"מ¹⁸ ש"יארציית" של צדיק נקרא בשם "הילולא", שפירושו חתונה, והרי ענין החתונה הוא
 26 התחלת גילוי כח האין-סוף בעולם (כמבואר בארוכה בהמשכים דכל הנהגה ושמח ושמח ובכ"מ¹⁹). וזהו
 27 גם הטעם לגודל השמחה שיש בחתונה, ובפרט חתונה של בנו יחידו (כמבואר בדרושים²⁰), והרי כל
 28 יהודי הוא אצל הקב"ה כמו בן יחיד²¹.
- 29 ובנוגע להילולא של אדמו"ר מהר"ש, יש להתעכב על ענינו המיוחד – שהרי לכל אחד מרבותינו
 30 נשיאינו, ה"מאורות", היתה גישה מיוחדת כו', והיינו, שביחד עם היותו "ממלא מקום" של הנשיאים

(7) שם, מב.

(8) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת סוכות ע' א'תשנ"ו. ברכה ע' א'תתס"ו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרע"ח ע' רעה. תש"ב ע' 49. ועוד.

(9) תשא לד, כב.

(10) פ' ראה טז, יג.

(11) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. סה"מ תרנ"ב ס"ע קל.

(12) יל"ש אמור רמז תרנד (בתחלתו).

(13) תרנ"ז ע' קעה ואילך. תרפ"ו ע' רכו ואילך. ועוד.

(14) איוב כח, ה.

(15) ראה תורת מנחם – התועדויות חכ"ג ע' 112. וש"נ.

(16) ראה כש"ט בהוספות סקס"ז. וש"נ.

(15) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

(16) תנחומא אמור כב. ויק"ר פ"ל, ז.

(17) קדושת לוי פ' האזינו. הובא בשיחת ליל א' דח"ס

תרצ"ז ס"ג (סה"ש תרצ"ז ע' 161). וראה גם תורת מנחם –

התועדויות חס"ב ע' 85. וש"נ.

(18) ראה תורת מנחם – התועדויות ח"ח ע' 329. וש"נ.

(19) ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. סה"מ תרנ"ב ס"ע קל.

(20) ראה תורת מנחם – התועדויות חכ"ג ע' 112. וש"נ.

(21) ראה כש"ט בהוספות סקס"ז. וש"נ.

1 שלפניו (וכמדובר כמ"פ²² הדיוק ד"ממלא מקום", שהוא ממלא את כל המקום של קודמו בשלימות עם
2 כל הפרטים שבדבר), יש לכל אחד ענינו המיוחד ודרכו המיוחדת שהיו אצלו יותר בהדגשה ויותר בגלוי
3 וכו'²³.

4 [וע"ד שמצינו בנוגע לשבעת האושפיזין של חג הסוכות²⁴, החל מהיום הראשון שה"אושפיז" הוא
5 אברהם אבינו, ויחד עמו באים שאר ששת האושפיזין – שאע"פ שבכל יום ישנם כל שבעת האושפיזין,
6 יש לכל יום ה"אושפיז" (ה"אורח") שלו, שהוא העומד בראש, ועמו באים (ונכללים) שאר ששת
7 האושפיזין].

8 ובנוגע לאותם ענינים ופרטים שפירסמו לנו – ברור הדבר שהם נוגעים לנו בעבודתנו, שזוהי תכלית
9 בריאת כל אחד ואחת: "אני נבראתי לשמש את קוני"²⁵, ככל ענין הקשור עם תורה, כולל גם "מנהג
10 ישראל" ש"תורה הוא"²⁶, ועאכו"כ סיפור שמפרסם נשיא בישראל אודות נשיא שלפניו²⁷, במכ"ש וק"ו
11 מהוראת הבעש"ט²⁸, שכל דבר שיהודי רואה או שומע, יש בו הוראה בנוגע אליו, כיצד לחיות את חיי
12 באופן שימש את קונו.

13 ובכן: יש אצל הנשיאים הנהגות והוראות שהם בבחי' "כלל גדול" או "כלל קטן", ויש גם הנהגות
14 והוראות פרטיים; אבל ישנו גם ה"כלל גדול" באופן הגישה לכל הענינים, החל מעניני תורה ומצוות,
15 שהי' בהדגשה אצל אדמו"ר מהר"ש בהנהגתו הוא – כפי שסיפר לנו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו²⁹
16 אודות פתגמו הידוע: "די וועלט זאָגט, אַז מ'קען ניט אַרונטער, דאַרף מען אַריבער, און איך – אדמו"ר
17 מהר"ש – זאָג, אַז מ'דאַרף מלכתחילה אַריבער" (העולם סבור, שכאשר אי אפשר לעבור מלמטה אזי
18 מדלגים מלמעלה, ואני – אדמו"ר מהר"ש – אומר, שצריך לילך לכתחילה מלמעלה).

19 וכך היתה גם הנהגתו – כמפורסם בדברי ימי חייו – הן בעניני תומ"צ והן בענינים הקשורים עם
20 העולם, וגם בענינים שבהם בא במגע ובקשר עם מלוכה אדירה שהיתה בימיו במדינה ההיא בעיר הבירה
21 – שהתנהג מלכתחילה באופן ד"אריבער".

22 וכיון שסיפרו לנו על זה, הרי זה סימן ששייך אלינו, שאנו יכולים ובמילא צריכים להתנהג כן, ובפרט
23 בבוא יום ההילולא שלו, אזי יש הדגשה מיוחדת שהיכולת והרשות נתונה לכל הרוצה לילך בעקבותיו,
24 לקבל הנהגותיו והוראותיו, והקב"ה נותן לו את האפשרות והכח שיוכל לעמוד בתנועה של התרחבות,
25 מלכתחילה "אריבער", ככל עניני טוב, ועאכו"כ בעניני קדושה, תורה ומצוות'.

26 ה. ועפ"ז יש לקשר את ענין ההילולא של אדמו"ר מהר"ש עם הזמן המיוחד שבו חל יום ההילולא
27 – לאחרי יוהכ"פ ובסמיכות לחג הסוכות:

28 ובהקדים המבואר בכ"מ³⁰ בפירושו הכתוב³¹ "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו", שהענינים
29 שנפעלים ע"י תקיעת שופר בר"ה הם "בכסה", והיינו, שהענין נפעל, אבל הוא עדיין באופן שלא רואים
30 אותו בעיני בשר; ואילו "ליום חגינו" – דקאי על חג הסוכות (כמבואר במדרשי חז"ל ובמפרשי תנ"ך³²)
31 – הרי זה בא בגלוי.

(28) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

(29) ראה אנ"ק שלו ח"א ע' תריו. וראה גם שיחת ש"פ האזינו, י"ג תשרי דאשתקד ס"ה ואילך (תורת מנחם – התועדויות חס"ו ע' 55 ואילך). וש"נ.

(30) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכ"מ.
(31) תהלים פא, ד.

(32) ר"ה ח, סע"א ואילך. ויק"ר פכ"ט, ו. הובא בראב"ע ומצו"ד עה"פ.

(22) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ו ע' 277. וש"נ.

(23) ראה גם שם ע' 12. וש"נ.

(24) ראה תורת מנחם – התועדויות חס"ו ע' 125. וש"נ.

(25) משנה וברייתא – קידושין בסופה.

(26) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהר"ל – הובא

ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע

אדה"ז אור"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.

ועוד.

(27) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ב ע' 387. וש"נ.

ומפורש הדבר במדרש³³: "משל לשנים שנכנסו אצל הדיין, ולית אנן ידעין מאן הוא נוצח, אלא מאן דנסב באיין בידי אנן ידעין דהוא נצוחיא, כך ישראל ואומות העולם באין כו' לפני הקב"ה בר"ה, ולית אנן ידעין מאן נצח, אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינון נצוחיא".

כלומר: אע"פ שישראל מנצחים ו"זוכין בדין", וכמדובר לעיל³⁴ בפירוש הכתוב³⁵ "אתם נצבים" (שנאמר בנוגע לר"ה), "קיימים ועומדים והיינו שזוכים בדין"³⁶, ובאופן ד"היום", "כיום הזה שהוא קיים .. ומאיר כו"³⁷ – הרי זה עדיין לא בגלוי בעולם, ויתכן שהעולם לא יודע מזה עדיין; אך בבוא יום הראשון של חג הסוכות, שאז מקיימים בנ"י את המצוה "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'", שלוקחים את כל ד' המינים, ולולב בראשם, אזי יודע העולם כולו ש"ישראל אינון נצוחיא" (שניצחו בדין ופעלו כל מה שרצו).

ו. ויש לבאר תחילה הענין שנפעל בתקיעת שופר:

מבואר בחסידות³⁸ בפירוש דברי הגמרא³⁹ "כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת (לא רק מילוי החסרון, אלא באופן של עשירות) בסופה, שנאמר⁴⁰ מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית סופה שיש לה אחרית" – ש"בתחלתה" היינו לפני תקיעת שופר, ו"בסופה" היינו מיד לאחרי תקיעת שופר, שאז נפעלים כבר כל הענינים באופן שנקרא בשם "מתעשרת".

וזהו גם מ"ש בפסוק הראשון מהפסוקים שלפני תקיעת שופר (שבהם מתבארת הפעולה של תק"ש) – "מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה"⁴¹:

מה"מיצר" שמשם "קראתי" – נעשה הענין ד"ענני", ולא רק "ענני" (עניית הבקשה) סתם, אלא המענה הוא באופן ד"במרחב", בהרחבה נפלאה ("א' גוואלדיקע ברייטקייט").

ויתירה מזה, שההרחבה היא לא רק לפי ההשגות של בני-אדם או אפילו מלאכים ועד לדרגא הכי נעלית שבמלאכים, שרפים וחיות ואופני הקודש, אלא יתירה מזה: "במרחב י"ה", ש"י"ה" הוא ההתחלה דשם הוי' גופא, היינו, שזהו "מרחב" אצל הקב"ה בעצמו, וכמבואר בחסידות⁴² ש"במרחב י"ה" הוא "מרחב העצמי" דעצמות ומהות.

וזהו גם הוכחה נוספת לכך ש"מתעשרת בסופה" היינו מיד לאחרי תק"ש – כי:

הענין ד"מן המיצר גו' ענני במרחב גו'" נוגע להלכה למעשה בנגלה דתורה – איך צריך לתקוע בשופר, ואיך צריך להיראות השופר כו' – שצריך לתקוע בצדו הצר של השופר⁴³ ("מן המיצר קראתי", "המיצר" של השופר), ואז יוצא קול השופר ("לשמוע קול שופר") מצדו הרחב ("ענני במרחב").

ונמצא, שבשעה שמתחילים לתקוע בשופר, הרי זה מעמד ומצב של "מיצר" – הן בנוגע לשופר והן בנוגע לעולם – "שנה שרשה בתחלתה"; ומיד לאח"ז – "ענני במרחב", שיוצא הקול מה"מרחב" של השופר, אזי נעשה "מרחב" בעולם – שזהו הענין שהשנה "מתעשרת בסופה", באופן ההרחבה של "מרחב י"ה".

וש"נ.

(33) ויק"ר פ"ל, ב.

(39) ר"ה טז, ריש ע"ב.

(34) שיחת יום ב' דר"ה ס"ה (תורת מנחם – התוועדיות ח"ע

(40) עקב יא, יב.

ס"ע 9 ואילך).

(41) תהלים קיח, ה.

(35) ר"פ נצבים.

(42) ראה ד"ה מן המיצר אע"ר (סה"מ אע"ר בתחלתו).

(36) ראה כש"ט בהוספות סמ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום"

תרצ"ה (סה"מ קונטרסים ח"ב שכב, א ואילך). תרצ"ז (סה"מ

כה אלול).

תרצ"ז ע' 154 ואילך). תשכ"ו פ"ה (תורת מנחם – התוועדיות

(37) פרש"י שם, יב. וראה תנחומא ר"פ נצבים.

חמ"ה ע' 11 ואילך). ועוד.

(38) ראה תורת לוי"צ ע' סז. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' שט. ע'

(43) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתק"צ ס"כ. וש"נ.

תכא. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות חמ"ז ע' 280. ח"ע ע'

39. ד"ה בסוכות תשבו שנאמר בהתוועדות פ"ב (שם ע' 75).

- 1 ז. אמנם, בר"ה (ובעשרת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ) הרי זה עדיין באופן ד"בכסה", אבל לא זו היא
 2 הכוונה; הכוונה היא שיהי' "ונגלה כבוד הוי" 44, והכוונה של הקב"ה היא שליהודי יהי' "מרחב" הן
 3 בעיניים ורחניים והן בעיניים גשמיים. ובכן: הענין ד"בכסה" מתחיל להתגלות – "ליום חגיגו", "ביום
 4 הראשון", שאז רואה העולם ש"ישראל אינון נצוחי"א".
- 5 אבל אין זה באופן שלפתע רואה העולם את הלולב בחמשה עשר בתשרי, אלא יש צורך בהכנה בימים
 6 שלפני זה – החל ממחרת יוהכ"פ (כנ"ל ס"ג), ובערב סוכות, בארבעה עשר בתשרי, מסתיימת ההכנה,
 7 ואז רואה העולם שעומדת סוכה, ויהודי הולך ורץ ברחוב עם כל ד' המינים, והלולב בראשם.
- 8 [והרי זה בדוגמת מה שאירע בגאולת מצרים בחג הפסח – שאע"פ ששחיטת השה דקרבן פסח היתה
 9 בארבעה עשר בניסן, הנה מהעשירי בניסן שאז התחילו להתכונן לכך, והמצרים שאלו למה זה הם עושים
 10 כך, התחיל כבר ה"רעש" בעולם ד"למכה מצרים בכוריהם" 45; וכך גם בנוגע לעיניים שנפעלים בחמשה
 11 עשר בתשרי, סוכה וד' מינים, שבי"א תשרי מתחיל כבר ה"רעש" בעולם, לבטל את העיניים שמעלימים
 12 ומסתירים כו', עיני גלות, ע"ד הענין ד"למכה מצרים" (כל המלכיות נקראו על שם מצרים" 46)
 13 בבכוריהם].
- 14 וכיון שבחג הסוכות מתגלה בעולם הענין ד"עני במרחב י"ה" שנפעל למעלה ולמטה בר"ה באופן
 15 ד"בכסה", הרי מובן, שגם בימי ההכנה לחג הסוכות עומדים כבר במעמד ומצב של "מרחב", שתרגומו
 16 באותיות פשוטות – שהולכים "מלכתחילה אריבער", וכך נמשך כל היו"ט דחג הסוכות במעמד ומצב
 17 ד"אריבער", כפי שמתבטא גם בהנהגה בנוגע לעיני העולם: "באספך מגרנך ומיקבך", ו"שלש שמחות",
 18 שזהו ענין של "מרחב".
- 19 ח. וכללות ההוראה מזה – שצריך לילך "אריבער" בכל עיני תורה ומצוות:
 20 כאמור לעיל, העובדה שסיפרו לנו זאת, היא – לא כדי שנדע שהיתה הנהגה כזו בשנים או אפילו
 21 בימים שלפנ"ז,
- 22 וכמדובר פעם בארוכה 47 אודות תורת הבעש"ט 48 על מארז"ל 49 "הקורא את המגילה למפרע לא יצא",
 23 שאם הוא סבור שזהו ענין של "למפרע", רק בימי אחשוורוש, ועכשיו מספרים ענין שאירע אז – "לא
 24 יצא"; לא זה הוא הענין של פורים; הענין של פורים הוא – לספר, שמה שאירע אז, נעשה גם עכשיו,
 25 בפורים זה.
- 26 ועד"ז בכל עיני תורה ומצוות, וכמדובר לעיל 50 אודות מאמר הבעש"ט 51 על הפסוק 31 "תקעו בחודש
 27 שופר" – שידועה השאלה שלכאורה הול"ל "תקעו שופר בחודש" – שכל ענין של תקיעה (ומצוה) צריך
 28 להיות "בחודש", כמו דבר שהתחדש זה עתה.
- 29 ובמיוחד בעיניים הקשורים עם חודש תשרי, כפי שעומדים כבר בגלוי באופן של "מרחב", למעלה
 30 מזמן ומקום – הרי בודאי לא שייך לחלק בין עבר הוה ועתיד, להיותו למעלה מהזמן, כך, שעכשיו הרי
 31 זה בפעם הראשונה, ואדרבה, בהוספה, כמבואר באגה"ק 52 ש"לא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון
 32 כזה".
- 33 ואז נותן הקב"ה את ברכתו בבני חיי ומזוני גם באופן ד"מלכתחילה אריבער", או בלשון הידוע:
 34 "רויחי בכולם", הן בני רויחי, הן חיי רויחי, והן מזונא רויחי, ולמטה מעשרה טפחים, באופן נגלה לעיני
 35 בשר.

(49) מגילה רפ"ב.

(50) שיחת יום ב' דר"ה הערה 5 (תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 7).

(51) כש"ט סוסרניו.

(52) ס"ד.

(44) ישע"י מ, ה.

(45) תהלים קלז, יו"ד. וראה שו"ע אדה"ז שם רסת"ל. וש"נ.

(46) ב"ר פט"ז, ד.

(47) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ז ע' 80. וש"נ.

(48) ראה כש"ט בהוספות ס"ק. וש"נ.

1 ועד שכאשר העולם רואה את אופן ההנהגה עם בני"הן ברוחניות והן בגשמיות – הנה "וראו כל
2 עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"⁵³, ועד ש"היו מלכים אומניך"⁵⁴ (ככל הפרטים שבדבר),
3 וכמודגש בהפטרות יום ראשון של חג הסוכות, שכל עמי הארץ "יעלו לחוג את חג הסוכות"⁵⁵, בקרוב
4 ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

6 ט. הענין של "אריבער" מתחיל בענינים של תומ"צ – ככל עניני בני"ה, ועאכו"כ הענין של "אריבער",
7 שכפשוטו ומכ"ש בפנימיות הענין הרי זה באופן שנעמדים למעלה מההגבלות של העולם, כמו ההגבלות
8 של זמן ומקום, הרי מובן שהכח והאפשרות על זה הוא מענין התורה.

9 וטעם הדבר – לפי שהתורה "קדמה לעולם"⁵⁶, ועד שאפילו בהיותה בעולם (שמדברת אודות עניני
10 העולם ומתלבשת בהם, ועד אפילו בטענות שאינן אמיתיות⁵⁷) הרי היא באופן שלמעלה מזמן ומקום,
11 שלכן, החיוב של לימוד התורה הוא אפילו בעניני קדשים שלומדים בחוץ-לארץ, כלילה, ובזמן הגלות,
12 שאז אי אפשר לקיים ענינים אלו⁵⁸.

13 ובהקדים – שכיון שענין התורה הוא באופן ש"גדול לימוד שמביא לידי מעשה"⁵⁹, ובלשון הכתוב:
14 "להורות ביום הטמא וביום הטהור"⁶⁰, ועד "להבדיל בין הטמא ובין הטהור וגו'"⁶¹, שזהו ענין של
15 מעשה בפועל, ה' לכאורה צ"ל חילוק עכ"פ בין לימוד התורה בזמן שביהמ"ק קיים ללימוד התורה
16 בזמן שאין ביהמ"ק קיים, ועאכו"כ כלילה ובחוץ-לארץ.

17 ואעפ"כ, הנה פעולת לימוד התורה היא בכל התוקף בכל התורה ובכל חלק שבתורה, בין אם זה ענין
18 שנוגע לפועל ביום זה, או ענין שיהי' נוגע כשיבוא משיח, או שהי' נוגע בזמן שבית המקדש הי' קיים.

19 [ואע"פ שכשיש ענין הדורש הוראה למעשה, וענין שאינו הוראה למעשה, צריך ללמוד ולפסוק תחילה
20 את הדין שנוגע למעשה (כמבואר בהלכות הוראה⁶²) – הנה חילוק זה הוא מצד ענין ההוראה; אבל מצד
21 מצות תלמוד תורה – כנוסח הברכה: "לעסוק בדברי תורה"⁶³ או "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו
22 את תורתו" – אין חילוק כלל].

23 ועד שאפילו דברי התורה שנאמרים בפיו של אדם בלתי-טהור, נאמר עליהם "הלא כה דברי כאש"⁶⁴,
24 "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"⁶⁵.

25 ומזה מובן, שכשהולכים יחד עם התורה, אזי ההליכה היא באופן ד"אריבער" לאמיתתו, והיינו,
26 שמביאה רק לענינים של טוב והצלחה.

27 כלומר: אין הכוונה שההליכה היא באופן של דילוג ("אריבער"), ולאח"ז לא יודעים אם זה יהי'
28 באופן טוב או ח"ו באופן אחר; כיון שהליכתו באופן ד"אריבער" קשורה עם תורת-אמת ותורת-חיים,
29 ברור הדבר שהתורה מנצחת, להיותה למעלה מהעולם ויש לה בעלות על העולם.

30 י. וגם ענין זה (הקשר ד"אריבער" עם תורה) מצינו בחג הסוכות – כאמור לעיל שענין ה"מרחב"
31 (שזהו התוכן ד"אריבער") בא בגלוי בחג הסוכות:

(59) קידושין מ, ב. וש"נ.

(60) מצורע יד, נו.

(61) ס"פ שמיני.

(62) רמב"ם הל' ת"ת פ"ד ה"ח. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ד.

(63) ראה שו"ע אדה"ו או"ח סמ"ז ס"ד. וש"נ.

(64) ירמ"י כג, כט.

(65) ברכות כב, א. רמב"ם הל' ק"ש בסופן. וראה תורת מנחם

– התוועדויות חס"ה ע' 45. וש"נ.

(53) תבוא כת, יו"ד.

(54) ישעי' מט, כג.

(55) זכרי' יד, יח"ט.

(56) ב"ר פ"א, ד.

(57) ראה תניא פ"ה. לקו"ש חכ"ב ע' 202. תורת מנחם –

התוועדויות חנ"ט ע' 218. ועוד.

(58) ראה לקו"ת אחרי כו, סע"ד ואילך. במדבר יג, א ואילך.

ובכ"מ.

- 1 ובהקדים – שהטעם שנקרא בשם "חג הסוכות", אף שיש בו כמה מצוות, הוא לפי שהמצוה העיקרית
 2 של החג שחיובה מהרגע הראשון של המערת-לעת⁶⁶ (שלהיותה המצוה הראשונה בזמן הרי זה מורה שהיא
 3 גם המצוה הראשונה בחשיבות) היא: "בסוכות תשבו"⁷⁰, "תשבו כעין תדורו"⁶⁷.
- 4 אמנם, כשיהודי צריך ללמוד תורה כדבעי, לידע הענין על בוריו, ולכן צריך לעיין היטב בסוגיא
 5 שלומד, בנגלה או בחסידות, באופן שלא יבלבלו אותו, שאז יוכל ללמוד בעיניו כדבעי – יש דין בשו"ע⁶⁸,
 6 שאם הוא רואה שאינו יכול לעשות זאת באופן ד"בסוכות תשבו", עליו ללכת ולישב ללמוד
 7 בבית-המדרש או במקום אחר, ובלבד שלימוד התורה יהי' כדבעי למהוי.
- 8 ומזה רואים גדלות ענין התורה – שאף שגדלה ביותר מעלת הסוכה, שענין ה"מרחב" נמשך בגלוי
 9 "ליום חגיגו" בסוכה, הנה התורה היא למעלה יותר.
- 10 ויש להוסיף ולהבהיר:
- 11 לא מדובר כאן אודות התורה מצד עצמה, שהיא "נעלמה מעיני כל חי"⁶⁹; מדובר אודות התורה כפי
 12 שנלמדת ע"י בשר ודם שנמצא במעמד ומצב שאם אינו במקום של מנוחה נעשה מבלבל, שמה מובן,
 13 שגם בתור בשר ודם אינו בתכלית השלימות, כי, אילו הי' בתכלית השלימות, הנה באיזה מקום שנמצא,
 14 הי' בכחו, בתור אדם שכלי, לצמצם או להלביש את שכלו בדבר המושכל, באופן שהעולם שמסביבו
 15 אינו מבלבל אותו כלל; הוא לא רואה ולא שומע מה שנעשה מסביבו, בגלל שהוא מונח בתורה!
 16 ועאכו"כ שהי' יכול ללמוד בשעה שהוא מוקף בענין של מצוה – כשיושב בסוכה, שזהו ענין שצריך
 17 להוסיף אצלו.
- 18 ואעפ"כ, למרות שמדובר אודות מישהו שהעולם מבלבל אותו, ועד כדי כך, שאפילו הידיעה שבשעת
 19 מעשה הוא יושב ב"מקיף" דסוכה ומקיים מצוה אינה עוזרת לו לבטל את הבלבול מעיניו חיצוניים,
 20 בלבול העולם – קובע השו"ע שלימוד התורה שלו נעלה יותר מענין הסוכה, ולכן, לא רק מותר לו אלא
 21 צריך לצאת מהסוכה וללמוד במקום של מנוחה.
- 22 יא. וכאמור כמ"פ – לא לדרשה קאתינא, אלא בנוגע לפועל:
- 23 ענין ההליכה "אריבער" בכל עניני טוב וקדושה, שאז נותן הקב"ה את האפשרות שגם ההליכה בכל
 24 העינים הגשמיים תהי' "מלכתחילה אריבער" – צריכה להתחיל בעיני תומ"צ.
- 25 ובפשטות – כמדובר במשך החדשים האחרונים⁷⁰, שצריך להתחיל מההוספה בלימוד התורה, הן
 26 בכמות והן ועאכו"כ באיכות; וכשהיו מונחים בלימוד התורה, אזי יתוסף בדרך ממילא הן בכמות והן
 27 באיכות ב"מעשה" שבא ע"י הלימוד המביא לידי מעשה.
- 28 וענין זה יהי' באופן שתהי' אצלו פריצת כל הגדרים – שהעולם לא יבלבל אותו כלל מלימוד התורה
 29 וקיום המצוות בכל ה"שטורעם", ואדרבה: "מאן מלכי רבנן"⁷¹, שנעשה בעה"ב על העולם – עולם
 30 ומלאו עם כל שבעים האומות,
- 31 – שזהו גם מעיני חג הסוכות, כפי שיתבאר לקמן –
- 32 ומתוך שמחה וטוב לבב מנהיג יהודי את כל העולם, כך, שהעולם מכריז שיהודים ויהדות ותומ"צ
 33 "אינן נצוחיאי",
- 34 והולכים לקבל פני משיח צדקנו בקרוב ממש, "ושמחת עולם על ראשם"⁷².

(70) ראה תורת מנחם – התועדויות חס"ט ע' 301. וש"נ.

(71) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).

(72) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(66) ראה פרש"י ד"ה ה"ג – סוכה לג, ב.

(67) שם כת, ב. וש"נ.

(68) ראה שו"ע אדה"ז שם סתרל"ט ס"ד. וש"נ.

(69) איוב כח, כא.

* * *

יב. ניגנו הניגון "לכתחילה אריבער", ואח"כ אמר מאמר ד"ה בסוכות תשבו וגו'.

* * *

יג. נוסף על האמור לעיל בנוגע לחג הסוכות (לאחרי ההכנה בימים שבין יוה"כ"פ לסוכות), שבו מתגלה הענין ד"אינון ניצוחי"א" כתוצאה מהתק"ש דר"ה שקיימים ועומדים וזוכין בדין ומאירים כיום – מצינו דבר נפלא בחג הסוכות, שזהו ענין שנדרש גם מאומות העולם, כמוזכר לעיל (ס"ח) מהפטרת יום ראשון דחג הסוכות בנוגע ל"כל הגוים אשר לא יעלו לחוג את חג הסוכות".

וענין זה קשור גם עם מ"ש בגמרא⁷³ שלעתיד לבוא כשאוה"ע באים בטענה שגם הם רוצים שכר כמו בני" (למרות שבנ"י עברו את כל הענינים כו', משא"כ אומות-העולם, הנה כשמדובר אודות שכר, רוצים לנסות אולי יקבלו גם הם...), מנסה אותם הקב"ה במצות סוכה: "מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה".

ונוסף על כל הביאורים בזה, ישנו גם הענין שמבואר במדרשי חז"ל בנוגע לקרבנות של שבעת ימי הסוכות, ששבעים הפרים הם כנגד שבעים אומות העולם⁷⁴. ובין כל הענינים שנפעלים ע"י הקרבת שבעים הפרים, ישנם גם ההשפעות שנמשכים לשבעים האומות, כדאיתא במדרש⁷⁵ "אילו היו אומות העולם יודעים מה הי' המקדש יפה להם. . היו מקיפים אותו כדי לשומרו כו'".

אמנם, במה דברים אמורים – כשנודע להם האמת, שהקרבת שבעים הפרים היא ע"י בני" דוקא, ובין בני" גופא, ע"י כהנים, ובהשתתפות לויים בדוכנם וישראל במעמדם", כך, שכל בני" משתתפים בהקרבת שבעים הפרים בביהמ"ק, ככל הפרטים שבדבר ע"פ התורה והמצוה [כמו החילוקים בנוגע לביהמ"ק, היכן מותר להכנס ישראל, לוי או כהן⁷⁶, וכן החילוקים בנוגע להקרבת הפרים, ששחיטה מותרת בזר, משא"כ שאר העבודות שלאח"ז⁷⁷]; דוקא אז מגינים הם על ביהמ"ק כו'.

וזהו גם אחד הלימודים מחג הסוכות: סוכה קשורה עם ענין השלום, כמ"ש⁷⁸ "ופרוס עלינו סוכת שלומך", אבל "ישבו בסוכות" – שייך ל"האזרח בישראל"⁷⁹. ובדוגמת ביהמ"ק, שמותר להכנס שם דוקא ליהודי, ובהיותו טהור, ככל הפרטים שבדבר, שהרי יש מקומות שבהם יכולים ליכנס גם בלתי-טהורים⁷⁹, אבל בכל אופן ישנו הענין של "המבדיל בין ישראל לעמים", שזהו ענין שלא בערך.

וזהו הדרך היחידה לפעול שיהי' שלום אצל בני", והדרך היחידה לפעול שתמורת זה ש"הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב⁸⁰, יקיפו אוה"ע את ביהמ"ק להגין עליו כדי שיהי' לבני" ביהמ"ק והקרבת הקרבנות ככל הפרטים שבדבר; ודרך יחידה זו היא הדרך האמיתית – שהרי בנוגע לאמת לא שייך לומר חצי אמת או שלישי אמת; אם זה "חצי" – אין זה אמת, כיון שאמת הוא ענין שמתחילה עד הסוף, כמרומז גם בכך שתיבת "אמת" מורכבת מצירוף האותיות של תחילת אל"ף-בי"ת, אמצעיתם וסופם (כדאיתא בירושלמי⁸¹), כך, שלא שייך בזה חלקים.

יד. ומזה מובן גם שאלו שרוצים באמת שיהי' שלום בעולם, ושלא יהיו קשיים מאוה"ע, הנה הדרך היחידה לכך היא – כשאוומות העולם עומדים מסביב לביהמ"ק, ואז הם מגינים על ביהמ"ק, ובנ"י נמצאים בפנים, ללא קשיים מאוה"ע, ואדרבה: אוה"ע מגינים עליהם, בידעם שבזה תלוי השלום, וההשפעות וההמשכות עבור אוה"ע עצמם.

(73) ע"ז ג, א.

(74) סוכה נה, ב. ועוד.

(75) במדבר פ"א, ג.

(76) ראה רמב"ם הל' ביהמ"ב פ"ה הי"ב. פ"ז הי"א ואילך.

(77) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ו.

(78) בתפלת ערבית.

(79) רמב"ם הל' ביהמ"ב פ"ז הט"ו ואילך.

(80) ספרי בהעלותך ט, יו"ד. פרש"י וישלח לג, ד.

(81) סנהדרין פ"א ה"א.

1 וזהו היפך הענין של שטות וענין שאין בו ממש כלל – שיש שרוצים לומר, שהדרך לפעול משהו
2 אצל הגוי היא עי"ז שיפתו אותו לחשוב שהוא כבר לא גוי, באופן של שקר ושטות, עם כל ההסברות
3 שאין בהם ממש כלל;

4 אין זה אלא שנכנס אצלו ענין של נצחון, אם הוא ינצח או מישהו אחר, ובשביל זה כדאי לו להעמיד
5 בסכנה את השלום אצל בני, ולהבדיל, השלום בעולם, בין יהודים לגוים, ובלבד שיוכיח לפב"פ שהוא
6 לא מתפעל ממנו אפילו כשאומר אמת, כיון שכך עלה ברצונו, ולכן, יהי' מה שיהי', אבל הוא לא יזוז
7 ממקומו; וכיון שאי אפשר לומר את הדבר כמו שהוא, מחפשים כל מיני הסברות כו'.

8 ובכן: ע"פ תורת אמת ותורת חיים, ו"מעשה רב"⁸² שראינו במשך כל הדורות – כשהולכים עם שקר
9 ועם ענינים של שטות, הרי זה כהפתגם הידוע של בעל ההילולא, אדמו"ר מהר"ש⁸³: בנוגע להקב"ה –
10 בודאי לא חושב אף אחד שמרמים אותו ח"ו, ואפילו אנשים אחרים גם לא מרמים; היחיד שיכולים
11 לרמות – הרי זה אותו בעצמו!...

12 ויש להוסיף ולהדגיש שזהו ענין שנוגע אפילו לטובתם של אינם יהודים!

13 ובהקדים – שיש מי שטוען בלהט, שלא מתאים לו להתעסק עם אלו שעליהם נאמר⁸⁴ "אתם המעט
14 מכל העמים"; מה לו לדאוג ("זיך באַדערן" – כפי שאומרים בלשון המדינה) ל-14 מליון אנשים, בה
15 בשעה שיכול לדאוג למספר גדול יותר שלא בערך – 3 וחצי ביליון אנשים! לפי הכחות, החכמה והשכל
16 שלו, יש ביכולתו להבטיח את השלום והטובה של 3 וחצי ביליון אנשים!

17 וכשאומרים לו להתעסק בטובתם של 13 או 14 מליון – הרי זה ענין שלא לפי כבודו, לא לפי כחו
18 ולא לפי חכמתו; זה טוב עבור "אנשים קטנטנים", אלו שקשורים לעם קטן, שיכולים לצמצם את עצמם
19 במדה קטנה של שכל, אבל הוא, לפי גדלותו, יש לו שייכות לכל העולם; העולם כולו תלוי בפוליטיקה,
20 חכמה ושכל שלו, כך, שביכולתו לדאוג ל-3 וחצי ביליון אנשים, ובדרך ממילא יגיע הדבר גם ל-14
21 מליון.

22 ובכן: תורת חיים אומרת, שזוהי צרה עבור ה-3 וחצי ביליון האנשים; לא תבוא על אף אחד – אפילו
23 אינם יהודים – הצרה שיש בענין זה. ובפרט בעמדנו בימי ההכנה ל"זמן שמחתנו", שצריך לדבר אודות
24 ענינים של שמחה.

25 טו. ובנוגע לפועל:

26 יהודים צריכים לפעול על עצמם להכיר בכך ש"אתה בחרתנו מכל העמים", ואין להם להתיירא לומר
27 (לא רק למישהו אחר אלא גם לעצמם) את האמת – שישנו הענין ד"המבדיל בין ישראל לעמים", שאף
28 אחד אינו יכול לשנות; גוי נשאר גוי, ויהודי נשאר יהודי!

29 ורק ע"י גיור – הנה "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"⁸⁵, היינו, שנעשית מציאות חדשה, אדם חדש
30 (ככל הפרטים שבדבר); וגם אז אין זה "שינוי" – כיון שאין זה באופן שמגוי נעשה יהודי, כמדובר
31 כמ"פ⁸⁶ שלא אומרים "גוי שנתגייר" (כיון שאין מציאות כזו), כי אם "גר שנתגייר", אלא שמקודם לכן
32 לא ידע שהוא גר, ורק לאחר הגיור, ע"י קבלת מצוות, מילה (ואשה – כמאן דמהילא דמיא⁸⁷) וטבילה
33 (ככל הפרטים שבדבר), נתגלה שזהו "גר שנתגייר".

34 ובמלה קצרה – הרי זה הענין של "גיור כהלכה", וגיור אחר – לא קיים!

35 אלא שליהודי ניתנה בחירה שיכול ח"ו לרמות את עצמו (כנ"ל), אשר, גם אם מרמה את עצמו בענין
36 של מה-בכך, יש לרחם עליו, שלמרות היותו יהודי שהקב"ה נתן לו שכל, וביכולתו לחיות בדרך האמת

(82) שבת כא, א. וש"נ.

(83) ראה תורת מנחם – התועדויות חס"ט ע' 19. וש"נ.

(84) ואתחנן ז, ז.

(85) יבמות כב, א. וש"נ.

(86) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ע' 33. וש"נ.

(87) ע"ז כז, א.

1 — בוחר ומתעקש לחיות דוקא בהשקפת עולם של שקר, ועאכו"כ כשמדובר בענין עיקרי שקשור עם
 2 אמונות ודעות שנוגעים לחיי יום-יום — החילוק בין ישראל לעמים, שהוא לא רק בשעה שעומדים
 3 להתפלל, אלא במשך כל החיים, מהרגע הראשון ללידתו עד לרגע האחרון של מאה ועשרים שנה, ואילו
 4 הוא שיש לו ברירה וניתנה לו הרשות והיכולת לחיות בחיים של אמת — בוחר לחיות דוקא בשקר! ולא
 5 די בכך, אלא הוא רוצה להכשיל יהודים נוספים, ולהבדיל, גם גוים, ורוצה להשלות את עצמו שיש לו
 6 בזה איזה ענין צדדי מלבד ענין הנצחון.

7 טז. וכאמור כמ"פ שכל מצוה מדגישה במיוחד ענין מסויים, ובחג הסוכות מודגש הענין ד"סוכת
 8 שלומך" — שלום אצל בני, שלום בין ישראל לעמים (לא עי"ז שמבטלים ח"ו את המחיצה שביניהם,
 9 שזוהי הדרך להיפך השלום לגמרי, רח"ל), ושלום בכל העולם כולו.

10 ולאח"ז מוסיפים בזה את ה"פכים קטנים", ואז נשרפים כתלי הגלות (כסגנון הידוע של רבינו
 11 נשיאנו⁸⁸), ומסתיימים מעשינו ועבודתינו ברגעי הגלות האחרונים, ובאה ה"אתחלתא" של הגאולה
 12 האמיתית, והגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש, באופן ד"בעתה אחישנה"⁸⁹, ובעגלא דידין, בקרוב
 13 ממש, בביאת משיח צדקנו.

14 ואז נחוג את חג הסוכות בביהמ"ק השלישי, וכאמור — בקרוב ממש, ובאופן של "זמן שמחתנו"
 15 לשון רבים, "ישמח ישראל בעושיו"⁹⁰ ו"ישמח הוי' במעשיו"⁹¹, כמבואר בארוכה בלקוטי תורה⁹², ועי"ז
 16 תומשך שמחה כפשוטה בעוה"ז הגשמי, למטה מעשרה טפחים, ועד ל"שמחת עולם על ראשם"⁹²,
 17 ובקרוב ממש.

18

19

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א ערב חג הסוכות, ה'תשל"ג.

20

21 — בעת מסירת האתרוגים ע"י באי כח כפר-חב"ד ונחלת הר חב"ד, בחדרו הק' —
 22 השי"ת! יתן שנה מבורכת לכל אחד, בתוככי ישראל, עם כל בני ביתו,
 23 ולהמשיך כל ההמשכות בכל ד' הסוגים: פרי עץ הדר, כפות תמרים, ענף עץ עבות וערבי נחל, כפי
 24 שהם בכל אחד מישראל בעצמו, וכפי שהם בכלל ישראל², שהרי ע"י עצמו ממשיכים אח"כ גם בכלל
 25 ישראל,
 26 ויומשך אח"כ בברכת ה' בכל המצטרך, עד לענינים גשמיים כפשוטם, בטוב הנראה והנגלה, למטה
 27 מעשרה טפחים,
 28 שתהי' שנה טובה ומבורכת, שנת אורה, ובכל אותיות האל"ף בי"ת, עד שנת תורה — שכולל הכל,
 29 עד לשנת גאולה — גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

30

(88) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).
 (89) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.
 (90) תהלים קמט, ב.
 (91) שם קד, לא.
 (92) דרושי שמע"צ פח, ד ואילך.
 (1) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונרפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 415. במהדורא זו ניתוסף מ"מ ע"י המו"ל.
 (2) ויק"ר פ"ל, יב.

לקוטי שיחות

אגרת התשובה

כרך יט, שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

24 שמהן מתהווים המלאכים שבעולם היצירה. והשם
25 "אלקים" הכתוב בפסוק השלישי ("ויבואו בני האלקים
26 להתייצב...") מורה על אותיות המעשה שמהן מתהווים
27 המלאכים שבעולם העשיה".

28 יש להבין: מדוע חשוב לרמוז באגרת התשובה לכך
29 שכל דרגת המלאכים מתהווה מאותיות אחרות?

30 אילו היה אבי מורי אומר ששלושה פסוקים אלו הם
31 "לנגד הג' בחינות מלאכים", ניתן היה לבאר שהסיבה
32 להבאת שלושת הפסוקים על ידי אדמו"ר הזקן היא כדי
33 להדגיש, שכל דרגות המלאכים, ואפילו בדרגה הנעלה
34 ביותר (שבעולם ה"בריאה"⁷), מתהוות רק משם אלקים.

35 אך כיון שאבי מורי מוסיף "והתהוותם הוא .. מג'
36 בחינות אותיות...)", מובן מכך, כדלעיל, שלדעתו רוצה
37 אדמו"ר הזקן לרמוז להבדלי הדרגות של האותיות שמהן
38 מתהוות שלוש דרגות המלאכים, ואם כך, תמוה: מדוע
39 חשוב לרמוז לפרטי הדרגות של שורש התהוות המלאכים
40 כאן, באגרת התשובה?

ב.

ההבדל בין נשמת האדם לבין המלאכים

41 בנוסף לכך נדרש הסבר לגבי הענין הכללי שעליו
42 מדובר כאן באגרת התשובה:

43 ההסבר לכך ש"נקראו המלאכים בשם אלקים" בא
44 לאחר שמדובר על מעלת נשמת האדם על פני
45 שאר הנבראים, שצבא השמים ואפילו המלאכים נבראו
46 והם "חיים וקיימים" מחיצוניות החיות האלקית,

א.

באגרת התשובה – רמז לשורש התהוות המלאכים בדרגות השונות

1 בפרק הרביעי של אגרת התשובה¹, כאשר מסביר
2 אדמו"ר הזקן שהמלאכים נקראים בשם "אלקים" מפני
3 ש"יניקת חיותם היא מבחינת חיצוניות... ושם אלקים הוא
4 בחינת חיצוניות...", הוא מציין בענין זה שלושה
5 פסוקים²: "כי ה' אלקיכם³ אלקי האלקים..."⁴, "הודו
6 לאלקי האלקים..."⁴, "ויבואו בני האלקים להתייצב..."⁴.

7 אבי מורי מבאר בהערותיו על ספר התניא⁵, ששלושה
8 פסוקים אלו הם כנגד שלוש דרגות של מלאכים: שרפים,
9 חיות ואופנים⁵, אשר בשלושת העולמות⁶: בריאה
10 (שרפים), יצירה (חיות), עשיה (אופנים). והוא מוסיף:
11 "והתהוותם הוא .. מג' בחינות אותיות...", שגם האותיות
12 ("בחינת חיצוניות"), שמהן מתהווים המלאכים, נחלקות
13 לשלוש דרגות: "מחשבה בבריאה, דיבור ביצירה, מעשה
14 בעשיה".

15 מן ההוספה ניכר, שבהביאו שלושה פסוקים "לנגד הג'
16 בחינות מלאכים", אין אדמו"ר הזקן מתכוין לרמוז רק
17 לשלוש דרגות המלאכים, המתהווים משם אלקים ונקראים
18 בשם זה, אלא, בכוונתו לרמוז, שגם בשם אלקים (בחינת
19 האותיות), המהווה אותם, יש שלוש דרגות: השם
20 "אלקים" הכתוב בפסוק הראשון ("כי ה' אלקיכם אלקי
21 האלקים...") מורה על אותיות המחשבה שמהן מתהווים
22 המלאכים שבעולם הבריאה. השם "אלקים" הכתוב בפסוק
23 השני ("הודו לאלקי האלקים...") מורה על אותיות הדיבור

1) צד, א.
2) עקב י. יו. תהלים קלו, ב. איוב א, ו.
3) בעקב שם: הוא אלקי. וראה ב"הערות ותיקונים" לאגה"ת כאן.
4) כצ"ל – ולא כו' – וכמו שנתקן ב"לוח התיקון".
5) ע' כט.

6) * הטעם לזה שאינו מסתפק ב"הג' בחי' מלאכים" ומוסיף "שרפים חיות ואופנים" – ובפרט שדרכו לכתוב בקיצור – יש לומר: בזהר ח"ב (מג, א) וברמב"ם הל' יסודי התורה (פ"ב ה"ז), שיש עשר בחינות במלאכים. ולכן מוסיף "שרפים חיות ואופנים", שבג' בחינות אלו "נכללו
7) ראה פרדס שט"ז פ"ד: מי נתן מלאך נוצר בתוך האצילות.

8) * הטעם לזה שאינו מסתפק ב"הג' בחי' מלאכים" ומוסיף "שרפים חיות ואופנים" – ובפרט שדרכו לכתוב בקיצור – יש לומר: בזהר ח"ב (מג, א) וברמב"ם הל' יסודי התורה (פ"ב ה"ז), שיש עשר בחינות במלאכים. ולכן מוסיף "שרפים חיות ואופנים", שבג' בחינות אלו "נכללו

30 בפנימיות החיות האלקית (שם הוי') אין מוצאים שהיא
 31 נקראת בשם "הוי"⁹, כפי שמוכן גם מכך שבסיום הענין
 32 "אבל נשמת האדם..." אין הוא אומר "נקראת בשם הוי'",
 33 כנאמר לגבי המלאכים, אלא "היא חלק שם הוי' ברוך
 34 הוא", והסיבה לכך היא, שנשמת האדם היא חיות שם
 35 הוי', אך לא בגלוי.

36 ואף יותר מכך: מזה שנשמת האדם אינה נקראת אפילו
 37 בשם אלקים, להיות ש"אחר כך ירדה .. על ידי בחינת
 38 האותיות שבמאמר נעשה אדם" מוכן, שאפילו דרגה זו
 39 אינה גלויה בנשמת האדם.

40 ונדרש הסבר: כיצד מתאים לכתוב כאן ענין המצביע
 41 על יתרון המלאכים על פני נשמת האדם – בשעה שמדובר
 42 כאן על מעלת נשמת האדם על צבא השמים, ואפילו על
 43 המלאכים?

ג.

נשמת האדם קשורה לשם הוי' גם כשהיא בגוף

44 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 45 בציטוט הפסוק "כי חלק הוי' עמו..." מתכוין אדמו"ר
 46 הזקן להסביר שלא זו בלבד ששורש הנשמה הוא משם
 47 הוי', אלא גם נשמת האדם כפי שהיא נמצאת למטה בגוף,
 48 שדוקא אז היא נקראת "נשמת האדם", היא "חלק שם הוי'
 49 ברוך הוא"¹⁰.

50 וכפי שהוא אומר בהמשך¹¹, שב"נשמת האדם" כאן
 51 למטה ישנן ארבע האותיות של שם הוי' – דבר החשוב
 52 להסבר ענין התשובה. כי על ידי כך מוכן הפגם החמור
 53 של החטא, שבאמצעות כל חטא גורמים לכך שההשפעה
 54 היורדת על ידי ה"א תתאה של שם הוי' יורדת לגלות¹²,
 55 ופוגמים גם בכל האותיות, כולל שלוש האותיות
 56 הראשונות¹³.

1 ה"מלוכשת" באותיות שבעשרה מאמרות, אשר בהם נברא
 2 העולם, ואילו נשמת האדם התהוותה מפנימיות החיות,
 3 ורק לאחר מכן היא מושפעת גם "על ידי בחינת האותיות
 4 שבמאמר נעשה אדם", כדי שהיא תוכל לרדת ולשכון
 5 "בגוף עולם הזה התחתון".

6 ולאחר מכן הוא אומר: "ולכן נקראו המלאכים בשם
 7 אלקים..."¹⁴, שבאמצעות הענין הנ"ל (ששורש המלאכים –
 8 בחיצוניות החיות, ושורש נשמת האדם – בפנימיות
 9 החיות) יובן גם הטעם לכך שהמלאכים נקראים "אלקים"
 10 בעוד אשר נשמת האדם היא "חלק שם הוי' ברוך הוא",
 11 כפי שמובא על כך לפני כן⁷ הפסוק⁸ "כי חלק ה'
 12 עמו..."⁴ – כי "שם אלקים הוא בחינת חיצוניות", ו"שם
 13 הוי' מורה על פנימיות החיות".

14 יש להבין: מכל הנבראים מחיצוניות החיות נקראים
 15 רק המלאכים בשם "אלקים", ואם כך מוכן, שכינויים בשם
 16 זה הוא מפני מעלה מיוחדת שיש בהם על-פני שאר
 17 הנבראים ואפילו על-פני צבא השמים, שאינם נקראים
 18 בשם "אלקים" – ומעלתם היא, שהחיות האלקית משם
 19 "אלקים" המהווה ומחיה אותם ניכרת – ומעלתם היא,
 20 שהחיות האלקית משם "אלקים" המהווה ומחיה אותם
 21 ניכרת אצלם בגלוי, עד כדי כך שהם נקראים בשם
 22 "אלקים".

23 ואם כך, אין מוכן:

24 כאן באגרת התשובה מדובר על בחינת החיות המהווה
 25 ומחיה את המלאכים, שחיותם היא רק מבחינת חיצוניות,
 26 ככל צבא השמים. וכיצד קשור לכאן הענין ש"נקראו
 27 המלאכים בשם אלקים" המצביע על אופן חיותם, שבו הם
 28 נבדלים מצבא השמים, שהחיות ניכרת אצלם בגילוי?

29 התמיהה גדולה יותר: לגבי נשמת האדם, ששורשה

ישראל", וכפרש"י שם: "שהי' חלקו כבוש ביניהם" (בין העמים), והרי
 בנשמות כמ"ש למעלה אין זה שייד.

ועפ"ז יומתק ג"כ מה שמביא כאן (באגה"ת) גם הכתוב "כי חלק ה'
 עמו וגו'", משא"כ בח"א רפ"ב מביא רק הכתוב ויפח באפיו וגו' – כי
 בח"א נמשכת "מתוכיותו ופנימיותו", משא"כ באגה"ת כאן רוצה להדגיש
 שגם בהיותה למטה מלוכשת בגוף היא חלק שם הוי' ב"ה.

(11) צה, א.
 (12) כדלקמן ספ"ו.

(13) כדלקמן ספ"ז בנוגע לכמה עונות. ויש לומר, שעד"ז הוא
 (בכללות) בכל חטא – מכיון שכל מעשה יש בה (בכללות) כל כחות

* (7) צג, סע"ב.

(8) האינינו לב, ט.

(9) ואדרבה: ממה שארז"ל (ב"ב עה, ב) "עתידין צדיקים שנקראין
 על שמו של הקב"ה", וברשב"ם (ועד"ז ברבינו גרוסם) שם: "שיהא שםם
 ה" – מוכח, שזהו חידוש שיהי' רק לעתיד. ולהעיר מחדא"ג מהרש"א
 שם (ד"ה ג' דברים), שגם אז "שם של הקב"ה יהי' בהם (רק) שם לווי".
 (9*) לכללות סעיף זה ראה גם ביאורים בלקולו"צ על אגה"ת סי' ז
 ס"ו. סי' ט ס"ד-ה. סי' י ס"ה.

(10) וההוכחה על זה מהכתוב "כי חלק ה' עמו" היא בפשטות*:
 פסוק זה בא בהמשך למ"ש לפניו** "יצב גבולות עמים למספר בני

(* נוסף לזה ש"עם" (עמו) הוא "מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורוחקים" (שענר היחוד והאמונה רפ"ז).

** עפ"ז יומתק גם מה שמעתיק מהכתוב תיבת כי.

28 "מאד" בכמות) אלא בדומה להבדל שבין נבראים נעלים
29 לנחותים יותר, כגון ההבדל שבין צבא השמים לצבא
30 הארץ:

31 כשם שהיתרון של צבא השמים על פני צבא הארץ
32 הוא, שבצבא השמים ניכרת האלקות יותר בגלוי מאשר
33 בצבא הארץ, עד אשר באמצעות "שאו מרום עיניכם" ניתן
34 לראות "וראו מי ברא אלה" 18 –

35 כך היא, לפי ההסבר שלעיל, מעלת נשמת האדם על
36 פני צבא השמים, שכאשר רואים ישראל היא "כבשה
37 אחת בין שבעים זאבים והיא משתמרת" 19, וכך גם לגבי
38 כל יהודי בפרט 20, ניכרת האלקות בגלוי, באופן בולט יותר
39 מאשר "וראו" שבצבא השמים.

40 ובנוסף לכך – ובעיקר: הסבר זה מראה רק כיצד נשמת
41 האדם מראה את שם הוי', שלמעלה מהטבע, אך לא כיצד
42 היא עצמה "חלק שם הוי' ברוך הוא".

43 ולכן מוסיף אדמו"ר הזקן "ולכן נקראו המלאכים בשם
44 אלקים..." 21, ומצטט שלושה פסוקים לכך, כדי להבהיר
45 שההבדל בין נשמת האדם לבין נבראים אחרים, כולל צבא
46 השמים ואף המלאכים, הוא עיקרי בעצם מהותם.

ה.

עצם חיות נשמת האדם שונה מחיות שאר הנבראים

47 המלאכים נקראים אלקים, כדלעיל בסעיף ב', כי
48 החיות האלקית ניכרת אצלם בגלוי.

49 כלומר, לא זו בלבד שבאמצעותם מתגלה שיש אור
50 אלקי המהווה ומחיה אותם – בדומה לענין של "וראו מי
51 ברא אלה" בצבא השמים – אלא בעצם מציאותם, בכך
52 שמציאותם היא כשם "מלאכים" – הבטלים תמיד 21
53 כלפי הקדוש-ברוך-הוא ומוכנים לקיים שליחותו 22, נראית
54 אלקות בגלוי.

1 ולמרות שנשמת האדם רק "נמשכה תחלה מבחינת
2 פנימיות החיות" (שם הוי'), כדלעיל, אבל "אחר כך ירדה
3 .. (כדי שתוכל לשכון בגוף) על ידי בחינת האותיות..."
4 (שם אלקים), למרות זאת קשורה נשמת האדם תמיד
5 לפנימיות החיות, עד כדי כך שהיא חלק משם הוי' גם
6 בהיותה בגוף.

7 וזוהי מעלת נשמת האדם על פני כל הנבראים: אמנם,
8 גם שורש כל הנבראים הוא משם הוי', כמוסבר בהרחבה
9 בחלק השני של ספר ה"תניא" 14, שהמשמעות של שם הוי'
10 היא "שמהוה את הכל מאין ליש", ושם אלקים רק ממצמץ
11 את החיות שמשם הוי' ומסתירה, למרות זאת נשמת
12 היהודי שונה בכך, שגם לאחר ירידתה "על ידי בחינת
13 האותיות (שם אלקים)... כדי להתלבש בגוף עולם הזה
14 התחתון", עדיין היא קשורה לשם הוי'.

ד.

מעלת נשמת האדם – מהותית

15 במה מתבטאת מעלתה של נשמת האדם על פני
16 נבראים אחרים בהיותה קשורה לשם הוי'?

17 לכאורה, ניתן היה להסביר זאת לפי המבואר
18 ב"תניא" 15 שהצמצום וההסתרה של שם "אלקים" –
19 בגימטריא "הטבע" 16 – הוא בהסתרת האור של שם הוי'
20 ש'למעלה מהטבע, עד אשר "נראה כאילו העולם עומד
21 ומתנהג בדרך הטבע".

22 לפי זה ניתן היה לומר, שהיתרון בקשר שבין נשמת
23 האדם (שכאן למטה) עם שם הוי' הוא בכך שאצל ישראל
24 רואים בגלוי שהנהגתם היא למעלה מדרך הטבע, ולא רק
25 הנהגת כלל ישראל, אלא הנהגת כל יהודי בפרט.

26 אך לפי זה יוצא שההבדל בין נשמת האדם לשאר
27 הנבראים אינו "הפרש עצום מאד" 17 ("עצום" באיכות,

הנפש*. ולהעיר ממ"ש באגה"ת (ספ"ו) שם "תשוב ה"א תתאה מבחי
גלות וכמ"ש ושב ה' אלקיך את שבותך כו" – שלשון הפסוק "ושב ה'
גוי" (בפשוטות) מורה שההשבה היא בכללות שם הוי'.

(14) פ"ד.

(15) ח"ב רפ"ו.

(16) פרדס שיי"ב פ"ב. ובש"ל"ה (פט, א) משמע קצת שכ"ה בזהר.

(17) לשון אדה"ז באגה"ת כאן (צד, א). וראה לקמן הערה 23 בשוה"ג
הב'.

(18) ישעי' מ, כו. וראה ד"ה זה בס' החקירה להצ"צ (קא, א ואילך).

שם נד, א ואילך.

(19) ראה תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא.

(20) כידוע (המשך תער"ב פפ"ח. ובכ"מ) שההשגחה פרטית על בני

הוא משם הוי'.

(21) גם שלא בשעת שליחותם. שלכן נקראים (תמיד) בשם מלאכים.

(22) באוה"ת יתרו ע' תשמד, דמה שהמלאכים נק' אלקים הוא "מפני

שהם שלוחיו והם בבחי' ביטול ע"כ נקראו בשם המשלח". אבל לפי

ביאור זה שבאוה"ת שם – אין השם אלקים מתייחס להמלאכים גופא,

כי אם הוא שם של הקב"ה (אלא שלהיותם שלוחיו, נקראים גם הם בשם

(* עפ"י יומתג גם מה שבכל חטא צ"ל לא רק תשובה תתאה אלא גם תשובה עילאה כדמשמע לקמן פ"ח (ראה לעיל ע' 432 הערה 14) – נוסף על המבואר לעיל
ס"ט ע' 437.

ו.

ההקבלה בין שלושת הפסוקים לבין שלוש דרגות המלאכים

את העניין ששלושת הפסוקים הללו רומזים לשלושת סוגי המלאכים, ניתן לבאר לפי ההבדל בתוכן המודגש בכל פסוק:

הפסוק הראשון מקשר בין המלאכים עם נשמות ישראל: "ה' אלקיכם (של נשמות ישראל) הוא אלקי האלקים" (של המלאכים הנקראים בשם "אלקים"), אך לא כך בפסוקים האחרים.

גם בפסוק השני – "הורו לאלקי האלקים" יש מעלה (לעומת הפסוק השלישי) בכך שהמלאכים קרויים "אלקים", שלא כפסוק השלישי – "ויבאו בני האלקים להתייצב..." – שבו הם נקראים "בני האלקים" ²³. וכמוכן, שכשהם מכונים "אלקים" הרי האלקות בגילוי בהם יותר מכשהם מכונים "בני האלקים".

ובנוסף לכך: בפסוק השני מוזכר "אלקי האלקים", דרגת שם אלקים, הנעלית מהשם "אלקים" היורד ושוכן במלאכים.

מכך מובן, שבפסוק הראשון, שבו קשורים "אלקי האלקים" (המלאכים) עם "ה' אלקיכם" (נשמות ישראל) מדובר על המלאכים שבעולם הבריאה, עולם המחשבה, הקשורים ל"ישראל עלו במחשבה" ²⁴.

מכך מובן, שבענין "גילוי" ו"העלם", מלאכים הם למעלה מנשמת האדם כפי שהיא למטה. וכאמור, נשמת האדם אינה מכונה כלל בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ואפילו לא בשם "אלקים",

וכפי שמוכן גם מכך שאצל נשמת האדם למטה אפשר שהיא תנהג לפעמים נגד רצון הקדוש-ברוך-הוא, שלא כמלאכים המוכנים תמיד לקיים את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא.

מכך מובן, שהענין שכל הנבראים ואפילו המלאכים קשורים לשם "אלקים", ואילו נשמת האדם קשורה לשם "הוי", אינו רק מצד הענין של העלם וגילוי, אלא מפני שעצם חיותם שונה: חיותם של כל הנבראים, כולל המלאכים, הוא משם "אלקים" ²³, וחיות נשמת האדם, גם כשהיא בגוף, היא משם "הוי".

וכדי להבהיר את ההבדל בחיות שבין נשמת האדם לכל הנבראים, למרות שגם שורש התהוות כל הנבראים הוא משם "הוי", ומצד שני: גם נשמת האדם ירדה "על ידי בחינת האותיות" – מצטט אדמו"ר הזקן את שלושת הפסוקים שבהם נקראים המלאכים בשם אלקים כנגד שלוש הדרגות של המלאכים שבשלושת העולמות – בריאה, יצירה, עשיה, וכנגד שלוש דרגות האותיות שמהן מתהוות שלוש דרגות המלאכים.

– ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע תע ואילך), דמה שהמלאכים הם מהות אחר מהכח האלקי שנבראו ממנו משא"כ נשמות הן אלקות ממש הוא לפי שחיציניות הכלים "עניים הוא לפעול חוץ לעצם והיינו לפעול בדבר הזולת", משא"כ בחי' פנימיות הכלים היא "לצורך עצמן" ולכן "נתהוו מזה הנשמות שאינו בבחי' זולת". ולהעיר גם מהמשך הנ"ל ע' רב.

^{23*} ראה גם זהו ורמב"ם שבעה ע"ה ⁵, בסדר העשר בחינות שבמלאכים (מלמעלמ"ט): אלקים, בני אלקים.

²⁴ ב"ר פ"א, ד. ואחד הפירושים בזה הוא, שנש"י הם מבחי' עולם הבריאה (תו"א עה, סע"ב. ובכ"מ). והיינו, דנוסף לזה ששרש הנשמות הוא באצילות, הנה גם כמו שהם נמשכות בבי"ע, מקומם הוא בעולם הבריאה. משא"כ מלאכים (סתם) הם בעולם היצירה [וכידוע (סד"ה כי בחפזון תש"ח. ובכ"מ. וראה גם תניא רפ"ט. תו"א שם) שעולם הבריאה נק' עולם הנשמות, ועולם היצירה "עולם המלאכים"]. והמלאכים שבעולם הבריאה נק' "מלאכים עליונים" (תניא רפ"ט בהגהה).

המשלוח): משא"כ לפי הביאור שבאגה"ת כאן, דמה שנק' בשם אלקים הוא לפי שהבחינה דשם אלקים היא חיותם – שם זה מתייחס להמלאכים גופא, דוגמת כל שם שמורה על חיותו של הדבר (ראה שער היחוד והאמונה פ"א. פ"ז (פר, ב)):

ומ"ש בפנים דמה שנק' אלקים הוא מצד הביטול שלהם כו' – הכוונה בזה היא, דזה גופא שהמלאכים (דוקא) נק' בשם אלקים לפי שבחינה זו היא חיותם – אף שהיא גם חיותם של כל הנבראים – הוא מפני שמצד ביטולם החיות דשם אלקים הוא בגילוי בהם.

וגם חיות זה גופא הוא כמו בכל הנבראים ש"אין מהותם הוא הכח האלקי עצמו רק שנבראו מהכח האלקי" ^{*}, משא"כ נשמת האדם, אופן התהוותה היא "מה שהאלקות גופא נעשה בבחי' יש" (המשך תרס"ו ע' תנט. ס"ע תע ואילך. וראה גם ביאורו"ז קטו, א"ב).

יש לומר, שחילוק זה הוא מסובב מהחילוק שבפנים (זה שחיות נשמות הוא מבחי' פנימיות, והחיות דמלאכים הוא מבחי' חיצוניות) ^{**}

* ולכן נהגת הנבראים, גם דמלאכים, אינו נוגע (כ"כ) בשם אלקים, משא"כ נהגת ישראל שנוגע (כ"ל ס"ג) בשם הוי' (** ועפ"י יש לבאר מ"ש באגה"ת פ"ד "הפרש עצום מאד למעלה כו'" – אף שמה שנוגע כאן הוא (כ"ל ס"ג) מעלת נשמת האדם למטה – כי הלשון "הפרש עצום מאד" נופל על הפרש שהוא בגילוי, ומכיון שבנשמת האדם למוטה אין נראה זה בגילוי, ואדרבה במלאכים הגילוי הוא ביותר – לכן ההפרש באופן ד"עצום מאד" הוא למעלה:

אלא שמ"מ נוגע זה גם להגילוי דנשמת האדם למטה, כי הפרש זה שלמעלה (מה ששרש החיות דנשמות הוא מבחי' פנימיות) הוא הסיבה לזה שגם בדותן למטה הן זקק שם הוי'.

ה.

על ידי הפסוקים מובן ההבדל בין נשמת האדם לבין המלאכים

- לפי האמור לעיל מובן, שעל ידי ציטוט הפסוקים הנ"ל
 מובן יותר ההבדל העיקרי שבין נשמת האדם לבין שאר
 הנבראים, כולל המלאכים:
- כשם שבשלוש דרגות האותיות של שם "אלקים"
 רואים שבאותיות הדיבור אינה קיימת בחינת המחשבה,
 שהיא המקור של אותיות הדיבור, ובאותיות המעשה אינה
 קיימת בחינת הדיבור, כנרמז גם בשלושת הפסוקים הנ"ל,
 כאשר בפסוק השני נזכר "אלקים" רק פעמיים, ובפסוק
 השלישי פעם אחת בלבד, כי באותיות הדיבור אין את דרגת
 המחשבה, ובאותיות המעשה חסרה גם דרגת הדיבור.
- כך הוא גם לגבי השמות "הוי" ו"אלקים": כאשר
 החיות של שם "הוי" "מתלבשת" בשם "אלקים" המצמצם
 אותה ומסתירה, הרי איננה כאן, כאילו, דרגת שם הוי' כפי
 שהיא כשלעצמה, לפני התלבשותה בשם "אלקים".
- ואמנם, הצמצום שבשם "אלקים" הוא רק "לגבי
 התחתונים", בעוד אשר "לגבי הקדוש-ברוך-הוא... ואין
 מדת הגבורה מסתרת חס ושלוש לפניו יתברך"²⁷, אך
 למרות זאת מוסבר במקומות, שהצמצום "לגבי
 התחתונים" אינו דמיון, אלא מציאות²⁸.
- ולכן יוצא, שבחיות האלקית המחיה ומהווה את הנבראים
 אין דרגת ומעלה שם הוי', כי זוהי חיות משם "אלקים"²⁹.
- וזהו ההבדל שבין נשמת האדם לבין שאר הנבראים,
 כולל המלאכים:
- חיות המלאכים היא משם "אלקים", כפי שאינו כולל,
 כאילו, את דרגת שם הוי', וגם בשם "אלקים" עצמו, חיות
 המלאכים של עולם היצירה היא רק מאותיות הדיבור,
 שאינן כוללות דרגת מחשבה, וחיות המלאכים של עולם
 העשייה היא רק מאותיות המעשה, שאינן כוללות את דרגת
 הדיבור. לעומת זאת נשמת האדם, גם לאחר ש"ירדה... על
 ידי בחינת האותיות שבמאמר נעשה אדם וכו' (אותיות
 המעשה) כדי להתלבש בגוף עולם הזה התחתון", חיותה
 היא משם "הוי".
- (משיחת ש"פ תבא, תש"ל)

- 1 בפסוק השני, שאינו מקשר בין שם אלקים הקשור
 2 במלאכים ("אלקי האלקים") לבין הנשמות ("ה' אלקיכם"),
 3 אך עם זאת שם אלקים הקשור למלאכים נמצא בגלוי –
 4 מדובר על המלאכים שבעולם היצירה, כי היצירה היא גילוי,
 5 כנאמר²⁵ "יוצר אור".
- 6 ובפסוק השלישי, שבו גם השם "אלקים" הקשור
 7 למלאכים אינו כל-כך גלוי, מדובר על המלאכים שבעולם
 8 העשייה²⁶.

ז.

שלושת הפסוקים רומזים לשלוש הדרגות באותיות השם "אלקים"

- 9 אך אין די בהסבר זה. לפי האמור יוצא, שבהבדל
 10 הלשוני שבין הפסוק השני לשלישי נרמז רק ההבדל לגבי
 11 אופן קבלת החיות משם אלקים על ידי המלאכים – שהוא
 12 גלוי יותר במלאכים שבעולם היצירה מאשר במלאכים
 13 שבעולם העשייה.
- 14 אך מביאורו של אבי מורי "והתהוותן הוא .. מג'
 15 בחינת אותיות" – שגם בשם אלקים עצמו (בחינת
 16 אותיות) יש שלוש דרגות – מובן, שבהבדלים הלשוניים
 17 שבין שלוש הפסוקים נרמזים גם ההבדלים שבדרגות
 18 האותיות עצמן.
- 19 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
- 20 אותיות המחשבה, אשר בנוסף למציאותן העצמית הן
 21 גם מקור לאותיות הדיבור ואותיות המעשה, כוללות בתוכן
 22 שלוש דרגות אותיות: של מחשבה, של דיבור ושל מעשה.
 23 אותיות הדיבור כוללות שתי דרגות אותיות: של דיבור
 24 ושל מעשה. ובאותיות המעשה יש דרגה אחת בלבד,
 25 אותיות של מעשה.
- 26 לפי זה מובן הרמז לשלוש דרגות האותיות בשלושת
 27 הפסוקים שלעיל: בפסוק הראשון, "כי ה' אלקיכם הוא
 28 אלקי האלקים...", המדבר על אותיות המחשבה, נזכר שם
 29 "אלקים" שלוש פעמים. בפסוק השני, "הודו לאלקי
 30 האלקים...", הרמז לאותיות הדיבור, נזכר השם "אלקים"
 31 פעמיים. ובפסוק השלישי, "ויבואו בני האלקים
 32 להתייצב...", אשר כנגד אותיות המעשה, הוא נזכר פעם
 33 אחת.

(28) ספה"צ להצ"צ נד, ב. ובכ"מ. וראה לקוטי שיחות חכ"א ע'
 433 ואילך.
 (29) וזהו מ"ש בראשית ברא אלקים – (אף שההתהוות היא משם
 הוי') שנמשך ע"י שם אלקים, מ"מ "נק' ע"ש השם אלקים .. וכמו שאור
 השמש המאיר לארץ נק' אור הנרתק" (המשך תרס"ו ע' רכב).

(25) ישע"י מה, ז.
 (26) ונוסף לזה: "ויבואו בני האלקים להתייצב גוי" הוא – בעוה"ז
 וענינו "נושט הארץ" (איוב א, ז). ועפ"ז יומתק מה שהעתיק באגה"ת גם
 חיבת "להתייצב".
 (27) שער היחוד והאמונה ספ"ו.

לקוטי שיחות

אגרת התשובה

כרך יט, שיחה ד

מתורגם ללשון הקודש

27 לגבי חכמה וכתר "לא נקט בהם לשון כלל" אלא בביטויים
28 מרמזת, רומז בלבד.

29 בהערה זו אין אבי מורי מבאר את הסיבה להבדלים
30 אלו, אלא רק אומר "דוק בלישנא". כלומר, שרק על ידי
31 תשומת לב להבדלים אלו, ניתן להבין לבד, על ידי עיון
32 מתאים, את ההסבר לכך.

ב.

שני הענינים שבספירת החכמה

33 מן הדיוקים הנ"ל יוצא שיש כאן שלושה אופנים:
34 הקוץ שעל היו"ד רק "רומז לבחינת רצון העליון". האות
35 יו"ד "מרמזת לחכמתו יתברך", ובאותיות הו"ה "נכללות
36 ונרמזות" הספירות בינה ז"א ומלכות.

37 אך מכך שאדמו"ר הזקן מקדים ואומר "וכל ה' ספירות
38 נכללות ונרמזות בשם הוי" ברוך הוא" מובן, שגם על
39 ספירת החכמה, שהיא אחת מעשר הספירות, אומרים
40 באופן כללי שהיא "נכללת ונרמזת" באות יו"ד³ של שם
41 הוי", ולא רק שהאות יו"ד "מרמזת" עליה.

42 ואילו על "בחינת רצון העליון ברוך הוא", שהיא מעל
43 לעשר הספירות⁴, אי אפשר לומר שהיא "נכללת ונרמזת"
44 בקוץ שעל היו"ד.

45 כלומר, בספירת החכמה יש שני ענינים: (א) היותה
46 אחת מעשר הספירות, יש לה דבר משותף עם כל שאר
47 הספירות, ומצד ענין זה שבה היא "נכללת ונרמזת" ביו"ד.
48 (ב) היותה מעל לשאר הספירות, עד אשר בדברים
49 מסויימים היא דומה לדרגת רצון העליון, ולכן (א) אין
50 אומרים עליה "לשון כלל, נרמזת", (ב) אין היא נרמזת
51 באות יו"ד, אלא להיפך – האות יו"ד "מרמזת" עליה.

א.

הערת אבי מורי לגבי הרמזים שבאותיות שם הוי'
1 בפרק הרביעי של אגרת התשובה¹ מבאר אדמו"ר
2 הזקן כיצד "כל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי"
3 ברוך הוא. כי היו"ד שהיא בחינת נקודה לבד מרמזת
4 לחכמתו יתברך .. (והקוץ שעל היו"ד רומז לבחינת רצון
5 העליון ברוך הוא ..). "ולאחר מכן הוא מסביר כיצד
6 הנקודה מגיעה לידי "התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה ..
7 נכללת ונרמזת באות ה"א". וכאשר ההמשכה וההשפעה
8 מגיעה "יותר למטה .. נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות
9 ו"ה...", "כפי שהוא מבאר לאחר מכן, שההמשכה היא על
10 ידי מדותיו יתברך "הנכללות .. במספר שש (וא"ו)", ולאחר
11 מכן ב"מדת מלכותו יתברך .. ונכללת ונרמזת באות ה"א
12 אחרונה של שם הוי".

13 אבי מורי מתעכב בהערותיו לספר התניא² על שלושה
14 הבדלים בלשונו של אדמו"ר הזקן בציון הקשר שבין
15 אותיות השם לבין הספירות:

16 לגבי ה"קוץ שעל היו"ד" הוא אומר "רומז לבחינת
17 רצון העליון ברוך הוא", ולא "מרמז", ולגבי האות יו"ד
18 "נקט מרמזת ולא רומזת".

19 בשני אלה – יו"ד וקוץ שעל היו"ד – סדר הדברים
20 הוא שהם מרמזים ורומזים לחכמה ולכתר (רצון), ולא
21 ש"חכמה וכתר מרמזים ב' וקוצו", ואילו לגבי בינה ז"א
22 ומלכות "נקט בהיפך", שהם "נרמזים באותיות הו"ה
23 דשם", ולא ש"אותיות הו"ה מרמזים או רומזים להם".

24 ההבדל נוסף בין חכמה וכתר לבין בינה ז"א ומלכות:
25 אצל בינה ז"א ומלכות אין מתבטא אדמו"ר הזקן רק
26 במילה "נרמזת", אלא גם "בלשון כלל, נכללת". ואילו

נמנה אין הדעת נמנה (ע"ח שכ"ג פ"ח) – כי: (א) לפ"ז הו"ל להקדים
הרמז דקוצו של יו"ד (רצון) לפני היו"ד (חכמה). (ב) למה בא הרמז דקוצו
של יו"ד בחצאיי-עיגול בדרך מאמר המוסגר? (ג) ועיקר: בסיום הפרק
לא מפרש אדה"ז ענינו של קוצו של יו"ד בנפש האדם.

1 צד, ב.

2 ע' כט.

3 ראה לקמן הערה 39.

4 שהרי אין לומר שכונתו כאן למנות כתר מן הי"ס (וכדמשמע גם
לכאורה מהא שלא ביאר (בפירושו) ענין הדעת – וכהכלל שכשהכתר

22 וכך "מנקים כל הפגמים" שבארבע האותיות של שם
23 הוי"ה.⁸

24 ומתעוררת השאלה: הרי ישראל הם "חלק ה' עמו ..
25 חלק משם הוי' ברוך הוא"⁹. וכיצד הם יכולים להגיע
26 לבחינת רצון העליון "שלמעלה מעלה .. מאותיות שם
27 הוי"ה"?

28 לכן מבהיר אדמו"ר הזקן מיד בתחילת הענין, שגם
29 הרצון העליון קשור לשם הוי". אמנם לא באותיות של שם
30 הוי, כי אם ב"קוץ שעל הוי"ד". וכיון ש"חלק ה' עמו",
31 מובן, שישראל מסוגלים להגיע, באמצעות התשובה, גם
32 לקוץ שעל הוי"ד.¹⁰

ד.

כדי לתקן את פגם החטא יש צורך בשני ענינים הפכיים
33 ענין זה – שהרצון העליון, המתקן את כל הפגמים,
34 קשור לקוצו של יו"ד – מבהיר גם כיצד דרגת הרצון אשר
35 "למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי", יכולה לנקות את
36 הפגמים אשר בתוך האותיות.

37 שהרי, לכאורה: ניתן להבין שמדרגה זו באה הסליחה
38 והמחילה, כי זהו אור אלקי שאינו "מתלבש" בצורת
39 אותיות, ואינו מוגבל, ולכן מציאותם של הנבראים אינה
40 תופסת שם מקום כלל, וכיון שמעשה התחתונים אינו יכול
41 לפגוע בדרגה זו, לכן מגיעה משם הסליחה והמחילה.
42 אך כיצד יכולה דרגת הרצון, אשר "למעלה מעלה ..

ג.

באמצעות תשובה ניתן להגיע גם לקוץ שעל הוי"ד
1 ההסבר לכל הדייקים הללו, והקשר המיוחד שלהם
2 לתוכנה הכללי של אגרת התשובה, אשר על כן מעיר אבי
3 מורי דוקא דיוקים אלו, יובנו על ידי הקדמת שאלה שיש
4 להבינה כאן:

5 כוונת אדמו"ר הזקן היא להסביר כאן כיצד "כל הוי'
6 ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ברוך הוא", ומדוע
7 אפוא חשוב לציין, ואפילו בסוגריים כמאמר מוסגר,
8 ש"קוץ שעל הוי"ד רומז לבחינת רצון העליון ברוך הוא
9 שלמעלה מעלה ממדרגת בחינת חכמה עילאה..."?

10 השאלה אך קשה יותר: ההסבר המובא כאן לארבע
11 אותיות שם הוי' מהווה הקדמה להסבר שגם בנשמת
12 האדם, "חלק ה' עמו"⁵, יש ענינים בדומה לארבע אותיות
13 שם הוי'. אך בבארו את ד' האותיות הוי' אשר בנשמת
14 האדם, אין אדמו"ר הזקן מבאר מהו קוצו של יו"ד –
15 ולשם מה הוא צריך, אפוא, לבאר זאת בשם הוי'?

16 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

17 אדמו"ר הזקן מרחיב כאן בהסבר של "חלק ה' עמו"
18 כדי להבהיר כיצד פוגמים על ידי חטאים בארבע האותיות
19 של שם הוי'⁶, ובאמצעות התשובה מעוררים את י"ג מדות
20 הרכמים "הנמשכות מרצון העליון ברוך הוא .. שלמעלה
21 מעלה מבחינת ההשפעה הנשפעת מאותיות שם הוי"⁷,

ד"ה פתח אליהו. הגהות אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע לר"ה זה (קה"ת
תשמ"א – ע' ד ואילך). ד"ה תפלין דמארי עלמא תרנ"ג (סה"מ תרנ"ג
ע' רלג ואילך), שלזה מגיעים ע"י העבודה דתומ"צ** (וע"י חטאים –
פוגמים בהם). (ב) בחי' 'אנת כו"ו' שלמעלה מע"ס – שלזה מגיעים ע"י
התשובה, וע"י הוא ניקוי הפגמים. וראה לקמן ע' 459, 462 ואילך.
[ועפ"ז י"ל, דמה שמביא שם בעל המאמר "מאמר אליהו" – ולא
סתם "מ"ש בתקו"ד" – כי רוצה לרמז כאן ענין התשובה, שזהו ענינו של
אליהו – "והשיב לב אבות על בנים גו'" (מלאכי ג, כד).]
(9) אגה"ת כאן (צג, סע"ב).
(10) אלא שלביאור זה ק"ק למה לא פירש אדה"ז כאן (בסיום הפרק)
ענינו של קוצו של יו"ד בנפש האדם**.

(5) לשון הכתוב – האוינו לב, ט.

(6) ראה לעיל ע' 443 והערה 13.

(7) אגה"ת רפ"ח.

(8) עפ"ז יש לתרץ ג"כ מה שאדה"ז מביא כאן (צד, סע"א)
"ממאמר אליהו אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן
כו"ו" – דלכאורה תמוה: (א) בתניא נזכר כמ"פ הענין די"ס ולא הובא
המקור לזה. (ב) גם אם יש צורך כאן לציין המקור – הו"ל להביא
מספר יצירה (פ"א מ"ב) – שחיבר אאנה"ה – "עשר ספירות (בלי
מ"ה)", ולא "ממאמר אליהו". (ג) למה מביא אריכות הלשון "אנת כו"
(ראה שעה"ה"א פ"ח)?

וע"פ המבואר בפנים י"ל, כי רוצה להדגיש תיכף בתחילת הענין,
שישנם ב' ענינים: (א) עשר ספירות שהן נק' תיקונין, מלשון תכשיט (תו"א

(*) בשענו היחיד והאומנו פ"י מביא ג"כ "מאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונין כו"ו" – אבל שם לא הובא כראי' על מציאות של ע"ס בכלל. כ"א "שקב"ה ו. ומנהיגם
.. ברצונו וחכמתו כו". שזה מפורש במאמר אליהו "לאנהגא בהון עלמין וכו'": משא"כ באגה"ת כאן, שלכאורה נוגע רק שישנו ע"ס. וע"ז אין צריך להביא מקור
(והתיבות "נודע ממאמר .. ידיעא וכו' – לכאורה מיותרות).

(**) להעיר מזה דתפלין נק' טוטפות שהוא לשון תכשיט (ראה בארוכה ד"ה תפלין דמארי עלמא הנ"ל) – והוקשה כל התורה כולה לתפלין (קידושין לז. א. וראה ד"ה
הי"ל (סה"מ ע"ט רמז)).

(***) להעיר מלקו"ש ראה תש"נ (לקו"ש ביאורים בלקו"ש צ"ע על אגה"ת ס"ו) הערה 48 ובשורה"ג שם. שבוה מסיים (הפרק) "וגם ההתבוננות כו' דאורייתא מחכמה נפקא
והיא בחי' יו"ד של שם הוי' וכו'" – מרמז לקוצו של יו"ד. ע"ש.

ותיקונם הוא ממקום הנעלה מ"השפעה הנשפעת מאותיות
 שם הוי"ו", מפני שהאור האלקי המלוכב באותיות הוא
 בעל צורה והגבלות, לפי צורת האות שבה הוא מלוכב¹⁴.
 דבר זה מאפשר את מציאות האדם, ובמילא עבורתו של
 האדם תופסת שם מקום ועשויה להשפיע.
 לפי זה אין מובן: כיון שגם הרצון העליון הוא "נרמז
 בקוצו של יו"ד" והוא ההתחלה והשרש של "השפעה
 הנשפעת מאותיות שם הוי"ו", הרי גם דרגה זו היא בעלת
 "צורה", או התחלת צורה לפחות, ובמילא זוהי גם התחלת
 מציאותם של הנבראים. ואם כך, מדוע אין החטא פוגם
 שם?
 כשם שמתוך ארבע אותיות שם הוי"ו, הרי האות יו"ד
 היא "בחינת נקודה לבד", ללא צורה, דבר המצביע על כך
 שמציאותה¹⁵ היא ההתבטלות¹⁶. אך למרות זאת, כיון
 שבכל זאת היא מציאות של אות ("מציאות" של
 התבטלות), הרי יש לאור האלקי שבאות יו"ד צורה וקשר
 ל"מציאות", ולכן אפשרית פגימה בה,
 כך גם היה צריך להיות לגבי קוצו של יו"ד, שלמרות
 שיש בו פחות צורה מאשר באות יו"ד, הרי בכל זאת זוהי
 מציאות, התופסת מקום של דיו על הקלף, וצריך להיות,
 שגם האור האלקי שבקוצו של יו"ד, בחינת רצון העליון,
 קשור לצורה והגבלה, ואינו שולל לגמרי את מציאות
 הנבראים.

ו.

מדוע אין נפגמת החכמה עצמה?

לאמיתו של דבר, קיימת אותה השאלה גם לגבי דרגת
 החכמה – האות יו"ד. כי הפגם שעלול להגרם בדרגת
 החכמה, אינו בה עצמה, כפגם שנגרם באותיות הו"ה
 (בינה ז"א ומלכות), כי אם רק ב"בחינת המתפשטות
 ממנה"¹⁷, לשאר הספירות¹⁸,

מאותיות שם הוי"ו ואשר אין לה צורת אותיות, לטהר
 ולתקן פגמים באותיות
 על כך עונה אדמו"ר הזקן באמרו, שהרצון העליון
 קשור לקוצו של יו"ד. כלומר, אין הוא מנותק לגמרי
 מאותיות הוי"ו, כי אם אדרבה: הוא ההתחלה והמקור של
 האותיות, בדיוק כשם שבפשטות, כאשר כותבים את שם
 הוי"ו, מתחילים ב"קוץ שעל הוי"ד"¹¹, ולכן הוא יכול לתקן
 את הפגמים שבאות יו"ד¹².
 לפי זה מובן גם מדוע בהמשך אגרת התשובה⁷, כאשר
 אדמו"ר הזקן מבאר כיצד רצון העליון מטהר את כל
 הפגמים, הוא אומר שוב שרצון העליון ברוך הוא "נרמז
 בקוצו של יו"ד" [.. מרצון העליון ברוך הוא הנרמז
 בקוצו של יו"ד שלמעלה מעלה .. מאותיות שם הוי"ו ולכן
 .. מנקים כל הפגמים..."] –
 והרי, לכאורה, תמוה: מדוע חשוב לומר כאן שרצון
 העליון "נרמז בקוצו של יו"ד"? אדרבה, הרי כאן הכוונה
 היא להדגיש שרצון העליון הוא "למעלה מעלה .. מאותיות
 שם הוי"ו", וכיצד ייתכן להדגיש כאן שרצון העליון אכן
 קשור לאותיות הוי"ו?
 אלא, לפי האמור לעיל מובנים הדברים. כדי שרצון
 העליון יוכל לטהר את הפגמים באותיות, נדרשים שני
 הקצוות: הוא צריך להיות ממקום שחטאים אינם יכולים
 לפגום בו – "למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי"ו". ומצד
 שני, צריך להיות קשר עם האותיות – "נרמז¹³ בקוצו של
 יו"ד".

ה.

"קוצו של יו"ד" – בכל זאת מציאות?

אך לפי זה נדרש הסבר מצד שני:
 החטאים פוגמים בארבע האותיות של שם הוי"ו,

של יו"ד" (ולא – שהקוץ ורומז לבחי' רצון העליון, כמו שנקט כאן
 (בפ"ד)).
 14 ראה שער היחוד והאמונה ספ"א ופי"ב בהגהה.
 15 עפ"ז יומתק מה שמוסיף אדה"ז תיבת "בחי' נקודה לבד".
 16 ראה תניא פל"ה בהגהה (הובא לקמן בפנים), דמדרגת החכמה
 היא "אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו".
 17 לשון התניא ח"א פי"ט (כה, א) – לגבי בחי' חכמה שבנפש
 שאין שייך גלות בבחי' חכמה עצמה, רק "לבחי' המתפשטת ממנה בנפש
 כולה". וראה הערה הבאה.
 18 אוה"ת ויקרא (כרך א') ע' שז (בשם אדה"ז). שופטים ע' תתנה.

11 לקו"ת מסעי צה, ב. וראה משנת חסידים מס' תיקון תפלין פ"א
 מ"י. פ"ב מ"א (בנוגע לכתבית השם).
 12 עפ"ז יומתק ג"כ מה שאדה"ז מביא ("ממאמר אליהו") גם
 התיבות "אנת חכים ולא בחכמה ידיעא וכו'" – דלכאורה מה נוגע כאן
 ענין זה (שחכמה דאצילות היא בבחי' "לא ידיעא" לגבי חכמה רבי"ע –
 ראה תו"א ד"ה פתח אליהו)?
 וי"ל, שכזה מרמז, שגם בבחי' "אנת" שלמעלה מע"ס דאצילות, ישנן
 ע"ס הגנוזות*, והן ממוצעים שע"י נמשך בבחי' "אנת" בהעשר ספירות
 (ועי"ז מנקים הפגמים).
 13 ראה לקמן הערה 24, שעפ"ז יומתק מה שנקט התם "נרמז בקוצו

(* וקאי להפירוש (תו"א ג. ו. כ"ה בכ"מ) דאנת הוא חכים כ"ר הוא באותה הדרגה ד"אנת הוא דאפיקת כו". וקאי על ע"ס הגנוזות שלמעלה מאצילות

20 ואילו חכמה ורצון (כתר) אינם נכללים ונרמזים בתוך
21 האות יו"ד ובקוצו של יו"ד, אלא שהאות יו"ד וקוצו הם
22 רמז לדרגות אלו, אך אין הדרגות נתפסות ו"מתלבשות"
23 בצורת ה"יו"ד וקוצו²¹, ולכן אין הן נפגמות, משום היותן
24 מעל לצורת האותיות.

25 ובין הדרגות חכמה ורצון עצמן יש הבדל: בדרגת
26 החכמה נקודת ה"יו"ד "מרמזת לחכמתו ית", כאשר במילה
27 "מרמזת" יש מ"ם בתחילתה והיא מבנין כבד²², כלומר,
28 זוהי רמיזה "חזקה יותר", המצביעה על קשר רב יותר,
29 ולפחות ברמז, בין האות יו"ד לבין החכמה, ומכך מובן,
30 שיש קצת קשר בין אור החכמה לבין האות יו"ד, ולכן
31 ייתכן בה פגם, ולפחות ב"בחינה המתפשטת ממנה".

32 לעומת זאת קוצו של יו"ד הוא רק "רומו" (מבנין קל)
33 לבחינת רצון העליון ברוך-הוא", אך הרצון עצמו אינו
34 קשור לקוצו של יו"ד²³, ולכן לא ייתכן ברצון כלל פגם.
35 וכך מובן שברצון יש שני קצוות: מצד אחד יש לו
36 קשר²⁴ לקוצו של יו"ד, ובאמצעות הקוץ גם לשם הוי'
37 כולו, ולכן הוא מטהר ומתקן את הפגמים שבאותיות. אך
38 מצד שני אין הוא "נתפס"²⁴ כלל בקוץ, כך שהוא נשאר
39 "למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי'" – ולכן אין החטא
40 פוגם שם, ולא ייתכן שם פגם.

1 וזאת, מפני שכל מציאותה של החכמה היא
2 ההתבטלות – "נקודה לבד" – ולכן מאיר בה האור האלקי
3 שבבחינת "אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו"¹⁹,
4 ולכן לא ייתכן לפגום שם על-ידי פגם בעבודת
5 הנבראים²⁰.

6 רק משום שהחכמה היא כבר מציאות של התבטלות,
7 כדלעיל, יכולה להשתלשל ממנה מציאות ממשית, ולכן
8 עלול להיוצר פגם ב"בחינה המתפשטת ממנה".

9 ואין מובן: כיוון שהחכמה עצמה (ולא רק ה"בחינה
10 המתפשטת ממנה") קשורה לאות יו"ד, יוצא, שהאור
11 האלקי שבחכמה הוא בעל צורה והגבלה, כשל האות יו"ד,
12 ולכן אין הוא שולל את מציאותם של הנבראים. ואם כך
13 מדוע אין נפגמת החכמה עצמה?

ז.

14 ההבדלים שבאופן הקשר שבין הספירות לבין האותיות
15 שאלות אלו מתורצות על-ידי דיוקי הלשון של אדמו"ר
16 הזקן, אשר אבי-מורי מציין אותם בהערתו שדלעיל – שיש
17 הבדל באופן הקשר שבין הספירות לבין האותיות:
18 הספירות בינה ז"א ומלכות "נכללות ונרמזות" בתוך
19 האותיות ה"ה, ולכן הן עצמן נעשות מוגבלות בצורת
20 האותיות, ולפיכך פוגמים החטאים בהן עצמן.

ומזה מובן גם בנוגע לבחי' חכמה שמדמה שם לכתר [ראה לקו"ת
שם: חכמה עילאה השכל הנעלם מכל רעיון, הגם שזה נאמר על הכתר,
מ"מ גם החכמה הוא בחי' השכל הנעלם מכל רעיון. וראה לקו"ת ראה
(כו, א) שהיו"ד וקוצו – חי' ויחידה – שניהם הם בחי' מקיפים שלמעלה
מעלה מהתלבשות בכלים. וראה לקמן בפנים בסוף השיחה] – שאינה
נתפסת בהיו"ד (רק שהיו"ד מרמז עלי').

(22) בדוגמת מדובר, משבר. – ראה ספר המכלול להרד"ק (שער
דקדוק הפעלים, הטור השלישי), שהוספת אות מ"ם מורה על בנין פעל
(כבד).

(23) ובלשון ה"לקו"ת שם "רומז כו' ברמו בעלמא".

(24) ע"פ המבואר בפנים מתורץ גם השינוי, דבפ"ד נקט שהקוץ שעל
ה"יו"ד "רומו לבחי' רצון כו'", ואילו בפ"ח נקט שרצון העליון "נרמו
בקוצו של יו"ד" (ובפרט, שע"פ המבואר בפנים – לא יתכן לומר על
רצון העליון שהוא נרמו בקוצו של יו"ד) –

כי כאן בפ"ד כוונתו להדגיש אין שהרצון עצמו (אף ששייך
להאותיות – שלכן שייך שינקה הפגמים שבהם, מ"מ) נשאר למעלה*
(גם) מן הקוץ; משא"כ בפ"ח כוונתו להדגיש השיוכות של בחי' רצון
להאותיות, דאע"פ שהרצון "למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי'", מ"מ
שייך אליהם*** מכיון ש"נרמו בקוצו של יו"ד" [נעד"ז בפ"ה, שכתב

ולהעיר ג"כ דספירת החכמה היא כנגד אצילות (דאבא מקנן באצילות –
תו"א עה, א. ובכ"ט), והרי באצילות "לא יגורץ רע כלל" (לקו"ת במדבר
ג, סע"ג. וש"נ).

וע"פ המבואר בפנים יומתק יותר* מה שבכלל מונים רק ג' בחי'
תשובה, כנגד הוי"ה דשם הוי' (ראה לקו"ת בלק עה, א"ב) – כי בחכמה
גופא אין פגם, רק בבחי' המתפשטת ממנה בשאר ספירות. ולהעיר
ממרז"ל (יומא פו, סע"א) דתשובה מגעת (רק) עד כסא הכבוד**, בינה
(אוה"ת דרושים לש"ש ע' א'תקט ואילך. א' תקטו ואילך (וש"נ)).

(19) תניא פל"ה בהגהה.

(20) ואדרבה, "מבחי' מוחין דאבא נמשך סליחה ומחילה .. סלה לנו
אבינו כו'" (אוה"ת שופטים שם). וראה לקמן הערה 43.

(21) ראה לקו"ת תצא לט, ב: "קוצו של יו"ד הוא בחי' רמו בלבד
שרומז לא"ס בלבד ברמו בעלמא בלי שום תפיסא". ומאריכות לשונו
משמע, שכונתו הוא לב' ענינים: א) הטעם מה שבחי' כתר נרמזת בקוצו
של יו"ד דוקא – לפי ש"קוצו של יו"ד הוא בחי' רמו בלבד", ב) שגם
בהקוץ, עם היותו "בחי' רמו בלבד", אינו נתפס בו, ורק "רומז כו' ברמו
בעלמא", וכמפורש בהגהות ה"צ"צ לשם (אוה"ת תצא ע' תתר. ובארוכה
– ד"ה אורח חיים תרס"ט), שהוא כמו ענין לחכימא ברמיזא, ע"ש (וראה
לקמן הערה 32, 31).

* נוסף על המבואר בלקו"ת שם. וראה עוד ביאור לעיל ע' 438 ואילך (בביאור הערת אדמו"ר על התיבות (באגה"ת רפ"ד) "לבאר היטב בהרחבת הביאור". שבוה
מרמו (רק) הג' תשובות דאונתיות ה"ה).

** להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סו"ט.

*** עפ"י יומתק ג"כ זה שבפ"ד נקט "הקוץ שעל ה"יו"ד", ובפ"ח (ועד"ז בפ"ה שם) – "בקוצו של יו"ד".

22 ל"בחינת אנכי מי שאנכי", עצמותו ית'.
 23 בדומה לכך גם באור הקשור לאותיות וכלים יש שני
 24 אופנים:
 25 (א) האור ש"מתלבש"³⁰ ונתפס בתוך האותיות, כגון:
 26 רב המסביר רעיון שכלי, שהרעיון מלוכס בתוך מילותיו
 27 של הרב.
 28 (ב) האור שאינו יכול להתלבש באותיות, והאותיות רק
 29 רומזות לאור, כגון: חידה³⁰, שמילותיה רק רומזות לרעיון
 30 עמוק, אך אין לומר שהרעיון מלוכס במלות החידה³¹.
 31 ובדומה לכך יש שני אופנים באור האלקי, כלשון
 32 המאמר שדלעיל לגבי "אנכי" – (א) אתפס בשם, (ב)
 33 אתרמיז באות וקוצא:
 34 "אתפס בשם" – האור מצטמצם ומתלבש ונתפס בתוך
 35 השם, ולכן נעשה האור בעל צורה והגבלה בהתאם לצורה
 36 של אותיות השם.
 37 "אתרמיז .. באות וקוצא" – הקשר בין ה"אות וקוצא"
 38 לבין האור האלקי הוא בכך שיש בצורתם רמז לאור.
 39 לדוגמא: הנקודה של האות יו"ד היא רמז להתבטלות
 40 של ספירת החכמה. והקוץ שעל ה"יו"ד, שאיננו צורת אות,
 41 כי אם רק "רמז בלבד"³¹, הוא רמז לדרגת הכתר שאינה
 42 בגדר של הבנה כלל, ומתגלה רק בדרך "רמז"³¹.
 43 אך האור עצמו אינו מתלבש ונתפס בצורת האות
 44 והקוץ, כך שהקשר ביניהם הוא בדרך רמז בלבד³².

יסוה"ת פ"ז ה"ג. שם ה"ו. ועיין מו"נ ח"ב פמ"ג. ס' עבוה"ק ח"ד פכ"ב
 ואילך. ועוד. ואכ"מ.
 31 ראה לעיל הערה 21, שהרמז דקוצו של יו"ד הוא כענין חכימא
 לרמיזא. ובשערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות (פמ"ב), שענין "יותר
 רחוק גם מן המשלים הוא ענין הרמז שמרמז דבר חכמה עמוקה בידו
 כו" – ומשמע מזה, שבהרחבה – חידה בכלל משל* (ועייג"כ ד"ה ביום
 השמע"ע ע"ד).
 31* לקו"ת תצא שם. וראה לעיל הערה 21.
 32 ראה לקו"ת ויקרא (ה, ריש ע"ב) דבתגין של ס"ת "נרמזו רזין
 דאורייתא שלא יוכלו להתלבש דיבור .. כמו לחכימא ברמיזא כו".
 וראה אה"ת תצא שם (וסד"ה אורה חיים הנ"ל) בנוגע לקוצו של יו"ד,
 שעפ"ז (שהוא רק כמו ענין חכימא לרמיזא) מוכן זה שיש קס"ד (מנחות
 לד, סע"א) דקוצו של יו"ד אינו לעיכובא – דלכאורה, מכיון דקושי"ה הוא
 בכתב פשיטא דמעכב יותר – כי מכיון דאינו נתפס באות ממש כמו שאר
 האותיות רק ע"ד הרמז, א"כ ס"ד דאינו מעכב**.

ח.

ההבדל בין הטלית לבין הציצית

1 ויש להסביר זאת על-ידי דוגמא, בענין ההבדל שבין
 2 טלית לציצית²⁵:
 3 בטלית (גשמית) אין "שום קדושה כלל ומותר
 4 להשתמש בה דברי חול מה שאין כן בציצית"²⁶, אך אין
 5 הכוונה לאמר שהטלית אינה "קשורה" כלל למצוה,
 6 להיפך, כפי שכותב האר"י ז"ל²⁷, "קדושת הטלית גדלה
 7 מעלתה במאד מאד על קדושת הציצית", ולכן הציציות הן
 8 רק "נימין נמשכים מהטלית". אלא, הסבר הענין הוא:
 9 בציצית, שהיא רק "נימין", יש אור אלקי מצומצם
 10 המתלבש ב"ציצית, ולכן חלה קדושה²⁸ בציצית עצמה.
 11 לעומת זאת קדושת הטלית היא אור אלקי שלמעלה מכלי
 12 שאינו יכול להתלבש בטלית, אלא שהטלית, שמקיפה את
 13 האדם, היא רמז לאור המקיף, וכיוון שהאור המקיף אינו
 14 "מתלבש" בטלית, לכן "אין בטלית הגשמית שום קדושה
 15 כלל".

ט.

שני האופנים ב"התלבשות" האור האלקי

16 בדוגמא זו של הטלית מדובר על אור אלקי מקיף
 17 הנעלה לחלוטין מקשר ל"כלים", ולכן אין בו שום קדושה,
 18 עד אשר "מותר להשתמש בה דברי חול".
 19 ובדומה לה למעלה היא בחינת "אנכי" – "דלא אתפס
 20 בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל"²⁹. שבמילה
 21 "אנכי" אין כלל קדושה של שם ה', "אנכי" הוא רמז בלבד

"ונרמז בקוצו של יו"ד" – הוא לפי שבא בהמשך למ"ש לפנ"ז שרצון
 העליון "הוא מקור השפעת שם הוי"ו".
 25 ראה בכלל הבא לקמן – תור"א ק, א. לקו"ת שלח מד, ב.
 26 לשון התור"א ולקו"ת שם. וראה שו"ע (ואדה"ז) או"ח סכ"א.
 27 ראה שער הכוונות ענין הציצית דרוש ב' בתחלתו. פנ"ח שער
 הציצית פ"ג.
 28 ד"תשמישי מצוה" (או "תשמישי קדושה" – כתהאריז"ל) ראה
 שו"ע אדה"ז שם. וש"ן. שער הכוונות ופנ"ח שם (בפע"ח שם, בנוגע
 לטלית "ולכן נקרא תשמיש מתשמישי קדושה ואינו נזרק" – וראה שמן
 ששון לש' הכוונות ד"ב (דשקו"ט בכל זה (ובנרמז דנראה דט"ס הוא
 "וצ"ל מתשמישי מצוה ונזרק כו' והוא פשוט)).
 29 לקו"ת פנחס פ, ב. וראה חז"ג רנו, ב.
 30 דלבוש הוא בשייכות למדידות המלוכס בו.
 30* ראה ענינה: ד"ה כל מחלוקת תרע"ח. ועוד. ולהעיר שזהו
 מעשר לשונות שנק' נבואה (ב"ר פמ"ד, ו. ושי"ג). וראה רמב"ם הל'

(* להעיר ג"כ מתור"א (יד. סע"ב) "בדרך משל וחידיה" ולהעיר מטידור קמט. רע"א.

(** ויתירה מזה: לדעת אדה"ז (שו"ע או"ח סל"ו ס"ב – תמונת אות יו"ד). "הקוץ שעל ה"יו"ד" – שהוא (דוקא) הרומז על כתר (זו"ג י. ריש ע"ב) – צ"ל רק לכתחילה
 ואינו מעכב (וקוצו של יו"ד" שבמנחות שם – פירושו קוץ השמאלי, כדעת ר"ת שם (ראה בכ"ו – מאסף לכל המזנות סל"ו שם (צורת אות יו"ד סק"ב, ושי"ג).

26 בהתאם לצורת האותיות, יש בכל זאת הבדל בין צורת
27 האותיות עצמן, הכלים, לבין הצורה שבאור³³:

28 באותיות וכלים שהם "מציאות" במהותם, הרי הצורה
29 היא חלק מן המציאות עצמה. אך האור, שהוא פשוט
30 ובלתי מוגבל כשלעצמו, אלא שהוא מתלבש בכלי, אין
31 הצורה נעשית חלק ממנו בפנימיותו. כפי המשל הידוע³⁴,
32 על מים הנמצאים בכלי זכוכית צבעוני, שהעובדה שהם
33 נראים בצבע הכלי אינה מצביעה על שינוי במים עצמם.
34 זוהי משמעות שני הביטויים "נכללת" ו"נרמזת":
35 ה"כלים" של הספירות "נכללים" בצורת האותיות,
36 ואילו האורות של הספירות, למרות שגם הם בתוך
37 האותיות ומתלבשות בכלים, הרי זה רק באופן של
38 "רמז".

39 ויש לומר, שגם במצוות – שאף הן "קשורות"
40 לשם הוי'³⁵ – עשר ספירות – יש שני ענינים בדומה
41 לכך: מעשי המצוות³⁶ המתלבשים ב"כלים", בדברים
42 גשמיים, "תלויים" בכלים של הספירות. ואילו כוונת
43 המצוות³⁶, שאינה קשורה כל-כך לדברים הגשמיים
44 שבהם מקוימת המצוה³⁷, "תלויה" באורות של
45 הספירות.

יב.

ההסבר לביטוי "נכללת ונרמזת" לגבי דרגת החכמה

46 לפי כל האמור לעיל ניתן להבין מדוע גם לגבי
47 החכמה אומרים, באופן כללי, את הביטוי "נכללת"
48 ונרמזת", כדלעיל.
49 כאשר מדובר על דרגת החכמה יחסית לדרגה "אנת"
50 הוא דאפיקת עשר תיקונים...³⁸, שהיא לגמרי מעל עשר
51 הספירות, וכיוון שגם בדרגת החכמה יש אורות וכלים,
52 כבספירות האחרות, לכן הביטוי הוא "וכל הי' ספירות
53 (כולל ספירת החכמה) נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה"³⁹.

י.

ההבדל שבין שלוש הדרגות באור האלקי

1 זהו ההבדל גם לשלושת ההבדלים שבין כתר (רצון),
2 לבין חכמה, ולבין בינה ז"א ומלכות:
3 בדרגת הכתר אין "כלים", דרגה זו אינה "מתלבשת"
4 ואינה נתפסת בשום דבר, ואפילו לא בקוץ, אלא שקוצו
5 של יו"ד רק רומזת לה.
6 בדרגת החכמה ישנם כלים, אך הם בכנינת אור,
7 כידוע^{32*}, ולכן כל מציאותה של החכמה היא התבטלות,
8 כדלעיל. ולכן גם לגבי החכמה אין לומר שהיא "נכללת"
9 ואפילו נרמזת בתוך אות וכלים אלא שנקודת הוי"ד רומזת
10 להתבטלות של החכמה. זוהי אות, מציאות כשלעצמה, אך
11 צורתה היא "נקודה לבר" – התבטלות.
12 אך כיוון שבכל זאת יש כלים בדרגת החכמה, זוהי
13 מציאות של התבטלות, לכן יש קשר כלשהו בין האות
14 יו"ד לבין החכמה, ולכן אין הוי"ד רק "רומזת", אלא
15 "מרמזת לחכמתו ית'", ביתר קירבה, כדלעיל בסעיף ז'.
16 והספירות בינה ז"א ומלכות הן אורות המתלבשים
17 בכלים – "נכללות ונרמזות" באותיות הו"ה: דרגות אלו
18 מתלבשות ונתפסות בתוך האותיות, עד שהן נעשות
19 "חלק" מהן – "נכללות".

יא.

הכלים של הספירות "נכללים", האורות של הספירות
"נרמזים"

20 לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר מדוע גם לגבי
21 בינה ז"א ומלכות נקט (לא רק "לשון כלל, נכללת",
22 אלא) גם לשון "רמז" – אלא שאין הוא אומר, כבכתר
23 ובחכמה, שהאותיות הו"ה רומזות לספירות אלו, כי
24 אם שהספירות נרמזות בתוך האותיות.
25 למרות שהאור האלקי המתלבש באותיות הוא

גוף ונשמה.

37 ע"ד הנ"ל בנוגע לאורות, דאף שמתלבשים בכלים, אינם בהם
בבחי' תפיסתא ממש.

38 "פתח אליהו" (תקו"ז בהקדמה – יז, א), שהובא באגה"ת כאן
(צד, סע"א).

39 להעיר, שלא כתב שנכללו ונרמזו באותיות של שם הוי', כי אם

32* ראה לקו"ת מטות פז, סע"ד. אוה"ת וארא ע' קנ. ובכ"מ.

33 ראה בארוכה בכ"ז – ס' הערכים-חב"ד (כרך ד') ע' אורות
דספירות – "פשיטתום" ו"צירום" סעיף ד', וש"נ.

34 פרדס ש"ד פ"ד. וראה ס' הערכים שם סק"ב, וש"נ.

35 לקו"ת נצבים מה, ג. ובכ"מ.

36 ראה תניא פל"ח (נ, א), דמעשה המצות וכוונת המצות הן דוגמת

ונעפ"ז צנ"ק באוה"ת כ" שם. שמפרש הגנ"ל במחזות הנ"ל (כדעת הרא"ש ועוד – ראה מאסף לכל המחנות שם, וש"נ) לענין קוץ העליון (שרומז לכתר) (וכהובא שם
לפ"ז לשון הוהר הנ"ל "קוצא חד לעילא כתרעא עילאה") – דלא כשיטת אדה"ו.

ומצינו דוגמות בכר"כ מקומות בדרושי חסידות (וגם בנגלה) שמבארים דעות שלא נפסקה הלכה כמותן (כיון שאלו ואלו דא"ח) – וכמו ברה"ד דשופר של יעל (לקו"ת
נצבים מה, סע"א. וראה שו"ע א"ח ר"ט תקפו). וראה לקוטי לוי יצחק אגרות לקודש ע' שה.

10 ולפיכך, כאשר אדמו"ר הזקן מדבר על עשר הספירות, הוא מדבר על החכמה כפי שהיא בגדר של "התלבשות" ולכן הוא אומר "וכל הי' ספירות (כולל ספירת החכמה) נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה". ואילו כאשר הוא מדבר על החכמה כשלעצמה, ורוצה להדגיש שהחכמה היא "בבחינת העלם והסתר"⁴¹ – שהדרגה המקבילה לה בנפש האדם היא, כפי שהוא אומר בהמשך⁴², "בחינת שכל הנעלם", הוא אומר רק "מרמזת לחכמתו ית"⁴³.

(משיחת ש"פ נצבים תש"ל)

1 לעומת זאת כאשר מדובר בדרגת החכמה ביחס לשאר הספירות, הרי כיוון שכלי החכמה הם בבחינת אור, מתבטאים שנקודת היו"ד רק "מרמזת לחכמתו ית", כפי שהוסבר לעיל בהרחבה.

5 ענין זה יובן טוב יותר לפי הידוע שבחכמה יש שתי דרגות: א) כפי שהיא מצד עצמה, מעל לגילוי – דרגת "שכל הנעלם מכל רעיון"⁴⁰, שאז היא נעלית מהתלבשות, בדומה לדרגת כתר⁴⁰. ב) כפי שהיא כבר בגילוי, שאז היא באופן של התלבשות כאשר עשר הספירות.

(43) ויש לומר, שבוה שמרמז לב' הבחי' בחכמה, מוסיף ביאור איך רצון העליון מנקה הפגמים שבאותיות – אף שהוא עצמו "למעלה מעלה .. מאותיות שם הוי'" (ונרמז רק בקוצו של יו"ד) – כי המשכת אור"ס ב"ה שלמעלה מאצילות בעולם האצילות היא ע"י התלבשותו בחכמה* (תניא פל"ה בהגהה), וממוצע דחכ' הוא מצד ב' הבחי' שבה – והרי חכמה היא אות יו"ד.

(רק) "בשם הוי' ב"ה". וי"ל, שבוה מרמז, שכללות הע"ס דאצילות – ששם מאיר בחי' חכמה (נסמן לעיל הערה 18) – הן (בכללות) למעלה ממצאיאות אותיות, כמו שספירת החכמה היא למעלה (ממצאיאות) כלים. (40) ראה לעיל הערה 21. (41) לשון אגה"ת כאן. (42) בהפרק (צה, א).

(* להעיר מאור"ת שופטים (שננתק לעיל הערה 20), שהסליחה נמשכת ממוזין דאבא.

המשך ביאור למס' קידושין ליום ראשון עמ' א

11 את הנכסים בשישית פחות מערכם, או הותרו שְׁתוּת – או שטעו והעריכו את הנכסים בשישית יותר מערכם, מִכֶּרֶן כָּטֹל . רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, מִכֶּרֶן כָּטִים . (וְאָמַר רָבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל), דָּאֵם בֶּן – שאם תאמר שהמקח בטל, מַה בַּח בֵּית דִּין יָפָה – במה נחשב כוחו של בית דין. וְאָמַר רַב הוֹנָא בְּרַי הוֹנָא אָמַר רַב נַחֲמָן, הֲלָבָה בְּדַבְרֵי הַכְּמִים שאמרו שהמקח בטל. הרי שרב נחמן סובר שבביטול דברי בית דין מחמת טעות אין חשש לזלוול בכבודם, ומדוע ביתומים שחלקו על פי בית דין, סובר רב נחמן שאינם יכולים לבטל את החלוקה.

12 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא – אין סתירה בדברי רב נחמן,

1 החלוקה, ולחלק מחדש לפי דעתם. וְרַב נַחֲמָן דִּידֵיהּ אָמַר – אולם רב נחמן, אף שהביא את דברי שמואל, חולק עליו וסובר, שאם הִנְדִּילוּ אֵינָם יְכוּלִים לְמַחוּת. דָּאֵם בֶּן – אם תאמר שכאשר יגדלו היתומים ויכולו למחות, מַה בַּח בֵּית דִּין יָפָה – במה גדול ונחשב כוחו של בית דין (שהאפוסטרופוס חילק בשליחותם), הרי אפשר לבטל את דבריהם לאחר זמן.

7 הגמרא מקשה: וְכִי אֵיתָ לֵיהּ לְרַב נַחֲמָן אָם בֶּן מַה בַּח בֵּית דִּין יָפָה' – האם אכן סובר רב נחמן שביטול דברי בית דין מחמת כן, הוא זלוול בכבודם, וְהָיָה (כתובות צט.) שוֹם הַדֵּינִים – בית דין ששמו נכסים על מנת למכרם ולפרוע מהם חוב, שְׁפִיחָתוּ שְׁתוּת – העריכו

המשך ביאור למס' קידושין ליום ראשון עמ' ב

14 שאם לא נאמר 'על כל דבר פשע' יָכוֹל הייתי לומר, אֵין לִי שיתחייב השומר באונסין, אֵלֹא אם כן שלח יד בפקדון הוא בעצמו, אבל אם אָמַר לְעַבְדִּי וְלְשִׁלְחוֹ שִׁיטְחוּ בְּהִ יָד, וכך עשו, מִיָּצִין שאף במקרה זה חייב השומר. תְּלִמּוּד לִזְמַר 'עַל כָּל דְּבַר פְּשַׁע' – שבדיבור זה שאמר לשלוחו לשלוח יד, מתחייב השומר. ומכאן למדו בית הלל, שבשליחות יד מועילה שליחות אפילו בדבר עבירה.

21 הגמרא מקשה: הִנֵּיחָא לְבֵית הַלֵּל שִׁלְדַבְרֵיהֶם נִכְתְּבָה שְׁלִיחוֹת בדבר עבירה בשני כתובים. אֵלֹא לְבֵית שְׁמַאי, דְּמוֹקְמֵי לֵיהּ לְהֵאִי קָרָא בְּמַחְשְׁבָה כְּמַעֲשֵׂה – לחייב את השומר שחשב לשלוח יד בפקדון כאילו עשה מעשה בידים, ולא התחדש בתורה במקום נוסף חוץ ממעילה, שיש שליחות לדבר עבירה,

1 הפְּחֻשְׁבָה – שאם קודם שנגנב החפץ, השומר אמר או חשב שישלח בו יד, כְּמַעֲשֵׂה – כאילו שלח בו יד ממש. וְכִי הִלֵּל אָמְרִים, אֵינוֹ חַיִּיב עַד שִׁיטְחָה בּוֹ יָד, אבל על מחשבה או דיבור לשלוח יד, השומר פטור. שְׁנַאֲמַר אָם לֹא שָׁלַח יָדוֹ וְגו', ומשמע שדווקא בשליחות יד חייב. אָמְרוּ [ישאלו] בֵּית שְׁמַאי לְבֵית הַלֵּל, מדוע אינכם מודים ששומר שחשב לשלוח יד בפקדון חייב, וְהֵלֵא נְאֻמָּר 'עַל כָּל דְּבַר פְּשַׁע', ומשמע שעל דיבור בלבד מתחייב השומר. אָמְרוּ [השיבו] לָהֶם בֵּית הַלֵּל לְבֵית שְׁמַאי, וכי כיצד ניתן לומר שחייב השומר במחשבה בלבד, וְהֵלֵא נְאֻמָּר 'אֵם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בְּמִלְאֲבָתָה רְעוּהוּ', משמע שחייב דווקא אם שלח ידו ממש. אָמְרוּ בֵּית שְׁמַאי לְבֵית הַלֵּל, אָם בֶּן שאין השומר חייב אלא כאשר שלח יד ממש, עַל כָּל דְּבַר פְּשַׁע לְמַה לִּי – מדוע נאמר בתורה על כל 'דבר' פשע, שמשמעו שבדיבור בלבד מתחייב. השיבו בית הלל,

ילקוט לוי יצחק על התורה

דיסוד. שתפלה הוא מלשון התחברות. ונקט הדמיון ע"ז
 קָמָה דלא מפסיקין בין תפלה של יד לתפלה של ראש. כי
 תפלה של יד הוא במלכות ותפלה של ראש הוא בז"א,
 ועד"ז הוא גאולה ותפלה.

גא"ל גי' יד"ך. א"כ גאולה הוא ע"ד תפילין של יד.

ותפלה הרי נקראת תפלה. והיינו כמו תפלה של ראש.
 כי התרגום על מוטפות שהוא של ראש. הוא תפילין ב'פ'
 בא' ובפ' ואתחנן. ובפ' עקב, משא"כ על של יד תרגומו אָת.
 כמו שכתוב בפסוק לאות.

וצורך הדמיון דגאולה ותפלה שאין מפסיקין ביניהן,
 לתפלה של יד ותפלה של ראש שאין מפסיקין ביניהם,
 הוא, כי ענין גאולה ותפלה שהם בחי' עבודה בכלל תמורת'
 הקרבנות. הם בחי' העלאות. ותפילין הם בחי' המושכה
 וכמ"ש בלקוטי תורה בדרושי הנסכים' בפ' שלח ע"ש. וכל

א. יהל אור על תהלים עמוד כט. ועוד.

4) ראה אור התורה ואתחנן ע' שמה וז"ל: תש"י שהם מוחי' דמל'
 הם נק' החב"ד שיש בזה לעולמות כו', ותש"ר הם המשכות חכמתו
 כו' להעולמות... ההפרש בין ד' מוחי' דתש"י שהם בבחי' מל' לד'
 מוחי' דתש"ר שהם בבחי' ז"א, כי בחי' מל' היא מקור דבי"ע דהיינו
 שהיא בחי' ממוכ"ע כנ"ל והחב"ד הוא ענין כמ"ש כולם בחכ' עשית
 ומוה נמשך ג' כחכ' בכל נפש המשכלת, והנה בחי' זו שהוא ית' ממוכ"ע
 מורגש בשכל אנושי כנ"ל רק שהציווי הראת לדעת היינו להתבונן בזה
 והו"ע ד' מוחי' דתש"י שהוא הדעת איך הוא ית' ממוכ"ע שברא כל
 העולמות מאין ליש ואתה מוחי' את כולם ולפי שדבר זה נרגש ונודע
 ולכן נק' המל' עלמא דאתגליא ע"כ נק' בחי' מוחי' אלו החב"ד שיש
 בזה העולם, וכן שרשן למעלה הם חב"ד הנמשך ומתפשט ממנו ית'
 להעולמות היינו בחי' מלכותך כו' ונק' חכ' תתאה, אבל תש"ר הם
 המשכות כחב"ד ממנו ית' להעולמות שיהי' להם ידיעה בבחי' סוכ"ע
 שלמעלה מבחי' מל' והו"ע מוחי' דז"א והוא מבחי' ח"ע. ע"ש.

וראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' ע' קח ואילך.

5) 'והי' לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך'. תרגום אונקלוס 'ויהי' לָאָת
 על יְדְךָ וְלִתְפִילִין בֵּין עֵינֶיךָ'.

6) ברכות כו, ב.

7) לקוטי תורה פ' שלח מ, א ואילך. וראה גם אור התורה פ' שלח
 (במדבר כרך ב') ע' תקל ואילך. תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט
 חלק ג' ע' ג', ובהנסמן שם בהערות. חלק ב' ע' תטז. תורת מנחם –
 ספר המאמרים ה'תש"י ע'ב שזו ואילך.

ומבואר שם מאחז"ל (ברכות יד, ב) כל הקורא ק"ש בלא תפילין
 כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים. דקרבנות עולה וזבח

טז - והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי
 בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

צד

ביאור מ"ש בזהר "אין מפסיקין בין גאולה לתפלה", כמו
 שאין מפסיקין בין תפילין של יד לתפילין של ראש

תנינן אין מפסיקין בין גאולה לתפלה, קָמָה דְלָא
 מפסיקין בין תפלה של יד לתפלה של ראש, דְבָעֵי לְמַחְזִי
 דְלָא חד.

ספר הזהר חלק א' דף רה, ב

תנינן אין מפסיקין בין גאולה לתפלה כו', והיינו, אחר
 שיש בחי' גאולה² במלכות. אין מפסיקין בֵּינָה לתפלה³

1) מבאר בסיומן זה:

א) מהו הדמיון בין "גאולה לתפלה" ל"תפילין של יד ושל ראש"?
 ב) בפרטיות, מהו הקשר בין "גאולה" ל"תפילין של יד", ו"תפלה"
 ל"תפילין של ראש".

2) ראה אור התורה פרשת ויחי שנה, ב וז"ל: וע' זח"א ר"פ ויגש דר"ה
 ע"ב... תנינן אין מפסיקין בין גאולה לתפילה, וע' במאורי אור אות
 ג' סעיף ד' גאולה במלכות מצד היסוד המאיר לה כו' ופדיון בעלמא
 דנוקבא ע"ש. וראה שם המשך כל הענין דף שנו, א-שנח, א. לעיל סי'
 לב הערה 4.

3) "כי תפלה פירושו התחברות, והוא יסוד המחבר ז"ן. ח"י ברכות יש
 בתפלה, הוא לנגד יסוד הנקרא ח, ותפלה מתחיל בברוך אתה ומסיים
 בברכת שים שלום שמסתיימת בתיבת בשלום. הוא יסוד הנקרא ברוך,
 ונקרא שלום. והח"י* ברכות הם לנגד ח"י חוליות השדרה שדרך שם
 נמשך חוט השדרה ממוח הדעת לאבר היסוד, כי יסוד נמשך מדעת
 כמאמר אין קישוי אלא לדעת. ועיין בפע"ח שער הלולב פ"ג ובדרוש
 להרר"י מערבי ז"ל זיע"א. (לקוטי לוי יצחק כאן)
 ומבאר כאן כמה טעמים, ד"תפלה" הוא "יסוד":

א) "תפלה" פירושו התחברות, והוא "יסוד" המחבר ז"א ונקבא.

ב) ח"י ברכות יש בתפלה הוא לנגד יסוד הנקרא ח"י.

ג) ח"י ברכות דתפלה הם לנגד ח"י חוליות השדרה שדרך שם נמשך
 חוט השדרה ממוח הדעת לאבר היסוד, כי יסוד נמשך מדעת כמאמר
 (יבמות נג, ב) "אין קישוי אלא לדעת".

ד) ותפלה מתחיל בברוך אתה, ומסיים בברכת "שים שלום",
 שמסתיימת בתיבת בשלום, הוא יסוד הנקרא "ברוך" ונקרא "שלום".

* ראה ברכות כח, ב. וזה חלק ג דף רנה, ב. לקוטי תורה פרשת בלק עא,

גאולה תפלה בבחי' רצוא והעלאה. ותש"י ותש"ר שוב והמשכה. ועיין בתניא בקונטרס אחרון¹¹ בד"ה דוד זמירות קרית להו שתפס לדוגמא. קרבן. ותפילין. ע"ש. והיינו כי קרבן ותפילין הם בחי' העלאה והמשכה. רצוא ושוב. והוא כלל התורה. ועד"ז גאולה ותפלה שהם במקום קרבנות.

דבעי למהזי דכלא חד, והוא שיתחברו ז"א ונוקבא.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית סוף עמוד רפה

כו' נמשך רק מאות א' דכלא חשיב ממש לגבי עצמות א"ס ב"ה וזהו כי עמך מקור חיים שבחי' מקור חיים ג"ע ועוה"ב הוא רק עמך בחי' טפל כו' ובטל לגבי מהו"ע ית' ועי"ז יומשך הרצוא והתשוקה אליו ית' ממש ליכלל וליבטל בו ית' וכמ"ש מי לי בשמים ועמך לא חפצתי כו' פי' אפילו בחי' ג"ע שנק' עמך מקור חיים לא חפצתי רק אליו ית' ממש, ורצוא זה נק' רץ לבך שהוא בחי' יסוד האש שבלב.

ואח"כ שוב לאחד... ע"י קיום התורה ומצוות בעשייה ולכן נמשך מזה בחי' שוב והוא בחי' יראה וביטול שלמעלה מבחי' אהבה והוא בחי' יסוד המים שבמנוח חכמה כח מ"ה שלמעלה מבחי' בינה ליבא כו'. ועמ"ש מזה בד"ה וידעת היום. אך איך יבא האדם לבחי' זו הוא ע"י קיום המצוות דכתיב מימינו אש דת ימינו הוא בחי' מים וגם אש דת שכלולים מב' בחי' אלו ועי"ז יבא האדם לבחי' רצוא ושוב שהן בחי' אש ומים כו' שהן כללות התורה שעד"ז הוסדו כל המצוות שהוא רק שיהי' בחינת העלאת מ"ן דהיינו אתעדל"ת והמשכת מ"ד בחי' אתעדל"ע. עי"ש.

(11) קס, א-ב, וז"ל: הנה נודע שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק מצוה א', דרך משל אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם. ואם שינה שקיבל הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהיתה חציצה אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם ושפעם מחיי החיים א"ס ב"ה, וכן בתפילין כשרות מתגלים מוחין עליונים דזו"ג שהם מקור החיים לכל העולמות ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין. עי"ש.

ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לתניא נג, וז"ל: **אם הקרבן כשר כו' וכן בתפילין כשרות**: קא תפס אלו הב' מצוות. קרבן ותפילין. הוא כי כלל ענין המצוות הוא העלאה והמשכה רצוא ושוב (כמ"ש בלקו"ת [לעיל הערה 10] בד"ה זאת חקת התורה ע"ש), קרבן הוא העלאה רצוא, ותפילין הוא המשכה שוב, וכמא' כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים, ועיין בלקו"ת בדרושי הנסכים [לעיל הערה 7] ע"ש. וראה הביאור בתורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ב' ע' תמו.

צורך העלאה הוא רק בשביל המשכה⁸ שאח"כ. כי העיקר הוא להמשיך אלקות למטה. כי נתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. ועיין בלקו"ת שם.

וגאולה ותפלה הם מדרבנו. (כי אנשי כנה"ג תיקנום.) ותפילין הם מדאורייתא. וכל עניני דרבנו הם לצורך דאורייתא. ולפי"ז הנה אם בתפילין הי' מותר להפסיק בין תפלה של יד לתפלה של ראש, אז הי' מותר להפסיק בין גאולה לתפלה. מאחר שהם לצורך וענין התפילין. ומה שאין מפסיקין בין גאולה לתפלה, הוא מפני שאין מפסיקין בין תש"י לתש"ר שהוא בהמשכה, כמו"כ אין מפסיקין בין גאולה לתפלה בהעלאה.

הר"ת של⁹ גאולה תפלה יד ראש. (וביד ראש א"צ להוסיף תפלה בכ"א מהם, כי תיבת תפלה, מלבד שרומזת על תפלה, רומזת ג"כ על תפילין. תפלה של יד תפלה של ראש.) הוא תרי"ג, כי הם כוללים כל תרי"ג מצוות התורה.

כי כללות התורה הוא רצוא ושוב העלאה והמשכה כמ"ש בלקו"ת בד"ה¹⁰ זאת תהי' חקת התורה ע"ש. והיינו

(שלמים) הם מבעלי חיים, משא"כ מנחה ונסכים שהם סולת שמן ויין הם בחי' דומם.

וזהו החילוק, דעולה ושלמים שהוא הקרבת בעלי חיים ענינם הוא, העלאה ממוטה למעלה, שהי נפש החי שבבעלי חיים הנקרב יוצאת ממנו ונכללה במקורה ושרשה שנקלחה ממנו, משא"כ המנחה ונסכים (סלת שמן ויין) הוא ענין המשכה למטה דוקא, להיות נמשכת ההארה מלמעלה להתלבש בגשמיות דוקא. עי"ש.

וזהו ג"כ החילוק בין תפילין וק"ש, קריאת שמע שהוא בדיבור בפה – לומר שמע ואהבת – הוא כח רוחני, העלאה מלמטה למעלה, ותפילין שנכתבו על גבי קלף ודיו גשמי, וגם הנחת תפילין במעשה הוא המשכה מלמעלה למטה. עי"ש כל הביאור. ראה גם לעיל סי' צג.

(8) ראה ד"ה כה אמר ה' תרמ"ט אות יב ואילך (סה"מ תרמ"ו-תרנ"ו ע' רנו ואילך).

(9) היינו: ג (3) + ת (400) + י (10) + ר (200) = 613, תרי"ג.

(10) לקוטי תורה פ' חוקת נו, ב וז"ל: כללות ענין המצוות הוא שע"ז נמשך לאדם בחי' ומדרגת מ"ש בחיות הקדש והחיות רצוא ושוב והו מ"ש באברהם הלך ונסוע והוא מ"ש בס"י ואם רץ לבך שוב לאחד, רץ לבך כי בינה ליבא שע"י ההתבוננות בגדולת ה' איך כי ביו"ד נברא העוה"ב שאפילו עוה"ב שהוא תענוג אין קץ וכמאמר מוטב דלידייניה

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הפצת התורה בעונה ובטול

מהטעמים לזה שמלך המשיח נקרא בשם דוד, הוא, כי ענינו של דוד הוא עונה ובטול, שעל אף היותו מלך, נרא לעצמו (תהלים פו א) 'עני ואביון'. וכן הוא במלך המשיח, שעל אף שיהיה בתכלית הגדלות, מכל מקום יהיה בתכלית העונה והבטול ללמד גם עם אנשים פשוטים.

ומהענינים המקרבים וממרימים את ביאת המשיח הוא ההנהגה בעונה ובטול בלמוד והפצת התורה נגלה דתורה ופנימיות התורה לכל אחד גם לאנשים פשוטים.

ולא מטרת הלמוד וההפצה עם יהודים אלו צריכים להיות לא בשביל העלוי שנעשה על ידי זה אצל המלמד והמפיץ (כמאמר חז"ל ש"מתלמידי יותר מכלם"), אלא בשביל המקבלים.

(ע"פ קונטרס ה' טבת תשנ"ב. מתוך "לקראת שבת")

חזקים בבטחון, ממשיכים בעבודה!

גם כאשר הדבר ברור שמשיח בא תכף - והרי כל בני ישראל "מאמינים בני מאמינים" בביאת המשיח בכל יום שיבוא - אין זה צריך להחליש את העבודה בעניני תורה ומצוות, ואפלו בנית בנינים וענינים שהצמיחה שלהם בדרך הטבע נמשכת זמן ארוך.

דבר אחד לא שיהיה לדבר השני: משיח יכול לבא מחר בבקר, ואף על פי כן, היום בליה צריך לומר קריאת שמע על המטה ולערה "חשבונא דיומא" על כל היום שעבר, ולהכין תכנית כיצד לגשת לעבודת המחר, החל מהשקמת הבקר ובמשך כל יום העבודה...

שני החשבונות אינם נוגעים זה בזה: צריכים להמשיך בעבודה היום-יומית, "כל יומא ויומא עבדי עבדתייה", לפי הסדר הקבוע בימי הגלות; ובבית אחת יחד עם זה, להיות חזקים בבטחון בבוא העולם ומנהיגו, שבעגלא דידן יוציא אותנו משיח מהגלות הפרה, מהחשך הכפול והמכפל.

(משיחת מוצש"ק וישב תשי"ז. מתוך "לקראת שבת")

הגישה הנכונה לגלות

הגמרא אומרת (ספ"ה נב, ב) "ארבעה מתחרט עליהן הקדוש ברוך הוא שבראם, ואלו הן: גלות...".

גאולה עכשו! - למרות מעלת העבודה בגלות

אין להתנחם עם העלוי שיש ב"מעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", שעל ידי זה נעשה ברור החשך דלעצמת זה וכו' - כי, העלוי שעל ידי ברור החשך דלעצמת זה הוא אמנם ענין של הוספה כו', אבל אף על פי כן, עקר עבודתם של ישראל צריכה להיות בעניני אור וקדושה. כפי שיהיה לעתיד לבוא, שיקים היעוד "את רוח הטמאה אעביר מן הארץ", שהעבודה תהיה אף ורק באפן של עליות בקדושה גופא, כמבאר באגרת הקדש.

ועל זה מבקשים בכל יום ויום ובכל תפלה ותפלה. גם בשבת ויום טוב - "ותחזינה עינינו בשוכה לציון", ולא רק בתפלת שחרית, אלא גם בתפלת מוסף, הינו, שהבקשה על הגאולה היא לא רק מצד העבודה ד"תמידים כסדרם" (עבודת הצדיקים). אלא גם מצד העבודה ד"מוספים כהלכתם" (עבודת הבעלי תשובה), הינו, שלמרות מעלת ההוספה שעל ידי הברור דלעצמת זה [בזמן הגלות] - מבקשים על הגאולה שאז תהיה כל העבודה בעניני אור וקדושה בלבד.

(התוועדות תשמ"ח ח"ד ע' 131. מתוך "לקראת שבת")

איך משיח יבוא היום, פשאליהו הנביא לא הופיע אתמול?

יש לחכות ולצפות לביאת המשיח כל היום, וכפי שאמרים בתפלה "לשועתך קוינו כל היום", דהינו בכל רגע ורגע ממש. זאת, בשל הנדאות שהוא אכן עשוי לבוא ממש ברגע זה.

נשאלת השאלה: והלא נאמר שאליהו הנביא יבוא לבשר את בשורת הגאולה לפני ביאת המשיח, ואם כן, כיצד יתכן שמשיח יבוא היום בעוד שאליהו הנביא לא בא אתמול?

אחת התשובות לקה היא: ביאת אליהו הנביא כדי לבשר על ביאת המשיח תהיה רק אם הגאולה תבוא "בעתה" - בתהליך טבעי רגיל, אבל אם הגאולה תהיה באפן של "אחישנה" - בתהליך מהיר וברמה גבוהה יותר - אזי יתכן שמשיח יבוא לפני אליהו הנביא.

(משיחת שבת שובה תשמ"מ. מתוך "לקראת שבת")

יְדָאֵי שֶׁהוּא זָקוּק לְמִלָּה שִׁישְׁלִיט סֹדֵר חֲבֵרְתִי. וּכְמִלָּה יְהוּדִי - הוּא יְכוֹנֵן סֹדֵר שְׁמֵבֶסֶס עַל יְרֵאת שְׁמַיִם.

הַיּוֹם, עֲדִין אֵין הַגְּדֵרָה הַלְּכֵתִית מְלֵאָה שֶׁל מְלָךְ בְּיִשְׂרָאֵל. אֲךָ מְחֻכְתּוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי לְמִנּוֹת לְעַצְמוֹ רַב, שִׁיְהִיָּה עֵבֹרוֹ מְעִין מְלָךְ וִירוֹמָם אוֹתוֹ בְּעִבּוּדַת הַבוֹרָא. זוֹ הַדְּרָךְ לְזִכּוֹת בְּמִהְרָה לְהַתְגַּלּוֹתוֹ שֶׁל הַמְּשִׁיחַ, שִׁיְהִיָּה בְּמִקְבִּיל גַּם רַב וְגַם מְלָךְ.

(על פי ליקוטי שיחות חכ"ד עמ' 105. מתוך "לקראת שבת")

תְּשׁוּקָה גְּשְׁמִית לְגֵאֻלָּה עַד לְרַעֲב

בְּתַקּוּפַתְנוּ, תְּקוּפַת הַהֶכְנָה לְגֵאֻלָּה, עוֹסֵק כָּל יְהוּדִי בְּתוֹרַת הַגֵּאֻלָּה, מִתְפַּלֵּל וּמְצַפֶּה לְבוֹאָהּ וּמוֹסְרִיף בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים. אֲךָ עֲדִין אֵין בְּכֹף הַכְּנָה מְסַפְּקַת. זוֹהִי הַכְּנָה רוּחָנִית בְּלִבָּד. עַל הַיְהוּדִי לְחוֹשׁ אֶת הַגֵּאֻלָּה גַּם בְּעַת אֲכִילָתוֹ וּשְׁתִּיתוֹ וּבְכָל עֶסְקִי הַחֲלִין שְׁלוֹ. תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי לְגֵאֻלָּה גְּדוּלָּה הִיא עַד פְּדֵי כֶּף, שְׁגַם לְאַחַר שְׁסִים זֶה עֵתָה לְאַכֵּל אֶת סְעוּדָתוֹ יִשְׂאָר רַעֲב... הוּא רַעֲב וּמְשִׁתַּוֶּקֶק לְסְעוּדָה הַגְּדוּלָּה שֶׁתַּעֲרֶךְ בְּבִיאת הַמְּשִׁיחַ. הַסְּעוּדָה בַּהּ יֵאָכֵל כָּל יְהוּדִי מִבְּשׂוֹר שׁוֹר הַבָּר וְדַג הַלּוּיָמָן וְיִשְׁתָּה מִן הַיַּיִן הַמְּשֻׁמָּר.

הַיְהוּדִי חָדוּר כָּל כֶּף בְּנוֹשֵׂא הַגֵּאֻלָּה, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר בּוֹ רַעֲב וְתֹאבּוֹן לְסְעוּדָה נְפִלְאָה זוֹ, וְהוּא טוֹעֵן כְּלָפִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "אֵינִי יָכוֹל לְקַיֵּם עֵתָה כְּרֵאוֹי אֶת הַכְּתוּב "וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבְרַכְתָּ!" יוֹדֵעַ הוּא כִּי לֹא יָבוֹא בְּאֻמַּת עַל סְפִיקוֹ עַד אֲשֶׁר יָשׁוּב וְיִסַּב לִיד שְׁלַחַן אַבְיּו, אַבְיּוֹ שֶׁבְּשְׁמַיִם.

(משיחת ש"פ וירא תשנ"ב. מתוך "לקראת שבת")

הַחֲרָטָה הַמְזַכֶּרֶת כָּאן, אֵינָה חֲרָטָה בְּמוֹבְנָה הַרְגִיל, שְׁהֵרִי אִם כֵּן - מִי מוֹנֵעַ מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַטֵּל אֶת הַגְּלוּת בְּכָל רִגְעַ נְתוּן!?

הַבְּעַת הַחֲרָטָה הַאֲלֵקִית נּוֹעֵדָה לְהַחֲדִיר בְּנוֹ הַכֶּרֶה כִּי הַגְּלוּת כְּשֶׁלְעַצְמָה הֵנָּה מְצַב בְּלִתִּי רְצוֹי וְזִמְנִי בְּלִבָּד, וְלָכֵן אֶסוּר לַיהוּדִי לְחַשֵּׁב אֶף לְרִגְעַ כִּי לֹא נוֹרָא כָּל כֶּף לְהִשְׁאָר בַּהּ. עֲצֻמוֹתָיו צְרִיכוֹת לְבַעַר בְּרִצּוֹן לְהַגִּיעַ מִיַּד לְגֵאֻלָּה הַנְּצַחִית.

כְּשִׁחִיִּים בְּהַרְגָּשָׁה כְּזֹאת, עוֹזֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְחִיל לַחֲוֹת חִיִּים שֶׁל גֵּאֻלָּה כְּבָר בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת. לְדַגְמָה: זוֹכִים לְכֶף שְׁגוּיִים מְסִיעִים לְנוֹ לְקַיֵּם תּוֹרָה וּמְצוּוֹת.

(ע"פ ליקוטי שיחות חכ"ד עמ' 167. מתוך "לקראת שבת")

רַב שֶׁהוּא מְלָךְ - הַכְּנָה לְהַתְגַּלּוֹתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ

רַב אֵינוֹ רַק פּוֹסֵק הַלְּכוֹת, אֲלָא גַּם מוֹרֵה דָרָךְ רוּחָנִי. כְּאֲשֶׁר בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּקִשּׁוֹ מִשְׁמוּאֵל הַנְּבִיא לְמִנּוֹת לָהֶם מְלָךְ, הוּא הַתְּאֻכְזֹב. אֲכַזְּבֵתוּ לֹא הִיְתָה מְעַצֵּם הַבְּקָשָׁה לְמִנּוֹת מְלָךְ, אֲלָא מִהַמְּנִיעִים שְׁלָהּ. הַמְּלָךְ הַרְצוֹי נּוֹעֵד בְּעַצְמָם לְהוֹיֹת מוֹרֵה דָרָךְ רוּחָנִי שְׁמֵרוּמָם אֶת הָעַם לְפַסְגוֹת נְעֻלוֹת שֶׁל הַתְּבַטְלוֹת כְּלָפִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲלָא שְׁבַנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִשּׁוֹ מְלָךְ לֹא לְמַטְרָה הַזֹּאת, אֲלָא "לְשִׁפְטוֹנוֹ כְּכֹל הַגּוֹיִם". בְּקָשָׁה שֶׁהַבְּהִירָה לְשְׁמוּאֵל, כִּי יֵרָאֵת הַשְּׁמַיִם שֶׁל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל נִמְצְאָת בְּמַצֵּב יְרוּד וְהֵם זָקוּקִים לְמְלָךְ - פְּשׁוּט כְּדִי לְהִשְׁלִיט סֹדֵר בֵּינֵיהֶם, וּמִכֶּף הוּא הַתְּאֻכְזֹב. מְכַל מְקוּם, נַעֲנֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִקְשַׁת הָעַם, מְשׁוּם שְׁאֵם אֲכֹן נִמְצְאָ הָעַם בְּמַצֵּב יְרוּד,

הַמְשַׁח בְּיָאוֹר לְמַט' קִידוּשִׁין לְיוֹם חֲמִישִׁי עַמ' 1

13 התורה, ולכך חוטא הוא שהפריש מן הפירות הרעים על היפים.
14 ומאחר שחלה הפרשתו מן התורה, אין לכהן להשיב התרומה
15 לישראל, שהרי אסורה היא לו, ואף אין לחוש לתקלה אם לא
16 ישוב הישראל ויפריש על פירותיו, כיון שמן התורה כבר מתוקנים
17 הם, אך המפריש חלה מן הקמח שלא חלה הפרשתו מן התורה,
18 אם לא ישיב הכהן הקמח לישראל יש לחוש שלא יפריש הישראל
19 חלה מן העיסה, ונמצא אוכל עיסה בטיבלה.
20 נתבאר לעיל (ע"א), שלדעת רבי אמי אם אכלה האשה את
21 התמרות הראשונות קודם שסיים ליתן לה את כל התמרות אינה
22 מקודשת, אלא אם כן נשאר שוה פרוטה בתמרה האחרונה שלא
23 אכלה.
24 אַמֵּר רַבָּא,

1 מתרצת הגמרא: שאני תתם - לגבי קישות ואבטיה, דמדאורייתא
2 תרומה מעליא היא - שמן התורה חלה התרומה בהפרשה זו,
3 מדרבי אלעאי, דאמר רבי אלעאי מנין לתורם מן הרעע - מפריש
4 תרומה מן פירות רעים ומקולקלים, על תפסה - על פירות טובים
5 ומשובחים, שתְּרומתו תְּרומה היא מן התורה, שְׁנֵאמַר (במדבר יח
6 לב) 'ולא תשא עָלָיו חֲטָא בְּהִרְמִיבָם אֶת חֲלָבו', - אם תפרישו את
7 'חֲלָבו', דהיינו מן המשובח, אזי לא יהא בכס חטא, וממילא ניתן
8 לדייק שאם לא תפרישו מן המשובח אלא מן הגרוע, יהא בכס
9 חטא. ואם אינו קדוש נשואות חטא למה - ואם המפריש מן הרעה
10 על היפה אין הפרשתו חלה מן התורה מדוע חוטא הוא. מְכַאֵן
11 לְתוֹרָם
12 מִן הַרְעָה עַל תִּפְסָה שְׁתְּרומתו תְּרומה - ובהכרח שחלה הפרשתו מן

חומש יומי

פרשת וזאת הברכה

~ יום ראשון ט' תשרי ~

א וְדָא בְרַפְתָּא דִּי כְרִיף מִשָּׁה נְכִיזָא דִּינִי נָתַתְּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָם מוֹתָהּ:

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ:

כ"ט - וְזֹאת הַבְּרָכָה • לִפְנֵי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ - שָׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימָתִי?.

ב וְאָמַר יְיָ מִסִּינֵי אֲתַגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתַחְזִי לְנָא אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְפֶאֶרְן
וְעַמָּה רַבַּת קִדְיִשִׁין כְּתַב יְמִינָהּ מִגּוֹ אֲשַׁתָּא
אוֹרִיתָא יְהִיב לְנָא:

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינֵי בָא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פֶּאֶרְן וְאִתָּה מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דַּת
לְמוֹ:

וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם. מִהַר פֶּאֶרְן • שֶׁהֵלֶךְ שָׁם
וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׁמַעֵאל שִׁיקְבִּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאִתָּה •
לְיִשְׂרָאֵל (ש"ט). מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רַבְבוֹת
מִלְאָכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם, וְלֹא רַבָּם, וְלֹא בְּדִרְךָ
בְּשֶׁר-וְנָדָם שֶׁמְרַאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתוֹ בְּיוֹם
חַפְּתוֹ. אֵשׁ דַּת • שֶׁהִיְתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לִפְנֵי בָּאֵשׁ
שֶׁחֹרָה עַל גְּבֵי אֵשׁ לְבָנָהּ, נָתַן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתַב
יָד יְמִינֵהּ. דְּבַר אַחַר: "אֵשׁ דַּת", כְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁנִּתְּנָה
לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כ"ט - וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינֵי בָא • (ש"ט) פֶּתַח תַּחֲלֶה
בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְאַחַר-כֵּן פֶּתַח בְּצַרְכֵיהֶם שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁבַּח שֶׁפֶתַח בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְּכָרֹת זְכוֹת
לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵן זֶה דִּרְךָ רָצוֹי הוּא, כְּלוֹמַר כְּדֹאֵי הֵם
אֵלוֹ שֶׁתַּחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּרַכָּה. מִסִּינֵי בָא • יֵצֵא
לְקִרְאָתָם בְּשִׁבְאוֹ לְהַתְיַצֵּב בְּתַחֲתִית הַהָר, כְּחֻזֵּן
הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שְׁמוֹת י"ט) "לְקִרְאֵת
הָאֱלֹהִים", לְמַדְנוֹ שֶׁיֵּצֵא כְּנִגְדָם. וְזָרַח מִשְׁעִיר
לְמוֹ • (ספרי) שֶׁפֶתַח לְבָנֵי עֲשׂוֹ שִׁיקְבִּלוּ אֶת הַתּוֹרָה,

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

הָרִים הֵם סְמוּכִים, אוֹ לִנְכַח. וּבִסְפָר
תְּהִלּוֹת אֱלֹהִים, בְּצִאֲתָךְ לִפְנֵי עַמְּךָ,
בְּצַעֲדֶךָ בִישִׁימוֹן סֵלָה. וְאַתְרֵיךָ כְּתוּב,
אַרְצֵךְ רַעֲשָׂה. וּבְצַעֲדֵךְ הַשְׁכִּינָה בִישִׁימוֹן,
לֹא הָיָה יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה. כִּי אַחַר
מִדְּבַר פֶּאֶרְן, בָּאוּ בִישִׁימוֹן. וְאָמַר
חֲבִיקוּק, אֲלוֹהֵי מִתִּימָן יְבוֹא, שֶׁהוּא
מִבְּנֵי אֲדוֹם, תִּימָן אוֹמֵר, כְּטַעַם מְשֻׁדָּה
אֲדוֹם. וְהִנֵּה הַכֹּל בְּמַלְחָמוֹת יָדְבַר.
וְהָעֵד, יְקוּם אֱלֹהִים יְפוצוֹ אוֹיְבָיו.
וְכֹאשֶׁר יוֹשִׁיעַ הַשֵּׁם אֶת עַבְדְּךָ, יְדַמָּה
הַכְּתוּב דַּת עֶזְר מִהַשֵּׁם, וְהָאֲרֵץ תְּמוּג
וְהַהָרִים יִפְסוּ, וְהַשָּׁמַיִם יִרְעָשׁוּ. וְהָעֵד,
בְּשִׁירוֹת דָּוִד, וְתִגְעַשׁ וְתִרְעַשׁ הָאֲרֵץ.
וְטַעַם זֶה הָיָה סִינֵי, פִּירִשְׁתִּי בְּמִקְוֵמוֹ. וְכֵן

וְאֵל תְּמִית. וְחֲסָרֵי אֲמוּנָה אֲמָרוּ, כִּי
טַעַם מִשְׁעִיר, עַל דַּת אֲדוֹם. וּפֶאֶרְן,
עַל דַּת יִשְׁמַעֵאל. וְאֵלֶּה תּוֹעִים, הֵלֹא
רָאוּ כִּי לֹא הִחַל בְּתַחֲלֶה כִּי אִם לְבִרְךָ
יִשְׂרָאֵל לְבָדָם. וְכֵן כְּתוּב, אֲשֶׁר בְּרַךְ
מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
וְאָמַר, וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, שֶׁפִּירוּשׁוֹ
לָהֶם, כְּמוֹ וְאִין לְמוֹ מְכַשׁוּל. וְהַנְּכוּן
בְּעֵינֵי, שֶׁהַפְּרָשָׁה הִיא בְּרַכָּה כָּלֵל לְכֹל
יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּן פֶּרַט לְכֹל שֶׁבָט
וְשֶׁבֶט, וְאַחַר כֵּן כָּלֵם בְּמִקְוֹם, אִין
כָּאֵל יִשְׁרוּן. וְהִנֵּה מִצְאָנוּ שֶׁאֲמָרָה
דְּבוּרָה, ה' בְּצִאֲתָךְ מִשְׁעִיר, בְּצַעֲדֶךָ
מְשֻׁדָּה אֲדוֹם. וְהִנֵּה אִין שְׁדָה אֲדוֹם
- הַר, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַגְּאוֹן. כִּי שִׁלְשָׁה

(א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. בְּכַרְפַּת יַעֲקֹב: אִישׁ
הָאֱלֹהִים. לְהוֹדִיעַ כִּי בְּנִבְוָאָה בְּרַךְ
אוֹתָם: לִפְנֵי מוֹתוֹ. סְמוּךְ לְמוֹתוֹ.
וְהַטַּעַם, כִּיּוֹם מוֹתוֹ: תּוֹרָה ב
(ב) מִסִּינֵי בָא. וַיֹּאמֶר הַגְּאוֹן ו'ל,
כִּי הָרִי סִינֵי וְשְׁעִיר וּפֶאֶרְן, קְרוּבִים.
וְזֶה הַכְּתוּב, הוּא עַל מַעֲמַד הָרִי סִינֵי.
וְאָמַר סִינֵי, כִּי מִסִּינֵי, כְּמוֹ בְּסִינֵי. וְכֵן
מִשְׁעִיר: מְרַבֶּבֶת קֹדֶשׁ. הֵם
הַמְּלֹאכִים. וְהַטַּעַם, עַל הַשְׁכִּינָה
שִׁירְדָה: אֵשׁ דַּת לְמוֹ. הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה
בְּאֵשׁ וּבְרַךְ. וְאָמַר, כִּי טַעַם ה' מִסִּינֵי
בָּא, דִּרְךָ תְּפִלָּה. כְּאֹמֵר, אִתָּה שֶׁבָּאָתָּ
בְּסִינֵי, וְהַנְּחִלְתָּ תּוֹרָה, יְחִי רְאוּבֵן.
וְזֶה רְחוּק, כִּי הָיָה רְאוּי לְהִיּוֹת הַחֲזִי

~ נקודות משיחות קודש ~

שנתנה בלוחות השניות, הרי אז באה השמחה האמתית והשלימה בלמוד האדם בתורה בכת עצמו. ולכן לאחר סיום התורה "לעיני כל ישראל", מתחילין לקרוא חֲכָף "בראשית ברא אלקים, את השמים ואת הארץ", כי על ידי עבודת האדם בלמוד התורה בכת עצמו (ועל דרך זה – בעבודת הפעלי-תשובה שהיא בכת עצמו ובבחינת התחדשות ממש) נעשה שִׁתָּף להקב"ה במעשה בראשית שהוא מוסיף ומשפיע כבכול במעשה בראשית – כי שתפות בשלימותה היא כששניהם שתפים שוים לגמרי. ולכן הצדיק שעבודתו היא רק לגלות מהפח אל הפעל (הן הפחות שלו, והן בדינה שעושה בעולם) אין ה"שתפות" בשלימותה – שהרי הקב"ה בורא ומנהה מאין; אכל כשעבודתו היא בכת עצמו, הפעל-תשובה שעבודתו היא התחדשות ממש בבריאה, כנ"ל, ועד שעושה מדבר הפכי דבר הרצוי – מעולם ד"לא הגין ליה" (להקב"ה) עושה עולם ד"הגין ליה", על-ידי-זה נעשה הומה לבורא – שתף בשלימות להקב"ה, ובורא שמים וארץ "חדשים" שנגש בהם ש"ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", ומסייעין להאדם למלאות שליחותו ועבודתו בעולם.

(לקוטי-שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה – שמחת-תורה)

בתחלת פְּרַשַׁת "וזאת הברכה" מדובר בלוחות הראשונות: "הנני מסיני בא גוי", ועל זה נאמר "תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב", "מורה" לשון ירושה, היינו שניתנה ובה בירושה, בדרך ממילא ולא על ידי עבודה ויגיעה. וסיום פְּרַשַׁת "וזאת הברכה" (שהכל הולך אחר החתום) הוא "לעיני כל ישראל", שקאי על שבירת הלוחות, ששנאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנגמר אשר שברת, ישר כחך ששברת, שְׁבֹנָה מרמז עילויים של הלוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (שלבן אמר לו, ישר כחך ששברת), כי דוקא על ידי שנאו לבו לשבור את הלוחות לעיני כל ישראל, פעל בכל ישראל (גם באלו שלא חטאו בעגל) עבודת התשובה – עבודה בכת עצמו.

וכאשר נתקבלה תשובתם במילואה, אז נתן להם הקב"ה את הלוחות השניות, שְׁבֹנָה הראה לעין כל שהוא יתברך קבל תשובתם ונתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם ונתן להם לוחות שניות, היינו שגם בתורה תהיה העבודה ויגיעה – למוד התורה בכת עצמו.

וכאשר באים לשמיני-עצרת לאחר ז' ימי הספות, הזמן שכל ההמשכות נקלטות בפנימיות, וגם בחינת התורה

גאף חבבנון לשבטיא כל קדישוהי בית ישראל בגבורא אפקנון ממצרים ואנון מדברין תחות עננה נטלין על מימריך:

כענין שנגמר: (ש"א כה) "והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך". והם תפנו לרגלך. והם ראויים לך, שהרי תפנו עצמן לתוף תחתית החר לרגלך, בסיני. "תפנו" לשון פעלו, התוכו לתוף מרגלותיך. ישא מדברתיך. נשאו עליהם על

(ג) אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תפנו לרגלך ישא מדברתיך:

כש"א אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו,

אכן עורא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

אלישע. וטעם דת. שעומדת תמיד: תורה ג
 (ג) אף חבב. מגזרת ארמית, מלשון והייתם לי סגולה. ועמים, הם ישראל. כמו, אחריך בנימין בעמקיך. עמים הר יקראו: וכל קדושויו. בני לוי: בידך. שהם סביבות הארון: והם תפנו לרגלך. גלכו על דרךך. וטעם בידך.

הוא הפירוש, השם בא. והטעם, הכבוד שנגנס בישראל. ותחלת הכנסו, מסיני, וזרח משעיר. והטעם, כל השנים שהיו ישראל במדבר, לא הראה השם גבורה בעמים, עד בא ישראל אל שדה אדום. וכן כתוב, בהררם שעיר עד איל פארן. והנה הם קרובים, שעיר ופארן. והטעם

אָת רֵאשׁוֹ, רֵאוּיִן אֵלּוּ שְׂאֲבָרְכֶם. דְּבַר אַחֵר:
”בְּהִתְאַסֵּף, בְּהִתְאַסֵּפֶם יַחַד, בְּאַגְדָּה אַחַת וְשְׁלוֹם
בִּיגִינְהֶם – הוּא מְלָכֶם, וְלֹא כְּשֵׁי שׁ מִחֻלְקַת בִּיגִינְהֶם.

כְּשֵׁי וַיְהִי. הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. בִּישְׂרוֹן מְלֹךְ.
תְּמִיד עַל מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם. בְּהִתְאַסֵּף. בְּכָל הַתְּאַסֵּף
רֵאשֵׁי חֻשְׁבוֹן אֲסִיפְתֶם. רֵאשֵׁי כְמוֹ (שְׁמוֹת ל) ”כִּי־תִשָּׂא

(1) יְחִי רֵאוּבֵן וְאֶלְיָמֵת וַיְהִי מִתְּיוֹ מִסֵּפֶר: ס

וַיְחִי רֵאוּבֵן לַחַי עֲלָמָא וּמוֹתָא תַנְיָנָא לֹא
יְמוּת וַיִּקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחְסָנְתָהוּן בְּמַנְיָנְהוּן:

כְּשֵׁי וַיְחִי רֵאוּבֵן. בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֶלְיָמֵת. לְעוֹלָם
הַבָּא, שְׁלֹא יִזְכָּר לוֹ מַעֲשֵׂה בִלְהָה. וַיְהִי מִתְּיוֹ
מִסֵּפֶר. נִמְנִין בְּמַנְיָן שְׂאָר אַחֵיו, דְּגָמָא הִיא זוֹ פְּעֻנְיָן

שְׁנַאָמֶר: (בְּרֵאשִׁית ל) ”וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה, וַיְהִי־וּ בְּנֵי יַעֲקֹב
שָׁנַיִם עָשָׂר, שְׁלֹא יֵצֵא מִן הַמַּנְיָן.

**(2) וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה
וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֵנוּ יְדֵיו רַב לֹא וְעוֹר מִצְרָיו תִּהְיֶה: פ**

זוֹדָא לַיהוּדָה וַאֲמַר קַבֵּל יְיָ צְלוֹתָהּ דִּיהוּדָה
בְּמַפְקָה (בְּאַגְחָא) לְקַרְבָּא וּלְעַמָּה תַתִּיבְנָה
לְשָׁלֵם יְדוּהֵי יַעֲבֹדן לֵה פְרַעְנוּתָא מִסְּנֵאוּהֵי
וְסַעֲיַד מִבְּעַלֵּי דְכְבוּדֵי הוּי לֵה:

כְּשֵׁי וְזֹאת לַיהוּדָה. (מִכּוֹת יא) סִמּוֹן הַיהוּדָה לְרֵאוּבֵן,
מִפְּנֵי שְׁשִׁנְיָהֶם הוֹדוּ עַל קְלָקוֹל שְׁבִינְדָם, שְׁנַאָמֶר: (אִיבִי
ט) ”אֲשֶׁר חָקְמִים גִּידוּ וְגו', לָהֶם לְבָדָם וְגו' וְלֹא
עָבַר זֶר בְּתוֹכָם”. (בִּי"ק צב) וְעוֹד פְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, שְׁכָל
אַרְבַּעִים שָׁנָה שָׁהִיו יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר, הָיוּ עֲצָמוֹת
הַיהוּדָה מֵתַגְלָגְלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי נְדוּי שְׁקַבֵּל עָלָיו,
שְׁנַאָמֶר: (בְּרֵאשִׁית מו) ”וְחִטָּאתִי לְאַבִּי כָל הַיָּמִים”, אָמַר
מֹשֶׁה: 'מִי גָרַם לְרֵאוּבֵן שְׂיֹדָה? הַיהוּדָה וְכו'”. שְׁמַע
ה' קוֹל יְהוּדָה. תְּפִלַּת דָּוִד, וּשְׁלֵמָה, וְאַסָּא מִפְּנֵי
הַכּוֹשִׁים, וַיְהוֹשֶׁפֶט מִפְּנֵי הַעַמּוֹנִים, וְחֻזְקִיָּה מִפְּנֵי

סִנְחַרִּיב. וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֵנוּ. לְשְׁלוֹם מִפְּנֵי הַמְּלַחְמָה
(סְפָרִים אַחֲרִים: מִן הַמְּלַחְמָה). יְדֵיו רַב לֹא. יְרִיבוּ רִיבוּ וַיִּנְקְמוּ
נִקְמָתוֹ. וְעוֹר מִצְרָיו תִּהְיֶה. עַל יְהוֹשֶׁפֶט הַתְּפִלָּל,
עַל מְלַחְמַת רְמוֹת גִּלְעָד: (דְּה"ב יח) ”וַיִּזְעַק יְהוֹשֶׁפֶט,
וְה' עָזְרוֹ”. דְּבַר אַחֵר: ”שְׁמַע ה' קוֹל הַיהוּדָה”, (סְפָרִים
כָּאן רְמַז בְּרָכָה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹךְ בְּרוּכְתֵי שְׁלֵ הַיהוּדָה.
וְאַף בְּשַׁחֲלֵקוֹ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִטַּל שְׁמַעוֹן מִתּוֹךְ גּוֹרְלוֹ
שֶׁל הַיהוּדָה, שְׁנַאָמֶר: (יְהוֹשֻׁעַ יט) ”מִחֻבָּל בְּנֵי הַיהוּדָה נִחַלַת
בְּנֵי שְׁמַעוֹן”. וּמִפְּנֵי מַה לֹא יָחַד לוֹ בְּרָכָה בְּפָנֵי עַמּוֹ? שְׁהָה כְּלוֹב עָלָיו עַל
מַה שְׁעָשָׂה בְּשִׁטִּים. כִּף כְּתוּב בְּאַגְרַת תְּהִלִּים (מוֹמָרוּ צ):

שִׁחִינָה לְעוֹלָם וַיְהִי מַעֲשִׂים, וְכָל דְּבַר
שִׁיִּסְפֵּר הוּא מַעֲשֵׂ. וְכֵן, וְאַנִּי מִתִּי
מִסֵּפֶר: תוֹרָה ז
ז) וְזֹאת לַיהוּדָה. וְכֵן אָמַר לַיהוּדָה,
שִׁחִינָה וְלֹא יָמוּת. וְהוֹסִיף עוֹד, שְׁמַע
ה' קוֹל יְהוּדָה כְּבוֹאוֹ לְמַלְחָמָה, כִּי
הוּא יַעֲלֶה בְּתַחֲלָה: וְאֵל עַמּוֹ
תְּבִיאֵנוּ. אֵל הַמַּחְנֶה אֲשֶׁר בְּגִלְגָל.
או תְּפִלָּה עַל הַיּוֹצֵאִים לְהִלָּחֵם עַל
אֶרֶץ אוֹיֵב: רַב לֹא. יִסְפִּיקוּ לוֹ יְדֵיו,
וְאֵין לוֹ צוּרָה לְמִי שְׁיַעֲזֹר אוֹתוֹ, כִּי
אִם עֲזַרַת הַשָּׁם לְכַדּוֹ. וַיֵּשׂ אוֹמֵר,
מִלְשׁוֹן מְרִיבָה. וְהַשָּׁעִם, יְדֵיו יְרִיבוּ
בְּעַדוֹ. וְאַחֲרַיִם אָמְרוּ, כְּמוֹ וַיִּבְרָקִים
רַב. מַגְזֵרַת וְרַבּוֹ: תוֹרָה ח

בְּתַחֲלָה לְמַלְחָמָה. וְאַחֵר בֶּן לִוִי,
וְאַחֲרָיו בְּנֵימִין, בְּעַבּוּר הַיּוֹת הַלּוּיִם
דָּרִים בִּירוּשָׁלַיִם שִׁחִינָה בֵּין יְהוּדָה
וּבֵין בְּנֵימִין, בֶּן כְּתוּב. וְאַחֵר בֶּן שְׂכֵט
יוֹסֵף, שְׁלֹא יֵאָחֲזוּ. וַיִּכְבֵּר הַקְּדוּשִׁים
אַחֵיו הַקְּטָן. וְאַחֵר בֶּן זְבוּלוֹן, בְּעַבּוּר
שֶׁהוּא נִלְחָם. וְאַחֵר בֶּן יִשְׁשַׁכָּר. וְכֹאֲשֶׁר
תַּמּוּ בְּנֵי הַגְּבִירוֹת, הַחֵל מִגֵּד שֶׁהוּא
עִם דָּגָל בְּנֵי הַגְּבִירוֹת, וְאַחֵר בֶּן דָּן
שֶׁהוּא בְּעַל דָּגָל, וְאַחֵר בֶּן נַפְתָּלִי כִּי
הוּא גְדוֹל מֵאֲשֶׁר: יְחִי רֵאוּבֵן. תְּפִלָּה
וְאֵל יָמוּת, שִׁיִּתְּכֵן שִׁחִינָה כְּכֵן אָדָם
לְחַיּוֹת שָׁנִים קְצוּבוֹת וְיָמוּת: וַיְהִי
מִתְּיוֹ מִסֵּפֶר. וְאֵל יְהִי מִתְּיוֹ מִסֵּפֶר.
כְּמוֹ, וְלֹא לְמַדְתִּי חֻקָּמָה. וּבִי"ת בְּאֵל
שְׂדֵי, כֹּאֲשֶׁר פִּירְשַׁתִּי רַבִּים. כִּי יִתְּכֵן

הַקְּהִילוֹ אֵלַי כָּל רֵאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם.
וַיֹּאמֶר רַבִּי הַיהוּדָה הַלּוּי ז'ל, כִּי הַמְּלַךְ
רְמַז לְתוֹרָה. וְכֵן הִנֵּה מְפָרֵשׁ, אֵין מְלַךְ
כִּישְׂרָאֵל: תוֹרָה ו
ו) יְחִי רֵאוּבֵן. הִנֵּה הַחֵל מֵהַבְּכוֹר,
כִּי כֵן הַמְּשַׁפֵּט. וְלֹא הַזְּכִיר שְׁמַעוֹן,
בְּעַבּוּר בְּעַל פְּעוֹר. כִּי הַעוֹבְדִים הָיוּ
שְׁמַעוֹנִים, וּמִסְפָּרָם לְעַד. גַּם נִשְׂאֵם
נִהְרַג. או הִלָּף עַל דָּרָךְ יַעֲקֹב, שְׁלֹא
בִּרְךָ שְׁמַעוֹן וְלוֹי. וּבְעַבּוּר כְּבוֹד אֶהְרֵן,
נִתְּלָה הַשְּׂכֵט מִמֶּנּוּ. וְלֹא הִנֵּה בְּשִׁבְט
שְׁמַעוֹן גְּדוֹל כְּמוֹתוֹ. וְאִם יִטְעוֹן טוֹעֵן,
לְמַה בִּירָךְ רֵאוּבֵן. הַתְּשׁוּבָה, כִּי יַעֲקֹב
בְּרַכּוֹ. וְהַבְּרָכָה הִיא אֵל תוֹמֵר, שִׁחִינָה
כְּאֶתֶד מֵאַחֵיו. וְאַחֵר רֵאוּבֵן הַזְּכִיר
הַיהוּדָה, שֶׁהוּא בְּעַל דָּגָל וְהוּא עוֹלָה

~ יום שני י' תשרי ~

ח וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ אֲלֶיֶשׁ חֲסִידֶיךָ אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסְפָּה תְּרִיבָהּוּ עַל־מִי מְרִיבָהּ: וְהָיָה שְׁלֵמִים בְּחִנְתוֹהִי עַל מִי מִצְוֹתָא וְאַשְׁתַּכַּח מִהֵימָן:

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ אֲלֶיֶשׁ חֲסִידֶיךָ אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסְפָּה תְּרִיבָהּוּ עַל־מִי מְרִיבָהּ:

דָּבָר אַחֵר: "תְּרִיבָהּוּ עַל מִי מְרִיבָהּ", נִסְתַּקְּפָה לֹו לְבֹא בְּעֲלִיָּהּ, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר ט) "שְׁמַעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמְרִיָּם מֶה עָשׂוּ?.

כש"כ וּלְלוֹי אָמַר • וְעַל לְוִי אָמַר • תְּמִיד וְאוֹרֶיךָ • כְּלָפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסְפָּה • שְׁלֵא נִתְּלוֹנְנוּ עִם שָׁאָר הַמַּלְאָכִים • תְּרִיבָהּוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ.

ט וְדַעַל אֲבוֹהֵי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם כִּד קָבוּ מִן דִּינָא וְאַפִּי אַחֹוהִי וּכְנֹוהִי לֹא נָסִיב אָרִי נִטְרוּ מִטְּרַת מִימְרֶיךָ וּקְנֻמָּה לֹא אֲשַׁנְוּוּ:

(ט) הָאָמַר לְאָבוּי וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתוֹ וְאַתְּ־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאַתְּ־בְנֵי לֹא יָדַע כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶיךָ וְנִצְרוּ:

לְוִי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֵם, שְׁנֵאָמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לְוִי" • כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתֶיךָ • "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אַחֵרִים" • וּבְרִיתֶיךָ וְנִצְרוּ • בְּרִית מִלְּהָ, שְׁאוֹתָם שְׁנוֹלְדוּ בְּמִדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם (ספריים אַחֵרִים: אוֹתָם שְׁנוֹלְדוּ בְּמִדְבָּר, שִׁישְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

כש"כ הָאָמַר לְאָבוּי וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתוֹ • כְּשִׁחְטָאוּ בְּעִגְלָה וְאַמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לֵה' אֵלֵי", נֶאֱסָפוּ אֵלֵי כָל בְּנֵי לְוִי, וְצִוִּיתִים לְהַרְג' אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִישְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בִּתּוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשֶׁר לְפָרֵשׁ "אָבוּי" מִמֶּשׁ, וְ"אָחִיו" מֵאָבוּי, וְכֵן "בְּנֵיו" מִמֶּשׁ, שֶׁחָרִי לְוִיִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט

י כְּשִׁרִין אֵלֵינוּ דִּילְפֹּנוּ דִּינֵיךָ לְיַעֲקֹב וְאוֹרֶיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשׁוּנוּ קְטָרַת בּוֹסְמִין קְדֻמָּה וּגְמִיר לְרַעֲוָא עַל מְדַבְּחֶיךָ:

(י) יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרַתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁוּנוּ קְטוֹרֶת בְּאַפְּךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶיךָ:

כש"כ יָרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלוּ לְכָךְ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

יא בְּרַךְ יְיָ נִכְסוֹהִי וְקָרְבִּי דְזוּהִי תִקְבַּל בְּרַעֲוָא תִּבְרַח חֲרָצָא דְסָנְאוּהִי וּדְבַעֲלֵי דְבִבּוּהִי דְלֹא יִקוּמוּן:

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצָה מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאוֹי מִן־יְקוּמוּן: ם

וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִיוּ מוֹעֲטִים: שְׁנַיִם־עָשָׂר בְּנֵי חֲשָׁמוֹנָאִי וְאַלְעָזָר, כְּנָגַד פִּמָּה רְבֹבֹת. לְכָךְ נֶאָמַר: "בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפַעַל יָדָיו תִּרְצָה". וּמִשְׁנֵאוֹי מִן־יְקוּמוּן • מִחֵץ קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאוֹי מִהִיּוֹת לָהֶם תִּקְוָמָה.

כש"כ מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוֹ • מִחֵץ קָמְיוֹ מִכַּת מִתְּנִים, כְּעִנְיָן שְׁנֵאָמַר: (תהלים טט) "וּמִתְּנֵיהֶם תְּמִיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעֲוָרִין עַל הַפְּהִנָּה אָמַר כֵּן. דָּבָר אַחֵר: רָאָה שְׁעֵתִידִין חֲשָׁמוֹנָאִי וּבְנֵיו לְהִלָּחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים,

אבן עזרא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

תורה י
(י) יִשְׁוּנוּ קְטוֹרֶת. הַפְּהִנָּים מֵהֵם: וּכְלִיל. הִיא הַעוֹלָה: תורה יא
(יא) בְּרַךְ ה' חֵילוֹ. הַכּוֹפְרִים וְהַמַּעֲשֵׂר: וּפַעַל יָדָיו. הַקְּרִבְנוֹת: מִחֵץ מִתְּנִים. הַטַּעַם, מִחֵץ קָמְיוֹ: מִן יְקוּמוּן. מִן אֲשֶׁר יִקוּמוּן עֲלֵיהֶם. כְּמוֹ, לְיָם מְכַסִּים: תורה יב

שִׁיְהִיו תְּמִיד לֹו וְלִצְרָעוֹ: תורה ט
(ט) הָאָמַר. עַל הַשְּׂבֵט דְּבַר. כְּמוֹ שְׁמוּאֵל שֶׁבָא כְּאֶשֶׁר נִגְמַל, אֶל בֵּית ה' לְהַגִּילוֹ. וְאַתְּ בְּנֵיו לֹא יָדַע. יֵשׁ מֵהֵם אֶחָד שֶׁהוּלִיד בְּנִים לְעַבּוֹד הַשֵּׁם: כִּי שְׁמָרוּ אִמְרֹתֶיךָ. כְּמוֹ, שְׁמָרוּ עֲדוֹתַי וְחַק נִתֵּן לָמוֹ, עַד שִׁירוּם לְיִשְׂרָאֵל. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, עַל דְּבַר מִי לֵה' אֵלֵי:

(ח) וּלְלוֹי אָמַר. בְּעַבּוֹר לְוִי, אָמַר לְשֵׁם. כְּמוֹ, אִמְרֵי לִי אָחִי הוּא: לְאִישׁ חֲסִידֶיךָ. לְאִישׁ שֶׁהוּא חֲסִידֶיךָ: אֲשֶׁר נָסִיתוֹ בְּמִסְפָּה. שֵׁם כְּמוֹ בְּנִסְיוֹן. וְהַטַּעַם, שֶׁהִיָּה חֲסִיד וְלֹא נִמְצָא בּוֹ דּוֹפֵי חוּץ מְדַבֵּר מְרִיבָה, שֶׁכָּכֵךְ הִעֲנִשְׁתּוּ עֲלָיו. גַּם זֶה יִחְזִיק פִּירוּשֵׁי בְּדַבֵּר הַעֲגֵל, כִּי לְכַבּוֹד הַשֵּׁם עָשָׂה: וְטַעַם תוֹמִיד וְאוֹרֶיךָ.

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עֲלֵיךָ חֶפְזָה
 עֲלֵיךָ כְּלֵי־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ׀

מִשְׁנֹבְחָהּ יְרוּשָׁלַיִם, לֹא שָׁרְתָהּ שְׂכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר.
 וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן • בְּגִבָּה אֲרָצוֹ הִיָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 בְּנוֹי, אֲלֵא שְׁנִמּוּךְ עֲשָׂרִים וְשָׁלֹשׁ אַמָּה מֵעֵין עֵיטָם,
 וְשֵׁם הִיָּה דַעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְבָנוֹתוֹ, כְּדֹאִיתָא בִּשְׁחִיטַת
 קְדָשִׁים: 'אֲמַרְי נְחִתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא', מִשּׁוֹם דְּכִתִּיב:
 "וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן", אֵין לָךְ נְאֻה בְּשׁוֹר יוֹתֵר
 מִכְּתָפָיו.

לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שְׁבַרְפַּת לֹוי בַעֲבוּדַת
 הַקְּרָבָנוֹת, וְשֶׁל בְּנֵימִין בְּבָנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֶלְקוֹ,
 סָמְכָן זֶה לְזֶה, וְסָמְךְ יוֹסֵף אֲחֵרָיו שָׁאֵף הוּא מִשְׁכֵּן
 שִׁילָה הִיָּה בְּנוֹי בְּחֶלְקוֹ, שְׁנֵאָמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס
 בְּאֵהָל יוֹסֵף וְגו'", וּלְפִי שְׁבִית עוֹלָמִים חִיב
 מִשִּׁילָה, לְכַף הַקְּדִים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף. חֶפְזָה עֲלֵיו •
 מִכֶּסֶה אוֹתוֹ וּמִגֵּן עֲלָיו. כְּלֵי־הַיּוֹם • לְעוֹלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁבַתוֹךְ כָּל יְהוּדִי: כְּשֶׁנִּפְשׁ הָאֱלֹקִית שָׁבוּ אֵינָה בְּכַחֲנִת
 הַתְּנַשְׂאוֹת וְהַבְּדֵלָה מִנְּפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית, גּוֹפּוֹ, וְחֶלְקוֹ בְּעוֹלָם,
 אֲלֵא הִיא מִתְעַסְקַת אִתָּם וּמִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, בְּכַדִּי לְכַרְרֵם
 וּלְזַכְּכֵם – נַעֲשִׂים כָּלֵם מִשְׁכֵּן וּמִקְדָּשׁ לְהַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה.
 (לקוטי שיחות י עמ' 146)

אֲמַרְי, נְחִתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא (רש"י לג, יב) בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר
 לְהֵאִיר אוֹר אֱלֹקֵי לְכָל הָעוֹלָם, עַד לְחֶלְקוֹ הַכִּי נְמוּךְ. לְכֵן
 לֹא הִיָּה גְבוּהַ לְגַמְרֵי מִן הָעוֹלָם, כִּי אִזּוֹ הִיָּה נִצְלָה מִכְּדֵי
 שְׂיֻכַל לְהֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם; אֲלֵא נְחִתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא, וְאִזּוֹ
 הוּא שְׂיֻף וְקָרוֹב לְעוֹלָם. וְהוּא הַדִּין לְמִקְדָּשׁ הַפְּרָטִי

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש
 בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי
 אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור
 מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת
 השבוע."

התוועדותיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

עטרת מרים

וּנְבִדָל וְאֵין עֲרוּךְ אֵלָיו, וְאֵף־עַל־פִּי
 שְׁמָרוֹם וְקְדוּשׁ אֲשֶׁכּוֹן עִם כָּל יְהוָה
 וְאֵת וְעַם דְּכָא וְשְׁפִלְרוּחַ אֵין
 לְהַשְׁגִּיחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים
 וְלְהַחֲיוֹת לֵב נְדָפָאִים סוּכְלֵי עֵין
 וְחֵלִיִּים: מַזְכֵּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב
 עִם הַחֹטָא לְהַעֲנִישׁוּ בְּנִמּוּל מְעִשׂוֹ
 וְלֹא לְנַצַּח אֲקַצּוּף בִּירְרוּחַ הָאֲדָם
 מִלְּפָנֵי יַעֲזוּף בָּא לוֹ מֵאִתִּי וְעִטְפָה
 אוֹתוֹ וּנְשַׁמּוֹת כָּלֵם הִלֵּא אֲנִי

הפטרה לשחרית יום כיפור ישעיה פרק נו

נַז יְד וְאָמַר סְלוּ־סְלוּ פְּנֹו־דְרָךְ הַרְיִמו
 מִכְּשׁוֹל מִדְּרָךְ עִמּוֹ: מַזְכֵּי כֹה אָמַר רַם וְנִשְׂא
 שְׁכֵן עַד וְקְדוּשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקְדוּשׁ אֲשֶׁכּוֹן
 וְאֵת־דְּכָא וְשְׁפִלְרוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים
 וְלְהַחֲיוֹת לֵב נְדָפָאִים: מַזְכֵּי לֹא לְעוֹלָם אֲרִיב
 וְלֹא לְנַצַּח אֲקַצּוּף בִּירְרוּחַ מִלְּפָנֵי יַעֲזוּף

עטרת מרים

יְד אַחַר שְׁדָרָךְ (נ"ה ו') עַל הַחֲשׂוּבָה
 וְהַפְּסִיק בְּסִפּוֹר רַע הַדּוֹר וְרַע הַמִּנְהוּגִים,
 שֶׁב לְאִמּוֹ כִּי ה' יִסְלֹל דְרָךְ לְקַבֵּל
 הַחֹטָאִים הָאֵלֶּה בְּחֲשׂוּבָה. וְאָמַר
 סְלוּ־סְלוּ עִשׂוּ מִסְלָה וְדָרָךְ כְּבוֹשָׁה
 פְּנֹו־דְרָךְ מִן הַמִּכְשָׁלוֹת הַרְיִמו
 הַפְּרִישׁוּ אֲבֵי מִכְּשׁוֹל מִדְּרָךְ שְׁיֻכּו
 בּוֹ בְּנֵי עַמּוֹ כִּי לֹא יִפְחָדוּ עוֹד מִן הָאוֹיֵב
 כִּי מֵת וְאֵינּוּ: מַזְכֵּי כֹה אָמַר רַם
 וְנִשְׂא שְׁכֵן עַד נַצַּח וְקְדוּשׁ שְׁמוֹ

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר. בַּעֲבוּר בְּנֵימִין
 שֶׁהוּא יְדִיד הַשָּׁם, יִשְׁכֵּן בְּנֵימִין לְבֵטַח
 עַל הַשָּׁם. וְהַשָּׁם שׁוֹכֵן בֵּין כְּתָפָיו:
 חוֹפָה עֲלָיו. עַל הַכְּבוֹד שֶׁהִיָּה דָר
 בִּירוּשָׁלַם בְּחֶלֶק בְּנֵימִין, כִּי בֵן כְּתוּב:
 וְשַׁעַם בֵּין כְּתָפָיו. בְּאֲמַצַּע נַחֲלָתוֹ. אוֹ

עטרת מרים

עשיתי ולכן ראוי לי לרחם עליהם: יו בעון בצעו הגול שלו קצפתי עליו ואכהו הסתר הסתרני פני מפניו לכל אראה בצרתו ואקצף עוד להכביד עליו הצרה וילך לפני שובב כסרוב ומרד וברדף מאות לבו: יח דרכיו ראיתי שהיו נכבדו מלפני כשפא עליו צרה וארפאהו אז מן המפלות הפוקרות

אותו ואנהו ברדף הטוב שלא ימא עוד ואשלם נחמים טובות שנתם בהם לו לעמת הצער שתיה לו ולאכליו למצמעים בצרתו: יט בורא אחדש אני לו ניב שפתים מתדש כי מעתה כלם יאמרו לו שלום | שלום לרחוק ולקרוב לצדיק ולבעל־חשבה אמר יהוה ורפאתיו מחלי נפשו ומקאבות גופו: כ והרשעים שאין נוהגין לב לשוב אל ה' הם פנים שכל עת הוא נגרש מן היום ומתנדנד בגלוי אל השפה כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו בבואו אל השפה רפש ומיט המצנ מעשי הרשעים, והם יתמידו בצרה ועוד יוסיפו סרה: כא כמו שאין שלום ברוחם, מן אין שלום לכל אשר להם אמר אלהי לרשעים: א צוה אליו קרא בנרון בקול גדול אל־תחשף אל המנע מלקרוא בשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם וחוביהם עליהם ולבית יעקב חטאתם: כב מראים עצמן כצדיקים כי וארתי וזם יום ידרשון וחושבים שיוצאים ידי חובתם כמה שדורשים אותי וחוקרים אחר המצות האלה הגם שאין עושים אותם ודעת דרכי יחפצון חפצים לשאלו הנראות לחכמים כאלו רוצים לקנות כגוי אשר־צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עוב קד ישאלוני תמיד משפטי־צדק ואין דעתם לקיים קרבת אלהים יחפצון מראים עצמם כאלו היו חרדים על המצות, אבל לא כן הוא: ג מתרעמים עליו ויאמרו למה צמנו ולא ראית מעניתנו ולא קבלת

עטרת מרים

תפלתנו ענינו נפשנו ולא תדע אין אתה משגיח בנו, ואיבנו מושלים בנו. התשובה היא, הן ביום צמכם כל אחד מכם תמצאו דבר החפץ בו ונעסוק בו להפג מפניו צער המענית ולא שת לבו לשוב לה, כגון וכל־עצביכם בעלי חוב שלכם הנעצבים על ידכם תנגשוו תלחשו ביום צמכם: ד הן באמת לריב ומצה תצומו להתקוטט זה

ונשמות אני עשיתי: יו בעון בצעו קצפתי ואכהו הסתר ואקצף וילך שובב ברדף לבו:

יח דרכיו ראיתי וארפאהו ואנהו ואשלם נחמים לו ולאכליו: יט בורא ניב שפתים שלום | שלום לרחוק ולקרוב אמר יהוה

ורפאתיו: כ והרשעים פנים נגרש פי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש ומיט: כא אין שלום אמר אלהי לרשעים: נח א קרא

בנרון אל־תחשף בשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם: כ באותי וזם יום ידרשון ודעת דרכי יחפצון כגוי אשר־צדקה עשה ומשפט אלהיו לא עוב

ישאלוני משפטי־צדק קרבת אלהים יחפצון: ג למה צמנו ולא ראית ענינו נפשנו ולא תדע הן ביום צמכם תמצאו־חפץ וכל־עצביכם תנגשו: ד הן לריב ומצה תצומו ולהכות באגרוף רשע לא־תצומו ביום להשמיע במרום קולכם: ה הכזה יהיה צום אכחרהו

יום ענות אדם נפשו הלכף כאגמן ראשו ושק ואפל יציע הלזה תקרא־צום ויום רצון ליהוה: ו הלוא זה צום אכחרהו פתח חרצבות רשע התר אגדות מוטה ושלח

התר קשרי אגדות מוטה עצי העל אשר הוכנו לתת על ציורי העניים ושלח העברים רצוצים השבורים חפשים וכל־מוטה תנתקו ולא תוסיפו לעשות בהם שום עבודה: ז ביום ההוא הלוא פרם מן לרעב לחמד ועניים מרודים המטלטלים אשר אין להם מקום לחסות בו תביא בית אל ביתך, כירתראה ערם וכסיתו משלך ומבשרך מקרובך לא תתעלם לא תחפסה לכל יואד: ח כשתעשה מן לא תצטרך לצום ולשק ואפר, אלא אז יבקע פשחך הבוקע בעבים אורך וארכתך ורפואתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכשתמות כבוד יהוה יאספך בצורר החיים אל מקום אשר נפשות הצדיקים צוררות שם:

ט כשתעשה מן אז תקרא ויהוה יענה תשוע ויאמר הנני להשלים חפצך אם־תסיר

עם זה ולהכות באגרוף רשע לא־תצומו אינכם צמים ביום כמשפט יום הצום להשמיע במרום קולכם ויחד ארצה אותו: ה הכזה יהיה צום אכחרהו וכי קד צרוד להיות צום שאכחר בו יום ענות אדם נפשו הלכף שפא לכוף כאגמן מין מחט כפוף ראשו אני צרוד ושק ואפל יציע תחתי, הלזה תקרא־צום ויום רצון ליהוה: ו הלוא זה הענו האמיתי של צום אכחרהו אשר אכחר בו, והוא שפתח ביום ההוא חרצבות את קשרי הרשע לכל געשהו עוד, התר קשרי אגדות מוטה עצי העל אשר הוכנו לתת על ציורי העניים ושלח העברים רצוצים השבורים חפשים וכל־מוטה תנתקו ולא תוסיפו לעשות בהם שום עבודה: ז ביום ההוא הלוא פרם מן לרעב לחמד ועניים מרודים המטלטלים אשר אין להם מקום לחסות בו תביא בית אל ביתך, כירתראה ערם וכסיתו משלך ומבשרך מקרובך לא תתעלם לא תחפסה לכל יואד: ח כשתעשה מן לא תצטרך לצום ולשק ואפר, אלא אז יבקע פשחך הבוקע בעבים אורך וארכתך ורפואתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכשתמות כבוד יהוה יאספך בצורר החיים אל מקום אשר נפשות הצדיקים צוררות שם: ט כשתעשה מן אז תקרא ויהוה יענה תשוע ויאמר הנני להשלים חפצך אם־תסיר

רצוצים חפשים וכל־מוטה תנתקו: ז הלוא פרם לרעב לחמד ועניים מרודים תביא בית כירתראה ערם וכסיתו ומבשרך לא יבקע פשחך אורך וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד יהוה יאספך: ט אז תקרא ויהוה יענה תשוע ויאמר הנני אם־תסיר מתוכך מוטה

עטרת מרים

מתוך מוֹמָה את עצי העל שהקבדת על צווארי העניים שְׁלַח אֶצְבְּע נֵם חסור מלשלוֹת אֶצְבְּעָד אֵל מול פְּנֵי הַכֶּרֶךְ הַכֶּרֶךְ בְּנֵי אֶדָם הַמְרִיבִים וְדַבְר־אָנוּ וְכֵן חָסִיד דָּבַר אָנוּ שְׁלֵא תִרִיב עִם רַעַד אֶפְיֵלוּ בְּדַכְרִים: י וְתַפֵּק וְתוֹצִיא לְרַעֲב נַפְשֶׁךָ בְּתַנְחִימֵי דְבָרִים מִכִּיּוֹם וְנַפְשׁ נַעֲנָה הַמַּעֲנָה בְּרַעֲב תִּשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ,

אוּ וְזָרַח בַּחֲשֶׁךְ אוֹרְךָ, וְחִשְׁבַת הַצְרוּת וְאֶפְלַתְךָ תֵּאִיר שׁוֹב בְּצַהֲרִים: יא וְנַחֲךָ יִנְהַג אוֹתְךָ יְהוָה תְּמִיד הַכֶּרֶךְ הַטּוֹב לָךְ, וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצְחוֹת גַּעַת יוֹכֵשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחְלִיץ יִבְרִיא וְחִוִּץ וְהִיִּיתׁ שִׁבְעַת מִמִּנְחָה כִּגְן רוֹחַ הַשֶּׁבַע מִן הַיָּם וּבְמוֹצָא בְּמִקּוֹד מִיּוֹם אֲשֶׁר לֹא־יִכְזָבוּ לֹא נַפְסִים מִיָּמִיו: יב וּבְנֵי הַפְּעֻשִׁים הַטּוֹבִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּךָ יִבְנוּ אֶת הַחֲרִבוֹת עוֹלָם מִדְּבַר הַיָּסוּדוֹת שֶׁנִּפְּלוּ דוֹר וָדוֹר בִּימֵי הַדּוֹרוֹת תְּקוּמָם אוֹתָם

עטרת מרים

בְּמַעֲשֵׂיךָ הַטּוֹבִים וְקִרְא לָךְ בְּנֵי הָעוֹלָם גְּדֵר פְּרִיץ בְּמִקּוּם הַפְּרִיז וְהַשְׁבִּיר, מְשׁוֹבֵב מְשִׁיב נְתִיבוֹת לְשִׁבְתָּ לְהוֹיֹת מִיּוֹשְׁבוֹת בְּאֲנָשִׁים: יג אִם־תִּשְׁיֵב מִשְׁבֵּל רִגְלֶךָ מִלְכַת חוּץ לְתַחֲוִם, וּבַמַּעֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ הַאֲסוּרִים בְּיוֹם קִדְשֵׁי וְקִרְאתָ לְשִׁבְתָּ עֲנֵג לְהַתְעַנֵּג בּוֹ, לְקִדּוֹשׁ יְהוָה לְיוֹם הַשְׁבֵּת תִּקְרָא יוֹם

שְׁלַח אֶצְבְּע וְדַבְר־אָנוּ: י וְתַפֵּק לְרַעֲב נַפְשֶׁךָ וְנַפְשׁ נַעֲנָה תִּשְׁבִּיעַ וְזָרַח בַּחֲשֶׁךְ אוֹרְךָ וְאֶפְלַתְךָ בְּצַהֲרִים: יא וְנַחֲךָ יְהוָה תְּמִיד וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחְצְחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחְלִיץ וְהִיִּיתׁ כִּגְן רוֹחַ וְכְמוֹצָא מִיּוֹם אֲשֶׁר לֹא־יִכְזָבוּ מִיָּמִיו: יב וּבְנֵי מִמֶּךָ חֲרִבוֹת עוֹלָם מִוִּסְדֵי דוֹר־דוֹר תִּקּוּמָם וְקִרְא לָךְ גְּדֵר פְּרִיץ מְשׁוֹבֵב נְתִיבוֹת לְשִׁבְתָּ: יג אִם־תִּשְׁיֵב מִשְׁבֵּל רִגְלֶךָ

מִכְּבָד מְבִילֵי עֲשׂוֹת בּוֹ מִלֹּאכָה שֶׁל חוֹל וְכַבְדָּתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ שֶׁתִּמְנַע מַעֲשׂוֹת כָּל מִלֹּאכָה מִמּוֹצָא חֲפָצֶךָ שְׁלֵא תַעֲשֶׂה בּוֹ חֲפָצֶךָ מִדְּבָרִים הַאֲסוּרִים בְּשֶׁבֶת וְדַבְרֵךְ וּמִלְדַּבֵּר בּוֹ דַּבְרֵי הַנְּאֻסֵר בְּשֶׁבֶת כְּחֻשְׁבוֹנוֹת וּבְיוֹצֵא: יד כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה כֵּן אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל־יְהוָה עֲנֵג רִוְחֵי נַפְשֵׁי אֱלֹהִי, וְהִרְפַּכְתִּיךָ עַל־בְּמִיתִי אֲרָץ וְהִתְעַלָּה מִכָּל עֲנִיּוֹם הַחַמְרִים, וְהִאֲכַלְתִּיךָ לֶךְ תִּתֵּן הָאֲרֶץ נַחֲלָת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יְהוּה דַּבְרֵי וְהוּא יִקְוֶם כָּל מַה שְׁדַבֵּר:

עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קִדְשֵׁי וְקִרְאתָ לְשִׁבְתָּ עֲנֵג לְקִדּוֹשׁ יְהוָה מִכְּבָד וְכַבְדָּתוֹ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמּוֹצָא חֲפָצֶךָ וְדַבְרֵךְ: יד אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל־יְהוָה וְהִרְפַּכְתִּיךָ עַל־בְּמִיתִי אֲרָץ וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלָת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי פִי יְהוּה דַּבֵּר:

עטרת מרים

אוֹיְהִי דְבַר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּהָ בְּנִיאֲמַתִּי לֵאמֹר: אִמְרו חו"ל (בְּפֶרֶק תְּחִלָּה) שְׂוִינָה כֵּן אֲמַתִּי תִּהְיֶה מִצַּד אִמּוֹ מִשְׁבַּת אֲשֶׁר וְהוּא תִּהְיֶה כֵּן הַאֲשֵׁה הַאֲלֻמָּה שֶׁכִּלְקָלָה אֶת אֱלֹהֵי, וְשֶׁאֲלִיָּהּ הַחַדְרָה, וּמִצַּד אֲבִיו תִּהְיֶה מִשְׁבַּת וְכִלּוּן כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסֶפֶר מִלְכִים יוֹנָה כֵּן אֲמַתִּי אֲשֶׁר מִגַּת הַחֶפֶר, וְגַת הַחֶפֶר תִּהְיֶה כִּגְבוּל וְכִלּוּן (יְהוֹשֻׁעַ י"ב), וּמִבְּאֵר בְּמִלְכִים שֶׁם שְׁהוּא תִּהְיֶה אֲשֶׁר מִשַׁח אֶת יְהוּא (כ"א"ש חו"ל) וְהוּא נִבָּא לְרַבְעָם כֵּן יוֹאֵשׁ שְׁיָשִׁיב אֶת גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבֹאֵי חֶמֶת עַד נַחַל הָעַרְבָה, וְכֵן זֶה לֹא הוֹעִיל כִּי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁבוּ בְּתִשְׁבּוּחַ עַד שֶׁהָיוּ מוֹכִינִים לִלְךָ בְּגִלוֹת עַל יְדֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר, וְכַבֵּר תִּהְיֶה אֲשׁוּר מוֹשֵׁל עֲלֵיהֶם, לְכֵן אִמְרו לוֹ ה': בְּיוֹם לָךְ אֱלֹהֵינוּהָ הָעִיר הַגְּדוּלָה וְקִרְא עֲלֵיהֶם שְׂוִיכֵיהֶם וְיִתְחַיֶּימוּ בְּרַעֲלַתָּה רַעֲתָם לְפָנָי

עטרת מרים

לְמַחְרָה עֲלֵיהֶם: ג וַיִּקְוֶם יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה חוּץ לְאֲרֶץ שָׂאֵץ שֶׁם נִבְּוָה מִלְפָּנָי יְהוָה כִּי לֹא תִהְיֶה חֶפֶץ לְהוֹיֹת שְׁלִיחַ בְּדַבְרֵךְ, כִּי חָשַׁב הֵנַח הַגּוֹיִם קְרוֹבֵי תִשְׁבּוּחַ הֵם וַיַּחֲזִיבוּ אֶת יִשְׂרָאֵל שְׂאִינָם מִמֶּהֵרִים לְשׁוֹב, וַיִּרְדַּ יָּפוּ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה | בָּאָה מִכַּנַּת תְּרַשִּׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיִּרְדַּ בָּהּ לְבֹאֵ עִמָּהֶם עִם אִנְשֵׁי הַסְּפִינָה תְרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה: ד וַיְהוּה הַטִּיל הַסֵּעֵ רִוְח־גְּדוּלָה אֱלֹהִים וַיְהִי סַעֲר־גְּדוּל בַּיָּם וְהִאֲנִיָּה חֲשָׁבָה נִדְמִית הִתְהַלְּחָה לְהַשְׁבֵּר: ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּמְלִצוּ הַשְּׁלִיחַ אֶת־הַכִּלָּים אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֱלֹהִים לְהַקֵּל מַעֲלֵיהֶם הַמִּשָּׂא וַיּוֹנָה יָרַד אֶל־יַרְבְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם: ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֲבֵל וַיֹּאמֶר לוֹ מַה

הפטרה למנחה יום כיפור יונה פרק א

אוֹיְהִי דְבַר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּהָ בְּנִיאֲמַתִּי לֵאמֹר: בְּיוֹם לָךְ אֱלֹהֵינוּהָ הָעִיר הַגְּדוּלָה וְקִרְא עֲלֵיהֶם בְּרַעֲלַתָּה רַעֲתָם לְפָנָי: ג וַיִּקְוֶם יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה וַיִּרְדַּ יָּפוּ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה | בָּאָה תְרַשִּׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיִּרְדַּ

בָּהּ לְבֹאֵ עִמָּהֶם תְרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנָי יְהוָה: ד וַיְהוּה הַטִּיל רִוְח־גְּדוּלָה אֱלֹהִים וַיְהִי סַעֲר־גְּדוּל בַּיָּם וְהִאֲנִיָּה חֲשָׁבָה לְהַשְׁבֵּר: ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְאָכִים וַיִּזְעַקוּ אִישׁ אֶל־אֱלֹהָיו וַיִּמְלִצוּ אֶת־הַכִּלָּים אֲשֶׁר בָּאֲנִיָּה אֱלֹהִים לְהַקֵּל מַעֲלֵיהֶם וַיּוֹנָה יָרַד אֶל־יַרְבְּתֵי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם: ו וַיִּקְרַב אֵלָיו רַב הַחֲבֵל

לֶךְ נִרְדָּם הֲלֹא אָנֹכִי נִמְצָאִים בְּסִפְתֵי קוֹם קָרָא אֶל־אֱלֹהֵיךָ הַתְּפִלָּל לִפְנֵי אוֹלָי וַתַּעֲשֵׂת יַחֲרָצָה הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאכְדָּ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לָכוּ וּנְפִילָה הַרְבֵּה גִוְרָלוֹת וְנִדְרָעָה בְּשִׁלְמוֹ בַּעֲבוּר מִי בִּהֵא הַרְעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיִּפְלוּ גִוְרָלוֹת הַרְבֵּה וַיִּפֹּל הַגּוֹרֵל בְּכָל פַּעַם

יג וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים הָיוּ מִשְׁתַּדְּלִים עִם הַמְּשׁוּמֹת לְהַשְׁיב הַסְּפִינָה אוֹלָי וַתַּעֲשֵׂת יַחֲרָצָה הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאכְדָּ: יד וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָא בְּרֵאתָה יְהוָה בְּאֲשֶׁר חִפְצָתָ עֲשִׂיתָ לְחַמְיֹתוֹ עַל יְדֵינוּ: טו וַיִּשְׂאוּ אֶת־יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֹד דָּם נָקִי בִּרְאֵתָה יְהוָה פֶּאֶשֶׁר חִפְצָתָ עֲשִׂיתָ לְחַמְיֹתוֹ עַל יְדֵינוּ: טז בְּרֵאוֹתֶם הַשְּׂמַח הַמְּקוֹם וַיִּכְלְתוּ וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ וַיִּזְבְּחוּ קִבְּלוּ עַל עַצְמָם לִזְבוּחַ זֶבַח לַיהוָה בְּכִית הַמְּקַדָּשׁ וַיִּדְרוּ נְדָרִים שִׁיתְּצִירֵנוּ: ז וַיִּמְן הַיּוֹם יְהוָה דָּג גְּדוֹל לְבַלַּע מִיָּד אֶת־יוֹנָה שְׁלֹא יִסְפַּע בְּמֵי הַיָּם וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת: ח בַּיּוֹתְפָלֵל יוֹנָה אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו מִמַּעַי הַדָּגָה: ט וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצְרָה לִי אֶל־יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי הוֹאִיל וְאָנֹכִי קָם כָּל הַיָּמִים הַלֵּל מִכַּמֶּן הַדָּג שְׁהוּא בְּשִׂאוֹל לִי שְׁנַעְתִּי וְגַם מִבִּקְשָׁתִי אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ קוֹלִי: ד וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבִּי וַיָּמִים וַנְּהַר הַחֲנָנִים בָּיִם יִסְבְּכֵנִי כְּלִמְשִׁבְרֵיךָ גַלִּי הָיִם הַגְּדוֹלִים וַנְּלִיד עָלַי עֲבָרוּ: ה וְאָנֹכִי אֲמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנְּגַד עֵינֶיךָ אֵךְ בְּשִׂרְאִיתִי וְעוֹדֵנִי חַי בְּמַעַי הַדָּג מִבִּקְשָׁתִי אֲנִי לִצְאֵת מִנָּה וְאוֹסִיף לְהַבְּיֹט אֶל־הַיִּכָּל קִדְשֶׁךָ לֹא שָׁמָּה בְּקוֹל תוֹדָה: ו אֶפְפֹּנִי סִבְבֵי

וַיֹּאמֶר לוֹ מִה־לֶּךְ נִרְדָּם קוֹם קָרָא אֶל־אֱלֹהֵיךָ אוֹלָי וַתַּעֲשֵׂת הָאֱלֹהִים לָנוּ וְלֹא נֹאכְדָּ: ז וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לָכוּ וּנְפִילָה גִוְרָלוֹת וְנִדְרָעָה בְּשִׁלְמוֹ הַרְעָה הַזֹּאת לָנוּ וַיִּפְלוּ גִוְרָלוֹת וַיִּפֹּל הַגּוֹרֵל עַל־יוֹנָה: ח וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי הַגִּידֵה־נָא לָנוּ בְּאֲשֶׁר לְמִי־הַרְעָה הַזֹּאת לָנוּ מִה־מְלֹאכְתְּךָ וּמֵאֵינן תְּבֹא מִה אֶרְצֶךָ וְאִי מִזֶּה עִם אֶתָּה: ט וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם עֲבָרִי אֲנֹכִי וְאֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אָנֹכִי יִרְא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֶת־הַיָּם וְאֶת־הַיַּבְּשָׁה: י וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵי מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ בַּיַּדְעוּ הָאֲנָשִׁים בַּיִּמְלִפְנֵי יְהוָה הוּא בָרַח בַּיִּמְלִפְנֵי הָיִם מֵעֲלֵינוּ כִּי הוֹלֵךְ וְסַעַר: יב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁאוּנוּ וְהִטִּילֵנוּ אֶל־הַיָּם וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵיכֶם בַּיִּי דַע אָנֹכִי בַּיִּי בְּשִׁלִּי

הַסַּעַר הַגְּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם: יג וַיַּחֲתְרוּ הָאֲנָשִׁים לְהַשְׁיב אֶל־הַיַּבְּשָׁה וְלֹא יָכְלוּ בַּיִּי הָיִם הוֹלֵךְ וְסַעַר עֲלֵיהֶם: יד וַיִּקְרְאוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ אָנָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָא בְּנַפְשׁ הָאִישׁ הַזֶּה וְאֶל־תִּתֵּן עֲלֵינוּ דָּם נָקִי בִּרְאֵתָה יְהוָה בְּאֲשֶׁר חִפְצָתָ עָשִׂיתָ: טו וַיִּשְׂאוּ אֶת־יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל־הַיָּם וַיַּעֲמֹד הַיָּם מִזְעָפוֹ: טז וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוֹלָה אֶת־יְהוָה וַיִּזְבְּחוּ זֶבַח לַיהוָה וַיִּדְרוּ נְדָרִים: ז א וַיִּמְן יְהוָה דָּג גְּדוֹל לְבַלַּע אֶת־יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת: ח בַּיּוֹתְפָלֵל יוֹנָה אֶל־יְהוָה אֱלֹהָיו מִמַּעַי הַדָּגָה: ט וַיֹּאמֶר קָרָאתִי מִצְרָה לִי אֶל־יְהוָה וַיַּעֲנֵנִי מִכַּמֶּן שְׂאוֹל שְׁנַעְתִּי שְׁמַעְתָּ קוֹלִי: ד וַתִּשְׁלִיכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבִּי וַיָּמִים וַנְּהַר יִסְבְּכֵנִי כְּלִמְשִׁבְרֵיךָ וַנְּלִיד עָלַי עֲבָרוּ: ה וְאָנֹכִי אֲמַרְתִּי נִגְרַשְׁתִּי מִנְּגַד עֵינֶיךָ אֵךְ אוֹסִיף לְהַבְּיֹט אֶל־הַיִּכָּל קִדְשֶׁךָ: ו אֶפְפֹּנִי מִיָּם עַד־נַפְשׁ תַּהוֹם

את יונה אל תים וכל ענינו כמו שהיה, לפיכך ויאמינו אנשי נינוה באלהים
 בדבר אלהים ויקראו צום וילבשו שקים מגדולם
 ועד קטנם וישבו בתשובה שלמה: ויגע הדבר השמועה הגיעה אל אוני
 מלך נינוה וקם וקם מפסאו לשבת על הארץ ויעבר הסיר אדרתו לבוש
 המלכות מעליו ויכס שק וירעה
 עבה וישב על האפר: ויזעק
 צוה להכריז ויאמר בנינוה מטעם
 המלך וגדלו של המלכות נגור
 לאמר האדם והבהמה הפקר
 והצאן אליטעמו מאומה שום
 דבר אלירעו ומים אל ישתו:
 ח גס זה יש להכריז ויתכסו שקים
 האדם והבהמה ויקראו אל
 אלהים בחזקה בכל לב וישבו
 איש מדרכו הרעה משאר עבירות
 ומן החמס הגול אשר בכפיהם
 שעליהם להשיב כי וידוי ותרטה לבר
 אין מועיל בחמס: ט גס זה מן הפרז
 כז היודע על עבירות שבידו ישוב
 לה ואו ונחם האלהים מן הגוה
 ושב מחרון אפו ולא נאבד מן
 העולם: י וירא האלהים את
 מעשיהם כיישבו מדרכם
 הרעה כי עשו בדבר המלך וינחם
 נתחרט האלהים בדבר תורה כלשון
 בני אדם על הרעה על הגוה
 אשר דבר לעשות להם ולא
 עשה: א בניבוא נאמר לו שניחם ה'
 וירע אליונה רעה גדולה אמר
 עכשיו יאמרו הגוים שאני נביא השקר
 ויחר לו בעבור ישראל שהם לא שבו
 מדרכם הרעה: ב ויתפלל אל יהוה
 קח נא את נפשי והוסיף ויאמר אנה
 יהוה הלוא יזה דברי עד בעוד

אחרי מים עד קרוב להוצאת נפש תהום ויסבבני ים סוף חבוש היה
 קשור לראשי כל זמן שהיה במעי הדיג: ז לקצבי להגל הרים בקרקעית הים
 וירדתי בחיותי במעי הדיג, חשבתי שהארץ סגרה ברחיה בעדי לעולם
 אבל הואיל וקמתני כל הנמים הללו אקנה ותעל משחת מקבר, ממעי הדיג

חני יהוה אלהי: ח בהתעטף
 כשהיה במפרץ ומענה עלי נפשי
 כשבלעני הדיג, או את יהוה זכרתי
 והתפללתי אליו ותבוא אליך
 תפילתי אליהיכל קדשך בשמים:
 ט אנשי הספינה אשר משמרים
 עוברים הבלישו עבודה זרה
 לאחר שנמלטו מן הצדה חסדם
 הקרוש בידך הוא שכל חסדם ומותם
 מאתו יעזבו ולא יקמו מה שגדו
 בעת צרה: י ואני אבל אני בקול
 תודה והודעה על הנס אובחתיך
 ואשר נדרתי אשלמה בעבור
 ישועתה ליהוה של ה': יא ויאמר
 יהוה לדג העיר את רצונו וקרא
 אתיונה אליהיבשה: א והיו
 דברי יהוה אליונה שנית בדבר
 השליחות של נינוה לאמר: ב קום
 קד אלנינוה העיר הגדולה
 וקרא אליה אתהקריאה שתתה
 נהפכת על רעתם אשר אנכי דבר
 אליך: ג ונקם יונה וילך אל
 נינוה בדבר יהוה ונינוה היתה
 עיר גדולה לאלהים מהלך
 שלשת ימים: ד וחל כשהחיל
 יונה לבוא בעיר להננס בעיר
 מהלך יום אחד וקרא ויאמר
 בלכתו, הנה יש עוד ארבעים יום
 ואחר זה ונינוה נהפכת נחרבת:
 ח לאחר שאנשי האנה העירו כי הטילו

יסבבני סוף חבוש לראשי: ז לקצבי הרים
 וירדתי הארץ ברחיה בעדי לעולם ותעל
 משחת חני יהוה אלהי: ח בהתעטף עלי
 נפשי את יהוה זכרתי ותבוא אליך תפילתי
 אליהיכל קדשך: ט משמרים הבלישו
 חסדם יעזבו: י ואני בקול תודה אובחתיך
 אשר נדרתי אשלמה ישועתה ליהוה:
 יא ויאמר יהוה לדג וקרא אתיונה אל
 היבשה: ג א והיו דברי יהוה אליונה שנית
 לאמר: ב קום קד אלנינוה העיר הגדולה
 וקרא אליה אתהקריאה אשר אנכי דבר
 אליך: ג ונקם יונה וילך אלנינוה בדבר יהוה
 ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים מהלך
 שלשת ימים: ד וחל לבוא בעיר מהלך
 יום אחד ויקרא ויאמר עוד ארבעים יום
 ונינוה נהפכת: ה ויאמינו אנשי נינוה
 באלהים ויקראו צום וילבשו שקים מגדולם
 ועד קטנם: ו ויגע הדבר אל מלך נינוה וקם

מפסאו ויעבר אדרתו מעליו ויכס שק וישב על האפר: ז ויזעק ויאמר בנינוה מטעם המלך
 וגדלו לאמר האדם והבהמה הפקר והצאן אליטעמו מאומה אל ישתו:
 ח ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס
 אשר בכפיהם: ט מייודע ישוב ונחם האלהים וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס
 את מעשיהם כיישבו מדרכם הרעה וינחם האלהים על הרעה אשר דבר לעשות להם ולא
 עשה: ד א וירע אליונה רעה גדולה ויחר לו: ב ויתפלל אל יהוה ויאמר אנה הלוא יזה

עטרת מרים

היותי על־אדמתי על־פני קדמתי לבְּרַח תְּרַשֵׁיֶשָׁה טָרַם בָּאָה לִי הַנְּבֹאָה פֶּעַם שְׁנִי, כִּי יָדַעְתִּי מֵאֵן שֶׁהֵם יַחְזִרוּ בְּתֻשְׁבָּה וְלֹא תִּחְרֹכַם כִּי אַתָּה אֲלֵי־חַנּוּן וְרוּחִים אַרְךְ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד וְנַחֵם עַל־הַרְעָה וְהִנֵּה תוֹסֵף בְּעֶסֶד עַל יִשְׂרָאֵל בְּרֹאֲתָם בַּח הַתְּשׁוּבָה וְאֵינֶם לֹקְחִים מִסָּר, וְלִבִּי הִתְהַ

קִשָּׁה עַל־הַנְּבֹאָה: ג וְעַתָּה יְהוָה הוֹאֵל וְכֵן הוּא קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי שֶׁלֹּא אֶרְאֶה בְּרַעַת יִשְׂרָאֵל כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה הַהֵיטֵב תָּאֵם עַל הַטּוֹב שָׂאֵנִי עוֹשֶׂה לָּהֶם חֲרָה לָךְ: ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִזֶּה־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם בְּמִזְרַח לְעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שֵׁם סֶפֶה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֵּיהָ בְּצַל עַד אֲשֶׁר יֵרְאֶה מִה־הַיָּמָּה בְּעִיר אוֹלֵי לֹא יַעֲמִידוּ בְּתֻשְׁבָּתָם וְתִחְזֹר הַעֲוֹנָה לְמִקְוָתָהּ: ו וַיִּמְן הַצִּמִּים וְהַיְהוּדֵי־אֱלֹהִים עֲשֵׂב בְּשֵׁם קִיקְיֹון וְהוּא גִדֵּל לְמַעַל וַיַּעַל | מַעַל לַיּוֹנָה לְהוֹיֵת צֶלַעַל־רֵאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרַעַתוֹ מֵחֵם הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקְיֹון שֶׁמָּחָה גְדוּלָּה: ז וַיִּמְן הַיּוֹמִין הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלֹת הַשֶּׁחַר לְמַחְרַת יוֹם שִׁמְחָתוֹ וַתֵּךְ הַחֶבֶה אֶת־הַקִּיקְיֹון מִמְּקוֹם וַיִּקְרָה וַיִּבְשׁ: ח וַיְהִי | בְּזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּבְשׁ וַיִּבְשׁ וַיִּבְשׁ הַיּוֹמִין הַאֱלֹהִים רוּחַ קָדִים מִזְרַחַת חַרְיִשִׁית שֶׁמִּתְרַשֵּׁת הַאֲנָנִים מִרֹב שְׂאוּתָהּ וַתֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ הַשְּׂלֶדֶת נִינְעֻזֵי עַל־רֵאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֵּף וַיִּשְׂאֵר בְּלִי הַרְגֵּשָׁה וַיִּשְׂאֵל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי כִּי כָּל יְסוּרִים תְּרַבָּה: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲלֵי־יוֹנָה הַהֵיטֵב תָּאֵם מֵאֵד הַקִּיקְיֹון

עטרת מרים

וַיֹּאמֶר הַיֵּטֵב חֲרָה־לִּי עַד שֶׁאֲבַחַר מוֹת בְּעִבּוֹר זֶה: י וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה אַתָּה חֹסֶת וְנִצַּטְטַרְתְּ עַל אֲבֹדַת הַקִּיקְיֹון אֲשֶׁר אַתָּה לֹא־עֹמֶלֶת בּוֹ בְּתַרְשִׁישָׁה וְרִיעָה וְהַשְׁקַאת מוֹם וְלֹא גִדַּלְתָּו שְׁבֹן־לִילָה אֲחֵד הָיָה וּבִן־לִילָה שְׂאֵתֵרָה אָבָד: יא וַאֲנִי לֹא אָחוּם עַל־נִינּוּהָ הָעִיר הַגְּדוּלָּה תָּמִם שְׂרָבִים עוֹבְרִים עֲבוּדָה

דְּבָרֵי עַד־הַיּוֹתִי עַל־אֲדַמְתִּי עַל־פְּנֵי קַדְמֹתַי לְבָרַח תְּרַשֵׁיֶשָׁה כִּי יָדַעְתִּי כִּי אַתָּה אֲלֵי־חַנּוּן וְרוּחִים אַרְךְ אַפִּים וְרַב־חֶסֶד וְנַחֵם עַל־הַרְעָה: ג וְעַתָּה יְהוָה קַח־נָא אֶת־נַפְשִׁי מִמֶּנִּי כִּי טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה הַהֵיטֵב חֲרָה לָךְ: ה וַיֵּצֵא יוֹנָה מִן־הָעִיר וַיֵּשֶׁב מִקְדָּם לְעִיר וַיַּעַשׂ לוֹ שֵׁם סֶפֶה וַיֵּשֶׁב תַּחְתֵּיהָ בְּצַל עַד אֲשֶׁר יֵרְאֶה מִה־יָמָּה בְּעִיר: ו וַיִּמְן יְהוָה אֱלֹהִים קִיקְיֹון וַיַּעַל | מַעַל לַיּוֹנָה לְהוֹיֵת צֶלַעַל־רֵאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרַעַתוֹ מִיְמֵי קָדָם:

וְהָ, אֲבָל אֲשֶׁר יִשְׂפָּה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים־עֲשָׂרָה רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בֵּין־יְמִינוֹ לְשִׂמְאוֹ כִּי הֵם קָטָנִים וְאִין לְחֹשֶׁב לָהֶם עוֹן וּבְהַמָּה רַבָּה שְׂאוֹן לָהֶם עוֹשֵׂם, וְעַל כֵּן אֵלֶּה רֵאוּי לָחוּם וְלַחֲמוּל: יח מִי אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פְּשָׁע לְשִׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הַחֲזִיק לְעַד אַפּוֹ כִּי־חַפְּזֵן חֶסֶד הוּא: יט וַיִּשׁוּב וַיִּרְחַמְנוּ וַיִּכְבֹּשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלֹךְ בְּמִצְלוֹת יָם כִּלְחַטָּאתָם: כ תִּתֵּן אֲמַת לְעַקֵּב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעַת לְאַבְתְּיָנוּ מִיְמֵי קָדָם:

עַל־רֵאשׁוֹ לְהַצִּיל לוֹ מִרַעַתוֹ וַיִּשְׁמַח יוֹנָה עַל־הַקִּיקְיֹון שֶׁמָּחָה גְדוּלָּה: ז וַיִּמְן הָאֱלֹהִים תּוֹלַעַת בַּעֲלֹת הַשֶּׁחַר לְמַחְרַת וַתֵּךְ אֶת־הַקִּיקְיֹון וַיִּבְשׁ: ח וַיְהִי | בְּזֶרַח הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּבְשׁ וַיִּבְשׁ וַיִּבְשׁ הַיּוֹמִין הַאֱלֹהִים רוּחַ קָדִים חַרְיִשִׁית וַתֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ עַל־רֵאשׁ יוֹנָה וַיִּתְעַלֵּף וַיִּשְׂאֵל אֶת־נַפְשׁוֹ לְמוֹת וַיֹּאמֶר טוֹב מוֹתִי מִחַיִּי: ט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲלֵי־יוֹנָה הַהֵיטֵב חֲרָה־לָּךְ עַל־הַקִּיקְיֹון וַיֹּאמֶר הַיֵּטֵב חֲרָה־לִּי עַד־מוֹת: י וַיֹּאמֶר יְהוָה אַתָּה חֹסֶת עַל־הַקִּיקְיֹון אֲשֶׁר לֹא־עֹמֶלֶת בּוֹ וְלֹא גִדַּלְתָּו שְׁבֹן־לִילָה הָיָה וּבִן־לִילָה אָבָד: יא וַאֲנִי לֹא אָחוּם עַל־נִינּוּהָ הָעִיר הַגְּדוּלָּה אֲשֶׁר יִשְׂפָּה הַרְבֵּה מִשְׁתִּים־עֲשָׂרָה רַבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא־יָדַע בֵּין־יְמִינוֹ לְשִׂמְאוֹ וּבְהַמָּה רַבָּה: יב מִי־אֵל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן וְעֹבֵר עַל־פְּשָׁע לְשִׂאֲרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הַחֲזִיק לְעַד אַפּוֹ כִּי־חַפְּזֵן חֶסֶד הוּא: יג וַיִּשׁוּב וַיִּרְחַמְנוּ וַיִּכְבֹּשׁ עֲוֹנֵתֵינוּ וְתִשְׁלֹךְ בְּמִצְלוֹת יָם כִּלְחַטָּאתָם: יד תִּתֵּן אֲמַת לְעַקֵּב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעַת לְאַבְתְּיָנוּ מִיְמֵי קָדָם:

~ יום שלישי י"א תשרי ~

(יג) וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגֹד שְׁמִים מִפֶּלַל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִן קֶדֶם יְיָ אֲרָעָה עֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

כ"ט ◀ מְבָרַכֶת ה' אֲרָצוֹ • שְׁלֹא הִיְתָה בְּנַחֲלַת הַשְּׂבָטִים אַרְץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאֲרָצוֹ שֶׁל יוֹסֵף • מִמְּגֹד • לְשׁוֹן עֲדָנִים וּמִתְקָא • וּמִתְהוֹם • שֶׁהִתְהוֹם עוֹלָה וּמִלְחָלַח

אִתְהַ מִלְמִטְשָׁה. אִתְהַ מוֹצָא בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּרַכְתּוֹ שֶׁל מִלְשָׁה, מְצִין בְּרַכְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

~ נקודות משיחות קודש ~

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִן קֶדֶם יְיָ אֲרָעָה עֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִן קֶדֶם יְיָ אֲרָעָה עֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִן קֶדֶם יְיָ אֲרָעָה עֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִן קֶדֶם יְיָ אֲרָעָה עֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

(יד) וּמִמְּגֹד תְּבוּאֹת שְׁמֶשׁ וּמִמְּגֹד גְּרֵשׁ יְרֵחִים:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

כ"ט ◀ וּמִמְּגֹד תְּבוּאֹת שְׁמֶשׁ • שֶׁהִיְתָה אֲרָצוֹ פְתוּחָה לַחֲמָה, וּמִמְּתַקָּת הַפְּרוֹת. גְּרֵשׁ יְרֵחִים • יֵשׁ פְּרוֹת שֶׁהִלְבְּנָה מִבְּשִׁלְתָן, וְאֵלוֹ הֵן: קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין. דְּבַר

אִתְהַ מִלְמִטְשָׁה. אִתְהַ מוֹצָא בְּכָל הַשְּׂבָטִים אַרְץ מְלֵאָה כָּל טוֹב כְּאֲרָצוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לג, יג)

בְּאַחַת הַפְּעָמִים הַנְּדִירוֹת שֶׁכְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרֵי־וְחָמִי אֲדָמוֹר דְּבַר עַל עֲצָמוֹ, הוּא אָמַר: אֲרָצוֹ שֶׁל 'יוֹסֵף' מִבְּרַכְתּוֹ בְּכָל טוֹב. תְּנִי יְדְכֶם וְתִסְיַעֵי לְעַבְדֵי אוֹתָהּ! בְּאַרְץ

(טו) וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם:

טו וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם:

כ"ט ◀ וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם • וּמִבְּרַכְתּוֹ מִרְאֵשִׁית בְּשׁוּל הַפְּרוֹת, שֶׁהַרְרֵיהֶּ מִקְדִּימִין לְכַפֵּר בְּשׁוּל פְּרוֹתֵיהֶם. דְּבַר אַחֵר: מַגִּיד שֶׁקְדָמָה בְּרִיאַתָן לְשָׂאֵר הַרִים.

טו וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם:

(טז) וּמִמְּגֹד אֲרָץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוּאֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקַד נְזִיר אַחִיו:

טז וּמִמְּגֹד אֲרָץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוּאֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקַד נְזִיר אַחִיו:

כ"ט ◀ וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה • כְּמוֹ שׁוֹכֵן סְנֵה, וְתֵהָא אֲרָצוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִרְצוֹנוֹ וְנִחַת רוּחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַנִּגְלָה עָלַי תַּחֲלָה בְּסְנֵה. רְצוֹן • נִחַת רוּחַ וּפְיוּס,

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

אכן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברטוביץ

(יג) וְלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתּוֹ מִבְּרַכְתּוֹ מִן קֶדֶם יְיָ אֲרָעָה עֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

(יד) וּמִמְּגֹד תְּבוּאֹת שְׁמֶשׁ וּמִמְּגֹד גְּרֵשׁ יְרֵחִים:

(טו) וּמִרְאֵשׁ הַרְרֵי־קָדָם וּמִמְּגֹד גְּבֻעוֹת עוֹלָם:

(טז) וּמִמְּגֹד אֲרָץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוּאֹתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקַד נְזִיר אַחִיו:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יג וְעֶבְדָּא מִגְדָּנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מִלְעֵלָא וּמִמְבֻעֵי עֵינָן וּתְהוֹמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרָעָא מִלְרַע:

יִרְבָּא דְכְנוּהִי זִינָא לֵה וּגְבוּרָן דְאַתְעֵבִידָא
 לֵה מְקַדֵּם תְּקַפָּא וְרוּמָא דִילֵה בְּגִבְרַתְהָ
 עִמְמִינָא וְקִטְל פְּחָדָא עַד סִיפֵי אַרְעָא וְאַנּוּן
 רְבוּתָא דְבֵית אֶפְרַיִם וְאַנּוּן אֶלְפִיָּא דְבֵית
 מְנַשֶּׁה :

(י) **בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לֹא וְקַרְנֵי רֵאִם קַרְנָיו בָּהֶם עֲמִים**
יִנְגַח יַחְדּוֹ אֶפְסֵי-אַרְץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם
אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם

קַרְנֵי רֵאִם. אֶפְסֵי-אַרְץ. שְׁלִשִׁים וְאַחַד מְלָכִים.
 אֶפְשָׁר שְׁפָלֵם מְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ? אֵלֶּא אֵין לָךְ כָּל
 מְלָךְ וְשִׁלְטוֹן, שְׁלֵא קִנְהָ לֹא פִלְטְרִין וְאַחְזָה בְּאַרְץ
 יִשְׂרָאֵל, שְׁחֻשׁוּבָה לְכֻלָּם הִיא, שְׁנַאָמַר: (יְדִמִיָּה א) "נִחְלַת
 צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם". וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם. אוֹתָם
 הִמְנַגְחִים הֵם הִרְבְּבוֹת שְׁהָרַג יְהוֹשֻׁעַ שָׂבָא מְאַפְרַיִם.
 וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה. הֵם הָאֶלְפִים שְׁהָרַג גְּדַעוֹן בְּמַדְיָן,
 שְׁנַאָמַר: (שׁוֹפְטִים ח) "וְזָבַח וְצִלְמַנַּע בְּקַרְקַר וְגו'".

י"ג «בְּכוֹר שׁוֹרוֹ • יֵשׁ "בְּכוֹר" שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה
 וּמְלֻכוּת, שְׁנַאָמַר: (תְּהִלִּים פט) "אַף אָנִי בְּכוֹר אֶתְנַהוּ",
 וְכֵן: (שְׁמוֹת ד) "בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר • מְלָךְ הַיּוֹצֵא
 מִמֶּנּוּ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוֹרוֹ • שְׁכַחוּ קֶשֶׁה כְּשׁוֹר לְכַבֵּשׁ
 כְּמָה מְלָכִים. הָדָר לֹא • נִתּוֹן לוֹ, שְׁנַאָמַר: (בְּמִדְבָר כז)
 "וְנִתְּתָה מִהַדּוּדָךְ עָלָיו". וְקַרְנֵי רֵאִם קַרְנָיו • שׁוֹר
 כָּחוּ קֶשֶׁה, וְאֵין קַרְנָיו נְאוֹת, אֲבָל רֵאִם קַרְנָיו נְאוֹת
 וְאֵין כָּחוּ קֶשֶׁה, נִתַּן לִיהוֹשֻׁעַ כָּחוּ שֶׁל שׁוֹר, וְיֹפִי

~ יום רביעי י"ב תשרי ~

יח וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדֵי זְבוּלָן בְּמִפְקַד לְאַנְחָא
 קַרְבָּא עַל פְּעֻלֵי דְבְּקָךְ וְיִשְׁשַׁכְּרָא בְּמַהֲבָךְ
 לְמַעַבְד זְמַנֵּי מוֹעֲדֵינָא בִירוּשָׁלַם :

(יח) **וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשַׁכְּרָא**
בְּאַהֲלֶיךָ:

שְׁל יִשְׁשַׁכְּרָא, וְהֵם יוֹשְׁבֵים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. לְפִיכָךְ
 הַקָּדִים זְבוּלוֹן לְיִשְׁשַׁכְּרָא, שְׁתוֹרְתוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכְּרָא עַל-יְדֵי
 זְבוּלוֹן הָיְתָה. שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ • הַצֵּלַח בְּצִאתְךָ
 לְסוֹחַרְתָּה. וְיִשְׁשַׁכְּרָא • הַצֵּלַח בִּישִׁיבַת אַהֲלֶיךָ לְתוֹרָה,
 לִישָׁב וּלְעַבֵּר שְׁנַיִם וְלִקְבַּע חֲדָשִׁים, כְּמוֹ שְׁנַאָמַר:
 (ד"ה יב) "וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכְּרָא יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים... רֵאשִׁיָּהֶם
 מְאֵתִים", רֵאשִׁי סְנֵהֲדָרָאוֹת הָיוּ עוֹסְקִים בְּכָךְ, וְעַל-פִּי
 קָבִיעַת עֵתִיהֶם וְעִבּוּרֵיהֶם.

י"ט «וְלִזְבוּלָן אָמַר • אֵלוֹ חֲמֻשָּׁה שְׁבֻטִים שְׁבָרְךָ
 בְּאַחְרוּנָה: זְבוּלָן גָּד דָּן נִפְתְּלֵי וְאַשֶׁר – כְּפֹל שְׁמוֹתֵיהֶם
 לְחֻזְקָם וְלַהֲגִבֵּיִם, לְפִי שְׁהָיוּ חֲלָשִׁים שְׁבָכְל
 הַשְׁבֻּטִים, הֵם הֵם שְׁהוֹלִיךְ יוֹסֵף לְפָנֵי פְרַעֲה, שְׁנַאָמַר:
 (בְּרַאשִׁית מז) "וּמִקְצֵה אֶחָיו לְקַח חֲמֻשָּׁה אֲנָשִׁים", לְפִי
 שְׁנִרְאִים חֲלָשִׁים וְלֹא יֵשִׁים אוֹתָם לֹא שָׂרֵי מְלַחְמָתוֹ.
 שְׂמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשַׁכְּרָא בְּאַהֲלֶיךָ • זְבוּלוֹן
 וְיִשְׁשַׁכְּרָא עָשׂוּ שְׁתַּפּוֹת: "זְבוּלוֹן לְחוּף יַמִּים יִשְׁפֹּן",
 וְיּוֹצֵא לְפָרְקַמְטָא בְּסַפִּינּוֹת וּמִשְׁתַּפֵּר וְנִתְּנָן לְתוֹךְ פִּירֵי

יט שְׁבֻטֵינָא דִישְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מְקַדָּשָׁא
 תְּפִנְשׁוּן תְּמָן וְכִסּוֹן נִכְסַת קוּדְשִׁין לְרַעְוָא
 אַרְי נִכְסֵי עִמְמִינָא יִכְלֹן וְסִימָא דְמִשְׁמָרָא
 בְּחֵלָא מְתַגְלִיָּא לְהוּן :

(יט) **עֲמִים הֲרִי-קָרְאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זְבַח־צֶדֶק כִּי שִׁפַּע**
יָמִים יִינְקוּ וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל: ם

זְבַחַתוֹ בְּרַגְלִים זְבַח־צֶדֶק. כִּי שִׁפַּע יָמִים יִינְקוּ •
 יִשְׁשַׁכְּרָא וְזְבוּלוֹן, וְיֵהָא לְהֵם פְּנְאֵי לְעַסְק בְּתוֹרָה.

י"י «עֲמִים • שֶׁל שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל. הֲרִי-קָרְאוּ • לְהוֹ
 הַמּוֹרִיָּה וְאַסְפוֹ. כָּל אֲסִיפָה עַל-יְדֵי קְרִיאָה הִיא, וְשָׁם

אבן עזרא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

(יח) שְׂמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתְךָ. לְמַלְחָמָה.
 וְכֵן, זְבוּלָן עִם חֲרָף נִפְשׁוֹ לְמוֹת:
 בְּאַהֲלֶיךָ. כְּמוֹ, וַיֵּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב:
 תוֹרָה יט
 (יט) עֲמִים הֲרִי-קָרְאוּ. בְּעִבּוּר שְׁזָבוּלוֹן

כִּי יֵשׁ לוֹ כַח רַב, כִּי הוּא רֵאשִׁית
 אוֹן: תוֹרָה יז
 (יז) הָדָר לֹא. גּוֹף גְּדוֹל. הַטַּעַם, מְסַפֵּר
 רַב: וְקַרְנֵי רֵאִם. בְּכַח: רִבְבוֹת
 אֶפְרַיִם. פְּדִבְרֵי יַעֲקֹב: תוֹרָה יח

עובדי-כוכבים באים אל ארצו, והוא עומד על הספר, והם אומרים: הואיל ונצטערנו עד כאן, גלף עד ירושלים, ונראה מה יראתה של אמה זו ומה מעשיה, והם רואים כל ישראל עובדים לאלה אחר ואוכלים מאכל אחר, לפי שהעובדי-כוכבים, אלהות של זה לא כאלהות של זה, ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה, והם אומרים 'אין אומה כשרה כזו' ומתגירין שם, שנאמר: 'שם יזבחו וזבחי צדק'. פי שפע נמים יינקו. וזבולון ויששכר, הים נתן להם ממון בשפע.

ושפני טמוני חול • (מגילה ה) פסוי טמוני חול: טרית, וחלזון וזכוכית לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ויבחרו של יששכר וזבולון הנה, כמו שאמרו במסכת מגלה: (שופטים ה) "זבולון עם חרף נפשו למות", משום ד'נפתלי על מרומי שדה', שהיה מתרעם וזבולון על חלקו: לאחי נתת שדות וכרמים וכו'. וישפני • לשון פסוי, כמו שנאמר: (מ"א ט) 'ויספן את הבית', (שם ט) 'וספון בארז', ותרגומו: 'ומטלל בכיורי' (ספרים אחרים: כסוי) ארזא. דבר אחר: 'עמים הר-יקראו', על ידי פרקמטיא של זבולון, תגרי

(כ) ולגד אמר ברוך מרחיב גר בלביא שכן וטרף זרוע אף-קדקד:

כ'ולגד אמר ברין אפתי לגד פליתא שרי וקטול שלטונין עם מלכין: לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף-קדקד • הרוגייהן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת.

כ'ולגד אמר ברין מרחיב גר • מלמד שהיה תחמו של גר מרחיב והולך כלפי מזרח. בלביא שכן • לפי שהיה סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם הקדמת בני גר לבני יהודה - בכבוש הארץ

תתה לי ערף" "כי יגוסו ויהפכו לי ערף". מה-שאין-כן בגני גר היו הורגים אותם מיד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת". והנה במלחמת שבועה צממין, נצטוו "לא תחיה כל נשמה", ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ וקא בבני גר שהיו הורגין אותם מיד. מה-שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים, שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להצרים, כהגבועונים בימי הושע, וכהכנענים בימי משה (פירוש רש"י נצבים כט, י). ומשעם זה פרש רש"י בפרשת דברים, על הפסוק 'חלוצים תעברו לפני אחיכם': הם היו הולכים לפני ישראל. לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם.

וטרף זרוע אף-קדקד: הרוגייהם היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת (לג, כ. ובפירוש רש"י) בפסוק שלאחריו, ו'יתא ראשי עם', פרש רש"י ששכט גר היו הולכים לפני החלוצין בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים. וצריך להבין, הרי בכרפת יעקב לשבטים בפרשת ויחי, נאמר בנגוע ליהודה "ידך בערף אויביך גו' גור ארנה יהודה גו' ומזה שנמשל לארנה - מלך שבחיות, משמע, שהיה היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גר ללכת לפני החלוצין בכבוש הארץ ולא לבני יהודה? ויובן בהקדים החלוק בין יהודה לגד, שעל יהודה נאמר "ידך בערף אויביך" שפרושו שלרב גבורתו היו האויבים בורחים מפניו, וכפרוש המצודות' על הפסוק 'ואיבי

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

דר לחוף אניות, יהיה עשרו רב. וזהו פי שפע נמים יינקו, והוא מגזרת שפעת גמלים: וישפוני טמוני חול. אין לו אח. וטעמו, כמו טמוני. וכן, אדמת עפר. והטעם, שהיה להם עושר רב עד שישמנהו בחול. ובכבוד עשרם, כבואו רובם אל הר השם, לזבוח זבחי תודה לשם: תורה כ

כא וְאֶתְקַבַּל בְּקִדְמַתָּא דִּילָה אַרְי תַּמָּן
בְּאַחַסְנַתָּה מִשָּׁה סִפְרָא רַבָּא דְיִשְׂרָאֵל קְבִיר
וְהוּא נֶפֶק וְעַל בְּרִישׁ עֲמָא זַכְוִן קָדָם יי עֲבַד
וְדִינוּהִי עִם יִשְׂרָאֵל :

(כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא בִי־שָׁם חֶלְקַת מְחַקֵּק סָפוּן
וַיִּתָּא רֵאשִׁי עִם צְדָקַת יְהוָה עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו
עִם־יִשְׂרָאֵל: ם

הם היו הולכים לפני החלוקי בכבוש הארץ, לפי
שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים
תעבדו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה.
שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן,
עד שכבשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי
עם". צדקת ה' עשה. על משה אמור.

כ"ט וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא. רָאָה לִיתָן לֹא חֶלֶק בְּאַרְץ
סִיחֹון וְעוּג, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוּשׁ הָאָרֶץ. בִּי־שָׁם
חֶלְקַת מְחַקֵּק. כִּי יָדַע אֲשֶׁר שָׁם בְּנַחֲלָתוֹ חֶלְקַת
שָׂדֶה קְבוּרַת מְחַקֵּק, וְהוּא מִשָּׁה. סָפוּן. אוֹתָהּ חֶלְקָה
סָפוּנָה וְטָמוּנָה מִכָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (לַקְמֹן לד) "וְלֹא
יָדַע אִישׁ אֶת קְבוּרָתוֹ". וַיִּתָּא. גַּד. רֵאשִׁי עִם.

~ יום חמישי י"ג תשרי ~

כב וַיִּלְדָּן אֱמֹר דִּן גּוֹר אַרְיָה יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן:
שְׂתֵיָא מִן נַחֲלֵיא דְנַגְדָּן מִן מַתְנָן:

(כב) וַיִּלְדָּן אֱמֹר דִּן גּוֹר אַרְיָה יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן:

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערת פמיאס, והוא
במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה
בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (שם) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן
וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח
שהתחילו לנחל בו.

כ"ט וַיִּלְדָּן אֱמֹר דִּן גּוֹר אַרְיָה. אֵף הוּא הִיָּה סָמוּךְ לַסֶּפֶר, לַפִּיכֹךְ
מוֹשְׁלוֹ בְּאַרְיֹת. יִזְנַק מִן־הַבֶּשֶׂן. פְּתַרְגוּמוֹ, שֶׁהִיָּה
הִירְדֵן יוֹצֵא מִחֶלְקוֹ מִמַּעַרְת פְּמִיאָס וְהִיא לְשָׁם שֶׁהִיא
בְּחֶלְקוֹ שֶׁל דָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע ט) "וַיִּקְרָאוּ לְלִשָּׁם דָּן",
וְזוּנִיקוֹ וְקִלּוּחוֹ מִן הַבֶּשֶׂן. דְּבַר אַחַר: מַה זְנוּק זֶה
יוֹצֵא מִמָּקוֹם אֶחָד וְנִחְלַק לְשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת, כִּן שְׂבִטוֹ
שֶׁל דָּן נָטְלוּ חֶלֶק בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת, תַּחֲלָה נָטְלוּ בְּצִפּוֹנִית
מַעַרְבִית, עַקְרוּן וּסְבִיבּוֹתֶיהָ, וְלֹא סָפְקוּ לָהֶם, וּבָאוּ

כג וַיִּלְנַפְתְּלִי אֱמֹר נַפְתְּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמְלֵא
בְּרָכָן מִן קָדָם יי מַעַרְב יִם גְּנוֹסֶר וְדְרוֹמָא
יָרַת:

(כג) וַיִּלְנַפְתְּלִי אֱמֹר נַפְתְּלִי שְׁבַע רְצוֹן וּמְלֵא
יְהוָה יִם וְדְרוֹם יְרֵשָׁה: ם

ונטל מלא חבל חרם בדרומה, לפרש חרמים
ומכמורות. ירשה. לשון צווי, כמו (דברים א) "עלה

כ"ט וַיִּלְנַפְתְּלִי אֱמֹר נַפְתְּלִי שְׁבַע רְצוֹן. שֶׁהִיָּתָה אַרְצוֹ שְׁבַעַה כָּל רְצוֹן
יּוֹשְׁבֵיהָ. יִם וְדְרוֹם יְרֵשָׁה. יִם כְּנַרְת נִפְלָה בְּחֶלְקוֹ,

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ופני אריה פנייהם. ולא תמצא פן בבני
ראובן: תורה כב
(כב) וזנב. אין לו חבר במקרא.
והשעם, דמהו בגבורתו לגור אריה,
כאשר יזלג מהר בשן: תורה כג
(כג) שבע רצון. שם התאר. וכן הוא
היה שבע רצון: ים ודרום. שנחלתו
היה מערבית דרומית: תורה כד

האמורי: ויתא. חסר אל'ף. והשעם,
שבאו ראשי גד עם ישראל חלוצי
צבא. ומשה ראה זה בנבואה: צדקת
ה' עשה. שמלא בידו את אשר דבר
בפיו, שנדרו בני גד שיצאו עם ישראל
להלחם עם אויביהם. ולא הזכיר
ראובן. ויתכן, כי זה בעבור שהיו בני
גד גבורים יותר מבני ראובן. והנה
דברי הימים לעד, שאמר על בני גד,

(כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לֹא. השעם, שראה
לנפשו ונבקש לו נחלה קודם
לישראל: כי שם חלקת. כמו חלק.
ומחוקק הוא הגדול והשליט, כמו
לבי לחוקקי ישראל. וספון, כמו וספון
בארז (בתוכם ספונים) [צ"ל בכתיבם
ספונים] ששעמו שהם ספונים. וכן,
קירות הספון. והשעם, כי ראה
ארמונים ספונים, שהיו חלק גדולי

"ירשה", לשון ציוני. ובמסרת הגדולה, מצינו ב'אלפא ביתא' לשון ציוני דטעמיהון מלעיל.

רש", והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו: רש, ידע, לקח, שמע, פשמוסיף בו ה"א, יהיה הטעם למעלה: שמעה, ידעה, סלחה, לקחה, אף באן:

כד ולאשר אמר בריה מברכת בנאי אשר יהי רעוא לאחיהו ויתרבי בתפנוקי מלכין:

(כד) ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו ומבל בשמן רגלו:

ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים, הנמשחים בשמן זית. ומבל בשמן רגלו. (ספרי) שהיתה ארצו מושבת שמן כמעין, ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכו' כדאיתא במנחות (פ"ה).

רש"י ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי: אין לה בכל השבטים שנתברך בכנים פאשר, ואני יודע כיצד. יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינזן ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר: "יהי רצוי אחיו", שהיו בנותיו נאות, והוא שנאמר ב'דברי הימים': "הוא אבי

נקודות משיחות קודש ~

לבנים 'כהנים גדולים', כלומר: הכהן הגדול נכנס לקדש הקדשים, שם היה הארון, שבו הלווחות, שעליהם חקוקות עשרת הדברות (לא כתיבות בדיו, שהוא דבר נוסף על הקלף); וכמו כן, האדם והתורה שלומד הם דבר אחד.

(לקוטי שיחות א עמ' 109)

שהיו בנותיו נאות. . . נשואות לכהנים גדולים (רש"י לג, כד) יש לשאל, מה הקשר בין שני הדברים. ויש לומר, דהנה הנוי האמתי של אשה הוא צניעותה, כל כבודה בת מלך פניה. וצניעות מביאה ומועילה לכהונה גדולה, כפי שנאמר במדרש שאשה צנועה ראויה שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים, ובכוח צניעותה זכתה לקמחית לבנים ששמשו בכהונה גדולה. אשה צנועה זוכה

כה תקיף כפרזלא ונחשא וכימי עולמתך תקפך:

(כה) ברזל ונחשת מנעלך וכימיה דבאך:

נעוריה, כך יהיו ימי זקנתך, שהן דואבים, זבים ומתמוטטים. דבר אחר: "וכימיה דבאך", "וכימיה" שהם טובים לה, כמנזן ימיה כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום יהיו "דבאך", שכל הארצות יהיו דובאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות, וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כסף וזהב, אשקלונ"ט, הכסף והזהב פלה מהם, שהן מזיבות אותם לארצכם.

רש"י ברזל ונחשת מנעלך. עכשו הוא מדבר בנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה, שלא יוכלו האויבים ליכנס בה, פאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר: "ברזל ונחשת מנעלך", ארצכם נעולה בקרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל. וכימיה דבאך. וכימיה שהם טובים לה, שהן ימי תחלתך, ימי

כו לית אלה כאלהא דישאל דשכנתה בשמיא כסעדה ותקפה בשמי שמיא:

(כו) אין פאל ישרון רכב שמים בעזרך ובגאותו שחקים:

אכן עורא על התורה - מהורות בלום, אברמובין

שהאל"ף תחת אות הפל, כמו אשר בןאוי נהרים ארצו. והטעם, מגורת דובב שפתי ישנים. וזה הטעם בלי טעם: תורה כו

(כה) ברזל ונחשת מנעלך. פי בחלקו יהיה הרי ברזל ונחשת: וכימיה דבאך. אין לו ריע. וטעם המתרגם ידוע, פי תוקף יהיה לה כל ימיה. ויש אומרים,

כמו אהוב: ומובל בשמן רגלו. מרוב השמן. כטעם, כבס ביני לבושו. וכן אמר יעקב, שמנה לחמו: תורה כה

כ"י - אין כאל ישרון. דע לך ישרון, שאין כאל בכל אלהי העובדי-כוכבים, ולא פצורף צורם. רכב שמים. הוא אותו אלה ש"בעזרף, ובגאותו" הוא רוכב "שחקים".

~ יום שישי י"ד תשרי ~

כ"ו מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמר: כו מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותריף מקדמך סנאה ואמר שצי:

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרף. ויגרש מפניך אויב. ויאמר לך 'השמד אותם'. מענה. כל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

כ"י - מענה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל פעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי פנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על-פיהם יחרדו ויזעו

כח ושרא ישראל לרחצן בלחודוהי פעין ברפתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר ותמר אף שמיא דעלויהון ישמשנון בטלא:

כח) וישפן ישראל בטה בדר עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמו יערפו-טל:

כעין הבטחה שהבטיחם יעקב: (בראשית מח) "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו. טיפו. אף שמו יערפו-טל. אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כו) "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

כ"י - בטה בדר. כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב. כמו: (במדבר יא) "ועינו פעין הברכה", פעין הברכה שברכם יעקב, לא כ"בדר" שאמר ירמיה: (ירמיה טו) "בדר ישבתי", אלא

כט טובך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה (מו) קדם יי פקירי בסעדר ודמן קדמוהי נצחו גפנותך ויכדבו סנאה לך ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרך:

כט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרך: ס

ש'לכם'. אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך בה אשר הוא מגן עזרך, (ואשר הוא) חרב גאותך. ויפחשו

כ"י - אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הכל

אכן עורא על התורה - מהורות בלום, אברטובין

ארץ. כמו הארץ. וכן, והתפללו אל המקום הזה: אף שמי. שמי הארץ. או ישראל. והטעם, כי תולדות הארץ להוציא דגן ותירוש. אף השמים יתנו תמיד טלם, ואין צורך להשקות: תורה כט מי כמוך. בגוים: מגן עזרך. שלא יגע בך רע: ואשר חרב. ואשר הוא החרב שתתגאה בו על כל אויביך: תדרוך. כמו מדרוך. כמו מדרך פך רגל. פדברי גדעון: תורה א

החוסה בו, והמקום למטה: ומתחת זרועות. שיתמכו אותך: וטעם עולם. שכן יהיו נצח ולא תחלשנה. והמעון שלך לא יסור, כי הוא אלהי קדם. והטעם, קדמון שאין לו ראשית ואחרית. וטעם ראשית ואחרית, כנגד הנבראים. והגאון אמר, כי ומתחת, פירוש ומתחת השם. ולא פירש כלום: תורה כח עין יעקב. כל מי שיצא ממעין יעקב. וכן, ומימי יהודה יצאו: אל

כ"ו אין כאל ישרון. שב לברך הפלל: רוכב שמים. פירוש, שהוא תקיף. והעד, שהוא רוכב שמים ובגאותו שחקים. הטעם, בגאותו הם עומדים: תורה כו מענה אלהי קדם. דע, כי מעון כמו סופה. והעד, ויהי בשלם סופו ומעונתו בציון. ורבים פן. והטעם, כי מעונה שלך הוא אלהי קדם. כמו, עליון שמת מעונך. מעון אתה היית לנו. ולעולם, המעון למעלה על

אִיבִידָה לָךְ • כַּגֹּן הַגְּבֻעוֹנִים שְׁאָמְרוּ: (יהושע ט) "מֵאֶרֶץ | תִּדְרֹךְ • כַּעֲנָן שְׁנֶאֱמַר: (שם י) "שִׁימוּ אֶת רַגְלֵיכֶם עַל רְחוֹקָה בְּאוֹ עֲבָדֶיךָ וְגו'". וְאַתָּה עַל-בְּמוֹתֵימוֹ צוֹאֲרֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה".

~ שבת קודש ט"ו תשרי ~

א וסלק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי ית כל ארעא ית גלעד עד דן:

לד (א) וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרֹבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפְּסֻלָּה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲתֵּהְלַעַד עַד-דָּן:

עבודת כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) "ויקִימוּ לָהֶם בְּנֵי דָן אֶת הַפְּסֻלָּה", וְהִרְאֶהוּ שְׁמִשׁוֹן שְׁעֵתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ לְמוֹשִׁיעַ.

יש"י מערבת מואב אל-הר נבו. כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל בשלושה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן. הראהו בני דן עובדים

~ נקודות משיחות קודש ~

(בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם צחק ויעקב, שהקב"ה קנס את שבועתו: ובהקדים - שלכאורה אינו מוכן: כיון שבני ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת-כמה וכמה אברהם אבינו שהוא "ראש למאמינים" - איך שיך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קנס את השבועה! ? ובענין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענין הנריות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.

ישנם החושבים שענין הנריות צריך להיות רק בענין של מצוה, כלשון חז"ל: "וריון מקדימין למצות", אבל בענין של רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע ענין הנריות. ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שאינתו את הארץ לא הייתה ענין של מצוה, כ"א דבר הרשות, מכל-מקום "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו", כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת, שעשה זאת בנריות כו', שמזה למדים שגם בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה באופן של נריות. ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר הנריות

(שיחת ש"פ האיטו, י"ג תשרי, ה'תשכ"ו)

(ב) וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל-אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן:

נלחם עם מלכי פנען, שבא מאפריים, וגדעון שבא ממנשה, נלחם עם מדן ועמלק. ואת כל-ארץ יהודה. בשלושה ובחברנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון. ארץ המערב

יש"י ואת כל-נפתלי. הראהו ארצו בשלושה ובחברנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחילותיו. ואת-ארץ אפריים ומנשה. הראהו ארצם בשלושה ובחברנה, והראהו יהושע

(א) וַיַּעַל מֹשֶׁה. לפי דעתי, כי מזה הפסוק כתב יהושע. כי אחר שעלה משה, לא כתב. ובדרך נבואה כתבו. והעד, ויראהו ה'. גם, ויאמר ה' אלי. גם, ויקבור: תורה ב

בְּשִׁלּוֹתֶיהָ וּבְחֶרְפָּנָהּ. דָּבָר אַחֵר: אֵל תִּקְרֵי "הַיָּם הָאֲחֵרוֹן", אֲלֵא הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן, הָרָאָהוּ הַקְּדוּשָׁה-

(ג) וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכָּפָר בְּקַעַת יָרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים
עַד־צָעִר:

כ"ט - וְאֶת־הַנֶּגֶב • אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דָּבָר אַחֵר: מְעַרַת הַמִּכְפָּלָה, שְׁנֹאֲמַר: (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב, וַיָּבֹאוּ עַד חֶבְרוֹן". וְאֶת־הַכָּפָר • הָרָאָהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בֵּית

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק לְיַעֲקֹב וְלֵיעֶקֶב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְּהָ הָרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר:

כ"ט - לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְּהָ הָרְאִיתִיךָ • כְּדֵי שֶׁתִּלְחַף וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וְלֵיעֶקֶב: 'שְׁבוּעָה שָׁנִשְׁבַּע לָכֶם הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא, קִיְּמָהּ, וְזֵהוּ "לֵאמֹר", לְכֹף

(ה) וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִזְרַח־עַל־פִּי יְהוָה:

כ"ט - וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה • (בי"ב טו) אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת, וּכְתִיב: "וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֲלֵא עַד כְּאֵן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכְּאֵן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: אֶפְשָׁר

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מִזְרַח מוֹל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

כ"ט - וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ • הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא כִּכְבוֹדוֹ. (ספרי נשא) רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אֹמֵר: הוּא קָבַר אֶת עֲצָמוֹ, וְזֵהוּ אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה 'אֶתִּין שְׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל דּוֹרֵשׁ כֵּן. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (במדבר ו) "בַּיּוֹם מְלֹאֵת יָמֵי נְדָרוֹ וַיָּבִיאוּ אוֹתוֹ", הוּא מְבִיָּא אֶת עֲצָמוֹ. כִּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב) "וְהִשְׂאִיזוּ

(ה) וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־ה'. שְׁאֵפִילוּ בְּמוֹתוֹ, עֲשֵׂה מַה שֶׁצִּוִּיתִי, כְּעֶבֶד: עַל פִּי ה'. כִּי הוּא אָמַר לוֹ עֲלֵה וּמוֹת. וְכֵן נִכְתַּב עַל אֶהְרֹן, עַל פִּי ה'. וְכֵן, עַל פִּי ה' יִחַנּוּ: תוֹרָה ו' (ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ. הוּא קָבַר עֲצָמוֹ, שְׁנִכְנַס בְּמַעְרָה בְּגִיא. וְכֵן, וַיָּרַעוּ הַרוּעִים אוֹתָם. וַיָּרְאוּ שׁוֹטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹתָם. וְדַע, כִּי הֵר הַעֲבָרִים

בְּגִיא, אָמַר הַכְּתוּב וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנּוּ בְּעַרְבוֹת מִזְרָח. וְכְתוּב אַחֵר וַיִּחַנּוּ בְּהַרֵי הָעֲבָרִים לִפְנֵי נָבוֹ, וַיִּסְעוּ מִהַרֵי הָעֲבָרִים וַיִּחַנּוּ בְּעַרְבוֹת מִזְרָח. וְהִנֵּה דָבָר בְּרוּר, כִּי בְּמִקוֹם שְׁמַת מֹשֶׁה, שֵׁם קְבוּרָתוֹ: עַד הַיּוֹם הַזֶּה. דְּבָרֵי יְהוֹשֻׁעַ. וַיִּתְּכֵן, שְׁכַתָּב זֶה בְּאַחֲרֵית יָמָיו: תוֹרָה ז'

אכן עזרא על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כִהְתָּה עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחַה:
 ז ומשה בר מאה ועשרין שנים כהתה עיניו ולא נס לכהתה:
 ז ומשה בר מאה ועשרין שנים כהתה עיניו ולא נס לכהתה:
 ז ומשה בר מאה ועשרין שנים כהתה עיניו ולא נס לכהתה:

כ"ט - לא כהתה עינו • אף משמת. ולא נס לכהתה • לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו.

(ח) וַיִּכְבְּדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיְהִימוּ יָמָיו כְּכִי אֵבֶל מִשֶּׁה:
 ח וכבדו בני ישראל את משה בתעבות מואב שלשים יום ויהימו ימיו ככיי אביל משה:
 ח וכבדו בני ישראל את משה בתעבות מואב שלשים יום ויהימו ימיו ככיי אביל משה:
 ח וכבדו בני ישראל את משה בתעבות מואב שלשים יום ויהימו ימיו ככיי אביל משה:

כ"ט - בני ישראל • הנזכרים, אביל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה ונקבות.

~ נקודות משיחות קודש ~

גם אדם כזה שבשבילו מכריחים לשנות מן האמת. במקשה חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק כלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

(לקוטי שיחות כד עמ' 255)

הנזכרים, אביל באהרן • זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה, את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה קצת מן האמת. אף משה, שמדתו אמת, אינו מסגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה – אינו נוטה מן האמת. אהרן – מביא שלום לכל יהודי,

ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:
 ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:
 ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:
 ט ויהושע בר נון מלי רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:

(ט) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מְלֵא רֹחַ חֲכָמָה פִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
 ט ויהושע בר נון מלא רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:
 ט ויהושע בר נון מלא רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:
 ט ויהושע בר נון מלא רוח חכמה פייסם משה את ידיו עליו וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את משה:

י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די ותגלי לה יי אפינ באפינ:
 י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די ותגלי לה יי אפינ באפינ:
 י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די ותגלי לה יי אפינ באפינ:
 י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די ותגלי לה יי אפינ באפינ:

(י) וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:
 י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:
 י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:
 י ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:

(לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".
 לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".
 לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".
 לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם":

כ"ט - אשר ידעו ה' פנים אל-פנים • שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות

יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:
 יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:
 יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:
 יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

(יא) לְכָל־הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו וּלְכָל־אֶרְצוֹ:
 יא לכל האתות והמופתים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו:
 יא לכל האתות והמופתים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו:
 יא לכל האתות והמופתים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו:

אבן עזרא על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ז) לחה. ה"א תחת וי"ו, כמו בתוך אהלה. מגזרת לח. פי היבשות תגבר על הזקן; וטעם. גם. הפך מתח: תורה ח
 ח) בני ישראל. ובאהרן, כל בית ישראל, בעבור כבוד משה: ויהמו. וכאשר תמו ימי ככיי אביל משה, שמה שמעו בני ישראל אל יהושע: תורה ט
 ט) מלא רוח חכמה. היא רוח ה'. והעד, פי סמך משה את ידיו עליו. פי

וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלִכְלֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר יֵב וְלִכְלֹל יָדָא תַּקְפָּתָא וְלִכְלֹל חֲזוּנָא רַבָּא דִּי עֵשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל: עֵבֶד מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל: חֲזַק

ט) "וְאֲשַׁבְּרֵם לְעֵינֵיכֶם", וְהִסְפִּימָה דַעַת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־ הוּא לְדַעְתּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: (לעיל ט) "אֲשֶׁר שִׁבְרֹתָ", יִישַׁר כְּחֶדְךָ שִׁשְׁבַּרְתָּ (שבת פז):

כ"י - וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה • שֶׁקֵּבֵל אֶת הַתּוֹרָה בְּלוּחֹת בְּיָדָיו. וְלִכְלֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל • נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁבְּמִדְבַר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל. שְׁנֹשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבַר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר: (לעיל

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת משה בשבירת הלוחות

אלו ערב רב, והשושבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל.
ועל-פי-זה מובנת בפשטות מעלת משה בשבירת הלוחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מוכן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מידו של הקב"ה, ואף-על-פי-כן כאשר ראה משה רבנו, הרוצה הנאמן והאוהב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלוחות יכולה לפגע בישראל חסו-ושלום, לא הסס כלל ושברם מיד כדי להציל את בני ישראל מהענש.

וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה גו' אֲשֶׁר עֵשָׂה מִשָּׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל: לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל - שְׁנֹשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבַר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם (לד, יב. ובפירושו רש"י)
וְצָרִיךְ־עֵינֵי אִיךָ מִתְּאִים שְׁלֹאֲחֵרֵי שֶׁהַכְּתוּב מְסַפֵּר עַל הַמַּעֲלוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ, יִסַּס בְּ"לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שְׁנֹשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבַר הַלוּחֹת לְעֵינֵיהֶם?

וְיֵשׁ לֹמֵר עַל־פִּי הַמְּדַרְשׁ (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהֵלֶךְ לְמַדִּינַת הַיָּם וְהַיָּמִים אָרוּסְתּוֹ עִם הַשְּׂפָחוֹת, מִתּוֹךְ קַלְקוּל הַשְּׂפָחוֹת יֵצֵא עֲלֵיהָ שֵׁם רַע. עַמֵּד שׁוֹשְׁבֵינָה וְקָרַע כְּתָבָתָהּ. אָמַר, אִם יֹאמֵר הַמֶּלֶךְ לְהַרְגָהּ, אִמַּר לוֹ עַדִּין אֵינָה אֶשְׁתַּךְ . . הַמֶּלֶךְ זֶה הַקֵּב"ה, הַשְּׂפָחוֹת

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ד עמוד 217 - מותר 'לקראת שבת')

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

אכן עורא על התורה - מהדורות בלום, אברטובין

(יב) הַיָּד הַחֲזָקָה. פְּלִיאֹת הַיָּם: הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל. מַעֲמַד הַר סִינַי:

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש - "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד - יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד - יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות

<p>עטרת מרים וְאֶסְפְּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם הֵם חֵיל גִּזְרֵי וּמִגֹּז אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנִשְׁפּוּ יְצִילוּ הַבָּתִּים וְאֶבְיָהִים וְרַמְסוּ פְּרָגְלֵיהֶם</p>	<p>זכריה פרק יד יָד א הִנֵּה יוֹם־בָּא לַיהוָה וְחִלַּק שְׁלֵלָךְ בְּקִרְבְּךָ: ב וְאֶסְפְּתִי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֱלֹ-</p>	<p>עטרת מרים א הִנֵּה יוֹם מִיִּחַד לוֹ בָּא לַיהוָה וְחִלַּק שְׁלֵלָךְ שֶׁשְׁלָלוּ הַתְּבַלְיִים מִמֶּךָ מִיּוֹמֹת עוֹלָם יֵשׁוּב לְךָ וְחִלַּק בְּקִרְבְּךָ: ב עֲתָה יִפְרַשׂ אִיךָ יֵשׁוּב לָהֶם שְׁלָלָם</p>
---	--	--

והנשים תשכבנה ואנו ויצא חצי העיר ויתר העם החצי הנשאר לא יפרת מן העיר ושאריו במקומם: ג ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם והאדם פנים הלחמו פנים קרב כמו שנלחם עם מצרים ביום מלחמת ים סוף (שמות יד): ד משל הוא, פאלו ועמדו רגליו

מירושלם חצים אליהם תקדמוני המורה והצבים אליהם האחרון המערכה, דרך אותה בקיעה בקיץ ובחרף יהיה: ט והיה יהוה למלך על כל הארץ פנים הוא יהיה יהוה אחד שקל הגוים ועובי את אליהיהם ונמצא שאין עמו אל נכר ושמו אחד שימא שמו נכר כפי כלם: י עם

של המקום ברוך הוא פנים יהוה אשר על-הר הזיתים אשר על-פני ירושלם מקדם במזרח ונבקע הר הזיתים מחציו מזרח וזמה ממזרח למערב גיא גדולה מאד למען יעשו הגולים מיד השבאים דרך הפקע ומש חצי ההר צפונה לצד צפון וחציו נגבה לצד דרום: ה ונסתם אז תנוסו מיד השבאים, דרך גיא-הרי אשר בין ההרים שמשני צדי הגיא, כירגיע גיהרים אל מקום אצל ונסתם לשם כאשר נסתם נסו אבותיכם בזמם האלה מפני הרעש הארץ שהיה בימי עזיה מלך יהודה ובא ואז באו יהוה אלתי ופל המלאכים הקדשים להיות עמך בעורתך ללחום מול גוג: ו והיה פנים ההוא לא יהיה אור יקרות כהיה, ולא יהיה וקפאון חשך בדבר הנקפה, ונמצא לצל, וישראל יהיו אז נבוכים ברעתם ולא יכירו אם היא הכנה להשמעה או לכזיון: ז והיה בדבר הזה יום אחד הוא יודע הוא נודע ליהוה מתי יהיה מיום הזה אשר לא יהיה לא יום ולא לילה כי לא ידעו מה הוא, הטובה אם רעה והיה לעת ערב יהיה אור או יכירו בטובת השמעה: ח והיה פנים ההוא כששקע חר הזיתים מן המזרח למערב יצאו מוסחיים נבוכים

ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשפו הפתים והנשים תשכבנה ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא יפרת מן העיר: ג ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם פנים הלחמו פנים קרב: ד ועמדו רגליו פנים יהוה על-הר הזיתים אשר על-פני ירושלם מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מזרח וזמה גיא גדולה מאד ומש חצי ההר צפונה וחציו נגבה: ה ונסתם גיא-הרי כירגיע גיהרים אל-אצל ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש עזיה מלך יהודה ובא יהוה אלתי כל-קדשים עמך: ו והיה פנים ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון: ז והיה יום אחד הוא יודע ליהוה לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור: ח והיה פנים ההוא יצאו מוסחיים מירושלם חצים אליהם תקדמוני והצבים אליהם האחרון בקיץ ובחרף יהיה: ט והיה יהוה למלך על כל הארץ פנים הוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: י יסוב כל הארץ

כי ירושלים הרים סביב לה יסוב והפוד כל הארץ להיות ארץ מישור כערכה מגבע לרמון העומדת מגבב ירושלם וראמה ותרעה ירושלים גבוהה על הכל, וישבה תחתיה במקומה הראשון למשער מן שער בנימין עד מקום שער הראשון ועוד התרחב מאפון לדרום עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך שהיו עד עכשיו חוץ לעיר: יא וישבו כה עם השכינה וחרם לא יהיה עוד לא יהיה בה ששמו ואבדו וישבה ירושלם לבטח: יב וזאת באופן זה תהיה המגפה אשר יגף יהוה את כל העמים אשר צבאו יתנו על צבאם לצור על ירושלם המקום בשורו נפול ותקפת האברים והוא עמד על-רגליו ולא נפל למשכב ועיניו תמקנה בחריהן שהן יושבות שם ולשונו תמקן בפיהם: יג והיה פנים ההוא תהיה מהומת יהוה רבה בהם לערבב דעתם להפקם לשעזו ותחזיקו כאשר יחזיק איש מהם יד רעהו לעורו ולסגרו, לפתע ועלתה ידו של הנער על-יד רעהו להכותו למען ועוב, כי בעבור כלבול תדעת אינו מכחין בין אוהב לאויב: יד וגם יתר העם של יהודה אשר תשאר בירושלים תלחם בירושלם אמר שראוי שהם ה' את

כערכה מגבע לרמון נגב ירושלם וראמה וישבה תחתיה למשער בנימין עד מקום שער הראשון עד שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך: יא וישבו כה וחרם לא יהיה עוד וישבה ירושלם לבטח: יב וזאת תהיה המגפה אשר יגף יהוה את כל העמים אשר צבאו על ירושלם המקום בשורו והוא עמד על-רגליו ועיניו תמקנה בחריהן ולשונו תמקן בפיהם: יג והיה פנים ההוא תהיה מהומת יהוה רבה בהם ותחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על-יד רעהו: יד וגם יהודה תלחם

עטרת מרים

הגוים, לכן ואסף חיל עושר פל־הגוים סביב כי באו למלחמה ובקדם המדה והב וכסף ובגדים לרב מאד: מו כמו הפנפה האמורה למעלה (יד יב) המק בשרו וגו' וכן תהיה מגפת הפוסם הפדר הגמל והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה פמגפה הזאת: מו והיה פל־הנותר מפל־הגוים הבאים

עטרת מרים

שלהם, אשר וגף יהוה את־הגוים על אשר לא־יעלו להג את־חג הסכות: יט זאת העוש של המקת הקשר תהיה גמול חפאת מצרים אבל וחפאת פל־הגוים אשר לא יעלו להג את־חג הסכות גמול חפאתם תהיה מניעת הגשם: כ פנים ההוא יהוה על־מצלות הגים מזהב שבצוארי הפוסם כאלו כתבו עליהם קדש ליהוה כי קדשו אותם לעשות מהם כלי שרת כמו סירות לבשל והיה הסירות בבית יהוה כמזורקים כספלים שמקבלים בהם תדם לפני המזבח שהמה מזהב:

בירושלם ואסף חיל פל־הגוים סביב זהב וכסף ובגדים לרב מאד: מו וכן תהיה מגפת הפוסם הפדר הגמל והחמור וכל־הבהמה אשר יהיה במחנות ההמה פמגפה הזאת: מו והיה פל־הנותר מפל־הגוים הבאים על־ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך יהוה צבאות ולחג את־חג הסכות לפי שבחג הסכות תהיה הפנפה הזאת ומפלת גו, לכן יבואו בכל שנה להיות לזכרון הגם שנעשה ביום ההוא: יז והיה אם תמצא משפחה אשר לא־יעלה מאת משפחות אמות הארץ אל־ירושלם להשתחות למלך יהוה צבאות או ולא עליהם יהוה לא ירד הגשם לגדל תבואתם, כי בחג הסכות נגרים גשמי שנה, וכן שלא באו יפגע מהם הגשם: יח ואם משפחת מצרים לא־תעלה ולא באה וירעו ולא עליהם ירד הגשם כל השנים כי הגילום משקה שרותיהם, לכן תהיה המקת הקשר המגפה

כא מרוב זבחי שלמים מהבאים לבית המקדש והיה כל־סיר בירושלם וביהודה קדש ליהוה צבאות וכאו פל־הזבחים זבחי שלמים ולקחו מהם ובשלו בהם מבלי שאלה אם קרשים הם, כי כלם יהיו קרשים ולא־יהיה כנעני געונים מכני כנען עוד בבית־יהוה צבאות פנים ההוא כי גדולי הגוים והנדבו להיות הם עובדי הפתנים בבית ה':

מצרים לא־תעלה ולא באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר וגף יהוה את־הגוים אשר לא־יעלו להג את־חג הסכות: יט זאת תהיה חפאת מצרים וחפאת פל־הגוים אשר לא יעלו להג את־חג הסכות: כ פנים ההוא יהוה על־מצלות וביהודה קדש ליהוה צבאות וכאו פל־הזבחים ולקחו מהם ובשלו בהם ולא־יהיה כנעני עוד בבית־יהוה צבאות פנים ההוא:

עטרת מרים

ג וינקלו אל־המלך שלמה כל־איש ישראל בירח האתנים חדש תשרי בחג הוא החדש השביעי: ד ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הארון: ה ויעלו את־ארון יהוה מציון ואת־אהל מועד מגבעון ואת־פל־פל

הפטרה ליום טוב שני של סוכות לחו"ל

מלכים א, ח

ח ג וינקלו אל־המלך שלמה כל־איש ישראל בירח האתנים בחג הוא החדש השביעי: ד ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את־הארון: ה ויעלו

עטרת מרים הקדש אשר באהל ויעלו העלו אותם הפתנים והלויים העלו את אהל מועד וכלו: ו והמלך שלמה וכל־עדת ישראל שנקלו מעצמם, וראשי העם והזקנים הנזערים עליו

את־ארון יהוה ואת־אהל מועד ואת־פל־כלי הקדש אשר באהל ויעלו אתם הפתנים והלויים: ו והמלך שלמה וכל־עדת ישראל הנזערים עליו אתו לפני הארון מזבחים צאן ובקר אשר

ויהי מקוץ לשבתך בו עולמים כי מעתה לא תשרה השכינה עוד במקום אחר: טו ויסב המלך את פניו אל מול העם ויברך את כל־קהל ישראל וכל־קהל ישראל עמד: טז ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובידו בכת ידו מלא לאמר: יז מן־היום אשר הוצאתי את־עמי את־ישראל ממצרים לא־בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בך להיות על־עמי ישראל שעל ידו באה ההכנה לבחור בירושלים לבנות בה בית: יח ויהי עס־ללב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: יט ויאמר יהוה אל־דוד אבי יען אשר היה עס־ללבך לבנות בית לשמי הטיבתי טוב עשית בזה ולבית תחשב כי היה עס־ללבך: כ רק אתה לא תבנה הבית כי אם־בנך היצא מחלצוך הוא יבנה הבית לשמי: כא ויקם יהוה את־דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב על־כפא ישראל כאשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל: כב ואשם שם מדבור מקום לארון א־ש־שם בזה הארון ברית יהוה לחות תבנית אשר פרט עס־ א־בתינו בעת שנתם בהוציאו אתם מארץ מצרים:

ללכת אתו לפני הארון היו מזבחים צאן ובקר אשר לא־יספרו ולא ימנו מרב: ז ובאו ת־הַנְּחִים את־ארון ברית־יהוה אל־מקומו אל־דבור הבית אל־קדש הקדשים אל־תחת פנפי הפרוכים שעשה שלמה, ועמדו בארון וגובה הפרוכים ההם היה עשר אמות: ח כי הפרוכים שעשו מתחלה פְּרָשִׁים פְּנָפִים אל־ מקום עמידת הארון ויסבו הפרוכים על־הארון ועל־בדיו מלמעלה: ט ויארכו משבו הבדים לחזן כלפי המזרח ויראו ראשי הבדים בפרוכת שכנגד הפתח באמה מרקסין מן־הקדש על־פני לפני הדביר היותם דוחקין ובלטין בפרוכת פעו שני דדי אשה ולא יראו החוצה ויהיו שם עד היום היה עד אשר נגזו בימי יאשיהו: י אין בארון רק שני לחות האבנים אשר הנח שם משה בחרב אשר פרת יהוה עס־בני ישראל בצאתם מארץ מצרים: יא ויהי בצאת הפהגים ששאו הארון מן־ הקדש והענן מלא את־בית יהוה: יב ולא־יכלו הפהגים לעמד בהיכל ובעורה לשרת מפני הענן כי־מלא כבוד־יהוה את־ בית יהוה: יג אז בהראות הענן אמר שלמה רואה אני כי באה השכינה כי יהוה אמר לשכן בערפל: יד הואיל ובאה השכינה בנה בניתי אם כי בית זבל לך

בערפל: יד בנה בניתי בית זבל לך מכון לשבתך עולמים: טו ויסב המלך את־פניו ויברך את כל־קהל ישראל וכל־קהל ישראל עמד: טז ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובידו מלא לאמר: יז מן־היום אשר הוצאתי את־עמי את־ישראל ממצרים לא־בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בך להיות על־עמי ישראל: יח ויהי עס־ללב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: יט ויאמר יהוה אל־דוד אבי יען אשר היה עס־ללבך לבנות בית לשמי הטיבתי כי היה עס־ללבך: כ רק אתה לא תבנה הבית כי אם־בנך היצא מחלצוך הוא יבנה הבית לשמי: כא ויקם יהוה את־דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי ואשב על־כפא ישראל כאשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל: כב ואשם שם מקום לארון א־ש־שם ברית יהוה אשר פרת עס־א־בתינו בהוציאו אתם מארץ מצרים:

”בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – ”השמים כסאי” עד והי’ מידי חודש בחדשו גו”’, ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ”ק מורי וחמי אדמו”ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע.”

התוועדות חלק א תשמ”ה עמוד 351

עטרת מרים

יח וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גֹגַב עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאִפִּי בְּגַלּוּל רִשְׁעָתָם בְּיָמִים קְדֻמוֹנִים: יט וּבְקִנְיַתִּי כַעֲבוּר קִנְיַתִּי בְּאִשׁ-עֵבֶרְתִּי דִּבְרַתִּי מִשְׁבַּע אֲנִי אִם-לֹא בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל: כ וְרַעַשׂוּ וְרָעוּ מִפְּנֵי דְגֵי הַיָּם

עטרת מרים

וְנִזְדַּעְתִּי וּמְפֹרָסִם לְעֵינַי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כֹּל כִּי-אֲנִי יְהוָה וְאִין עוֹד וּלְחִי: א וְאַתָּה בְּנִדְאָרְךָ הַנִּבְאָ שִׁחַדְתִּי לָךְ נִבְאָה פְרִטִית בִּיחִיד עַל-גֹּבַב וְאַמְרַתְּ כִּה אֶמָר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶפְתָּה אֶלְיָךְ גֹּבַב נְשִׂיאֵי רֹאשׁ מִשְׁדָּךְ וְתִבֵּל שְׂאֵחַר מִפְּלִתוֹ זֹאת וְתִחַנֵּק שְׂנִית וְאַסַּף מִחֲנֻתָיו שְׂנִית עַל יְרוּשָׁלַם:

כ וְשִׁבְבְתִיךָ אַעִיר לָכֵד לְהִיט שׁוֹבֵב וְשִׂשְׂאֲתִיךָ אֶפְתָּה אוֹתְךָ לְהִיט מוֹרֵד וְהַעֲלִיתִיךָ שְׂנִית מִדְּרַבְתִּי צָפוֹן מִמְּקוֹבֵד צָפוֹן וְהִבְאוֹתִיךָ עַל-הַרְי יִשְׂרָאֵל: ג וְהִפִּיתִי אֶפְתָּה בְּקִשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאלְךָ כִּי כִּה מְחֻזָּקִים אַתְּ תִּקְשֶׁת וְהִצִּידִי מִיַּד יְמִינְךָ אֶפְתָּה ד עַל-הַרְי יִשְׂרָאֵל תִּפְּוֹל אֶתָּה וְכֹל-אַנְפִּיד וְעַמִּים אֲשֶׁר אֶתְּךָ לְעִיט לְעוֹפֹת הַיְחֻרִים צְפוֹר כֹּל בַּעַל כְּנָף גַם הַכִּלְתִּי דוֹרֵם וְחַיֵּת הַשְּׂדֵה נִתְּיָד לְאַכְלָה: ה עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה תִּפְּוֹל בְּמִקוֹם תִּמְלַחְמָה כִּי אֲנִי דִּבְרַתִּי וְכוּ יָקוּם נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה: ו וְשִׁלַּחְתִּי-אִשׁ בְּמִגְוֹג גַם בְּמִדְּוֵתָיו וּבְלִשְׁבֵי הָאִיִּים הַמְּפֹרָדִים מִכְּנֵי אֲדָם, וְיִשְׁכְּבוּ לְבַטָּח וְאִי וְיָדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: ז וְאַת־שֵׁם קִדְשִׁי אוֹדִיעַ אֶפְרָסִם בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא-אֶחָל וְלֹא אֵיחַ אֶת־שֵׁם

הַפְטֵרָה לְשַׁבַּת חוּה"מ סוֹכוֹת יְחֻזָּקֵל פֶּרֶק לַח יח וְהָיָה בְּיוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גֹגַב

עַל-אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאִפִּי: יט וּבְקִנְיַתִּי בְּאִשׁ-עֵבֶרְתִּי דִּבְרַתִּי אִם-לֹא בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל: כ וְרַעַשׂוּ מִפְּנֵי דְגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיֵּת הַשְּׂדֵה וְכֹל-הָרֹמֵשׁ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאֲדָמָה וְכֹל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנִהְרָסוּ הַהָרִים וְנִפְּלוּ הַמְּדֻרְגּוֹת וְכֹל-חוֹמָה לְאַרְצָן תִּפְּוֹל: כא וְקִרְאֵתִי עָלָיו לְכֹל-הַרְי חֲרָב נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה חֲרָב אִישׁ בְּאִחִיו תִּהְיֶה לְגֹל הַמְּהוּבָה שֶׁתְּבוֹא בָּהֶם: כב וְנִשְׁפַּטְתִּי אֶתָּה אֶתְּכֶם עִמּוֹ בְּהִיבֵשׁ עָלָיו בְּדָבָר וּבְדָם וְגִשְׁמָה וְאֶבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֲבִי בְרַה אִשׁ וְגִפְרִית אֶמְטִיר עָלָיו וְעַל-אַנְפִּיו וְעַל חֵיל צְבָאוֹת עִמּוֹ וְעַל-עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֶתָּה לְחַסֵּם וּלְאַבְדֵם, וְחַ וְחִשַׁב לִפְנֵי כִּי כִּה יוֹדֵעַ שֶׁשָּׂעוּ לוֹ: כג וְהִתְגַּדַּלְתִּי אֶתָּה מִגִּדְּל וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וּמְקוֹדֵשׁ

וְגִשְׁמָה שׁוֹטְףָ וְאֶבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אִשׁ וְגִפְרִית אֶמְטִיר עָלָיו וְעַל-אַנְפִּיו וְעַל-עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אֶתָּה: כג וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וְנִזְדַּעְתִּי לְעֵינַי גּוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: לד א וְאַתָּה בְּנִדְאָרְךָ הַנִּבְאָ עַל-גֹּבַב וְאַמְרַתְּ כִּה אֶמָר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֶלְיָךְ גֹּבַב נְשִׂיאֵי רֹאשׁ מִשְׁדָּךְ וְתִבֵּל: ב וְשִׁבְבְתִיךָ וְשִׂשְׂאֲתִיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִדְּרַבְתִּי צָפוֹן וְהִבְאוֹתִיךָ עַל-הַרְי יִשְׂרָאֵל: ג וְהִפִּיתִי קִשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאלְךָ וְהִצִּידִי מִיַּד יְמִינְךָ אֶפְתָּה ד עַל-הַרְי יִשְׂרָאֵל תִּפְּוֹל אֶתָּה וְכֹל-אַנְפִּיד וְעַמִּים אֲשֶׁר אֶתְּךָ לְעִיט צְפוֹר כֹּל-כְּנָף וְחַיֵּת הַשְּׂדֵה נִתְּיָד לְאַכְלָה: ה עַל-פְּנֵי הַשְּׂדֵה תִּפְּוֹל כִּי אֲנִי דִּבְרַתִּי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוָה: ו וְשִׁלַּחְתִּי-אִשׁ בְּמִגְוֹג וּבְלִשְׁבֵי הָאִיִּים לְבַטָּח וְיָדְעוּ כִּי-אֲנִי יְהוָה: ז וְאַת־שֵׁם קִדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ

בקבורתם כי רבים יהיו: יג וקברו פלעם הארץ כלם והעסקו בקבורתם והיה להם לשם שמונה יראו כלם כי הם נשמרים מה' ואינם יראים מן־קבר ומפגפה, וזה יהיה יום הפכדי נאם אדני יהוה שיתראה כבוד ה' והשגחתו הפרטית על ישראל ושמירתו אותם מכל פגע: יד ואנשי תמיד יבדילו

ישאלו עֲבָרִים שיעברו תמיד בְּאֶרֶץ לחקור על חללים כדי שיהיו מקַבְרִים את עם העֲבָרִים וְשָׂבִים בְּדַרְכֵיכֶם את הפְּגָרִים הַנִּזְתָּרִים עַל־פְּנֵי הארץ לטהרה. וזאת מקצה מסוף שבעה־חדשים אחר שסימו קבורת אנשי גוג בניאי המון גוג, אז יחקרו ולחפש אחר ההרגים שלא נהרגו בניאי: טו ועברו העֲבָרִים בְּאֶרֶץ הולכי דרכים וְרָאָה עַצְם אָדָם וּבְנָה אֶצְלוֹ צִיּוֹן סִיּוֹן שִׁפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ הולכי דרכים ועשו טהרות עד קברו אתו המקברים אל־גיאי המון גוג: טז כמו שהגיאי הוא יקרא גיא המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם וגם שם־עיר הפסוקה לאותו גיא תקרא המונה על שם המון גוג הנקברים בפסוק לה, וזהו וטתרו הארץ:

המונה וקראו גיא המון גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את־הארץ שבעה חדשים: יג וקברו פלעם הארץ והיה להם לשם יום הפכדי נאם אדני יהוה: יד ואנשי תמיד יבדילו עֲבָרִים בְּאֶרֶץ מְקַבְרִים אֶת־הַנִּזְתָּרִים עַל־פְּנֵי הארץ לטהרה מקצה שבעה־חדשים יחקרו: טו ועברו העֲבָרִים בְּאֶרֶץ וְרָאָה עַצְם אָדָם וּבְנָה אֶצְלוֹ צִיּוֹן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמְּקַבְרִים אֶל־גִּיאי המון גוג: טז וגם שם־עיר המונה וטתרו הארץ:

עטרת מרים

עֲבָרִים אֶת־הַיָּרְדֵן הָיָה אִתָּה וְכָל־הָעָם הָיָה אֵלֶי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: ג על פל־מקום אשר תדרוך פה וְגַלְתֶּם בּוֹ לְכֶם נִתְּתִיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מִשָּׁה: ד מהמדבר

הָיָה אִתָּה וְכָל־הָעָם הָיָה אֵלֶי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: ג פל־מקום אשר תדרוך פה וְגַלְתֶּם בּוֹ לְכֶם נִתְּתִיו כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מִשָּׁה: ד מהמדבר וְהַלְבַּנוֹן הָיָה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל

קדשי עוד להיות מחלל וידעו הגוים פִּי־אֲנִי יְהוָה הַקְדוֹשׁ שׁוֹכֵן בְּיִשְׂרָאֵל: ח הנה באה ונהיתה עת השועה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי ואו ירשם בפועל: ט ויצאו ישבי ערי ישראל יצאו אל השלל ובערו והשיקו יסוקו בידות הכלים ההם שהם של

עין בְּנֶשֶׁק כְּכִי וְזוּ וּמִגֵּן וְצַנְהָ בְּקִשְׁת׃ וּבְחֻצִים וּבְמִקְלֵי יָד וּבְרִמְח׃ הֵיטָ וּבְעֵרֹו כְּהֶם אֲשׁ שִׁבְעֵ שָׁנִים כִּי יְהִי רַבִּים כֹּל קָדִ: י וְלֹא־יִשְׂאוּ עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחַטְבוּ יַחַטְבוּ מִן־הַעֵרֹים כִּי יִסְפְּקוּ בְּכִי הַזֶּה כִּי בְנֶשֶׁק יִבְעֵרוּ אֲשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שְׁלֵלֵיהֶם אֲשֶׁר שָׁלְלוּ אוֹתָם בְּיַמֵּי הַגּוֹלָה וּבָזְזוּ אֶת־בְּזוּיָהֶם נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה: יא וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֲתָנּוּ לְגֹג לְאֲנָשָׁיו מְקוֹם־שֵׁם קָבֵר קָבֵר שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל בְּגֵי הַעֲבָרִים כִּי אֵל קִדְמַת לְמִזְרְחוֹ שֶׁל הַיָּם פְּנִיָה מְרַבִּים הַפְּגָרִים מִפְּסַלֵת גֹּג וְחִסְמַת הִיא חִסְמָה וְחִסְנָה אֶת־הַעֲבָרִים שְׂמֹה כִּי לֹא יִבְצָאוּ עוֹד מְקוֹם פְּנֵי לַעֲבוֹר, וְקָבְרוּ שֵׁם אֶת־גֹּג וְאֶת־פְּל־הַמוֹנָה וְקָרְאוּ אוֹתוֹ גִּיאי המון גוג: יב וּקְבְּרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת־הָאָרֶץ לֹא בְּעָבוֹר בְּבֹדֶם, שְׂבַעַה חֲדָשִׁים יִתְעַסְקוּ

עין בְּנֶשֶׁק כְּכִי וְזוּ וּמִגֵּן וְצַנְהָ בְּקִשְׁת׃ וּבְחֻצִים וּבְמִקְלֵי יָד וּבְרִמְח׃ הֵיטָ וּבְעֵרֹו כְּהֶם אֲשׁ שִׁבְעֵ שָׁנִים כִּי יְהִי רַבִּים כֹּל קָדִ: י וְלֹא־יִשְׂאוּ עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחַטְבוּ יַחַטְבוּ מִן־הַעֵרֹים כִּי יִסְפְּקוּ בְּכִי הַזֶּה כִּי בְנֶשֶׁק יִבְעֵרוּ אֲשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שְׁלֵלֵיהֶם אֲשֶׁר שָׁלְלוּ אוֹתָם בְּיַמֵּי הַגּוֹלָה וּבָזְזוּ אֶת־בְּזוּיָהֶם נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה: יא וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֲתָנּוּ לְגֹג לְאֲנָשָׁיו מְקוֹם־שֵׁם קָבֵר קָבֵר שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל בְּגֵי הַעֲבָרִים כִּי אֵל קִדְמַת לְמִזְרְחוֹ שֶׁל הַיָּם פְּנִיָה מְרַבִּים הַפְּגָרִים מִפְּסַלֵת גֹּג וְחִסְמַת הִיא חִסְמָה וְחִסְנָה אֶת־הַעֲבָרִים שְׂמֹה כִּי לֹא יִבְצָאוּ עוֹד מְקוֹם פְּנֵי לַעֲבוֹר, וְקָבְרוּ שֵׁם אֶת־גֹּג וְאֶת־פְּל־הַמוֹנָה וְקָרְאוּ אוֹתוֹ גִּיאי המון גוג: יב וּקְבְּרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת־הָאָרֶץ לֹא בְּעָבוֹר בְּבֹדֶם, שְׂבַעַה חֲדָשִׁים יִתְעַסְקוּ

עטרת מרים

הפטרה לפרשת וזאת הברכה יהושע פרק א א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל־יהושע בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת ועתה קום עֲבָרִ אֶת־תִּירְדֵן

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל־יהושע בן־נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כִּי אֵלֶי הָיָה עֲבוֹר מִי, לֹא יִבְלָתֶם לַעֲבוֹר אֶת־תִּירְדֵן כִּי עָלְיוֹ נִגְזַר לְכָל יַעֲבוֹר וְעַתָּה קוּם

בְּעוֹד | בַּסּוּף שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלֹאֲבֹנֵי וְלַגְדֵי וְלַחֲצֵי שַׁבָּט הַמְנֻשָּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוֹר עִלְיֶיךָ לְבוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מִשָּׁה עֶבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם

וְנָתַן לָכֶם מְקוֹם מְנוּחָה וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד וְנִשְׁכַּם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יִשְׁבּוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשָּׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבֹרוּ חַמְשִׁים מֵיָוִם לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּלִגְבוּרֵי הַחֵיל שְׂבַבְתֶּם וַעֲבֹרוּ חֲלָצִים וְעוֹרַתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה |

וְנָתַן לָכֶם מְקוֹם מְנוּחָה כַּכֶּם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשָׁבְתֶם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אוֹ תִּאֲחָזוּ בָּהּ מִכָּל מַעֲרַע אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מִשָּׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, הוֹאֵל וְתִקְּמוּ תַּחְנִי: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לָבִד הַדְּבָר הַזֶּה שֶׁחִבַּנּוּ עֲלֵינוּ מִצַּד הַיָּמִין, כִּי גַם וְאֶל־כָּל־ אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְדָּ: יז כָּל־ אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מִשָּׁה פֶּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק אִם יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־

וְהַלְבָּנוּ הַזֶּה וְעַד־הַנְּהַר הַגָּדוֹל נַהַר־פָּרָת כָּל אֶרֶץ הַחַתִּים וְעַד־תַּיִם הַגָּדוֹל כִּי־הָיָה מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ יְהוָה גְּבוּלְכֶם: ה לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתָ עִם־מֹשֶׁה אֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא אֶרְפָּךְ לֹא אֶתֵּן לְךָ חֵילָה וְלֹא אֶעֱזָבְךָ: ו חֶזֶק וַאֲמִץ בְּהַנְּהַת הָעָם

כִּי אִתָּה תִּנְחַל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבוֹתָם לָתֵת לָהֶם: ז רַק חֶזֶק וַאֲמִץ מְאֹד בַּתּוֹרָה לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עֲבָדֶי כִּי לֹלֵא וְאֵת, לֹא תוֹעֵל כְּלוֹם בְּהַנְּהַת הָעָם כִּי־אֵל־תִּסְוֹר מִמֶּנּוּ מִסַּפֵּר הַתּוֹרָה יְמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁפִּיל תַּצְלִיחַ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדָּ: ח לֹא־יִמּוֹשׁ סֶפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה הַאֲמֹר בַּמִּקְרָא שֶׁלִּפְנֵי מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכְּתוּב בּוֹ כִּי־אֵז תַּצְלִיחַ אֶת־דְּרָכְךָ וְאֵז תִּשְׁפִּיל: ט הִלּוֹא צִוִּיתִיךָ חֶזֶק וַאֲמִץ בְּמַלְחָמָה מִלִּי הַאֲוִיב אֶל־תַּעֲרֵץ וְאֶל־תַּחַת כִּי עִמָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדָּ: י בַּיּוֹם שֶׁתָּמוּ יְמֵי כָבִד אֲבָל מִשָּׁה וַיִּצְוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שֹׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבֹרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה וַיִּצְווּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיַּי מִאֲכָלִים וּלְחֵי הַלֶּחֶם, כִּי כִּשְׂבַעַת בְּאָדָר שְׁפֵט מִשָּׁה לְקַטּוֹ מִן־שֶׁהִסְתַּפְקוּ בּוֹ עַד ט"ו בְּנִסָּן כִּי

לֵאמֹר: יא עֲבֹרוּ | בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה וַיִּצְווּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ: יב וְלֹאֲבֹנֵי וְלַגְדֵי וְלַחֲצֵי שַׁבָּט הַמְנֻשָּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוֹר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מִשָּׁה עֶבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד וְנִשְׁכַּם טַפְכֶם וּמִקְנֵיכֶם יִשְׁבּוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מִשָּׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבֹרוּ חַמְשִׁים מֵיָוִם לִפְנֵי אַחֵיכֶם בְּלִגְבוּרֵי הַחֵיל וְעוֹרַתֶם אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֵיכֶם כַּכֶּם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשָׁבְתֶם לָאָרֶץ יִרְשַׁתְכֶם וַיִּרְשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מִשָּׁה עֶבֶד יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן, הוֹאֵל וְתִקְּמוּ תַּחְנִי: טז וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כָּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא־כָל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ נִלְדָּ: יז כָּל־ אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מִשָּׁה פֶּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יְהוָה יְהוָה אֱלֹהֵיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר

עטרת מרים
אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמַת כְּרִין מוֹרֵד
בְּמַלְכוּת רַק חֶזֶק וְאִמּוּן לַעֲנֹשׁ
הַמּוֹרְדִים וְלֹא לְמַחֹל עַל כְּבוֹדֶךָ:

הִיָּה עִם־מֹשֶׁה: יְהִי כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה אֶת־
פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ
יוֹמַת רַק חֶזֶק וְאִמּוּן:

עטרת מרים
מֹשֶׁה וְלֹא זֹאת לְכָר, כִּי נָם: יְהִי כָּל־
אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה וְיִרְוֹד אֶת־פִּיךָ
וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכֹל

בגלל שבצאתם ממצרים ישבו כל בני ישראל באותם ענני כבוד,
באותה סוכה – נקבעה גם מצוות סוכה באופן ש"כל ישראל ראויים
לישב בסוכה אחת"
מישיחת וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח

המשך ביאור למס' קידושין ליום שני עמ' א

37 הגמרא מקשה על רב שסובר ששליח נעשה עד: מיתבי, שנינו
38 בברייתא, אָמַר לְשִׁלְשָׁה אַנְשִׁים "צֵאוּ וְקַדְשׁוּ לִי אֶת הָאֵשֶׁה", הדין
39 הוא ש אֶחָד מהם נעשה שְׁלִיחַ ומקדש את האשה ואילו השְׁנַיִם
40 הנוספים נעשים עֲדִים, דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי. וְבֵית הֵלֵל אֹמְרִים, כּוֹלֵם
41 שְׁלוּחִין הֵן, כל השלשה נעשים שלוחיו של הבעל לקדש, וְאִין
42 שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עד. ואף אחד מהם אינו יכול להעיד על הקידושין. עַד
43 כָּאֵן לֹא פְּלִיגֵי בֵּית שְׁמַאי עַל בֵּית הֵלֵל אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה אַנְשִׁים, לפי
44 שבאופן כזה יכולים השליחים להיחלק, כאשר אחד מהם מקדש
45 ואילו השנים הנוספים יהיו עדים, אָכֵל בְּשִׁלּוּחַ הַבֶּעַל רַק שְׁנַיִם, דְּבָרֵי
46 הֵלֵל לֹא מַצְטַרֵף הַשְּׁלִיחַ, ואין האשה מקודשת, וקשה על רב
47 שאמר שליח נעשה עד. מתרצת הגמרא: הוא – רב, דְּאָמַר שְׁלִיחַ
48 נעשה עד, סבר כִּי הָאֵי תָנָא – כשיטת התנא דלהלן, ששנה את
49 מחלוקת בית שמאי ובית הלל באופן אחר. דְּתַנָּא, רַבִּי תַנְן אֹמְרִים:
50 אדם שרוצה לשלוח שליח לקדש עבורו אשה, בֵּית שְׁמַאי
51 אֹמְרִים, די אם ישלח שְׁלִיחַ אחד וְעַד אֶחָד נוסף עמו, כיון ששליח
52 נעשה עד, ויצטרף השליח עם העד להיות שני עדים. וְבֵית הֵלֵל
53 אֹמְרִים, צריך הוא לשלוח שְׁלִיחַ אחד ועוד שְׁנַיִ עֲדִים נוספים, כיון
54 שאין שליח נעשה עד. א"כ בית שמאי סוברים ששליח נעשה עד,
55 ורב סבר כבית שמאי. מקשה הגמרא: וְכִי יתכן שרב יאמר את
56 דבריו כְּבֵית שְׁמַאי ולא כבית הלל. מתרצת הגמרא: אִיפּוּךְ – הפוך
57 את השיטות, ובית הלל הם שאמרו שליח ועד אחד לפי ששליח
58 נעשה עד, ובית שמאי סוברים שליח ושני עדים מכיון ששליח לא
59 נעשה עד. נמצא אם כן, שרב שאמר שליח נעשה עד סובר כבית
60 הלל.
61 הגמרא מביאה גירסא אחרת במחלוקת רב ורבי רב שילא, ולפיה
62 אין קושיא על רב כלל: וְרַב אֶחָא פְּרִיָּה דְּרַבָּא מְתַנֵּי אִיפְכָא – שנה
63 את השיטות במחלוקת זו להיפך ממה ששנינו, שרב הוא שְׁאֵמַר
64 אִין שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עד, ואילו רַבִּי רַבִּי שִׁילָא אֹמְרִי שְׁשִׁלִיחַ כֵּן נַעֲשֶׂה
65 עד. ופוסקת הגמרא, וְהִילְכֵתָא, שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עד.
66 הגמרא מביאה את דברי רב נחמן בענין שליח נעשה עד: אָמַר רַבָּא
67 אָמַר רַב נַחְמָן, מי שְׁאֵמַר לְשְׁנַיִם: צֵאוּ וְקַדְשׁוּ לִי אֶת הָאֵשֶׁה, אותם
68 שנים הֵן הֵן שְׁלוּחָיו לְקִידוּשִׁין הֵן הֵן עֲדָיו לְהַעֲדֵי עַל הַקִּידוּשִׁין. וְכֵן
69 כְּגִידוּשִׁין, אם שלח שנים לגרש את אשתו, אותם השנים הם
70 השלוחים למסור את הגט ליד האשה, ואף יכולים הם להעיד על
71 כך שהאשה התגרשה.

1 בחרב בני עמון. מה הנהרגים ב חרב בני עמון אין אתה נענש עליו,
2 שהרי לא נהרגו לדעתך, אף על הריגת אוריה החתי אי אתה נענש
3 עליו. מאי טעמא שאין אתה נענש על הריגתו, לפי שמוֹרֵד בְּמַלְכוּת
4 הוּא, וחייב מיתה, דְּקָאֵמַר לִיה אוריה לדוד, וְאֵדְנִי יוֹאֵב וְ(כֹל) עֲבָדֵי
5 אֲדִי עַל שְׁנֵי הַשְּׂדֵה הַיָּנִים' ומאחר וכינה את יואב 'אדון' בפני דוד
6 המלך, נחשב דבר זה למרידה במלוכה.
7 אָמַר רַבָּא, אפילו אם תִּמְצֵי לֹזֵמַר – אם תפרש, שְׂכַר שְׁמַאי שְׁחִיב
8 מיתה את המשלח שליח להרוג את הנפש, שְׁשִׁנֵי כְּתוּבִים הֵנְאִים
9 בְּאֶחָד מִלְּמִדֵּין והוא ההוא לא דְרִישׁ, ולדבריו בכל התורה כולה יש
10 שליח לדבר עבירה, מכל מקום מוֹרֵד הוא בְּאֹמְרֵי לְשִׁלוּחֵי צֵא עֲזוּל
11 אֶת הָעֲרֻוֹת, וְאָכּוּל אֶת הַחֶלֶב, שְׁהוּא [השליח] חִיב וְשׁוּלְחֵיו פְּטוּר,
12 ולא אומרים כאן שלוחו של אדם כמותו ויתחייב המשלח. והטעם,
13 לפי שְׁלֵא מְצִינֵי כְּכֹל הַתּוֹרָה כּוֹלֵל זֶה נִהְנֶה זֶה מִתְחִיב – שלא
14 מצאנו שאדם נהנה וחבירו מתחייב על ידי כך, ולכן בדברים שיש
15 בהם הנאה ודאי הוא שהשליח מתחייב, ולא המשלח.
16 הגמרא דנה באדם שנשלח לעשות דבר, האם יכול להעיד עליו
17 לאחר זמן: אִיתְמַר, רב אָמַר שְׁלִיחַ שנשלח לקדש אשה נַעֲשֶׂה עַד
18 על הקידושין ומצטרף לעד נוסף להעיד עליהם. דְּבִי רַבִּי שִׁילָא
19 חולקים וְאָמְרִי, אִין שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עַד ולפיכך הוא צריך לקדש את
20 האשה בפני שני עדים אחרים. מבררת הגמרא: מאי טעמא דְּבִי רַבִּי
21 שִׁילָא, אִילִימָא – אם תאמר שהסיבה היא משום דְּלֵא אָמַר לִיה
22 המשלח הוּוּ לִי עַד – היה לי עד על הקידושין, וכל עוד שהמקדש
23 לא ייחד עדים לקידושין אין האשה מקודשת. אֲלֵא מַעֲתָה אם
24 קִידֵשׁ את הָאֵשֶׁה בְּפָנֵי שְׁנַיִם, וְלֹא אָמַר לָהֶם אֶתֶם עֲדָי – ולא ייחד
25 אותם להיות לו לעדים על הקידושין אלא קידשה סתם, הָכִי נִמְי
26 דְּלֵא הוּוּ קִידוּשִׁי – האם אף באופן כזה לא יחולו הקידושין משום
27 שלא ייחדו את העדים מתחילה, הלוא בודאי חלים הן. אם כן, הוא
28 הדין השולח קידושין ע"י שליח, שאף שלא אמר לו להיות עד
29 עליהם, יכול הוא להעיד והאשה מקודשת. אֲלֵא הַסְּבַר הַמַּחְלוּקַת
30 הוא כן, רב אָמַר שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עַד, אֲלוּמֵי קָא מְאִלִּימָנָא לְמִלְתֵּיהּ –
31 חיזוק יתר אנו נתנים לעדותו כאשר היא נעשתה על ידו, מאשר
32 עדות על ראייה לחוד. דְּבִי רַבִּי שִׁילָא אֹמְרִי אִין שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה עַד, כִּיֵּן
33 – מאחר דְּאָמַר מַר שְׁלוּחֵי שְׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, מִמִּילָא הֵנָּה לִיה הַשְּׁלִיחַ
34 כְּנִפְיָהּ של המשלח. וכשם שאין אדם מעיד על קידושי עצמו, אף
35 השליח שהוא כמותו אינו יכול להעיד על הקידושין הללו שהוא
36 היה בהם השליח.

לוח תהלים

יום ראשון, ט' תשרי < פרק כ. מפרק מט עד פרק נד ופרקים קיב-קיד

יום שני, י' תשרי < פרק כ. מפרק נה עד פרק נט ופרקים קטו-קנ

יום שלישי, י"א תשרי < פרק כ. מפרק ס עד סוף פרק סה

יום רביעי, י"ב תשרי < פרק כ. מפרק סו עד פרק סח

יום חמישי, י"ג תשרי < פרק כ. מפרק סט עד פרק עא

יום שישי, י"ד תשרי < פרק כ. מפרק עב עד פרק עז

שבת קודש, ט"ו תשרי < פרק כ. מפרק עז עד פרק עח

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ט' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלא, ובוה יוכן היות... עד עמ' קלא, וכדלקמן.

האות וא"ו של שם הוי", וכפי שתורה ומצוות הן ב"כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר מאשר ענין התורה? מתרין רבנו זקן: **אַלָּא שְׁהוּא כְּחֹתֶם הַמְּתַהַפֵּה**, – שמה שבחותרם הוא צד ימין, הרי בדבר שעליו חותמים הוא צד שמאל, וכן להיפך; וכן גם מה ש"בולט" בחותרם, ש"שוקע" בדבר שעליו חותמים, והאותיות השקועות שבחותרם יוצאות בולטות בדבר שעליו חותמים – כך כאן, שמדריגת המצוות כפי שהן ב"כתר", בלמעלה מהשתלשלות, במדריגה עליונה יותר, יורדת בהשתלשלות הספירות למטה מענין התורה, שב"כתר" התורה היא במדריגה תחתונה יותר מאשר מצוות. **וְנִעְוִין תְּחַלְתֵּן כְּסוּפֵין**, –

זְכוּה יוֹכֵן הַיּוֹת הַמְּצוֹת כְּמַלְכוּת – ה' שֶׁל שֵׁם הַיּוֹי"ה, – כפי שהמצוות הן בענין של "ספירות" ובאותיות שם הוי", הרי ב"ספירות" זו ספירת ה"מלכות", ובאותיות שם הוי"ה הרי זו האות ה' אחרונה של שם הוי", **וְהַתּוֹרָה** – כפי שהיא ב"ספירות" ובאותיות של שם הוי", היא ב"זעיר אַנְפִּין" – (מדות), האות **וְא"ו שֶׁל שֵׁם הַיּוֹי"ה**, הַגֵּם – למרות, **שְׁלִמְעֵלָה** – כפי שמצוות ותורה הן במדריגת "כתר" ב"אַרְיֵךְ אַנְפִּין" הַמְּצוֹת הֵן ב"גִּלְגֻלְתָּא", – ב"גולגולת" ובמקיף שעל המוחין, ב"לְבַנְיָנִית", – בבחינת "לובן" (חסדים של "אריך אנפין"), היא ה"אַרְחָא" דְּב"פְּלִגְוֹתָא דְשַׁעְרֵי", – ה"אורח" (הדרך) שיש בהתחלקות של השערות, **דְּמַתְּפְּלִגָּא לְתַרְבִּיג אַרְחִין** – המתחלקים ל-613 דרכים והמשכות **דְּאֲרִיחָא שְׁב"זְעִיר אַנְפִּין**, – של תורה אשר ב"זעיר אנפין", הרי שהמצוות הן בבחינת "גולגלתא" ומקיף, שלמעלה ממוחין "חכמה", **וְשֶׁרֶשׁ הַתּוֹרָה דְּנִפְקָא מִ"חֻכְמָה עֵלְאָה"** – שבאה מ"חכמה עליונה" – היא רק באה מ"חכמה עילאה", אבל שרשה הוא למעלה מ"חכמה עילאה", הוא ב"מְחָא סְתִימָאָה" ד"אַרְיֵךְ אַנְפִּין", – בבחינת "מוחא סתימאה" של "אריך אנפין", חכמה סתומה שב"כתר", **וְהִינּוּ** – איזו בחינה בתורה היא ב"חכמה סתימאה" (סתומה) שלמעלה לגמרי משכל ומהשגה, **הַחֻכְמָה דְּטַעְמֵי הַמְּצוֹת**, – שהם "סתום ונעלם", ורק בביאת המשיח הוא יגלה טעמי המצוות, שאז תתגלה "חכמה סתימאה", החכמה הסתומה. הרי, כפי שתורה ומצוות הן ב"כתר", המצוות הן בבחינה עליונה יותר מאשר התורה, שהתורה היא ב"חכמה סתימאה", ענין המוחין שב"כתר", ואילו מצוות הן ב"גולגלתא", בגולגולת ובמקיף שלמעלה מחכמה-סתימאה שבכתר. כיצד, איפוא, הדבר שכפי שתורה ומצוות הן ב"ספירות" ובאותיות של שם הוי", התורה למעלה מן המצוות (מצוות הן ב"מלכות", אות ה' אחרונה של שם הוי", ותורה היא ב"ז"א",

אגרת הקדש

ובוה **יוֹכֵן הַיּוֹת הַמְּצוֹת כְּמַלְכוּת ה' שֶׁל שֵׁם הַיּוֹי"ה וְהַתּוֹרָה בּו"א וְא"ו שֶׁל שֵׁם הַיּוֹי"ה**. הַגֵּם שְׁלִמְעֵלָה בּו"א הַמְּצוֹת הֵן בְּגוֹלְגֻלְתָּא בְּלְבַנְיָנִית הִיא הָאוֹרְחָא דְּבַפְּלִגְוֹתָא דְשַׁעְרֵי דְּמַתְּפְּלִגָּא לְתַרְבִּיג אֹרְחִין דְּאוֹרִיחָא שְׁבּו"א וְשֶׁרֶשׁ הַתּוֹרָה דְּנִפְקָא מִ"ע הוּא כְּמוֹ"ס דָּא"א וְהִינּוּ הַחֻכְמָה דְטַעְמֵי הַמְּצוֹת אֵלָּא שֶׁהוּא כְּחוֹתֶם הַמְּתַהַפֵּךְ וְנִעְוִין תְּחַלְתֵּן בְּסוּפֵין הוּא כַּח הָא"ס ב"ה לְבְּרֹא יֵשׁ מֵאִין וְלֹא ע"י עֵלָה וְעֵלּוּל שִׁיחִיהָ הָעֵלּוּל מוֹקֵף מְעִילָתוֹ וְכַמֵּל כְּמִצִּיאוֹת רַק יִהְיֶה הַיֵּשׁ דְּבַר נִפְרָד מֵאֲלֻקוֹת כְּכַדִּי שִׁיחִיהָ הַמֵּאֲצִיל ב"ה מִלֶּךְ עַל כָּל הַנִּפְרָדִים ע"י שִׁיקּוּמוֹ מִצּוֹתָיו שִׁיחִיהָ עֲלֵיהֶם וְסוּף מַעֲשֵׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחַלָּה וְלִכֵּן אִמְרוּ בִירוּשָׁלַיִם וְלִית לִיה לְר"ש שְׁמַפְסִיק

שה"תחילה" והמדריגה העליונה שב"כתר", ששם המצוות מושרשות, נעוצה בסוף ובמדריגה האחרונה של ספירות, ב"מלכות", **הוּא כַּח ה'אִינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא' לְבְּרֹא יֵשׁ מֵאִין**, – כוח זה (כתר) ישנו, כנוצר לעיל, בספירת ה"מלכות", שממנה נעשית ההתהוות של "יש מאין", **וְלֹא עַל-יְדֵי עֵלָה וְעֵלּוּל, שִׁיחִיהָ הָעֵלּוּל מִקֵּץ מְעִילָתוֹ וְכַמֵּל כְּמִצִּיאוֹת**, – ל"עילה" שלו, שמסוג התהוות כזו אי אפשר שתתבצע כוונת ותכלית הבריאה, **רַק יִהְיֶה הַיֵּשׁ** – בהרגשתו, **דְּבַר נִפְרָד מִ** – מקורו, **מֵ- אֲלֻקוֹת, כְּכַדִּי שִׁיחִיהָ הַמֵּאֲצִיל בְּרוּךְ-הוּא מִלֶּךְ עַל כָּל** – הנבראים שבהרגשתם הם הַנִּפְרָדִים, – מאלקות, **עַל-יְדֵי שִׁיקּוּמוֹ מִצּוֹתָיו שִׁיחִיהָ עֲלֵיהֶם**, – שדוקא על-ידייזה מתבצעים הרצון והכוונה של הבריאה, מה ש"עלה ברצונו אגא אמלוך", ו"מלוכה" היא דוקא על דברים המרגישים עצמם כנפרדים, והם בטלים למלך, ביטולם של הנבראים לאלקות בא על ידי ענין המצוות המעשיות הנעשות מן ועל-ידי נבראים גשמיים שהתהוותם היא מספירת ה"מלכות", **וְ"סוּף מַעֲשֵׂה** – המצוות שמקיימים בדברים גשמיים, עלו **בְּמַחֲשָׁבָה תְּחַלְתֵּן**. – שהיא למעלה גם מ"ראשית" המחשבה, שב"תחלה" ובמדריגה העליונה יותר

שלי' וולד). "ואומר להלן בירושלמי, אמר רבי יוחנן וְכָל הַלּוּמְד שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת – נַח לוֹ שְׁנַת הַפְּכָה שְׁלִיתוּ עַל פְּנֵי וְכוּ", – הוספת כ"ק רבינו: "ואין וולד" – ולא היה נולד לכתחילה, הוא משתמש בלשון זה דוקא, שנוח לו שנתהפכה שלייתו, ואינו אומר סתם – שנוח לו שלא היה נולד, כִּי הַשְּׁלִיא נּוֹצְרָה תַחֲלָה מִהַטְּפָה, וְהָיָא לְבִדָּה הֵיחָד עֶקֶר הַנּוֹלֵד עַד אֲרֻבָּעִים יוֹם שֶׁהַתַּחֲלִילָה צוֹרֵת הַנּוֹלֵד. וְכֵךְ הַמְצוֹת הֵן עֶקֶר הַתּוֹרָה וְשֵׁשׁ, הֵנָּם – לַמְרוֹת, שֶׁהַמְצוּהָ הִיא

גּוֹפְנִית וְ – אֵילוֹ, הַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָה, – שֶׁהִיא דָּבָר רוּחָנִי, הוֹסַפְתָּ כ"ק רבינו: "ול"ק דא"כ למה תורה למ' ממצות כדלעיל", רַק שְׁוָה – הַמְצוּת הֵן בְּחִיצוֹנִיּוֹת – עליונותן מתבטאת בענין מקיף, לא בענין פנימי, וְזֶה – תורה היא בְּפְנִימִיּוֹת, – ומכניסה נשמה וחיות במצוות, וְכִדְלִקְמָן. – וכפי שיוסבר להלן. הרי כיוון שהוא לומד תורה ואינו רוצה לקיים מצוות, חסר הרי העיקר והשרוש של תורה, ולכן נוח היה אילו שלייתו מתהפכת ולא נשאר ממנו כלום.

של מחשבה, ישנם הכוונה והרצון למצוות מעשיות הנעשות בדברים גשמיים. וְלָכֵן אָמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם: "וְלִית לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן – הָאֵם לֹא סוֹבֵר ר' שמעון שְׁמַפְסִיק לְלוּלָב וְכוּ", – שְׁמַפְסִיק מְלִימוֹד הַתּוֹרָה כְּדִי לְקַיֵּם מִצְוֵה בּוֹמֵן שִׁישׁ

לקיימה, כמו בקיום מצות לולב, בירושלמי שם מקשה כך על מה שאמר רבי שמעון, שהוא ו"החברים" שלו אינם מפסיקים מלימוד התורה גם לא לקריאת שמע, שואלים על כך בירושלמי: האם לא סובר רבי שמעון שמפסיקים

מלימוד התורה כדי לקיים מצוה בזמנה – כמו לולב וסוכה, שכך הרי צריך להיות גם ביחס למצות קריאת שמע? אלא, להלן, מחלק בירושלמי בין קריאת שמע לבין שאר המצוות. שכן, זה "שינון" וזה "שינון": לימוד התורה וקריאת שמע הם שניהם ענין של שינון ולימוד, ואילו ביחס למצוות מעשיות בודאי שמודה רבי שמעון שמפסיקים מלימוד התורה כדי לקיים מצוה בזמנה. הוספת כ"ק רבינו: "ובענין התורה עצמה ג"כ יש קדימת המצות, דמהן התחלתה ותלוי קיומה (בדוגמת

אגרת הקדש

לְלוּלָב וְכוּ' וְכָל הַלּוּמְד שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת נּוּחַ לוֹ שְׁנַת הַפְּכָה שְׁלִיתוּ עַל פְּנֵי וְכוּ' כִּי הַשְּׁלִיא נּוֹצְרָה תַחֲלָה מִהַטְּפָה וְהָיָא לְבִדָּה הֵיחָד עֶקֶר הַנּוֹלֵד עַד מ' יוֹם שֶׁהַתַּחֲלִילָה צוֹרֵת הַנּוֹלֵד. וְכֵכָה הַמְצוֹת הֵן עֶקֶר הַתּוֹרָה וְשֵׁשׁ הֵנָּם שֶׁהַמְצוּהָ הִיא גּוֹפְנִית וְהַתּוֹרָה הִיא חֲכָמָה רַק שֶׁזֶה בְּחִיצוֹנִיּוֹת וְזֶה בְּפְנִימִיּוֹת וְכִדְלִקְמָן.

~ יום שני י' תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלא, והנה כמו"כ מזיווג... עד עמ' 262, כנ"ל.

וזיווג "ז"א" ו"מלכות" בפרט, ומצד זה שה"ק" של "אור אין סוף" מלוּבָב בספירות, שבגלל זה יכולה להיות מהם ההתהוות של מציאות "יש", כך גם שמיחוד זיווג "ז"א" ו"מלכות" מהספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה מתהווים הנבראים של

עולמות אלה (וכפי שיסכם רבנו הזקן, שגם בהם ישנה ההתלבשות של הארה מה"ק" של "אור אין סוף"), עֲלִיָּדִי אֹדֵר הַנְּשֻׁמָּה שְׁבָתוֹכָן,

שְׁחִיָּא – הַנְּשֻׁמָּה הִיא, אֲלֻקוֹת, מִהַפְּלִיָּם דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, – עֲשֵׂר הַכְּלִים שֶׁל "מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת" יורדים בספירות של בריאה-יצירה-עשיה להיות הנשמה

וְהֵנָּה, כְּמוֹ כֵּן מְזוּוּג – וַיְחֹדֵר, וְעִירָאֲנִיָּין וְנוֹקְבָא דְּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה – "ז"א" (מדות) ו"מלכות" של העולמות בריאה-יצירה-עשיה, נִבְרָאוּ מֵאֵין לִישׁ כָּל הַנְּבְרָאִים – שֶׁל עוֹלָם ה"בריאה", וְהַנְּצִרִים – היצורים של עולם ה"יצירה",

וְהַנְּעֲשִׂים, – הַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם ה"עשיה", כפי שהוסבר לעיל, הרי מ"מלכות דאצילות" ומהזיווג של "ז"א" ו"מלכות" דאצילות

מתהווים הנשמות והמלאכים של עולם ה"בריאה", נבראים שהם כבר ענין של "יש", וכפי שהסביר רבנו הזקן, הרי זה על ידי כוח ה"אין סוף" הנמשך ב"מלכות" בכלל וביחוד

אגרת הקדש

וְהֵנָּה כְּמוֹ כֵּן מְזוּוּג וְזוּ"ן דְּבִי"ע נִבְרָאוּ מֵאֵין לִישׁ כָּל הַנְּבָרָאִים וְהַנְּצִרִים וְהַנְּעֲשִׂים ע"י אור הנשמה שבתוכן שהיא אלקות מהכלים די"ס דמל' דאצי' וגם בתוכה הארת

שְׁחִיָּא – הַנְּשֻׁמָּה הִיא, אֲלֻקוֹת, מִהַפְּלִיָּם דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, – עֲשֵׂר הַכְּלִים שֶׁל "מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת" יורדים בספירות של בריאה-יצירה-עשיה להיות הנשמה

40. שבת פ"א ה"ב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר אשר כ"ז הוא ג"כ לפני' בירוש' ברכות (פ"א ה"ב) אלא ששם מקדים סוכה ללולב ובשבת לולב ואח"כ סוכה, ולכן מסתבר דכאן הכוונה לסוגיית שבת דוקא (והטעם י"ל כי בשבת הוא עיקר דין זה). אבל צ"ע: בשני הסוגיות (בש"ס לפנינו) "לעשות לולב ולעשות סוכה" – והחילוק מובן. וראה שו"ע אדה"ז ח"א ח"א ר"ס תרמ"א. ואכ"מ." וראה לקו"ש חלק כ' ע' 267 הערה 10. ושי"נ.

במדריגה האחרונה של עולם ה"עשיה", שהיא "מלכות דעשיה". ועל כך הוא אומר, שהארת ה"קו" המאירה עד "מלכות דעשיה" (לא מצד ההתלבשות בכלים ד"אצילות", כ"אם ענין ה"קו" המאיר ב"א"ק" (אדם קדמון) – נמצאת

בכל
ההשתלשלות,

במדריגה התחתונה של "מלכות דעשיה" הבאה מהמחשבה הקדומה ד"א"ק", הרי ענין זה והארה זו מה"קו" מאיר ומתלבש באור הנשמה של עשר הספירות של העולמות בריאה-יצירה-עשיה, שהוא אלקות. והארה דהארה, – מה"קו", מתלבשת

בנפש רוח דעשר ספירות דבריאה-יצירה-עשיה, – לא רק באור הנשמה, אלא גם בנפש רוח, ואף גם בכל הכלים שלקוחים. בכלים של ספירות בריאה-יצירה-עשיה, למרות שאין הם אלקות, שמצד הארת ה"קו" מהכלים דאצילות לא מאירה שם ההארה, שכן "אצילות" אינו מאיר ואינו מתלבש בענין שאיננו אלקות, אך מצד ה"קו" עצמו שלמעלה מ"אצילות" יורדת (מצד המחשבה הקדומה של 'אדם קדמון') הארת ה"קו" באופן של הארה דהארה גם בכלים של ספירות בריאה-יצירה-עשיה. והארה דהארה דהארה, – כלומר המדריגה השלישית של הארה, הוא פכל הנבראים – של עולם ה"בריאה", ונוצרים – של עולם ה"יצירה", ונעשים, – של עולם ה"עשיה", שעל-ידיה מאירה בכל נברא ונוצר ונעשה, הכוונה שבמחשבה הקדומה ד"א"ק", שעל הנברא ונוצר ונעשה להשלים, וכוונה זו היא החיות של הנברא ונוצר ונעשה. הענין של "הארה דהארה דהארה" הוא, שהארה איננה העצם, אבל היא עדיין אותה מהות של הענין שממנו באה ההארה, כך שהארת ה"קו" היא עדיין מהות של אלקות, ואשר לכן היא מתלבשת רק באור הנשמה של הספירות שהוא אלקות. הארה דהארה כבר אינה המהות של המדריגה הקודמת, אך היא עדיין המציאות של הענין הקודם, שלכן ההארה דהארה מתלבשת בנפש ורוח של ספירות בריאה-יצירה-עשיה, שכבר אינה המהות הקודמת (זה לא אלקות), אך זה עדיין המציאות של אותו ענין, ענין רוחני של כלים ושל ספירות, שלמרות שאין זה אלקות הרי זה גם כן לא מציאות של נברא. הארה דהארה דהארה היא כבר גם לא המציאות של ההארה האורייגנית, שלכן ההארה דהארה דהארה של ה"קו" מתלבשת בכל הנבראים, נוצרים ונעשים שהם מציאות של נבראים. כמו שכתוב: "הימים וכל אשר בהם, –

והאלקות של הספירות של בריאה-יצירה-עשיה. וְגַם בְּתוֹכָהּ – ב"מלכות דאצילות", ישנה הארת ה"קו" דאור אין-סוף – שמצד אור ה"קו" שהוא מעין המאור, יכולה להיות ההתהוות של "יש מאין", כפי שהסביר לעיל, המלפז

באצילות
ה"פרסא", – והמסך

שבין "אצילות" ל"בריאה", שהאור של בריאה-יצירה-עשיה יהיה מהות אחרת מאשר האור של "אצילות". והארת ה"קו" שהיה מאיר בכלים דעשר ספירות דמלכות – של "אצילות", – בקו ה"פרסא" עמהם, ומאיר בהם – בשלושים

הכלים של "מלכות דאצילות" הנעשים נשמה לבריאה-יצירה-עשיה, בבריאה-יצירה-עשיה כמו באצילות ממש. – ענין זה של ההארה מה"קו" שהאיר בכלים דאצילות, הוא גם אחרי שנעשה פרסא ומסך בין "אצילות" ל"בריאה-יצירה-עשיה", והאור של בריאה-יצירה-עשיה אינו בכלל מהות האור שמ"אצילות", אך, כיוון ששלושים הכלים של "מלכות דאצילות" בוקעים את הפרסא, שגם אחרי הפרסא לא יהיה זה ענין אחר לגמרי, ענין של נברא ולא אלקות, אלא הם ענין של אלקות ואשר לכן הם אור הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה (המהווה ומחיה הנבראים של בריאה-יצירה-עשיה), הרי כך גם ההארה מה"קו" שבהם גם כן בוקעת את הפרסא איתם וגם הארת ה"קו" מאירה באור הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה. וכן, גם ה"קו" בעצמו – לא רק הארת ה"קו" המאירה בכלים דאצילות, אלא גם ה"קו" בעצמו, המלפז בסיום וסוף נצח-הוד-יסוד ד'אדם קדמון', שהוא סוף רגלי הישר שלו – של 'אדם קדמון', המסתמים במלכות דעשיה, הנה הארת ה"קו" מאירה משם – מנצח-הוד-יסוד ד'אדם קדמון', ומתלבשת באור הנשמה דעשר ספירות דבריאה-יצירה-עשיה שהוא אלקות. "א"ק" הוא 'אדם קדמון', שענינו הוא – המחשבה הראשונה האוצרת בתוכה ומקיפה את כל סדר ההשתלשלות ("צופה ומביט עד סוף כל הדורות"), ומהפרטים שבמחשבה הקדומה הזו באה החיות של כל סדר ההשתלשלות, ובוה גופא ישנם "יושר" ו"עיוגולים" – "עיוגולים" הוא ענין של "מקיף", המקיף על כל מדריגות ההשתלשלות בהשוואה ובאופן שוה, ש"אצילות" ו"עשיה" מוקפים יחד; ו"יושר" הוא הענין של אור פנימי, הנותן חיות בכל ענין של השתלשלות בהתאם למהות ולמדריגת הענין, הרי רגלי הישר של 'אדם קדמון' מסתיימים

הַכְּלִים – נוֹתֵן פָּהֶם בַּח וְעוֹ לְבָרָא יֵשׁ מֵאִין. – כפי שהוסבר לעיל, הרי התהוות הנבראים שבכל אחד מהעולמות, היא על ידי הכלים של הספירות שבאותו עולם; הרי הכוח שיש לכלים של הספירות להוות "יש מאין" (התהוות שבאה

דוקא מעצמות "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") הוא מפני שמאיר בהם מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין". ומאחר שְׁתַּבְּרִיאָהּ הִיא עַל־יְדֵי הַכְּלִים, – שיש בהם הרי ענין של גבול והתחלקות, לְזוּאת – לכן, הֵם הַנְּבְרָאִים בְּבְחִינַת רְבּוּי וְהַתְּחַלְקוֹת – שאחד שונה מהשני, וְגִבּוּל וְתַכְלִית, – למרות שהכוח להתהוותם בא מה"אור הסובב" שהוא

בלי גבול, אך מפני שהכוח מאיר בתוך הכלים, הרי ההארה האלקית שישנה על ידי הכלים, היא בחינה של התחלקות ובאופן של גבול, וּבְפָרְט – כפי שההארה האלקית ממנה נעשית ההתהוות, באה בגילוי, עַל־יְדֵי הָאוֹתִיּוֹת, בְּנוֹכַח לְעֵיל. – שהאותיות יש בהן יותר ענין ההתחלקות וההגבלה מאשר הכלים. על-כּל-פְּנֵים הרי אמר לעיל, שלא רק בספירות של העולמות, בנשמה, ובנפש רוח, ובכלים, יש גם מהאור הפנימי של "אור אין סוף" (ה"קר"), שענינו אור שבשביל העולמות, אור שיאיר את העולמות באור פנימי ה"נרגש" בעולמות, כפי שחיות נרגשת), וגם מהאור הסובב ומקיף (אור שהוא למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות הוא רק באופן זה שהוא נשאר למעלה מהם, ואינו נרגש בהם בפנימיות), הרי לא רק שבספירות יש מכל אחד משני הסוגים שבאור, אלא גם בכל נברא יש משני הסוגים שבאור; ההבדל מתבטא רק בכך אם זה בא בהארה, או בהארה דהארה, או בהארה דהארה דהארה: כשזה בא באופן של הארה, הרי אין זה אכן העצם מ"אור אין סוף", אך זה עדיין המהות של "אור אין סוף"; וכשזה בא באופן של הארה דהארה, אין זה גם המהות של "אור אין סוף", כי-אם המציאות בלבד (כלומר, שאין זה ענין שמהותו אלקות, כי-אם מציאות של אלקות בלבד); אך, כשזה בא באופן של הארה דהארה דהארה, כפי שהדבר בכל הנבראים, אין זה גם לא המציאות של ההארה האלקית הקודמת, אלא זה כפי שההארה האלקית באה ומתלבשת במציאות של נברא.

עשית, וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלֶם", – שנמשכת חיות מ"אור אין סוף", מ"אתה", ככולם (בכל הנבראים), שזה ההארה דהארה דהארה של ה"קר" מ"אור אין סוף", הנמשכת להיות חיות לכל הנבראים. וְכָל זוֹאת בְּבְחִינַת הַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוּת לְהַחַיּוּתָם. – שבכך יש

הבדל בין אופן ההתלבשות ב"אצילות", ובאור הנשמה של בריאה-יצירה-עשיה, ובנפש ורוח וכלים של עשר ספירות בריאה-יצירה-עשיה, עד בכל הנבראים, אֲמֵנָּה מְצִיאֹתוֹ וּמְהוֹתוֹ שֶׁל אֹרֶן הָאִין־סוּף – עצמו, אִינוֹ בְּגִדְרֵי מְקוֹם קָלָל, – שנאמר שב"אצילות" נמצא "אור אין סוף" באופן אחד ובבריאה-יצירה-עשיה ופרטיו –

באופן אחר, אלא הוא וְסוּבְבֵי כָל עֲלְמִין – כל העולמות, בְּשׁוּהוֹ, וְ"אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מְלַא" – אומר הקדוש ברוך הוא, בְּהַשְׁוֹאָה אֶחָת, – שכשם שהוא מלא בשמים כך הוא מלא בארץ, וְ"לִית אֶתֶר פְּנּוּי מְנִיָּה" – אין מקום ומדריגה שהוא פנוי וריק ממנו יתברך, אֶף בְּאָרֶץ הַלְלוּ הַנְּשִׁמִּית, רַק שְׁהוּא בְּבְחִינַת מְקִיף וְסוּבְבֵי, – אין הוא מאיר בפנימיות, שירוגש כפי שהחיות מורגשת, אלא הוא באופן של מקיף והעלם, וְכִמוֹ שְׁנִתְבְּאָר הַפְּרוּשׁ – של "סובב כל עלמין", בְּלִקְוֵי אֲמָרִים, – בחלק הראשון של ספר ה"תניא"⁴², וְלֹא הַתְּפַשּׁוּת וְהַתְּלַבְּשׁוּת הַחַיּוּת – מה שמהות ומציאות ה"אין סוף" מלא בכל העולמות – אין זה באופן של התפשטות והתלבשות החיות, לְהַחַיּוּתָם וְלְהוֹוֹתָם מֵאִין לֵישׁ, – שגם על ההתהוות מ"אין" ל"יש", למרות שזה על ידי כוח נעלם של "אור אין סוף", אבל הרי זה ענין של גילוי והתפשטות להתהוות הבאה על ידי הספירות והמדריגות הממשיכות ומגלות את הכוח הנעלם, פְּרִיאָם – ההתפשטות לחיות ולהתהוות, באה עַל־יְדֵי הָאָרֶץ דְּהָאָרֶץ דְּהָאָרֶץ וְכוּ' מִחַ"קוֹ", בְּנוֹכַח לְעֵיל. וְגַם מֵאֹרֶן אִין־סוּף הַסּוּבְבֵי וּמְקִיף לְאַרְבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה בְּשׁוּהוֹ, – האור שהוא למעלה מעולמות, והשפעתו בעולמות היא רק באופן שהוא סובב ומקיף כל ארבעת העולמות בשוה, מֵאִיר – גם אֶל הַקּוֹן הַפְּנִימִי – שהוא אור פנימי בעולמות, דְּרָךְ הַכְּלִים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, – שהכלים הרי מקיפים לאור המתלבש בתוך הכלים, וּבְהָאָרְתוֹ הַנּוֹף

42. פרק מ"ח.

~ יום שלישי י"א תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 262, ועוד זאת יתר... עד עמ' 264, כמ"ש במ"א.

מהאור ה"סובב כל עלמין", וְכַל הַנּוֹכַר לְעֵיל – אור ה"קו" שבה, ו"אור הסובב" שבה – בההארה האלקית שכבר באה באופן של הארה דהארה דהארה – במציאות של נברא – הַיָּא מְרָאָה – ההארה האלקית הבאה מ"מלכות דאצילות", מראה את בְּחִיָּה וְיִכְלֻתָּהּ בְּיִסוּד הָעֵפֶר הַנְּשָׂמִי בְּגִלּוֹי עֲצוּם, בְּיִתְרָה עַו מִיְסוּדוֹת הָעֲלִיוֹנִים מְמַנּוּ, – מיסוד העפר, וכמו למשל יסודות אש, רוח ומים, וְגַם מְצַבָּא הַשְּׁמַיִם, שְׁאִין פְּכֻחָם וְיִכְלֻתָּם לְהוֹצִיא יָשׁ מֵאִין תְּמִיד, בְּיִסוּד הָעֵפֶר הַמְצַמֵּחַ תְּמִיד יָשׁ מֵאִין, הֵם עֲשׂוּבִים וְאֵילָנוֹת – הצומחים

להלן יסביר רבנו הזקן, שגם כפי שההארה האלקית באה במציאות של נברא, זה מתגלה דוקא בנברא כזה שבנבראים עצמם הוא מהיסוד הנמוך ביותר, יסוד העפר שלמטה מאש, רוח ומים, ובנברא המורכב בעיקר מיסוד העפר, כמו הארץ הגשמית – מתבטא בגילוי הכוח והיכולת שיש דוקא ב"עצמות אור אין סוף" להוות "יש מאין". כוח זה הוא בעיקר ב"אור הסובב" ומתגלה על ידי ה"קו" דוקא, האור הפנימי, דבר זה נראה בכירור במה שהארץ מצמיחה, עצמיחת צמחים ואילנות גשמיים מכוח הצומח הרוחני שבארץ היא ענין

אגרת הקדש

יתר על כן על כל הנ"ל הארה דהארה דהארה וכל הנ"ל היא מראה כחה ויכלתה ביסוד העפר הגשמי בגילוי עצום ביתר עז מיסודות העליונים ממנו וגם מצבא השמים שאין בכחם ויכלתם להוציא יש מאין תמיד כיסוד העפר המצמיח תמיד יש מאין הם עשבים ואילנות (והמזול המכה ואומר גדל היינו לאחר שכבר צמח העשב ואינו אומר לו לצמוח מאין ליש אלא מקומן לגדול ולשאת פרי כל מין ומין בפרטי פרטיות. אבל בטרם יצמח למי יאמר כל מזול ומזול לכל עשב

מכוח הצומח הרוחני באופן של "יש מאין". שהרי גם אלה שצומחים על ידי זריעה ונטיעה, יסביר להלן, שזה כמו "יש מאין", שכן מה שזורעים נרקב כולו בארץ, הזריעה משמשת כ"העלאת מ"ן" בלבד (התעוררות של כוח הצומח), ובמיוחד אלה שצומחים בלי זריעה ונטיעה כלל, (והמזול המכה וְאֵימֵר "גְּדֹל", – שחכמינו ז"ל⁴⁴ הרי אומרים שאין עשב למטה שאין לו מזל למעלה המכה בו ואומר לו גדל. הרי, שהצמיחה היא לא כולה מכוח הצומח שבארץ אלא מה"מזול" שברקיע בא ענין הצמיחה? אומר על כך רבנו הזקן: הַיָּנּוּ לְאַחַר שֶׁבָּכַר צִמַח הָעֵשֶׂב, – שכבר נעשה מציאותו של "יש" (עשב), אלא שעליו לצמוח ולגדול, ואילן שעושה פירות הרי צריך שיהיה בהם טעם, מתיקות או חמיצות, הרי זה בא מן המזל, וְאֵינּוּ אֹמְרִים לוֹ לְצַמַּח מֵאִין לִישׁ – שתתהווה מציאות העשב או האילן, אֵלֶּא מִקְמֵן לְגֹדֵל, וְלִשְׂאֵת פְּרִי כָּל מִין וּמִין בְּפִרְטֵי פְּרִטְיֹתָ. – שישנם אילנות המוציאים פירות מתוקים, וישנם אילנות המוציאים פירות חמוצים וכדומה, הרי זה בא מהמזל שברקיע. ב"אור התורה" פרשת במדבר⁴⁵ אומר ה"צמח צדק", שהמזל משפיע התעוררות בכוח הצומח שמתבטא בעשב או באילן שיצמיח, אך עצם הצמיחה הוא מכוח הצומח עצמו, ובמקום אחר ב"אור התורה"⁴⁶ מפרש ה"צמח צדק", שענין ה"הכאה" של המזל הוא, שבשעה שהמזל מאיר על העשב או האילן שאליו הוא שייך, משפיע הדבר בעשב או באילן המשכה לשרשו, ומההמשכה לשרשו הוא הולך וגדל יותר ויותר. אֵלֶּא בְּמִרְם יִצְמַח – לְמִי יֹאמֵר כָּל מִזְל וּמִזְל לְכָל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב בְּפִרְטֵי פְּרִטְיֹתָ) – הרי

של "יש מאין", וכוח זה מגלה הארץ תמיד, שתמיד צומחים ממנה צמחים באופן של "יש מאין", (לא רק בששת ימי בראשית, כפי שזה היה בשאר המאמרות, כמו "ישרצו המים" וכדומה, שאז, בששת ימי בראשית, הוציאו המים מכוחם הרוחני ענין של נפש חיה שבא מהמים, אך לאחר ששת ימי בראשית כבר באה נפש חיה אחת מהשניה, ואין זה באופן של "יש מאין", ואילו הארץ – מצמיחה תמיד צמחים באופן של "יש מאין" – הרי שבארץ ישנה המעלה, שלמרות שהיא "נברא" שההארה האלקית שבה הצטמצמה באופן של הארה דהארה דהארה (שאין היא המהות של אלקות ואפילו לא המציאות של אלקות, אלא מציאות של נברא גשמי כפי שזה בארץ), בכל זאת נראה על ידה הכוח האלקי של התהוות "יש מאין", מצד זה שיש בה גם מהאור ה"סובב כל עלמין" וגם מאור ה"קו" שעל-ידו מתגלה הכוח הסובב בענין של התהוות וחיות בנבראים. טעמו של דבר מדוע דבר זה מתגלה בארץ דוקא, יסביר רבנו הזקן להלן, הוא מפני שהארץ היא היסוד הנמוך ביותר של העולם הגשמי, ובמקום הנמוך ביותר שבו יורדת ההארה האלקית, יש בו כוח מ"אור חזר", המבטא בגילוי יותר את ה"עצם", מאור ומדריגה שלמעלה ממנה. ובלשון רבנו הזקן:

ועוד זאת, יתר על כן על כל הנזכר לעיל⁴³, הָאֲרֶה דְּהָאֲרֶה דְּהָאֲרֶה, – כפי שההארה האלקית באה בנברא באופן של הארה דהארה דהארה, שאז הרי זה כבר שלא בגילוי, לא המהות של אלקות, ואפילו לא המציאות של אלקות, ובכל זאת כבר הוסבר לעיל שיש בה גם מה"קו" – האור הפנימי וגם

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"הערות ותיקונים": צ"ע ה' והכוונה". 44. ב"ר פ"י, ו. 45. ע' קצו. 46. במדבר ע' תשפו.

לארץ, שמעבר לה אין הם יכולים להגיע – הוא חוזר באור חוזר, ולכן חס יותר למטה. כך הדבר ב"אור הקו" שענינו להאיר כל הנבראים באור פנימי, הרי כאשר הוא מגיע למדרגות האחרונות של המחשבה המקיפה כל העולמות והנבראים – הוא חוזר

באור חוזר, כְּמוֹ שֶׁ – ה"קו", הַמְלֻכָּשׁ בְּ"אֲרִיף אֲנִפִּין" וְ"אֶבָּא וְאֶמָּא" – חכמה-בינה וְ"עֵיר־אֲנִפִּין" וְ"נוֹקְבָא" – ז"א (מדות) ומלכות, דְּאֲצִילוּת – מְאִיר כְּאֹר חוּזר מְמַלְכּוּת דְּאֲצִילוּת, וּמְלָכוּת דְּאֲצִילוּת הִיא – לכן, בְּחִינַת כְּתָר מְמַטָּה לְמַעְלָה, – בחישוב הספירות מלמטה למעלה, מ"מלכות" לספירות

העליונות, הרי "מלכות" היא בחינה של "כתר" – כנזכר לעיל באגרת קודש זו, וְ"נְעוּץ תְּחִלָּתָן בְּסוּפָן". – שב"מלכות" הרי זה, שה"תחילה" של "כתר" שלמעלה מ"חכמה", נמצאת ב"מלכות", וב"קו" הרי זה, שה"תחילה" של ה"קו" נעוצה בסוף של "רגלי אדם קדמון", המסתיימות במדרגות התחתונות של עולם ה"עשיה", ביסוד העפר; וכיוון שה"קו" הרי ענינו גילוי של "אור אין סוף" – מתבטא לכן ביסוד העפר יותר בגילוי הענין של "אין סוף" בענין של "יש מאין", בענין של צמיחה, כפי שיסביר להלן. וְכֵּן הוּא בְּסִיּוּם הַ"קו" דְּאֹר אֵינְסוּף הַמְסַתֵּימ בְּסִיּוּם הַ"יֶשֶׁר" דְּרַגְלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" – כפי שה"רגלים" והמדרגות התחתונות של "אדם קדמון" באות באור הפנימי בהתחלקות של המדרגות, הרי בשעה שזה בא למדרגות האחרונות, שזה בתחתית ה"עשיה", במדרגות האחרונות של עולם ה"עשיה", כפי שזה יסוד העפר הגשמי, מְאִיר – ה"קו" בבחינה של "אור חוזר", מְמַטָּה לְמַעְלָה – מההארה דהארה דהארה שבעפר הגשמי, לְבְּחִינַת אֹר הַנְּשָׁמָה דְּמְלָכוּת דְּעֵשִׂיָה, – שבאור הנשמה זו המדרגה האחרונה. שכן, "עשיה" היא הרי העולם התחתון ביותר, ו"מלכות" היא הספירה האחרונה, וב"מלכות" גופא, בעשר הספירות שבה, "מלכות דמלכות" היא האחרונה – אך, כיוון שמדובר כאן בענין אור הנשמה, שְׂהוּא אֲלֻקוּת מְמַשׁ, מְחִיצוֹנוּת הַכְּלִים דְּמְלָכוּת דְּאֲצִילוּת. – שכאמור לעיל הם נעשים אור הנשמה לבריאה-יצירה-עשיה – הרי במדרגת אור הנשמה, שהיא האחרונה שבאור הנשמה – מאיר בה האור החוזר מהמדרגות האחרונות של "עשיה" (המדרגה האחרונה שבנבראים), ונותן את הכוח לגלות כוח ה"אין סוף" בענין של "יש מאין", של צמיחה, באופן תמידי.

אומרים שהמזל "מכה בו" (בעשב), ואומר לו "גדל", וכשהעשב אינו קיים עדיין – למי הוא אומר גדל? אלא, כאמור, הכוונה היא לאחר שהעשב כבר קיים במציאות של "יש", על הצמיחה מקטן לגדול וכו' על כך באה האמירה

והכוח מהמזל. על כל פנים, צמיחת העשבים והאילנות היא מְהֻבָּח הַצּוּמָח שָׁבוּ, – שביסוד העפר שְׂהוּא – כוח הצומח הוא אֵין – לא מציאות גשמית, וְרוּחָנִי, וְ – אילו הם – העשבים והאילנות, הם גְּשָׁמִים. – הרי שזה ענין של "יש מאין", שכפי שהוסבר לעיל, הרי הכוח ל"יש מאין" הוא דוקא ב"עצמות אין סוף" – וכוח זה מתבטא ביסוד

העפר הגשמי. וְאֵין זֹאת, – מה שדוקא בארץ מתבטא בגילוי כוח ה"אין סוף" של "יש מאין", אין זה אֲלָא מְשׁוּם דְּרַגְלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" – ה"רגליים" של 'אדם קדמון', מְסַתֵּימ בְּתַחְתִּית – עולם הַעֲשִׂיָה, – ה"רגלים" המדרגות האחרונות של 'אדם קדמון' (של המחשבה הקדומה הכוללת בתוכה את כל הנבראים מהעליונים ביותר עד התחתונים ביותר), מסתיימות במדרגות התחתונות של העולם התחתון ביותר, עולם ה"עשיה", והוא יסוד העפר שבעולם ה"עשיה", וְתַחַת רַגְלָיו – מתחת למדרגות האחרונות של 'אדם קדמון', מְאִיר אֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא הַסּוּבֵב בְּלַ עֲלָמִין, – היכן שמסתיים האור הפנימי שהוא בהגבלה ובהתחלקות בעולמות, מאיר האור המקיף שלמעלה מעולמות, בְּלֵי הַפְּסֵק רַב בְּיַנְיָהֶם, רַק עֲגוּלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" – ה"עגולים" של 'אדם קדמון', לְבָדוּ. – שהרי במחשבה הקדומה של 'אדם קדמון' ישנם "יושר" ו"עגולים", אור פנימי ואור מקיף, הרי היכן שמסתיים ה"יושר" והאור הפנימי של 'אדם קדמון' ונשארים רק העגולים והמקיפים של 'אדם קדמון' (שגם העגולים של 'אדם קדמון' הרי אינם ענין של "אין סוף" ממש כמו ה"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין") – מאיר שם "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין", וְגַם הַ"קו" מְאִיר אֵינְסוּף הַמְסַתֵּימ בְּסִיּוּם רַגְלֵי "אָדָם קְדָמוֹן" – מְאִיר מְמַטָּה לְמַעְלָה בְּבְּחִינַת "אור חוזר", – "אור חוזר" היינו – אור שכשמגיע למקום שמעבר לו אין הוא יכול להאיר, הוא מגיע חזרה באור חוזר ביתר חוזק וביתר אור מאשר האור הוא לפני שמגיע לאותו מקום. וכפי שהדבר באור השמש, שהאור התחתון הקרוב יותר לארץ חס יותר מאשר האור האמצעי (האור שבאמצע, בין השמש לארץ), שכן, כאשר קרני השמש מגיעים

אגרת הקדש

ועשב בפרטי פרטיות) מהכח הצומח שבו שהוא אין ורוחני והם גשמיים ואין זאת אלא משום דרגלי א"ק מסתיימים בתחתית עשי' ותחת רגליו מאיר אור א"ס ב"ה הסובב כל עלמין בלי הפסק רב ביניהם רק עיגולי א"ק לברו וגם הקו מאור א"ס המסתיים בסיום רגלי א"ק מאיר ממטה למעלה בבחי' אור חוזר כמו שהמלוכש בא"א ואו"א וזו"נ דאצי' מאיר באור חוזר ממל' דאצי' ומל' דאצי' היא בחי' כתר ממטה למעלה ונעוץ תחתן בסופן. וככה הוא בסיום הקו דאור א"ס המסתיים בסיום היושר דרגלי א"ק מאיר ממטה למעלה לבחי' אור הנשמה דמל' דמל' דעשיה שהוא אלקות ממש מחיצוניות הכלים דמל' דאצי'. ולפמ"ש

האירה הארה מ"אור אין סוף" בחסד חנם, בלי העלאת מ"ן כלל, ולכן השפיעו אז המאמרות "ישרצו המים" ו"תוצא הארץ" ענין של "יש מאין", ואילו כוח הצומח מהמאמר "תדשא הארץ" - משפיע תמיד, להצמיח עשבים ואילנות

ופירות מאין - מכוח הצומח הרוחני, ליש - ל"יש" הגשמי, העשבים, האילנות והפירות, תמיד מדי שנה בשנה, שהוא - להצמיח תמיד מדי שנה בשנה, הוא מעין פחינת "אין-סוף", - שהוא ענין אין-סופי, לא מסתיים אף פעם הכוח בארץ להצמיח, שאם יתקנם עולם הזה רבוי רבבות שנים - יצמיחו מדי שנה בשנה אלא שיש מהן - מהעשבים, מהאילנות ומהפירות, הבאים על-דבר העלאת "מין נוקבין", - שיש משהו המעורר את כוח הצומח שיצמיח, והם הזרועים והנמועים, - העשבים הנזרעים והאילנות

הניטעים, הרי הזרעים הם "העלאת מ"ן" לכוח הצומח, ואף-על-פי-כן - למרות שהם זרועים ונטועים, הם כמו יש מאין, שהגרעין הנמוע אין לו ערך כלל לגבי הפרי, וגם - אין לו שום ערך והשוואה, נגד כל האילן עם הענפים והעליו, - שבכך אין ההבדל כל-כך באיכות כמו לגבי הפרי שיש בו טעם, ואילו לגרעין שנזרע אין טעם. אך, קיים הבדל גדול ואין השוואה בכמות, של האילן וענפיו ועליו לגבי הגרעין, הרי צמיחתם של הפירות ושל האילן היא ענין של "יש מאין", למרות שזה בא על ידי זריעת הגרעין, וכן במוני זרעונים וירקות, וגם במוני תבואה להתהוות מאות גרעיני מגרעין אחד, הוא כמו יש מאין, ומכאן שיש - לא גרעיני החטה שהם אותו מהות של הגרעין, אלא תקשין והשבלים. - שאינם אותה מהות ממש כמו הגרעין - הרי הם בודאי "יש מאין". והנה⁴⁷, הפירות ש - צומחים על-ידי

ולפי מה שכתוב בספר הגלגולים פרק כ, הובא בלקומי אמרים - בספר ה"תניא"⁴⁷, מתלבשת תחלה הארה זו של ה"קו" דאור אין-סוף באור האצילות שבשעה, וממנה לבריאה ויצירה שבשעה, ומהן לבחינת אור הנשמה

דמלכות ועל-ידיה יש פח ועו בסיום הכלי דמלכות דעשיה - המדריגה וספירה התחתונה ביותר שב"עשיה", שביסוד העפר, והוא מאמר: "תדשא הארץ וכו'", - דשא - שממאמר זה בא הרי כוח הצומח, להיות פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד (פחינת אין-סוף, - שלא רק עצם פעולת הצמיחה שהיא ענין של "יש מאין", בא מכוח ה"אין סוף", אלא גם האופן של להצמיח הוא פעולה תמידית, ומצד כוח זה, הוא יכול להצמיח תמיד בלי סוף, הרי שגם זה הוא הענין

של "אין סוף", ולא בלבד בששת ימי בראשית, כמאמר: "ישרצו המים", ומאמר: "תוצא הארץ נפש חיה", - מאמרות אלה השפיעו רק בששת ימי בראשית, שאז הוציאו המים והארץ נפשות חיות באופן של "יש מאין", ואילו לאחר זה כבר באה נפש חיה אחת מהשניה שלא באופן של "יש מאין", רק בששת ימי בראשית בלבד השפיעו מאמרות אלה, שהמאמרות באים מחכמה דמלכות דעשיה, שבו ימי בראשית האיר בעולם הזה הארה מאור אין-סוף ב"חסד חנם", בלי העלאת "מין נוקבין" כלל, - בלי שום התעוררות מהמטה (מהמקבל), הנקראת "העלאת מין נוקבין", שהנוקבא (המקבל) מעלה ומעוררת בהתעוררות שלה מלמטה - התעוררות מלמעלה. הרי, הסדר אחרי ז' ימי בראשית, שמן ההכרח שתהיה העלאת מ"ן והתעוררות מלמטה כדי לעורר התעוררות מלמעלה; אך, בימי בראשית

אגרת הקדש

בס' הגלגולים פ"כ הובא בלק"א מתלבשת תחלה הארה זו של הקו דאור א"ס באור האצ"י שבשעה וממנה לבריאה ויצירה שבשעה ומהן לבחי' אור הנשמה דמל' דעשיה ועו"ז יש כח ועו"ז בסיום הכלי דמל' דעשיה שביסוד העפר והוא מאמר תדשא הארץ וכו' להיות פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד (בחי' אין סוף ולא בלבד בששת ימי בראשית כמאמר ישרצו המים ומאמר תוצא הארץ נפש חיה מחכמה דמל' דעשיה שבו' ימי בראשית האיר בעולם הזה הארה מאור אין סוף בחסד חנם בלי העלאת מין נוקבין כלל) להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין ליש תמיד מדי שנה בשנה שהוא מעין בחי' א"ס שאם יתקיים עוה"ז ריבוי רבבות שנים יצמיחו מדי שנה בשנה אלא שיש מהן ע"י העלאת מ"נ והם הזרועים והנטועים ואעפ"כ הם כמו יש מאין שהגרעין הנמוע אין לו ערך כלל לגבי הפרי וגם נגד כל האילן עם הענפים והעליו וכן במוני זרעונים וירקות וגם במוני תבואה להתהוות מאות גרעיני מגרעין א' הוא כמו יש מאין ומכ"ש הקשין והשבלים והנה הפירות שע"י העלאת מ"נ

דמלכות דעשיה, ועל-ידיה יש פח ועו בסיום הכלי דמלכות דעשיה - המדריגה וספירה התחתונה ביותר שב"עשיה", שביסוד העפר, והוא מאמר: "תדשא הארץ וכו'", - דשא - שממאמר זה בא הרי כוח הצומח, להיות פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד (פחינת אין-סוף, - שלא רק עצם פעולת הצמיחה שהיא ענין של "יש מאין", בא מכוח ה"אין סוף", אלא גם האופן של להצמיח הוא פעולה תמידית, ומצד כוח זה, הוא יכול להצמיח תמיד בלי סוף, הרי שגם זה הוא הענין

47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פ"ו (בהג"ה), פ"ח. וראה ג"כ שם ספנ"א וספנ"ב". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאחרי אומרו "תמיד" מהו "מדי שנה בשנה" (מעין סתירה מזל"ז), משא"כ לעיל (קלב, סע"א): תמיד (וכן יהי') לעו' - וכהמשך (בחי' א"ס). ויל"פ עפמש"כ אגה"ק ס"ו יד: וז"ש תמיד כו' אעפ"כ אינה כו' אלא שבכל שנה ושנה כו'". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה "והנה - במ"מ" - מה ענינו כאן? - ויל"ל שהוא בהמשך להני"ל במעלת המצות מהסוף בכלל (ולחסיוסם במעלות מצות מעשיות) - דאף בכל הענינים הנשפעים גם עתה "בחסד חנם" - כשעשה ע"י מצוה ותפלת האדם הם משובחים מאד מאד. ולהעיר מלקו"ת

העלאת מין נוקבין, – התעוררות מלמטה, היא הוריעה והנטיעה – הם משפחים מאד מאד מהעולים מאליהן מבח הצומח לבדו שפארין, – בלי נטיעה וזריעה, ומזה נשפיל – בענין המשכות אורות עליונים – שיומשכו ב – עולמות אצילות בריאה יצירה עשיה – שהאורות הנמשכים על ידי "העלאת מין" (התעוררות

מלמטה) של עבודת האדם, יש בהם מעלה עליונה יותר מאשר האורות הנמשכים ב"אתערותא דלעילא" (בהתעוררות מלמעלה) בלבד, בלי ההתעוררות ועבודת האדם למטה, (שהוא תכלית בריאת האדם), – שעל ידי עבודתו יומשכו אורות נעלים יותר בכל העולמות, כמו שנתבאר במקום אחר.

אגרת הקדש

היא הוריעה והנטיעה הם משובחים מאד מאד מהעולים מאליהן מכח הצומח לבדו שבארין ומזה נשכיל המשכות אורות עליונים באבי"ע (שהוא תכלית בריאת האדם) כמ"ש כמ"א.

שנתבאר במקום אחר.

ידי "העלאת מין" (התעוררות

~ יום רביעי י"ב תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 264, ומזה יובן היטב... עד עמ' קלג, עוה"ב.

ומזה – ממה שהוסבר לעיל, שבתחתית העשיה (במדריגות האחרונות של עולם ה"עשיה") מאיר אור מחוזק יותר באופן של "אור חוזר", מ"אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין" ומאור ה"קו" – הרי מזה יובן היטב בענין סדר מדרגות: דומם צומח חי מדרב, שהן – כפי שזה בא בארבעה היסודות מהם מורכב כל נברא, הרי הם בְּחִינֹת: עֶפֶר – (הנ"ל), מים אש רוח, שאף שהחי הוא למעלה מהצומח⁵⁰, והמדבר למעלה מהחי – אף על פי כן – סוג החי נזון וחי מהצומח, והמדבר – האדם, מקבל חיותו משניהם, – מצומח ומחי, וגם חכמה ודעת, – מקבל האדם מצומח ומחי, ש"אין התינוק יודע לקרות

הרי שבשר מן החי מוסיף בשכל המדבר. שלכאורה לא מובן, מדוע יהיה החי זקוק לצומח שלמטה ממנו, ומדוע יהיה המדבר זקוק לצומח ולחי שהם למטה ממנו? אלא כפי שהוסבר לעיל יובן הדבר היטב, כי הוא בְּחִינֹת "אור חוזר" מִמַּטָּה לְמַעְלָה, – מהמדריגות התחתונות לעליונות, מתחתית העשיה, – מהמדריגות התחתונות של "עשיה", שמתגלות שם – בתחתית העשיה, בְּיַתֵּר עוֹ, הָאֲרָה דְהָאֲרָה כו' – כלומר, הארה דהארה הגשמי, שישנה בעפר הגשמי, מאור אין סוף הפוכב כל עלמין, – המקיף וסובב כל העולמות בשווה, ומח"קו" אור אין סוף שפכים רגלי תישר"ד אדם קדמון"

אגרת הקדש

ומזה יובן היטב בענין סדר מדרגות דצח"מ שהן בחי עפר מים אש רוח שאף שהחי הוא למעלה מהצומח והמדבר למעלה מהחי אעפ"כ החי נזון וחי מהצומח והמדבר מקבל חיותו משניהם וגם חכמה ודעת שאין התינוק יודע לקרות אבא ואימא עד שיטעום טעם דגן כו' ועדיין לא אכילנא בישרא דתורא כו' כי הוא בחי אור חוזר ממטה למעלה מתחתית העשיה שמתגלות שם ביתר עז הארה דהארה כו' מאור א"ם הסובב כ"ע ומהקו אור א"ם שבסיום רגלי היושר דא"ק בבחי אור חוזר כנ"ל. ויובן היטב בזה טוב טעם ודעת מה שמלאכים עליונים שבמרכבה פני שור ופני נשר נהנים מאד וניזונים ומסתפקים מרוח הבהמה והעוף

– המדריגות האחרונות של האור הפנימי שבעולמות – מאירה שם ההארה האלקית בְּבִחִינֹת "אור חוזר", – באור מחוזק יותר מאשר במדריגות העליונות, כְּנֹזֵק לְעִיל. ויובן היטב בזה טוב טעם ודעת, מה שמלאכים עליונים שבמרכבה "פני שור" ו"פני נשר"⁵¹, – שב"מרכבה", נהנים מאד וניזונים ומסתפקים מרוח הבהמה והעוף העולה אליהם

'אבא' ו'אימא' עד שיטעום טעם דגן כו', – כפי שהגמרא אומרת בברכות⁵², ו"עדין לא אכילנא בשרא דתורא כו", – כפי שהגמרא אומרת במס' בבא קמא⁵² שרבא שאל שאלה אצל רב נחמן, ענה לו למחרת בסברא משופרת יותר, ואמר על כך, מה שלא אמרתי לך זאת אתמול בערב, הרי זה מפני שאז עדיין לא אכלתי בשר שור, ולכן דעתי לא היתה צלולה כל כך.

במש"נ בשלילת טענת המרגלים טובה הארץ מאד מאד". 50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בנוגע להתהוותו - ובכ"ז נזון כו' [עפ"ז מובן דלא נזכר כאן עפר - דהכל הי' מן העפר. וי"ל שלכן גם לאחר שנתהווה זקוק וניזון ממנו]". 51. מ, א. 52. עא, סע"א ואילך. 53. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל 'ארי' סתם מן האש האוכל הקרבן אדם משברון ורעות רוח" רוח נשברה דאדם המקריב (אוה"ת שם)".

האדם, אשר הן – המצוות המעשיות, הן תכלית ירידת הנשמות לעולם הזה הנשמי, כמו שכתוב⁵⁶: "תיום לעשותם", – שהיום דוקא, בעולם הזה, בעולם המעשה, יש לקיים מצוות מעשיות,

הנעשות בדברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אור אין סוף", ושיש בהם הכוח הנעלם שמצד "עצמות אור אין סוף", ועל ידי המצוות שעושים בדברים אלה מתגלה הכוח הנעלם, ו"יפה שעה אחת

בתשובה ומעשים טובים פעולם הזה מכל חיי העולם תבא"⁵⁷.

עד כאן – אומרים מדפיסי אגרת הקודש, מצאנו מכתב־ידו הקדושה. – של רבנו הזקן (שכתב אגרת זו לפני הסתלקותו).

מהקרבת שיעל גבי המזבח, – כמו שכתוב⁵⁴: "את קרבני לחמי לאשי", כלומר, שהמלאכים העליונים שהם בבחינה של "אשי", הרי זה להם לחם ומזון, וכדקדוק לשון הוהר

הקדוש⁵⁵: "ואתהנין מיסודא ועקרא דילהון". – והם נהנים מהיסוד ומהעיקר שלהם, כלומר, שההמשכה הנמשכת למלאכים על ידי ענין הקרבנות היא מהיסוד ומהעיקר שלהם – משרשם – שכן, כאמור, זה מ"האור החוזר" של "אור אין-סוף". ואחרי הדברים והאמת האלה – שהוסברו כאן, דעת לנבון נקל להבין, עלידי כל הנזכר לעיל, גדל מעלת המצוות מעשיות, – מצוות הנעשות בדברים גשמיים, על ידי האברים הגשמיים של

אגרת הקדש

העולה אליהם מהקרבת שיע"ג המזבח וכדקדוק לשון הוהר"ק ואתהנין מיסודא ועקרא דילהון. ואחרי הדברים והאמת האלה דעת לנבון נקל להבין ע"י כל הנ"ל גדל מעלת המצוות מעשיות אשר הן תכלית ירידת הנשמות לעוה"ז הגשמי כמ"ש היום לעשותם ויפה שעה א' בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב. ע"כ מצאנו מכתב־ידו:

החוזר" של "אור אין-סוף". ואחרי הדברים והאמת האלה – שהוסברו כאן, דעת לנבון נקל להבין, עלידי כל הנזכר לעיל, גדל מעלת המצוות מעשיות, – מצוות הנעשות בדברים גשמיים, על ידי האברים הגשמיים של

~ יום חמישי י"ג תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלג, כא. אד"ש כמשפט... עד עמ' 266, בכל יום.

שמו". שכן, ארץ ישראל היא הרי ארץ אשר "עיני ה' אלקיך בה"², מאירה שם המשכה פנימית משם הוי', ושם הוי' הוא הרי "שמו" המיוחד של הקדוש ברוך הוא.

אחר דרישת שלומם, כמשפט לאוהבי שמו, – של הקדוש ברוך הוא. אל

המתנדבים בעם, לעשות צדקת ה' עם ארצו הקדושה, לתת מדי שנה בשנה חק הקצוב מעות ארץ הקדש, – לתמוך ביושבי ארץ הקודש, ארץ ישראל, תבנה ותבונן במהרה בימינו, אליהם

תפא מלתי, ותגל בשל אמרתי⁴, – כלומר, רבנו הזקן קורא ופונה אליהם – לזרו לזרזים, – בהתאם לביטוי⁵ "אין מזרזין אלא למזרזין", ולחזק ידים רפות⁶, – כלומר, שברצון ובלב לא חסר; קיים הרצון והרגש לתת⁷, אלא שהידים רפות לעשות זאת בפועל. במתן דמים – מעות ארץ ישראל – מדי שבת בשבתו, ולפחות מדי חדש

כא. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן, לעורר את אלה שקיבלו על עצמם לתת סכום כסף מסויים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי תורה ועוסקים בעבודת ה' בארץ ישראל.

ההתעוררות היא, שלא יחכו לסוף השנה ויתנו אז את כל הסכום, אלא יחלקו את הכסף למנות שבועיות או לפחות חודשיות. שכן, מלבד מעלת הזריזות בכל מצוה בכלל ובצדקה ביחוד, ישנה מעלה נוספת בנתינת סכום הכסף (שרוצים לתת במשך השנה) במנות מרובות, כפי שיסביר טעמו של דבר.

מתחיל רבנו הזקן אגרתו זו בברכה לבני ישראל הנקראים בכלל "אוהבי שמו"¹, מצד האהבה שיש בבני ישראל להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד אלה שנותנים לצדקה עבור אלה שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל – נקראים הם במיוחד "אוהבי

אגרת הקדש

כא אד"ש כמשפט לאוהבי שמו אל המתנדבים בעם לעשות צדקת ה' עם ארצו הקדושה לתת מדי שנה בשנה חוק הקצוב מעות אה"ק טוב"ב אליהם תטוף מלתי ותזל כטל אמרתי לזרו לזרזים ולחזק ידים רפות במתן דמים מעות א"י מדי שבת בשבתו ולפחות מדי חדש

54. פינחס כח, ב. 55. ח"ג רמא, א. 56. ואתחנן ז, יא. עירובין כב, א. 57. אבות פ"ד מ"ז. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עביד שמא קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה". 2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב כט, כב. 4. האזינו לב, ב. 5. מכות כג, א. 6. ע"פ ישעי' לה, ג. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כההמשך שהמדובר

של החמור, ולא ציווה ולא חיכה שמישהו אחר יעשה זאת¹², להראות – גם לאחרים, שמקרתו והפצו – תענוגו הפנימי, למלאת רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו. – באחד ממאמריו, מ"ב בתמו תש"ט¹³, מסביר כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, שעבודת

בעלי תשובה היא להשפיע גם על אחרים. בהתאם לכך יכולים לבאר, שכיוון שבענין העקידה היתה העבודה במהופך ממהותו של אברהם אבינו (שהרי אברהם הוא מדת האהבה, והעקידה היתה ענין של גבורה), "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה"¹⁴, שזה על-דרך עבודת "בעל תשובה" המעמיד את עצמו במהות אחרת, לכן רצה אברהם אבינו להראות גם לאחרים את שמחתו ועונגו בקיום רצון הקדוש-ברוך-הוא בענין זה, וממנו – מאברהם אבינו – וכנח שהוא

העניק לבני ישראל בכל הדורות, למדו ר"ל¹⁵ לקיים כל המצוות בכלל, – שיש לקיים כל מצוה בוריו, ובפרט מעשה הצדקה העולה על כל המצוות, שהיא המצוה ומצלה בפרותיה – הניתנים בעולם הזה¹⁷ מכל מיני פריעיות המתרגשות, בדכתיב: – כמו שכתוב¹⁸: "וצדקה תציל ממות", וכל-שכן – זה מציל משאר מיני יסורים הקלים ממות – הרי כל-שכן שמוזכר לנו גם בעולם הזה להקדימה – את מתן הצדקה, כל מה דאפשר, – כלומר, אם שאר המצוות, שאין שכון בעולם הזה, יש להקדים בעשייתן, הרי בודאי שיש להזדרז בכל מיני זירוז בקיום מצות הצדקה ששכר "פירותיה" ניתן בעולם הזה והיא מגינה מיסורים, רחמנא-ליצלן. שְׁהָרִי אָדָם נִדוֹן כְּכֹל יוֹם¹⁹: – הרי נכון הדבר שנוגע לו לגבי המשפט של אותו יום שתהיה לו הזכות של צדקה המגינה ומצילה. עד כאן דן רבנו הזקן במתן סכומי הכסף, שהתנדבו לתת באופן שנתי עבור ארץ הקודש, כל שבוע את החלק של השבוע, או

בחדשו⁸, מערכו הקצוב לערך שנה, – יחלקו את הכסף המוקצב לכל השנה במנות שבועיות או לפחות במנות חדשיות. וכל כסף הקדשים אשר עלה על לב איש להתנדב בלי נדר לפרנסת אחינו יושבי ארץ הקדש, מדי שנה בשנה. – כפי

הנראה רוצה רבנו הזקן להוסיף כאן, שלא רק את הסכומים שקבעו לתת בשנים קודמות יחלקו עתה במנות שבועיות או חדשיות, אלא גם אם עלה במחשבתו של מישהו לתת סכום גדול יותר מאשר בשנים הקודמות, יקיים גם הוא בקשה זו לתת את הסכום הנוסף במנות שבועיות או חדשיות. כי הנה, מלבד הידוע לכל גדול מעלת הוריו, – שיש להזדרז בעשיית מצוה לעשותה מה שמוקדם יותר, הנאמר ונשנה בדברי ר"ל: "לעולם יקדים אדם לדבר מצוה

כו"⁹, וזוירוניה דאברהם אבינו עליו השלום – זריזותו של אברהם אבינו ב"עקידה", היא העומדת לעד, לנו ולבנינו עד עולם, כי העקידה עצמה – שהקדוש ברוך הוא זוכר תמיד זכותה לבני ישראל, אינה נחשבת כל-כך לנסיון גדול לערך מעלת – ומדריגת אברהם אבינו עליו השלום, – זה טעם אחד מדוע אין העקידה עצמה נחשבת לנסיון גדול כל-כך לגבי אברהם אבינו, מצד מעלתו ומדריגתו הגדולות, טעם שני, הוא: בשנים – בלקחנו גם בחשבון, כי ה' דבר בו: "קח נא את בנך בן¹⁰", – שיקח את יצחק לעקידה, ויהי – היו כמה קדושים שמסרו נפשם על קדשת ה' גם בלא דבר ה' עם; – כיצד, איפוא, זה יכול להיחשב לנסיון גדול כל-כך לגבי אברהם אבינו, בשעה שהוא נצטוה על כך מהקדוש-ברוך-הוא בעצמו? רק – הגדלות של העקידה היא בכך, שאברהם אבינו עליו השלום עשה זאת בוריו, נפלאה, – "וישכם אברהם בבוקר"¹¹, ו"ויחבוש את חמורו"¹¹, חבש בעצמו את האוכף

אגרת הקדש

בחדשו מערכו הקצוב לערך שנה וכל כסף הקדשים אשר עלה על לב איש להתנדב בלי נדר לפרנסת אחינו יושבי ארץ הקדש, מדי שנה בשנה. כי הנה מלבד הידוע לכל גדול מעלת הזריזות בכל המצוות הנאמר ונשנה בדברי ר"ל לעולם יקדים אדם לדבר מצוה כו' וזריזותו דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו ולבנינו עד עולם כי העקידה עצמה אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה בשגם כי ה' דיבר בו קח נא את בנך כו' והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר ה' עם רק שא"א ע"ה עשה זאת בוריו, נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו וממנו למדו ר"ל לקיים כל המצוות בכלל ובפרט מעשה הצדקה העולה על כולנה המגינה ומצלה בפירותיה בעוה"ז מכל מיני פורעניות המתרגשות כדכתיב וצדקה תציל ממות וכ"ש משאר מיני יסורים הקלים ממות כ"ש שטוב לנו גם בעוה"ז להקדימה כל מה דאפשר שהרי אדם נידון בכל יום:

באלה שעלה על לבם להתנדב כו". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר בדכתיב (ישעי' בסופו) מדי שבת – הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש – לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לח, ב. 10. וירא כב, ב. 11. שם, ג. 12. ראה פרש"י שם. 13. סה"מ תש"ט ע' 184. 14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642. 15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהיוה"א רפי"ב". 17. פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אגה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה טז, א.

נתינה ועושה פעולה בעבודת הצדקה, הוא עושה כל פעם פעולה של זיכוך הנפש, וגם בכך שהצדקה פועלת למעלה יחוד בספירות ובפרצופים עליונים – הרי בכל נתינה של צדקה הוא גורם מחדש את היחוד למעלה²⁰.

לכל-הפחות כל חודש את החלק של החודש – מצד ענין הזריזות. להלן מוסיף רבנו הזקן פרט ומעלה נוספים באי-לחכות עד סוף השנה: המעלה מתבטאת גם בזיכוך הנפש הבא מצד העבודה של צדקה, שכל פעם שהוא נותן

~ יום שישי י"ד תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, יבא שילה.

וּבְכַת אַחַת, – לתת את כל הסכום בפעם אחת, גַּם כִּי תִפְדֶּה הַבּוֹלָל אַחַד הוּא, – בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַרְמְבַ"ם ז"ל בְּפִרּוֹשׁ הַמְשָׁנָה²¹ שֶׁשְׁנֵי חֲכָמִים ז"ל²²: "וְהַכֵּל לְפִי רַב הַמְעֵשָׂה" – שהרמב"ם

אֵךְ גַּם זֹאת מִצְאָנוּ רְאִינוּ בְּעִבּוּדַת הַצְדָּקָה, – בענין העבודה שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה הצדקה" היא נתינת הצדקה על דרך הרגיל, ואילו האופן הנעלה יותר ב"עבודת הצדקה" הוא כשנתינת הצדקה היא למעלה לגמרי מטבע נפשו ורגילותה, שהרי הוא מתייגע עם עצמו בניגיעה גדולה לתת יותר מאשר הוא רגיל לתת: הרי אפילו כשהסכום

אגרת הקדש

אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה מעלה פרטיות גדולה ונפלאה אין ערוך אליה להיות מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות וכל המרובה ה"ז משובח ולא בפעם א' ובבת אחת גם כי הסך הכולל אחד הוא כמו"ש הרמב"ם ז"ל בפירושו המשנה ששני חכמים ז"ל והכל לפי רוב המעשה: והנה מלבר כי הרמב"ם ז"ל ביאר היטב טעמו ונימוקו כדי לזכך הנפש ע"י רבוי המעשה הנה מקרא מלא דיבר הכתוב פעולת צדקה לחיים

בפירושו המשניות שלו מפרש ומדייק שזה לא "לפי גודל המעשה" אלא "לפי רוב המעשה" – שהמעשה הטוב נעשה בפעמים רבות. והרמב"ם מפרש, למשל כשאחד יתנדב לתת אלף²³ זהובים בבת אחת, הרי זה אמנם מעשה גדול, אך אין זה נעשה כל כך קנין בנפש,

מאשר כשהוא נותן אלף זהובים באלף פעמים. שכן, על ידי כל נתינה נעשה הדבר יותר קנין הנפש, קנין וזיכוך בנפשו. להלן יסביר רבנו הזקן, שמלכד הזיכוך שנעשה בנפשו על ידי נתינת הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון למעלה, וְהֵנָּה, מְלַבֵּד כִּי הַרְמְבַ"ם ז"ל בְּאֵר הַיִּטֵּב טַעְמוֹ וְנִמּוּקוֹ, – מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים מרובות, כִּי לְזַכֵּךְ הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי רַבּוּי הַמְעֵשָׂה, – על ידי עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות – הרי לבד זאת, הֵנָּה מְקַרָּא מְלֵא דְכָר הַכְּתוּב: "פְּעֻלַת צְדָקָה לְחַיִּים", – הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין בפסוקים

שהוא נותן אינו למעלה לגמרי מרגילותו, אלא עצם נתינת הצדקה במנות רבות, לתת פעם ועוד פעם וכו', יש בכך משום ענין של עבודה – ראינו ומצאנו בעבודת הצדקה מְעֵלָה פְּרִמִּיּוֹת גְּדוֹלָה וְנִפְלְאוֹת אֵין עָרוּךְ אֵלֶיהָ, – לא מעלה גדולה ונפלאה סתם, אלא מעלה שהמעלות האחרות אינן בהשוואה כלל אליה, לְחַיִּים מְעֵשָׂה הַצְדָּקָה – נתינת הצדקה בפועל, לא ההתנדבות לכך, שיכולה להיות התנדבות חד-פעמית על כל השנה, אלא עצם המעשה של נתינת צדקה תהיה נְעֻשִׁית בְּפְעָמִים רַבּוֹת, וְכָל הַמְרַבֶּה – ונותן את הצדקה במנות רבות, הֲרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ, וְלֹא בְּפַעַם אַחַת

20. על הסברא שכוונת רבנו הזקן בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלקו לשבועות או לחדשים – כתב הרבי: "לפירושו זה מצוה אדה"ז לא ליתן כל הסכום בתשרי – כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב השאר, וליתן מדי חדש לא יותר מ-1/12 וכו'! וזה בא בהמשך לבי' הפלאת הזריזות! ופשיטא הכוונתו אך ורק – באם אינו בניגוד כלל לזריזות וקדימת הנתינה. כן מובן שכו"ז בצדקה איוו שתה"י – ל"ד דאה"ק. וזיל בתר טעמי'. וכמדומה שנק' נוסף על פיה"מ – בתורת פס"ד בלבושי שרד הל' צדקה סקי"ג סקר"ו. הובא בר"ה להבין כו' כל פרוטה (להצ"צ, נדפס בפ"ע – עיי"ש בכהנ"ל בארוכה), וכנראה השייכות דבי' הג"ל לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק): המשלוח לאה"ק או – הי' ע"י שליח מדי שנה בשנה (וגובים היו זהובים בעיירות אחת בכו"כ חדשים) (כמבואר בכו"כ מכ' רבותינו). ועפ"ז – מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו כו' להגבאי בכל עיר? וע"ז בא הבי' באגה"ק: (א) זריזותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור – הדין – הל' דעות פ"א ה"ז". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה".

צדקה ממשככים לשכינה מחיי החיים אין-סוף ברוך-הוא, כִּי
בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָא – על ידי התעוררות האדם למטה,
"לְהַחְיִית רִוַּח שְׁפָלִים" – עניים, דְּלִית לִיה מְגֻרְמִיה כְּלוּם
 – שאין להם משל עצמם כלום, נעשה על-ידיה **אַתְעֲרוּתָא**
דְּלַעֲיָלָא, – התעוררות

ופעולה למעלה, להמשיך
 חיים מ'חיי החיים"
 ל"מלכות דאצילות"
 שבספירות היא בחינה
 וספירה ש"לית לה
 מגרמה כלום", שאין לה
 משל עצמה כלום, היא
 רק מקבלת משאר
 הספירות, **וּבְפִרְט**
בְּהַתְנַדָּב עִם לְחִיּוּת
יִוִּשְׁבֵי אֶרֶץ הַחַיִּים
מְשֻׁשׁ, – יושבי "ארץ
 ישראל" שלמטה שהיא
 מכוונת כנגד "ארץ
 החיים" שלמעלה²⁹ –
 הרי הצדקה שנותנים

במשלי י, טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה
 "צדקה" כִּי-אם המלה "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן
 צדקה לחיים", שם אכן כתוב "צדקה לחיים", אבל המלה
 המקדימה היא לא "פעולת צדקה" כי אם "כן צדקה", והרבי

אומר שם ב"הערות
 ותיקונים": "וצע"ג",
 שכן, בשני הפסוקים לא
 כתוב הלשון "פעולת
 צדקה לחיים", שרבנו
 הזקן מביא כמקרא מלא
 "פעולת צדקה לחיים".
 כפי הנראה אין הרבי
 רוצה להסתפק במה
 שיכולים לפרש ש"פעולת
 צדיק", היא צדקה,
 וכשהפסוק אומר
 ש"פעולת צדיק לחיים"
 הכוונה שהפעולה של
 צדקה (על-דרך כמו
 "צדיק ה' צדקות אהב"²⁴)
 לחיים – כפי הנראה,

אגרת הקדש

דהיינו שפעולתה וסגולתה להמשיך חיים עליונים
 מחיי החיים א"ס ב"ה לארץ החיים היא שכינת עויונו
 שעליה נאמר ואתה מחיה את כולם והיא סוכת דוד
 הנופלת עד עפר וכמארו"ל גלו לאדום שכינה עמהם
 כו' כי באתערותא דלתתא להחיות רוח שפלים דלית
 ליה מגרמיה כלום אתערותא דלעילא ובפרט בהתנדב
 עם להחיות יושבי ארץ החיים ממש וד"ל. וכל משכיל
 על דבר גדול ונפלא כזה ימצא טוב מעם ודעת כמה
 גדולים דברי חכמים ז"ל שאמרו הכל לפי רוב המעשה
 דהיינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות להמשיך
 חיים עליונים ליחד עליון פעמים רבות. והיינו
 נמי כעין מ"ש הרמב"ם לזכך הנפש כנודע מזה"ק
 דשכינה נקראת נפש כי היא חיינו ונפשנו וכתוב כי
 שחה לעפר נפשנו. ולכן ארו"ל גדולה צדקה שמקרבת

להחזקת העוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל, יש על-ידי-
 זה המשכה מיוחדת במינה מחיי החיים ל"מלכות דאצילות"
 ול"שכינה", וְדִי לְמִכּוּן, וְכָל מְשֻׁבֵּל עַל דְּבַר גְּדוּל וְנִפְלָא
כְּזֶה – שעל ידי מעשה הצדקה ממשככים חיים עליונים
 מ"אין סוף" ברוך-הוא לשכינה שנמצאת בגלות, **מִצָּא מוֹב**
מַעַם וְדַעַת, כְּמָה גְּדוּלִים דְּבָרֵי חֲכָמִים וְלֵאמָרוּ:
"הַכֵּל לְפִי רֵב הַמַּעֲשֶׂה", דְּהֵינּוּ מַעֲשֶׂה הַצְּדָקָה הַנַּעֲשֶׂה
בְּפַעְמִים רַבּוֹת, לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵיוֹנִים, – מחיי החיים
 "אין סוף" ברוך-הוא, לְיַחַד – ולפעול יחדו עֲלֵיוֹן – של
 קודשא-בריך-הוא ושכינתו" (של הקדוש-ברוך-הוא ושכינתו)
פְּעָמִים רַבּוֹת. – אשר בכל נתינה – מייחדים יחדו עליון
 באופן של המשכה מקודשא-בריך-הוא (הקב"ה) ו"אין סוף"
 – לשכינתו" (לשכינתו) עד למטה במדרגיגות התחתונות
 ביותר, וְהֵינּוּ נְמִי – וזה גם כְּעֵין מַה שְׁכַתְּבַר הַרְמַבְּ"ם: –
 במעלת נתינת צדקה במנות רבות, לְזַבְּךָ הַנְּפִשׁ, – בדברים
 אלה של הרמב"ם מרומז הענין מה שנעשה למעלה היחוד
 העליון, כְּנִדְעָ מִזֶּה הַקְּדוּשָׁה³⁰ דְּשִׁכְיָנָה נִקְרָאת "נִפְשׁ",
כִּי הִיא – השכינה, היא חיינו וְנִפְשָׁנוּ, וּכְתִיב: – וכתוב³¹:
"כִּי שָׁחָה לְעַפְרָא נִפְשָׁנוּ". – כלומר, השכינה שירדה עד
 מטה מטה – בגלות. וְלִכֵּן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְלֵאמֹר: "גְּדוּלָה
 צְדָקָה, שְׂמִמְקַרְבֵּת אֶת הַנְּאֻלָּה", – גאולת השכינה מהגלות,

הרבי אינו רוצה להסתפק בכך, שהרי, כשאומרים "מקרא מלא
 דיבר הכתוב", צריך הדבר להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה
 שפעולתו של צדיק היא צדקה, ולכן צע"ג שבפסוק אין אנו
 מוצאים המלים "פעולת צדקה לחיים". דְּהֵינּוּ שְׂפָעֲלָתָהּ
 וּמְגֻלָּתָהּ – של צדקה, היא לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵיוֹנִים – האופן
 העליון יותר של חיים, מְחַיֵּי חַיִּים אֵין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא –
 להמשיך זאת לְאֶרֶץ הַחַיִּים, – ל"מלכות דאצילות" הנקראת
 "ארץ החיים", שהיא "ארץ", המדריגה התחתונה ביותר
 בספירות, וממנה באים ה"חיים" לכל הנבראים, נוצרים ונעשים
 – ימשיכו בה מ"ז"א (מדות) דאצילות" שהיא המדריגה
 האחרונה של "עולמות אין סוף", וה"חיים" של ז"א ומדות
 דאצילות הם בחינה של "חיי החיים", הִיא "שְׂכִינָת עֲוֵנוּ", –
 הנותנת חוזק וחיות בנבראים, שְׂעֻלָּיָה נִאמָר²⁵: "וְאֵתָה מְחַיָּה
אֶת כְּלוּם", – את כל הנבראים, "אתה" מוסב על "מלכות
 דאצילות", האותיות מאל"ף עד תי"ו עם ה' המוצאות שהן
 מקור האותיות, שזו המלה "אתה": א' ת' ה'²⁶, וְהִיא סִכַּת דָּוִד
הַנוֹפֶלֶת עַד עַפְרָא, – שבזמן הגלות, השכינה שנקראת "סוכת
 דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷, וּכְמֵאמֹר רַן²⁸: "גְּלוּ
לְאֵדוּם – הגלות האחרונה שלנו, שְׂכִינָתָה עִמָּהֶם – בגלות,
 כו", – הרי כיוון שזו הגלות האחרונה והתחתונה – ירדה
 השכינה עד למדרגיגות התחתונות ביותר – עד עפר, ועל ידי

24. תהלים יא, ז. 25. נחמי' ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיחווה"א ספ"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבקבות משיחא - עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספי"ז. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח". 30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א.

להקימה מעפר מעט מעט, – על ידי נתינת צדקה כל פעם מקימים יותר את השכינה שנפלה

אגרת הקדש

בגלות, "עד כי יבא שילה"³³: – שאז תהיה הקימה השלימה של השכינה.

את הגאולה להקימה מעפר מעט מעט עד כי יבא שילה:

~ שבת קודש ט"ו תשרי ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, כב אהובי אחי... עד עמ' קלד, בפרש"י.

בב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה, ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים, שיתווסף עלידם ביראת שמים ובהבנת ה'.

ליתר הבנת אגרת זו, כדאי להעתיק תחילתה וסופה של אגרת שלא נדפסה ב"תניא", אלא נדפסה ב"אגרות קודש – אדמו"ר הזקן" (קה"ת תש"מ) סימן כד.

אגרת הקדש

אָהוּבִי, אַחִי וְרַעִי! מֵאַהֲבָה מִסִּתְּרָת – בֵּא אֲנִי אֵלֵיכֶם בְּתוֹכְכֶת מְגֻלָּה. לָבוֹ נָא וּנְבַחְקָה! – בּוֹאוּ וּנְתַדְבֵר בֵּינֵנוּ. זְכְרוּ יְמוֹת עוֹלָם, בֵּינֵנוּ שְׁנוֹת דוֹר וְדוֹר, הַהִיטָה כְּזֹאת מִיְמוֹת עוֹלָם, וְאַיֵה אֵיפּוֹא מִצְּאֵתָם מִנְהַג זֶה – שִׁיפְרוּ לְהֵלֵךְ, בְּאַחֲרֵי מִפְּלֵ סִפְרֵי חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל הַרְאֵשׁוֹנִים וְהַאַחֲרוֹנִים, לְהִיּוֹת מִנְהַג וְתִקּוֹן לְשֵׁאל

כב אהובי אחי ורעי מאהבה מסותרת תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה

זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רו לא אנם להו ונהירין להון שבילין דרקייע כ"א לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרואה אשר הלך אליו שאול לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאביו כי באמת כל עניני אדם לבד מדברי תורה וי"ש אינם מושגים רק בנבואה ולא לחכמים לחם

בביטויים חריפים כנגד מה ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו, שזה מבלבל אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל אומרים: "וכי תעלה על דעתך שמשא רבנו עליו-השלום יושב ודן כל היום כולו – תורתו מתי נעשית". בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות" וזמני הנסיעה אליו, והוא גוזר "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה.

בְּעֵצָה נְשִׁמִּיּוֹת, כְּדֵת מַה לְעֲשׂוֹת בְּעֵנִינֵי הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, אַף – לֹא, לְגִדּוּלֵי חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל הַרְאֵשׁוֹנִים כְּתַנְאִים וְאַמּוֹרָאִים, אֲשֶׁר כָּל רוֹ לֹא אֲנִים לְהוֹי, – שְׁשׁוּם סוּד לֹא נֶעֱלַם מֵהֶם, וְנִהְיִירִין לְהוֹן שְׁבִילִין דְּרַקִּיעֵי, – וְהִיוּ בְּהִירִים וּמֵאִירִים לְהֵם הַדְּרָכִים שְׁבַשְׁמִים, כִּי־אִם לְנְבִיאִים מִמֶּשׁ, אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל, כְּשְׁמוּאֵל – הַנְּבִיא, הַנִּקְרָא הַרְוָאָה, אֲשֶׁר הִלְךְ אֵלָיו שְׁאוּל לְדַרְשׁ ה' – עַל יָדוֹ, עַל דְּבַר הַתְּאוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱבְדוּ לְאַבְיוֹ. – מְדוּעַ, אֲכֵן, לֹא שָׁאלוּ אֶת הַתְּנָאִים וְהַאֲמוֹרָאִים גַּם אֲדוֹת עֵנִינֵים גִּשְׁמִיִּים? – מִסְּבִיר רַבְנּוּ הַזְּקֵן: כִּי כְּאֵמֶת, כָּל עֵנִינֵי אָדָם, לְבַד מְדַבְּרֵי תוֹרָה וְיִרְאֵת שְׁמַיִם – אֵינָם מְשִׁנִּים, רַק כְּנִבְיָאָה, – כְּכַתוּב: – וְלֹא לְחֻכְמִים – מְגִיעַ, לְחֵם, – כְּלוּמַר, כֹּל הָעֵנִינִים

בביטויים חריפים כנגד מה ששואלים אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו, שזה מבלבל אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ז"ל אומרים: "וכי תעלה על דעתך שמשא רבנו עליו-השלום יושב ודן כל היום כולו – תורתו מתי נעשית".

בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות" וזמני הנסיעה אליו, והוא גוזר "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה.

אולם, כדאי לציין, שהחסידים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו רואים "מעשה רב" שאכן שואלים מהרביים עצות

33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל 'עד כי יבא שילה' (ראה פל"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' והכא כו' דשכינתא תקום כו'". 1. שבת י, א. 2. ראה חולין נט, א. 3. ראה ברכות נח, ב. 4. שמואל א' פרק ט. 5. קהלת ט, יא.

הגשמיים, כמאמר רבותינו ז"ל⁶: "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים", ו- חכמינו ז"ל אומרים⁷: "שבעה דברים מקפדים בו" – מדיעת האדם, ומהם: אין אדם יודע כמה משתפר בו ומלכות בית דוד מתי תחזור בו⁸, – כשיבוא המשיח, הנה השוו –

פרנסה גשמית וקץ ביאת המשיח, זה לזה. – כשם שאין אף אחד יודע ה"קץ", כך אין בכוח אף אחד לדעת הענינים של פרנסה. ומה שכתוב בישעיה⁹: "יועץ וחקם חרשים", – הרי שחכם (בחכמת התורה) הוא גם "יועץ", מונח

אגרת הקדש

כמארו"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ושבעה דברים מכוסים בו אין אדם יודע כמה משתכר בו ומלכות בית דוד מתי תחזור בו הנה הושוו זה לזה וכו"ש בישעיה יועץ וחקם חרשים וכן משארו"ל ונהנין ממנו עצה ותושיה היינו כד"ת הנקרא תושיה כמארו"ל יועץ זה שיוודע לעבר שנים ולקבוע חדשים בו שסוד העיבור קרוי עצה וסוד בלשון תורה כדאיתא בסנהדרין דף פ"ז ע"ש בפרש"י:

שמשתמים בו על נתינת עצה בענינים גשמיים, וכן מה שאמרו רבותינו ז"ל⁹: – בנוגע למי שעוסק בתורה לשמה:

ז"ל: "יועץ" – זה שיוודע לעבר שנים – על ידי הוספת חודש לשנה, חודש אדר, ולקבוע חדשים – מתי ראש חודש, כו", שסוד העיבור – לעבר שנים וחדשים, קרוי 'עצה' ו'סוד' בלשון תורה, כדאיתא – כפי שהגמרא אומרת בסנהדרין דף פז, ע"ן שם בפרוש רש"י: – שם כתוב במפורש ש"יועץ" ו"עצה" קשורים בסוד העיבור.

6. ברכות לג, ב. 7. פסחים נד, ב. 8. ג, 9. אבות רפ"ו. 10. סנהדרין כו, ב. ובכ"מ.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שישי עמ' א

מקודשת, אך המקדש במנה חסר תשעים ותשע דינרים לא כפיא¹⁴ לה מילתא למיתבעיה – אינה מתביישת לתובעו, מאחר שלא קבלה את עיקר המעות, ולפיכך הרי היא מקודשת. הגמרא מקשה על שיטת רב הסובר שהמקדש במלוה אינה מקודשת: מיתבי, שנינו בברייתא שאדם האומר לאשה התקדשי לי בפקדון שיש לי בידך, והלכה האשה לבדוק את הפקדון ומצאתו שנגנב או שאבד, הדין הוא שאם נשתיר הימנו בשיעור שנה פרוטה, הרי היא מקודשת בכך, ואם לא אינה מקודשת. ובמקדש אשה במלוה שיש לו בידה, ונמצא שנגנב או אבד, אף על פי שלא נשתיר הימנו שנה פרוטה, הרי היא מקודשת בהנאה זו שמחל לה את פרעון המלוה. זו היא דעת תנא קמא. רבי שמעון בן אלקנה אומר משום רבי מאיר, מלוה

1 סומכת דעתה בקידושין אלו ואינה מקודשת. ופר סבר לא כפיא¹ 2 לה מילתא למיתבעיה – התנא השני סובר שאינה מתביישת 3 לתובעו, ועל כן סומכת היא בדעתה שיפרע לה דינר זה, 4 ומקודשת. 5 מקשה הגמרא: ואלא הא – דין זה דאמר רבי אלקנה, שאדם 6 האומר לאשה התקדשי לי במנה ונתן לה לעת עתה רק דינר אחד, 7 הרי זו מקודשת מיד, וישלים – ועליו להשלים לה עוד תשעים 8 ותשעה דינרים. לימא כתנאי אמרה לשמעתי – לכאורה יש לומר 9 שדין זה תלוי במחלוקת התנאים, שהרי יש הסובר שמתביישת 10 היא לתבוע ממנו את הסכום הנותן, ולכך אינה מקודשת. 11 מתרצת הגמרא, אמרי – ביארו בני הישיבה שיש לחלק בין 12 המקרים, שהמקדש במנה חסר דינר כפיא לה מילתא למיתבעיה 13 – מתביישת היא לתבועו בשל חסרון דינר אחד, ולכך אינה

המשך ביאור למס' קידושין ליום שבת קודש עמ' א

15 במלוה: וקברי בני הישיבה, דכולי עלמא – בין רבי מאיר ובין 16 חכמים, סוברים שישנה לשכירות מתחלה ועד] סוף והנה מלוה – 17 דהיינו, שאדם המקבל עליו לעשות מלאכה בקבלנות, זכאי הוא 18 לקבל שכר עבור כל חלק מן העבודה שהוא מבצע, אלא ששכר 19 זה נוקף על מזמין המלאכה בהלוואה עד לשעת גמר המלאכה. 20 ונמצא, שכאשר מקדש האומן את האשה בשכר פעולתו, הרי הוא 21 מקדשה במחילת ההלוואה שיש לו עליה. מאי לאו בהא קמיפלגי, 22 דמר – רבי מאיר סבר, שהמקדש במלוה מקודשת, ופר סבר – 23 ודעת חכמים היא, שהמקדש במלוה אינה מקודשת. 24 דוחה הגמרא: לא, דכולי עלמא סוברים שהמקדש במלוה אינה 25 מקודשת, והכא בדין ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף קמיפלגי – 26 נחלקו האם אכן זכאי אומן לקבלת שכר על כל חלק מעבודתו, או 27 לא. 28 מר – רבי מאיר סבר

1 – מין צמידים, נזמים וטבעות, ואתקדש אני לך תמורת שכר 2 פעולתך, הדין הוא שבין ששעשען הרי היא מקודשת לו דבר רבי 3 מאיר. והכמים אומרים אינה מקודשת לו, עד שגזע ממון לידה. 4 ומבררת הגמרא: האי ממון היכי דמי – לאיזה ממון כוונת חכמים, 5 אילימא אותו ממון – אם כוונתם שאינה מקודשת עד שיביא 6 הצורך את התכשיטים לרשותו, מפלג דתנא קמא סבר אפילו 7 אותו ממון נמי לא – שלדעת רבי מאיר הרי היא מקודשת אף קודם 8 שיבואו התכשיטים לידה, וכיצד יתכן הדבר, אלא קמא (כו) 9 מקדשא – וכי במה מתקדשת אם עדיין לא באו התכשיטים לידה, 10 אלא לאו שהאומן הביא את התכשיטים לרשותו, ומכל מקום 11 לדעת חכמים אינה מקודשת עד שיקדשה בממון אחר, ושמע מינה 12 במקדש במלוה קמיפלגי – ויש ללמוד מכך שנחלקו רבי מאיר 13 וחכמים בדין מקדש במלוה. 14 ועתה מבארת הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקתם בדין מקדש

לוח היום יום...

יום ראשון	יום שישי	ט תשרי, עריוהכ"פ	ה'תש"ד
		<p>שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. קיב"קיד. תניא: ולפמ"ש בס' . . . 264 במ"א.</p> <p>כפרות: "בני אדם – ולשלום" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג' פעמים, סך הכל מסבב ט' פעמים. עד סוף תשרי אין אומרים תחנון. מלקות: המלקה והגלקה שניהם אומרים "והוא רחום" שלש פעמים.</p> <p>בְּעֶרְבַּ יוֹם הַכִּפּוּרִים – הָעֲבוּדָה הַיָּא תְּרֻטָה עַל הָעֶבֶר, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים – קִבְּלָה עַל לְהַבְּא.</p>	

יום שני	שבת	י תשרי, יום הכפורים	ה'תש"ד
		<p>שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י. תהלים: נהנט. קודם כל נדרי: קטוקג. קודם השינה: קכדקלב. אחר מוסף: קלג. קמא. אחר נעילה: קמב"ק. תניא: ומזה יובן . . . עוה"ב.</p> <p>ליל יום הכפורים מתחילים "ה' מלך תגל" גו'. פסוק "אור זרוע" – פעם אחת, ובקול רם. על דעת הקהל כו' – ג' פעמים, ובקול נמוך. אין כופלים תהוהו "כי הנה כהמר". קריאת שמע על המטה כמו בשבת ויום טוב. אבינו מלכנו וכו' רחמיך כו' – בכל תפלות היום. בראש השנה ויום הכפורים אומרים י"ג מדות הרחמים בהוצאת הספר תורה גם כשחל בשבת. שעור תהלים אחר מוסף. הפטורת מנחת יום הכפורים: ויהי דבר – ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לךוד ה' אורי. פתיחת הארון בנעילה לאשרי, ונשאך פתוח עד אחרי כל תפלת נעילה. בקדיש נעילה – לעלא ולעלא, אין כאלקינו, עלינו. ואין נושאים פנים. אומרים "היום יפנה", גם אם העריב היום. אין מברכים "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.</p> <p>יוהכ"פ קומט אויס צו פאסטען זעקס און צוואנציג שעה.</p>	
		<p style="text-align: right;">— תרגום —</p> <p>בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים יוֹצֵא לְצוּם עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁעוֹת.</p>	

יום שלישי	יום ראשון	יא תשרי	ה'תש"ד
		<p>שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: כא. אד"ש . . . 266 בכל יום.</p> <p>במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אליו לא למדותיו, דער פרדס זאגט אליו איז אורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות, דער רבי דער בעש"ט זאגט אליו איז דער אלקות וואָס אין כלים דע"ס דאצילות, דער פירוש הפשוט איז: אליו עצמות א"ס וואָס עס איז בא יעדען פשוטן אידען בידיעה</p>	

עצמית דורך אמונה פשוטה, און דאָס איז קרובים אליו און בכל קראנו אליו עצמות א"ס און עצמות הנשמה, תפלה באמונה פשוטה איז מחבר עצמות הנשמה מיט עצמות א"ס, אז עצמות א"ס זאל זיין דער רופא חולים און מברך השנים.

תרגום

במוצאי יום הכפורים תקנ"ו בליאָנאַ אָמר רבנו הַקָּדוֹן תּוֹרָה בְּרַבִּים - כְּנֶהֱגַג אֶז דְּרוּשִׁים קְצָרִים - עַל פְּסוּק "מִי כֹה אֶלְקִינוּ בְּכֹל קְרָאנוּ אֱלֹהֵינוּ", אֱלֹהֵינוּ לֹא לְמִדּוֹתָיו. הַפְּרָדְס' אומר: "אֱלֹהֵינוּ" הֵם הָאוֹרוֹת הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּכֹלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאַצִּילוֹת; הַרְבֵּי הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב אומר: "אֱלֹהֵינוּ" הוּא הָאֱלֻקוֹת שֶׁבְּכֹלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּאַצִּילוֹת; הַפְּרוּשׁ הַפְּשוּט הוּא: "אֱלֹהֵינוּ" - עֲצָמוֹת אֵין-סוּף שְׂבִידִיעָה עֲצָמִית שֶׁל כָּל יְהוּדֵי פְּשוּט - עַל יְדֵי אֱמוּנָה פְּשוּטָה - וְזֶהוּ 'קְרוּבִים אֱלֹהֵינוּ', וְכָל קְרָאנוּ אֱלֹהֵינוּ' - עֲצָמוֹת אֵין-סוּף וְעֲצָמוֹת הַנְּשָׁמָה; תּפִּלָּה בְּאֱמוּנָה פְּשוּטָה מְחַבֵּרֶת אֶת עֲצָמוֹת הַנְּשָׁמָה עִם עֲצָמוֹת אֵין-סוּף, שֶׁעֲצָמוֹת אֵין-סוּף יֵהִי הָרוֹפֵא חוֹלִים וּמְבַרֵךְ הַשָּׁנִים.

ה'תש"ד

יב תשרי

יום שני

יום
רביעי

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: סוֹסַח.
תניא: אך גם . . . יבא שילה

בְּרִית כְּרוּתָה לְתַעֲמוּלָה וְעִבּוּדָה בְּמוֹעֲצוֹת חֻכְמָה וּבְקְרוּב הַדַּעַת שְׂאִינָה חוֹזֶרֶת רִיקָם.

ה'תש"ד

יג תשרי

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט-עא.
תניא: כב. אהוביי . . . בפירש"י.

הַסְתַּלְקוֹת אֲדַמוּר מִהַר"ש - תרמ"ג - וּמְנוּחָתוֹ כְּבוֹד בְּלִיבְאוּיטְשׁ.
תַּחֲלַת אַגְרַת סִמֶּן כַּב וְסוּפָה - לֹא בָּא בְּדַפּוּס בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ. (נְדַפְס בְּקוֹבֵץ 'הַתְּמִים' חוֹבֵרֶת שְׁנֵיהֶם).

ה'תש"ד

יד תשרי, ערב חה"ס

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עב-עו.
תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.

עֲרוּב תְּבִשְׁלִין.
אֵין מוֹסִיפִין עַל שְׁתֵּי עֲרָבוֹת, מֵה-שְׂאִין-בֶּן בְּהַדְסִים.
מִהַדְרִים לְאַגוּד הַלוּלָב בְּסִפָּה וּבְעֶרֶב יוֹם-טוֹב. עַל הַלוּלָב שְׁתֵּי כְּרִיכוֹת - וּמִשְׁתַּדְּלִים שְׂשִׁתֵּיהֶם תַּהֲיִינָה מְכֻסוֹת בְּהַדְסִים וְעֲרָבוֹת, גַּם כְּרִיכָה הַעֲלִינָה בְּמַעַט עַל-כָּל-פְּנִים - וּמְלַבֵּד זֶה שֶׁלֹּשׁ כְּרִיכוֹת שְׁבָהֶם אוֹגֵד הַהַדְסִים וְהַעֲרָבוֹת עִם הַלוּלָב, שֶׁלֹּשׁ אֵלוֹ בְּמִשְׁךְ טַפַּח אֶחָד.

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עזיעה.
תניא: וכמו אב . . . הדינין נס"ו.

בְּשִׁנּוֹתַי הָדָר מִיָּמַי לְאַחַר לְבָרֶךְ עֲלֵיהֶם, אוֹמְרִים בְּפִרוֹשׁ שֶׁהוּא בְּמִתְנָה עַל מְנַת לְחַזְרֵי, וּבִפְרָט
בְּיוֹם רֵאשׁוֹן. וְהוּא תּוֹעֵלֶת לְנוֹתָן וְלִמְקַבֵּל. הוֹרָה אֲדוֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [הַרְשֵׁב] שֶׁיִּתְחִילוּ בְּרִבְתָּ
שֶׁתְּחִיגוּ בְּשֶׁהֲלֹלֵב בְּיָדוֹ אֶחָת וְהֶאֱתָרוּג בְּשִׁנְיָה.
הַפְּסוּקִים כִּי אָמַרְתִּי גו' – רַק בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה.
גַּם בְּיוֹם מְבָרְכִים "לְיֹשֵׁב בְּפֶסֶחָ" אַחַר קִדּוּשׁ וְלֹא אַחַר הַמוֹצָיא.

הַהֲנַהֲגָה בַּעַת בְּרִכַּת פְּהֵנִים (כַּנְזֹפֶר לְעֵיל יוֹם ב' דְּהַג הַשְּׁבוּעוֹת), אָנוּ יוֹדְעִים
עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁרַבְּנוּ הִזְקֵן הָיָה לֹקֵחַ אֶת הַ"צְמַח צְדָק" קִדְּם חֲתַנְתּוֹ תַּחַת טְלִיתוֹ
לְנִשְׂיַאת כַּפַּיִם.

המשך ביאור למס' קידושין ליום שלישי עמ' 1

33 מְיוֹם הַם לִפְנֵי שִׁמַּת הַבַּעַל, אוֹ שֶׁמִּיָּאָנוּ בַּבַּעַל, אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ בַּגֵּט,
34 אוֹ שֶׁנִּמְצְאוּ אֵילּוּנֵי שְׁקִידוּשֵׁי קִדּוּשֵׁי טַעוֹת הֵן וּבִטְלִים לַמַּפְרַע.
35 כִּבֵּל הָאוֹפְנִים הַלֵּלוּ, מֵאַחַר שֶׁכִּשְׁמַת הַבַּעַל וּנְפִלָה אֶשְׁתּוֹ וְשִׁהִיָּתָהּ
36 מִקֹּדֶם צִרְתָּהּ שֶׁל הָעֵרֶוה הַזֶּה לִיבּוֹם, כִּבֵּר לֹא הִיָּתָה הָעֵרֶוה הַזֶּה
37 צִרְתָּהּ, צִרְוֹתֶיהָ מוֹתְרוֹת לִיבּוֹם, וְחִיּוּבוֹת לְהִתְיַבֵּם אוֹ לְחַלּוֹץ. רַב
38 כְּהֵנָּה מִבָּאֵר אֶת קוּשִׁיָּתוֹ: אֶחָת מִטּוֹ הָעֵרִוּוֹת הַמְּחֻכְרוֹת בְּמִשְׁנֵה
39 שֵׁם הֵיאָ אֲבִתּוֹ. דְּהֵיִינוּ, אִם הִיָּתָה בְּתוֹ נְשׂוּאָה לֹאֲחִיו וּמִתָּה אוֹ
40 מִיָּאֵנָה בּוֹ אוֹ הַתְּגַרְשָׁה מִמֶּנּוּ, צִרְתָּה מוֹתֵרָת לֹאֲבִיָּה. רַב כְּהֵנָּה
41 מִבְּרַר, דְּקָדְשָׁה מֵאֵן – מִיָּהוּ זֶה שֶׁקִּדַּשׁ אֶת הַבַּת הַזֶּה לֹאֲחִי אֲבִיָּה,
42 אֵילּוּמָא דְּקָדְשָׁה אֲבִיָּה – אִם תֵּאֱמַר שֶׁאֲבִיָּה קִדַּשׁ אוֹתָהּ לֹאֲחִיו, אִם
43 כֵּן וְכִי כְּמִיָּאֵן סָגִי לָהּ – הָאֵם דִּי לָהּ בְּמִיָּאֵן כִּדִּי לְצִאת מִמֶּנּוּ, הַלּוּא
44 גַּם מְעַלְמָא כְּעִיָּא – גַּם גְּמוּר הֵיאָ צִרִיכָה, שֶׁכֵּן קִדּוּשֵׁי מִן הַתּוֹרָה
45 הֵם, שֶׁהָרִי אֲבִיָּה קִדַּשׁ אוֹתָהּ. אֵילּוּ לֹא, צִרִיכִים אָנוּ לומר דְּקָדְשָׁה
46 אֵיָּהִי נְפִשָׁה – שֶׁהִיא קִדְּשָׁה אֶת עַצְמָהּ לֵאלֹא יִדְעַת אֲבִיָּה, וְקָתְנִי
47 דְּכְעִיָּא מִיָּאֵן – וְנִאֲמַר בְּמִשְׁנֵה שֶׁהִיא צִרִיכָה מִיָּאֵן, וְאֵעִיף שֶׁאֲבִיָּה
48 לֹא קִדַּשׁ אוֹתָהּ. הָרִי, שֶׁקִּטְנָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא לְדַעַת אֲבִיָּה
49 צִרִיכָה מִיָּאֵן, וְקִשָּׁה עַל עוֹלָא שֶׁאֲמַר אֲפִילוֹ מִיָּאֵן אֵינָה צִרִיכָה.
50 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: הוּא מוֹתֵיב לָהּ – רַב כְּהֵנָּה הִקְשָׁה קוּשִׁיא זֶה, וְהוּא
51 מְפָרֵק לָהּ – וְהוּא אָף מִתְּרַצָּה. הַמִּשְׁנָה בִּיבְמוֹת (שֵׁם) מִדְּבַרְתָּ כְּגוֹן
52 שְׁנַעֲשָׂה לָהּ – לְקִטְנָה זֶה מְעַשָּׂה יְתוּמָה' בְּהֵי הָאֵב – שֶׁנַּעֲשָׂה בָּהּ
53 מַעֲשֵׂה שֶׁקִּבַּע אֶת דִּינָה לְהִיָּתוּ כִּיתוּמָה (לְגַבֵּי קִדּוּשִׁין וְכַדּוּמָה),
54 אֵעִיף שֶׁאֲבִיָּה חֵי עֵדִיין. כְּגוֹן, שֶׁאֲבִיָּה הִשִּׂיא אוֹתָהּ לֹאֲחִד, וְהִיא
55 הַתְּאֲלַמְנָה אוֹ הַתְּגַרְשָׁה מִמֶּנּוּ עוֹד בְּקִטְנוּתָהּ. וּמִכֵּיִן שֶׁכִּבֵּר נִשְׂאָה
56 וַיִּצְאָה מִרְשׁוֹת אֲבִיָּה, דִּינָה כִּיתוּמָה שְׁעוּמַדַּת בְּרִשׁוֹת עַצְמָהּ,
57 וַיְכֻלָּה לְהִתְקַדֵּשׁ בְּעַצְמָהּ מִדְּבַרְנָן. וּבִמְקַרָּה כּוֹז דִּיבְרָה הַמִּשְׁנָה
58 שֵׁם, שֶׁאֵם לֹאֲחַר מוֹת בַּעַלָּה הָרֵאשׁוֹן, הִלְכָה וְקוּשָׁה אֶת עַצְמָהּ
59 לֹאֲחִי אֲבִיָּה, כְּשֶׁבֵּאָה לְצִאת מִמֶּנּוּ צִרִיכָה הִיא לְמֵאָן, וְדִי לָהּ
60 בְּמִיָּאֵן.
61 קוּשִׁיא נּוֹסֶפֶת עַל עוֹלָא: מְתִיב רַב הַמְּנוּנָא: אֵין אָדָם רִשְׁאֵי
62 לְמוֹקְרָה – אֶת בְּתוֹ לְקְרוּבִים שֶׁאֵינֶם יְכוּלִים לְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ. מִשּׁוּם רַבֵּי
63 אֶלְעָזָר אֲמָרוּ: מוֹקְרָה לְקְרוּבִים – רִשְׁאֵי הוּא לְמַכּוּר אֶת בְּתוֹ אָף
64 לְקְרוּבִים, אֵעִיף שֶׁאֵינֶם יְכוּלִים לְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ.

1 התרצה. אבל אם לא דובר אודות זיווג זה מעולם, או שהאב לא
2 הסכים לו, אין חוששים שמא התרצה האב כששמע ואינה צריכה
3 גט כלל.
4 עולא חולק על רב ושמואל: עולא אמר: קטנה שנתקדשה שלא
5 לדעת אביה, אין חוששים לקידושיה כלל ואפילו מיאון אינה
6 צריכה. מאחר ורב ושמואל לא אמרו שצריכה גט ומיאון אלא
7 בשדכו, וכדברי רב נחמן, אם כן עולא שחלק עליהם סבר שאפילו
8 שדכו אינה צריכה כלום. לפיכך תמזה הגמרא: אף על גב דשידכו
9 – וכי יתכן שעולא יאמר שקטנה זו אינה צריכה כלום גם במקרה
10 שכבר שידכו את המקדש לאב קודם לכן, הלא באופן שכזה
11 בודאי יש לחשוש שמא התרצה האב לקידושין כששמע עליהם
12 אחר כך. מתרצת הגמרא: מאן דמתני הא – מי ששנה את דברי
13 עולא בלשון המורה שבא לחלוק על רב ושמואל, לא מתני הא –
14 לא שנה את דברי רב נחמן ברב ושמואל. כלומר, אם אכן עולא
15 חולק על רב ושמואל, הרי לא יתכן שחלק עליהם במקרה שנעשו
16 כאן שידוכים, שכן במקרה זה בודאי שהיא צריכה גט ומיאון
17 לדברי הכל. אלא, בודאי אותו אמורא שהביא את דברי עולא
18 בלשון מחלוקת ועם רב ושמואל, הבין שהמחלוקת ביניהם היא
19 במקרה שלא נעשו שידוכים. שרב ושמואל מצריכים גם במקרה
20 זה) גט ומיאון, ואילו עולא חולק וסובר שאינה צריכה כלום. אם
21 כן בודאי חולק הוא על רב נחמן שהעמיד את דברי רב ושמואל
22 דווקא בשדכו, אבל לא שדכו אינה צריכה כלום.
23 לשון אחרת בדברי עולא: איבא דאמרי, אמר עולא, קטנה
24 שנתקדשה שלא לדעת אביה, בין אם שדכו את המקדש לאב לפני
25 כן ובין אם לא שדכו, אין חוששים לקידושין כלל, ואינה צריכה
26 גט ואפילו מיאון אינה צריכה. לפי לשון זה, דברי עולא נאמרו בפני
27 עצמם, ולא בהקשר עם דברי רב ושמואל, לפיכך אפשר לומר
28 שעולא דבר בין במקרה ששדכו ובין במקרה שלא שדכו, ובכל
29 אופן אינה צריכה אפילו מיאון.
30 קושיא ממשנה על דברי עולא: מתיב רב כהנא, שנינו במשנה
31 (יבמות ב') וכו' – חמש עשרה העריות השנויות במשנה (לפני כן
32 שפוטרות את צרותיהן וצרות צרותיהן מן היבום ומן החליצה, אם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט' תשרי ~

האם אפשר להיעזר ביד שמאל?

ולכן אינו פוסל, אך לגבי ברכת המזון מדובר בכוס גדולה במיוחד שאינו יכול להתזיקה ללא הסיוע בשמאל, ולכן יש להימנע מכך (חכם סופר שבת שם, ע"פ תוספות ברכות שם).

ויש המבארים כי כאן מדובר כאשר יד שמאל מסייעת ותומכת ביד ימין האוחזת בכלי ועל כך אמרו שהמסייע אין בו ממש, אולם בכוס של ברכה מדובר שיד שמאל מסייעת באחיזת הכוס עצמה, ומאחר והיא משתתפת בעצם האחיזה

יש להחמיר (מגן אברהם א"ח סי' קפג סק"ו).

ויש שחילקו שבקרבנות הפעולה צריכה להיעשות מכווחה של יד ימין, ולענין זה הולכים אחר עיקר הכוח שבו נעשתה הפעולה, ומאחר שנעשתה בעיקר מכווחה של יד ימין הרי היא כשרה. אולם בברכת המזון הדגש הוא על מקומו של הכוס שתהא מונחת ביד ימין החשובה, ולענין זה אפילו השתתפות מועטת של יד שמאל גורעת (נר דוד א, ל).

הלכות ביאת המקדש פרק ה, הלכה יח: קָבַל בְּיָמֵינוּ, וּשְׂמָאל מְסִיעָתוֹ – עֲבוּדָתוֹ בְּשֵׁרָה; שְׁהִמְסִיעַ, אִין מְשִׁיחִין עָלָיו. לגבי חיוב אחיזת הכוס בשעת הברכה ביד ימין, ספק הוא בגמרא (ברכות נא, א) האם ניתן להיעזר ביד שמאל כסיוע ליד ימין, וההכרעה היא שמספק יש להחמיר. ויש לתמוה: אם כן, מדוע נפסק כאן שסיוע בשמאל אינו פוסל בעבודת הקרבן?

ויש שכתבו כי גם בהלכה זו לכתחילה יש להחמיר ולהימנע מלהסתייע בשמאל, אלא שאיסור זה הוא מדרבנן ולכן בדיעבד העבודה כשרה, משום שלא רצו להחמיר ולפסול את הקרבן (מאירי ברכות שם, חכם צבי סי' פב).

ויש סוברים שאף לכתחילה מותר להסתייע בשמאל (ראה תוספות שבת צג, א), ואולם זהו רק כאשר המעשה יכול להתבצע בימין גם ללא הסיוע, ונמצא שהסיוע בשמאל אינו מוסיף

~ יום שני י' תשרי ~

מותר להטיל מום בבהמת קדשים בעלת מום?

חינוך מצוה רפ"ו) הוכיח שאין הלכה כחכמים, מקושיית הגמרא (ע"ז יג, ב) על רבא הסובר שאין איסור להטיל מום בבהמה שאינה ראויה להקרבה, ושואלת: "יהא זה כמטיל מום בבעל מום (שאינו ראוי להקרבה) שאסור להטיל בו מום", הרי שלהלכה אסור להטיל מום בבעל מום.

ובהתאם לכך פסק הרמב"ם בהל' בכורות (שם): "בכור שאחזו דם יקיו ובלבד שלא יתכוון לעשות בו מום" ומשמע שאם מתכוון לעשות בו מום – אסור, כי אסור להטיל מום אף שהוא בעל מום (שאחזו דם).

והוסיף ה'מנחת חינוך' (שם): גם לשון הרמב"ם כאן, "אינו לוקה" משמעו שאינו לוקה אבל יש איסור תורה. ומה שלא כתב כאן, כפי שהדגיש בהלכה הקודמת במטיל מום בזמן הזה, "שעבר בלא תעשה" – יש לומר שהוצרך לכותבו רק בהטלת מום בזמן הזה שהוא קל יותר (כמבואר בע"ז שם) ובכל זאת עובר ב'לא תעשה' וכל שכן שהמטיל מום בבעל מום בזמן הבית עובר ב'לא תעשה'.

הלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה ח: הָטִיל מוֹם בְּקַדְשִׁים, וְכָא אַחֵר וְהָטִיל בָּהּ מוֹם אַחֵר – תְּשַׁנֵּי אִינוּ לֹזְקָה. נחלקו תנאים בדין המטיל מום בבהמת קדשים בעלת מום. לדעת רבי מאיר, הכתוב "כל מום לא יהיה בו" בא לרבות שאף המטיל מום בבעל מום לוקה. ולדעת חכמים, הכתוב "תמים יהיה לרצון" מלמד שהאיסור להטיל מום הוא רק בקרבן תמים שמקריבים לרצון ולא בבעל מום, ו'כל מום לא יהיה בו' בא ללימוד אחר, שהאיסור להטיל מום הוא לא רק בידיים אלא גם ע"י גרמא ("לא יהיה בו").

וביארנו ה'לחם משנה' והר"י קורקוס:

לדעת הרמב"ם, המטיל מום בבעל מום לא רק ש'אינו לוקה' אלא אינו עובר כלל בלאו, כי לדעת חכמים אין לימוד שאסור להטיל מום בבעל מום. ולכן לא כתב הרמב"ם כאן "שעובר בלא תעשה", כמו שהוסיף בהלכה הקודמת, במטיל מום בזמן הזה שאינו לוקה "אף על פי שעבר בלא תעשה".

אך ה'מנחת אפרים' (באורי הרמב"ם בכורות פ"ב ה"ג. וכו"כ. המנחת

~ יום שלישי י"א תשרי ~

'הקריבהו נא לפחתך'

שנאמר 'הקריבהו נא לפחתך', הרי שטעם זה פוסל אפילו בדיעבד.

ויש לחלק בין הדינים, כי בהמה כחושה אינה גרועה מצד עצמה אלא ביחס לבהמה אחרת הטובה ממנה, והחיסרון הוא ביחס לאדם שאינו מביא לה' את הטוב ביותר, וזה אינו מעכב בדיעבד, אך בהמה שיש בה חיסרון מצד עצמה כגון טריפה, פסולה אף בדיעבד (ראה 'יקח מצוות' – הידור מצוה, ע' רפא). וב'דגל ראובן' (ח"א כז, יב) כתב שמלשון הפסוק עצמו ('הקריבהו נא לפחתך היוצר או הישא פניך') מוכח שהקרבת פסול אף בדיעבד ואינו מרצה. והוסיף, שבכך מיושב מה שתמהו על הרמב"ם שלמד דין זה מהפסוק בנביא 'הקריבהו נא לפחתך', ולא הביא את הדרשה המופיעה בגמרא מפסוק בתורה – 'מן הבקר... תקריבו את קרבנכם' (מן הבקר) – ולא כל הבקר, כי משם למדים רק שאסור לכתחילה, ולכן הביא את הפסוק 'הקריבהו לפחתך', ממנו מוכח שפסול אף בדיעבד.

הלכות איסורי מזבח פרק ב, הלכה י: **בְּהֵמָה שְׁנוּלָד בָּהּ אַחַת מִן הַמְּרֵפּוֹת הָאוֹסְרִין אוֹתָהּ בְּאִכְלָהּ, אִסּוּרָה לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; הָרִי הוּא אוֹמֵר: "הִקְרִיבְהוּ נָא לְפַחְתְּךָ, הַיּוֹצֵר אוֹ הַיִּשָּׂא פְּנֵיךָ"!**

ב'שלחן ערוך' (או"ח סי' רעב, ס"א) נפסק שאין לקדש על יין שריחו רע. וכתב ה'ברכי יוסף' (שם) שאם קידש לא יצא אפילו בדיעבד.

והביאור הלכה' מפקפק בדבר, שהרי הפסול של יין זה נלמד מהכתוב בקרבנות 'הקריבהו נא לפחתך היוצר או הישא פניך', היינו שאין להקריב למזבח בהמה גרועה, והרי בקרבנות עצמם אם שחט בהמה כחושה יצא ידי חובתו בדיעבד, ואיך נאמר שבעשיית מצוה בחפץ גרוע לא יצא ידי חובה בדיעבד?

אך במקום אחר (ליקוטי הלכות, חולין סוף פ"ט) כתב, כי בהלכה זו כתב הרמב"ם שבהמה טרפה פסולה להקרבה משום

~ יום רביעי י"ב תשרי ~

'מצוה הבאה בעבירה' פסולה מן התורה?

העבירה מתבצעת בעת קיום המצוה, ואם לא קיים את המצוה, ממילא אין כאן עבירה ולכן מנחות ונסכים של ערלה וכלאי הכרם שהעבירה היא כשנהנה מאיסורים אלו, ואם לא יצא ידי חובת המצוה – אין כאן הנאה מהאיסור ולא נעשתה עבירה. וזהו שכתב הרמב"ם שלא נתקדשו 'מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה', מה שאין כן בסוכה גזולה, העבירה כבר נעשתה קודם קיום המצוה, ואף אם לא יצא ידי חובת המצוה – עבירת הגזול לא התבטלה, ולכן אין ה'מצוה הבאה בעבירה' נפסלת מן התורה, וכדברי התוספות.

וכן כתב האור גדול' (סוכה פ"ג מ"א) לבאר שדברי הרמב"ם כאן לא יסתרו את מה שכתב לעיל (פ"ה ה"ז) שגזול קרבן ונתיישו הבעלים – הקרבן כשר, ואין אומרים שזו מצוה הבאה בעבירה, כי בקרבן גזול עבירת הגזול כבר נעשתה ולא תבטל אף אם נפסול את הקרבן מטעם 'מצוה הבאה בעבירה'.

הלכות איסורי מזבח פרק ה, הלכה ט: **אִין מְבִיאִין מְנַחֹת וְנִסְכִּים... מְעַרְלָה וְכִלְאֵי תְּכָרִם – מִפְּנֵי שְׁהֵיא מְצוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה... וְאִם הִבִּיא, לֹא נִתְקַדְּשׁוּ לְהִיּוֹתֵן רְאוּיִין לְקָרְבָּן.** לדעת התוספות (סוכה ט, א ד"ה ההוא) הפסול של 'מצוה הבאה בעבירה' הוא מדרבנן, והוכיחו זאת מכך שדין סוכה גזולה, שאין אדם יוצא בה ידי חובתו, נלמד מהכתוב "חג הסוכות תעשה לך" (סוכה שלך – ולא גזולה) ולכאורה, מה הצורך בלימוד מהכתוב, הרי זו 'מצוה הבאה בעבירה', אלא מכאן שפסול זה אינו מן התורה.

וכתב ה'מנחת חינוך' (מצוה רצט, כ) כי מדברי הרמב"ם כאן, "אין מביאין מנחות ונסכים מערלה וכלאי הכרם מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה... ואם הביא לא נתקדשו", משמע לכאורה שפסול 'מצוה הבאה בעבירה' הוא מן התורה.

והוסיף (ע"פ הטורי אבן ר"ה כח, א ד"ה שלמים) שיש להשוות בין השיטות:

'מצוה הבאה בעבירה' פוסלת מן התורה רק כאשר

~ יום חמישי י"ג תשרי ~

משמעות סוגי הקרבנות

ומכפר. עולה – שהיא כליל לה' ענינה לחבב את ישראל אל אביהם, כנאמר במדרש (תדשא פ"ב) "העולה נקרכת לכבוד הקב"ה בלבד, אבל השלמים והחטאת בעד עצמנו", היינו ששלמים וחטאות באים גם לתועלת המקריב (בשביל קבלת מזון או כדי לבטל עניינים בלתי רצויים) ואילו העולה באה רק לכבוד הקב"ה, ועל ידה מתחברים ישראל לאביהם שבשמים. ויש להוסיף:

פעולות אלו קיימות בכללות בכל קרבן, כי עניינים אלו קיימים בכלם: א. זריקת הדם על גבי המזבח – הפועלת כפרת העוונות וריצויים. ב. אכילת כהנים ובעלים (ובקרבן עולה – העור לכהנים) – מרמזת על 'הזנת העולם'. ג. גילוי שכינה – האש שירדה מן השמים ו'אכלה' את הקרבנות – מורה על חביבותם של ישראל, שהרי התגלות זו של השכינה היא בשביל ישראל עם קרובו.

(לקוטי שיחות 2, עמ' 39)

הלכות מעשה הקרבנות פרק א, הלכה ב: וְכָל הַקְּרָבָנוֹת, בֵּין שֶׁל צִבּוּר בֵּין שֶׁל יְחִיד, אֲרֻבָּעָה מִיָּנִין: עוֹלָה, וְחֲטָאת, וְאִשָּׁם, וְשִׁלְמִים.

מצינו כדוגמת חלוקה זו של הקרבנות, גם בפעולות המזבח.

אמרו חז"ל (כתובות י, ב) "מזבח – מזיח ומזין מחבב מכפר". מזיח – מסיר גזירות רעות מעל ישראל. מזין – בזכות הקרבנות העולם ניזון, כי הקרבנות באין מן המזון וגורמין לו ברכה. מחבב – את ישראל אל אביהם (רש"י). מכפר – עוונות.

יש לומר שפעולות אלו שפועל המזבח, מכוונות כנגד סוגי הקרבנות: שלמים – יש בהם אכילת בעלים, והם כנגד שהמזבח 'מזין' את העולם, כי כשם שהבעלים זוכים באכילתם על ידי הקרבת קרבן לה', כך 'בזכות הקרבנות העולם ניזון'. חטאת ואשם – באים לכפרה וזהו 'מזיח

~ יום שישי י"ד תשרי ~

קדושת המקדש: בקרקע או גם באוויר?

ואין בה קדושת בית הכנסת ומותר להשתמש בה שם כבכל עזרת נשים, ואפשר שאף מותר לעשות כן לכתחילה ואין זה נחשב הורדה מקדושת בית הכנסת כי מלכתחילה אין שם קדושה עצמית (ראה שו"ת בית שלמה או"ח סי' כח, שבט הלוי ח"ה סי' כא).

אמנם הראב"ד (בפירושו למסכת תמיד ל, ב) חולק על זה וכתב שקדושת העזרה חלה עד הגג שהיה בשעת הקידוש, ואם לאחר מכן נבנה בחללה גג נמוך יותר, אין מתבטלת בכך הקדושה שכבר חלה בשטח שמעליו. ולשיטתו אין להקשות מדוע גג ההיכל בבית שני לא היה קדוש, שכן לדעתו (הל' בית הבחירה פ"ו ה"ד) קדושת בית ראשון בטלה עם חורבנו לגמרי, ובזמן בית שני נעשה קידוש חדש שחל מלכתחילה רק עד תקרת ההיכל הנוכחי (פאר הלבנון בשבילי המקדש א עמ' שד).

אך לדעת הרמב"ם (סו) שקדושת בית ראשון נשאר ולא פקעה אף לאחר החורבן, בהכרח לפרש כאמור שהקדושה חלה רק על הקרקע, ולכן כל תקרה (אפילו בזמן שהבית קיים) תגרום לביטול הקדושה מהשטח שמעליה.

הלכות מעשה הקרבנות פרק ה, הלכה ד: אֲבָל אִם שִׁחֲטוּ בְּנֵי שֶׁל הַיְכָל – פְּסוּלֵיהֶן, שְׂאִין הַנְּגוֹת רְאוּיִן לְשְׁחִיטָה בְּלֵל, אֶלָּא בְּקָרְקַע הָעוֹרָה.

הטעם הוא על פי הנאמר בגמרא (פסחים פה, ב) שגג ההיכל לא התקדש בקדושת המקדש, ולכן השחיטה בו נחשבת שחיטה מחוץ למקדש ופסולה (ראה כסף משנה).

ולכאורה יש להבין: גובה ההיכל של בית ראשון היה מאה ועשרים אמה ואילו של בית שני היה מאה בלבד, ונמצא ששטח בשיעור 20 אמה מעל תקרת ההיכל של בית שני כבר התקדש בבית ראשון, ואם כן להיכן נעלמה קדושה זו בבית שני?

יש ללמוד מכך כי מלכתחילה לא חלה קדושה על האויר מצד עצמו, אלא שקדושת הקרקע משפיעה על האויר שעליה כל עוד אין חציצה ביניהם, וממילא כל מחיצה בגובה החלל גורמת לכך שהקדושה תפקע מהשטח שמעליה.

ומכאן יש ללמוד לגבי בית כנסת שבנו בחלק מהשטח העליון שלו עזרת נשים, שאע"פ שהמקום כבר היה קדוש בקדושת בית הכנסת, אך עתה ירצפת העזרת נשים חוצצת

~ שבת קודש ט"ו תשרי ~

בעלים רבים, תנופה אחת

הכתוב היא שיניפו גם הכהן וגם הבעלים ולכן אין זו חציצה, כי התורה החשיבה את יד שניהם כיד אחת, אך בשותפים שאין גזירת הכתוב שיהיו שניהם מניפים הרי כשמניפים יחדיו זוהי חציצה (תוס' קידושין לו, ב. ריטב"א מכות יח, ב).

ויש שביארו: בעצם אין כאן חציצה כי 'מין במינו אינו חוצץ' ואין יד חוצצת בפני יד, והטעם לכך ששותפים אינם יכולים להניף יחד הוא מאחר וכל אחד צריך להניף בעצמו, היינו שתהא ההרמה מכוחו, וכיון שידו מונחת תחת יד חברו, אין ההרמה מכוחו לבד אלא יחד עם כוח חברו, והנאמר בגמרא שאסור משום חציצה, היינו שתנופת העליון 'חוצצת' בעד התחתון מלהניף בכוחו. ולכן שותפים שחייב ההנפה חל על כל אחד מהם בעצמו אינם יכולים להניף ביחד, אבל בתנופת הבעלים עם הכהן הרי כך היא המצוה, שיהא מוגף מכוח שניהם ולא מכוח כל אחד בפני עצמו ואין בזה חיסרון

(שפת אמת, סוכה מז, ב).

הלכות מעשה הקרבנות פרק ט, הלכה טו: שנים שהביאו שלמים בשתפות, האחד מניף בראשית חברו; אפלו הן מאה, אחד מניף על ידי כלין.

בטעם הדבר מבואר בגמרא (מנחות צד, א): אי אפשר שיניפו כולם ביחד, שהרי ידו של האחד תהווה חציצה בין ידו של חברו לקרבן, וכן אין להניף בזה אחר זה כי "תנופה (אחת) אמר רחמנא ולא תנופות".

אך בהנפת אימורים נאמר בבבביתא (שם סא, ב) "כהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף", וכן פסק הרמב"ם (לעיל הל' ו). ולכאורה קשה מה נשתנה דין זה שאין בו משום חציצה?

וביארו התוספות (מנחות סא, ב ד"ה כהן):

אין הכוונה שהכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ממש, אלא שמניח ידו על האימורים עצמם, בחלקם התחתון, סמוך ליד הבעלים. וזו גם כוונת הרמב"ם (מעשה רוקח ביכורים ג, יב).

אך לפי דעה אחרת, אכן יש לחלק בין הנפת שותפים בשלמים, להנפת הכהן והבעלים באימורים: באימורים גזירת

המשך מעמוד 246

12 הגמרא מביאה נידון מיהו רבי אבין: אָמַר רַב נְחֻמַּן בְּרַי יִצְחָק, אֵינָא
13 לֹא שִׁמְעֵתִי שְׁמוּעָה זֹו בְּשֵׁם רַבִּי אֲבִין בְּרַבִּי חִיָּיא, וְאִף לֹא בְּשֵׁם רַבִּי
14 אֲבִין בְּרַבִּי בְּהֵנָּא, אֲלֵא רַבִּי אֲבִין קָתֵם, וְלֹא תִּפְרֹשׁ לִי אִיהוּ. שְׁוֹאֵלֵת
15 הַגְּמָרָא: לְמַאי נִפְקָא מִינָהּ – מַה זֶה מְשַׁנָּה אִיהוּ רַבִּי אֲבִין אִמַר
16 מִימָרָא זֹו. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לְמִדְרָגָא דִּידֵיהּ אֲדִינְיָה – לְהַקְשׁוֹת
17 מִדְּבַרֵי רַבִּי אֲבִין עֵלִי. שֶׁאִם תִּהְיֶה סְתִירָה בְּדַבְרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּשֵׁם
18 רַבִּי אֲבִין נֶאֱמָרוּ שְׁנַיִם הֵמָּה וְלֹא אִישׁ אֶחָד אִמַרְם. שִׁטַּת חֲכָמִים,
19 כַּמְבוּאֵר לְעִיל, שֶׁאִף נֶעְרַה יְכוּלָה לְקַבֵּל אֶת גִּיטָה מִיָּד בַּעֲלָה.
20 הַגְּמָרָא דְנָה אִם הִיא גַם מְמַנָּה שְׁלִיחַ לְכַךְ: בְּעָא מִינֵיהּ רַבָּא מְרַב
21 נְחֻמַּן

1 ומצפצף בקולו, ואמר, הלוא התורה הקישה קידושין לגירושין,
2 שנאמר (דברים כד ב) 'וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיְתָה לְאִישׁ אֲחֵר',
3 אם כן, כשם שאת גיטה יכולה הנערה לקבל אף את קידושה
4 תוכל לקבל. וְלֵיכָא דְאֲשַׁנָּה בֵּיהּ – ולא היה מי שהשיגה בדבריו.
5 אָמַר לִיה רַב אַסִּי לְרַבִּי זִירָא: רַבִּי אֲבִין בְּרַבִּי סָמְכָא הוּא – וכי מכיר
6 אתה את רבי אבין כמי שיש לסמוך על דבריו, שמדקדק הוא היטב
7 להבין את שמועתו ואינו משכחה. אָמַר לִיה רַבִּי זִירָא לְרַב אַסִּי,
8 אֵין וְ כֵן. בּוֹדַאי יְכוּל אַנִּי לְסַמּוֹךְ עַל דְּבַרֵי, שְׁהַרִי הִיא זֶה כְּמִין
9 יִמָּא לְמִינֵי הוּא – כאדם ששולח דג מן הים והמחבת כבר נתונה
10 לצידו על האש כדי לטגנו מיד. כְּלוּמַר, מִיָּד כְּשִׁינָא מִבֵּית הַמְדוּרָה
11 אִמַר לִי אֶת דְּבַרֵי, וְלֹא הִיתָה לוֹ שְׁהוֹת בִּינְתֵימִים לְשִׁכּוּחַ.

המשך ביאור למס' קידושין ליום חמישי עמ' א

17 אינה מקודשת, שמאחר שאכלתה קודם גמר הקידושין, הרי היא
18 כהלואה, ואין האשה מתקדשת במחילת הלואה.
19 רבא מפרש כמה דינים המתבארים מדברי רבי אמי: אָמַר רַבָּא,
20 שְׁמַע מִינָהּ מְדַרְבֵּי אֲמֵי תֵלֵת – יש ללמוד מדברי רבי אמי שלשה
21 דינים. האחד, שְׁמַע מִינָהּ תְּקַדְּשׁ בְּמִלּוּה אֵינָה מְקוֹדֶשֶׁת – שאדם
22 המקדש אשה במחילת חוב שיש לו עליה אינה מקודשת, שהרי
23 הצורך להעמיד שאינה מקודשת אלא אם כן יש בתמרה
24 האחרונה שוה פרוטה.
25 השני, וְשְׁמַע מִינָהּ תְּקַדְּשׁ בְּמִלּוּה וְפְרוּטָה דַּעְתָּה אֲפְרוּטָה – ויש
26 ללמוד מדבריו, שאדם המקדש אשה במחילת חוב שיש לו עליה,
27 ובנוסף לכך נותן פרוטה בידה, הרי היא מקודשת. שהרי לדבריו
28 של רבי אמי המשנה עוסקת באדם המקדש אשה בכמה תמרות,
29 ורצונו שתקדש ככולן כאחת, ואף שאכלה חלק מן התמרות
30 ונזקפו עליה במלוה, מכל מקום חלים הקידושין, מאחר שנתורה
31 בידה תמרה השוה פרוטה.

1 חידוש בדין זה. לֹא מִיִּבְעָא מְנַחַת דְּאֵי אֵיכָא שְׁוֹה פְרוּטָה אֵין אִי לֹא
2 לֹא – שלא רק באופן שקיבלה האשה את שתי התמרות והניחתם
3 לפניה, אינה מקודשת אם אין באחת מהן שוה פרוטה, אֲכַל אוֹכְלֵת
4 – אלא אף באופן שקיבלה את התמרה הראשונה ואכלתה קודם
5 שקיבלה השניה, שהיה מקום לומר בזה שהואיל וּמִיִּבְעָא תְּנִיחָהּ
6 – שמאחר והיתה הנאתה מן התמרה קרובה לנתינתה, שמיד עם
7 קבלתה אכלתה וגילתה דעתה שהיא חפיצה בה, אֵיכָא גְמָרָה
8 וּמִיִּבְעָא נְפֻשָׁה – נאמר שתקדש בתמרה זו אף שאין בה שוה
9 פרוטה, קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁוֹה פְרוּטָה מְקוֹדֶשֶׁת, מאחר שאין האשה יכולה
10 לקדש עצמה בפחות משהו פרוטה.
11 דעת החולק: רַבִּי אֲמֵי אָמַר לְעוּלָם אֲסִיפָא – הלכה זו נאמרה על
12 הסיפא של המשנה, העוסקת באדם שקידש אשה בצירוף כמה
13 תמרות יחדיו, וּמֵאִי עַד שִׁיחָה בְּאֵחָת מִהֵן שְׁוֹה פְרוּטָה – ומה כוונת
14 המשנה באומרה שאם יש באחת מן התמרות שוה פרוטה הרי היא
15 מקודשת, עַד שִׁיחָה בְּאַחְרֵיהּ שְׁוֹה פְרוּטָה – רק באופן שיש בתמרה
16 האחרונה שוה פרוטה, אך אם היתה אחת הראשונות שוה פרוטה

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

במקדש¹³: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה¹⁴, אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל¹⁵.

(12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). (13) [ביומא כת. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיטך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המיטך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ"]. (14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". (15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

16. וְכָל הַמְּסִיף אֶת רַגְלָיו¹⁷ - טעון טבילה¹⁸; וְכָל הַמְּטִיל מִים - טעון קדוש ידים ורגלים¹⁹. יצא²⁰ חוץ לחומת העזרה²¹: אם לשהות בחוץ יצא - [פשוטו טעון טבילה, ואם לחזור מיד יצא²²] - כְּשֶׁחֹזֵר טעון קדוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש²³ ועבד, הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיף רגליו ולא הטיל מים - עבודתו פשוטה²⁴. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.

(16) [סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה]. (17) יומא כת. הם נקבים גדולים, ולשון מיטך כמו אילן המיטך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאל נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאל להסך את רגליו (רש"י שם). (18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. (19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפסף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. (20) [כאן מתחילה הלכה ה]. (21) עזרת ישראל. (22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. (23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. (24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

ו. נְטָמָאוּ יְדֵי²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש. נְטָמָאוּ גופו באכילת אכלין טמאין או שתנית משקין טמאין²⁷ וטבל, אף על

~ יום ראשון ט' תשרי ~

הלכות ביאת המקדש

פרק חמישי

(1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְקֹדֶשׁ כֹּהֵן הַעֹבֵד² יָדָיו וְרַגְלָיו³ וְאַחַר כֵּן יַעֲבֹד; שְׁנֵאמַר: וְרָחֲצוּ אֶתְּרֵן וּבְגָדֵי מְמֹנֹת אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם. וְכֵהֵן שְׁעֵבֵד וְלֹא קֹדֶשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו שְׁחִרְתָּ⁴ - חִיב מִיתָה⁵ בְּיָדֵי שָׁמַיִם; שְׁנֵאמַר: וְרָחֲצוּ מִים וְלֹא יָמְתוּ. וְעֹבֹדְתוֹ פְּסוּלָה. בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט⁶.

(2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בזר, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידושי ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".

ב. וּמַנֵּיין שְׁעֹבֹדְתוֹ פְּסוּלָה? שְׁנֵאמַר: חֲקֵת? עוֹלָם לֹא יִלְזָרְעוּ, וּבְבִגְדֵי כֹהֵן הוּא אוֹמֵר: חֲקֵת עוֹלָם; מֵה מַחֲסֵר בְּגָדִים מְחַלֵּל עֹבֵדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי, אֵף מִי שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וְרַגְלָיו מְחַלֵּל עֹבֵדָה.

(7) צריך להיות: חק.

ג. אֵינן הִפְהֵן צָרִיף לְקֹדֶשׁ בֵּין כָּל עֹבֹדָה וְעֹבֹדָה, אֲלֵא פַעַם אַחַת מְקַדֵּשׁ בְּפָקֵד וְעוֹבֵד וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ וְכָל הַלַּיְלָה⁸. והוא שלא יצא מן המקדש⁹, ולא יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו¹⁰. ואם עשה אֶחָד מְאַרְבַּעֶתָן - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקֹדֶשׁ¹¹.

(8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמה על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומוזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתמנע טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיוצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה.

ד. יֵצֵא מִן הַמְּקַדֵּשׁ וְחָזֵר וְעֹבֵד וְלֹא קֹדֶשׁ, אִם לֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - עֹבֹדְתוֹ פְּשׁוּרָה¹². וְזֶה הַכָּלל הִיָּה

לְחֹזֵר וּלְקָדֵשׁ אַחַר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם³⁶; שֶׁהָרִי בְתַחֲלַת עֲבוּדָה קָדֵשׁ³⁷.

(36) כלומר, אחר הנץ החמה. (37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל של ר' יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. [וראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הדשן הייתה אחרי עלות השחר].

י. מִצְוָה לְקָדֵשׁ מִמֵּי הַפִּיּוֹר. וְאִם קָדֵשׁ מֵאֶחָד מִכָּל הַשָּׂרֵת - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר³⁸. אֲבָל פְּלִי הַחַל אֵינָם מְקַדְּשִׁין³⁹. קָדֵשׁ בְּכָלִי שָׂרֵת בַּחוּץ⁴⁰ אוּ בְכָלִי חַל בְּפָנִים וְעֵבֵד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִין מְקַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַפִּיּוֹר אוּ בְתוֹךְ פְּלִי הַשָּׂרֵת, אֲלֵא מִן; שְׁנַאֲמַר: וְרַחֲצוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְתוֹכוֹ⁴¹. וְאִם קָדֵשׁ בְּתוֹכוֹ וְעֵבֵד - לֹא חָלָל.

(38) בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39) "ורחצו ממנו, למעוטי כלי חול". (40) שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41) בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).

יא. הַטְּבִיל יְדָיו וְרַגְלָיו בְּמֵי מְקוּהָ, אֶפְלוּ בְּמַעְיָן⁴² - אֵין זֶה קְדוּשׁ פְּלִל, עַד שֶׁיִּרְחֹץ בְּכָלִי. וּבְכָל פְּלִי הַקָּדֵשׁ מְקַדְּשִׁין⁴³, בֵּין שֵׁשׁ בְּהֵן רְבִיעִית בֵּין שְׁאִין בְּהֵן רְבִיעִית.

(42) בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43) כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודה מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יהא כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

יב. כָּל הַמֵּימוֹת פֶּשֶׁרִים לְקְדוּשׁ, בֵּין מֵים חַיִּים בֵּין מֵי מְקוּהָ; וּבִלְבָד שְׁלֵא יִשְׁתַּנֶּה מְרָאִיהֶן, אֲלֵא יִהְיוּ בְּמֵים הַפֶּשֶׁרִים לְטְבִילָה. טֵיט הַנְּרוֹק⁴⁴ שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ⁴⁵ - מְשָׁלִים לְמֵי פִיּוֹר. זֶה הַפְּלִל: כָּל הַמְשָׁלִים לְמֵי מְקוּהָ - מְשָׁלִים לְמֵי פִיּוֹר.

(44) שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45) שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

פִּי שְׁאִינוּ צָרִיף הָעֶרֶב שְׁמֵשׁ²⁸ - חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ אַחַר טְבִילָה²⁹; שְׁכָל טוֹבֵל³⁰ מְקַדֵּשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו וְאַחַר כֵּן עוֹבֵד. וְאִם לֹא קָדֵשׁ, הוֹאִיל וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ - לֹא חָלָל³¹.

(25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. (26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל. (27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. (28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. (29) שמה הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. (30) [כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסין רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד-ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה]. (31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). [ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה].

ז. פֶּהֶן גְּדוּל שְׁלֵא טְבַל וְלֹא קָדֵשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו בֵּין בְּגָדִים לְבָגְדִים³² וּבֵין עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה³³ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וְעֵבֵד - עֲבוּדָתוֹ פֶּשֶׁרָה³⁴. הוֹאִיל וְאוֹתָן הַטְּבִילוֹת וְהַקְדוּשִׁין אֵינָן שְׁוִים בְּאַהֲרֹן וּבְנָיו, וְנֹאמַר: וְרַחֲצוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ - דְּבָר הַשְּׁוֶה בְּכָל הַכֹּהֲנִים מְעַפֵּב, שֶׁהוּא קְדוּשׁ רֵאשׁוֹן.

(32) [הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לכן ובגדי זהב]. (33) [הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים]. (34) אבל עבר בעשה.

ח. קָדֵשׁ יְדָיו הַיּוֹם - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקָדֵשׁ לְמַחֵר, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא יִשֵּׁן כָּל הַלַּיְלָה; שֶׁהַיָּדִים נִפְסְלוֹת בְּלִינָה. קָדֵשׁ בְּלִינָה וְהַקְטִיר הַתְּלָכִים כָּל הַלַּיְלָה - צָרִיף לְחֹזֵר וּלְקָדֵשׁ³⁵ בְּיוֹם לְעֲבוּדַת הַיּוֹם.

(35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

ט. קָדֵשׁ יְדָיו וְרַגְלָיו לְתַרומַת הַדֶּשֶׁן, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁמַּעֲלָה הַשְּׁמֶשׁ - אֵינוּ צָרִיף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. פֶּמָה מִיָּם צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּפִיּוֹר? אֵינן פְּחוֹת מִפְּדֵי לְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַת כְּהֻנִּים. שְׁנֵאמַר: אַהֲרֹן וּבְנָיו. וְהָיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאֵיתָמָר, וּפִינְחָס עִמָּהֶם - הָרִי אַרְבַּעַת.⁴⁶

~ נקודות משיחות קודש ~

"פֶּמָה מִיָּם צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּפִיּוֹר? אֵינן פְּחוֹת מִפְּדֵי לְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַת כְּהֻנִּים. שְׁנֵאמַר: אַהֲרֹן וּבְנָיו. וְהָיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאֵיתָמָר, וּפִינְחָס עִמָּהֶם - הָרִי אַרְבַּעַת."

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהוא, בפשטות הוא מפני שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום שמיני למילואים ואח"כ נשאר רק אלעזר, איתמר ופנחס. אמנם כל זה הוא רק למאן דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו שהי' "בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים וא"כ, מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלשיטתו, הלימוד אינו מהפסוק "אהרן ובניו" (היינו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם) - שהרי לשיטתו לא נתכהן פינחס עדיין), כי אם מפסוק אחר.

(יין מלכות' ספר עבודה סימן כט מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

46) בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פינחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מִי פִיּוֹר נִפְסָלִין בְּלִינָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מְשַׁקְעִים אוֹתוֹ מִמֵּי מְקַנָּה אוֹ מִמַּעַיִן וּלְמַחַר מַעְלִין אוֹתוֹ, אוֹ מִמְּלֵאִין אוֹתוֹ בְּכֹל יוֹם בְּבִקְרָא.

טו. הֵימָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה - כְּמִקְנֵה הָיָה⁴⁷, מִפְּנֵי שְׁאֵמָה שֶׁל מֵימֵם הָיְתָה עוֹבְרָת בְּתוֹכָם מַעְיִן עֵיטָם, לְפִיכָף לֹא הָיוּ מִימֵיו נִפְסָלִין בְּלִינָה כְּמִי הַפִּיּוֹר, וּמִמֶּנּוּ הָיוּ מְמַלְאִין הַפִּיּוֹר.

47) בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".

טז. כִּיצַד מַצּוֹת קָדוֹשׁ? מַנִּיחִין יָדוֹ הַיְמָנִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הַיְמָנִית, וְיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ

48) בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49) בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשיירות - רש"י).

יז. וְכָל הַעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חֲלָל, וְעוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ לוֹקָה, מִפְּנֵי שְׁאֵזְהָרָה שְׁלוֹ מִכָּל עֲשָׂה הִיא. וְכֵן כָּל הַעוֹסֵק בְּעוֹבְדָה מִעֲבֹדַת הַמִּקְדָּשׁ - צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה עוֹמֵד עַל הָרִצְפָּה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּבָר חוֹצֵץ⁵² בֵּינוֹ וּבֵין הַקְּרָנֵי, כְּגוֹן שֶׁעָמַד עַל גְּבִי כְּלִים אוֹ פְּהֵמָה אוֹ עַל רִגְלֵי חֲבָרִי⁵³ - פְּסוּלָה. וְכֵן אִם הָיָה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַפְּלִי⁵⁴ שְׁעוֹבֵד בּוֹ - פְּסוּל.

50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לישיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בו" אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבריו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

יח. וְאֵינן עוֹבְדָה אֲלָא בְּיָמִין⁵⁵. וְאִם עָבַד בְּשְׂמָאל - פְּסוּלָה, וְאֵינוֹ לוֹקָה⁵⁶. רִגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרִצְפָּה, רִגְלוֹ אַחַת עַל הָאָבֶן וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרִצְפָּה⁵⁷ - רֹאִין: כָּל שְׂאֵלוֹ יִטָּל הַפְּלִי אוֹ הָאָבֶן יְכוֹל לַעֲמֹד עַל רִגְלוֹ אַחַת - עוֹבְדָתוֹ כְּשֶׁרָה⁵⁸, וְאִם לֹא - עוֹבְדָתוֹ פְּסוּלָה. קֶבֶל בְּיָמִין וּשְׂמָאל מְסִיעָתוֹ - עוֹבְדָתוֹ כְּשֶׁרָה, שְׁהַמְסִיעַ אֵינן מְשַׁגְּיחִין עָלָיו.

55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:). מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמייע אין בו ממש.

יט. נִתְנַדְּדָה אָבֶן מֵאֲבָנֵי הָעֶזְרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֹד עָלֶיהָ בְּשַׁעַת עוֹבְדָה עַד שֶׁתְּחַפֵּר בְּאַרְצָן. וְאִם עָבַד - עוֹבְדָתוֹ כְּשֶׁרָה, הוּאִיל וּבְמִקְוָמָה עוֹמֵד.

59) בזבחים שם "בעי רבי אמי נדלדלה האבן ועמד עליה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא? ומסתיתמ דרבי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בנדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בנדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

א. כָּל פְּהֵן שְׁיֵישׁ בּוֹ מוּם, בֵּין מוּם קְבֹועַ בֵּין מוּם עוֹבֵר,² לֹא יִכְנֵס לְמִקְדָּשׁ מִן הַמְּזֻבְחִי וְלִפְנֵים; שְׁנֹאמֶר: אֶל הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא וְאֶל הַמְּזֻבְחַת לֹא יִגַּשׁ. וְאִם עֵבֶר וְנִכְנַס⁵ - לֹאֶקָה, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא עֵבֶד. וְאִם עֵבֶד בְּמִקְדָּשׁ - פְּסֹל⁶ וְחִלָּל עֲבוּדָה, וְלֹאֶקָה אֶף עַל הָעֲבוּדָה.⁷ שְׁנֹאמֶר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁאִזְהָרָה זֶה שְׁלֹא יִקְרַב לְעֲבוּדָה.⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

"כָּל פְּהֵן שְׁיֵישׁ בּוֹ מוּם, בֵּין מוּם קְבֹועַ בֵּין מוּם עוֹבֵר, לֹא יִכְנֵס לְמִקְדָּשׁ . . וְאִם עֵבֶר וְנִכְנַס - לֹאֶקָה כו'".

היינו, שכשם שהקרבנות צריכים להיות "תמימים ומובחרין", כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים". עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "מצות עשה . . . שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו'", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכו"כ כשתפלתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על ידי קיום כל רמ"ח מצוות עשה ושמירת סס"ח מצוות לא תעשה.

(י"ן מלכות ספר עבודה סימן ל מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ב. וְכֵן בְּעַל מוּם עוֹבֵר שְׁעֵבֶד - פְּסֹל, וְלֹאֶקָה.⁹ שְׁנֹאמֶר: כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא יִקְרַב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁזֹז אֲזַהָרָה לְבַעַל מוּם עוֹבֵר. וְאִין בְּעַל מוּמִין שְׁעֵבְדוּ בְּמִיתָה, אֲלֵא בְּמַלְקוֹת בְּלִבְדוּ.¹⁰

9) בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). 10) כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד).

ג. כָּל הַמוּמִין פְּלֵן, אֶחָד שְׁהִיוּ בּוֹ מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ וְאֶחָד שְׁנֹלְדוֹ בּוֹ אַחַר כֵּן¹¹, בֵּין עוֹבְרִין בֵּין שְׁאִינֵן עוֹבְרִין - הֲרִי זֶה פְּסוּל עַד שְׁיַעֲבֹדוּ.¹²

11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנוולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". 12) במומים עוברים.

ד. מוּם קְבֹועַ - כְּגוֹן שְׁבֵר רִגְלִי אוֹ שְׁבֵר יָדִי¹³; וּמוּם עוֹבֵר¹⁴ - כְּגוֹן גְּרִב¹⁵ אוֹ לִלְפַת, וְהִיא הַתְּזִיזִית¹⁶. וְלֹא הַמוּמִין הַקְּתוּבִין בַּתּוֹרָה בְּלִבְדוּ¹⁷ הֵן שְׁפוּסְלִין בַּכְּהֻנִּים, אֲלֵא כָּל הַמוּמִין הַנִּרְאִין כְּגוֹף¹⁸; שְׁנֹאמֶר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם - מִכָּל מְקוֹם. וְאֵלּוֹ הַקְּתוּבִים בַּתּוֹרָה דִּגְמָא הֵן.

13) מפורש בויקרא כא, יט. 14) מפורש בתורה שם, כ.

2) בבכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, בו מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'".
(26 בכורות מה: במשנה.

ח. הָעֶרְלֵל²⁷ - הָרִי הוּא כֶּבֶן נֶכְרִי²⁸, שְׁנֵאמַר: כָּל כֶּבֶן
נֶכְרִי עֶרְלֵל לֵב וְעֶרְלֵל בְּשָׂר׃²⁹ לְפִיכָּה, עֶרְלֵל שְׁעָבֵד - חָלָל
עֲבֹדָתוֹ וְלוֹקָה, כְּזֵר שְׁעָבֵד; אֲבָל אֵינוֹ חָיֵב מִיָּתֵהוּ.³⁰

(27 זבחים טו: במשנה. 28) "בן נכר האמור בתורה זה
העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז).
(29 שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מד, ט)
למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי
לשרתני. ומנלן דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני
נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי".
ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם
טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס
הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינו-הם (תוספות שם כב:
ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל
מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל
עבודה. 30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא
באזהרה.

ט. פֶּהֶן³¹ שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא נְשִׁים בְּעֵבֶרָה - אֵינוֹ עֹבֵד, עַד
שֶׁיִּדְרֹהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים³², כִּדִּי שְׁלֵא יִהְיֶה
לוֹ הַפְּרָה, שְׁלֵא יוֹסִיף לְחַטָּא; וְעֹבֵד יוֹרֵד וּמְגַרֵּשׁ³³.
וְכֵן אִם הָיָה מְטַמֵּא לְמֵתִים - פְּסוּל, עַד שֶׁיִּקְבַּל עָלָיו
בְּבֵית דִּין שְׁלֵא יִטְמָא³⁴. וְאִם עֹבֵד וְעֹבֵד קָדָם שְׁיִדִּיר
אוֹ שֶׁיִּקְבַּל, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נְשׂוּי בְּעֵבֶרָה - לֹא חָלָל
עֲבֹדָה.³⁵

(31 בכורות מה: במשנה. 32) שאין לו התרה (פ"ו
מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך
לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך
לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה
סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך
וכך, ונחמתי" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג.
ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. 33) ברייתא שם.
34) בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא
הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצרו
תוקפו (גמרא שם מו.). 35) שאף חלל שעבד, עבודתו
כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

י. פֶּהֶן שְׁעָבֵד וְנִבְדַק וְנִמְצָא חָלָל - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶
לְשְׁעָבֵד, וְאֵינוֹ עֹבֵד לְהֵבֵא. וְאִם עֹבֵד - לֹא חָלָל³⁷;
שְׁנֵאמַר: כֶּרֶךְ יֵי חִילוֹ וּפְעַל יְדֵיו תִּרְצָה - אָף חֲלִין³⁸
שְׁבוֹ תִּרְצָה.³⁹

(36) כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין
סו: (37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא
חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין
לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן
כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות
שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר

לח, ראה להלן פ"ז הלכה י, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח
הלכה ז. 16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. 17) ספרא
שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מנין
לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה".
18) ראה להלן הלכה ז.

ה. שְׁלֵשָׁה מֵינֵי מוּמֵינֵי הֵם: יֵשׁ מוּמֵינֵי¹⁹ שֶׁהֵן פּוֹסְלִין
הַפְּהֵן מִלְּעֵבֵד וְהַבְּהֵמָה מִלְּקָרֵב. [וְיֵשׁ מוּמֵינֵי
שְׁפוֹסְלִין בְּאֶדָם בְּלִבָּד מִלְּעֵבֵד.]²⁰ וְיֵשׁ מוּמֵינֵי שְׁאִין
פּוֹסְלִין, אֲבָל מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן אָמְרוּ: שְׁפָל פְּהֵן
שְׁיֵשׁ בוֹ אֶחָד מֵהֵן - אֵינוֹ עֹבֵד.

(19 בכורות מג. 20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי
שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו
זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש
אשר בו מום מורע אהרן" - "איש ששוה בזרעו של אהרן
(=שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום,
אבל מי שאינו שוה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו
במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור -
נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

ו. כָּל מִי שְׁיֵשׁ בוֹ מוּם²¹ שְׁפוֹסֵל בְּאֶדָם וּבְבֵהֵמָה
וְעֵבֵד, בֵּין בְּשׂוֹגְגָה²² בֵּין בְּמִזִּיד - עֲבֹדָתוֹ פְּסוּלָה.
וְאִם הָיָה מְזִיד - לוֹקָה. וְכָל מִי שְׁיֵשׁ בוֹ מוּם מִן
הַמוּמֵינֵי הַמְיֻחָדִין לְאֶדָם וְעֵבֵד, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
לוֹקָה²³ - לֹא חָלָל עֲבֹדָתוֹ²⁴. וְאִם הָיָה בוֹ דְּכָר
מְדַבְּרִים שֶׁהֵם מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵינַן - אֵינוֹ לוֹקָה,
וְעֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה.

(21) בכורות שם במשנה. 22) שלא ידע שהוא בעל מום,
כן הוא בקידושין סו: 23) כן כתב בפירוש המשנה
(בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג:
אמרו "מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום
מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שוה בזרעו
של אהרן, עובר בעשה - שלא הבא מכלל עשה - עשה
(רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב
לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה,
ואילו באינו שוה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה - תמוהים
מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא
מדרבנן, ואין בהם עשה). 24) בבכורות שם: "מאי איכא
בין מומא (=מום) לשאינו שוה בזרעו של אהרן, איכא
משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא
שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שוה בזרעו של אהרן -
לא מיחיל (=מחלל) עבודה".

ז. אֵין פּוֹסֵל בְּאֶדָם אֲלֵא מוּמֵינֵי שְׁבַגְלוּי²⁵; אֲבָל
מוּמֵינֵי שְׁבַחְלָל הַגּוֹף, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁטַל פְּלִתוֹ שֶׁל אָדָם אוֹ
טְחוּל שְׁלוֹ אוֹ שְׁנָקְבוֹ מְעִי, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה
טְרִפָּה²⁶ - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה. שְׁנֵאמַר: שְׁכָר רָגַל אוֹ
שְׁכָר יָד - מָה אֵלוֹ בְּגָלוּי, אָף כָּל בְּגָלוּי.

(25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּדֵי שְׁתַּחֲוֶה הַצִּפּוֹרִין בַּפָּגָם⁵. אֲבָל הַעוֹר הַמְקַף לְסָחוּס הָאֵזֶן - אֵין בּוֹ מוֹם⁶, בֵּין נֶקֶב בֵּין נְסִדְקָ⁷.

3) פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לו). וראה להלן ה"ג. 4) שם לו, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את הבכור, נפגמה אזנו מן החסוס". ובמשנה שבמשניות הגירסא "החסוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י וב'תוספות' שם כי הוא תנון האוזן. 5) שם לו, ב - בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו כבדיקת סכין" (רש"י שם). 6) שם במשנה "אבל לא העזר", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוא מומא, והאי עזר היינו אליה רכה של אוזן", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל העזר המקיף ולא רק לאליה הרכה של האוזן, וראה 'תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והיא"א בדין אין חרוץ אלא בעצם). 7) אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחוזר ומבריא, כנ"ל.

ג. מִי שְׁנִסְדְּקָ⁸ סָחוּס אֲזָנוֹ בְּכָל שְׁהוּא, אָף עַל פִּי שְׁלֹא חִסְרָ⁹. מִי שְׁנֶקֶב¹⁰ סָחוּס אֲזָנוֹ כִּכְרִשִׁינָה¹¹. בֵּין נֶקֶב עֲגָל בֵּין נֶקֶב אֶרֶץ, אִם מִצִּפּוֹרֶף לְכַרְשִׁינָה - הֲרִי זֶה מוֹם¹². מִי שִׁיבְשָׁה אֲזָנוֹ פְּדֵי שְׁתַּחֲוֶה וְלֹא תוֹצִיא דָם¹³. מִי שִׁהִיטָה אֲזָנוֹ¹⁴ כְּפוֹלָה לְשִׁתִּים¹⁵. אֶפְלוּ הַגְּדִי, שִׁדְרָף אֲזָנוֹ לְהִיטֵן נוֹטוֹת וּכְפוּלוֹת¹⁶. וּבִלְבָד שִׁהִיטֵן לוֹ שְׁנֵי סָחוּסִין¹⁷; אֲבָל אִם אֵין לָהּ אֶלָּא סָחוּס אֶחָד וְהֲרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד שְׁנִכְפָּל - כָּשֶׁר¹⁸.

8) סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן. 9) במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לו): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". 10) (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). 11) שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה". ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שרביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לעדשים והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה זו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו חסרון - מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). 12) בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדה וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדה,

לגמור ולזרוק, וכן בנודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא: - אז יש מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל, ועיין רש"י שם). 38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין שם). 39) קידושין שם.

יא. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁰ הָיָו יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפֶת הַגְּזִית⁴¹, וְעָקַר מַעֲשִׂיהֶם⁴² הַתְּדִיר - שִׁהִיטוּ יוֹשְׁבֵין וְדָנִין אֶת הַכֹּהֵנָה, וּבִדְקִין הַפְּהִינִים בְּיוֹחֲסִין וּבְמוֹמִין⁴³. כָּל כֹּהֵן שְׁנִמְצָא פְּסוּל בְּיַחוּסוֹ - לוֹבֵשׁ שְׁחוּרִים וּמְתַעֲטָף שְׁחוּרִים וְיוֹצֵא מִן הָעֶזְרָה; וְכָל מִי שְׁנִמְצָא שְׁלֹם וְכָשֶׁר - לוֹבֵשׁ לְבָנִים וְנִכְנָס וּמְשַׁמֵּשׁ עִם אֶחָיו הַכֹּהֲנִים.

40) מדות פ"ה משנה ד. 41) בחצייה של חול, ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 42) נוסף לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה). 43) אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות איסורי ביאה הלכה ב).

יב. מִי שְׁנִמְצָא כָּשֶׁר בְּיַחוּסוֹ וְנִמְצָא בּוֹ מוֹם - יוֹשֵׁב בְּלִשְׁפֶת הָעֵצִים⁴⁴ וּמְתַלַּע עֵצִים לְמַעַרְכָּה⁴⁵. וְחוֹלֵק בְּקַדְשִׁים⁴⁶ עִם אָנְשֵׁי בֵּית אָב שְׁלוֹ וְאוֹכֵל, שְׁנִנְאָמֵר: לַחֵם אֱלֹהֵינוּ מְקַדֵּשׁ הַקְּדוּשִׁים וּמִן הַקְּדוּשִׁים יֹאכֵל.

44) מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח. 45) ש"כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). 46) זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

א. כָּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִים בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה - חֲמִשִּׁים². וְזֵהוּ פְּרָטָן:

2) ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיכלת וחרוץ לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותבלול לא נכתבו בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

ב. חֲמִשָּׁה בְּאֵזֶן, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שְׁנִפְגָּם³ סָחוּס אֲזָנוֹ⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִי שְׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּעֵינָיו אוֹ בְּאֶחָת מֵהֶן רְאִיָּה בְּרוּרָה מִחֻמַּת שְׁהִיָּה בֵּה סְנוּרִים קְבוּעִים²⁹. מִי שְׁבִיעֵינוּ כְּמוֹ עֵנָב, אָף עַל פִּי שְׁהוּא רוֹאֶה³⁰. מִי שְׁיָצָא בְּשׂוֹר יָתֵר בְּעֵינוֹ עַד שֶׁחָפָה מְעַט מִן הַשְּׁחֹרָה³¹ שָׁל עֵינָיו. מִי שְׁנִמְשָׁף הַלֶּבֶן שָׁל עֵינָיו וְנִכְנַס מִמֶּנּוּ מְעַט בְּשָׁחֹר, עַד שְׁנִמְצָא הַשְּׁחֹר מְעַרְב בְּלֶבֶן. וְהוּא תְּבַלּוּל³² הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה³³. אָבָל אִם יָצָא מִן הַשְּׁחֹר לְתוֹף הַלֶּבֶן - אֵינוֹ מוּם; שְׁאֵין מוּמִין בְּלֶבֶן³⁴. מִי שְׁהִיָּתָה נִקְדָּה לְבָנָה בְּתוֹף הַשְּׁחֹר. וְזֶהוּ דֶקָּה³⁵ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה³⁶. וְהוּא שְׁתִּיהָ צָפָה עַל גְּבִי הַשְּׁחֹר; אָבָל אִם לֹא הִיָּתָה צָפָה אוֹ שְׁהִיָּתָה מְשַׁקְעַת בְּשָׁחֹר - אֵינוֹ מוּם. וְכֵן אִם הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחֹרָה בְּתוֹף הַלֶּבֶן, אֶפְלוּ צָפָה - אֵינוֹ מוּם; שְׁאֵין מוּמִים בְּלֶבֶן. הִיָּתָה נִקְדָּה שְׁחֹרָה שׁוֹקְעַת בְּתוֹף הַשְּׁחֹר - אָף זֶה נִקְרָא דֶקָּה. אָבָל אִם הִיָּתָה צָפָה, הוֹאִיל וְהִיא שְׁחֹרָה בְּשָׁחֹר - אֵינוֹ מוּם.

(25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגוי", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה להלן). וכן מפורש בבכורות מד, א. (26) בבכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". (27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. (28) כלומר, בעיניו, ראה בבכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח הי"ג "במה יודע שהמים קבועים". (29) זהו "חורור שבמשנה שם "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם הי"ב, איזהו סנוורים קבועים. (30) ראה במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תבלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עניב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם הי"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עניב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). (31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על ענין אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מיותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". (32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור". (33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". (34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לח): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר

ושם אמרו (חולין מה). שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). (13) שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה, כל שתניקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יבשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. (14) בכורות מ, ב - במשנה. (15) "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). (16) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'". ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות, זה נחשב למום, באם היו לו שני סחוסין. (17) כלומר, שני תנוכים נפרדים. (18) ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף הוא עצם בפני עצמו - הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד", היינו שהאוזן הנוסף אינו עצם בפני עצמו - אין זה מום ('בית יוסף' י"ד סי' ט). ונראה שהוא גורס בבבביתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בחסות אינו מום, בשתי חסות הרי זה מום" ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 18 539): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חרוץ למקדש), בשתי חסות ישחט" (= שהוא מום). וראה בפירוש המשניות שם.

ד. שְׁלֹשָׁה בְּרִיסִים¹⁹ שָׁל עֵינָיו, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שְׁנִקְבַּב רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא²⁰. מִי שְׁנִסְדַּק רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא²¹. [מִי שְׁנִפְגַּם²² רִיס מְרִיסִי עֵינָיו בְּכָל שְׁהוּא.] וְשְׁלֹשָׁה מוּמִין אֵלוֹ בְּכָל חֲרוּץ²³ הָאֲמֹר בַּתּוֹרָה²⁴.

(19) משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר רב פפא תורה ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". (20) במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. (21) שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לז, ב - לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לז, א - במשנה. (22) כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא - כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. (23) 'ספרא' פ' אמור פ"ו הי"ב: "חרוץ ריס של עיניו שניקב שנפגם ושנסדק". (24) בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן הי"א) - נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

ה. שְׁמוֹנָה בְּעֵינָיו, וְאֵלוֹ הֵן: הָעוֹרֵר²⁵, בֵּין בְּאֶחָת מֵעֵינָיו בֵּין מִשְׁתִּיהֶן²⁶. מִי שְׁאֵינוֹ רוֹאֶה בְּשִׁתֵּי עֵינָיו אוֹ בְּאֶחָת מֵהֶן, אָף עַל פִּי שְׁאֵין נִרְאָה בְּהֶן שְׁנֵי בְּלָל²⁷, מִחֻמַּת שְׁיָרְדוּ מִים קְבוּעִים בְּנִגְדָּה רְאוּתִי²⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הביא בכסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן ה"ט, ופ"ח ה"ז. (46) ראה שם בבב"מ: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח - אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת הרוח - אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו של רבינו, ולא כפירושו רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט לגבי רגלים מבולמות. (47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש המשנה).

ח. שְׁנִים עֶשְׂרֵי בְּאֵיכָרֵי הַזְּרַע⁴⁸, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּמְעַף הַגֵּיד שְׁלוֹ, אוֹ נִקְתָּהוּ⁴⁹, אוֹ נִקְטָהוּ⁵⁰, אוֹ נִקְרַתָּהוּ⁵¹. מִי שֶׁנִּמְעַכּוֹ הַבִּיצִים שְׁלוֹ אוֹ אַחַת מֵהֶן⁵², אוֹ נִקְתָּהוּ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִקְטָהוּ⁵³ אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ נִקְרַתָּהוּ⁵⁴ אוֹ אַחַת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בִיצָה אַחַת, אָף עַל פִּי שְׂיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פִיסִין⁵⁵. מִי שֶׁשְׂתֵּי בִיצֵיו בְּכִיס אֶחָד⁵⁶. הַטְּמֵטִים. הָאֵדְרָרִיגִינוֹס⁵⁷.

(48) בויקרא (כב, כד): "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו לה'". ובבכורות לט, ב - נחלקו בזה רבי יהודה ורבי אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוק וכרות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. (49) כחוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). (50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). (51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). (52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. (53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלושין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). (54) בסכין ועדיין תלושין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא פחות מנתוק (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם) אבל ברש"י שם לג, ב - כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי, רק הם תלושין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכן גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. (55) שם מ, א - במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כסיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת - סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א - במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

ט. שְׂשֵׁה בִידִים וּבְרִגְלִים, וְאֵלוֹ הֵן: הַפֶּסֶת⁵⁸. וּמִי שֶׁנִּשְׁמְטָה יָרְכוֹ⁵⁹. הוּא שְׂרוּעַ הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה⁶⁰. מִי שֶׁאַחַת מִיָּרְכוֹתָיו גְּבוּהָ מִחֻבְרָתָהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁפָּר

רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעינו, ושומן העין בלבן הוא - רש"י) תרבא דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלובן), עיניו סתמא - לא איקריי. (35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לה, ב. (36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

ו. שְׂלִשָּׁה בַחֲטָם³⁷, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּח חֲטָמוֹ, אֶפְלוֹ מִצַּד אֶחָד³⁸. מִי שֶׁנִּסְדַּק חֲטָמוֹ. מִי שֶׁנִּפְגַּם³⁹ חֲטָמוֹ.

(37) משנה, שם לט, א. (38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה, מבחוץ - הרי זה מום, מבפנים - אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה - הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף - אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ ('הר המוריה'). (39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

ז. שְׂשֵׁה בַפֶּה, וְאֵלוֹ הֵן: מִי שֶׁנִּקְבַּח שְׂפָתָיו⁴⁰, אֶפְלוֹ אַחַת מֵהֶן⁴¹. מִי שֶׁנִּפְגַּמָּה שְׂפָתוֹ. מִי שֶׁנִּסְדַּקָּה שְׂפָתוֹ. וְהוּא שֶׁתִּסְדַּק מִזְרָי⁴² שְׂלָה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנָי רְאשִׁים⁴³. מִי שֶׁעָצַם לְחָיו הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיּוֹן פֶּל שְׂהוּא⁴⁴. מִי שֶׁשְׂפִיו נִבְלַם⁴⁵ מִחֻמַּת גּוֹפּוֹ וּבְרִיתוֹ. אֶבֶל אִם נִבְלַם מִחֻמַּת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוּם⁴⁶. מִי שֶׁנִּשְׁטַל רֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתייה", ומפרש 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשיפתייה = עור החיצון". (ויתכן כי צריך להיות "הזור שלה"). (43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. (44) שם מ, א - במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון, ושאל רבן גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:): חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה. כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה - אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח ה"ח. (45) בבב"מ שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף' ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם מא.). וראה להלן שם כי יש חזויות שאינה מצרית. (72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

יא. כָּל עֵצִים שֶׁבְּגִלּוֹי שֶׁנֶחְרַץ בּוֹ חֲרִיץ - הָרִי זֶה מוֹם⁷³, וְהוּא בְּכֻלּוֹ חֲרוּץ הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה⁷⁴. וְאִין הַצְּלָעוֹת בְּכֻלּוֹ עֲצָמוֹת שֶׁבְּגִלּוֹי⁷⁵.

(73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושפגם עצם ידו ורגלו". (74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א: "אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה ב'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"א לענין שבר, "לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה ידו או שנשברה רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמוםם גלוי ואינן חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא בכורות פ"ד: "איזהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור ופסת, מה עור ופסת המיוחדים מום שבגלוי ואין חוזר".

יב. וְעוֹד יֵשׁ שָׁם⁷⁶ שְׁלֵשָׁה מוֹמִין אֲחֵרִים⁷⁷, וְאֵלוּ הֵן: הַזָּקֵן שֶׁהֵגִיעַ לְהִיּוֹת רוֹתֵת וְרוֹעֵד כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד⁷⁸. הַחוֹלָה כְּשֶׁהוּא רוֹעֵד מִפְּנֵי חֲלָיו וְכִשְׁלוֹן כַּחוֹ. אֲבָל הַטְּרִיפָה - כְּשֶׁר בְּאָדָם⁷⁹ וְכִסּוּל בְּבַהֲמָה⁸⁰. וְכֵן יוֹצֵא דוֹפָן⁸¹ - כְּשֶׁר בְּאָדָם וְכִסּוּל בְּבַהֲמָה⁸².

(76) ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד. (77) משנה בכורות מא, א. וראה גם ב'ספרא' פ' שופטים דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן ולחולה ולמוזהם". (78) בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן משיביא שתי שערות עד שיוזקין כשר לעבודה וכו', עד שיוזקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה למלך' שם. (79) משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. (80) לא מטעם מום, אלא נתמעטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) - להוציא את הטריפה (ספרא' שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י). (81) הוציאוהו על-ידי ניתוח מן הבטן. (82) שם במשנה. משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

יג. הַמְּזוּהָם⁸³. וְכֵהֵן שֶׁהוּא מְזוּהָם בְּזַעְתּוֹ - רוֹחֵץ וְשָׁף כָּל גּוּפוֹ כְּבִשְׁם וְעוֹבֵד⁸⁴. הֵיחָה רִיחַ פִּיּוֹ רַע - נוֹתֵן בְּפִיּוֹ פְּלִפְלִי⁸⁵ אוּ וְנִגְבִּיל⁸⁶ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן וְעוֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בְּזֵהוּם זַעְתּוֹ אוּ בְּזֵהוּם פִּיּוֹ - הָרִי חֲלָל עֹבֵדוֹתוֹ, כְּשֶׁאָר אֵלוֹ הַבְּעָלִי מוֹמִין כְּלָם.

(83) "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם). (84) כתובות עה, א. (85) שם. (86) אינגעבר.

עֵצִים יְדוּ⁶². וְהוּא שְׁיֵהִיה נֶפֶר⁶³. מִי שֶׁנֶּשְׁפַּר עֵצִים רָגְלוֹ. וְהוּא שְׁיֵהִיה נֶפֶר. אָף עַל פִּי שְׁאִינוֹ נֶפֶר כְּשֶׁעוֹמֵד, אִם נֶפֶר כְּשִׁיחֵלֵךְ - הָרִי זֶה מוֹם⁶⁴. מִי שֶׁרָגְלוֹ מְבַלְמֹת⁶⁵ מִחֲמַת עֵצִים וְכִרְיָתָן⁶⁶. אֲבָל אִם הִיּוֹ מְבַלְמֹת מִחֲמַת הָרוּחַ - אִינוֹ מוֹם.

(58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה ירכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה שם מ, א: "איזהו שחול, שנשמטה ירכו". וראה להלן, בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע". וכמו כן (שם כב, כג) "ושור ושה שרוע וקלוט". וראה בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבה לו ירכו", ומפרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה ירכו", הרי כי נשתרבה ונשמט היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם. (62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו אע"פ שאינו ניכר", ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר מחמת מלאכה". (64) ראה שם בפירוש המשנה ובפירוש רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה. (65) נפוחות, ראה למעלה ה"ז. (66) שם מ, ב - בביריאת: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבלומות, מחמת הרוח אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום", ראה למעלה שם.

י. אַרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּכָל הַגּוּף, וְאֵלוּ הֵן: מִי שְׁיֵשׁ בּוֹ גֶרֶב⁶⁷ יָבֵשׁ כָּל שֶׁהוּא⁶⁸. וְזֶהוּ הַגֶּרֶב הָאָמּוֹר בְּתוֹרָה⁶⁹. מִי שְׁיֵשׁ בּוֹ יַבֵּלַת שְׁיֵשׁ בָּהּ עֵצִים. וְזֶה הוּא יַבֵּלַת הָאָמּוֹרָה בְּתוֹרָה⁷⁰. מִי שְׁיֵשׁ בּוֹ חֲזוּיִת מְצִרִית⁷¹ כָּל שֶׁהִיא, וְהִיא חֲזוּיִת קָשָׁה וְכַעוּרָה. וְזוֹ הִיא יַבֵּלַת הָאָמּוֹרָה בְּתוֹרָה⁷².

(67) מין שחין. (68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בכורות מא, א - שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'. (69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת, לא תקריבו אלה לה". וראה בכורות מ, ב - כי "יבלת"

ה. ארבעה ברים העין, ואלו הן: מי שאין לו שער כלל בריסי עיניו. מי ששער ריסי עיניו מרבה מעבה הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה משער ריס אחר. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או שאחד נושר והשני מעבה. מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה פשאר כל האדם.

6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר" שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו נשרו כמה שערות.

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו. מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי שהיו שתי עיניו עלולות ואינם נמשכות בארץ מעט פשאר העינים. מי שעיניו מזרות והן יוצאות בעיני הנמר וכמי שהוא מסתפל בעת שכוּעס פעס הרבה. מי שעיניו גדולות הרבה פשל עגל. מי שעיניו קטנות פשל אגז. מי שדמעיו זולפות תמיד. מי שלחלוחית נמשכת מראש עינו מנגד החטם, או מזנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט פשעה שרואה אור או פשעה שהוא רוצה לזקק בראיה. מי שראית עינו מערבת עד שרואה את החדר ואת העליה פאחת. וינדע דבר זה בעת שידבר עם חברו ונראה פאלו הוא מסתפל באיש אחר. מי שאחת מעיניו משנה מחברתה, בין במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוקה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל ויש בין שתיהן שנוי מפל מקום - פסול.

ז. ששה פחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, אף על פי שאינו פוחל שתי עיניו פאחת. זה הרום האמור בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד אחד. מי שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד משערין אותו? פאצבע קטנה שעל ידו. אם הנה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה - הרי זה מום.

ח. שלשה פשפתים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה עודפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה. מי שפיו רפוי ורירו ירד מפיו.

ט. שלשה פפטן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי

~ יום שני י' תשרי ~

פרק שמיני

1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו.

א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו פרטן: שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא מפאן ומפאן, עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר. ואם יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאין לאין - פשר. מי שהיה השער מקיף מאין לאין מלפניו בלבד, ופשאר הראש קרח הוא - הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער פאמצע - גם זה קרח ופסול.

ב. שנים בצואר, ואלו הם: מי שצוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו פאלו הוא מנח על כתפיו. מי שצוארו ארך הרבה עד שנראה פשמוט מפין כתפיו.

ג. ארבעה פאזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לפסוג. מי שאזניו מדלדלות למטה. מי שאחת מאזניו משנה מחברתה במראה.²

2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "יודע שיש בגוף אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות העיניים וזולתן וכשהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגס ויקרא זגס עניינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין שיהא בהן שינוי" ו"פירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר, הזוג - בשני ענינים.

ד. חמשה בגבינים³, ואלו הן: מי שאין לו שער בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוכבין. מי שאין לו אלא גבין אחד.⁴ מי שיש לו גבינין יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משנה מחברו. בין ששערו של זה ארך ושערו של זה קצר, בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה פסול.⁵

3) בגבות העיניים. 4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. 5) ייתכן כי פסול זה אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בורעו של אהרן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּאֲמַצְע רְגְלוֹ עוֹמֵד. מִי שֶׁפָּרְסוּתוֹ רְחֹבוֹת כְּשֶׁל אֵזוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִינָן קְלוּטוֹת כְּשֶׁל אֵזוֹ. מִי שֶׁפָּקְהָ יוֹצֵאָה מְגוֹדְלוֹ. מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרִגְלוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה, אֶפְלוּ שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ. וְאִם חֲתָכָה - כְּשֵׁר. וְהוּא שְׁלֵא יִהְיֶה כֹּה עֶצֶם. מִי שֶׁחָסַר אַחַת מֵאֶצְבָּעוֹת רְגְלוֹ. מִי שֶׁאֶצְבָּעוֹתָיו מְרַכְבוֹת זֹו עַל גְּבִי זֹו. מִי שֶׁהָיוּ אֶצְבָּעוֹת רְגְלוֹ קְלוּטוֹת עַד לְמִטָּה מִן הַפָּרֶק. וְאִם הָיוּ עַד הַפָּרֶק, אוֹ שֶׁחֲתַכָּן וְהַפְרִישָׁן - כְּשֵׁר. מִי שֶׁרִגְלוֹ כְּלָה שָׁוָה, שֶׁנִּמְצָא רַחֵב פֶּס אֶצְבָּעוֹתָיו כְּרַחֵב עֵקְבוֹ וּכְאֵלוֹ הִיא חֲתִיכָה שָׁוָה. מִי שֶׁרִגְלוֹ עֲקָמָה, דּוֹמָה לְמַגֵּל, שֶׁנִּמְצָא פֶּס רִגְלוֹ שֵׁשׁ בּוֹ הָאֶצְבָּעוֹת עִם עֵקְבוֹ כְּאֵלוֹ הֵם שְׁנֵי רֵאשֵׁי הַקֶּשֶׁת. מִי שֶׁרִגְלוֹ חֲלוּלָה. וְהוּא שִׁיְהִיָּה אֲמַצְעָה גְבוּהָ מֵעַל הָאֶרֶץ, וְנִמְצָא כְּשֶׁעוֹמֵד - עוֹמֵד עַל עֵקְבוֹ וְעַל אֶצְבָּעוֹת רְגְלוֹ. הַמְקִישׁ בְּקֶרְסְלוֹ בְּעַת שְׁמֵהֶלֶךְ. מִי שֶׁמְקִישׁ בְּאַרְכְּבוֹתָיו בְּעַת שְׁמֵהֶלֶךְ. מִי שֶׁהוּא אֵטֵר בְּרִגְלוֹ מִיָּמִינוֹ.¹²

(11 ברכיו. 12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארץ ביותר. הננס, והוא הקצר ביותר. עד שיהיו מפלגין משאר העם.

(13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

טו. שמונה בעור הפשר, ואלו הן: הפושי. הלבן ביותר כמו גבינה. האדם פשוני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבהק; שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המקנה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה כאיטר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיטר או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור והפשר, או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שיהיה מפל הגוף - הרי זה מום.

טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לימים רבים. מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים מאה וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים

שטבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על בטנו פדדי אשה.

י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי שיעצתה חליא משדרתו. בין שבלטה לחוץ או נכנסה לפנים או נטתה לצדדין. וזהו בעל חטוטרת. מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטוטרת, אף על פי שלא יזה חליא ממקומה - הרי זה מום.

יא. ששה בידים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתך את היתרה - כשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול. מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק - כשר. באי זה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו מרכבות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי שהוא אטר יד ימינו⁹. ואם היה שולט בשתי ידיו - כשר¹⁰.

(9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים כד.)". ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחוזק ביד שמאל), ופסק כחכמים.

יב. ארבעה באיברי הזרע, ואלו הן: מי שפסו הביצים גדול וארץ עד שמגיע לארכבותיו. מי שהגיד שלו ארץ עד שמגיע לארכבותיו. מי שנמרחו אשכיו, והם הפיס של ביצים. מי שהרוח באשכיו. והוא מרוח אשך האמור בתורה.

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: מי ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין ארכבותיו נוגעות זו בזו. מי שפקתו יוצאת והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה שטוות בה הנשים. מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק פאלו הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרכת ועבודתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת - עבודת מתנה ולא עבודת סילוק (היא תרומת הדשן, ראה להלן הלכה ח). ועבודתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו".¹⁹ ופסק רבינו כרב. (16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא עבודה אחרונה בדם, הקטרה - בקומץ המנחה ובאברים ובפדרים, וכן ניסוך היין והמים אין אחריהם עבודות אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה.

ג. **פיצוד על הזריקה? בין שזרק בפנים¹⁹, בין שזרק בחוץ²⁰, בין שהזה הזאה אחת מפל הזיות הדם²¹, בין שהזה הזאה אחת מפל הזיות קרבנות המצריע²² - הרי זה חייב מיתה.**

(19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). (20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפני ולפנים בין לפני ולפנים", ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפני ולפנים, הזאות שעל הפרוכת, בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפני ולפנים היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) כלומר, הזיות שמזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב-יג. וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מהזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. (22) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ושבע מצורע", והזאות שבמצורע, הן הזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם והשמן על התנוך והבהונות (הר המוריה).

ד. **פיצוד על הקטרה? הקטיר איברים או קמץ או לבונה על המזבח²³, אפלו הפך באיברים שלא נתעבדו וקרב שרפתן - חייב מיתה²⁴. והוא שהקטיר פזית²⁵. וכן אם הקטיר קטרת על מזבח הזהב - משקטיר פזית חייב²⁶. אבל המקטיר קטרת ביום הכפורים בקדוש הקדשים - אינו חייב מיתה עליה עד שקטיר מלא חפניו, שעור המפרש בתורה²⁷.**

(23) למד כן ממה ששינונו בזבחים קיב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). (24) יומא יב. ושבועות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבועות שם),

בצנאר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בהטם. ותשעה בפה. ושלושה בבטן. ושלושה בגב. ושבעה בידים. ושש עשר באברי הזרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הבשר. ושבעה בכל הגוף וריחו. וכבר נפרטו פלן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין: מי ששפרו ריסי עיניו, אף על פי ששפאר השער בעקרון. ומי ששגטלו שניו.

פרק השיעי

(1) יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא.

א. **זר ששעבד במקדש³ - עבודתו פסולה⁴, וחייב מיתה בידי שמים⁵. שנאמר: והזר הקרב יומת⁶. מפי השמועה למדו⁷, שאין חייב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו⁸: זר לא יקרב אליכם⁹. אי זהו זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים¹⁰. שנאמר: וערכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן¹¹; בני אהרן - ולא בנות אהרן¹².**

(2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. (3) ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. (4) זבחים יד: וטו: (5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. (6) סנהדרין פג: (7) בספרי קרח פ' טז: "והזר הקרב יומת, לעבודה". (8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו אזהרה, ואף-על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. (9) בספרי שם: "והזר הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר זר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. (10) "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם ברפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכר" (כסף משנה). (11) צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". (12) קידושין לו.

ב. **אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה¹³, לא על עבודה שיש אחריה עבודה¹⁴. ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד¹⁵: על הזריקה¹⁶, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בפתג¹⁷, ועל נסוף היין תמיד¹⁸.**

(13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר (רש"י שם). (14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה, ראה יומא שם. (15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוך המים וניסוך היין. ולוי אמר תרומת הדשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשַׁחַט אֶת פֶּן הַבֶּקֶר לְפָנַי יְיָ, וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֹהֶלן -
מִקְבֵּלָה וְאֵילָף מִצֹּת כְּהִנְיָה⁴¹. וְכֵן הִהֲפֵשֵׁט וְהִנְתוּח⁴²
וְהוֹלַכְתָּ עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - כְּשֶׁרָה בְּזָרִים⁴³. שְׁנֵאמַר
בְּאִיבָרִים: וְהִקְטִיר הִכְהֵן אֶת הַפֶּלַל הַמִּזְבֵּחַ - זֶה
הוֹלַכְתָּ אִיבָרִים לְכֶבֶשׂ; הוֹלַכְתָּ אִיבָרִים הִיא שְׁצָרִיכָה
כְּהִנְיָה, וְלֹא הוֹלַכְתָּ עֲצִים⁴⁴.

39) ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט.
וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי
המוקדשין הלכה א. 40) יומא כה: בקרבן תמיד (הר
המוריה). 41) ראה הערה לח. 42) ראה יומא כז: כז.
43) שם כז. 44) ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים
הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר
(שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה".
ולדעת האור שמח, נפלה טעות-סופר בדברי רבינו.

ז. וְכֵן הִדְלַקְתָּ הַנְּרוֹת כְּשֶׁרָה בְּזָרִים⁴⁵. לְפִיכֵן, אִם
הֵטִיב הִכְהֵן אֶת הַנְּרוֹת וְהוֹצִיאָן לַחוּץ - מִתֵּר לְזֹר
לְהִדְלִיקָן⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הדלקת הנרות כשרה בזרים".

צריך להבין, הרי הציווי הוא לאהרן הכהן – "בהעלותך את הנרות" ואיך יתכן לומר שהדלקה כשרה בזרים. לכאורה אפ"ל שההדלקה הראשונה נעשית בידי כהן כיון שעל ידי זה נעשית לכלי שרת, אלא שקשה לתרץ כן שהרי משה רבנו הדליק המנורה לפני אהרן בשבעת ימי המילואים.

כמו"כ אין לתרץ שכשרה בזר היינו רק בנר המערבי כיון שנהמ"ע שכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח החיצון ופרש"י "אש שנאמר בה תמיד הוא שמדליקין בה את הנרות" היינו כל הנרות ואין הבדל בין הנר המערבי לשאר הנרות.

וי"ל: "בהעלותך את הנרות" בא לומר שלמרות שמההדליק את הנרות קודם, דוקא הדלקת אהרן נחשבת חנוכת המנורה ולכן רק הוא שנצטווה "בהעלותך את הנרות".

(לקטני שיחות חלק יח עמוד 100
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

45) ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור ליכנס להיכל (הר המוריה). 46) הראב"ד כתב כי "הפליג כשאמר מותר לזר להדליק, אלא שאם הדליק כשרות". ובמנחת-חנינך (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי

שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. 25) ראה להלן בסמוך. 26) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). 27) ויקרא טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

ה. וְהַמְסִדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמַּעֲרָכָה - הֵרִי הוּא כְּמִקְטִיר אִיבָרִים וְחֵיב מִיתָה²⁸; שְׁהַעֲצִים קָרְבָּן הוּא²⁹. אֶבֶל הַיִּצְצֵק³⁰ וְהַבּוֹלָל³¹, וְהַפּוֹתֶת³² וְהַמּוֹלֵחַ³³, וְהַמְנִיף³⁴ וְהַמְגִישׁ³⁵, וְהַמְסִדֵּר אֶת לֶחֶם הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבְּזִיכִין עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהַמְטִיב אֶת הַנְּרוֹת³⁶, וְהַמְצִיט אֵשׁ בְּמִזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמְקַבֵּל דְּמִים, אֵף עַל פִּי שְׁנַפְסָלוֹ וְהֵרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל אֵלוֹ וְלוֹקֵה³⁷ - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה; מִפְּנֵי שְׁפָל אַחַת מֵהֶן עֲבוּדָה שְׁאַתְרֵיהָ עֲבוּדָה, וְאֵינָה גֹמֵר עֲבוּדָה³⁸.

28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד:): "זר שסידר שני גזירי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). 29) ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. 30) "הוא ייצצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:). 31) "ר"ל שבולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). 32) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו שם). 33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבנך תקריב מלח" (רבינו שם). 34) "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה וצ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, (כה) – רבינו שם. 35) "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגישוה" (רבינו שם). 36) כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה – כשרה בזר, ראה להלן הלכה ז. 37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (=כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספרא אחרי פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יהא חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצת והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתת האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גזירי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבד במקדש עבודתו פסולה. 38) ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב.

ו. שְׁחִיטַת הַקֹּדְשִׁים כְּשֶׁרָה בְּזָרִים³⁹, אֶפְלוֹ קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, בֵּין קֹדְשֵׁי יְחִיד בֵּין קֹדְשֵׁי צְבוּר⁴⁰; שְׁנֵאמַר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מבואר בשבת כב: שבמנורה - הדלקה עושה מצוה, ואם-כן היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יג), שרק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידלקו כל שבעת נרותיה. ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך אותם שם במנורה - אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה, כנ"ל).

47. **ח. הַרְמַת הַדֶּשֶׁן צְרִיכָה כִּהְיוֹן שְׁנֵי מֵרֵי וְלִבְשׁ הַפָּהָן מִדּוֹ בַד וְגוֹמְרָא. 48. וְאִם הָרִים יִשְׂרָאֵל - לֹקְהָה, 49. וְאִינוּ חֵיב מִיָּתָה, אִף עַל פִּי שְׂאִין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה. 50. שְׁנֵי מֵרֵי: עֲבוּדָת מִתְּנָה. 51. עֲבוּדָת מִתְּנָה הוּא שְׂתֵּהֲיָהּ בְּכֵהָן לְבִדּוֹ, וְאִם קָרַב לָהּ הַזֶּר - חֵיב מִיָּתָה; אֲבָל עֲבוּדָת סְלוּקָה 52 - אִין חֵיבִין עָלֶיהָ מִיָּתָה. [וְכֵן אִם דֶּשֶׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנֹרָה - אִינוּ חֵיב מִיָּתָה]. 53**

57) כל אחד מהם כרינו: טמא ושלא רחוק ידיים - במיתה, ובעל מום - במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף משנה). (58) כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בובחים קיב: שנינו: "ואין חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוק ידיים ורגלים". ורבינו השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כור. ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס). (59) ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

60) כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. (61) בטומאה נוספת. (62) היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידיים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. וראה בתוספתא ובחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחוק ידיים ורגלים (=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), אין חייב אלא אחת". וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק דאיסור חל על איסור כולל או מסיף או בת אחת, והכא טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל אחת ואחת (כסף-משנה, ועייין שם שמבאר בפרטות כיצד חלים כאן כל החיובים). (63) תוספתא שם: "זר שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחוק ידיים ורגלים, אין חייב אלא אחת". "וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחוק ידיים ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

47) ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י. (48) והרים את הדשן. (49) משום "זור לא יקרב אליכם", ראה למעלה הלכה א. (50) ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. (51) "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו קטורת. (52) שמסלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כלוי. (53) כל המוקף בסוגריים מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה.

54. **ט. סִדְר הַמְעֵרְכָה 54 - פּוּרְקָה 55, וְחֹזֵר הַפָּהָן וְסוּדְרָה, מִפְּנֵי שְׂפִדְרָה פְּסוּלָה. 56.**

54) כלומר, זה שסידר המערכה. (55) כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). (56) יומא שם: "א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

54) **י. הַטָּמֵא וְבֵעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדִים וְרִגְלִים שְׂשֻׁמְשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אִין חֵיבִין אֲלָא עַל עֲבוּדוֹת שְׁהֵזַר חֵיב עָלֶיהֶן מִיָּתָה 58, וְעַל שְׂאֵר הָעֲבוּדוֹת - פְּאֻזְהָרָה. 59.**

54) ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י. (48) והרים את הדשן. (49) משום "זור לא יקרב אליכם", ראה למעלה הלכה א. (50) ראה למעלה הלכה ב, כי על עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה. (51) "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין או מים, או מקטיר עליו קטורת. (52) שמסלק מן המזבח. יומא כד. כרב, ולא כלוי. (53) כל המוקף בסוגריים מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא (שם כד:), שחזר ופשטה.

54. **ט. סִדְר הַמְעֵרְכָה 54 - פּוּרְקָה 55, וְחֹזֵר הַפָּהָן וְסוּדְרָה, מִפְּנֵי שְׂפִדְרָה פְּסוּלָה. 56.**

54) כלומר, זה שסידר המערכה. (55) כלומר, הזר פורקה בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). (56) יומא שם: "א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר' זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא התקף (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

54) **י. הַטָּמֵא וְבֵעַל מוֹם וְשֵׁלָא רְחוּץ יְדִים וְרִגְלִים שְׂשֻׁמְשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אִין חֵיבִין אֲלָא עַל עֲבוּדוֹת שְׁהֵזַר חֵיב עָלֶיהֶן מִיָּתָה 58, וְעַל שְׂאֵר הָעֲבוּדוֹת - פְּאֻזְהָרָה. 59.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דמיפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

טו. נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר, ואלו הן: העובד עבודה זרה⁸⁰, הזר⁸¹, בעל מום⁸², הערל⁸³, הטמא⁸⁴, טבול יום⁸⁵, מחסר כפורים⁸⁶, האונן⁸⁷, השפור⁸⁸, מחסר בגדים⁸⁹, יתר בגדים⁹⁰, פרום בגדים⁹¹, פרוע ראש⁹², שלא רחץ ידים ורגלים⁹³, היושב⁹⁴, מי שיש בין ידיו⁹⁵ ובין הפלי דבר חוצץ, מי שיש בין רגליו ובין הארץ דבר חוצץ⁹⁶, מי שעבד בשמאלו⁹⁷, כל אלו פסולין לעבודה, ואם עבדו - חללו; חוץ מפרוע ראש⁹⁸ וקרוע בגדים⁹⁹ והשוחט לעבודה זרה בשוגג¹⁰⁰, שאם עבדו - עבודתן פשרה.

(80) למעלה הלכה יג. (81) למעלה הלכה א. (82) למעלה פרק ו הלכות א וב'. (83) למעלה שם הלכה ח. (84) למעלה פרק ד הלכה א. (85) למעלה שם הלכה ד. (86) למעלה שם והלכה ה. (87) למעלה פרק הלכה ז. (88) למעלה פרק הלכה א. (89) למעלה פרק י מהלכות כלי המקדש הלכה ד. (90) הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. (91) למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. (92) למעלה שם הלכות ח"ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. (93) למעלה שם פרק ה הלכה א. (94) למעלה שם הלכה יז. (95) שם. (96) שם. (97) שם הלכה יח. (98) ראה למעלה פרק א הלכה ט. (99) ראה שם הלכה יד. (100) ראה למעלה הלכה יג.

סלקו להו הלכות ביאת המקדש

הלכות איסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות. ארבע מצות עשה, ועשר מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) להקריב כל הקרבנות תמימים. (ב) שלא להקדיש בעל מום [למזבח]. (ג) שלא ישחוט [בעל מום]. (ד) שלא יזרק דמו. (ה) שלא יקטיר חלבו. (ו) שלא יקריב בעל מום עובר. (ז) שלא יקריב בעל מום אפלו בקרבנות העובדי פוכבים. (ח) שלא יטיל מום בקדשים. (ט) לפדות פסולי המקדשין. (י) להקריב מיום השמיני והלאה, וקדם זמן זה הוא נקרא מחסר זמן ואין מקריבין אותו. (יא) שלא להקריב אתנן ומחיר. (יב) שלא להקטיר שאור ודבש. (יג) למלח כל הקרבנות. (יד) שלא להשביח מלח מעל הקרבנות.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר בו כי מצות עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

יפה פסק כאן שבכל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה וכסף-משנה. (66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא מלקות בלבד.

יג. כל כהן שעבד עבודה זרה, בין במזיד⁶⁷ בין בשוגג⁶⁸, אף על פי שחזר בתשובה גמורה⁶⁹ - הרי זה לא ישמש במקדש לעולם; שנאמר: ולא יגשו אלי לכהן לוי⁷⁰. אחד העובד אותה בשרות, כגון שנעשה כמר לעבודה זרה, או המשתחוה לה, או המודה בה וקבלה עליו באלוהי⁷¹ - הרי זה פסול לעולם. עבר והקריב - אין קרבנו ריח ניחוח, אף על פי שהיה שוגג בעת ששרת או שהשתחוה או שהודה. אבל השוחט לעבודה זרה בשוגג⁷², אם עבר והקריב - קרבנו ריח ניחוח ונתקבל; שהרי לא שרת ולא נעשה כמר, אלא שחט בלבד⁷³, והוא שוגג. ואף על פי כן לכתחלה לא יעבד⁷⁴.

(67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר (=אם שמשו לעבודה זרה לא ישמשו עוד בירושלים - רש"י שם), שנאמר (מלכים ב כג, ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". (68) כרב ששת במנחות שם, ולא כרב נחמן. (69) כן נראה שם קט: (70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". (71) שם. וכרב ששת. (72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. (73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש כשרה בור. (74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה.

יד. מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות לשם - אינו פבית עבודה זרה⁷⁵; ואף על פי כן, כל כהן ששמש פבית פנה - לא ישמש במקדש לעולם⁷⁶. וכן פלים שנושטמשו בהן שם - לא ישמשו בהן במקדש לעולם, אלא יגזו⁷⁷. ויראה לי, שאם עבד כהן ששמש שם⁷⁸ במקדש - לא פסול⁷⁹.

(75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה בפירוש המשנה, כי חוניו בנו של שמעון הצדיק ברח לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא (שם קט:): אמרו "מדקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל דבית חוניו לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. (76) משנה שם, מובא למעלה. (77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשטה. (78) בבית חוניו. (79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דָם בַּעֲלֵי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹקְהָ¹⁸. שֶׁהָרִי נֹאמֵר בְּהֵן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֱלֹהִים) לָהּ¹⁹; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶוּ אֲזַהְרָה לְזֹרֵק. וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמֹרִי²⁰ בַּעֲלֵי מוֹמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹקְהָ²¹; שֶׁנֹּאמֵר: וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ מִהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֱלוֹ הַחֲלָבִים²². נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁאִם הִקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם וְשִׁחֲטוֹ וְזָרַק דָּמוֹ וְהִקְטִיר אֲמֹרִיו - לֹקְהָ אֲרַבְעָ מִלְקִיּוֹת²³.

14) דווקא אם שחט לשם קרבן, אבל אם שחט לשם חולין – אינו לוקה, שכשם שבקרבן חטאת פסלו השוחט לשם חולין, לפי שנאמר "זבח פסח הוא לה" (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הי"א), כמו כן כאן שנאמר "לא תקריבו אלה לה" (הכוונה דווקא לשם קרבן. ואף-על-פי שבפסח, כמו בכל הקרבנות, הכשירו גם שוחט בסתם (פ"ד מהל' מעשה הקרבנות הי"ח) – אין זה אלא בקרבן כשר, שסתמו עומד לשמו (זבחים ב:), אבל בעל מום אין סתמו לשמו, ולפיכך אינו חייב אלא בשוחט לשם קרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפט). 15) ברייתא, תמורה ו, ב. 16) בפסוק שם: "עורת או שבור או חרוץ או יבלת וכו' לא תקריבו אלה לה" (17) בברייתא שם. וראה למעלה הי"ב. 18) שם בברייתא. 19) צ"ל: "לא תקריבו לה" ומלת "אלה" טעות-סופר. והוא בויקרא כב, כד: "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו לה" (וכ"ה בתמורה ז, א. וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת צג. אבל ב'חינוך' מצוה רפח, כתב "שלא נזרק דם בעל מום על גבי המזבח, שנאמר עורת או שבור או חרוץ וכו' לא תקריבו אלה לה" (20) שורף החלבים, ובין אם מקטיר כל החלבים ובין אם מקטיר מקצתם ('מנחת חינוך' מצוה רצ. וכן אם הקטיר איברי עולה בעלת מום (רש"י תמורה, שם). 21) ברייתא, תמורה שם. ואף שבברייתא זו נאמר שלוקה שתיים, אחת משום מקטיר כולו, ואחת משום מקטיר מקצתו – פוסק רבינו כרבא (שם): שחולק על אביי (כן גרס רבינו שם לא-תעשה צד), וסובר שאינו לוקה אלא אחת משום שאין לוקין על לאו שבכללות, וכן הוא בברייתא בכריתות ד, א. וראה ב'ספר המצוות' כלל ט. 22) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ד. 23) ולא כאביי (ראה למעלה), וכברייתא שם שחייב חמש מלקיות.

ה. אֶחָד בַּעֲלֵי מוֹם קָבֹועַ אוּ בַּעֲלֵי מוֹם עוֹבֵר, אִם הִקְרִיבוּ - עוֹבֵר בְּכָל אֱלוֹ. שֶׁנֹּאמֵר: לֹא תִזְבַּח לָהּ אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֵׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ מוֹם; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶוּ אֲזַהְרָה לְבַעַל מוֹם עוֹבֵר²⁴. פְּגוֹן שֶׁהָיָה בְּבִהְמָה גֵרֵב לַח²⁵ אוּ חֲזוּזִית²⁶, אִם הִקְרִיבָהּ - לֹקְהָ.

24) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה צה) הביא זאת בשם ה'ספרי', והוא במדרש תנאים שם (הערה שסג שם). ואף-על-פי שבפסוק הנ"ל לא נאמר אלא "לא תזבח" – למדו גם יתר הלאוין מבעל מום קבוע (כסף-משנה). וב'ספרא' (שם הי"ג) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו, לרבות בעל מום עובר". וראה ברמב"ן בהשגותיו על 'ספר המצוות' (שם). 25) מין שחין

א. מִצּוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת כָּל הַקְּרָבָנוֹת תְּמִימִין²⁷ וּמִבְּחָרִין²⁸. שֶׁנֹּאמֵר: תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זוּ מִצּוֹת עֲשֵׂה⁴.

2) בלי מום. 3) שנאמר בתורה (בראשית ד, ד) "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" (להלן פ"ז הי"א). ועוד נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (ראה להלן פ"ב ה"ח). 4) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ט.

ב. וְכָל הַמִּקְדִּישׁ בְּהֵמָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹם לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלֹקְהָ⁵ עַל הַקְּדָשׁוֹ. שֶׁנֹּאמֵר: כָּל אֲשֶׁר בוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ⁶, שֶׁזֶוּ אֲזַהְרָה לְמִקְדִּישׁ בַּעֲלֵי מוֹמִין⁷. אֲפִלוּ הִקְדִּישׁוּ לְדָמֵי [נִסְכִּים]⁸ - לֹקְהָ, שֶׁבִּזְיוֹן קִדְּשִׁים הוּא⁹.

5) תמורה ז, א. ואף-על-פי שאין בו מעשה – כדיבורו עושה מעשה, כמו שאמרו (תמורה ג:.) במימר ('חינוך' מצוה רפה). וראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"א. ויש להעיר כי בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב לא מנה לאו זה בין הלוקין. 6) תמורה ו, ב. 7) ש"אם בלא תשחטו, הרי כבר אמור למטה (ויקרא כב, כב – "לא תקריבו אלה לה") אלא מה ת"ל לא תקריבו? כל תקדישו" (שם ו:.) 8) כן הנוסחא בדפוס רומי וויניציאה, וכן גרס 'כסף משנה'. וכן הוא בגמרא שם ז, ב: "אמר רבא וכו' אפילו אקדיש לי דמי נסכים, נמי לקי". ורצה לומר, שיקנו בדמיו נסכים למזבח. ובדפוסים אחרים בדברי רבינו: "אפילו הקדישו לדמים". 9) תמורה, שם.

ג. הַמִּתְּפַנֵּן לֹמֵר 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר 'שְׁלָמִים' - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיּוֹ וְלָבוֹ שְׁוִים¹⁰. לְפִיכָף, הַמִּתְּפַנֵּן לֹמֵר עַל בַּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהִקְדִּישׁוּ שְׁלָמִים, אוּ 'שְׁלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְּפַנֵּן לְאִסּוּר - אֵינּוּ לֹקְהָ¹¹. מִי שֶׁדָּמָה שֶׁמִּתֵּר לְהִקְדִּישׁ בַּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ וְהִקְדִּישׁ - הָרִי זֶה קְדוֹשׁ¹², וְאֵינּוּ לֹקְהָ¹³.

10) תרומות פ"ג מ"ח. וכן הוא להלן פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הי"ב. 11) פשוט הוא (כסף-משנה), שהרי לא נתקדש כלל, כנ"ל. 12) שאין זה הקדש טעות, שהרי רוצה ומכוין להקדישו, אלא שטעה בדין, וחשב שמתר להקדישו (כסף-משנה). וראה להלן. 13) בתמורה יז, א – במשנה: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין". ובגמרא שם "היכי דמי שוגג כמזיד, אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר, גבי תמורה לקי, גבי קדשים לא לקי". הרי שהוא קדוש, ואינו לוקה (ועי' ראב"ד). ולענין תמורה, ראה להלן פ"א מהל' תמורה הי"ב.

ד. הַשּׁוֹחֵט בַּעַל מוֹם לְשֵׁם קְרָבָן¹⁴ - לֹקְהָ¹⁵. שֶׁהָרִי נֹאמֵר בַּעֲלֵי מוֹמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֱלֹהִים לָהּ¹⁶; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ¹⁷, שֶׁזֶוּ אֲזַהְרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזֹּרֵק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְקַרְבָּן³⁹, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר בְּמִקְוֵמוֹ⁴⁰. וְכֵן הִמְטִיל מוֹם
בְּתִשְׁעֵי שְׁלֹשׁ טְעוֹת עֲשִׂירֵי⁴¹ - אֵינּוּ לֹקְהָ⁴².

(36) כלומר, מה שאמרנו למעלה כי המטיל מום בקדשים עובר בלאו ולוקה, הוא בין בקדשים עצמן ובין בתמורתן. (37) "הוא שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו, הרי זו תחת חטאת זו, או הרי זו חליפת זו" (פ"ב מהל' תמורה ה"א). (38) מעשר בהמה. (39) בעיה שנפשטה בתמורה כא, א. ואף שאין לוקין, אסור מן התורה ('מנחת חינוך' שם). (40) בפ"ג מהל' תמורה ה"א. (41) שקרא לתשיעי בטעות, עשירי, בעת שמנה צאנו להפריש מעשר בהמה, וראה פ"ח מהל' בכורות ה"א-ב שנתקדשה, ואינה קרבה. (42) גם זו בעיה שנפשטה שם. ואף כאן אסור מן התורה להטיל בו מום ('מנחת חינוך' שם).

י. הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵלֶת מוֹם⁴³ לְמִזְבֵּחַ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹקָה⁴⁴ - הָרִי זֶה נִתְקַדְשָׁה⁴⁵, וְתִפְדָּה⁴⁶ בְּעֶרְךָ הַכֹּהֵן⁴⁷ וְתִצָּא לְחִלּוֹן⁴⁸, וְיָבִיא בְּדַמְיָהּ קָרְבָּן. וְכֵן הִדִּין בְּבִהְמַת קְדָשִׁים⁴⁹ שֶׁנִּפְלָ בָּהּ מוֹם⁵⁰. וּמִצְוֹת עֲשָׂה הוּא לְפָדוֹת קְדָשִׁים שֶׁנּוֹלַד בָּהֶן מוֹם וְיִצְאוּ לְחִלּוֹן⁵¹ וְיִאֲכְלוּ. שְׁנֵאמַר: רַק בְּכָל אוֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֲכַלְתָּ בָּשָׂר; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ⁵², שֶׁהַכֹּתוּב מְדַבֵּר בְּפִסּוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין שֶׁיִּפְדוּ⁵³. וְכֵבֶר בְּאָרְנוּ בְּעֶרְכִין⁵⁴, שָׁזָה שְׁנֵאמַר: וְאִם כָּל בְּהֵמָה טָמְאָה אֲשֶׁר לֹא יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה מְדַבֵּר בְּבַעֲלֵי מוֹמִין שֶׁנִּפְדָּה⁵⁵.

(43) קבוע, שהרי בעלת מום עובר אינה נפדית (תמורה לג. וכן הוא להלן פ"ב ה"ד). (44) ראה למעלה ה"א. (45) ברייתא בתמורה ה, ב. ולמדו כן (שם) ממה שנאמר (ויקרא כב, כג): "ולגדר לא ירצה" - "ריצויו הוא דלא מרצה, אבל מיקדש קדיש". וקדושתה - קדושת דמים (להלן ה"א). (46) ראה להלן בסוף ההלכה. (47) אף-על-פי שהמקדיש בעל מום קבוע למזבח, אינו צריך העמדה (להלן ה"א) - הערכה על-ידי כהן צריך, ראה משנה-למלך. (48) להגזו ולהעבד (משנה בכורות יד. וראה בפ"א מהל' מעילה ה"ט). (49) שפודין אותה ויביא בדמיה קרבן (פ"ה מהל' ערכין ה"א), אבל שונה היא ממקדיש בעל מום, בזה שהיא צריכה העמדה והערכה (ראה להלן ה"א). וגם בזה שאינה יוצאת לחולין לכל דבר, ואסורה בגיזה ועבודה, ראה בפ"א מהל' מעילה שם, ובמשנה מס' בכורות, שם. (50) קבוע, כנ"ל. (51) "ויהיה מותר לשוחטו" (ספר המצוות' עשה פו), אבל לא לכל דבר, שהרי אסורה בגיזה ועבודה, ראה למעלה. (52) ב'ספרי' דברים יב, טו. (53) כלומר, מצוה לפדותם (לחם-משנה). (54) פ"ה ה"א. (55) תמורת לב, ב. ושם ביארו, שאי אפשר לומר שמדובר בבהמה טמאה, שהרי כבר נאמר בה (ויקרא כז, כז) "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך", אלא על-כרחנו בבהמת קדשים שנפל בה מום. ועי' רש"י שם, שעל-כרחנו שמדובר בקדשי מזבח.

יא. מַה בֵּין בְּעֵלֶת מוֹם קְבוּעַ לְבְּעֵלֶת מוֹם עוֹבֵר?

הוא. וראה להלן פ"ב ה"ז. (26) גם הוא מין שחין. ומדובר כאן "בחזוית שאינה מצרית", ראה להלן פ"ב ה"ז.

ו. וְלֹא קָרְבָּנוֹת יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי, אֲלֵא אֵף קָרְבָּנוֹת עוֹבְדֵי פֹכְכִים²⁷, אִם הִקְרִיבֶנָּה²⁸ וְהֵן בְּעֵלֵי מוֹמִין - לֹקְהָ; שְׁנֵאמַר: וּמִיָּד בֶּן נֶכֶד לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לְחֶם אֲלֵהֶיכֶם מִכָּל אֱלֹהִים²⁹.

(27) שהרי הם נודרים נדרים ונדבות כישראל (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב-ג). (28) הכהן. (29) ראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה זו.

ז. הַמְטִיל מוֹם בְּקְדָשִׁים, כְּגוֹן שֶׁסָּמָא עֵינּוּ אוֹ קִטְעַיִדוֹ³⁰ - לֹקְהָ. שְׁהָרִי נִאָּמַר בְּקָרְבָּן: כָּל מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ³¹, שֶׁזֶּה אוֹזְהָרָה שְׁלֹא יִתֵּן בּוֹ מוֹם. וְאֵינּוּ לֹקְהָ אֲלֵא בְּזִמְן שְׁבִית הַמְקַדֵּשׁ כְּגַם³², שְׁהָרִי יִהְיֶה רְאוּי לְקָרְבָּן וּפְסוּלוֹ; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אֵף עַל פִּי שְׁעֵבֶר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³³ - אֵינּוּ לֹקְהָ³⁴.

(30) הדגים רבינו מומים קבועים. ונראה שבמומים עוברים, אינו עובר על הלאו הזה. ונראה שטעמו משום שאינו פוסלו בזה מן המזבח (וראה להלן בסמוך), שהרי יתרפא ויהיה ראוי לקרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפז). (31) ב'ספרא' שם ה"ט, ובכורות לג, ב. לד, א. (32) עבודה זרה יג, ב. וראה ב'ספר המצוות' (שם צו). (33) אף-על-פי שבגמרא שם אמרו: "הני מילי, בזמן שבית המקדש קיים דחזי להקרבה, השתא (= בזמן הזה) דלא חזי להקרבה לית לן בה" - סובר רבינו כי סוגיא זו היא למאן דאמר "קדושה ראשונה - לא קידשה לעתיד-לבוא", אבל לפי ההלכה ש"קדושה ראשונה, קידשה לעתיד-לבוא" (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) - אסור להטיל מום בקדשים בזמן הזה מן התורה, כי הוא ראוי להקרבה אף-על-פי שאין בית, כשיבנה המזבח ('מנחת חינוך' מצוה רפז, וראה גם ב'טורי אבן' מגילה י, א. בד"ה ומ"ט, ובשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קי). (34) ראה בשו"ת 'חתם סופר' י"ד סי' שו - מה בין זה, לשוחט בזמן הזה בחוץ, שחייב (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו).

ח. הַטִּיל מוֹם בְּקְדָשִׁים וְכָא אַחֵר וְהִטִּיל בָּהּ מוֹם אַחֵר - הַשְּׁנֵי אֵינּוּ לֹקְהָ³⁵.

(35) אבל אסור מן התורה. וכדעת רבי מאיר בכרייתא בכורות לג, ב. שכן נראה בעבודה זרה שם, שאמרו: "וליהויה כמטיל מום בבעל מום, דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור (= מן התורה)" (ראה 'מחנה אפרים' הל' בכורות, הובאו דבריו ב'מנחת חינוך' שם). ואף-על-פי שאסור מן התורה, אינו לוקה, משום שאין הדבר מפורש בתורה, ולמדו כן (בכורות, שם) מריבוי הכתוב "כל מום לא יהיה בו", ראה ב'ספר המצוות' כלל ב ('מנחת חינוך' שם).

ט. אֶחָד³⁶ הִמְטִיל מוֹם בְּקְדָשִׁים עֲצָמָן אוֹ בְּתַמּוֹרְתָן³⁷. חוּץ מִן הַכֹּהֵן וּמִן הַמַּעֲשֵׂר³⁸, שֶׁהִמְטִיל מוֹם בְּתַמּוֹרְתָן - אֵינּוּ לֹקְהָ, לְפִי שְׁאֵינָן רְאוּיִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר (שם ג, א) "אם זכר וכו' תמים יקריבנו" - לרבות ולד בעלי מומין. ופסק רבינו כרבא וכשמואל, שהולד קדוש ליקרב. (71) זו שנולד בה מום לאחר שנתקדשה. (72) להשתמש בו לצרכי חולין (משנה וגמרא בכורות יד. וטו: ושם טו:); אמרו, שכל זה הוא מגזירת חכמים שמה יגדל מהן עדרים עדרים. אבל מן התורה, פקעה קדושת הוולד בפדיון האם (ראה רש"י שם). ואם נתעברה לאחר הפדיון - הוולד מותר. (73) שם בגמרא: "ליפריקנהו, לא אלימא למתפס פדיונן (= בקדושתן, כדי שיצאו הן לחולין, שכבר יצאה קדושתן בפדיון אמם, והאי דאסורין גזירה בעלמא היא וכו' - רש"י שם)". (74) כלומר, קודם פדיון האם. (75) כלומר, מקדישין לשם אותו זבח שאמו נתקדשה (בכורות שם, וכרבי חנינא) "והשתא חיילא עליו קדושה לעצמו דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו" (רש"י שם). ועוד אמרו שם במסקנא שאין מתפסין אלא לאותו זבח בלבד. (76) ולכן צריך הוא להתפסין לאותו זבח. (77) שם בגמרא: "היכי ליעביד, ליקריבניהו - מכח קדושה דחוייה קאתו", ומפרש רש"י "דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו וכו', והן עצמן אין יכול להתפסין לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואידחו תו לא מחזי". וצריך להבין, שהרי רבינו פוסק שבעלי חיים אינם נדחים, ראה פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

יב. כל פסולי⁷⁸ המקדישין פשיפדו מתר לשחטן בשוק של טבחים⁷⁹, ולמכרן שם, ולשקל בשוקם בליטרא⁸⁰, פשאר החלין⁸¹; חוץ מן הבכור ומן המעשר⁸², מפני שמכירתם בשוק⁸³ מוסיף בדמיהן⁸⁴. פשאר הקדשים, שדמיהן חוזרין להקדש, שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת - מוכרין אותן בשוק כחלין; אבל הבכור והמעשר, שאין דמיהם להקדש, אלא נאכלין במומן⁸⁵, כמו שיתבאר⁸⁶ - אין שוחטין אותם בשוק של טבחים, ואין מוכרין אותם שם⁸⁷. אפלו התפסין בכור לבדק הבית⁸⁸ - אינו נשקל בליטרא, ולא ימכר בשוק⁸⁹; שאינו יכול להתפס אלא דבר הקנוי לו קנזן גמור⁹⁰.

(78) משנה, בכורות לא, א. (79) באיטליז. (80) במשקל. (81) משנה, שם. ואף כי דבר זה הוא זלוול בקדשים. (82) מעשר בהמה, שנמכרים ונשחטים רק בבית, ואין נשקלים בליטרא כי-אם באומד (שם במשנה, וראה רש"י שם). ואמרו בגמרא (שם לא:), כי מדובר במעשר בהמה של יתומים, אבל מעשר בהמה סתם אסור למוכרו כלל וכלל, ראה בפ"ו מהל' בכורות ה"ה-ז. (83) של כל פסולי המוקדשין. (84) כי בשוק יש הרבה קונים. (85) לבעלים: הכהן בכור, והבעלים במעשר בהמה. (86) לענין בכור בפ"א מהל' בכורות ה"ג, ולענין מעשר בהמה בפ"ו שם ה"ד. (87) משום שהוא זלוול בקדשים. (88) כלומר, הכהן הקדיש את הבכור לבדק הבית לאחר שהומם. והיא בעיה שנפשטה בזבחים עה, ב. (89) אף כי הרוויח הוא להקדש. (90) כלומר, כשם שהכהן אינו יכול למכור בשוק

שבעלת מום קבוע⁵⁶, אם ילדה והיא קדש⁵⁷ - יפדה הולד ויצא לחלין⁵⁸, אף על פי שהוא תמים⁵⁹, פדי שלא יהיה טפל חמור מן העקר⁶⁰. ואם נתעברה קדם שתפדה וילדה אחר פדיון - הולד חלין⁶¹. ואם מתה קדם שתפדה - נפדית אחר שתמות⁶²; שהרי לא חלה קדשה גמורה על גופה, אלא על דמיה, מפני שהיתה בעלת מום קבוע⁶³. אבל המקדיש בעלת מום עובר, או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע, אם מתה קדם שתפדה⁶⁴ - תקבר⁶⁵ כשאר הקדשים התמימים⁶⁶, מפני שהיא צריכה העמדה והערכה⁶⁷, כמו שבארנו בערכין⁶⁸. ואם נשחטה קדם שתפדה - הרי זו נפדית כל זמן שהיא מפורסת⁶⁹ ואחר כך תאכל. ואם ילדה - יקרב ילדה⁷⁰. נתעברה⁷¹ קדם שתפדה וילדה אחר שנפדת - הולד אסור⁷², ואינו נפדה⁷³. אלא כיצד יעשה? סמוך לפדיון אמו⁷⁴ מתפס זה הולד לשם אותו הזבח⁷⁵. לפי שאינו יכול להקריבו⁷⁶ [מפת אמו], מפני שבא מפת קדשה דחוייה⁷⁷.

(56) כלומר, הקדישה כשהיא בעלת מום קבוע. (57) היינו לפני הפדיון. (58) לכל דבריהם. משנה בכורות יד, א: "כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשתן וכו' ולדן וחלבן מותר לאחר פדיונן". (59) ואין תמימין נפדין (תמורה לג:). (60) כלומר, מן האם, שהיא נפדית (בעיה שנפשטה שם יד:). (61) שם יד, א. שבשעה שנפדתה האם, נפדה גם הוא. (62) שם יד, א - במשנה, שאין המקדיש בעל מום צריך "העמדה" (תמורה לג.), שנאמר (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה וכו'", ודרשו (שם) "אותה ולא בעל מום מעיקרו", ומשום כך אפשר לפדות אפילו לאחר מיתה. (63) כלומר, אף שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (להלן פ"ב ה"י) - אין זה אלא כשיש עליהם קדושת הגוף, וכגון שקדם הקדשן את מומן, אבל כאן שקדם מומן להקדשן, אין זה אלא דיקלא בעלמא ואין עליו קדושת הגוף (ראה גם רש"י בחולין קל. ובכורות יד. במשנה, ובשיטה מקובצת שם). וכן נראה בתמורה שם (משנה-למלך ה"י). (64) כלומר, מתה מאליה יש כאן גם דין של "אין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ובין אם נשחטה שהיא לאכילה. (65) משנה, בכורות שם. (66) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א. (67) כלומר, העמדה בבית-דין (פ"ה מהל' ערכין ה"ב) והערכה על-ידי כהן, שנאמר (ויקרא כז, יא-יב) "והעמיד את הבהמה וכו' והעריך הכהן", וכדברי רבי יוחנן לדעת תנא-קמא (תמורה לב:), וכיון שמתה קודם שתפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. (68) בהל' ערכין, שם. (69) שיכול להעמידה ולהעריכה, כמבואר בחולין ל, א: "וכי תימא בעי העמדה והערכה, והתנן שחט בה שנים או רוב ועדיין היא מפורסת, הרי היא כחיה לכל דבריה", וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן. (70) בכורות טו, ב. ולמדו זאת (שם ובתמורה יז:) ממה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֲלִיּוֹת - מוֹם, הֵיטָה שְׁלֹשׁ - פֶּשֶׁר. זָנַב הַגְּדִי שֶׁהִיָּה רֶךְ וּמְדַלְדֵל דּוֹמָה לְשֵׁל חֲזִיר. אִם נִשְׁפָּר עֲצָם מִן הַזָּנָב. אֲכָל אִם נִשְׁפָּר עֲצָם מִצְלָעוֹתָיו - פֶּשֶׁר, מִפְּנֵי שְׂאֵינוּ בְּגִלוּיָם.⁸

ולישקול את הבשר בליטרא, כמו כן אינו יכול להקנות רשות זו לבדק הבית (גמרא, שם).

~ יום שלישי י"א תשרי ~

פָּרֵק שְׁנַיִם

1) יפרש בו רבינו המומים המיוחדים בבהמה, ודין בהמה שנמצאה טריפה, או שאחד מאיבריה הפנימיים חסר.

א. פֶּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִין בְּאֲדָם וּבְבַהֲמָה² - חֲמֻשִׁים. וְכִבֵּר נִמְנוּ.

6) למזבח, שאין זה מום כלל. (7) בזנב יש עצם המורכב מכמה וכמה חוליות, ואם נחתך במקצת העצם, הרי זה מום, אבל אם נחתך קצת הפרק שהוא מקום החיבור של חוליה אחת עם השנייה, אין זה מום משום שכל זמן שלא נחתך לגמרי, הוא חוזר ומתרפא. (8) ספרא שם: "יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדין שמומן בגלוי ואין חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומן בגלוי" ובתוספתא בכורות פרק ד "נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום, שנאמר (במומי אדם, שם כא, יח) עור או פסח, מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי וכו'".

2) כלומר, מומים כאלו שראויים להיות גם אצל אדם וגם אצל בהמה.

ב. וַיֵּשׁ מוֹמִין אַחֲרֵים מִיַּחֲדִין בְּבַהֲמָה וְאֵינָן רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּאֲדָם, וְשִׁלְשָׁה וְעֶשְׂרִים הֵם, וְאֵלוֹ הֵן: אִם הָיָה גִלְגֹּל עֵינָה עַגְל פֶּשֶׁל אֲדָם.³ עֵינָה אַחַת גְּדוּלָה פֶּשֶׁל עַגְל וְהַשְּׁנֵיָה קֹטְנָה פֶּשֶׁל אֲדָם.⁴ אֲכָל אִם הֵיטָה אֵזֶן גְּדוּלָה וְאֵזֶן קֹטְנָה, אִפְלוּ קֹטְנָה עַד כְּפוּל - פֶּשֶׁר. אִם יֵשׁ בְּלֶכֶן עֵינָה יִבְלַת שְׁנַיִם בָּהּ שְׁעָר. אִם נִקַּב הָעוֹר שְׁבִיב שְׁנַיִ חוֹטְמִיָּה בְּמָקוֹם הַנְּרָאָה. פִּיָּה דּוֹמָה לְשֵׁל חֲזִיר, פְּרוּס⁵ אִף עַל פִּי שְׂאֵינוּ מִחֲדָד פֶּשֶׁפּוֹד.

ה. בְּעֵלַת חֲמֹשׁ רַגְלִים, או אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשׁ רַגְלִים.⁹ אִם הֵיטָה אַחַת מִרַגְלָיו וַיִּדְּיוּ פֶּרְסָתָהּ עַגְלָה כְּשֵׁל חֲמוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא סְדוּקָה וּפְרוּסָה. אִם הֵיטָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ קְלוּטָה כְּשֵׁל חֲמוֹר. וְזֶהוּ קְלוּטָה הָאֲמוֹר בְּתוֹרָה. אִם נִגְמְמוּ טְלַפְיָהּ וְזָכְרוּתָן עִמָּהֶן, אִף עַל פִּי שְׁנִשְׂאָר מִזְכְּרוּתָן מֵעַט קָרוֹב לְבִשְׂרָא.¹⁰

3) לדעת רבה בר בר חנה בשם ר' יוחנן (בכורות מ. ונדה כג.) אין זה אלא אם היה הדמיון בלובן שבעין שאין הדרך כן, אבל אם היה הדמיון בשחור שבעין, אין זה מום, כי כן הדרך להיות. ורבינו פסק כרב יהודה אמר שמואל ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, שלדבריהם אין הכרח לחלק, אלא אפילו אם היה הדמיון לאדם בשחור שבעין, הרי זה מום. 4) ודווקא אחת גדולה ואחת קטנה, אבל שתיהן גדולות או שתיהן קטנות כשר בבהמה (שם ג:). ולפיכך כתב רבינו מום זה בין מומי בהמה, לפי שבאדם גם אם שתיהן גדולות או שתיהן קטנות, הרי זה מום, כמפורש בפרק ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ו. 5) שהשפה והלחיים העליונות עודפות על התחתונות.

9) משנה בכורות מ. ומפרש שם רב הונא כי המדובר שהיתרון והחיסרון היו בידים, "בעלת חמש רגלים" היא שהיו לה שלש ידיים ושתי רגלים, "אין לה אלא שלש רגלים" היינו, שהיו לה שתי רגלים ויד אחת, שבשני האופנים הנ"ל אינה אסורה אלא מטעם מום, אבל אם החיסרון והיתרון היו ברגלים, בלא זה אין להקריבן, שהרי היא טרפה. 10) ולא נעקרו לגמרי, ובכל זאת זה נחשב למום.

ג. חֲטִיָּה הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּקְבּוּ אוֹ שֶׁנִּפְגְּמוּ, אִף עַל פִּי שְׁנִשְׂאָר מִקְצָתוֹ, אוֹ שֶׁנִּגְמְמוּ. אִם נִעְקְרוּ חֲטִיָּה הַפְּנִימִיּוֹת, שֶׁהָרִי פְּעַת שְׁפוֹתַחַת פִּיָּה וְצוּחַת הֵן נִרְאִין חֲסִרִין.

ו. כָּל מוֹם מִשְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים מוֹם הַמְּנוּיִין בְּבַהֲמָה¹¹ פּוֹסְלִין אוֹתָהּ מִן הַקְּרִבָּן. וְאִם נִפְל אֶחָד מֵהֵם בְּתַמִּימָה שֶׁהִיא קֹדֶשׁ - תִּפְדָּה וְתִצָּא לְחֵלְיָן.¹² חוּץ מִזֶּקֶן¹³ וְחוּלָה¹⁴ וּמְזוּזָה¹⁵, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵינוּ כְּשֵׁר לְקִרְבָּן¹⁶ - אֵינוּ נִפְדָּה¹⁷, אֶלָּא יְהִי קִיָּם וְרוּעָה עַד שְׁיֻלָּד בּוֹ מוֹם אַחֵר קְבוּעַ¹⁸ מִשְׂאָר הַמוֹמִין וַיִּפְדָּה. וְכֵן בְּהֵמַת קֹדְשִׁים שְׁנוּלָד בָּהּ מוֹם עוֹבֵר - אֵינָה קְרִיבָה וְלֹא נִפְדֵית¹⁹.

ד. אִם נִטְלוּ קִרְנֵיהָ וְזָכְרוּתָן עִמָּהֶן וְלֹא נִשְׂאָר מֵהֶן פְּלוּם. אֲכָל נִקְבָה שְׁנַיִם לָהּ קִרְנִים - פֶּשֶׁרָה.⁶ אִם נִפְגְּם הָעוֹר שֶׁחֹפֶה אֶת גִּיד הַבְּהֵמָה. אִם נִפְגְּמָה הָעֵרוּהָ שֶׁל נִקְבָה. אִם נִפְגְּם הַזָּנָב מִן הָעֲצָם, אֲכָל לֹא מִן הַפֶּרֶק. אִם הֵיטָה רֹאשׁ הַזָּנָב מִפְּצָל לְשָׁנִים בְּשְׁנַיִ עֲצָמִים. אִם הָיָה בֵּין חֲלִיאָ לְחֲלִיאָ מְלֹא אֲצָבַע פֶּשֶׁר. אִם הָיָה הַזָּנָב קָצָר. וְעַד כְּמָה? בְּגִדִי: חֲלִיאָ אַחַת - מוֹם, שְׁתַּיִם - פֶּשֶׁר. וּבְטֻלָּה: אֲרָף שְׁתַּיִ

11) והם חמישים שנמנו בפרק ז מהלכות ביאת מקדש, ועשרים ושלושה שנמנו כאן. 12) משנה בכורות מא. "על אלו מומין וכו' ופסולי המוקדשים נפדין עליהן". כלומר, מצוה לפדותן ויצאו לחולין להתירם באכילה, אבל אסורים בגיזה ועבודה. 13) "שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. 14) "כשהוא רועד מפני חליו וכשלוך כוחר". 15) "הוא שריחו רע". 16) ומקור הדברים בגמרא שם ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, י) "מן הצאן - מן הכשבים או מן העזים, פרט לזקן חולה ומזוהם (דרשו מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

36) "דמבחר נדריך [נדרים] שכתוב, הוא למצוה ולא לפסול".

ט. וכן פהמת קדשים שנועבדה בה עברה³⁷ או שהמיתה את האדם בעד אחד או על פי הפעלים³⁸ - לא קרבה ולא נפדית עד שיולד לה מום קבוע.

37) כגון הרובע והנרבע והנעבד לעבודה זרה והמוקצה לעבודה זרה. 38) שאם היה על פי שני עדים - הבהמה נסקלת.

י. בהמה שנוול בה אחת מן הטרפיות³⁹ האוסרות אותה באכילה - אסורה לגבי המזבח. הרי הוא אומר: הקריבהו נא לפחתך היצף או הישא פניך. וצף על פי שאינה ראויה לקרבן - אין פודין אותה, שאין פודין את הקדשים להאכילן לפלבים⁴⁰, אלא ירעו עד שימותו ויקברו.

39) שאינן בכלל מום. 40) למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, טו) "ואכלת" ולא לכלבך.

יא. נשחטה ונמצאת טרפה⁴¹ - הרי זו תצא לבית השרפה. וכן אם נמצא אחד מאבריה הפנימיין חסר, אף על פי שאינה טרפה, פגון שנמצאת בקלא אחת⁴² או שנטל הטחול⁴³ - הרי זו אסורה למזבח ושרפה⁴⁴. לא מפני שהיא בעלת מום, שאין חסרון שבפנים מום, אלא מפני שאין מקריבין חסר פלל, שנאמר: תמימם יהיו לכם. וכל היתר - כחסר⁴⁵. לפיכך, אם נמצא שם שלש פליות או שני טחולים - פסולה.

41) כלומר, אחת מן הטרפיות שבאברים הפנימיים. 42) בעלת כלייה אחת, ראה בפרק ח מהלכות שחיטה הלכה כה, שהיא מותרת באכילה. 43) שאינה טריפה, ומותרת באכילה. 44) משום ש"כל שפסולו בקדש בשריפה". 45) ראה בחולין נח: "כל יתר כנטול דמי".

יב. אי זו היא סגורין קבועים? כל ששהה שמונים יום ולא ראה. ובודקין אותו שלש פעמים⁴⁶: ביום שבעה ועשרים מעת שהרגישו בו, וביום ארבעה וחמשים, וביום שמונים. אם ראה⁴⁷ - מונים לו שמונים מעת שפסקה הראיה.

46) כר' חנינא בן אנטיגנוס במשנה שם, ובגמרא (שם לט.) אמר רב נחמן בר יצחק "ובלבד שיהיו משולשים", וכפירוש רש"י שם שבדוקים בימים כזו, נד ופ, ולא כשיטת התוספות שם (שבדוק בתחילת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים שהוא יום מ). 47) באמצע השמונים ושוב פסקה ראיתו.

יג. ובמה יודע שהמים קבועים? פשאכלה⁴⁸ עשבים לחים⁴⁹ מראש אדר עד חצי ניסן, ואכלה אחרי כן

הצאן ולא כל הצאן וכן כולם). 17) שם במשנה: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ("שנפסל מן המזבח") ולא במדינה" לפי שאינם מומים גמורים. 18) כלומר, מום גמור וקבוע. 19) בכורות לו: ותמורה לג. "יכול יפדו על מום עובר, תלמוד לומר (ויקרא כז, יא) אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה', מי שאינה קריבה כל עיקר (=נפדית) יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר" (=שאינה נפדית).

ז. ארבעה מומין עוברים²⁰ יש באדם ובבהמה, ואלו הן: קרב לח²¹, תזזית²² שאינה מצרית²³, מים שיידין²⁴ בעין²⁵ ואינן קבועין²⁶.

20) אינם קבועים. 21) מין שחין שהוא לח בין מבפנים ובין מבחוץ, אבל אם היה יבש בפנים ובחוץ או יבש מבפנים ולח מבחוץ, הרי הם מומים קבועים. 22) מין ילפת (=שחין). 23) כלומר, בכלל ילפת יש שני מינים: א) "חזזית מצרית" שהיא מכת שחין שבאה על מצרים והיא חזזית קשה וכעורה וזו היא ילפת האמורה בתורה בויקרא שם והיא יבשה בפנים ולחה בחוץ (בכורות שם), וזהו מום קבוע. ב) חזזית שאינה מצרית (=שלא הייתה במכת שחין במצרים) והיא לחה בין בחוץ ובין בפנים, והוא מום עובר הנזכר שם בכורות במשנה "ואלו שאין שוחטין וכו'" ובעל חזזית" (בכורות שם). 24) הגורמים לו לקות בראיה.

25) משנה שם מא. שלפעמים יסורו המים ויתפורר ולא יעמדו, אבל הקבועים הוא מום גמור. 26) משנה שם מא. "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאינם קבועים" ("שאינם קבועים" עולה גם על "המים" וגם על "חוורור"), "חוורור הוא שיעור שיטרד הראות מהעצבים האלו". וברש"י שם: "חוורור חולי הוא שיש טיפין לבנות בעין".

ח. יש שם²⁷ ארבעה חללים אחרים²⁸, אם נמצא אחד מהם בבהמה - אין מקריבין אותה²⁹, לפי שאינה מן המבחר, והכתוב אומר: מבחר נדריך³⁰. ואלו הן: מי שבלבן עינו בבלת שאין בו שער³¹. אם נגממו קרניו אף על פי שנשארו מזרותן מעט סמוך לבשר³². אם נפגמו חטיו הפנימיות³³. אם היה אחד מאלו בקדשים - לא קריבין ולא נפדין³⁴, אלא ירעו עד שיפול בהן מום³⁵. ואם הקריבין - יראה לי שהרצף³⁶.

27) מלת "שם" שגורה בפי רבינו. 28) ואינם מומין. 29) אף כי אינם מומים גמורים. 30) צריך להיות: "מבחר נדריכם". 31) אבל אם יש בו שיעור הוא מום גמור. 32) שאין נחשב למום אלא אם נעקר ולא נשאר כלום, ובכל זאת אין מקריבין אותה, מטעם הנ"ל, שאין זה מובחר. 33) ראה למעלה הלכה ג, שאינו נחשב מום גמור אלא אם נעקרו חטיו הפנימיות לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, ולא נעקרו לגמרי, אין זה מום גמור. 34) "אין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה". 35) ויפדנו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקריבים בהמה בעלת מום עובר. (62) כי ייתכן שאין המים קבועים, ובמום עובר אינה נפדית.

טו. פיצוד? אכלה הלח כמשפטו באדר פלו וחצי ניסן, ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן ואיר, שנמצא שאכלה בשלשה חדשים על הסדר⁶³, או שאכלה בגרונרת אחר אכילה או קדם שתיה, או שהיתה קשורה, או שהיתה לבדה, או שהיתה בגינה הסמוכה לעיר, ולא נתרפאת - מפל אלו ספק קבועין או עוברים⁶⁴. לפיכך, אם הטיל בה מום אחר - אינו לוקה⁶⁵. אכלה כמשפטו בזמני האכילה ולא נתרפאה - הרי היא בעלת מום קבוע.

(63) כלומר, שלושה חדשים רצופים. ולא כמו שאמרנו למעלה: מאדר עד חצי ניסן, ומאלול עד חצי תשרי. (64) שהרי בגמרא שם נסתפקו בכל הדברים האלו אם הם מרפאין או לא, ולא נפשט הספק. משום כך הוא ספק קבועים או עוברים, שייתכן שיש כאן סיבה אחרת לעוורונה. ודברים אלו אינם רפואה לזה. (65) שמא היא בעלת מום קבוע והמטיל בה מום אחר אינו לוקה.

טז. יש בדבר ספק⁶⁶, אם למפרע היא בעלת מום קבוע מעת שבאו לה המומים או מעת שנתיאשו מרפואתה. לפיכך, הפודה אותה קדם שנתיאשו מרפואתה ונהנה באותו הפדיון אחר שנתיאשו מרפואתה⁶⁷ - הרי זה ספק מועיל, ואינו מביא קרבן מעילה, כמו שיתבאר במקומו.

(66) שם לט. "בעי מיניה פניחס אחוה דמר שמואל משמואל, אכל ולא איתסי, למפרע הוי מומא או מכאן ולהבא הוי מומא, נפקא מינה למימעל בפדיונו. אי אמרת למפרע הוא מומא מעיל, ואי מכאן ולהבא הוי מומא לא מעיל", ולא נפשטה הבעיא. (67) כלומר, אפילו נהנה אחר שנתיאשו מרפואתה, הרי זה ספק, כיון שנפדה לפני שנתיאשו מרפואתה (ולא כמו שנראה מדברי רש"י שם שלאחר בדיקתן ודאי מעל, ראה רש"ש שם).

פרק שלישי

(1) יבאר בו המומים הפוסלים בעוף, ודין תורים ובני יונה, ודין רובע ונרבע ומוקצה לעבודה זרה והנעבר, ודין המקדישם.

א. אין המומין פוסלין בעוף². וכן אַחַד הַזָּכֵר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה בְּעוֹף³. שלא נאמר 'תמים זכר' אלא בבהמה בלבד. במה דברים אמורים? במומין קטנים⁴; אכל עוף שביש גפול⁵ או נסמית עינו או נקטעה רגלו - אסור לגבי המזבח⁶, שאין מקריבין חסר פלל⁷. וכן אם נולד בו אחת מן הטטרפות שאוסרין אותה באכילה - הרי זה נפסל לקרבן⁸.

(2) כי תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף, קידושין כד: ותמורה יד. ובספרא ויקרא דבורא הנדבה

עשבים יבשים⁵⁰ אלו⁵¹ וחצי תשרי, ולא נתרפאה - הרי אלו מים קבועים⁵².

(48) ראה להלן הלכה יד כמה היא צריכה לאכול מעשבים אלו. (49) תבן וחציר שגדלו במשך חדשי החורף. (50) שגדלו במשך חדשי הקיץ. אבל אכל קודם יבש ואחר כך לח, אינה מתרפאת בכך, ויתכן כי אין זה מים קבועים. (51) כל חודש אלו. (52) והוא מום קבוע, במשנה ובגמרא בכורות לח: "ואלו הן מים הקבועים אכל לח ויבש של גשמים (=שדה בעל שמסתפקת רק במי גשמים) הרי זה מום (שאם לא כן, הייתה האכילה הזאת מרפאה), בית השלחין (=שדה שמסתפקת גם במי גשמים וגם בהשקיה) אינו מום (כי העשבים האלו אינם מרפאים, ויתכן כי יש סיבה אחרת, שגרמה לעוורונה ולא משום שזה מים קבועים). ודגשמים נמי אכל יבש ואחר כך לח, אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח וישנו ג' חדשים וכו' אדר וחצי ניסן לח, אלו וחצי תשרי יבש". ויש להבין למה לא הזכיר רבינו כאן כי רק לח ויבש של גשמים (=בעל) היא רפואה, ולא לח ויבש של שלחין?

יד. וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח והיבשים בזמן היבש? בגרונרת⁵³ או יותר⁵⁴ קדם סעדה ראשונה⁵⁵ של כל ימים בשלשה חדשים אלו. וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתיה⁵⁶, ותהיה מתרת⁵⁷ בשדה⁵⁸ בעת אכילה, ולא תהיה לבדה, אלא היא ובהמה אחרת לצות⁵⁹ עמה. אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת - הרי אלו קבועין ודאי; ואם חסר אחד מפל אלו - הרי זה ספק⁶⁰, ואינה קרבה⁶¹ ולא נפדית⁶².

(53) כתאנה יבשה. (54) שם בגמרא "וכמה מאכילין אותו? אמר רבי יוחנן משום רבי פניחס בן ערובא כגורגרת" ובפירוש רבינו גרשום "אפילו כגורגרת וכו' דיו לבדיקה". (55) בגמרא שם: "בעי במערבא כגורגרת בסעודה ראשונה או דלמא בכל סעודה וסעודה, אם תמצוי לומר בסעודה ראשונה, קודם אכילה או לאחר אכילה, קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא, לאחר אכילה מאי". ורבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצוי לומר" שבגמרא פסק כאן שמספיק רק בסעודה ראשונה (ראה לחם משנה) ופוסק שצריך קודם אכילה, כדברי הגמרא שבזה יש בוודאי מרפא, אבל לאחר אכילה ספק הוא, כי לא נפשט האיבעיא שם. (56) שם לט. "קודם שתייה או לאחר שתייה, קודם שתייה ודאי מעליא ליה כשערי, לאחר שתייה מאי". (57) לא קשורה. (58) שאין רפואה זו מועלת אלא בשדה, אבל אם הייתה בעיר לא מועילה רפואה זו כלל וכלל. ורק בגינה הסמוכה לעיר הדבר בספק. (59) כלומר, בצוותא עמה, וגם זה שם "עם חברו ודאי מעלי ליה, לבדו מאי". (60) שמא אין זה מים קבועים, והסיבה לעוורונה היא אחרת ומה שלא נתרפאה משום שלא עשו לה את הטיפול הנכון. (61) כי אף אם המים אינם קבועים בכל אופן הוא מום עובר ואין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, אלא הוא תתום (פ"ב מהלכות אישות הלכה כה). (21) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (שם הלכה כד). (22) ראה משנה בכורות מא. לענין בכור, מחלוקת תנאים: תנא-קמא סובר הטומטום ואנדרוגינוס אין ווחטין אותן לא במקדש (שמא הם נקבה), ולא במדינה (שמא הם זכר), ור' ישמעאל אומר "אין לך מום גדול מזה". וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד (שבריה בפני עצמה היא, ונגזז ונעבד - רש"י). ופסק רבינו כר' ישמעאל. וכן כתב בפ"ז מהלכות ביאת המקדש הלכה ח. אבל צריך עיון, שהרי בפ"ב מהלכות בכורות הלכה ה, פסק בטומטום כי הוא בכור ויאכל במומו (כלומר, אחרי שנפל בו מום אחר, וכן כתב רש"י במשנה שם, כי מה שאמר ר' ישמעאל "אין לך מום גדול מזה", אין זה אלא באנדרוגינוס - לחם-משנה). ובאנדרוגינוס פסק שם כדעת חכמים שהוא כבריה בפני עצמה. וראה גם להלן הלכה ט. (23) זבחים פה: ולא כדברי ר' אליעזר בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ה), שטומטום ואנדרוגינוס כשרים בעוף. (24) כדברי חכמים (בכורות שם) שאינו בכור אלא נגזז ונעבד. אבל דבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם מא: "אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס, אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא". (25) אף כי אין המומים פוסלים בעוף, ראה למעלה הלכה א. (26) מדרך אחרת. כלומר, כיון שלמדנו בקרבנות שהטומטום והאנדרוגינוס אסורין בהקרבה למזבח, משום שצריך או זכר ודאי או נקבה ודאית - גם בעוף הם פוסלים למזבח.

ד. וכן הפלאים²⁷ ויוצא דפן²⁸ ומחפר זמן²⁹ פסולים³⁰, אף על פי שאין בהם מום. שנאמר: שור או קשב או עז - עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו, לא שיהיה מערב מפכש ועז³¹. פי יולד - פרט ליוצא דפן³². והיה שבעת ימים - פרט למחפר זמן³³. תחת אמו - פרט ליתום³⁴, שנוולד אחר שנשחטה אמו³⁵.

27) מעורב מכבש ועז, ראה להלן. (28) שהוציאו הולד דרך הבטן, על ידי ניתוח קיסרי. (29) ראה להלן הלכה ח, כי מצות-עשה להקריב מיום השמיני להיוולדו, וכל שבעת הימים הראשונים הוא מחוסר זמן. (30) בכורות נז. בבא קמא עז: ועוד. וכן הוא בספרא אמור פרשה ח הלכה ג. (31) למדו כן ממה שכתוב "או" על כל אחד ואחד, ומכאן כי צריך להיות שור או כבש או עז, ולא שיהיו מעורבים, ראה בבא קמא שם ותוספות חולין לח: ד"ה או (הר המוריה). (32) שם. (33) שם. (34) שם.

ה. הנדמה³⁶, אף על פי שאינו פלאים - הרי הוא פסול למזבח³⁷. כיצד? רחל שילדה כמין עז, ועז שילדה כמין כבש, אף על פי שיש בו מקצת סימנין³⁸, הואיל והוא דומה למין אחר - פסול כבעל מום קבוע; שאין לך מום קבוע גדול מן השנוי³⁹.

(35) בכורות שם במשנה: "ואיזהו יתום, כל שמתה אמה

פרשה ו הלכה ג, למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא כב, יח) "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" - "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעוף". (3) שבקרבנות בהמה, יש שחייבים להביא דוקא זכר ולא נקבה, או דוקא נקבה ולא זכר, אבל מן העוף יכול להביא או מן הזכרים או מן הנקבות, וראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. (4) כגון דוקין שבעין (רש"י זבחים סח: במשנה). (5) כנף שלו. (6) ספרא שם ויקדושין שם: "יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה, תלמד לומר (ויקרא א, יד) "מן העוף" ולא כל העוף". (7) ראה למעלה פ"ב, הלכה יא. (8) לגבי בהמה, הביא רבינו למעלה שם הלכה י, ממה שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצן או הישא פניך", וטעם זה שייך גם בעוף (כסף משנה).

ב. תורים⁹ קטנים¹⁰ - פסולין, ובני יונה¹¹ גדולים - פסולין¹²; שנאמר: מן התרים או מן בני היונה¹³. תחלת הצהוב¹⁴ בזה ובה - פסול¹⁵. ועד מתי¹⁶ יהיו בני יונה פשרים? כל זמן שעוקר פנה¹⁷ ומתמלא מקום עקרו דם¹⁸. והתורים פשרים משוייבהו¹⁹.

(9) מין מיוחד של יונים. (10) שלא גדלו עדיין. (11) יונים רגילים. ומכיון שמדבר כאן על "גדולים" לא היה צריך לכתוב "ובני היונה", שהמלה "בני" מורה על קטנים, ראה להלן בסמוך, אלא שנקט ביטוי שגור. (12) משנה וברייתא בחולין כב. (13) ובכל התורה כולה, לא השמיט הכתוב מלת "בני" אצל "יונים", וכמו כן לא כתב אף פעם "בני" אצל "תורים", ומזה למדו בברייתא (שם כב:): כי תורים דוקא ויונים דוקא קטנים. (14) כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצואר (רש"י חולין שם). (15) שם במשנה. כלומר, בין אצל תורים ובין אצל בני יונה, שבני יונה פסול משום שכבר יצא מכלל הקטנות, ובתורים פסול מפני שעוד לא הגיע לכלל גדלות. ובחולין (שם): נסתפקו אם הם פסולים מטעם ודאי או מטעם ספק, ולא נפשטה הבעיא, וראה להלן בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב. (16) שם בגמרא "מאימתי בני יונה כשרים וכו' מכי שמיט גדפא מיניה ואתי דמא", ופירש"י מאימתי בני יונה כשרים, שביום שנולדו מאוסים הם, "ורבינו, נראה שהיה גורס "עד אימתי בני יונה כשרים", ונראה שהיא הגירסא הנכונה" (כסף משנה). (17) בגמרא שם: "מכי שמיט גדפא", והיינו הנוצה שעל הכנפיים הקטנים, ראה בערוך ערך נץ ג. (18) שאז עדיין אינו בכלל תחילת הצהוב. וכשר הוא לכתחילה בלי שום פקפוק. (19) שם בגמרא: "מאימתי התורים כשרים, משיזהיבו" ומפרש רש"י: "שיהא כנפי גופן גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב".

ג. הטמטום²⁰ והאנדרוגינוס²¹, אף על פי שאין לה מום גדול מהן²² - הרי הן פסולין למזבח²³ מדרך אחרת: לפי שהן ספק זכר ספק נקבה - הרי הן כמין אחר. ובקרבנות נאמר: זכר תמים ונקבה תמימה - עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית²⁴. לפיכך אף העוף שהוא טמטום או אנדרוגינוס²⁵ פסול למזבח²⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) זבחים שם במשנה. וראה בתמורה כח: שלמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "ומן הצאן - להוציא את הנוגח". ויתכן כי לדעת ר' ישמעאל שלמד נרבע ומוקצה מ"משחתם", ראה למעלה, ולא דרש "מן הבהמה" וכו' לענין זה, ראה בתמורה שם - לא דרש גם "ומן הצאן" להוציא נוגח, ולכן הוצרך רבינו לכתוב "שהן כרובע ונרבע", וראה בהר המוריה.

ז. וְיִרְאֶה לִי, שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִין כָּל הַפְּסוּלִין הָאֵלּוּ רְאוּיִין לְמִזְבֵּחַ⁵³ לְקַרְבָּן, אִם עֶבֶר וְהִקְרִיבָן - אֵינוּ לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, לְפִי שְׂאֵף נִתְפָּרֵשׁ אֶזְהָרְתָּן⁵⁴. אֲכָל אֶתְנִין⁵⁵ זוֹנָה וּמַחִיר פְּלֶבֶת⁵⁶ אֲסוּרִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁵⁷, וְהַמְקַרֵּב אֶחָד מֵהֶן אוֹ שְׁנֵיהֶן פְּאֶחָד - לוֹקֵה אֶחָת; שְׂנֵאמַר: לֹא תֵבִיא אֶתְנִין זוֹנָה וּמַחִיר פְּלֶבֶת. וּמִפְּנֵי מָה לוֹקֵה⁵⁸ אֶחָת עַל שְׁנֵיהֶן? מִפְּנֵי שְׂנֵאמְרוּ בְּלֹא אֶחָד⁵⁹.

53) בדפוס רומי וויניציאה חסירה מלה זו, וכן נכון. 54) בתורה, אלא נלמדו מ"השחתה - השחתה", כמבואר למעלה. 55) ראה להלן פ"ד הלכה ח, איזהו אתנן. 56) ראה להלן שם הלכה טז, איזהו מחיר כלב. 57) משנה תמורה כח. וראה ספר המצוות לא-תעשה ק. 58) לפי שאזהרתם נתפרשה, כדלהלן. 59) כלומר, לא נאמר "לא תביא אתנן זונה, ולא תביא מחיר כלב", אלא כללן ביחד "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב", ודעת רבינו בספר המצוות כלל ט כרובא (פסחים מא. וכוונסת רבינו שם, ראה ב"ספר המצוות לעם" עמוד לו, ובהוספות ותיקונים שם עמוד שמו), שעל לאו שבכללות כזה אין לוקין אלא אחת, ראה גם להלן פ"ה הלכה א.

ח. מִצְוַת עֲשֵׂה⁶⁰ לְהִקְרִיב כָּל הַקְּרִבָּנוֹת⁶¹ מִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה⁶², שְׂנֵאמַר: וְהָיָה שְׂבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהַלְאָה יִרְצָה⁶³. וְכָל שְׂבַעַת הַיָּמִים נִקְרָא מְחֹסֵר זִמְנָן⁶⁴. וְאֵף עַל פִּי שְׂמֵחֶסֶר זִמְנָן פְּסוּל⁶⁵, אִם עֶבֶר וְהִקְרִיבוּ - אֵינוּ לוֹקֵה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא לֹא הֵבֵא מִפְּלֶל עֲשֵׂה⁶⁷, וְלֹא נִרְצָה הַקְּרִיבָן⁶⁸.

60) ראה בספר המצוות, עשה ס. 61) (בספר המצוות שם: "כל קרבן שנקריב מן הבהמה" - נראה שבעוף לא נצטוויו להמתין עד היום השמיני. וכן נראה להלן הלכה ט שכתב "תורים שלא הגיע זמנן - ובני יונה שעבר זמנן", ולא כתב גם "בני יונה שלא הגיע זמנן". וכן כתב שם "תורים שלא הגיע זמנן, שהן כמחוסר זמן בבהמה". ובפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח: "איזהו מחוסר זמן בגופו, בהמה בתוך שבעת ימי הלידה ותורין שלא הגיע זמנן", הרי שבני יונה מותרים בהקרבה מיד משעת לידתם (וראה בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה י). וכן דעת רש"י בחולין כב: וראה בגליון הרמב"ם (הגרע"א). 62) ראה מסכת פרה פ"א משנה ד, ולהלן פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יא-יב. 63) וכמו כן נאמר (שמות כב, כט) "שבעת ימים יהיה עם אמו, ביום השמיני תתנו ליה". 64) ראה

או שנשחטה ואח"כ ילדה". ורבינו השמיט נולד לאחר מיתה (ראה בכסף-משנה), משום שבמיתה בידי שמים הוולד מת לפני אמו (ראה בבא בתרא קמב:), ורק באופן שנעקר הוולד לצאת - אין הוולד מת. ולזה כיוון רבינו (ראה תוספות שם ד"ה דהוא) בפ"ו מהלכות בכורות הלכה יד לענין מעשר בהמה, שכתב: "וכן היתום שמתה אמו או שנשחטה עם לידתו אינו מתעשר". 36) ראה להלן בהמשך ההלכה, כיצד הוא הנדמה. 37) בכורות וחולין ובבא בתרא וספרא שם. ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא שם) "או עז" - פרט לנדמה. 38) של אמו. שאז אין למעטו מ"או עז", ראה בכורות טז: 39) ראה שם במשנה לענין בכורה: "רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל, פטורה מן הבכורה. ואם יש בו מקצת סימנים חייב". וגמרא שם ג: אמרו כי חייב ליתנו לכהן, אבל לענין לישיחט עליו בחוק, נחשב הנדמה, שיש בו מקצת סימני אמו, למום גמור, ואסור להקריבו על המזבח, וראה ברש"י שם. ואם אין בו מקצת סימנים של אמו, אינו בעל מום, כיוון שדומה כולו למין אחר, והוא נתמעט מ"או עז", כנ"ל.

ו. וְכֵן הַרְבַּע⁴⁰ וְהַנְּרַבֵּעַ⁴¹ וְהַמְקַצֵּה לְעִבּוּדָה זָרָה⁴² וְהַנְּעַבְד⁴³, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְתִירִין בְּאִכְלֵהָ⁴⁴ - הָרִי הֵן פְּסוּלִין לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁴⁵. שְׂנֵאמַר: כִּי מִשְׁחָתָם בָּהֶם - כָּל שֵׁשׁ בּוֹ הַשְּׁחָתָה פְּסוּל⁴⁶. וּבַעֲבֵרָה⁴⁷ הוּא אוֹמַר: כִּי הַשְּׁחִית כָּל פְּשֹׁר. וּבַעֲבֹרָה זָרָה כְּתִיב: כִּי שְׁחַת עַמְּךָ⁴⁸. וְכֵן בְּהִמָּה וְעוֹף שֶׁהִרְגוּ אֶת הָאָדָם⁴⁹ - הָרִי הֵן פְּרֻבֵּעַ⁵⁰ אוֹ נְרַבֵּעַ⁵¹ וּפְסוּלִין לְמִזְבֵּחַ⁵².

40) כגון פר שבא על האשה. 41) בהמה שנרבעה מן האדם, "וכגון שרבע ונרבע על פי עד אחד או על פי הבעלים, שאינה נסקלת בכך" (רבינו בפיה"מ, ורש"י זבחים עא. וראה תמורה כח.). 42) כלומר, הפרישה לקרבן לעבודה זרה (רש"י בתמורה כח:). ולדעת רבינו, אף הפרישה לתשמישי עבודה-זרה (ראה תפארת ישראל בפתיחה לסדר קדשים פ"ב סימן לד), וראה להלן פ"ד הלכה ד מאימתי נפסל משום מוקצה. 43) שעשו אותו עבודה-זרה ועבדו לו. 44) כלומר, כל אלה הרשומים למעלה, ואף המוקצה והנעבד, ראה משנה תמורה כח. ופ"ח מהלכות עבודה זרה הלכה א. 45) שם במשנה. 46) דרשת ר' ישמעאל שם כח: אף כי בברייתא (שם עמ' א ועמ' ב) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "מן הבהמה" להוציא רובע ונרבע, "מן הבקר" להוציא את הנעבד, "מן הצאן" להוציא את המוקצה - מביא רבינו דרשת ר' ישמעאל שהכל מודים בה, ראה תוספות חולין כג. ד"ה כי משחתם (הר המוריה). 47) בדפוס מג"ע: "ובערוה". וכן הוא בגמרא (מעשה וקח). 48) בתמורה שם, למדו כן ממה שנאמר (דברים ד, טז) "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל וכו'" (וראה הר המוריה כאן). 49) ע"פ עד אחד או ע"פ הבעלים שפטורים מסקילה (משנה זבחים עא. ראה להלן פ"ד הלכה ב). 50) רק לגבי בהמה כתב כן, שהרי אין רובע בעוף (זבחים פה: וראה להלן פ"ד הלכה א). 51) בין בבהמה ובין בעוף, ראה להלן פ"ד שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דָּפְן⁸⁸, וְרִבְעָה⁸⁹, וְנִרְבָּעָה⁹⁰, וְשִׁהֲמִית הָאָדָם⁹¹, הַנְּעֻבָד⁹².
הַמְקֻצָה. הַתְּנִיחַ⁹³. הַמְחִיר⁹⁴. מְחַסֵּר זְמַן⁹⁵.

83) ראה למעלה פ"א הלכה ד. וטומטום ואנדרוגינוס ונדמה הם בכלל בעל מום, ראה למעלה הלכה ג והלכה ה (לחם משנה). ויש אומרים כי נדמה בכלל כלאים (כסף-משנה למעלה הלכה ה). 84) ראה למעלה פ"ב הלכה ח. 85) שם הלכה יא. 86) שם. 87) למעלה הלכה ד. 88) שם. 89) למעלה הלכה ו. 90) שם. 91) שם. 92) שם. 93) למעלה הלכה ז. 94) שם. 95) למעלה הלכה ד. ולא מנה כאן יתום שנולד אחר שנשחטה אמו (ראה למעלה הלכה ד), שכיון שנולד אחר שחיטת אמו אין זו לידה, והרי הוא בכלל יצא דופן (כסף משנה, ועיין ראב"ד).

יב. כָּל הָאִסוּרִין⁹⁶ לְגַבֵּי הַמְזֻבָּח אוֹסְרִין בְּכֹל שֶׁהֵן. אֶפְלוּ נִתְעַרְב אֶחָד בְּרִבּוּא⁹⁷ - נִפְסַד הַכֹּל וְנִפְסַל לַמְזֻבָּח. וְכֵלָן⁹⁸ וְלִדְוִתֵיהֶן מִתְרִין לַמְזֻבָּח⁹⁹; חוּץ מִוֹלַד נִרְבַּעַת וְנִעְבַּדַת וּמְקֻצֵית וְשִׁהֲמִיתָה אֶת הָאָדָם, שְׁוֹלֵדֵן אִסוּרִין לַמְזֻבָּח כְּמוֹתָן¹⁰⁰.

96) משנה בזבחים ע: ובתמורה כח. 97) ולא ניכר מי הוא הפסול. 98) כל הפסולין למזבח. 99) משנה בתמורה ל: "כל האסורים לגבי מזבח וולדותיהן מותרין", וראה גם בעבודה זרה מו: 100) בתמורה שם: "אמר רבא ולד הנרבעת אסורה, היא וולדה נרבעו, ולד נוגחת אסורה, היא וולדה נגחו וכו'. איכא דאמר, אפילו ולד מוקצה ונעבד אסור, מאי טעמא? דיחא ליה בניפיחיה" (כלומר, כשהבהמה מעובדת נראית שמינה נפוחה, ונראית חשובה יותר לעבודה זרה, הלכך ניחא ליה בעובר ואסור – רבינו גרשום), ופסק רבינו כאיכא דאמר.

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁰¹ כְּשֶׁנְּעֻבָּדָה בָּה עֲבָרָה אוֹ שִׁהֲמִיתָה כְּשִׁהֲמִיתָה מְעַבְרָתָ, שֶׁהֲרִי הוֹלֵד מְצוּי עִמָּה בְּעַת שֶׁנִּפְסְלָה וְהָיָה פְּאֵר מְאִיבָרִיָּה; אֲבָל אִם נִתְעַבְרָה אַחֵר שֶׁנְּעֻבָּדָה בָּה עֲבָרָה אוֹ אַחֵר שִׁהֲמִיתָה - הֲרִי וְלִדָּה כְּשֶׁר לַמְזֻבָּח¹⁰². אֶפְלוּ נִרְבַּעַת כְּשִׁהֲמִיתָה מְקֻדְשֵׁת וְאַחֵר כֶּן נִתְעַבְרָה¹⁰³. וְאִין צְרִיךְ לוֹמַר, אִם נִרְבַּעַת וְהִיא חִלִּין וְאַחֵר כֶּן הַקְדִּישָׁה וְנִתְעַבְרָה, שְׁוֹלֵדָה מִתְרִי¹⁰⁴. וְכֵן אֶפְרוּחַ בִּיצַת טְרֵפָה¹⁰⁵ מִתְרִ לַמְזֻבָּח¹⁰⁶.

101) שוולד הנרבעת והנעבדת והמוקצה ושמהיתה את האדם – אסורין למזבח. 102) לדעת רב נחמן שם הוא לדברי הכל, גם לרבנן וגם לר' אליעזר. ולפי דעת רבא, אין זה אלא לדברי רבנן, הסוברים "זה וזה גורם מותר" (האם האסורה, והזכר הבא עליה). 103) שם לפי הלשון הראשון של רב נחמן, ולפי דברי רבנן. 104) לפי הלשון הראשון של רב נחמן הוא לדברי הכל, ולפי הלשון השני אין זה אלא לדברי רבנן. 105) כלומר, אפרוח שנולד מביצת יונה טריפה. 106) שם לא. במסקנא שהכל מודים

בזבחים קיב: ולהלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח. 65) כן נראה במשנה פרה שם, ובחולין פ: 66) ראה חולין שם ובזבחים קיד: 67) שנאמר "והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה ירצה", ומכלל זה שבכל שבעת הימים לא ירצה. ומקור הדברים בחולין ובזבחים שם "אמר רבי זירא, הנח למחוסר זמן והכתוב ניתקו לעשה", ומפרש רבינו כי אין זה כמו כל לאו הניתק לעשה, שעובר על הלאו ומקיים אחר-כך את העשה שבו, אלא הכוונה ללאו הבא מכלל עשה, וראה בתוספות ובזבחים שם ד"ה אלמא, וחולין שם ד"ה הנח, ובספר המצוות שם. 68) שהרי נאמר (שם) "ומיום השמיני והלאה ירצה". מכלל זה, שלפני יום השמיני – אינו נרצה.

ט. תוֹרִים שֶׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּן⁹⁹, שֶׁהֵן מְחַסֵּר זְמַן בְּפִהֶמה⁷⁰, וּבְגִי יוֹנָה שְׁעֵבֵר זְמַנָּן⁷¹ - הַכֹּל כְּבַעַל מוּם⁷²; וְהַמְקַרֵּבֵן - אֵינּוּ לוֹקֵה⁷³, אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְרֵבֵן פְּסוּל וְלֹא נִרְצָה.

69) לפני שזיהבו, ראה למעלה הלכה ב. 70) כת"ק ובזבחים קיד: וראה להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות ה"ח. 71) ראה למעלה הלכה ב מהו זמנן. 72) כלומר, בני יונה שעבר זמנן הוא כבעל מום אצל בהמה, וראה משנה בזבחים שם. 73) שהרי לא כתבן התורה בלשון לא-תעשה, כ"אם בלאו הבא מכלל עשה, שנאמר (ויקרא א, יד) "והקריב מן התורים או מן בני היונה", ראה כסף-משנה.

י. הַמְקַדֵּשׁ טְטוּס וְאֲנִדְרוּגִינוּס⁷⁴ וְטְרֵפָה⁷⁵ וְכֹלֵאִים וְיוֹצֵא דָּפְן⁷⁶ לַמְזֻבָּח - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ עֲצִים וְאֲבָנִים⁷⁷, לְפִי שֶׁאִין קִדְשָׁה חֵלָה עַל גּוֹפֵן, וְהֲרִי הֵן חִלִּין לְכֹל דְּבָר, וְיִמְכְרוּ וְיִבִּיא בְּדַמֵיהֶם כֹּל קְרִיבָן שִׁירְצָה. וְאִינָן כְּבַעַל מוּם⁷⁸, שְׁבַעַל מוּם יֵשׁ בְּמִינוֹ קְרִיבָן⁷⁹. אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ⁸⁰ רֹבַע וְנִרְבָּע וּמְקֻצָה וְנִעְבַּד וְאַתְנָן וּמְחִיר - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ כְּעַל מוּם עוֹבֵר, וְיִרְעוּ עַד שֶׁיִּפְלֵ בְּהֵן מוּם קְבוּעַ וְיִפְדּוּ עֲלָיו. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ מְחַסֵּר זְמַן - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ כְּעַל מוּם עוֹבֵר, וְאֵינּוּ לוֹקֵה⁸¹, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנִי⁸².

74) ראה למעלה הלכה ג. 75) ראה למעלה הלכה א. 76) ראה למעלה הלכה ד. 77) תמורה יז. 78) תמורה שם. והיינו בממיר בהמת קרבן על בעל מום, שקדושת התמורה חלה עליו (פ"א מהלכות תמורה הלכה יד, ופ"ג שם הלכה ה) ועל אלה לא חלה תמורה. 79) אם הוא תם. אבל החמישה הנ"ל הם מין בפני עצמן. 80) תמורה כח: 81) ובזה אינו דומה לבעל מום עובר שהמקדישו למזבח – לוקה, שלא חילקו בזה בין בעל מום עובר לבין בעל מום קבוע, עיין למעלה פ"א הלכה ב. וראה בהר המוריה. 82) למעלה הלכה ח.

יא. נִמְצָאוּ כֹּל הָאִסוּרִין לַמְזֻבָּח הֲרִי הֵן אֲרֻבָּעָה עֶשְׂרֵת, וְאֵלּוּ הֵן: כְּעַל מוּם⁸³. וְשִׁאֲנוּ מִן הַמְבַחֵר⁸⁴. וּמְחַסֵּר אֶבֶר מְבַפְּנִים⁸⁵. וְטְרֵפָה⁸⁶. וְכֹלֵאִים⁸⁷. וְיוֹצֵא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סקילה שוה העוף לבהמה (ראה ברכות כז.), הוא-הדין גם לענין קרבן, שוה העוף לבהמה, מה הבהמה שהמיתה את האדם פסולה לקרבן (ראה זבחים עא. במשנה) אף העוף כן ('קרית ספר' ו'הר המוריה'). (4) ראה זבחים פה, ב: "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר וכו' כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה" (שמליקתם מנבלתם). הרי שעופות כבהמות. וראה למעלה שלמדו כן כדלהלן: "מן התורים, למעוטי נרבע ונעבד". (5) ראה תמורה כח, א. וזבחים עא, א.

ב. הַרְבֵּעַ וְהַנְרַבֵּעַ וְשֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם, אִם הָיָה שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים⁶ - הָרִי הִבְהִמָּה אוֹ הָעוֹף⁷ נִסְקָלִין⁸ וְבִשְׂרֹן אֲסוּר בְּהִנְאָה⁹, וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּאֵלוֹ שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְגִבְוֵה¹⁰. וּבִמָּה אֲמָרוּ¹¹ שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְמִזְבֵּחַ? כִּשְׁהִי מִתְרִין לְהִדְיוּט. כְּגוֹן שֶׁהָיָה שֵׁם עַד אֶחָד בְּלִבָּד וְהִבְעֵלִים שׁוֹתְקִין, אוֹ עַל פִּי הַבְּעֵלִים אֵף עַל פִּי שְׂאִין עַד כָּלֵל¹². הִיָּה שֵׁם עַד אֶחָד וְהִבְעֵלִים מְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין אֵף לְמִזְבֵּחַ¹³.

(6) ראה בכורות מא, א. תמורה כח, א. זבחים עא, א. וקידושין נז, ב. (7) לענין נרבע והמית את האדם, אבל לא לענין רובע שאין עוף רובע אשה (זבחים פה: וראה למעלה). (8) שנאמר ברובע ונרבע (ויקרא כ, ט"ז) "ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומת, ואת הבהמה תהרגו. ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה, והרגת את האשה ואת הבהמה, מות יומתו דמיהם כם". ואמרו ב'ספרא' קדושים פ"א כי מיתות אלו הם בסקילה, ונאמר אצל שור שהמית את האדם (שמות כא, כח) "וכי יגח שור את איש או את אשה ומת, סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו" ואמרו במכילתא דרשב"י שם "אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף". (9) אפילו אם שחטן. שכתוב לענין שור שהמית את האדם (שמות שם) "ולא יאכל את בשרו", ואמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר (בפסחים כא: וב"ק מא. וחולין קיד. וקידושין שם) "כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה, עד שיפטר לך הכתוב כדרך שפירט לך בנבילה". וגם רובע ונרבע אסורים בהנאה, ראה קידושין שם. וזה נלמד משור שהמית, ראה בריטב"א שם. (10) ראה זבחים ע, ב - במשנה. (11) תמורה כח, א - במשנה, ראה בהלכה הקודמת, ופ"ג ה"ו. (12) שאמרו (בבאקמא מד.) "כמיתת הבעלים, כך מיתת השור", ומיתת בעלים היא בשני עדים (ראה רש"י קידושין טו.) אבל להקרבנה אסור אפילו בעד אחד, או בבעלים, ראה בכורות ותמורה וקידושין שם. (13) בקידושין שם: "ואמר אביי, אמר לו עד אחד שורך נרבע והלה שותק - נאמן", הרי שאינו נאמן אלא אם הבעל שותק, אבל אם היה מכחיש אינו נאמן (כסף-משנה). וראה גם רש"י שם ד"ה לאו לגבי מזבח קיימי.

ג. בְּהִמָּה שֶׁשְׁחָקוּ בָּהּ וְהִגִּיחוּהָ עַד שֶׁהִמִּיתָהּ אֶת הָאָדָם - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה לְמִזְבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּאֲנוּסָה¹⁴. אִין בְּהִמָּה נִפְסָלֵת מִשׁוּם רֹבֵעַ אוֹ נְרַבֵּעַ

בוה, מפני שאין האפרוח נרקם אלא לאחר שהביצה נסרחת ונעשית כעפר, ואז בטל איסורה.

יד. הַמְשַׁתְּחוּהָ לְקָמָה¹⁰⁷ - חֲטִיָּה מִתְרִין לְמִנְחוֹת, שְׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ, וְנִדְמוּ לְיִלְדוֹת שֶׁל אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ שֶׁהֵן מִתְרִין¹⁰⁸. וְכֵן בְּהִמָּה שֶׁפִּטְמָה כְּכַרְשִׁינִין¹⁰⁹ עֲבוּדָה זָרָה - מִתְרֵת לְמִזְבֵּחַ¹¹⁰, שְׁהָרִי נִשְׁתַּנּוּ¹¹¹.

(107) תבואה כשהיא צומחת ומחוברת לארץ. (108) כלומר, נדמו לוולדות של איסורי מזבח, כגון נעבד ומוקצה ונרבע וכו' שנעבדה בה ואחר-כך נתעברה, ואף כאן מוקדם היה קמה ועכשיו הוא קמה, ומקור דברים אלו בעבודה זרה מז. במסקנת הגמרא. (109) "כרשינין הוא זרע הנקרא בערבי כרסנא וכו' ומאכילין אותו לבקר" (רבינו בפירוש המשנה שבת רמ.). וראה בפ"ב מהלכות תרומות הלכה ז. (110) אף כי מקריב הבהמה עם הכרשינים של עבודה זרה שבקרבה (ראה מרכבת המשנה). (111) כלומר, הכרשינין נשתנו על ידי האכילה, ומקור דבריו מהסוגיא בתמורה לא. ששאלו בתמיהה: "אלא מעתה, האכילה כרשיני עבודה-זרה, הכי נמי דאסירה?" - הרי שהדבר ברור כי המפטם בהמה בכרשיני עבודה-זרה מותרת למזבח.

טו. לֹקְחִין¹¹² כָּל הַקְּרָבָנוֹת מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְכִים¹¹³, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לָהֶם לֹא מִשׁוּם רֹבֵעַ וְנְרַבֵּעַ וְלֹא מִשׁוּם מְקַצָּה וְנַעֲבָד, עַד שִׁינְדַע בּוֹדְאֵי שְׂזָה נִפְסָל. הָרִי הוּא אוֹמַר: מִעֲמַלְקֵי הַבִּיאוֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעַם עַל מִיטֵב הַצֶּאֱן וְהַבְּקָר לְמַעַן זִבַּח לִי אֱלֹהֶיךָ¹¹⁴.

(112) עבודה זרה כב: בברייתא. (113) כלומר, קונים מן הגויים בהמות לקרבן. וראה להלן פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים קרבן עולה מן הגוי. (114) שם כד: לדעת חכמים, ולא כרבי אליעזר שמפרש פסוק זה למכרם ולקחת בדמיהם לזבוח לה'.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) יבאר בו דין רובע ונרבע והמית אדם והיו שם עדים, ומתי נפסל משום רובע ונרבע ומוקצה, ודין אתנן זונה ומחיר כלב.

א. אֶחָד הִבְהִמָּה וְאֶחָד הָעוֹף שֶׁנְרַבֵּעַ² אוֹ שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם³ אוֹ הִקְצָה אוֹ נַעֲבָד⁴ - הַכֵּל פְּסוּל לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁵.

(2) על-ידי אדם. בזבחים פה, ב: "בעי רבי ירמיה, יש נרבע בעופות או אין נרבע בעופות", ופשוטו כי יש נרבע בעופות, ממה שנאמר בברייתא "הנרבע והמוקצה והנעבד ואתנן ומחיר וכו' מטמאים בגדים אבית הבליעה", הרי שפסולים, ומליקתם עושה אותם נבילה. ובחולין כג, א - למדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, יד) "מן התורים" - למעוטי נרבע ונעבד (וראה 'תוספות' זבחים שם ד"ה יש) ודקדק רבינו לכתוב "שנרבעה", מפני שרובע לא שייך בעופות, שאין עוף רובע אשה (זבחים, שם). (3) ראה למעלה פ"ג ה"ו. ופסול העוף יש ללמוד מפסול הבהמה, שכשם שלענין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) הם המשמשים בבית עבודה-זרה. (23 כרובא בר רב אדא אמר רב יצחק (תמורה כט.) ש"אין מוקצה אסור אלא עד שיעבדו", ונראה שרבינו גרס שם "אין מוקצה אסור אלא משיעבדו", וכן הוא בתוספתא עבודה זרה פ"ה (צוקרמנדל עמ' 469 5) "מאימתי נקרא מוקצה, משנעשה בו מעשה". וכן הוא שם בתמורה פ"ד (עמוד 555 26) וכפי פירושו ראשון ברש"י שם. והראב"ד השיג על רבינו מכח הנוסחא שלפנינו, ופירשה להיפך, שאינו אסור אלא עד שיעבדו, אבל לאחר מכאן - מותר, וכפי הפירוש השני שברש"י. ועי' כסף-משנה. (24 כלומר, גוזז צמרה לשם עבודה-זרה או משתמש עמה לצרכיה, כגון משיכת קרון או עבודה אחרת לצורך עבודה-זרה (תמורה שם, מימרא של רבי יוחנן). (25 כלומר, הקצאה כדיבור בלבד. (26) אלא במעשה, גמרא שם ותוספתא שם ושם.

ה. הַרְבֵּעַ וְהִנְרַבֵּעַ, בֵּין שְׁהִיְתָה הִבְהֵמָה שְׁלוֹ בֵּין שְׁהִיְתָה שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנְס בֵּין בְּרִצּוֹן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לְפָנֵי הַקְּדָשָׁה בֵּין לְאַחַר הַקְּדָשָׁה - הֲרִי זֶה אִסוּרָה לְמַזְבֵּחַ²⁷. אֲבָל הַמְקַצֶּה, אִם הָיָה שְׁלוֹ וְהַקְּצָה קִדְּם שְׁיִקְדִישׁ - נִפְסַל; הַקְּצָה שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ שְׁהִקְצָה שְׁלוֹ אַחַר שְׁהִקְדִישׁוֹ - הֲרִי זֶה מִתָּר; שְׁאִין אָדָם מְקַצֶּה דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ²⁸.

27) תוספתא, תמורה שם: "הנרבע בין משלו ובין משל חבירו, בין לפני הקדשו בין לאחר הקדשו, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס ובין ברצון - פסול לגבי מזבח". ובתוספתא בבא-קמא פ"ד (עמ' 353 4) אמרו: "רובע ונרבע, בין משלו ובין משל חבירו וכו'". וראה ב'קריית ספר'. (28) תוספתא, עבודה זרה סוף פ"ו, "(מ)מוקצה שלו אסור (כן הוא בכת"י וויז ובדפוס ראשון), ושל חבירו מותר (כן הוא שם ושם), לפני הקדשו אסור, לאחר הקדשו מותר", וראה גם בתוספתא, תמורה שם: "מוקצה שלו אסור, ושל חבירו מותר".

ו. הַנְּעֵבֵד, בֵּין שֶׁעֲבַד שְׁלוֹ בֵּין שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּאִנְס בֵּין בְּרִצּוֹן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, בֵּין לְפָנֵי הַקְּדָשׁ בֵּין לְאַחַר הַקְּדָשׁ - הֲרִי זֶה אִסוּר²⁹; וְיִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל בּוֹ מוֹם קְבוּעַ וְיִפְדָּה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁰. וְהַנְּעֵבֵד - הוּא וְכָל מָה שֶׁעָלָיו אִסוּרִין לְמַזְבֵּחַ³¹; שְׁכָל צְפוּי³² וְנֵעֲבֵד אִסוּרִין בְּהִנְאָה³³. אֲבָל הַמְקַצֶּה - הוּא אִסוּר, וּמָה שֶׁעָלָיו מִתָּר לְמַזְבֵּחַ³⁴.

29) תוספתא, תמורה שם: "ונעבד בין משלו ובין של חבירו, בין לפני הקדשו ובין לאחר הקדשו, בין בשוגג ובין במזיד - פסול לגבי מזבח, באונס כשר, ברצון פסול (מילים אלו סותרות למה שכתוב בסיפא, וראה ב'כסף משנה' ב'חסדי דוד' וב'חסוי תנאים ואמוראים' ערך ר' הלל בריה דר' ולס). איזהו נעבד, כל שעובדין אותו, בין באונס ובין ברצון". וכן הוא גם בבביתא עבודה זרה נד, א: "איזהו נעבד, כל שעובדים אותו בין בשוגג ובין במזיד בין באונס ובין ברצון", וראה גם תוספתא עבודה זרה פ"ו: "איזהו

עַד שְׁהִיְתָה הָאָדָם שְׁרַבְעָה¹⁵ בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיִום אֶחָד¹⁶. בֵּין יִשְׂרָאֵל בֵּין עוֹבֵד פּוֹכְבִים¹⁷ [בֵּין¹⁸] עֹבֵד¹⁹, הוֹאִיל וְרַבְעָה אָדָם נִפְסָלָה. וְאִם הָאָדָם הוּא שְׁנִרְבַּע מִן הִבְהֵמָה - אֵינָה נִפְסָלָת עַד שְׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה הַנִּרְבַּעַת בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיִום אֶחָד²⁰, אוֹ יֵהָא הָאִישׁ הַנִּרְבַּע בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיִום אֶחָד²¹.

14) בבבא-קמא מ, ב - נחלקו בזה רב ושמואל, ופסק כרב שהלכה כמותו באיסורין (כסף-משנה). ואין זה דומה לוולד בהמה שהמיתה את האדם, שהוולד היה באונס, ובכל זאת הוא אסור לקרבן (ראה למעלה פ"ג הי"ב) - שכאן כל עצם הפעולה היה באונס, ואילו שם היה עצם ההריגה ברצון. וראה ב'הר המוריה'. (15) התחיל ב"רובע" ופירש תחלה "נרבע", ואילו רובע יפרש להלן בסמוך. (16) אבל בפחות מזה אין ביאתו ביאה, ואינו פוסל למזבח (משנה, נדה מה.). (17) ובוזה אפילו רבעה בשני עדים (ראה למעלה ה"ב), שהרי הגוי שרבע בהמה, אינה נהרגת על ידו (ראה בפ"ט מהל' מלכים ה"ו). ומקור לדבר זה, שאף הנרבעת לגוי אסורה למזבח, הוא בעבודה זרה כב, ב (הובא למעלה פ"ג הט"ו) כי "לוקחין מהן (= מהגויים) בהמה לקרבן, ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע ולא משום מוקצה ולא משום נעבד", הרי שאם ידוע שהגוי רבעה - אסורה למזבח. (18) כן הוא בדפוס רומי וויניציאה, ובדפוס מג"ע, שהובא ב'מעשה רוקח'. (19) עבד כנעני שחייב במצוות כאשה, ואם הגוי אוסרה ברביעתו, כל-שכן שהעבד אוסרה. (20) אבל בפחות מזה אין זו ביאה, ראה בנדה מד, ב: "בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה וכו', בא עליה אחד מכל העריות האמורות בתורה, מומתין עליה והיא פטורה, פחות מכן כנותן אצבע בעיני", ואמרו בסנהדרין נה, ב - שגם בהמה ככלל "אחד מכל העריות". וסובר רבינו כי כשם שלא מומתין על ידה אלא אם היא בת שלש שנים ויום אחד, כמו כן לא נאסרת למזבח עד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, וכן הוא ב'תוספות' שם סוף ד"ה וחיביבן. אבל הראב"ד בהשגות כתב, שכיון שלענין קטן שבעל, אמרו במשנה (נדה מה.) "בן תשע שנים ויום אחד וכו' ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח", ואילו לענין בת שלש שנים ויום אחד, לא אמרו במשנה שפוסלת את הבהמה מעל גבי המזבח, וכמו כן לא אמרו כן לענין קטן שנבעל - מתוך זה נראה, כי רק אם האדם הוא הרובע צריך שיהיה בן תשע שנים ויום אחד, שבפחות אין הבהמה נהנית, ואין זו ביאה, אבל אם הרובע הוא בהמה והנרבע הוא אדם, אפילו בפחות מכן תשע שנים ויום אחד בזכר, ופחות משלש שנים ויום אחד ננקבה - הבהמה נאסרת, שהבהמה נהנית גם בפחות מכן תשע ובפחות מכן שלוש. (21) אף-על-פי שבמשנה (נדה, שם) לא אמרו כן אלא אם הקטן הוא הרובע - סובר רבינו שאין לחלק ביניהם. וראה למעלה בדעת הראב"ד.

ד. מַאימְתִי תִפְסַל הִבְהֵמָה אוֹ הַעוֹף מִשׁוּם מְקַצָּה? מְשִׁיעֵשׁוּ בֵּהֶן הַכְּמָרִים²² מִעֵשָׂה²³, כְּגוֹן שְׁיִגְזוּ אוֹתָהּ אוֹ יַעֲבְדוּ בָּהּ לְשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה²⁴. אֲבָל בְּדָבָרִים²⁵ אֵינּוּ נִעְשָׂה מְקַצָּה, שְׁאִין הַקְּדָשׁ לְעֲבוּדָה זָרָה²⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לנבות מהן מזבח או לא – רבינו חננאל) ופשטה רבא (שם מו:): מקל-וחומר: "ומה אתנן שמותר בתלוש להדיוט, אסור במחובר לגבוה, דכתיב (דברים כג, יט) לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב, לא שנת תלוש ולא שנת מחובר, נעבד שאסור בתלוש להדיוט, אינו דין שאסור במחובר לגבוה". (38) כלומר, נובע ברשותו, וכמו כן המים נשארים בתוך שדותיו ואינם יוצאים מחוץ לשדותיו, אבל אם נובע ברשות הרבים אין המים נאסרים (שם מו. נט.), וכמו כן בנובע בשדה אחר, אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואף-על-פי שבבהמה פסק רבינו למעלה ה"ו, שלגבי קרבן אדם אוסר דבר שאינו שלו – במחובר אין הדבר כן, שהרי איסור מחובר לגבוה נלמד בקל-וחומר מאתנן (ראה למעלה), ואתנן אינו שייך אלא בבהמה שלו, ולא בבהמה של אחרים ('אור שמח'). (39) שם מו, א: "בעי רבה, המשתחוה למעין, מימיו מהו לנסכים וכו', למיא דקמיה קא סגיד, וקמאי קמאי אזלו (= למים שהוא רואה עכשיו לפניו השתחוה, והרי הלכו להם – רש"י שם) או דילמא לדברונא דמיא קא סגיד" (= לקילוח של נהר והילוכו השתחוה, והרי כל הנהר נעבד – רש"י שם) ולא נפשטה, ומספק פסק רבינו לחומר (כסף-משנה. והלחם-משנה תמה על זה למה לא כתב, שבדיעבד הורצה כמו שכתב בכל הספיקות, ראה להלן ה"ב). (40) אילן שעבדו אותו לשם עבודה-זרה. (41) שהגוי ביטל אותה מלהיות עבודה-זרה, שמותרת בהנאה להדיוט ('פ"ח מהל' עבודה זרה ה"ח). (42) 'ירושלמי' ביכורים פ"א ה"ב: "הכל מודים באשרה שבטלה, שאין מביאים ממנה גזירים למערכה" (ראה משנה-למלך). (43) כלומר, לשופרות, ראה שבת לו, א – ששופרות נקראים חוצרות. (44) כלומר, העצם של השוק פסול לעשותו חליל, שיחללו בו הלויים במקדש בשעת שמחת בית השואבה (ראה סוכה נ. במשנה). (45) כלומר, פסול לנימים של כינור (ראה שם נא:). (46) כל אלו הן בעיות שלא נפשטו במס' עבודה זרה מז, א.

47. **כָּל שֵׁישׁ בּוֹ שֶׁם לְעִבּוּדָה זָרָה - לֹא יַעֲשֶׂה לְמִלְאכַת הַקֹּדֶשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָר בַּהֲנָאָה.**⁴⁸
 49. **אִי זְהוּ אֲתַנְן?**⁵⁰ **הָאוֹמֵר לְזוֹנָה: הֵא לִיף דְּבַר זֶה בְּשִׁכְרָךְ?**⁵¹ **אֲחָד זוֹנָה פּוֹתִיתָ? או שִׁפְחָה?**⁵² **אוּ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁהִיא עֲרֹה עָלָיו אוּ מְחַיְבֵי לְאוּיָן?**⁵⁴ **אָבֵל הַפְּנוּיָה?**⁵⁵ **אֲפֹלוּ הִיא פְּהֵן?**⁵⁶ **- אֲתַנְנָה מֵתָר?**⁵⁷ **וְכֵן אֲשֶׁתוֹ נָדָה - אֲתַנְנָה מֵתָר, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲרֹה?**⁵⁸

(47) נראה שתחילת ה"ח צריכה להיות להלן לפני "איזהו אתנן" ('הגהות בן אריה'). (48) הוא כלל ונתנית טעם להקודם, ראה ב'הר המוריה'. (49) כן צריך להיות, כנ"ל. (50) ראה למעלה פ"ג ה"ז, כי אתנן זונה אסור למזבח. (51) משנה, תמורה כט, א. (52) תמורה כט, ב. ולמדו זאת בגזירה-שוה 'תועבה – תועבה'. נאמר באתנן (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה וגו' כי תועבה ה' אלקיך", ונאמר (ויקרא יח, כט) "כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה". מה להלן (= ויקרא) עריות שאין קידושין תופסין בה, הכי נמי (=באתנן) אין קידושין תופסין בה", ובגויה אין קידושין

נעבד, כל שעובדין אותו בין בשגגה בין במזיד". ופירוש "באונס", שאנסוהו הגוים לעבוד את הבהמה, ואין צריך שיעשה בה מעשה, ואפילו בבהמת חבירו, ולא כמו שאמרו בגמרא עבודה זרה, שם: "בהמת חבירו צריך לעשות בה מעשה כדי לאסרה", ולא כמו שמחלף ה'כסף משנה' שרק לאסרה להדיוט צריך מעשה, אבל לאסרה לגבוה אין צריך מעשה, שהרי רבינו פסק למעלה פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א כי אף שעשה מעשה בבהמת חבירו, לא אסרה להדיוט שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אבל סמך על דברי ה'ירושלמי' (כלאים פ"ז ה"ג) כי "הנעבד אע"פ שאינו נאסר להדיוט (שהרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ראה גם להלן ה"ט"ו) נאסר לגבוה", ולפי זה אין הבדל בין אם עשה מעשה ובין אם לא עשה מעשה, שלגבוה אסור לעולם ('אור שמח', וראה להלן ה"ז לענין מעיין). (30) למעלה פ"ג ה"י. (31) משנה, תמורה כח, א: "הנעבד וכו' הוא ומה שעליו אסור". (32) כלומר, מה שעליו כגון כסף וזהב וכו'. (33) להדיוט, שנאמר (דברים ז, כה) "לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך" (תמורה כח:). ומכיון שאסור להדיוט נאסר גם לגבוה, שנאמר (יחזקאל מה, טו) "ממשקה ישראל, למנחה ולעולה ולשלמים". ואמרו (פסחים מת. מנחות ה. חולין צ: ותמורה כט.) מן המתור ישראל, ולא מהאסור לישראל, אבל הנעבד עצמו, אף כי מותר לישראל בהנאה ('פ"ח מהל' עבודה זרה ה"א), אסור למזבח, שנמטע מן הפסוק (ראה למעלה פ"ג ה"ו), ולפי זה אפילו אם לא היה הציפוי על הנעבד, בשעה שעבדו אותו, הרי הוא אסור למזבח. אבל ראה בפירוש המשנה בתמורה שם, שכתב רבינו הטעם למה שאמרו שמה שעליו אסורים למזבח, משום שגם הכסף והזהב נעבד, מה-שאיין-כן כסף וזהב של המוקצה שלא נעבד – הרי הוא מותר. נשמע מדבריו, כי הכסף והזהב של הנעבד שלא היה עליו בשעה שנעבד – מותר למזבח. (34) משנה, תמורה כח, א. שהמוקצה עצמו אסור משום שעשו בו מעשה (ראה למעלה ה"ד), אבל במה שעליו לא עשו מעשה (פירוש המשנה, שם). ומטעם "כסף וזהב עליהם" גם כן אין לאסור, שלא נאמר כן אלא על עבודה-זרה עצמה, ולא על משמשיה ('קרית ספר').

ז. **הַמְשַׁתְּחוּה לְהַר³⁵, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵתָר בַּהֲנָאָה³⁶ - הֲרִי אֲבָנָיו אֲסוּרִין לְמִזְבֵּחַ³⁷. וְכֵן הַמְשַׁתְּחוּה לְמַעַן הַנוֹבֵעַ בְּאַרְצוֹ³⁸ - הֲרִי מִימִיּוֹ פְּסוּלִין לְנִסְפָּה³⁹. אֲשֶׁר⁴⁰ שִׁבְטָלָה⁴¹ - אִין מְבִיאִין מִמֶּנָּה גְזוּרִים לְמַעַרְכָּה⁴². וְכֵן הַמְשַׁתְּחוּה לְבַהֲמָה - פְּשֵׁם שֶׁנִּפְסְלָה לְמִזְבֵּחַ, כִּף צְמֹר שְׁלָה פְּסוּל לְבַגְדֵי כְּהֵנָה, וְקַרְנֵיהָ פְּסוּלִין לְחֻצְצוֹרוֹת⁴³, וְשׂוֹקֶיהָ⁴⁴ לְחִלְלִין, וּבְגֵי מַעֲיָה לְנִימִין⁴⁵, הַפֶּל פְּסוּל⁴⁶.**

(35) לפי מה שכתבנו להלן גבי מעיין, צריך לפרש גם כאן בהר שלו. (36) להדיוט, ראה בהל' עבודה זרה שם, כי "כל שאין בו תפיסת יד אדם ולא עשהו אדם אף-על-פי שנעבד, הרי זה מותר בהנאה". (37) כלומר, אסור לבנות מזבח מאבני ההר, והיא בעיית רמי בר חמא בעבודה זרה מז, א: "המשתחוה להר, אבניו מהו למזבח (אם מותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן. ובגמרא (שם ל.) שאלו: "והא שפחה לעבד משרא שרי וכו', אמר שמואל בר רב יצחק וכו' בעבד עברי וכו' וכגון דלית ליה אשה ובנים, דתניא אין לו אשה ובנים, אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, יש לו אשה ובנים, רבו מוסר לו שפחה כנענית." (65) בפ"ג מהל' עבדים ה"ד. (66) כלומר, לא רק באדון ועבד (שהאדון זוכה במעשה ידיו של העבד, וחייב בכל צרכי העבד) אמרו חכמים, שהאתנן שנתן האדון אסור, אף כי העבד הוא הבעל ולא האדון, אלא אפילו בשני אנשים שאין לאחד שום קשר עם השני, ואחד נתן אתנן עבור בעילת השני - גם אתנן זה אסור, מכיון שניתן עבור בעילת איסור, ולא חשוב מי הוא הנותן. וראה חספ-משנה.

יא. פסק עם הזונה לתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה, אפילו נתן אלף - קלן אתנן ואסורין למזבח⁶⁷. נתן לה אתננה ולא בא עליה, אלא אמר לה: יהי אצלך עד שאבוא עליך - פשיבוא עליה ואסור⁶⁸. קדמה והקריבתו קדם פשיבוא עליה - פשר⁶⁹. [ואם היתה חייבת קרבן - יצאה ידי חובתה.] והוא שיאמר לה בעת שנתן: אימתי שתרצני לי קני אותו מעכשיו⁷⁰; אבל אם לא אמר לה פני⁷¹ - אינה יכולה להקריב דבר שאינו שלה⁷².

(67) ראה תמורה שם, במשנה: "האומר לזונה הולך טלה זה בשכרך, אפילו הן ק' - כולן אסורין", ובגמרא שם: "היכי דמי, אילימא דשקלה אגרא (= שלקחה בשכרה) מאה בהמות, פשיטא דכולהו אסירי, מה לי חד מה לי מאה, לא צריכא דשקלה אגרא חדא ויהיב לה מאה, דכולהו מכח אתנן קאתי." (68) שם אמרינן: "תנו רבנן, נתן לה ולא בא עליה וכו' אתננה מותר, נתן לה ולא בא עליה - אתננה קרית להו? וכו', אלא הכי קתני נתן לה ואחר-כך בא עליה וכו', אתננה מותר, וליחול עליה אתנן למפרע? אמר רבי אלעזר, שקדמה והקריבתו" (וכן הוא בעבודה זרה סב: סג.), הרי שרק אם בשעה שבא עליה כבר לא היה האתנן קיים, אבל אם בשעה שבא עליה היה אתנן בידה, הרי זה אתנן ואסור. (69) ראה למעלה בהערה הסמוכה. (70) כלומר, אימתי שתצטרכי לטלה תקני לך מעכשיו, ואם לא תצטרכי אותו לא יהא קני לך, אלא בשעת ביאה. (71) אלא אמר לה, רק טלה זה יהיה אצלך, ולא תקחי אותו אלא בשעת ביאה. (72) שכל זמן שלא בא עליה לא קנתה הטלה, והכתוב אומר (ויקרא כז, יד) "ואיש כי יקדיש את ביתו קודש לה'", ודרשו בגמרא (ראה תמורה ועבודה זרה שם) "מה ביתו ברשותו, אף כל ברשותו", ודבר שאינו של האדם אינו יכול להקדישו ולהקריבו.

יב. קדמה והקדישתו קדם פשיבוא עליה⁷³ ואחר כך בא עליה - הרי זה ספק אם הוא אתנן⁷⁴, הואיל ובא עליה קדם שתקריבנו⁷⁵, או אינו אתנן, שהרי הקדישתו קדם ביאה⁷⁶. לפיכך⁷⁷ לא יקרב⁷⁸, ואם קרב - נרצה⁷⁹.

(73) ועדיין לא הקריבתו. (74) בעיית רב הושעיא בתמורה

תופסין, ראה בקידושין טו, ב - במשנה. (53) תמורה כט, א - במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי, רבי אומר אינו אתנן, וחכמים אומרים אתנן." ובגמרא (שם ל.) אמר שמואל בר רב יצחק, כי דברי המשנה הם בעבד עברי, ובאין לו אשה ובנים שאסור בשפחה (ראה להלן ה"י), הרי שלדעת חכמים אתנן שפחה הרי הוא אתנן. (54) כגון כהן גדול הבא על האלמנה. ודעת רבינו ברורה, כי אין אתנן נאסר אלא אם-כן היתה ביאת עבירה, וראיה לכך ממה שהקשו שם על המשנה הנ"ל "והא שפחה לעבד מישרא שרי", והוא לפי דברי כולם, והמתחלוקת של אביי ורבא שם כט, ב - דלדברי אביי אין איסור אתנן זונה ישראל אלא אם היא מעריות, שאין תופסין בהן קידושין, אבל אם היא מחייבי לאוין שתופסין בהן קידושין - אין אתננה אסור, ורבא סובר שאפילו בחייבי לאוין, אף שתופסין בהן קידושין, אתננה אסור, לפי שלומדים זונה ישראלית מזונה גויה, מה זונה גויה אתננה אסור, אף זונה ישראלית אתננה אסור. ופסק רבינו כרבא. (55) דפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה (ראה תמורה, שם). (56) שנאמר אצלו (ויקרא כא, ז) "אשה זונה וחללה לא יקחו", אין הבא על הפנויה נחשבת לזונה אף לכהן. (57) שפנוי הבא על הפנויה לא עשאה זונה, ולא כרבי אליעזר, ראה תמורה שם. (58) כיון שמתורת לו לאחר זמן, וכרבי ורב (תמורה שם, ועי' רש"י שם ד"ה הבאות לו).

ט. נשא⁵⁹ אחת מחייבי לאוין - כל שיתן לה מחמת בעילה⁶⁰ הרי זה אתנן ואסור. והזכור⁶¹ - אתננו אסור⁶². נתנה האשה אתנן לבעל - הרי זה מתר משום אתנן⁶³.

(59) למד זאת מנדה שלמעלה (הלכה הקודמת) שאף-על-פי שהיא אשתו, היה מקום לומר שאתננה אסור אם לא שהיא מותרת לו לאחר זמן, ומכאן שבחייבי לאוין, אף-על-פי שנשאה לאשה, אתננה אסור, שהרי לא תהיה מותרת לא לעולם ('הר המוריה'). (60) אבל אם נתן לה שלא מחמת בעילה, אלא מחמת שביטלה ממלאכתה, אין זה אתנן (תמורה שם, ברייתא של רבי): "ושנתן לה שכר להפקעתה (= שכר בטלה) וכו' מותרין", וראה ב'חפ"ק משנה' ומרכבת המשנה'. (61) הבא על הזכר. (62) מס' תמורה שם, דברי רב. (63) שם דברי רבי. ואף-על-פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר "ובתתך אתנן, ואתנן לא ניתן לך ותהי להפך" (יחזקאל טז, לד), וממה שנאמר "להפך" נשמע שאין קרוי אתנן אלא מאיש לאשה ולא להיפך (שם).

י. האומר לחברו: הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל עבדי העברי - הרי זה אתנן. והוא שאין לו אשה ובנים; אבל אם יש לו אשה ובנים - הרי זה מתר בשפחה כנענית⁶⁴, כמו שיתבאר⁶⁵. והוא הדין באומר לזונה: הא לך דבר זה והבעלי לפלוני הישראלי - הרי זה אתנן⁶⁶.

(64) ואין זה אתנן זונה. ראה תמורה שם במשנה: "וכן האומר לחבירו הולך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁמֶן, עֲנָבִים וְעֵשְׂאֵתָן זֵיץ - הָרִי אֵלָיו פְּשָׁרִים, שֶׁכָּבֵר
נִשְׁתַּנְּנוּ.⁸⁹ נִתֵּן לָהּ בְּהֵמַת קִדְשִׁים⁹⁰ בְּאֲתַנְנָה - לֹא
נֶאֱסָרָה לְמַזְבֵּחַ.⁹¹ וְאֶפְלוּ מִנָּה אוֹתָהּ עַל פֶּסַח⁹² וְעַל
חֲגִיגָתוֹ⁹³ בְּאֲתַנְנָה - לֹא נִפְסְלוּ הַמְּקֻדְשִׁין, שֶׁכָּבֵר זָכָה
בְּהֵן גְּבוּהַ מְשֻׁעָה שֶׁהִקְדִּישׁוּ.⁹⁴ וְכֵן אִם נִתֵּן לָהּ דָּבָר
שֶׁאֵינוֹ שָׁלוּ - לֹא פִסְלוּ, שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ
שָׁלוּ,⁹⁵ אֲלָא אִם בֵּן נִתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים.⁹⁶ אָבָל אִם נִתֵּן
לָהּ עוֹפוֹת⁹⁷, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן מְקֻדְשִׁין⁹⁸ - אֲתַנְּן חַל
עֲלֵיהֶם וְאֶסוּרִים.⁹⁹ וּמְדַבְּרֵי קִבְלָהּ הוּא דָּבָר זֶה¹⁰⁰.

(89) תמורה שם, כברייטא. וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר
(שם) "לא תביא אתנן זונה ומחירי כלב בית ה' אלקיך לכל
נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם" - "שניהם" ולא
שינוייהם, וראה להלן הי"ח בשינוי "מחירי כלב".
(90) כלומר, בהמה שהקדישה לפני התינה. (91) תמורה
שם, במשנה: "נתן לה מוקדשין, הרי אלו מותרין".
(92) ראה להלן בסמוך. (93) היא חגיגת ארבעה עשר
בניסן, ראה בפ"י מהל' קרבן פסח הי"ב. (94) ואין זה
ממון שלו, ואינו יכול לתת לה באתננה. ושם בגמרא: "ויהיו
מוקדשין, אתנן ומחירי חל עליהן, מקל-חומר וכו' תלמוד-
לומר (שם): "לכל נדר", להוציא את הנדר. טעמא
דמעטינהו קרא, הא לא מעטינהו קרא, הוה אמינא כי יהיב
לה מוקדשין, חל עליהן אתנן ומחירי, והא לאו ממוניה הוא,
אמר רב הושעיא בממנה על פסחו, ורבי היא - דתניא "ואם
ימעט הבית מהיות משה" (שמות יב, ד) החייהו משה, מכדי
אכילה ולא מכדי מקח. רבי אומר, אף מכדי מקח שאם אין
לו ממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו, ומעותיו חולין
שעל מנת כן הקדישו ישראל פסחיהן". ואמרו בפסחים ז,
א - שרבה ורבי זירא נחלקו בביאור מחלוקתם, והמקיל
בהם מפרש שלא נחלקו בעצים לצליית הפסח, ובמצה
ומרוו, שגם לחכמים לוקח בהם והמעות חולין - אלא
בקונה במעות חלוק וטלית, ופסק רבינו פ"ד מהל' קרבן
פסח הי"א כחכמים ולא כרבי (משנה-למלך שם). ולפיכך
כתב כאן בטעם הלכה זו, שהם של הקדש, ולא כהברייטא
בתמורה שם שמייעטה מן הפסוק "לכל נדר", כי ברייתא זו
אליבא דרבי. וכוונת רבינו במה שכתב "ואפילו מנה אותה
על פסחו ועל חגיגתו", לומר, שגם פסח וחגיגה שיש
אומרים שהם ממונו (רבי, כנ"ל) - אין זה לפי ההלכה אלא
גם הם אינם אלא ממון הקדש. ועי' כסף-משנה כאן ובהל'
קרבן פסח שם. (95) נלמד מדברי הגמרא שהובאו למעלה:
"והא לאו ממוניה הוא". וראה גם למעלה הי"ה. (96) שאז
קנתה הזונה ביאוש ושינוי רשות, כמבואר בפ"ה מהל'
גניבה הי"ג ('הר המוריה'). (97) תורים ובני יונה.
(98) כלומר, אפילו עופות שהקדישו לפני התינה.
(99) בתמורה ל, ב - במשנה: "נתן לה מעות וכו' מותרין,
יינות ושמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי
המזבח אסור, נתן לה מוקדשין הרי אלו מותרים. עופות,
הרי אלו אסורים. שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום
פוסל בהן אין אתנן ומחירי חל עליהן, עוף שאין המום פוסל
בו אינו דין שלא יהא אתנן ומחירי חל עליהם, תלמוד-לומר

ועבודה זרה שם, ולא נפשטה. (75) והרי הטלה קיים
בשעת ביאה. (76) והרי קיימא-לן "אמירתו לגבוה
כמסירתו להדיוט", והרי זה כאילו הקריבתו כבר.
(77) כיון שהדבר ספק. (78) מספק. (79) כן דעת רבינו
בכל הפסקות בעניני הקרבנות, ראה להלן פ"ז מהל' תמידין
ומוספין ה"כ.

יג. בָּא עֲלֶיהָ וְלֹא נִתֵּן לָהּ, וְלֹא־חַר זְמַן נִתֵּן לָהּ,
אֶפְלוּ אַחֵר פְּמָה שָׁנִים - הָרִי זֶה אֲתַנְּן. בְּמָה דְבָרִים
אֲמוּרִים? בְּכוֹתִית שֶׁאָמַר לָהּ: הַבְּעֵלִי לִי בְטֻלָּה זֶה,
שֶׁאֵינָה צְרִיכָה מְשִׁיכָה⁸⁰, אוּ בִישְׁרָאֵלִית!⁸¹ שֶׁהִיא
הַטֻּלָּה בְּחֻצְרָה⁸² וְאָמַר לָהּ: אִם לֹא אֲתַן לָךְ מְעוֹת
בְּיוֹם פְּלוּנִי - הָרִי הוּא שֶׁלְךָ⁸³; אָבָל אִם אָמַר לָהּ
'הַבְּעֵלִי לִי בְטֻלָּה' סָתָם, וּבָא עֲלֶיהָ, וְלֹא־חַר זְמַן
שָׁלַח לָהּ טֻלָּה - הָרִי זֶה מִתָּר מְשׁוּם אֲתַנְּן⁸⁴.

(80) כלומר, שהרי הגוי קונה גם בכסף וגם במשיכה (ראה
פ"א מהל' זכיה ומתנה הי"ד, ועיי"ש בהערה פח), וכיון
שאומר לה הבעלי לי בטלה זה, הרי היא קונה את הטלה
בביאה זו, אף כי נתן לה את הטלה לאחר זמן והרי זה אתנן
זונה, וראה להלן בסמוך. (81) שאינה קונה אלא במשיכה
או בהגבהה (ראה בפ"ג מהל' מכירה ה"א). (82) וחצרו
של אדם קונה לו ("פ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ח). (83) ראה
בתמורה כט, א. ועבודה זרה סב, ב - כברייטא: "בא עליה
ולא נתן לה אתננה מותר", ובגמרא שם: "מאי יהיב לה,
אלא הכי קתני וכו' בא עליה ואחר-כך נתן לה אתננה
מותר", והקשו (שם כט: , ושם סג.) "והתניא, בא עליה ונתן
לה ואפי' עד וכו' אתננה אסור וכו', לא קשיא הא דאמר לה
הבעלי בטלה זה, הא דאמר לה הבעלי בטלה סתם. טלה זה
והא מחוסר משיכה, בזונה גויה דלא קניא במשיכה.
ואיבעית אימא, אפילו בזונה ישראלית, כגון דקאי בחצרה
וכו' דשוויה לא אפותיקי, ואמר לה אם עוד יום פלוני
יהבינא לך זוזי מוטב, ואם לאו טלה באתננך", וראה
'מאירי' עבודה זרה שם, שגרס "בזונה גויה דלא בעיא
משיכה". וכן הוא ב'מאירי' קידושין יד, ב (והוסיף כי אלו
הגורסים "דלא קניא במשיכה", גירסא משובשת היא) וכן
הגירסא בכת"י ספרדי עבודה זרה שם, וכן גרס רבינו.
(84) שם בגמרא, שאין אתנן אלא המיוחד בשעת ביאה.

יד. אֵין אֶסוּר מְשׁוּם אֲתַנְּן וּמְחִיר⁸⁵ אֲלָא גּוֹפְיָן⁸⁶,
לְפִיכָף אֵינוֹ חַל אֲלָא עַל דְּבָר הֶרְאוּי לְקָרֵב עַל גְּבִי
הַמְּזַבֵּחַ, כְּגוֹן בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְתוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה וְזֵיץ
וְשֶׁמֶן וְסֹלֶת⁸⁷. נִתֵּן לָהּ מְעוֹת וְלִקְחָהּ בְּהֵן קָרְבָּן - הָרִי
זֶה פְּשָׁרִי⁸⁸.

(85) ראה להלן הט"ז, אי זה הוא מחיר כלב. (86) משנה
תמורה ל, ב. שנאמר (דברים כג, יט) "לא תביא אתנן זונה",
אתנן גופיה הוא שאסור, ולא חילופיו ('קריית ספר').
(87) אבל אם נתן לה ענבים, זיתים וחטים, הרי אלו כשרים
לקרבן, שכבר נשתנו, ראה להלן הט"ו. (88) שם במשנה.

טו. נִתֵּן לָהּ חֲטִיִּם וְעֵשְׂאֵתָן סֹלֶת, זֵיתִים וְעֵשְׂאֵתָן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זונה¹¹³ - מתרין¹¹⁴. אתנן זונה ומחיר פלג - מתרין
לדבק הפית¹¹⁵, שהרי הן משתנין. אבל גופן של
אתנן לא יעשה ורקועין¹¹⁶ לפית; שנאמר: לכל
נדר¹¹⁷ - להביא את הרקועים.

(111) שם ל, ב - כברייא, וכבית הלל שדרשו ממה שנאמר
(דברים שם) "לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב בית ה' אלקיך
לכל נדר, כי תועבת ה' אלקיך גם שניהם", "שניהם" ולא
שינוייהם. וראה למעלה הט"ו לענין אתנן זונה. ולענין
ולדותיהם שמותרין, מובא למעלה פ"ג הי"ב. וראה בכסף-
משנה ובמשנה-למלך. (112) כלומר, בא על כלב ונותן
לבעל הכלב טלה באתננו (ראה רש"י שם במשנה ל).
(113) כלומר, נתן לחבירו טלה תמורת שפחה זונה שיש לו
(וראה רש"י שם). (114) שם במשנה: "אתנן הכלב ומחיר
זונה, הרי אלו מותרין, שנאמר (דברים שם) "שניהם" -
שניהם ולא ארבעה". (115) שאם למזבח מותרים אחר
שנשתנו (למעלה בהלכה זו, ובהט"ו) קל-וחומר שמתותרים
לבדק הבית (כסף-משנה). (116) כחכמים כברייא, שם.
(117) כברייא שם, למדו זאת חכמים ממה שנאמר (שם)
"בית ה' אלקיך" - "לרבות את הרקועין", וצריך עיון
(לחם-משנה).

~ יום רביעי י"ב תשרי ~

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יתבאר בו דין שאור ודבש שפסולים למזבח, ושיסורם
במה שהוא.

א. שאור² ודבש³ אסורין לגבי המזבח⁴, ואסורין בכל
שהן⁵; שנאמר: כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו
וגומר. ואינו חיב אלא אם הקטירין עם הקרבן או
לשם קרבן⁶. ואחד המקטירי עצמן או המקטיר
תערבת שלהן - לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו⁷.
ואם הקטיר שניהן פאחד - אינו לוקה אלא אחת,
לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד⁸.

(2) דבר המחמין אחרים. והוא הדין לחמץ (=שנחמץ על ידי
אחרים). (3) "כל מתיקת פרי קרוייה דבש" ו"הוא שם
כולל לדבש הידוע (=דבש דבורים), וכן דבש תמרים שהוא
סתם הדבש של תורה, וכן מוהל היוצא מן הפירות
המתוקים". והוכרח לפרש כן, מפני שאמרה התורה "כל
שאור וכל דבש לא תקטירו וגו', קרבן ראשית (=ביכורים)
תקריבו אותם לה". ואם הדבש הנאמר הוא דבש דבורים
מהו זה שנאמר "קרבן ראשית תקריבו אותם", והלא
ביכורים אינם אלא מפירות שבעת המינים ולא דבש
דבורים. (4) בקטורת אינו חייב אלא במזבח הפנימי.
(5) בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יב הלכה ד):
"אין לי אלא המרובה, המועט מניין? תלמוד לומר כל שאור
וכו' וכל דבש". וכן הוא במנחות נח. והמדובר כשהקטרה
הייתה בכזית, כגון שהקטירו ביחד עם הכל-שהוא הזה גם
דבר המותר להקטרה, וכזעירי בפסחים מג: שהרי פסק

(דברים כג, יט) לכל נדר, להביא את העוף, ומפרש רבינו
כי מדובר בעופות מוקדשין, שאם לא כן למה הפסיקה
המשנה בבבא "נתן לה מוקדשין", ולא נשנו הדברים ביחד
"יינות ושמינים וסלתות (ועופות)", אלא על-כרחנו כי
העופות הם מוקדשין (מעשה רוקח). ועוד ראה לכך, כי
אם נאמר שהעופות הם חולין - אין זה קל-וחומר
ממוקדשין לעופות, כי מוקדשין הם ממון גבוה, ולפיכך אין
אתנן חל עליהם, אבל עופות שהם חולין אפשר שאתנן חל
עליהם, אלא על-כרחנו כי מדובר בעופות מוקדשין (לחם-
משנה). אבל הראב"ד מפרש כי "העופות" במשנה הם
חולין, וכן פירש רש"י שם. (100) כלומר, מגזירת הכתוב
"לכל נדר". אבל מצד הסברא, היינו אומרים "אין אדם
אוסר דבר שאינו שלו" (לחם-משנה).

טז. אי זה הוא מחיר פלג¹⁰¹? זה האומר לחבריו:
הא לך טלה זה תחת פלג זה¹⁰². וכן אם החליף פלג
בכמה פהמות או עופות וכיוצא בהן - פלן אסורות
למזבח¹⁰³.

(101) ראה למעלה פ"ג ה"ז כי מחיר כלב אסור למזבח.
(102) משנה, שם. והיינו שמחליף הכלב בטלה. ושם בגמרא:
"מחיר כלב, זהו חליפי כלב. וכן הוא אומר (תהלים מד, יג)
תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם", אלמא מחיר
היינו דמים (רש"י שם). (103) פשוט הוא (כסף-משנה).
ונלמד ממה שנאמר להלן בהי"ז, שעשרה שכנגד הכלב
אסורים ('הר המוריה').

יז. שני שתפין¹⁰⁴ שחלקו, זה לקח עשרה טלאים
וזה לקח תשעה וכלב אחד - שעם הפלג¹⁰⁵
מתרין¹⁰⁶; אבל העשרה שפגדו: אם יש אחד מהם
דמו פדמי הפלג או יתר על דמי הפלג - מוציא
מן העשרה פגד הפלג ויהיה מחירו¹⁰⁷, ושארן¹⁰⁸
מתרים¹⁰⁹; ואם פל אחד ואחד מהן דמיו פחותין
מדמי הפלג - הרי העשרה פלן אסורים¹¹⁰.

(104) משנה, שם ל, א. (105) כלומר, תשעת הטלאים
שנטל זה שנפל בחלקו הכלב. (106) שם במשנה. שהרי
אינם חליפי הכלב. (107) כלומר, טלה זה יהיה "מחיר
הכלב", ורק הוא אסור למזבח (שם בגמרא, ומובא להלן).
(108) יתר תשעת הטלאים. (109) ב'תוספות' שם ד"ה
ואידך, כתבו שזהו מטעם "ברירה". ואם כן צריך עיון,
שהרי רבינו פסק שבדאורייתא אין ברירה (פ"ז מהל' מעשר
ה"א). ועי' בלחם-משנה פ"ו מהל' בכורות ה"י.
(110) במשנה, שם: "וכן שני שותפין שחלקו, אחד נטל
עשרה ואחד תשעה וכלב, שכנגד הכלב אסור, ושעם הכלב
מותר", ובגמרא שם הקשו: "ניפוק חדא להדי כלבא, והנך
כולהו לישתרו, הכא במאי עסקינן כגון דטפי דמי כלב מחד
מינייהו, והאי טיפונא (= היתר ששוה הכלב לעומת הטלה
האחד) שדי בכלהו", וכולם נחשבים למחיר כלב.

יח. נשתנה המחיר, כגון שהחליף פלג פחשים
ונעשו סלת - הרי זה מתר¹¹¹. אתנן פלג¹¹² ומחיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְהִקְטִירָהּ, הוֹאִיל וְהוּן קְרוֹיִין קְרָבָן - תִּיב עֲלֶיהָ²⁴;
שְׁנֵאמַר: קְרָבָן רֵאשִׁית תִּקְרִיבו אֹתָם לִי וְגוֹמְרִי²⁵.

(15) שהם נאכלין לכהנים. (16) שלמי יחיד, תודה, מעשר בהמה ופסח, שנאכלים לבעלים, ובכור הנאכל לכהנים. (17) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על המזבח והשאר נאכל לכהנים". (18) הנאכל לכהנים כשיירי כל המנחות. (19) הנאכל לכהנים. ומקור דבר זה במנחות נח. "בעי רמי בר חמא מרב חסדא, המעלה מבשר חטאת העוף על גבי מזבח מהו, כל שממנו לאישים אמר רחמנא והאי אין ממנו לאישים (שהרי אין למזבח אלא דמה, וכולה לכהנים), או דלמא כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן. כתנאי, ר' אליעזר אומר כל שממנו לאישים, רבי עקיבא אומר כל ששמו קרבן, מאי בינייהו – בשר חטאת העוף איכא בינייהו". וסובר רבינו כי המדובר כאן כשמעלה בשר חטאת העוף עם שאור או דבש, כנ"ל. ופסק כרבי עקיבא. (20) כי לחם הפנים נאכל כולו לכהנים ואינו קרב לגבי המזבח. (21) כי הן נאכלות לכהנים. (22) כי שיירי לוג השמן נאכלים לזכרי כהונה. ומקור דבר זה בגמרא מנחות הנ"ל "כתנאי וכו' בשר חטאת העוף איכא בינייהו, רב אמר לוג שמן של מצורע איכא בינייהו, דתני לוי "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע". ופסק רבינו כרבי עקיבא, כנ"ל. (23) ולמדו כן ממה שנאמר "ואל המזבח לא יעלו" – אחד מזבח ואחד כבש. (24) אף כי בספרא שם למדו זאת ממה שנאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו – אין זה אלא לרבי אליעזר אבל לרבי עקיבא (מנחות נח). "כל ששמו קרבן, ואפילו אין ממנו לאישים – חייב". (25) ולפני זה נאמר (שם, יא) "לא תקטירו ממנו אשה לה", כל ששמו קרבן לא תקטירו ממנו.

ה. וְכֵן אָסוּר²⁶ לְהִקְטִיר עַל הַמִּזְבֵּחַ²⁷ דָּבָר מִכָּל דְּבָרִים אֲלוֹ שְׂאִינָן רְאוּיִין לְהִקְטִירָהּ, כְּגוֹן בָּשָׂר חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְשִׁירֵי מִנְחוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ, שְׁכָל דְּבָר שְׂמִקְצָתוֹ לְאִשִּׁים - הֲרִי שְׂאִירָתוֹ בְּכָל תְּקִטְרִירוֹ²⁸.

(26) לדעת הכסף משנה (למעלה הלכה ג) אין כאן אלא איסור בלבד, אבל מלקות אין כאן, לפי שיעקר הכתוב הוא במעלה שאור ודבש. (27) דווקא על המזבח ולא על הכבש, כי רק לשאור ודבש נתרבה כבש כמזבח, ולא לדבר אחר. ומה שאמרו במנחות נו: "המעלה מכולם על גבי הכבש ר' יוחנן אמר חייב ר' אלעזר אומר פטור", מפרש רבינו שהמדובר במעלה אותם עם שאור ודבש לשם עצים. ופסק כרבי יוחנן, אבל במעלה דברים אלו לחוד בלא שאור ודבש, הכל מודים כי אין כבש כמזבח. (28) אף על פי שלענין שאור ודבש פסק רבינו (למעלה הלכה ד) כרבי עקיבא ש"כ שהיא קרבן חייב עליהן" – בבשר חטאת לחוד, אין הדבר כן.

ו. הַמִּקְטִיר אֵיבְרֵי בְּהֵמָה טְמֵאָה²⁹ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ - לֹאֲקָה. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִסוֹר הַקְּרִבָּתָהּ מִכָּל עֲשֵׂה,

רבינו להלן הלכה ב, שאין הקטרה פחותה מכזית וכגון שהאיסור וההיתר ניכרים כל אחד ואחד בפני עצמם, שאם לא כן היינו תערוכת. (6) כלומר, או שהקטירין עם הקרבן ואפילו נתכוון לשם עצים, או שהקטירין בפני עצמן ובלבד שיתכוון לשם הקרבן ולא לשם עצים. ראה להלן הלכה ג ובכסף משנה שם. (7) כלומר, על דבש בפני עצמו ועל שאור בפני עצמו, אם הקטירין בנפרד. (8) כרבא במנחות שם: "איתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח אמר אביי לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכו', רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות, איכא דאמרי חדא מיהא לקי ואיכא דאמרי חדא נמי לא לקי וכו'", ופוסק כאיכא דאמרי הראשון. והראב"ד השיג על רבינו.

ב. נֶפֶל מֵהֶם כָּל שֶׁהוּא בְּקִטְרֵת - נִפְסְלָה⁹. וְאִם הַקְטִיר מִמֶּנָּה בְּהִיכָל¹⁰ - לֹאֲקָה¹¹. וְאִין הַקְטִירָהּ פְּחוּתָהּ מִפְּזִית.

(9) בכריתות ו. בכריתות: "ואם נתן בה דבש פסלה", אבל בירושלמי יומא פרק ד מהלכות כלי המקדש הלכה ח. "ומשמע שהטעם הוא משום שנאמר לא תקטירו ואם כן אין חילוק בין שאור לדבש, ולא נקט תנא דבש אלא מפני שהוא יפה לקטורת. כמו שאמרו בירושלמי שם אילו היה נתון לתוכה מעט דבש לא היה כל העולם כולו יכול לעמוד בריחה" (כסף משנה). (10) על המזבח הפנימי שבהיכל, שעליו מקטירין הקטורת בכל יום. (11) כלומר, מלבד מה שהוא לוקה על שהקטיר דבש או שאור (שהוא אפילו על מזבח החיצון), הוא לוקה גם על שהקטיר על מזבח הזהב קטורת זרה, שנאמר (שמות ל, ט) "לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה".

ג. הַעֲלָה שְׂאוֹר אוֹ דָבֶשׁ בְּפִנֵּי עֲצָמָן¹² לְמִזְבֵּחַ לְשֵׁם עֲצִים - פְּטוֹר; שְׁנֵאמַר: וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרִיחַ גִּיחַח - לְרִיחַ גִּיחַח אִי אֲתָה מַעֲלָה, אֲבָל אֲתָה מַעֲלָה לְשֵׁם עֲצִים. אֲפֹלוֹ הַקְטִיר דְּבָר שְׂאִינוֹ רְאוּי לְהִקְטִירָהּ¹³ בְּדָבֶשׁ אוֹ בְּשְׂאוֹר, הוֹאִיל וְהוּא מִן הַקְרָבָן - לֹאֲקָה¹⁴.

(12) אבל העלה שאור או דבש עם הקרבן, אפילו לשם עצים, חייב. (13) ראה למעלה הלכה א שאינו חייב אלא אם הקטירין עם הקרבן או לשם קרבן, וכאן המדובר כשהבעיר הדבש לשם עצים, ביחד עם בשר חטאת. (14) מקור דברי רבינו בספרא פרשת ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יב הלכה ו): "ומנין המעלה מבשר חטאת וכו' והקטירם מן השאור ומן הדבש עובר בלא-תעשה, תלמוד לומר כי כל שאור וכל דבש וכו'".

ד. בִּיצֵד? הַמַּעֲלָה מִבָּשָׂר חֲטָאוֹת וְאֲשֵׁם¹⁵ אוֹ מִבָּשָׂר קְדָשִׁים קָלִים¹⁶ אוֹ מִשִּׁירֵי הַמִּנְחוֹת¹⁷ אוֹ מִמֹּתֵר הַעֲמֹר¹⁸ אוֹ מִחֲטָאוֹת הָעוֹף¹⁹ אוֹ מִלֶּחֶם הַפָּנִים²⁰ וְשִׁתֵּי הַלֶּחֶם²¹ אוֹ מִלֶּג שְׂמֵן שֶׁל מִצְרַע²², הַמַּעֲלָה פְּזִית מֵאֲחַת מֵאלוֹ בְּחִמְץ אוֹ בְּדָבֶשׁ, בֵּין לְמִזְבֵּחַ בֵּין לְבִבְשָׁה²³ - לֹאֲקָה. אֵף עַל פִּי שְׂאִין כָּל אֲלוֹ רְאוּיִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִזְבַּח אֲמָרוּ: שֶׁחֲטָאת הַגְּזוּלָה, אִם נֹדְעָה לְרַבִּים - אֵינָה מִכִּפְרַת אֶף עַל פִּי שְׁנַתְיָאֵשׁוּ הַבְּעָלִים, כְּדִי שְׂלֵא יֵאמְרוּ: מִזְבַּח אֹכֵל גְּזוּלוֹת. וְכֵן הָעוֹלָה.³⁸

35) שנאמר "אם עולה קרבנו" ולמדו מזה (בבא קמא סו: זז) - "קרבנו ולא הגזול". 36) כדעת רב יהודה בגיטין נה. ואף על פי שדעת רבינו (פרק ב מהלכות גזילה ואבידה הלכה א) שיאוש אינו קניין בגזילה - כאן אוקמוה רבנן ברשותיה, כמו שאמר רבא שם נה: (כסף משנה). ועוד שיש כאן גם שינוי השם מחולין להקדש. 37) כלומר, לא רק בעולה, שאינה אלא לריצויו על המזבח, הכשירו, אלא אפילו בחטאת, שיש בה גם אכילה לכהנים. 38) צריך להיות וכל שכן העולה, שהיא כולה למזבח, וכן הוא בגיטין שם: "מאי איריא חטאת אפילו עולה נמי, לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא, אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם היא דסליק לגבי מזבח, ואידך כהנים אוכלים לה, אפילו הכי גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות".

ח. הגונב עולת חבירו והקריבה סתם³⁹ - נתכפרו בה הבעלים הראשונים.

39) כלומר, לא נתכוון להקריבה לשם אחר.

ט. אין מביאין מנחות ונסכים⁴⁰ לא מן הטבול⁴¹ ולא מן החדש קדם לעמר⁴² ולא מן המדמע⁴³, ואין צריך לומר מערלה וכלאי הפרג; מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה⁴⁴, שהקדוש פרוץ הוא שונאה. ואם הביא - לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן, אבל נתקדשו להפסול, ויהיו כקדשים שנספלו⁴⁵.

40) [היינו הסולת (ראה בפרק ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א) האסורה לפני העומר מטעם חדש]. 41) ראה גם פסחים מח. "ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) מן המותר לישראל, מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבול". 42) תבואה חדשה לפני שהקריבו העומר. 43) חולין שנתערבו עם התרומה. ואף על פי שהם מותרים לכהנים - אין מביאין מהם מנחות ונסכים, מכיוון שאינם מותרים לכל ישראל, שנאמר ממשקה ישראל מן המותר לישראל. 44) ה'שאגת אריה' סימן צט העיר למה לו לרבינו לומר הטעם משום שהוא מצוה הבאה בעבירה, הלא אין זה ממשקה ישראל, מן המותר לישראל? 45) זבחים פח. "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן המדומע ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם, ואם הביא לא קדש, אמר רב ואיתמא רב אסי לא קדש ליקרב, אבל קדש ליפסול". ומפרש רש"י "דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכלי".

י. כל המנחות אין מביאין אותן מן החדש קדם שתי הלחם לכתחלה, שהרי נאמר בהן⁴⁶: כפורים ליי⁴⁷; ואם הביא - פשוט⁴⁸. ומביאים נסכים מן המקצה⁴⁹ ביום טוב⁵⁰.

46) בשתי הלחם. 47) במשנה מנחות סח: "קודם לשתי הלחם לא יביא", אמרו בגמרא שם ה: לפי נוסח אחד

שהרי נאמר: מן הטהורה אכל³⁰ ומן הטהורה הקריב³¹, הא טמאה לא תאכל ולא תקריב - פשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מפלל עשה, פמו שבארנו במקומו, פך לוקה על הקרבתה³². אבל המקריב איברי הטהורה - עובר בעשה, ואינו לוקה³³. ומנין שהוא בעשה? שנאמר: מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, הא מן החיה לא תקריבו³⁴; ולא הבא מפלל עשה - עשה.

29) חמור, סוס וגמל וכו'. 30) שנאמר (דברים יד, ו) "וכל בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע שתי פרסות מעלת גרה בבמה אותה תאכלו". 31) שנאמר "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם". 32) בזבחים שם אמרו: "איתמר המעלה אברי בהמה טמאה על גבי המזבח, ריש לקיש אמר לוקה, רבי יוחנן אמר אינו לוקה. ריש לקיש אמר לוקה, טהורה אין טמאה לא, ולא הבא מכלל עשה לוקין עליו, ורבי יוחנן אמר אין לוקין עליו, לאו הבא מכלל עשה אין לוקין עליו. מותיב רבי ירמיה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, ולא הבא מכלל עשה עשה, אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, אסברא לך באברי בהמה טמאה דכולי עלמא לא פליגי, כי פליגי בחיה וכו'". ומפרש רש"י שקשיית ר' ירמיה היא על ריש לקיש, וזה לשונו בדיבור המתחיל ולא הבא מכלל עשה עשה: "כך היא שנוייה וכו' ומסקינן בלא תעשה מנלן, תלמוד לומר אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחריה, לאו אזהרה היא", ובדיבור המתחיל דכולי עלמא לא פליגי: "דעשה הוא דאיכא ותו לא", אבל לדעת רבינו קושיית ר' ירמיה היא על ר' יוחנן, שכיוון שנאמר אותה תאכלו, משמע נמי אתה תקריבו, שכל שאסר להדיוט אסור לגבוה, אם כן ממילא כיוון שהאכילה בלא תעשה - הוא הדין להקרבה, ומתרץ: באברי בהמה טמאה כולי עלמא לא פליגי שהוא בלאו, שלמדים הקרבה מאכילה. 33) בזבחים שם: "כי פליגי בחיה, והכי איתמר רבי יוחנן אמר עובר בעשה, ריש לקיש אמר אינו עובר בלא כלום, ר' יוחנן אמר עובר בעשה, בהמה (=מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם)" אין, חיה לא, ריש לקיש אמר וכו' ההוא למצוה בעלמא". ופסק רבינו כרבי יוחנן. 34) ספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה ב הלכה ו): "בהמה יכול אף החיה שהיא קרוייה בהמה, שנאמר וכו' תלמוד לומר בקר וצאן אין לך בבהמה אלא בקר וצאן, יכול לא יביא ואם הביא כשר וכו', תלמוד לומר בקר וצאן תקריבו, ואין לך בבהמה אלא בקר וצאן בלבד, הא למה זה דומה למי שאמר לו רבו אל תביא לי אלא חטים, הא אם הוסיף זה על החטים, הרי זה עובר על דבריו".

ז. הגונב או הגזול והקריב הקרבן - פסול³⁵, והקדוש פרוץ הוא שונאו; שנאמר: שגא גזול בעולה. ואין צריך לומר שאינו מתקבל. ואם נתנאשו הבעלים - הקרבן פשוט³⁶. ואפלו היה חטאת, שהפנהים אוכלין את בשרה³⁷. ומפני תקנת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לוקה, וכן מפורש בספר המצוות שם. והקשה בלחם משנה: הלא פסוק זה אינו אלא במנחה, כדלהלן, שהמלח אינו מעכב בשום קרבן, אלא בקמיצת המנחה שנאמר ולא תשבית מלח וגו', ואם כן מנין לו לחייב מלקות בכל קרבן? (57) "כן משמע מפשט הכתוב על כל קרבן תקריב מלח, למצוה ולא לעכב." (58) נקט קמיצה משום שאינו מולח אלא את הקומץ בלבד. (59) "שמשמע ודאי לעכב" (כסף משנה). ובמנחות שם יט. "אמר רב כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת המנחה אינו אלא לעכב", ומה שאמרו במשנה שם יח, "לא יצק לא בלל ולא פתח ולא מלח וכו' כשרה", אין הכוונה שלא מלח כלל, אלא שלא מלח הכהן, אבל מלחה הזור, ראה פירוש המשנה שם ובגמרא שם כ.

יג. המלח שמוֹלְחִין בו פֶּלַח הַקֶּרְבָּנוֹת - מִשְׁלַח צְבוֹר, כְּמוֹ הַעֲצִים; וְאִין הִיחִיד מְבִיא מִלַּח או עֲצִים לְקֶרְבָּנוֹ⁶⁰ מִפִּיתוֹ. וּבִשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת הָיוּ נוֹתְנִין הַמִּלַּח: בְּלִשְׁכַּת הַמִּלַּח⁶¹, וְעַל גְּבֵי הַכֶּהֱנָשׁ⁶², וּבְרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. בְּלִשְׁכַּת הַמִּלַּח הָיוּ מוֹלְחִין עוֹרוֹת הַקֶּדְשִׁים⁶³. וְעַל גְּבֵי הַכֶּכֶשׁ מוֹלְחִין הָאֵיבָרִים. וּבְרֵאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ מוֹלְחִין הַקֶּמֶץ וְהַלְבוּנָה וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת וְעוֹלַת הָעוֹף.

60) דקדק לכתוב לקרבנו, היינו קרבן שנתחייב בו, אבל יש אשר היחיד מביא עצים. 61) כי שמונה לשכות היו בעזרת ישראל ואחת מהן "לשכת המלח". 62) כי "כבש" היה בנוי לדרומו של מזבח, כדי לעלות עליו למזבח. 63) כלומר, בלשכת המלח היה מונח המלח, שבהם מולחים עורות הקדשים, אבל מקום מליחת העורות, לא היה בלשכת המלח, אלא בלשכת הפרוה.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבואר בו דין נסכים שצריכים להיות תמימים ומובחרים, וכן עצי המערכה.

א. כֶּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה לְהִיּוֹת פֶּלַח קֶרְבָּן תְּמִים וְנִבְחָר², כֵּן הַנְּסֻכִּין³ יִהְיוּ תְּמִימִים⁴ וְנִבְחָרִים; שְׁנֵאֲמַר: תְּמִימִם יִהְיוּ לְכֶם וְנִסְפִּיהֶם - שִׁיְהִיוּ הַנְּסֻכִּים תְּמִימִים. שְׁלֹא יָבִיא נְסֻכִּים לֹא מִיֵּין מְעֻשָׁן⁵, וְלֹא סֵלֶת שֶׁהִתְלִיעָה⁶, וְלֹא יִבְלֵל⁷ בְּשֶׁמֶן שְׂרִיחוֹ⁸ או טְעָמוֹ רָע⁹.

2) ראה למעלה פ"א הלכה א, פ"ב הלכה ח. ופ"ג הלכה יא, ולהלן פ"ז הלכה יא. 3) יין, שמן וסולת שמביאין עם הקרבן, ראה בסמוך. וראה בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א. 4) מנחות פז. במשנה: "רבי יוסי ב"ר יהודה אומר, יין שיש בו קמחין פסול, שנאמר וכו' תמימים יהיו לכם ונסכיהם". ואף-על-פי שלענין יין שיש בו קמחים, אין הלכה כר' יוסי ב"ר יהודה (ראה בפירוש המשנה שם) - בעצם ההלכה והדרשה שדורש מפסוק זה, שצריך שיהיו הנסכים תמימים, אין חולק עליו (כסף משנה). 5) שם במשנה פו: ומעוֹשָׁן הוא "כשהיו הענבים מרים, היו מעשנים אותן כדי למתקן" (רש"י). ורבינו (בפירוש המשנה) כתב: "פירוש מעוֹשָׁן, ר"ל, שאם היה לכלי ריח אותו היין

"משום דאיקרו ביכורים". (48) שם במשנה. ובגמרא שם אמר יהודה בר נחמיה כיוון שהותר להדיוט לאחר הקרבת העומר משום כך כשר בדיעבד אם הביא קודם שתי הלחם. (49) היינו חביות של יין שאינן עומדות לשתייה אלא למכירה בחנות (ראה בשבת טז: רחל לגיזתה תרנגולת לביצתה ותורי דרידיא ותמרי דעיסקא - פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון אם יש איסור מוקצה או לא). (50) נקט "יום טוב" לפי שבשבת אין איסור מוקצה (פרק א מהלכות יום טוב הלכה יז). ואף על פי שמוקצה אסור, מביאים נסכים מן המוקצה משום שכל איסורו אינו אלא מדרבנן, ואינו איסור בעצם, אלא איסור התלוי בזמן (פסחים מח.).

יא. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְמִלַּח פֶּלַח הַקֶּרְבָּנוֹת קֶדֶם שִׁיעֲלוּ לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר: עַל פֶּלַח קֶרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח. וְאִין לָךְ דָּבָר שֶׁקָּרִיב לְמִזְבֵּחַ בְּלֹא מִלַּח, חוּץ מִיֵּין הַנְּסֻכִּים⁵¹ וְהַדָּם וְהַעֲצִים⁵². וְדָבָר זֶה קִבְּלָה⁵³, וְאִין לוֹ מִקְרָא לְסִמְךָ עָלָיו. וּמִצְוָה לְמִלַּח הַבֶּשֶׂר יָפָה יָפָה, כְּמוֹלַח בֶּשֶׂר לְצִלֵי שְׂמֵהֶפֶךְ אֶת הָאֵבֶר וּמוֹלַח. וְאִם מִלַּח פֶּלַח שְׁהוּא, אֶפְלוּ בְּגָרְגִיר מִלַּח אֶחָד⁵⁴ - כְּשֶׁר⁵⁵.

51) וכל זה אינו אלא ביין הבא עם הנסכים, אבל אם נדב יין בפני עצמו נותן עליו מלח. [ואף על פי שטעמו של דבר שאין היין צריך מלח, הוא מפני שאינו עולה לאשים (מנחות כא.), ואם כן גם יין הבא בפני עצמו לא יצטרך מלח, שהרי גם הוא אינו עולה לאשים (הלכות הקרבנות שם). ועיין שם בלחם משנה] - יש הבדל יסודי בין יין הבא עם הנסכים, שמעיקר הדין אינו לאשים, לבין יין הבא בפני עצמו, שמעיקרו היה לו לבוא לאשים, אלא שאיסור כיבוי האש על המזבח גרם לו שלא יבוא על גבי האשים]. 52) דם איתמעט במנחות כ. ממה שנאמר (ויקרא ב, יג) "מעל מנחתך" - ולא מעל דמך. 53) כלומר, דבר זה שהעצם קריב בלא מלח הוא מדברי קבלה, ראה לחם משנה כאן, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה למנחות יח. וזה לשונו: "וכן כל שנקרב על גבי המזבח לשרפה אי אפשר בלא מלח אלא העצם בלבד, וזה קבלה, וכן הדם אמר מעל מנחתך ולא מעל דמך", הרי שהקבלה היא רק לענין עצים. 54) שם "מהו דתימא מישדא בה משהו למצוה בעלמא" (כלומר, היה מקום לטעות שדם צריך מליחה כל שהוא, בכדי לקיים מצוות מליחה). הרי שלמצוה מספיק כל שהוא. 55) רוצה לומר המליחה כשרה, שיצא ידי מצוות מליחה, אבל הקרבן כשר גם אם לא מלח כלום.

יב. הַקֶּרִיב בְּלֹא מִלַּח פֶּלַח - לוֹקְהָ⁵⁶, שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ. וְאִף עַל פִּי שְׁלוֹקָה - הַקֶּרְבָּן בֶּשֶׂר וְהַצֵּה⁵⁷. חוּץ מִן הַמִּנְחָה, שֶׁהַמִּלַּח מְעַכֵּב בְּקִמְצָה⁵⁸; שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מְעַל מִנְחָתְךָ⁵⁹.

56) כן הוא גם בספר המצוות לא תעשה צט. ואין זה לא שאין בו מעשה, שאין לוקין עליו - שעצם ההקרבה בלא מלח הוא מעשה של איסור. ונראה מאן שבכל קרבן -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל כל שאינו אלא כדי לעונשו על מה שעשה, מכין אותו רק כפי שיראו הבית-דין. וראה עוד בפ"א מהלכות שבת הלכה ג והערה יד. וסובר רבינו, כי בכל ספק באיסור לאו שלוקין עליו, או איסור כרת ומיתה - מכין אותו מלקות מדרבנן, ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה א, ובפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכה ה, ובפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה כד.

ד. הסלת²¹ והיין והשמן והלבונה²² והעופות²³ והעצים וכלי שרת²⁴ שנפסלו או שננטמאו²⁵ - אין פודין אותן; שנאמר: והעמיד והעריף - כל שישנו בהעמדה נערף, ואלו אינן בכלל העמדה²⁶, לפיכך אין נפדין לעולם²⁷.

(21) משנה במנחות ק: "המנחות והנסכים וכו'". (22) במשנה שם הובאה הלבונה בבבא אחרת, ביחד עם עופות ועצים וכלי שרת, ולא ביחד עם מנחות ונסכים, וראה להלן. (23) ספרא (פ' בחוקותי פרשה ד הלכה ה) "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, בהמה נפדית, ואין העופות והעצים והלבונה וכלי שרת נפדים". ולא כברייתא של לוי (תמורה ג.) "שהכל היו בכלל העמדה וכו' אפילו חיה ואפילו עופות". ודלא כמו שכתבו התוספות (מנחות שם ד"ה העופות), שאם קדם מומם להקדישם הם נפדים, כדעת לוי, עיין שם. (24) כלים שמשמתיים בהם במקדש. (25) במשנה שם לא שנינו אלא "שננטמאו", ולפיכך חולקה המשנה לשתי בכות: בכא א "המנחות והנסכים", ובכא ב "העופות והעצים והלבונה וכלי שרת", לפי ששנפדו חיים אינם מקבלים טומאה, ועצים ולבונה אף הם אינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן (ראה להלן הלכה ח), וכלי שרת יש להם טהרה במקוה, אבל רבינו שכתב "שנפסלו או שננטמאו" כלל כולם כאחד, וראה בהר המוריה. (26) "דכתיב והעמיד את הבהמה, בהמת נפדית ולא אלו" (קרי' ספר), ועיין גם בפ"ה מהלכות ערכין הלכה ט. וראה 'תוספות יום טוב' מנחות פ"ב משנה א. (27) אפילו קדם מומן להקדשן, ראה למעלה בתחילת הלכה זו.

ה. במה דברים אמורים? בשנפסלו או שננטמאו אחר שנתיקדשו בכלי שרת; אכל קדם שיתקדשו בכלי, אם נטמאו או נפסלו - פודין אותן²⁸. אכל טהורין, אף על פי שעדיין לא קדשו בכלי - אין פודין אותן²⁹. חוץ ממנחת חוטא³⁰, שנאמר בה: מתטאתו, על חטאתו³¹ - לומר, שמיביא חטאתו מדמי חטאתו. לפיכך, קדם שתתיקדש בכלי שרת - הרי היא פקדשת דמים, ופודין אותה אף על פי שהיא טהורה. וכל הנסכים³² שננטמאו³³ - עושה להם מערכה בפני עצמן ושורפן במזבח³⁴.

(28) במשנה שם: "המנחות והנסכים שננטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון, משקדשו בכלי אין להם פדיון, העופות והעצים והלבונה וכלי שרת אין להם פדיון וכו'", הרי שההבדל בין אחר שנתקדשו בכלי שרת לבין קודם

היה בו הבל והוא הנקרא מעושן, ואירע הרבה המום הזה אצלנו ביינות המערב". ולפי התוי"ט וההגהה על התוי"ט שם, צ"ל בדברי רבינו: "פי' מעושן, ר"ל, שאם היה לכלי ריח (רע), אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי גם כן) וכו'". וראה להלן הלכה ט. (6) משנה שם פה. "ואם התליעה פסולה", וכתב שם רבינו בפירושו המשנה, שזה נלמד מהפסוק "תמימים יהיו לכם ונסכיחם": "שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם". וראה להלן הלכה יא. (7) את המנחה. (8) שם פו. כברייתא: "שמן וכו' ושל ריח רע לא יביא, ואם הביא פסול". (9) ראה להלן הלכה יד.

ב. וכן עצי המערכה¹⁰ לא יהיו אלא נבחרים, ולא יהיה בהם תולעת. וכל עץ שהתליע פשהוא לח - פסול למזבח¹¹. התליע יבש - גורר את המקום שהתליע. ועצי סתירה¹² פסולים לעולם, לא יביאו אלא תרשים¹³.

(10) ראה להלן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין הלכות א-ד. (11) מדות פ"ב משנה ה: "וכל עץ שנמצא בו תולעת, פסול לגבי מזבח", ובמנחות פה: "אמר שמואל, לא שנו אלא לח (לפי שלח אינו יכול לגרר ממנו מה שהתליע, כמו היבש - רש"י), אבל יבש גוררו וכשר". ובמעשה רוקח כתב, וז"ל: "ונראה שטעם הדבר (=שעצים מתולעים פסולים למזבח) מפני שהעצים נקראו קרבן, כמפורש במנחות כ: ועיין שם בתוספות ד"ה מלמד, ובדף פה: ד"ה בעי. (12) תוספתא מנחות פ"ט (הוצאת צוקרמנדל עמוד 526 24). והם עצים שהיו בבנין וסתרו הבנין ולקחו העצים (לחם משנה). (13) מנחות כב. וזבחים קטז: רבי אלעזר בן שמוע אומר: תלמוד לומר (ויקרא א, ח) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח, מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט, אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט".

ג. המקדיש¹⁴ יין פסול¹⁵ או סלת¹⁶ או שמן פסול¹⁷ או עצים פסולים למזבח¹⁸ - הרי הדבר ספק, אם דומים לבעל מום פכהמה ולוקה¹⁹, או אינן כבעל מום. לפיכך אינו לוקה, ומפין אותו מפת מרדות²⁰.

(14) בעיות של רבא במנחות פה: פו. ופז. ונסתפק המשנה למלך אם הספק הוא רק על מקדיש או גם על מקטיר (ראה להלן הלכה ד), וציין לתוספות יומא סג: ד"ה זריקת. (15) ראה להלן הלכה ט. (16) ראה להלן הלכה יא. (17) ראה להלן הלכה יד. (18) ראה למעלה הלכה ב. (19) ראה למעלה פ"א הלכה ב. (20) מלקות מדרבנן, שביית-דין מכין כפי מה שיראו (פי"ח מהלכות עדות הלכה ו, וראה בערוך ערך מרד), ובפ"ו מהלכות חמץ ומצה הלכה יב, כתב רבינו: "ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין אותו מכת מרדות עד שתצא נפשו", אבל בנוסחאות אחרות חסרות המלים "עד שתצא נפשו". עיין שם הערה נה, וכן כתב הב"ח בהגהותיו על הרי"ף לכתובות פ"ד מ"ה: כי בנוסחא שהיתה לפניו, היה כתוב רק "מכין אותו מכת מרדות", ואין מכין עד שתצא נפשו אלא בעבירה נמשכת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מטמא משקין, אף בחולין, להיות ראשון. אבל בנגעו בשני שנעשו הם שלישי וכו', אין שלישי נעשה רביעי ואין הענבים והזיתים האלו מטמאין כלל למשקין היוצאין מהן" (מאירי). (42) משום שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר אלא עד שיהיה בו (=אוכל הטמא) כביצה (פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הלכה א). ומשום כך בדורכין פחות מכביצה אין המשקין היוצא מהן (אף שהענבים נוגעין במשקה אחר הסחיטה) נטמאין על ידי הענבים, ובגמרא שם אמרו, כי מן הדין היה שאפילו אם דרכן בכביצה מכוונת, לא נטמאו המשקין היוצא מהן, שהרי עם יציאת הטיפה הראשונה של המשקה נפתחו הענבים משיעור כביצה, ושוב אינם מטמאים אחרים, אלא שחכמים גזרו על כביצה, שלא יבוא לעשות ביותר מכביצה. (43) ולפיכך לא נטמאו על-ידי מגע הטומאה בפרי, בעת היותם מכוונסים בתוכו (שם בגמרא).

ח. מעלה⁴⁴ יתרה עשו חכמים בקדשים: שזרעים שנטמאו, אפלו זרען - היוצא מהן פסולין לנסכים; שאין זריעה מועלת⁴⁵ בקדשים⁴⁶. וכן העצים והלבונה⁴⁷, אף על פי שאינן אכלין - הרי הן מתטמאין פאכל לענין הקרבנות, ויפסלו העצים והלבונה בטמאה זו למזבח ואין מקריבין אותן.

(44) שם לד: (45) לטהר. (46) אף-על-פי שבתרומה מועלת הזריעה (שם לד.). (47) מלשון "וכן" נראה, שגם אלו עשו חכמים בהם מעלה יתירה שיקבלו טומאה (כסף-משנה), וכן נראה בפסחים לה. (ראה רש"י שם) ובזבחים מו: (ראה רש"י שם), כי זו היא מעלה מדרבנן. ולפי זה, צריך לומר כי מה שהביאו (שם ושם) ממה שנאמר (ויקרא ז, יט) "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל" - "לרבות עצים ולבונה", אין זה אלא לאסמכתא, אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יב, כי האוכל כזית מלבנות המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בכלי לוקח - הרי כי זו היא דרשה גמורה ולא אסמכתא, ראה בלחם-משנה, במעשה רוקח ובהר המוריה.

ט. ואלו הן היינות הפסולין לגבי המזבח⁴⁸: המתוק⁴⁹, והמעשן⁵⁰, והמבשל בראש או בשמש⁵¹ או⁵² ששנתנה טעמו בבשול. אבל יין שמתקמין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בשול⁵³, וכן יין צמוקין⁵⁴, ויין מגת⁵⁵ שלא שקה ארבעים יום⁵⁶, ויין הדליות⁵⁷, ויין פרום הנטוע בבית השלחין⁵⁸ או בבית הזבלים⁵⁹, או יין גפנים שזרע זרע ביניהן⁶⁰, או יין פרום שלא נעבד⁶¹ - פל אלו היינות לא יביא לבתחלה, ואם הביא - פשר⁶².

(48) יש מהם שפסולים רק לכתחילה, ויש מהם שפסולים אפילו בדיעבד. (49) משנה במנחות פו: "לא מתוך וכו' ואם הביא פסול". ופירש"י "כשהוא מתוך מחמת עצמו (ולא מחמת השמש) כדמפרש בגמרא (שם פז). ענין אחר, תירוש שלא עברו עליו ארבעים יום". ובדברי רבינו, אי אפשר לפרש כפירוש השני, שהרי כתב בסמוך שיין שלא שהה

שנתקדשו בכלי שרת, לא נאמר אלא במנחות ונסכים, ונראה שכן גם כוונת רבינו, והוכחה לכך שהרי בכלי שרת ובעופות זה ודאי לא שיין כלל (מרכבת המשנה). (29) כרבי אלעזר שם קא. (30) שם המשך דברי ר' אלעזר. (31) בקרבן עולה ויורד, נאמר אצל כשבה ושעירה (ויקרא ה, ו) ובתורים (שם, י) "מחטאתו", ובמנחה נאמר (שם, יג) "על חטאתו", ודרשו (כריתות כז:): "מחטאתו" משמע מקצת חטאתו, שאם היה עשיר כשטימא מקדש והפריש מעות לכבשה או שעירה, ואח"כ העני, יביא ממקצת הדמים תורים או מנחה והשאר חולין, ו"על חטאתו" משמע שיוסיף, שאם היה עני והפריש עשירית האיפה והעשיר, יפדנה ויוסיף מעות ויביא כשבה או שעירה (ראה רש"י מנחות שם). (32) זבחים צב. (33) בבשר קדשי קדשים, כתב רבינו (להלן פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו), שרק אם נטמא בפנים הוא נשרף בפנים. (34) ברייתא בזבחים צב. וסובר רבינו, שמכיון שאמרו "עושה להן מערכה בפני עצמן" נראה שהמדובר במזבח במקום המערכות, ולא בעזרה שאין שם מערכות, ודלא כרש"י שם (לחם משנה). וראה בפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג.

ו. מי החג³⁵ שנטמאו³⁶ והשיקין³⁷ וטהרין³⁸ ופמו שיתבאר בטהרות³⁸: אם טהרין ואחר כך הקדישין - הרי אלו מתנסכין; ואם הקדישין ואחר כך נטמאו - הואיל ונדחו ידחין³⁹.

(35) מים שמנסכים בחג הסוכות במקדש (פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו). (36) פסחים לד: מימרא של ריש לקיש בשם ר' הושעיא. והמדובר בשבת שבתוך החג, שהיו ממלאין ממעיין השילוח מערב שבת, וכשנטמאו אין יכולין לילך ולמלאות בשבת, והלך וטהרן בהשקה (רש"י ומאירי). (37) נתן המים בכלי והשיקען במקוה, עד שמי המקוה צפו עליהם (פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה כא). (38) הלכות טומאת אוכלין שם. (39) בפסחים שם: "השיקין ואחר-כך הקדישין טהורין, הקדישין ואחר-כך השיקין טמאים", ובגמרא שם אמרו בטעם הדבר, שחכמים עשו מעלה שלא תהא זריעה (והשקה במי מקוה זו היא זריעתה) מועלת בקדשים, ראה הלכה ח. ובירושלמי סוף פ"ט דתרומות: "ר' אבהו בשם ר' יוחנן, מים שנטמאו משיקין ועושה אותן מי חג, ואם היו מי חג מעיקרא, כבר נדחו", ואין בזה הפרש בין הקדישין בפנה, ר"ל, בקריאת שם במלואן לשם חג, בין שהקדישין בכלי שרת" (מאירי וראה רש"י פסחים שם, בד"ה אמר רבא אף אנן נמי תנינא).

ז. זיתים וענבים⁴⁰ שנטמאו⁴¹ - דורכין פחות מפיצה⁴², והמשקין היוצאין מהן פשרים לנסכים; שהמשקה מפקד הוא פאכל, וכאלו אינו מגופו⁴³.

(40) פסחים לג: "ענבים שנטמאו, דורכין פחות מכביצה ויין כשר לנסכים", וכן הוא לענין זיתים, כמבואר שם. (41) "על ידי ראשון לטומאה, כגון שנגעו בטמא שרץ או טמא נבלה, שנעשו הענבים שניים, והרי הם עושין את המשקין היוצאים (מהם) ראשון, שכל הפוסל את התרומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממה שלא נאמר במשנה שאם הביא פסול, כמו שנאמר כן על מתוק ומעושן.

י. יין שְׁתַּנְּגְלָה⁶³ - פְּסוּל לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁶⁴. הַדְּלָה גָּפֶן עַל גְּבֵי תְּאֵנָה⁶⁵ - יֵינָה פְּסוּל לְנִסְכִּים⁶⁶, מִפְּנֵי שְׁנֵשְׁתַּנְּגָה רִיחוֹ. הָרִי הוּא אֹמֵר: זָבַח וְנִסְכִּים⁶⁷ - מֵה זָבַח שְׁלֹא נִשְׁתַּנְּגָה⁶⁸, אֶף נִסְכִּים שְׁלֹא נִשְׁתַּנְּגוּ⁶⁹.

63) ויש חשש שמא שתה נחש מהיין, והכניס בו ארס. 64) משנה סוכה מח: "והמים מגולין פסולין לגבי מזבח", ובגמרא שם נ. ובבבא בתרא שם אמרו, שאף אם יסנן את היין - פסול הוא לנסכים, משום שנאמר (מלאכי א, ח) "הקריבנהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך, אמר ה' צבאות". 65) הרים את שריגי הגפן ונתנם על עץ התאנה, וכן גדלו הענבים. 66) דברי רב אשי בבכורות יז. 67) הוקשו זה לזה. 68) ראה למעלה פ"ג הלכה ה. כי "הנדמה וכו' פסול למזבח וכו' שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי". 69) אבל נשתנו, פסולים לנסכים.

יא. סֵלֶת שֶׁהִתְלִיעָה רַבָּה⁷⁰ או הִתְלִיעוּ רַב הַחֲטִיִּים⁷¹ שְׁנַעֲשִׂית מִהֶן⁷² - פְּסוּלָה⁷³. הִתְלִיעַ רַב חֲטָה אַחַת - הָרִי זֶה סֶפֶק⁷⁴. וְכָל סֵלֶת שֶׁנִּשְׁאָר בָּהּ קִמַּח - פְּסוּלָה⁷⁵.

70) מנחות פה. במשנה "ואם התליעה פסולה", ובברייתא (שם פה:) "תנו רבנן, סולת שהתליעה רובה - פסולה, וחטיטין שהתליעו רובן - פסולות". 71) כלומר, ממאה חטים נתלעו ששים, ואפי' אם כל חיטה וחיטה מהששים הללו נתלעה רק במיעוטה ולא ברובה (שבאופן יחסי אין בהם רוב מתולעים). 72) שהסולת נעשתה מהחטיטים הללו, שרוב מהם מתולעים. 73) שם בברייתא: "וחטיטין שהתליעו רובן - פסולות". 74) שם בגמרא: "בעי רבי ירמיה, ברוב חיטה או ברוב סאה, תיקו". ומפרש רש"י, שהבעיא היא אם רוב החטיטין שהתליעו צריך שיהיו גם שכל חיטה וחיטה בהם תהיה רובה מתולעת, או אין צורך שכל חיטה וחיטה מהם היא רק במיעוטה מתולעת. אבל רבינו מפרש, כי זה ברור כי מספיק ליפסל אם אפילו כל חיטה וחיטה היא רק במיעוטה מתולעת, כי אין כאן ענין של ביטול ברוב אלא דין שצריך להיות מובחר, ואף כי אין כאן רוב, אין זה מן המובחר (ראה ציץ הקודש חלק ב סימן כג), וכל הבעיא היא אם צריך שרוב החטיטין יהיו מתולעים במיעוטם, או מספיק גם אם היה רק רוב חיטה אחת מתולעת, שתיעשה כל הסאה לבלתי מובחר, ונשאר הדבר בתיקו, וראה גם כסף-משנה והר המוריה כאן. 75) עד שיחזור וינפה אותה, ראה להלן ה"ב.

יב. פִּיצַד בּוּדְקִים⁷⁶ מִכְּנִיס הַגִּזְבָּר יָדוּ לְתוֹף הַסֵּלֶת, אִם עָלָה בָּהּ אֶבֶק - פְּסוּלָה⁷⁷ עַד שִׁיחֹזַר וַיִּנְפֶּה אוֹתָהּ. אֲבָל סֵלֶת חֲטִיִּים שֶׁנִּזְרְעוּ בְּבֵית הַשְּׁלֵחִין⁷⁸ או בְּבֵית הַזְּבָלִים⁷⁹ או בְּבֵית הָאֵילָן⁸⁰ או בְּאֶרֶץ שְׁלֹא נָרָה וְלֹא עֲבָדָה⁸¹ - לֹא יִבְיֵא לְכַתְחֻלָּהּ, וְאִם הִבְיֵא - פְּשָׂרָה⁸².

ארבעים יום, כשר בדיעבד, ועיין בתוספות שם פז. ד"ה מתוק. ומתוך זה שלא חילק רבינו במתוק, נראה שאין חילוק בין מתוק מחמת עצמו לבין מתוק מחמת השמש, ולא כפירש"י. ועל-כרחונו שהיתה לפניו גירסא אחרת ופירוש אחר בגמרא שם פז. וראה להלן. 50) שם במשנה "ולא מעושן וכו' ואם הביא פסול". "ורצה לומר, שאם היה לכלי ריח (רע) אותו היין (יהיה) בו (ריח הכלי) והוא הנקרא מעושן, (ויקרה) הרבה המום הזה אצלנו בינינו המערב" (רבינו בפירוש המשנה שם, לפי מה שהגיה בתו"ט ובהגהות על תו"ט, וראה למעלה הלכה א). 51) בגמרא שם פז. מקשה ממה שנאמר "אין מביאין לא מתוק ולא מבושל ולא מעושן, ואם הביא פסול", למה שנאמר שם "אין מביאין את הליסטיון, ואם הביא כשר", ומתוך "חוליא (=מתיקות) דשימשא לא מאיס, חוליא דפירי מאיס". ולדעת רש"י המדובר במתוק, אבל רבינו שלא מחלק במתוק כלל, ראה למעלה, נראה שמפרש שהמדובר במבושל שהוא ודאי, בין באש בין בשמש, וקושיית הגמרא ממבושל לליסטיון, שאף הוא מבושל בשמש (ראה להלן), ובתירוץ הגמרא שם לא גרס רבינו כנוסחא שלפנינו אלא מחלק בין נתנה בו השמש טעם בישול, או לא. 52) כן צריך להיות, וכן הוא בדפוסים ישנים. בדפוסים חדשים, בטעות: "או". 53) זהו מה שאמרו שם במשנה: "אין מביאין הליסטיון, ואם הביא כשר", שכן מפרש רבינו שם: "שנותנים אותו בכדים תחת השמש עד שישבר כמו שעושים במצרים, ושם השמש בלשון יוני, כפי דברי קצת מפרשים: יוסטן". 54) תוספתא מנחות פ"ט, וראה גם בבא בתרא זו: 55) יין תירוש שזה עתה יצא מגיתו (=מקום דריכת הענבים). 56) תוספתא שם: "אין מביאין יין פחות מבן ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וכן הוא בבבא בתרא זו. תני ר' חייא, יין מגיתו לא יביא, ואם הביא כשר, וראה סנהדרין ע. "יין מגיתו וכו' עד ארבעים יום", וראה עדיות פ"ו משנה א, ולהלן פ"ז הלכה ז. 57) שם במשנה: "ואין מביאין מן הדליות אלא מן הרגילות" (ראה להלן פ"ז הלכה ו), וכן הוא בתוספתא מנחות שם: "אין מביאין לא מן הכרמת ולא מן הדליות", וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "הדליות הגבוהות מן הארץ על ערש של קנים", וברש"י "שקורין טריילש, לפי שאינו יין יפה": וראה להלן בסוף ההלכה. 58) מקום הצמא למים, ומי הגשמים אינם מספיקים לרוותם. שם במשנה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים וכו' ואם הביא כשר". 59) כלומר, שנטוע אצל האשפתות, שם במשנה, כנ"ל. 60) שם במשנה: "ולא ממה שנזרע בנייהם, ואם הביא כשר". כלומר, "מגפנים שהיה זרוע בנייהם שהכחישו הקרקע" (תפארת ישראל). (והמדובר בורעים שאינם כלאים בכרם, ראה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יח"ט). 61) פעמיים בשנה. שם במשנה: "אין מביאין אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". ובגמרא שם פז. "תנא, כרמים העבודים פעמיים בשנה", וראה להלן פ"ז הלכה ו. 62) בכל הנזכרים למעלה, מפורש כן במשנה או בתוספתא שם, אבל בדליות ובכרמים בלתי עבודים, לא נזכר בשום מקום שאם הביא כשר, ונראה שלמד זאת רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגרגרין שנשרו במים". ופירש רש"י שם בלשון אחר, ששהו הזיתים במים. (90) שמן של זיתים. (91) בחומץ או במי מלח (רש"י כת"י פו. וראה רבינו גרשום). (92) ששפכו עליהם מים רותחים. שם במשנה: "ולא מן הכבושים ולא מן השלוקין". (93) תוספתא מנחות פ"ט וברייתא שם פו. כלומר, "שמן שיצא מן השמרים, כמו שמוציאין יין משמרי היין" (רש"י כת"י שם). (94) גם זה בתוספתא וברייתא שם, ראה למעלה הלכה א. (95) אפילו בדיעבד. שם במשנה וברייתא, ומשום "שנאמר (במדבר כה, לא) "תמימים יהיו לכם ונסכיחם", שיהיו גם הנסכים, ר"ל הסולת והשמן והיין בתכלית השלימות במיניהם" (רבינו בפי"ה"מ שם פה.). וראה גם בקרית ספר, וראה למעלה הלכה א. (96) שם במשנה פה: "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחין, לא מן מה שנורע ביניהם, ואם הביא כשר", וראה למעלה הלכה ט. (97) במשנה שם: "אין מביאין שמן אנפיקנון". ובגמרא שם פו. "תניא רבי יהודה אומר, אנפיקנון שמן זית שלא הביא שלישי". וגרס רבינו במשנה, וכן גרס ר"ת (ראה תוספות פו. ד"ה ואם הביא) "ואם הביא כשר", אבל יש גורסים "ואם הביא פסול". ראה בברייתא שם וברש"י ותוספות שם.

טו. פל המנחות והנסכים⁹⁸ פשרים מהארץ ומחוצה לארץ, מן החדש⁹⁹ ומן הישן¹⁰⁰, ובלבד שביארו מן המבכר; חוץ מן העמור¹⁰¹ ושתי הלחם¹⁰², שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל¹⁰³.

(98) משנה שם פג: "כל קרבנות הציבור והיחיד, באים מן הארץ ומחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל, וכולן אינן באין אלא מן המובחר". ומפרש רבינו כי "כל הקרבנות", הם גם מנחות וגם נסכים. ובתוספות שם (ד"ה כל) כתבו, כי המדובר גם על הזבחים, ואילו רש"י שם מפרשה רק במנחות. (99) מן התבואה החדשה שנקצרה לאחר טז ניסן. (100) כלומר, ממה שבביתו מזמן, ראה בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב. (101) ראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ג, כי "ביום שני של פסח, שהיא יום ששה עשר בניסן, מקריבין יתר על מוסף של כל יום, כבש לעולה עם עומר התנופה, והוא מנחה של ציבור". (102) ראה שם פ"ח הלכה א, כי ביום חמשים מספירת העומר והוא חג השבועות וכו' מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם. (103) שם במשנה. "דבר תורה, בעומר ושתי הלחם שלא יהיו אלא מן הארץ ומן החדש, אמר רחמנא בעומר (ויקרא כג, י) כי תבוא אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם, ונאמר בשתי הלחם (שם כג, טז"ז) עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, ונאמר עוד (שמות כג, טז) וחג הקציר ביכורי מעשיך" (רבינו בפי"ה"מ שם), וראה בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה', ובפ"ח שם הלכה ב.

(76) את הסולת, אם היא מנופה כל צרכה ואין בה קמח. (77) משנה מנחות פה. "כיצד בודק (=אם יש קמח בסולת), הגזבר מכניס ידו לתוכן, עלה בה אבק (קמח דק וגרוע, רש"י כת"י) פסולה עד שינפנה". (78) משנה שם: "אין מביאין מבית השלחין", ומפרש רבינו שם שהיא ארץ צמאה, ומתוך כך החיטים אינם מוטעמים. (79) שם במשנה: "אין מביאין מבית הזבלים". ורבינו מפרש שם, חיטה הצומחת באשפות, ואינה טעימה. (80) שם במשנה: "ולא מבית האילן" "מקום שיש בהן אילנות, והחיטים אינם מוטעמים" (רבינו בפי"ה"מ שם), "לפי שהאילנות עושים לה צל ואין התבואה גדלה יפה (רש"י שם). ועוד, שהאילנות יונקים את הקרקע ומכחישים את הזרעים (רש"י כת"י שם). (81) שם במשנה: כיצד הוא עושה, נרה שנה ראשונה, ובשנה שניה זרועה קודם לפסח שבעים יום והיא עושה סולת מרובה". "וניר הוא ההפוך, שמהפכין הארץ ומניחין אותה שנה אחת, ובשניה מהפכין אותה פעם שניה וזרעים אותה" (רבינו בפי"ה"מ שם). ובגמרא שם אמרו, אם השדה היתה עבודה אין צריך לחרוש אותה פעם שניה בשנה השניה, אבל אם לא היתה עבודה צריך גם בשנה שניה, ראה להלן פ"ז הלכה ד. (82) במשנה שם אמרו כן על המביא מבית הזבלים ומבית השלחין ומבית האילן, אבל על המביא משדה שלא נרה ולא עבדה לא מפורש במשנה שם אם בדיעבד כשר או לא. ולמד כן רבינו מלשון "כיצד הוא עושה" שאינו אלא לכתחילה, עיין כסף-משנה.

יג. חטים שלקטן מגלילי הבקר⁸³ וזרעם⁸⁴ - הרי אלו⁸⁵ ספק, אם עברה מאוסן בזריעה או עדין הן מאוסין⁸⁶. לפיכך לא יביא מהן מנחות, ואם הביא - פשר⁸⁷.

(83) מתוך הצואה של הבקר. (84) רק בזרעם יש ספק, אבל אותם החיטים הללו עצמם, אסורים למזבח, שהם מאוסים, וכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך" (מנחות ט.ט.). (85) החיטים עצמם מזריעת החיטים שלקט מגלילי הבקר. (86) מנחות שם בעיא של רמי בר חמא. אבל דברי רבינו תמוהים, כי במנחות שם לא הסתפקו אם עורם מאוסים גם לאחר הזריעה, אלא הסתפקו אולי אסורים הם מחמת שהם כחושים, מכיון שהיו במעי הבהמה. ואולי היתה לפני רבינו גירסא אחרת שם, ועיין לחם-משנה. (87) כדין כל ספק בקרבן, ראה למעלה פ"ד הלכה יב.

יד. ואלו הן השמנים הפסולין: שמן של גרגרים⁸⁸ שגשרו במים⁸⁹, או של זיתים⁹⁰ פבושין⁹¹ או שלוקים⁹², או שמן של שמרים⁹³, או שמן שריחו רע⁹⁴ - פל אלו פסולין⁹⁵. אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים או בבית השלחין או שגזרע זרע ביניהן⁹⁶, או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו, אלא עדין הם פגין⁹⁷ - פל אלו לא יביא, ואם הביא - פשר.

(88) של זיתים. (89) משנה שם פה: "אין מביאין מן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וגדושין ומבערין האש" (רבינו בפי"מ ליומא מג:). וראה בפ"ב מהל' עבודת יום הכיפורים ה"ה כי בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש, וראה גם בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"א. (17) שם במשנה: "חזן משל גפן ושל זית". (18) כרב אחא בר יעקב (שם כט:). (19) לעשות המערכה, משום שהם מובחרים שבעצים (פירוש הר"ב ד). (20) משנה, שם. והם "חריות וענפים" (המפרש, תמיד כט.). (21) צ"ל: "של חרשים" כלומר, יערות (כסף-משנה). וכן אמרו בגמרא (שם כט:): שמדובר בתאנה שאינה עושה פרי. (22) אלא במדבריות, ואינן ראויות לאכילה, ואין בזה משום ישוב ארץ ישראל (רבינו בפירוש המשניות שם). (23) שם במשנה, והם עצים שדולקין כמו נר (מפרש, תמיד שם). והרע"ב שם כתב שהוא: "עץ העושה שמן אפרסמון. ואני שמעתי שהוא האילן שקורין לו בלע"ז פיניו, ובערב צינוב"ר, ואף-על-גב דעץ מאכל הוא אין בו צורך, כמו בגפן וזית, הלכך לא אסרוהו משום ישובה של ארץ ישראל כדרך שאסרו הגפן והזית". (24) ראה בפ"ב מהל' תמידין ומוספין ה"ב: "מצוה לעלות בשני גזירים של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה וכו' וכן מוספין שני גזירים עם תמיד של בין הערביים". (25) כלומר, הגזירין שהעלו על המזבח שהיה במשכן. (26) זבחים סב, ב - כמידת מקום המערכה. ותניא (שם) "על העצים אשר על האש אשר על המזבח" (ויקרא א, ח) - "שלא יהיו עצים יוצאין מן המזבח כלום". (27) צ"ל: "גודש", שם בזבחים. סאה היא מדת יובש, ופירושו כעובי המדה הזאת כשהיא מלאה וגדושה. (28) אף כי מקום המערכה במזבח של דורות היה כ"ד אמה וארבעה טפחים על כ"ד אמה וארבעה טפחים (ראה פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ז) - לא היתה מדת הגזירין גדולה יותר, שכן נשמע ממה ששינוי בשקלים פ"ו מ"ד: "האומר הרי עלי עצים, לא יפחות משני גזירין". ובירושלמי שם נאמר כי השיעור הוא אמה (וראה בה"ר המוריה' כאן).

ד. וְכִיצַד הָיָה עוֹשִׂין²⁹ בְּרִיעַת חֲטֵי הַמְּנַחֲתוֹת³⁰ וְהַנְּסֻכִּים³¹ נֶר חֲצִי³² הַשְּׂדֵה בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה³³ וְזָרַע חֲצִי³⁴, וּבְשָׁנָה שְׁנִיָּה³⁵ נֶר הַחֲצִי שְׂדֵה בְּרִאשׁוֹנָה וְזָרַע הַחֲצִי הָאַחֵר קֹדֶם לְפֶסַח שְׁבַעִים יוֹם³⁶. וְאִם לֹא הָיְתָה הַשְּׂדֵה עֲבוּדָה - חוֹרֵשׁ וְשׁוֹנָה וְאַחֵר כֶּף זֹרַע³⁷. וּבוֹרֵר הַחֲטִים³⁸ יָפָה יָפָה, וְאַחֵר כֶּף שֶׁף אֶת הַחֲטִים³⁹ וּבוֹעֵט בְּהֵן הַרְבֵּה עַד שִׁתְּקַלְפוֹ⁴⁰.

(29) למען יהיו החטים יפות וסלתן מהודרת. משנה מנחות פה, א. וברייתא שם פה, ב. (30) הבאות בפני עצמן, והם שלש מנחות ציבור ותשע מנחות יחיד, ראה בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"א-ד. (31) כלומר, החטים של מנחת הנסכים, עיי' בפ"ב שם ה"א. וראה בה"ר המוריה' כאן. (32) כלומר, חרש כל השדה, והשאיר חצייה בניר בלבד בלי זריעה. (33) בגמרא שם אמרו, כי מדובר באופן שהשדה היתה עבודה. כלומר, חרושה לפני השנה הראשונה, והיתה בורה כולה שנה שלימה, וממילא מה שכתב כאן רבינו בשנה ראשונה - הכוונה, הראשונה לזריעה, והשניה

פָּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבואר בו דבר שאינו פסול בדיעבד לקרבן ואסור להקריבו לכתחילה.

א. לֹא כָּל דָּבָר שְׂאִינוּ פְּסוּל מִבֵּיא אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה. מִיֶּצֵד? הֲיָה חֲזֵב עוֹלָה - לֹא יָבִיא שָׁה כְּחוֹשׁ וְכָעוֹר וְיֹאמַר: הֲרִי אֵין בּוֹ מוּם. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְאָרוֹר נֹכַח לְגוֹמְרָא. אֲלֵא כֹּל שְׂבִיבֵי לְקָרְבָן - יָבִיא מִן הַמִּבְחָר³.

(2) "ויש בעדרו זכר, ונווד וזובח משחת לה". (3) ראה למעלה פ"ב ה"ח, ולהלן ה"א: "שיביא מן היפה והמשוכח ביותר שבאותו המין", וכל זה הוא מצוה מיוחדת להביא מן המובחר, אבל כדי לצאת ידי חובתו יוצא אפילו לכתחילה כבינוני, ראה בפ"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד: "מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכו' לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין מפני שדמיו מועטין ואינו חייב להביא היפה והשמן ביותר וכו' אלא יביא הבינוני".

ב. וְכֶף הָיָה עוֹשִׂין בְּזֶמֶן הַמְּקַדָּשׁ: מִבֵּיאִין אֵילִים⁴ מִמוֹאֲבָ⁵, וּמִבֵּיאִין כֶּבֶשִׁים⁶ שְׁגִבִיהֶן רַחְבִּים מִחֶבְרוֹן⁷, וּמִבֵּיאִין עֲגָלִים מִן הַשְּׂרוּן⁸, וְגוֹזְלוֹת⁹ מִהַר הַמְּלָךְ¹⁰, וּמִבֵּיאִין יַיִן מִקְּרַחֲתִין וְהַלוּטִין¹¹, וְסֹלֶת מִמְּכֻמָּשׁ וְיוֹחֲנָה¹², וּמִבֵּיאִין שְׁמֵן מִתְּקוּעֵ¹³.

(4) בני שתי שנים. (5) ברייתא מנחות פז, א. (6) בני שנה. (7) שם בברייתא: "אילים ממואב כבשים מחברון וכו', רבי יהודה אומר מביאין כבשים שגובהן כרחבן". וב'תוספות' שם גרסו "שגובהן רחבים", ופירוש הדבר (לפי רבינו ורש"י בכת"י) שגביהן רחבים. (8) שם בברייתא. (9) תורים בני יונה. (10) שם בברייתא. (11) שם פז, ב - במשנה, והגירסא שם "קדוחים ועטולין". ובפירוש המשניות לרבינו גרס "קרותים והטולין", ושם אמרו עוד: "שניה להן בית רימה ובית לבן בהר, וכפר סגא בבקעא". (12) שם פג, ב - במשנה. והגירסא שם "מכניס וזטחא", והערון (ערך זנוח) גרס "מכמס וזנוחא", ובמשנה שבמשניות הגירסא "מכמס ומזוניחא", ושם איתא עוד "ושניה להן עפריים בבקעא". (13) שם פה, ב - במשנה, תקוע, אלפא (כלומר, אלף=ראשון) לשמן, אבא שאול אומר שניה להן רגב בעבר הירדן.

ג. כֹּל הָעֲצִים¹⁴ הַחֲדָשִׁים¹⁵ כְּשֵׁרִים לְמַעְרְכָה¹⁶. וְלֹא הָיָה מִבֵּיאִין מִשָּׁל זֵית וְלֹא מִשָּׁל¹⁷ גֶּפֶן, מִשּׁוּם יָשׁוּב אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁸. וּבְאֵלוֹ הָיָה רִגְלִין¹⁹: בְּמַרְבִּיּוֹת שָׁל תְּאֵנָה²⁰ שָׁל חֲרָשִׁים²¹ שְׂאִינָן בִּישׁוּב²², וּבְשָׁל אָגוֹז וּבְשָׁל עֵץ שְׁמֵן²³. וְהַגְּזוּרִין²⁴ שְׁעֵשָׂה מִשָּׂה²⁵ - אֲמָה אֲרָפָן וְאֲמָה רַחְבִּין²⁶, וְעִבְדֵינָן מִמַּחֵק גְּדִישׁ²⁷ שָׁל סָאָה. וּכְמוֹתֵן עוֹשִׂין לְדוֹרוֹת²⁸.

(14) כלומר, רוב העצים" (המפרש, תמיד כט.), וראה להלן. (15) שלא נשתמש בהן הדיוט, ראה למעלה פ"ו ה"ב. (16) תמיד שם, במשנה: "כל העצים כשרין למערכה". "מערכה הוא צבור האש שנעשה מן העצים המסודרין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מובחרים. (ולא כתב רבינו מלאכת הזמירה, אלא דקדק וכתב מלאכות שיש להן היתר בשנה השביעית, היינו חפירה סביב השרשים, שמותרת אם נתכוין לאוקמי אילנא (פ"א מהל' שמיטה ויובל ה"ז), השקאה בבית השלחין (שם ה"ח), ועשיית עוגיות לגפנים (שם ה"ט), שכן נראה ב'ירושלמי' שבת פ"ח ה"ב, שאמרו שם לענין קידוש: "מהו לצאת ביין של שביעית, תני רבי הושעיה, יוצאין ביין של שביעית". וראה בספרי "זגנים" (סי' טו עמ' לו) שהספק היה אם יין של שביעית, שאינו עבוד כבשאר השנים, אם הוא נקרא יין מכרמים עבודים (שהרי דין קידוש תלוי בנסכים - ראה בבא-בבא צ"ז), ופשוט מברייתא של רבי הושעיה שיוצאים, הרי שכרם העבוד בשנה השביעית, הרי הוא כרם עבוד. (50) מיד אחר בצירתן (תוספתא מנחות פ"ט, וראה 'הר המוריה' כאן). (51) במשנה שם פו, ב: "ולא (היו) כונסין אותן בחצבין גדולים (שפוגמים טעם היין, רש"י כת"י) אלא בחביות קטנות", ובברייתא (שם פז). "תנא, חביות כדות לודיות ובינוניות", ומפרש רבינו שהדברים הללו באו לפרש מה שאמרו במשנה שם: "ולא היו כונסין אותן בחצבין גדולים", שהכוונה גם לגדולים וגם לבינוניים, ואם כן לא יכנסו אלא בחביות קטנות, וכסתם דברי המשנה ('הר המוריה'). ולא כמו שאמרו בתוספתא שם: "לא בחצבים גדולים ולא בחביות קטנות אלא בכדידיות בינוניות". (52) בברייתא שם לפנינו, איתא: "אין מניחין אותן שתיים אלא אחת אחת", ונראה מדברי רבינו שהוא גורס וכו' בברייתא כלשון שהזכיר, והוא מפרש שמניחים שלש חביות זו על גב זו, והאמצעית היא המשובחת ששמור יינה יותר" (לחם-משנה). (53) משנה, שם פו, ב. (54) שם במשנה. קמחין הם הגרגרים העולים על פני היין ודומים לגרגרי חיטה. ובלשון ערבית קורין אותם קמחין (פירוש המשנה, שם). (55) מהיין הנמצא סמוך לתחתיתה של החבית. (56) שם במשנה. (57) משנה, שם. כלומר, אינו לוקח אלא מן השליש האמצעי ששם הוא מובחר, מפני שהוא רחוק מהקמחין שלמעלה ומהשמרים שבשוליים. (58) משנה, שם. כלומר, שם ברז באמצע החבית ומוציא היין. ואינו מוציא אלא חצי השליש האמצעי שלמעלה מהברז, ולא מהשליש העליון שיש בו קמחים, וראה להלן ה"ז. (59) במשנה שם ליתא, וזה נלמד מהברייתא שם לפי נוסחת רבינו, ראה למעלה.

ז. הִיָּה הַגִּזְבָּר יוֹשֵׁב⁶⁰ וְהֵיָּין יוֹצֵא מִן הַנֶּקֶב שֶׁבְּצַד הַחֲבִית, בְּיָן שְׂוִיָּאָה שְׁנַי הַשְּׂמֵרִים מִתְחִיל לְצַאת - פּוֹסֵק וְאֵינוֹ לּוֹקֵחַ. וּמֵאֵימֵתִי מֵבִיא? מֵאַחַר אַרְבָּעִים יוֹם לְדְרִיכָתָו⁶¹ עַד שְׁתֵּי שָׁנִים⁶² או יֵתֵר מֵעֶט⁶³. וְאִם הֵבִיא יָיִן יִשָּׁן מִפְּמָה שָׁנִים - הֵרִי זֶה פְּשָׁרָו⁶⁴. וְהוּא שְׁלֵא יִפְסֵד טַעְמוֹ⁶⁵.

(60) שם פז, א - במשנה. (61) תוספתא מנחות פ"ט: "אין מביאין יין פחות מבין ארבעים יום, ואם הביא מגתו כשר", וראה בבא-בבא צ"ז, ב. וסנהדרין ע, א. ועדיות פ"ו מ"א, וראה למעלה פ"ו ה"ט. (62) משנה, מנחות פו, ב: "אין מביאין יין, דברי רבי. וחכמים מכשירין". ופסק רבינו

לחרישה, וכדעת רש"י שם. וראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (34) השני. נמצא שזריעה זו היתה במקום שנחרש פעמיים. (35) כלומר, שניה לזריעה ושלישית לחרישה, כדלעיל. (36) שם במשנה, וברייתא. והוא ביום ה' בשבט "שכבר יש כח לחמה שזורחת עליה" (רש"י ורבינו גרשום). (37) שם. (38) ברייתא, שם. (39) משנה שם עו, א - כדעת תנא-קמא. "ושיפה הוא גזור מן יושפך ראש, ועניינו שיכו החיטה בידיים בכח עד שמעביר מעליה העפר" (פירוש המשנה, שם). (40) שם במשנה: "כל המנחות טעונות וכו' שיפה ובעיטה בחיטין", ובעיטה שדורסין אותה ברגל עד שהיא נשברת" (פירוש המשנה, שם).

ה. כָּל הַחֲטִיִּים שֶׁל מְנַחֹת טְעוֹנוֹת שֶׁלֹּשׁ מְאוֹת שִׁיפָה וְחֲמֵשׁ מְאוֹת בְּעִיטָה⁴¹. שֶׁף אַחַת וּבֹעֵט שְׁתֵּים, שֶׁף שְׁתֵּים וּבֹעֵט שְׁלֹשׁ⁴². גִּמְצָאוּ שֶׁלֹּשׁ שִׁיפּוֹת וְחֲמֵשׁ בְּעִיטוֹת. וְחֹזֵר חֲלִילָה⁴³, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ שֶׁלֹּשׁ מְאוֹת שִׁיפָה וְחֲמֵשׁ מְאוֹת בְּעִיטָה, פְּדֵי שִׁימְקִלְפוֹ הַרְבֵּה. וְחֹשֵׁב הַהוֹבָאָה וְהַהוֹלָכָה בְּשִׁיפָה אַחַת לְהַחְמִיר⁴⁴. וְאַחַר כֵּן טוֹחֵן וּמְרַקֵּד יָפָה יָפָה⁴⁵.

(41) שם במשנה. (42) ברייתא, שם. (43) ראה רש"י שם. (44) שם: "בעי רב ירמיה, אמטויי ואתויי חד, או דילמא אמטויי ואתויי תרי, מאי. תיקו". ופירש רש"י: "הא דקתני שף אחת, היינו אמטויי ואתויי, דמה שמולין ומביא בידו חשיב שיפה אחת, או דילמא להולכה לחודא קרי חד שיפה, וכן נמי הבאה לחוד אחשיב שיפה". ומכיון שבעיא זו לא נפשטה, יש להחמיר ולחשוב ההולכה וההובאה לשיפה אחת. (45) בעומר, אמרו חכמים (שם עו: במשנה) שהיה מנופה בשלש-עשרה נפה. ובשתי הלחם, אמרו (שם) שהיה מנופה בשתיים-עשרה, ולחם הפנים באחת-עשרה, ואילו בשאר המנחות לא נתנו חכמים שיעור, ולכן כתב רבינו ומרקד יפה יפה, בלי נתינת שיעור.

ו. הֵיָּין⁴⁶ - מֵבִיא עֲנָבִים מִן הַרְגֵּלִיּוֹת⁴⁷, מִן הַכֶּרְמִים הָעֵבוֹדִים⁴⁸ פְּעָמִים בְּשָׁנָה⁴⁹, וְדוֹרְף⁵⁰. וְכוֹנְסִין אוֹתוֹ בְּחֲבִיּוֹת קְטָנוֹת⁵¹. וְאֵין מְנִיחִין אוֹתָן אַחַת אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים שְׁתֵּים, אֶלְא שֶׁלֹּשׁ שֶׁלֹּשׁ⁵². וְאֵינוֹ מְמַלֵּא אֶת הַחֲבִית עַד פִּיָּה, פְּדֵי שִׁיפָה רִיחוֹ נוֹדֵף⁵³. וְאֵינוֹ מְבִיא לֹא מִפִּי הַחֲבִית, מִפְּנֵי הַקְּמַחִין הָעוֹלָה עַל פְּנֵי הַיָּיִן⁵⁴; וְלֹא מִשׁוֹלֵיָהּ⁵⁵, מִפְּנֵי⁵⁶ הַשְּׂמֵרִים; אֶלְא מִשְׁלִישָׁהּ⁵⁷ וּמֵאֲמָצְעָהּ⁵⁸ שֶׁל אֲמָצְעִית⁵⁹.

(46) כלומר, כיצד היו עושים היין לנסכים. ומקור כל הלכה זו במנחות פו, ב - במשנה. (47) "הסמוכות לארץ כשאר הכרמים" (פירוש המשנה) שאינן דלויות (= מוגבהות מן הארץ). וראה למעלה פ"ו ה"ט. (48) משנה, שם: "ואין מביאין וכו' אלא מן הרגילות ומן הכרמים העבודים". (49) בגמרא שם פז, א - תנא כרמים העבודים פעמים בשנה, "ועבודת הכרמים היא החפירה סביבות השרשים כמין גומות ולהשקותן ולהפך אותה העפר כולה כדי שיכנס בהן המים והאוויר" (פירוש המשנה, שם) והענבים האלו הם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) משנה, שם. ובגמרא שם אמרו: "יכול יהא זך כתיב פסול למנחות, תלמוד-לומר (שמות כט, מ) ועשרון סולת בלול בשמן כתיב, אם כן מה תלמוד-לומר למאור, אלא מפני החסכון, מאי חסכון? אמר רבי אלעזר, התורה חסה על ממונו של ישראל", ומפרש רש"י שם, שאילו היה צריך לחזור גם במנחות אחר זך וכתיב, כמו במנורה, היו מפסידים שהיו לוקחים אותו ביוקר (רש"י, שם). 76) שהוא השמן הנקי והמובחר ביותר (במשנה, שם). וראה להלן ה"י. 77) דרגה פחותה יותר. 78) שהוא הראשון שבשני. 79) בניקונם, לענין מובחר במנחות, אם אין לו מן הראשון המובחר ביותר, ויש לו שמן משני המינים האלו - יביא מאיזה שירצה, אבל לענין מנורה אינם שוים, ראה בהלכה הסמוכה. 80) דרגה שלישית. 81) שהוא השני שבשני. 82) שהוא הראשון שבשלישי. 83) שם במשנה. 84) דרגה רביעית. 85) שהוא השלישי שבשני. 86) שהוא השני שבשלישי. 87) גם זה שם. 88) שהוא השלישי שבשלישי. 89) גם זה שם.

י. אין פשר למנורה אלא ראשון⁹⁰ ורביעי⁹¹ ושביעי⁹² בלבד; שנאמר: כתיב למאור - אין פשר למנורה אלא היוצא מן הפתוש בלבד⁹³. אכל למנחות פלן פשרין⁹⁴.

90) שבראשון. 91) שהוא ראשון שבשני. 92) שהוא ראשון שבשלישי. שם במשנה. כי כל אלו, שלושת השמנים, נעשו עלידי כתישה (למעלה ה"ח), מה שאין כן ביתר השמנים. 93) כרבי יהודה, בכרייתא שם פו, ב. 94) ראה למעלה ה"ט.

יא. ומאחר שפלן פשרין למנחות, למה נמנו? פדי לידע יפה שאין למעלה ממנו, והשנה, והפחות. שהרצה לזפות עצמו - זכך יצרו הרע וינחית ידו ויביא קרבנו מן היפה, המושבח ביותר שבאותו המין⁹⁵ שייבא ממנו. הרי נאמר בתורה: והכל הביא גם הוא מבכרות צאנו ומחלבהן, וישע יי אל הכל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב⁹⁶. אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ושיבתו. האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשלהנו. פסה ערם - יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר: כל חלב ליי וגומר.

95) ראה בפט"ז מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, וראה למעלה ה"א מה שכתבנו שם. 96) "הם דברי רבינו, ראויים אליו" (כספ-משנה).

סלקו להו הלכות אסורי המזבח

~ יום חמישי י"ג תשרי ~

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה,

כחכמים המכשירים לכתחילה, ולא כרבי האוסר לכתחילה (כספ-משנה). 63) כל זמן שאין חשש שנפסד טעמו, ראה להלן. 64) תוספתא מנחות פ"ט, לדעת רבי המחמיר, וכל-שכן לדעת חכמים המקילים. אבל מה שנראה מדברי רבינו שלכתחילה לא יביא, אין לכך מקור מן התוספתא הנ"ל, שהיא לדעת רבי, ואילו רבינו פסק כחכמים (ראה למעלה). וצריך לומר שלמד כן מן הסברא, שלא התיירו חכמים אלא ביין ישן, אבל יין ישן מכמה שנים, הוא ישן נושן, ובוה לא מצאנו היתר לכתחילה בדברי חכמים, ועי' כספ-משנה. 65) פשוט הוא נלמד מיינ מעושן ומבושל שנשתנה טעמו ופסולים, כמפורש למעלה פ"ו ה"ט (כספ-משנה).

ח. תשעה מינין בשמן⁶⁶ מפני שנוי מעשיו⁶⁷. כיצד? זית שגרגרו⁶⁸ בראש הזית ובררו אחת אחת וכתשו ונתנו לסל⁶⁹ - השמן שייצא ממנו הוא הראשון. חזר אחר כך וטענו בקורה⁷⁰ - השמן שייצא ממנו הוא השני. ואם חזר אחר שטענו וטחנו⁷¹ וטענו שניה⁷² - השמן שייצא ממנו הוא השלישי. זיתים שמסקן פלן⁷³ בערבוביאה והעלן⁷⁴ לגג, וחזר וברר גרגר גרגר וכתשו ונתנו לסל - השמן שייצא ממנו הוא הרביעי. ואם טענו בקורה אחר כך - השמן שייצא הוא החמישי. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שייצא הוא הששי. זיתים שמסקן וטענו בתוך הבית עד שילקו והעלן ונגבן, ואחר כך כתש ונתן לסל - השמן שייצא הוא השביעי. חזר וטען בקורה - השמן שייצא הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם שניה - השמן שייצא הוא התשיעי.

66) משנה, שם פו, א. וכן הוא ב'ספרא' פ' אמור פי"ג ה"ב-ה. 67) מעשי עשיית השמן, שהיו בשלש פעמים ובאופנים שונים, אבל לקיטת הזיתים היתה פעם אחת בשנה, ולא כפירוש רש"י שהיו שלש פעמים בשנה, ראה ב'תוספות' שם (לחם-משנה). 68) היינו שליקט גרגרים אותם שנתבשלו היטב בראש הזית או שעשה סימן במתבשלים ראשונה עד שיהיו מבושלים היטב, ואחר-כך תולשן מהאילן, ושאר הזיתים לוקט מיד אחר כן (וראה בלחם-משנה ו'ה המוריה'). 69) שיוזב השמן מנקביו. 70) כלומר, מניח על הזיתים הכתושים שבסל קורת בית הבר, ומתוך הכובד יוצא שמן נוסף, וכחכמים במשנה שם, החולקים על רבי יהודה האומר כי מניחים אבנים, אבל לא הקורה, שמתוך כובד הקורה יוצאים גם שמרים ומתערבים עם השמן, וראה רש"י שם. 71) בריחים, ראה ברייתא שם. 72) בקורת בית הבר. 73) אחר שגמר לגרגר בראש הזית. 74) לראש הגג, במשנה שם.

ט. אף על פי שפלן פשרין למנחות⁷⁵, הראשון אין למעלה ממנו⁷⁶. ואחריו⁷⁷ השני והרביעי⁷⁸, ושניהן שוין⁷⁹. ואחריהם⁸⁰ השלישי והחמישי⁸¹ והשביעי⁸², ושלישתן שוין⁸³. ואחריהם⁸⁴ הששי⁸⁵ והשמיני⁸⁶, ושניהם שוין⁸⁷. והתשיעי⁸⁸ אין למטה ממנו⁸⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי מנה אותם להלן לחוד, אלא הכוונה לתורה שנקראת שלמים.

ג. ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד, והם: הפסח, והבכור, והמעשר.⁸

(8 מעשר בהמה.

ד. כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות הצבור שלמים, חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה בעצרת,⁹ והם הנקראים זבחי שלמי צבור.¹⁰ ואין הצבור מקריבין אשם לעולם¹¹ ולא עוף.¹²

(9 כלומר, מנחת שתי הלחם, הקריבה בחג השבועות, כמו שנאמר (ויקרא כג, יז"ט) "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים וגו' והקרבתם על הלחם וגו' ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים", ונקראו "לחם תנופה" משום שנאמר (שם, כ) "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' וגו'". (10 בזבחים נד: במשנה "זבחי שלמי צבור ואשמות". (11 שכל האשמות הכתובים בתורה נאמרו אצל יחיד, וכן מפורש בתמורה יד. "אשם ביחיד איתה, בצבור ליתה". (12 כלומר, אף קרבן עוף אין הצבור מקריבים. ומקור הדברים בתמורה שם, בזבחים ד. ומנחות ה. ובספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ו למדו זאת ממה שנאמר בויקרא (א, יד) "ואם מן העוף קרבנו" - "קרבנו (=בלשון יחיד), היחיד מביא עוף ואין הציבור מביא עוף".

ה. קרבנות הצבור הם: שני תמידין¹³ של כל יום, ומוספי שבתות וראשי חודשים והמועדות,¹⁴ ושעיר חטאת של יום הכפורים.¹⁵ וכן אם שגגו בית דין¹⁶ והורו בעבודה זרה - מביא כל שכבט ושכבט פר ושעיר. הפר עולה, והשעיר חטאת. ואלו השעירים הם הנקראים שעירי עבודה זרה. ואם שגגו והורו בשאר המצות - מביאין פר לחטאת, והוא הנקרא פר העולם דקר של צבור.

(13 כבש לעולת התמיד של שחרית וכבש לעולת התמיד של בין הערביים. (14 פסח, עצרת [=שבועות], סוכות, שמיני עצרת, ראש השנה ויום הכיפורים. (15 והוא שעיר הפנימי הנשרף, בן זוגו של שעיר המשתלח. אבל השעיר החיצוני הנאכל, הוא בכלל מוספי המועדות, וכמו כן איל העם שבא ביום הכיפורים, הוא בכלל המוסף. (16 בית דין הגדול.

ו. קרבנות היחיד הם: הבכור והמעשר¹⁷ והפסח. והתגיגה, והיא שלמים. והראיה, והיא עולות. וקרבת הגר¹⁸. והוא עולה מן הבקמה; או שני בני יונה או שתי תורים, ושניהן עולה¹⁹; או שתי בקמות, אחת עולה ואחת שלמים²⁰. והנודר²¹ או המתנדב²² עולה או שלמים. ושלמים הבאין עם

ושלש עשרה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לעשות העולה כמעשה הכתובים על הסדר. (ב) שלא לאכל בשר עולה. (ג) סדר חטאת. (ד) שלא לאכל מבשר חטאת הפנימית. (ה) שלא יבדיל בחטאת העוף. (ו) סדר האשם. (ז) שיאכלו הפהנים בשר קדשי קדשים במקדש. (ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה. (ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים. (י) סדר השלמים. (יא) שלא לאכל בשר קדשים קדם וריקת דמים. (יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשה הכתובים בתורה. (יג) שלא ישם שמן על מנחת חוטא. (יד) שלא יתן עליה לבונה. (טו) שלא תאכל מנחת פהן. (טז) שלא תאפה מנחת חמץ. (יז) שיאכלו הפהנים שני מנחות. (יח) שיביא אדם כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון. (יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן. (כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה. (כא) להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה. (כב) שלא לשחט קרבנות חוץ לעזרה. (כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1 יבואר בו כי קרבנות מנפש חיה באים מחמשה מינים, ושקרבנות ציבור ויחיד הם ארבעה מינים.

א. כל הקרבנות של מיני נפש חיה באין מחמשה מינין בלבד²: מן הנקרא, ומן הכבשים, ומן העזים, ומן התורים³, ומן בני היונה⁴.

(2 הם דברים פשוטים ומבוארים בפסוקי התורה. וכן כתב בהקדמה למשניות סדר קדשים. (3 מין ממיני היונים. ואינם כשרים אלא אם הם גדולים (פרק ג מהלכות איסורי המזבח הלכה ב). (4 נקראו "בני היונה", לפי שאינם כשרים אלא בהיותם קטנים.

ב. וכל הקרבנות⁵, בין של צבור בין של יחיד, ארבעה מינין⁶: עולה, וחטאת, ואשם, ושלמים⁷.

(5 מנפש חיה. (6 שנאמר (ויקרא ז, לז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים". הרי ארבעה מיני קרבנות של נפש חיה שהם לדורות, פרט למנחה שהיא סולת ומילואים שלא היו אלא לשעה (פירוש המשנה לזבחים פרק ה משנה ח). (7 בהקדמה לסדר קדשים שם כתב רבינו וזה לשונו: "החטאת והאשם והעולה והשלמים או הדומה לשלמים", ובפירוש המשנה שם ביאר דבריו וזה לשונו: "מה שאמרנו בתחילת דברינו במסכת הזאת שלמים או הדומים להם, לא הייתה כוונתנו אלא על אלה השלושה קרבנות רצונו לומר הבכור, והמעשר והפסח לפי שהן דומין לשלמים וכו', וכאן אי אפשר לומר שבכור ומעשר ופסח הם בכלל שלמים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואחר ישחט את העולה". (28) זב וזבה שמביאין ביום השמיני לטהרתם. (29) שמביאה ביום הארבעים ואחד לזכר, וביום השמונים ואחד לנקבה. (30) זב וזבה מביאים כל אחד מהן: שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת, ויולדת מביאה כבש אחד לעולה וכן יונה או תור לחטאת, ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחת לחטאת. (31) קרבן חטאת, שנאמר "ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא". (32) שנאמר "ואם נפש כי תחטא וגו' ולא ידע ואשם ונשא עונו וגו' והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם". (33) "מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בוודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו". (34) ואלו הן: על שפחה חרופה ועל הגזל ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה". (35) "שהרי אינו בא משום ספק". (36) שנאמר "בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה".

ז. פל קרבנות היחיד³⁷ חזב באחרייתו ובאחרייתו נספיהן, חוץ מן הנדבה³⁸. וכל קרבנות הצבור³⁹ אינן חזבין באחרייתו ולא באחרייתו נספיהן⁴⁰. ואם קרב⁴¹ הנדבה - חזבין באחרייתו נספיהם. וקרפן יחיד⁴² שקבוע לו זמן - הרי הוא כקרפן צבור, ואינו חזב באחרייתו⁴³.

(37) שלא קבוע להם זמן. (38) הרי זו עולה או שלמים. (39) והם הקרבנות שקבוע להם זמן. (40) ש"עבר זמנו - בטל קרבנו". (41) גמרא בתמורה שם. לפי שזמן הנסכים אינו עובר, ומביא אדם נסכיו לאחר זמן. (42) כגון קרבן פסח או פר ואיל של יום הכיפורים. (43) שהרי קבוע להם זמן.

ח. פל עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים בלבד⁴⁴. והיא באה מן הפכשים ומן העזים⁴⁵ ומן הפקרא⁴⁶, בין גדולים בין קטנים⁴⁷. ומן התורים ובני יונה⁴⁸, ואחד בהן הזכר והנקבה⁴⁹.

(44) שנאמר (ויקרא א, ג) "אם עולה קרבנו וגו' זכר תמים יקריבנו". וכן נאמר (שם א, י) "זכר תמים יקריבנו". (45) שנאמר (שם) "ואם מן הצאן קרבנו מן הכבשים או מן העזים לעולה וגו'". (46) שנאמר (שם, ג) "אם עולה קרבנו וגו'". (47) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייולד והיה שבעת ימים תחת אמו וביום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". (48) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו". וראה בפרק ג מהלכות איסורי מזבח הלכה ב, כי תורים קטנים ובני יונה גדולים - פסולין. (49) שנאמר (שם כב, יח"ט) "איש איש וגו' אשר יקריבו לה' לעולה לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים", הרי ציינה התורה "תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים" ומזה למדו (תמורה יד. ל. מנחות ו. כה. קדושין כד:) כי יש "תמות וזכרות בבמה, ואין תמות וזכרות בעופות".

הלחם, הם הנקראים תודה²³. וכן קרבנות הנזיר²⁴, והן עולה וחטאת ושלמים²⁵. וקרפנות מצרע²⁶, והן חטאת ואשם ועולה²⁷. וקרפנות זבים²⁸ ויולדות²⁹, והן חטאת ועולה³⁰. וקרפן השוגג במצות לא תעשה שיש בה פרת, והוא חטאת³¹. ואם נסתפק לו אם עשה או לא עשה אותו החטא - מביא אשם³², והוא הנקרא אשם תלו³³. ויש עבדות שמביא עליהן אשם³⁴, והוא הנקרא אשם ודאי³⁵. וכן איל העולה ופר החטאת שמקריב בהן גדול משלו ביום הכפורים³⁶ - הרי הן קרבן יחיד. ופר זה הוא הנקרא פר יום הכפורים. וכל אלו הקרבנות מפרשין הן בתורה, וכל אחד מהן יתבאר דיניו במקומו.

(17) מעשר בהמה. (18) ראה בפרק י"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה ד"ה, שאם ירצה הגוי להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, צריך מילה, טבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגרי יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם שנאמר (שמות כד, ה) "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו וזבחים שלמים לה' פרים" - אף גר כן (שחוף ממילה וטבילה צריך גם קרבן - כישראל). (19) בברייתא כריתות ח: אמרו שאף על פי שהושווה גר לישראל, ובישראל נאמר שהביאו גם עולה וגם שלמים, - לא הושווה כי אם במקצת, ולא לכל הקרבנות, אלא שמביא רק עולות, לפי שנאמר בו (במדבר שם, יד) "ועשה אשה ריח ניחוח לה" - "איהוה דבר שכולו לה' הוי אומר עולת העוף", שהרי בעולת בהמה, הכהנים נהנים מהעור, מה שאין כן בעוף, ואמרינן שם בגמרא "כל הקינין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה, כאן (בגר) שתיהן עולות, הביא חובתו מן הבהמה (עולה אחת) - יצא". (20) בכריתות שם: "הביא חובתו מן הבהמה יצא, עולה ושלמים יצא, מנחה ושלמים לא יצא", וכתב רש"י שם: "עולה ושלמים לאו דווקא (שהרי יוצא בעולה לבד) אלא משום דבעי למיתני מנחה ושלמים לא יצא". ובהשמטות והידושים משיטה מקובצת שם אות יט כתב, שיש לפרש דעולה ושלמים מיירי בעולת העוף, שדווקא מנחה ושלמים לא יצא, שאינו מין זבח. אבל רבינו הרי כתב מפורש "שתי בהמות". ויש אומרים, שכיוון שהפריש עולה ושלמים אינו יוצא עד שיקריב שתיהן. (21) הוא האומר: "הרי עלי". (22) הוא האומר: "הרי זו". (23) ויקרא ז, יא - יג "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו' על זבח תודת שלמיו". (24) שמביא ביום מלאת ימי נזרו. (25) שנאמר (שם, יד) והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת ואיל אחד תמים לשלמים". (26) שמביא ביום השמיני לטהרתו. (27) כמו שנאמר (שם, י - יט): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה וגו' את הכבש האחד וגו' לאשם וגו' ועשה הכהן את החטאת וגו'".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"ומיום השמיני והלאה יירצה". (64) פרה פרק א משנה ג: "כבשים בני שנה", ולא יותר משנה. (65) שם במשנה. כלומר, שנה שלו ולא שנה של עולם הנגמרת בתשרי, שנאמר (שם יב, ו) "כשב בן שנתו" ודרשו (נדה מז:): "שנתו שלו ולא שנה של מנין העולם". (66) וכשר עד שיעברו עליו שלושה עשר חודש. ומקור הדברים בתוספתא פרה פרק א בדעת חכמים ש"כבשים בני שנה האמורים בתורה - מאחד בניסן לאחד בניסן, מתשעה באב לתשעה באב, ונתעברה שנה נתעברה לו". (67) בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים, שנאמר (במדבר ח, ח) ופר שני ("שני" זה מיותר, והוא מתפרש: בן שתיים) בן בקר תקח לחטאת, וחכמים אומרים אף בני שלוש, רבי מאיר אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים, אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד", וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "הלכה חכמים והיות הזקנים מן הבהמות מתועבים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו עניינו קרוב ממום רצונו לומר הזקן ותש כח". וסובר רבינו שלא בא ר' מאיר לחלוק על דברי חכמים, אלא לפרש דבריהם, שמה שאמרו "אף בני שלוש", אין הכוונה שיותר משלוש פסולים, אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד, ומה שכתב רבינו בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו, שהזקן אינו כשר לעבודה, היינו בזקן שתשש כחו, וזקן זה פסול (משנה) למלך בהלכות איסורי מזבח שם ובפרק א מהלכות פרה אדומה הלכה א).

יב. אף על פי שפול הקרבנות כשרין מיום השמיני והלאה - אין מקריבין לכתחלה אלא מיום שלשים והלאה.⁶⁸ חוץ מן הבכור⁶⁹ ומן הפסח ומן המעשר⁷⁰, שאם רצה להקריבן בשמיני לכתחלה - מקריב.

(68) בפרה שם משנה ד: "כשרין מיום ל' והלאה, ואף ביום ל' ואם הקריבם ביום שמיני כשרים". וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ואמר אם הקריבם ביום השמיני יצא זה לשון התורה (ויקרא כב, כז) "ומיום השמיני והלאה יירצה" ואמר בבכור (שמות כב, כט) "ביום השמיני תתנו ל'", ואמרו: אמו אמו לגזירה שווה, מה אמו האמור בבכור כשר לשמיני עצמו אף אמו האמור כאן כשר לשמיני עצמו, וזה שהתיר הקרבנו בדיעבד, אבל לכתחילה לא תקרב אלא מיום שלשים, כאמרו: "והלאה יירצה". (69) שם במשנה. שלא נאמר בו "והלאה", אלא "ביום השמיני תתנו ל'", להורות שיותר לכתחילה ביום השמיני. (70) "שנשתו לבכור לענין מתן דמים בחמישי מזבחים". ובמשנה שם נזכרו גם נדרים ונדבות שמקריבם לכתחילה ביום השמיני, וצריך עיון, למה השמיטם רבינו.

יג. שעות מוזנין לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת או פחתו שעה⁷² - פסולין. כיצד? קרובן שמצותו להיות בן שנה⁷³, אם הוסיף על השנה שעה אחת - נפסל. אפילו היה בן שנה בשעת שחיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה - נפסל⁷⁴, עד שיהיה בן שנה עד שעת זריקה. וכן בכל הזבחים.

ט. החטאת פאה מחמשת המינים⁵⁰ האלו, מן הזקרים ומן הנקבות⁵¹, מן הגדולים ומן הקטנים⁵².

(50) מן הבקר, מן הכבשים, מן העזים, מן התורים ומן בני היונה. כלומר, יש חטאת הקריבה ממין זה, ויש הקריבה ממין זה וכו'. בכהן משיח נאמר פר (שם ד, ג): "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר וגו' לחטאת", וכמו כן נאמר בהעלם דבר של צבור (שם, יגיד) "ונעלם דבר מעיני הקהל וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת", ובנשיא נאמר שעיר עזים (שם, כב-כג): "אשר נשיא יחטא וגו' בשגגה וגו' והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". ובשגגת הדיוט - כבשה, שנאמר (שם, לב) "ואם כבש יביא קרבנו לחטאת נקבה תמימה יביאנה", ובקרבת עולה ויורד נאמר (שם ה, ז) "שתי תורים או שני בני יונה לה' אחד לחטאת ואחד לעולה". (51) בנשיא נאמר (שם ד, כג) "שעיר עזים זכר תמים", בכהן משיח (שם, ג) והעלם דבר של צבור (שם שם, יד) נאמר "פר בן בקר", ובשגגת הדיוט נאמר (שם, לב) "נקבה תמימה". (52) פר ושעיר הם גדולים, בני שתיים, וכבשה היא קטנה, בת שנה.

י. האשם אינו פא אלא מזקרי כבשים בלבד⁵³. יש אשם פא מגדולי מין זה⁵⁴, ויש אשם פא מן הקטנים⁵⁵.

(53) כן נאמר שם ה, טו-יח, כה "איל תמים", וכן נאמר בנוזר (במדבר ו, יב) "והביא כבש בן שנתו לאשם". (54) האשמות שבספר ויקרא (שם) הם אילים, בני שנתיים. (55) אשם של נזיר שבספר במדבר (שם) הוא כבש בן שנתו.

יא. השלמים פאים מן הכבשים⁵⁶ ומן העזים⁵⁷ ומן הבקר⁵⁸, מזקרים ומנקבות⁵⁹, מן הגדולים ומן הקטנים⁶⁰. ואין העוף פא שלמים⁶¹. הקטנים⁶² הם מין שמתנת מים⁶³ עד שנה⁶⁴ תמימה מיום ליום⁶⁵. אם נתעברה שנה - נתעברה לו⁶⁶. והגדולים: בפקר - עד שלש שנים שלמות מיום ליום, ובצאן - עד שתי שנים שלמות מיום ליום. יותר על זה - הרי הוא זקן, ואין מקריבין אותו⁶⁷.

(56) שנאמר (ויקרא ג, וז) "ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים וגו' אם כשב הוא מקריב את קרבנו". (57) שנאמר (שם, יב) "ואם עז קרבנו". (58) שנאמר (שם, א) "ואם זבח שלמים קרבנו, אם מן הבקר הוא מקריב". (59) שנאמר (שם ג, א-ו) "ואם זבח שלמים קרבנו וגו' אם זכר אם נקבה וגו', ואם מן הצאן קרבנו וגו' זכר או נקבה". (60) שנאמר (שם כב, כז) "שור או כשב או עז כי ייוולד והיה שבעת ימים תחת אמו, ומיום השמיני והלאה יירצה לקרבן אשה לה". וגם "כשב" (הנאמר שם ג, ז) הוא בן שנה (להלן שם) ו"מן הבקר" (הנאמר שם ג, א) הוא מן הגדולים. (61) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה", ודרשו בספרא (שם דבורא דנדבה פרשה ו הלכה ב) "העוף עולה, עולה, ואין העוף שלמים". (62) שבכל הקרבנות, והם כבש וכבשה שבצאן, ועגל שבבקר. (63) שנאמר (שם כב, כז)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העלם דבר של צבור בשאר המצוות (חוץ מעבודה זרה). (85) כל זה מפורש בפסוקי התורה. (86) שנאמר (ויקרא ד, כז, כח, לב) "ואם נפש אחת תחטא וגו' והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא וגו', ואם כבש יביא קרבנו לחטאת, נקבה תמימה יביאנה", וכמו כן אצל עולה ויורד (שם ה, ו) "והביא וגו' נקבה מן הצאן כשבה או שעירת עזים לחטאת". (87) משנה זבחים נג. "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, כב) "כל זכר בכהנים יאכל אותה". ואף שעירת עבודה זרה של יחיד (במדבר טו, כז) בכלל זה, ודלא כדעת רבינו נסים שהביא הראב"ד להלן הלכה טז. (88) שלא נאמר אלא "כשבה או שעירת עזים לחטאת", כנ"ל. (89) שאינן דומות לשאר חטאות היחיד. (90) כלומר, אינה באה אלא מן העזים, ולא מן הכבשים כשאר חטאות, ובא זכר ולא נקבה, שנאמר (ויקרא ד, כג) "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים". (91) ככל החטאות החיצוניות. (92) ולא כשאר חטאות, שנאמר (שם ג, ג) "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת". (93) כדין חטאות הפנימיות, שנאמר (שם, יב) "והוציא את כל הפר מחוץ למחנה וגו' ושרף אותו וגו'". (94) כלומר, גם זה אינן כשאר החטאות, שנאמר (שם טז, ג) "בזאת יבוא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת". וכמו כן אינן נאכל כשאר חטאות, אלא נשרף כחטאות הפנימיות, שנאמר (שם, כז) "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'".

טז. **כָּל חַטָּאוֹת שֶׁל צִבּוּר נֶאֱכָלוֹת**⁹⁵, חוץ מִשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחֶבְרוּ מִשְׁתַּלַּח⁹⁶, וְכֵן שְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה⁹⁷ וּפְרֵי הָעֵלָם⁹⁸. וּפְרֵי הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת⁹⁹ וּפְרֵי הָעֵלָם נִקְרָאִים פְּרִים הַנְּשַׂרְפִּין, וּשְׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה נִקְרָאִים שְׁעִירֵי הַנְּשַׂרְפִּים. הֵא לְמִדַּת, שֶׁחֶמֶשׁ חַטָּאוֹת הֵם הַנְּשַׂרְפוֹת, שְׁתֵּים לִיְחִיד¹⁰⁰ וְשֵׁשׁ לְצִבּוּר¹⁰¹.

(95) כן הוא בזבחים נב: נג. במשנה: חטאות הצבור והיחיד וכו' ונאכלין כו' לזכרי כהונה". (96) שהוא נשרף, שנאמר (שם) "ואת שעיר החטאת וגו' יוציא אל מחוץ למחנה ושרפו באש וגו'". (97) שאם הורו בית-הדין הגדול בשגגה להתיר עבודה זרה ושגגו העם בהוראתן ועשו העם וכו' ואחר כך נודע חטאתן חייבין כל שבט ושבט להביא שעיר לחטאת ופר לעולה (במדבר טו, כד). ואף על פי שלא מפורש שם שדינם בשריפה, למדו זאת בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרו ו הלכה י) ממה שנאמר (ויקרא ד, כא) "חטאת הקהל הוא" - בניין אב לכל חטאות הקהל שישרפו". ובזבחים לט: למדו מן הפסוק "כאשר עשה לפר החטאת", ששעירי עבודה זרה צריכים הזאות בפנים. (98) פר העלם דבר של צבור, שאם שגגו בית-דין בשאר כריתות, מביא כל שבט ושבט פר לחטאת, והוא נשרף, שנאמר (שם, יג-כא) "ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו' והוציא את הפר אל מחוץ למחנה ושרף אותו". (99) הוא פר כהן משיח, ראה למעלה הלכה טו. (100) פר כהן משיח,

(71) כגון שנולד בארבעה עשר בניסן בשעה התשיעית, הוא כשר עד שעה זו, ומכאן ואילך הוא פסול. (72) כגון באילים שצריכים להיות בני שנתיים, היינו שנה ושלושים ואחד יום, אם נולד בשנה התשיעית, אינו כשר אלא כשהיה בן שנה ושלושים ואחד יום ובשעה התשיעית. (73) ולא יותר. (74) שנאמר (שמות יב, ה) "שה תמים זכר בן שנה", "שהיה תמים וכן שנה בשעת שיחה, בקבלה בהולכה בזריקה מניין? תלמוד לומר "שהיה" כל הוויתויו לא יהיו אלא תם וכן שנה" (זבחים שם).

יד. **כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה כֶּבֶשׂ או כֶּבֶשֶׂה או כֶּבֶשִׁים - הָרִי אֵלוֹ בְּנֵי שָׁנָה⁷⁵. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵיל או אֵילִים⁷⁶ - הֵם הַזְּכָרִים בְּנֵי שְׁנַתִּים⁷⁷. וּמֵאִמְתִּי יִקְרָא אֵיל? מִשִּׁיכְנֵס בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם⁷⁸. אֶבֶל בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים אֵינוֹ כֶּשֶׁר לֹא לִכְבֵּשׁ⁷⁹ וְלֹא לְאֵיל, וְהוּא הַנִּקְרָא פְּלִגְס⁸⁰. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ עֵגֶל - הָרִי זֶה בֶּן שָׁנָה⁸¹. פֶּר - בֶּן שְׁתֵּים⁸². שְׁעִיר עִזִּים - [בֶּן שָׁנָה. שְׁעִיר] - בֶּן שְׁתֵּים. כָּל שָׁנָה שְׁנִיָּה הוּא נִקְרָא שְׁעִיר.**

(75) פרה שם משנה ג: "כבשים בני שנה", כלומר, בתוך השנה, ולא יותר משנה. (76) פרה שם: "ואילים בני שתיים", שאילו לשון קשה, כמו את אילי הארץ (יחזקאל יז, יג. ראה ביבמות כא.), אף כאן קשה - בן שתי שנים. (77) ולא פחות. (78) פרה שם במשנה: "בן שלושה עשר חודש ויום אחד הרי זה איל". (79) לכבש אינו כשר, לאחר שמלאה לו שנה, ואפילו בתוך שלושים יום. (80) שם: "רבי טרפון קורוהו פלגס", "פלגס מלה מורכבת, פלג גס, רצה לומר העדר הגדר, - שיצא מגדר מה, ולא הגיע לגדר שאחריו, אבל נשאר בין הגדרים". (81) ראש השנה י. "שהיה רבי מאיר אומר כל מקום שנאמר עגל בתורה סתם - בן שנה", ולא יותר משנה, "שכתוב (ויקרא ט, ג) ועגל וכבש בני שנה". (82) כלומר, לא פחות מבן שתיים, אבל יותר מבן שתיים, עד שלוש שנים שלימות - כשר. ומקור הדברים בפרה שם משנה ב: "ר' יוסי הגלילי אומר פרים בני שתיים וכו' וחכמים אומרים אף בני שלוש". וסובר רבינו כי לא נחלקו אלא ביותר משתי שנים, אבל בפחות משתי שנים - לדברי כולם פסולים.

טו. **כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר - זְכָרִים. וְכָל חַטָּאוֹת שֶׁל צִבּוּר - מִן הָעִזִּים⁸³ או מִן הַבְּקָר⁸⁴, וְאֵין בָּהֶן מִן הַכֶּבֶשִׁים. וְכָל עוֹלוֹת הַצִּבּוּר⁸⁵ - מִן הַכֶּבֶשִׁים וּמִן הַבְּקָר, וְאֵין לָהֶן עוֹלָה מִן הָעִזִּים. כָּל חַטָּאת יָחִיד - נִמְכָּר⁸⁶, וְתֹאכֵל לַכֹּהֲנִים⁸⁷, וְאֵינָה פָּאָה מִן הַבְּקָר⁸⁸. חוץ מִשְׁלֹשׁ חַטָּאוֹת⁸⁹: חַטָּאת נָשִׂיא, שֶׁהִיא עֲזוּי⁹⁰, וְנֶאֱכָלָתָּ⁹¹. וְחַטָּאת כֹּהֵן מְשִׁיחַ, שֶׁהוּא פֶּר⁹², וְנִשְׂרָפָתָּ⁹³. וְהוּא פֶּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת. וְהַשְּׁלִישִׁי - פֶּר שֶׁמֶבִּיא כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהוּא חַטָּאת, וְנִשְׂרָפָתָּ⁹⁴.**

(83) היינו כל שעירי ראשי חדשים והמועדות. (84) פר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(=ספס) שיטול מן הכבד על היותרת [אן] (1) מן היותרת על הכבד (=אם שיניח מעט מהיותרת על הכבד והשאר יסירנה ויהיה פירוש הכתוב ואת היותרת הנשאר חוץ מהכבד יסירנה ויקטירנה, או את היותרת עם מעט הכבד יסירנה, - דרך הקדש) כשהוא אומר ואת היותרת על הכבד ומן החטאת והקטיר המזבחה, שיטול מן הכבד על היותרת". ובמקום אחר (ויקרא ט, י) הוא אומר: "ואת היותרת מן הכבד". (110 שם ג, ז"ט): "אם כשב הוא מקריב וגו' והקריב וגו' אשה לה' חלבו האליה תמימה". (111 כלומר, "עם החוליות הסמוכות לה, והן החוליות אשר בין הירכיים שקורין אותם הטבחים שדרתא". (112 בספרא (שם פרק יט הלכה ג): "יכול יטלנה עם השדרה תלמוד לומר לעומת העצה, אי לעומת העצה יכול לא ייכנס לפנים מן העצה, תלמוד לומר יסירה, ייכנס לפנים מן העצה". ומשמע לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה, ולא מיעט אלא שלא ייטול את כל השדרה (כסף משנה). (113 שנאמר (שם, ה) "והקטירו אותו בני אהרן המזבחה על העולה", וזהו מזבח החיצון, שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו אלא קטורת כמפורש בשמות ל, ט (כסף משנה).

יט. היתה הבהמה מעברת, אף על פי שפלו חדשיו של עבר, ואפלו נמצא חי¹⁴ - אינו מעלה חלבו עם חלב אמו, אלא חלב אמו בלבד¹⁵, והרי העבר פאחד מאיבריה.

(114 שחלבו כחלב הבהמה והאוכלו חייב כרת. (115 בספרא ויקרא (שם פרשה יד הלכה ה): "למה נאמר חלב ושתי כליות באשם מוציא מכלל השליל (שהרי זכר הוא האשם), אף חלב ושתי כליות [ה]אמורין כאן (בשלמים) מוציא מכלל השליל" (=עובר שנמצא במעי הבהמה).

פָּרָק שְׁנַיִ

(1) יבאר בו דיני נסכים ומנחת נסכים, ואיזה קרבן טעון נסכים, ומה הוא שיעורם של נסכים.

א. היין והסלת שמביאין עם הקרבן² הם הנקראין נְסֻכִים³, והסלת לבדה נקראת מְנַחַת נְסֻכִים⁴. ומנחת נְסֻכִים אינה טעונה לא תנופה⁵ ולא הגשה⁶ ולא לבונה⁷, אבל טעונה מלח⁸. וכלה נשרפת⁹ על מזבח החיצון¹⁰. ויתנסף היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש¹¹, אלא מגביה ידו¹² ויוצק על היסוד¹³ והוא ירד לשיתין¹⁴.

(2) היינו עולת בהמה ושלמים וחטאת מצורע ואשמו הטעונין נסכים (להלן הלכה ב). (3) ראה זבחים ה. ט. ברכות טו: (ועיין רש"י שם) ופסחים צו: ועוד. (4) ראה שבועות יא. זבחים קט: מנחות ח. ועוד. (5) "תנופה היא שמנענעים לארבע הרחות" (רבינו בפירוש המשנה מנחות פ"ה משנה ה). (6) "הגשה היא שמגישין לקרן המזבח וכו', והוא מה שנאמר והגישו אל המזבח או והגישו"

ופר כהן גדול ביום הכיפורים. (101) שעירי עבודה זרה, שעיר יום הכיפורים הפנימי (חברו של שעיר המשתלח) ופר העלם דבר של צבור.

יז. פל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות והחטאות והאשמות ושגי פכשי שלמים של עצרת נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של חיד והבכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים¹⁰².

(102) ושחיתתן ככל מקום בעזרה ונאכלין בכל העיר.

יח. האיברים ששורפין אותן על גבי המזבח מן החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים הם הנקראין אמורין¹⁰³. ואלו הן האמורין של שור או של עז: החלב אשר על הקרב¹⁰⁴, ובכללו חלב שעל גבי הקבה¹⁰⁵, ושתי הפליות וחלב שעליהן¹⁰⁶ עם החלב אשר על הפסלים¹⁰⁷, ויותרת הפסל¹⁰⁸, ונוטל מן הפסל מעט עם היותרת¹⁰⁹. ואם היה הקרבן ממין הפכשים - מוסיף על אלו האליה תמימה¹¹⁰ עם החליות מן השדרה¹¹¹ עד מקום הפליות; שנאמר: לעמת העצה יסירנה¹¹². וכל האמורין נשרפין על מזבח החיצון¹¹³.

(103) "רצונו לומר הדברים שציווה (שאמר) ה' לשרפן" (רבינו בהקדמה לסדר קדשים). והערות (ערך מר) פירש, שנקראו כן על שם שהם מורים ואדונים על כל האברים. ובמשנה למלך כאן כתב, שזהו מלשון "את ה' האמרת - יתאמרו כל פועל און". (104) שם, "והקריב וכו' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב". ונתוספתא חולין סוף פרק ט אמרו: "ואלו הן אמורין שתי כליות ויותרת הכבד ואליה, ואלו הן החלבים האסורים באכילה. וכן צריך לפרש בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים ואמורין". וראה בפירוש רבינו אליהו מלונדריש ברכות פרק א משנה ג שגם הוא כתב כדברי רבינו שאמורים וחלבים היינו הן. (105) בתוספתא שם ובספרא ויקרא (דבורא דנדבה פרשה יד הלכה ו): "את כל החלב אשר על הקרב רבי ישמעאל אומר להביא את החלב שעל הקבה, רבי עקיבא אומר להביא את החלב שעל הדקים" ופסק רבינו כר' ישמעאל. והכסף משנה כאן תמה, למה לא פסק רבינו כרבי עקיבא? וראה בלחם משנה פרק ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו ובמשנה למלך פרק י"ג מהלכות שגגות הלכה ה, מה שתיירן בזה. (106) ויקרא שם: "ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן". (107) שם: "ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים" ומפרש רש"י שם: "החלב שעל הכליות כשהבהמה חיה הוא בגובה הכסלים והם מלמטה, וזהו החלב שתחת המתניים וכו' הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו". (108) שם: "ואת היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", "והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד", והיינו אצבע הכבד שזכר בתמיד פרק ד משנה ג. (109) בספרא (ויקרא שם הלכה ז): "הדבר שקול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. אֵינן מְבִיאִין עִמָּהֶם נְסִכִים; חוץ מַחֲטָאת מִזְרַע וְאֲשָׁמוֹ²³, שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ נְסִיכָהֶם בַּתּוֹרָה²⁴.

15) ולא עולת העוף, ראה המשך ההלכה. 16) משנה במנחות ז': "כל קרבנות הציבור והיחיד טעונים נסכים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם", ובגמרא שם: "תנו רבנן, ועשיתם אשה לה' (במדבר טו, ג וגו' ויין לנסך) יכול כל העולה לאישים יהא טעון נסכים וכו', תלמוד לומר (שם) "עולה". שלמים מנין, תלמוד לומר (שם) זבח וכו'. 17) עולת יולדת (ויקרא יב, ו). 18) שם טז, ג "ואיל לעולה". 19) אף-על-פי שאינם באים בנדר ונדבה (ראה להלן הלכה ג). 20) שנתברו במיוחד במה שנאמר (במדבר טו, הו') "ויין לנסך רביעית וגו' לכבש האחד או לאיל וגו'", - "לכבש זו עולת יולדת, לאיל לרבות אילו של אהרן" (מנחות זא:). 21) שם בגמרא ז': לפי ר' יאשיה למדו כן ממה שנאמר (שם, ג) "מן הבקר או מן הצאן" - ולא עולת העוף, ולפי ר' יונתן ממה שנאמר (שם) "זבח", ועוף אינו זבח, שהרי הוא במליקה ולא בשחיטה. 22) במשנה שם: "חוץ מן הבכור וכו' והחטאת והאשם". וראה להלן הלכה ג שנתמעטו מן הפסוק. וטעם הדבר, אמר ר' שמעון (סוטה טו.) "שלא יהא קרבנו מהודר", מאחר שהם באים על חטא. 23) שם במשנה: "אלא שחטאתו של מצורע ואשמו, טעונים נסכים", ובסוטה שם: "שאינן באין על חטא". 24) למדו כן שם זא. ממה שנאמר (ויקרא יד, י'): "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן ולוג אחד שמן", ואמרו (שם): "במנחה הבאה מן הזבח הכתוב מדבר וכו', ועדיין אינו יודע אם טעונה נסכים ואם לאו, תלמוד לומר (במדבר טו, ה) "ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" - "עולה" זו עולת מצורע. "זבח" זו חטאת מצורע. "או לזבח" זו אשם מצורע". הרי ששלשתן טעונים נסכים.

ג. וּמִזֵּינֵי שְׂאֵינן מְבִיאִין נְסִכִים עִם הַחֲטָאת וְהָאֲשָׁם? שְׁנָאֵמַר: לְפָלֵא נִדָּר אוֹ נִדְבָה - דְּבָר הַבָּא בְּנִדָּר וְנִדְבָה²⁵; יִצְאוּ חֲטָאת וְאֲשָׁם וּבְכֹר וּמַעֲשֵׂר וּפְסַח, הוֹאִיל וְאֵינן בְּאֵינן בְּנִדָּר וְנִדְבָה - אֵינן טְעוּנִין נְסִכִים. וּמִזֵּינֵי לְהִבִּיא שְׁלָמֵי חֲגִיגָה וְעוֹלַת רְאִיָּה²⁶ לְנְסִכִים? שְׁנָאֵמַר: אוֹ בְּמַעֲרִיכֶם²⁷.

25) מנחות ז': 26) אע"פ שאינם באים בנדר ונדבה. 27) מנחות שם.

ד. כִּמָּה הוּא שְׁעוֹר נְסִכִים? נְסִי כִּבְשָׂה אוֹ כִּבְשָׂה - עֶשְׂרוֹן סֹלֶת בְּלוּל בְּרִבְעֵית הַהֵיזן שְׁמֹן, וְיֵינן לְנִסְךְ רִבְעֵית הַהֵיזן²⁸. וְכֵן נְסִי הָעוֹז²⁹, בֵּין קָטָן בֵּין גְּדוֹל³⁰, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה³¹, אוֹ נְסִי רְחֵל, אִף עַל פִּי שְׂהִיא גְדוֹלָה³². אֲבָל נְסִי אֵיל הֵן שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים סֹלֶת בְּלוּל בְּשִׁלִּישֵׁית הַהֵיזן שְׁמֹן, וְיֵינן לְנִסְךְ שְׁלִישֵׁית הַהֵיזן³³. וְנְסִי הַפָּר אוֹ הָעֶגְלָה, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקֵבוֹת - שְׁלִשָּׁה

(רבינו שם). ובמשנה מנחות סא. שנינו: "ומנחת נסכים אין טעונות הגשה ולא תנופה", תנופה אין בה, שהרי לא כתוב בה, והגשה אין בה שנתמעטה בגמרא (שם ס: סא.) ממה שנאמר במנחת מרחשת (ויקרא ב, ח) "והקריב אל הכהן והגישו אל המזבח", "והקריבה" משמע מיעוט, אותה, שבאה בגלל עצמה. ולא מנחת נסכים שאינה באה בגלל עצמה, אלא בגלל הזבח. 7) שם נט. במשנה "מנחת נסכים טעונה שמן ואין טעונה לבונה". ולמדו זאת בגמרא שם, ממה שנאמר במנחת העומר (שם ב, טו) "ושמת עליה לבונה" - עליה לבונה, ולא על מנחת נסכים לבונה. 8) מנחות כ. ולמדו זאת ממה שנאמר (שם, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וראה גם בספרא פ' ויקרא (דבורא דנדבה פרק יד הלכה ג.) ורק המנחה, כלומר הסולת, טעונה מלח. אבל היין אינו טעון מלח (פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה יא.) 9) משנה במנחות עד: "ומנחת נסכים למזבח, ואין בהן לכהנים". 10) שהרי על המזבח הפנימי אסור להעלות אלא קטורת בלבד, ראה למעלה פ"א הערה קמח. 11) פשוט הוא בסוכה מח: מט: . וגם שמואל האומר (זבחים זא:): "המתנדב יין מביא ומזלפן על גבי האישים", לא אמר כן אלא במתנדב יין, אבל בנסכים הבאים בשביל הקרבן הכל מודים שמתנסך על גבי המזבח (עייני רש"י שם), ורבינו פסק (להלן פט"ז הלכה יד), שגם המתנדב יין מנסכו כולו על גבי השיתין (הר המוריה). 12) לאו דוקא, שלא אמרו בסוכה מח: "הגבה ידך" (ראה פ"י מה' תמידין ומוספין הלכה ח) - אלא בניסוך המים דוקא שאינו מפורש בתורה, אלא הוא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים בזה, ולפיכך חששו שמא כהן זה צדוקי הוא ויסוך על רגליו, אבל בניסוך היין המפורש בתורה, אין חשש זה קיים (כסף-משנה). (ראה עוד להלן). 13) הראב"ד השיג עליו, וכתב: "זה שיבוש, שלא היה יוצק על היסוד, אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית" (ראה בסוכה מח. ובדברי רבינו להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז.) והכסף-משנה כתב שלא נזכרו ספלים אלא בניסוך של חג, אבל ניסוך של כל ימות השנה היה על היסוד. (ולפי דבריו יש להבין, גם ממה שאמר רבינו למעלה "מגביה ידו", שמכיון שמנסך על היסוד, ולא בספלים שבראש המזבח, בוודאי הוא עומד על היסוד, ומכיון שמקומו של ניסוך הוא למעלה מחוט הסיקרא (זבחים סג. ולהלן פ"ז הלכה י'), אם לא יגביה ידיו, נמצא מנסך למטה מחוט הסיקרא, אבל אם הוא מגביה ידיו - הרי הוא ארבע אמות ויותר, שהן עשרים וארבעה טפחים ויותר, ויחד עם חמשת הטפחים של היסוד למעלה (פ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה ז), הרי הוא מנסך למעלה מעשרים ותשעה טפחים שהוא מחצית המזבח (למעלה שם הלכה ח.) וצריך עיון, למה לא הרגיש בזה הכסף-משנה). 14) שהיו ביסוד המזבח, ראה למעלה שם הלכה יא.

ב. אֵינן טְעוּנֵי נְסִכִים אֲלָא עוֹלַת בְּהֵמָה¹⁵ וּשְׁלָמִים בְּלִבְדָּה¹⁶, בֵּין הֵיזן קָרְבָן צִבּוּר אוֹ קָרְבָן יְחִיד. אוֹ כִּבְשָׂה יוֹלְדֵת¹⁷ וְאֵילוֹ שֶׁל כֹּהֵן גְּדוֹל¹⁸, הוֹאִיל וְהֵן עוֹלוֹת¹⁹ טְעוּנִים נְסִכִים²⁰. אֲבָל הָעוֹף²¹ וְהָאֲשָׁמוֹת וְהַחֲטָאוֹת²²

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) שכתוב (שם, ג) "ועשיתם אשה לה' עולה או זבח וגו' או שלמים וגו'". 36) לא פחות ולא יותר. 37) שאפילו מביא כמה קרבנות ממין אחד בבת אחת, צריך נסכים לכל אחד ואחד (מנחות צא.). 38) ספרי פ' שלח (לבמדבר טו, יב). 39) משנה במנחות כז. "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו (=שאם חיסר כל שהוא פסול), היין מיעוטו מעכב את רובו, השמן מיעוטו מעכב את רובו", ובגמרא שם אמרו: "עשרון, מיעוטו מעכב את רובו, מאי טעמא? אמר קרא (ויקרא ו, ח) מסלתה, שאם חסרה כל שהוא פסולה. היין מיעוטו מעכב את רובו, ככה (במדבר, שם), השמן מיעוטו מעכב את רובו, דמנחת נסכים, ככה (שם). ומנחת גרבה אמר קרא (ויקרא שם) ומשמנה, שאם חסר כל שהוא פסולה", וראה בתוספתא מנחות פ"ח "כל המנחות שריבה מדת חלות או שחיסר מדת חלות, או שהיתה מדה חסרה מחברתה או יתירה מחברתה - הרי אלו פסולות" וכתב הכסף-משנה כי משמע שזה כלל בין ליינ בין לשמן (וראה בפ"א מה' פסוהמ"ק ה"ט, כי בשמן אינו פסול עד שירבה שני לוגין שמן לכל עשרון סולת). 40) ראה ויקרא (כג, יב) "ועשיתם ביום הניפכם את העומר, כבש תמים בן שנתו לעולה לה'". 41) סולת, שכתוב (שם, יג) "ומנחתו שני עשרונים סולת בלולה בשמן אשה לה'". 42) וכן הביא רבינו בהקדמתו לפיה"מ מסכת מנחות, כי שני העשרונים בלולים בשלישית ההין שמן. ומה שאמרו במנחות פט: מה יין רביעית ההין, אף שמן רביעית ההין (ראה השגת הראב"ד) - כפי הנראה אין זה אלא תוספת מפירוש"י (מרכבת משנה). 43) משנה מנחות שם: "אעפ"י שמנחתו כפולה, לא היו נסכיו כפולים". 44) שכתוב (שם) "ונסכה יין רביעית ההין".

ו. המצריע מביא עם שלשה פכשים שלו, שהן חטאת ואשם ועולה⁴⁵, שלשה עשרונים⁴⁶. ומפי השמועה למדו⁴⁷, שהן באין בכלל הזבחים שלו⁴⁸. עשרון עם פל פכש בלול ברביעית ההין שמן, ורביעית יין עם פל עשרון משלשתן⁴⁹, כשאר נסכי הפכשים. והמקריב⁵⁰ את הפלגס - מביא עמו נסכי אילו⁵¹ ולא עולה לו זבחו⁵².

45) ראה בפ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. 46) שנאמר (ויקרא יד, י) "וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה אחת בת שנתה תמימה ושלשה עשרונים סולת מנחה בלולה בשמן". 47) במנחות צא. 48) שנאמר (שם יד, כ) "והעלה הכהן את העולה ואת המנחה", הוי אומר במנחה הבאה עם הזבח. ובהגהת הרש"ש על הרמב"ם, ובאור-שמח מגיהים: "שהן באין בגלל הזבחים שלו". 49) שנאמר (במדבר טו, ד"ה) "והקריב וגו' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן. ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העולה או לזבח לכבש האחד" (מה תלמוד-לומר לעולה או לזבח, שכבר כתובים בראש הפרשה שם, ג), אלא: "עולה" זו עולת מצורע, "זבח" זו חטאת מצורע, "או לזבח" זו אשם מצורע (מנחות צא.), הרי ששלשתן טעונים נסכי יין. 50) פרה פ"א משנה

עֶשְׂרוֹנִים סֹלֶת בְּלוּל בַּחֲצִי הַהֵינן שֶׁמֶן, וַיֵּינן לְנִסְךָ חֲצִי הַהֵינן³⁴.

28) כן מפורש בתורה (שם, ד"ה) "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת עשרון, בלול ברביעית ההין שמן, ויין לנסך רביעית ההין תעשה לעולה או לזבח לכבש האחד". וראה להלן הלכה ז מה היא מדת ההין. 29) שנאמר (שם, יא) "ככה יעשה וגו' לשה בכבשים או בעזים". 30) במנחות צא: אמרו: "או בעזים" (שם), מה תלמוד-לומר (והלא עזים בכלל כבשים הם - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לבין נסכי איל (ראה בהמשך ההלכה), יכול בין נסכי גדי (=קטן) לנסכי שעיר (=גדול), תלמוד-לומר או בעזים, וכן הוא בשקלים פ"ה משנה ג (הובא במנחות צב.). 31) שקלים שם: "ד' חותמות היו במקדש וכתוב עליהן עגל, זכר, גדי, וחוטא. גדי משמש עם נסכי הצאן גדולים וקטנים זכרים ונקבות (=שמאותו חותם שכתוב עליו גדי, היו לוקחין נסכים לקרבן צאן, בין גדולים בין קטנים, בין זכרים בין נקבות - רש"י מנחות שם) חוץ משל אילים". 32) במנחות צא: "או לשה בכבשים (במדבר שם, יא), מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר שם, ה' או לזבח לכבש האחד" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם) בין נסכי כבש לנסכי איל, יכול נחלק בין נסכי כבשה לנסכי רחלה, תלמוד-לומר או לשה בכבשים", וכמו כן נאמר שם בגמרא "בריק לן רבא, נסכי רחלה בכמה, ופשיטנא ליה ממתניתין" (דשקלים שם). 33) במדבר שם, ו"ז: "או לאיל תעשה מנחה סולת שני עשרונים בלולה בשמן שלישיית ההין, ויין לנסך שלישיית ההין תקריב ריח ניחוח לה'". 34) שם, ח"א: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה', והקריב על בן הבקר מנחה סולת שלשה עשרונים בלול בשמן חצי ההין, ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה'. ככה יעשה לשור האחד", ואמרו במנחות שם: "לשור האחד, מה תלמוד-לומר (והלא כבר נאמר (שם) "והקריב על בן הבקר" - רש"י), לפי שמצינו שחילק הכתוב (שם, ה"ו) בין נסכי איל לנסכי כבש, יכול נחלק בין נסכי פר לנסכי עגל, תלמוד-לומר לשור האחד". וכן הוא בשקלים שם: "עגל משמש עם נסכי בקר, גדולים וקטנים זכרים ונקבות". ומה שאמר "בין זכרים בין נקבות" אפשר ללמוד ממה שנאמר שם: "וכי תעשה בן בקר עולה או זבח, לפלא נדר או שלמים לה'", ושלמים באים בין מן הזכרים ובין מן הנקבות, ראה למעלה פ"א הלכה יא.

ה. אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים³⁵. פשעור הזה³⁶ לכל אחד ואחד³⁷; שְׁנֵאֵמַר: פְּמִסְפָּר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ, פְּכָה תַעֲשׂוּ לְאֶחָד פְּמִסְפָּרָם. אֵינן מוֹסִיפִין³⁸ עַל הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוּ וְאֵין גּוֹרְעִין מֵהֶן. וְאֵם גָּרַע אוֹ הוֹסִיף כָּל שֶׁהוּא - פְּסוּלוֹ³⁹. חוץ מִפְּכֶשׁ הָעוֹלָה שֶׁמְקַרְבִּין בְּיוֹם הַנִּפְתּ הָעֹמֵר⁴⁰, שֶׁהַנְּסָכִים שָׁלוּ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים⁴¹ בְּלוּל בְּשִׁלְשִׁית הַהֵינן שֶׁמֶן⁴². אף על פי שְׁנִכְפְּלָה סֹלֶת, לֹא נִכְפְּלוּ יֵינוּ⁴³ [וְשִׁמְנוֹ], אֶלָּא יֵין לְנִסְךָ רְבִיעִית הַהֵינן⁴⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשִׁמְן שֶׁל מִנְחֹת הַיָּחִיד - בְּלֶג שְׁבִמְקֵדֶשׁ⁶¹. פְּמִנֵּן הָעֶשְׂרוֹנוֹת כִּף מִנֵּן הַלְגִּין⁶².

57) ראה להלן פי"ב הלכות ג"ד. 58) משנה במנחות פז. ובגמרא (שם פז:): למדו זאת מן הפסוקים. 59) שם, ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה טז. 60) כלומר, שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין, כמו ששינו (שם במשנה) למדוד בכל מדה בהן לקרבן הראוי לו. וראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יז. 61) משנה שם פח. 62) שם במשנה, וכדברי תנא-קמא ולא כר' אליעזר בן יעקב. ובברייתא שם פט. נלמד זאת לפי החכמים ממה שנאמר במצורע עני (ויקרא יד, כא) "ואם דל הוא וגו' ועשרון סולת אחד בלול בשמן למנחה ולוג שמן" - לימד על (כל) עשרון שטעון לוג (שמן).

ט. בְּרוֹצֵי⁶³ הַמִּדּוֹת שֶׁל סֹלֶת - חַל, שְׂאִין גַּב הָעֶשְׂרוֹן קֶדֶשׁ⁶⁴. וּבְרוֹצֵי הַיֵּין וְהַשִּׁמְן - קֶדֶשׁ, לְפִי שֶׁהוּא יוֹרֵד עַל גַּב הַכֶּלִי, וְכָלִי הַלֶּחַ נִמְשָׁחוּ מִבְּפָנָיו וּמִבְּחוּצוֹ⁶⁵. וְלָמָּה יִתְקַדְּשׁוּ הַבְּרוֹצִין אִף עַל פִּי שְׂאִין כְּפִנֵּת הַמּוֹדֵד אֲלָא לָמָּה שְׁבִמְקֵלֵי בְּלֶבֶד⁶⁶? כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ: מוֹצִיאִין מִכְּלֵי שְׂרֵת לְחֹלֵי⁶⁷.

63) משנה במנחות צ. כתנא-קמא. "ומה שנופל מן הכלי לאחר שנתמלא, היינו בירוצין" (רש"י שם). 64) כלומר, מדת היבש לא נמשחה בחוץ לקדשה אלא בפנים. ראה בפ"א מהלכות כלי המקדש הלכה יט. ולמדו זאת ממה שנאמר (במדבר ז, א) "וימשחם ויקדש אותם" - אותם, למעט מדת היבש מבחוץ. 65) ראה בהלכות כלי המקדש שם. 66) וראה בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כ, כי כלי השרת אין מקדשין אלא מדעת. 67) בגמרא שם אמרו כן לפי דברי ר' יוסי, אבל סובר רבינו שגם לתנא-קמא צריך לומר כן (משנה למלך).

י. מָה הָיָה עוֹשִׂין בְּבְרוֹצֵין⁶⁸? אִם יֵשׁ זָבַח אַחַר - יִקְרִיבוּ עִמּוֹ, וְאִם לֹנוּ - יִפְסְלוּ בְּלִינָה⁶⁹; וְאִם לְאוֹ⁷⁰ - מְזַנְצִין בְּהֵן הַמְּזַבְּחִי⁷¹.

68) ברייתא שם צ: והכוונה לברוצי הלח שנתקדשו, אבל בירוצי היבש הם חולין גמורים, כמבואר למעלה הלכה ט. 69) "שכיון שיש שם זבח אחר, נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה" (כסף משנה). ועיין ברש"י שם שכתב: "ואם לנו, לפי שאין שם זבח אחר", הרי שלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר, וראה במשנה-למלך. 70) לדעת כסף-משנה (ראה למעלה) המדובר כשלא היה שם זבח אחר, שאף-על-פי שלנו, אינם נפסלים בלינה, שהרי לא נתקדשו. ולדעת רש"י, המדובר כשאין להם זבח אחר, וגם לא לנו. 71) שם בברייתא. וכן הוא בשקלים (פ"ד משנה ד) במותר נסכים לדעת רבי חנניה סגן הכהנים, וראה בפ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יג. ולשון מקיצין מפרש בגמרא (שבועות יב: ועיין רש"י שם) שהוא כאדם שמביא בקינות סעודה מיני מתיקה, והוא מלשון קיץ, כמו שנאמר (שמואל-ב טז, ב) הלחם והקיץ לאכול לנערים, כלומר, מקריבין

ג. כלומר, בדיעבד שאינו כשר לא לכבש ולא לאיל, ראה למעלה פ"א הלכה יד. 51) שהם שני עשרונים סולת בלול בשלישית ההין שמן, ויין לנסך שלישית ההין, ראה למעלה ה"ד, שם במשנה. וראה חולין כג, ומנחות צא: כי לפי ר' יוחנן שסובר פלגס בריה בפ"ע, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, הוא משום ריבוי מיוחד מהפסוק "או לאיל" (במדבר טו, ו) לרבות את הפלגס, שמביא נסכי איל אף שאינו איל אלא בריה בפ"ע, ולבר פדא האומר שפלגס הוא ספק כבש ספק איל, מה שמבואר במשנה שמביא עמו נסכי איל, כלומר, מביא ומתנה ואומר אם הוא איל יהיו כל הנסכים שלו, ואם הוא כבש הרי עשרון סולת ורביעית ההין שמן ורביעית ההין יין יהיו נסכים שלו, היתר יהיו נדבה. וראה שם בחולין בעיית ר' זירא, אם נוסף להיותו ספק כבש ספק איל, הוא גם ספק בריה או לא, ומשום כך לפי ר' זירא צריך גם להתנות ולומר אם בריה בפ"ע הוא, שיהיו כל הנסכים נדבה (ע"ש שנשאר הדבר בתיקו). ורבינו שלא מזכיר כאן שצריך להתנות, נשמע שסובר כר' יוחנן שאין זה ספק אלא ודאי בריה בפ"ע, אבל ראה להלן פט"ז ה"ב שפסק רבינו שהוא ספק אם יצא ידי נדרו או לא, הרי מפורש שאינו סובר כר' יוחנן אלא כבר פדא, ראה קרית-ספר ולחם-משנה שם. 52) שם במשנה. כלומר, בין אם נדר איל ובין אם נדר כבש, או אמר איזה שארצה. ולפי ר' יוחנן משום שאינו איל ואינו כבש אלא בריה בפ"ע, ולפי בר פדא משום שהוא ספק כבש ספק איל, או ספק בריה כפי בעיית ר' זירא. ובאופן שנדר איל, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא כבש. ובאופן שנדר כבש, לא עולה לו זבחו כי שמא הוא בריה בפ"ע (ומשום שמא הוא איל, היה עולה לו זבחו, ראה להלן פט"ז ה"א, כי הנודר קטן והביא גדול יצא), זה גם אם אמר מאיזה שארצה (ראה להלן שם ה"ב).

ז. הַיֵּין הוּא שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי לֶגָ' וּכְבֹר הוֹדְעֵנוּ שְׁעוֹר הַלֶּג עִם מִדּוֹת אַחֲרוֹת בְּהִלְכוֹת עֶרְוִבִין⁵⁴. וְהָעֶשְׂרוֹן הוּא הָעֶמְרוֹ⁵⁵, שֶׁהוּא שְׁעוֹר חֲלָה. וּכְבֹר בְּאֲרָנוּ שְׁעוֹרוֹ בְּעִנְיַן חֲלָה⁵⁶.

53) במנחות פט. למדו זאת ממה שנאמר (שמות ל, כד) "ושמן זית היין", ונאמר עוד (שם, לא) "שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם" - "זה" בגימטריא שנים-עשר. 54) פ"א הלכה יג, כי "הלוג - ארבע רביעיות", ובהלכה יב שם "והרביעית מחזקת מן המים או מן היין משקל שבעה עשר דינרין וחצי דינר בקירוב". 55) שהוא עשירית האיפה (שמות טז, לו). 56) בפ"ז מהלכות ביכורים הלכה טו. וראה גם בפיה"מ לרבינו עדיות פ"א משנה ב, ובחלה פ"ב משנה ו, ובסוף הקדמתו למסכת מנחות.

ח. כְּשֶׁמוֹדֵדִין הַנְּסָכִים אוּ הַמִּנְחֹת, בֵּין מִנְחַת יָחִיד בֵּין מִנְחַת צְבוֹר⁵⁷ - אֵין מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּה שֶׁל שְׁלִשָּׁה עֶשְׂרוֹנִים לְפָר אוּ שֶׁל שְׁנַיִם לְאֵיל⁵⁸, אֲלָא מוֹדֵד הַכֹּל בְּעֶשְׂרוֹן אֶחָד שֶׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ⁵⁹. וְכֵן הַשִּׁמְן שֶׁל נְסָכִים מוֹדֵדִין אוֹתוֹ בְּמִדָּתוֹ שְׁבִמְקֵדֶשׁ⁶⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותם שלא לשם תמידין, אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה (כסף משנה).
יא. פיצד? 72 לוקחין בהם 73 עולות, הבשר לשם והעורות לפניהם.

72) מקיצים בהם את המזבח. (73 כלומר, פודים את היין והשמן וקונים בדמיהם עולות. וראה עוד בהלכות כלי המקדש שם.

יב. הסלת עם השמן של נסכים אינן מעפכין 74 את היין, 75 ולא היין מעפכין 76. ולא הנסכים מעפכין את הזבחה, 77 אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים 78. אחד יחיד ואחד צבור 79. והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת; אבל אם נתנן לכלי שרת, אם לנו - יפסלו בלינה 80.

74) משנה במנחות מד: (75 שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (76 שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו דמנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (הר המוריה). (77 כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (78 מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (79 לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (הר המוריה). (80 משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ו.

יג. אין מביאין נסכים אלא מן החליין 81. לא יביאם לא מן התרומה ולא ממצעשר שני ולא מן הבפורים 82. ואפלו תודה, שמיביא לחמה מן המעשרים 83, לא יביאו נסכים אלא מן החליין 84.

75) משנה במנחות מד: (75 שאם אין לו סולת ושמן למנחה, מביא היין לבדו. (76 שאם אין לו יין, מביא סולת ושמן. אולם הסולת והשמן מעכבים זה את זה (תוספות שם ד"ה הסולת). וכן נראה בתוספתא פ"ו דמנחות, שאמרו: "נסכי בהמה והסולת מעכבין זה את זה", ועל-כרחו כי המדובר בשמן וסולת, כנ"ל (הר המוריה). (77 כלומר, אם אין לו סולת ושמן ויין, מביא הוא את זבחו לבדו. (78 מנחות טו: ותוספתא זבחים פ"ה ומנחות פ"ו. (79 לענין יחיד, מפורש כן במנחות שם, ובתוספתא זבחים שם: "אדם מביא זבחו היום ונסכיו עד עשרה ימים". ולענין ציבור יש ללמוד ממה שאמרו (זבחים פד.) "מנחתם ונסכיהם וכו' למחר", ופסוק זה הוא בקרבנות הציבור בחג, עיין רש"י שם. אולם, לכתחילה אין לעשות כן בציבור, שהרי הקרבן טעון שירה, ואין אומרים שירה אלא על היין ועל הקרבן, ראה בתוספות לראש השנה ל: סוף ד"ה ונתקלקלו (הר המוריה). (80 משנה במנחות עט. ותוספתא מנחות פ"ו.

יד. כל שעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל 85 ומגזן אותן הקרבנות וסדרי העבודה הפתויים שם

81) משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82 תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניתלה תרומתו, ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו'". (83 כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84 שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל".

פרק שלישי

1) בו יבואר דין שנים הרוצים להביא קרבן שלמים או עולה בשותפות, ואם מקבלים קרבן מגוי או ממומר.

א. שנים שרצו להביא שלמים או עולה בשותפות - מביאין, בין פנדר בין בנדבה. 3. ואפלו עוף יבוא בשותפות. 4.

2) משנה, מנחות קד, ב. ולמדו זאת ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה, פ"ג ה"א) מן הפסוק (ויקרא א, ב) "תקריבו את קרבנכם" - "מלמד שהיא באה נדבת שנים". ובשלמים נאמר (שם כב, כא) "ואיש כי יקריב זבח שלמים לה'", ולמדו זה ב'ספרא' (אמור פ"ז ה"ז) לרבות את השותפין. 3) במנחות, שם: "תניא, רבי אומר, אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה'" (שם, יח) הכל באין

81) משנה שם פב. "ונסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין". (82 תוספתא שקלים פ"א, ומנחות פ"ח, ומעילה פ"א: "אין מביאין מנחות ונסכים וכו' מן הטבל ומן התרומה, ממעשר ראשון שלא ניתלה תרומתו, ממעשר שני והקדש שלא נפדו וכו'". (83 כגון שאמר: "הרי עלי תודה, היא ולחמה מן המעשר" (שם פא: וראה להלן פט"ז הלכה יז). (84 שם במשנה פב: "ונסכים בכל מקום". וראה להלן שם, משום שנאמר (במדבר טו, ד) "והקריב המקריב קרבנו, עד שיהיה משלו, ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל".

85) כל שעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל 85 ומגזן אותן הקרבנות וסדרי העבודה הפתויים שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה), ודעת רבינו כי לרבי עקיבא אין הגוי מביא מנחה כלל (ולא כדעת רש"י שם ד"ה שלמי עכו"ם, וה'תוספות' שם סא: ד"ה בישראל, שאף לרבי עקיבא מביא מנחה אלא שהיא כולה כליל לה' כמו עולה). (13) בשקלים פ"א מ"ה: "ואין מקבלים מידם (= של גוי וכותי) קיני זבים וקיני יולדות חטאות ואשמות. זה הכלל כל שנידר ונידב מקבלין מידם וכו'". ובנוסחאות אחרות שם (וכן היה לפני רבינו בפירוש המשנה, שם): "אבל מקבלין מהם נדרים ונדבות חטאות ואשמות וכו'". וזה אינו אלא בכותי (לפני שעשאוהו כגוי). שכיון שנתכוין לכפרה, אולי ישוב, אבל הגויים אין מקבלין מהם חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). ואחר שגזרו על הכותים שיהיו כגויים לכל דבריהם - גם הם אינם מביאים חטאות ואשמות (פירוש המשנה, שם). (14) שקלים שם. שנאמר (ויקרא כב, יח) "לכל נדריהם ולכל נדבותם", ראה מנחות עג, ב - וב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה, פ"א ה"א) דרשו מהפסוק (שם ד, ב) "דבר אל בני ישראל לאמר, נפש כי תחטא" - בני ישראל מביאין חטאת, ואין הגוים מביאין חטאת" (פירוש הרא"ש שם). (15) ראה מס' שקלים, שם "ואין מקבלים מידם וכו' וקיני יולדת וכו'. זה הכלל, כל שנידר ונידב - מקבלים מידן, כל שאינו נידר ונידב - אין מקבלין מידן".

ג. נְקָרִי שֶׁהֵבִיא שְׁלָמִים - מְקַרְבֵּינָן אוֹתָן עוֹלוֹת;¹⁶ שֶׁהַעֹבֵד פּוֹכְבִים לְבוֹ שְׁלָמִים. נִדְרֵי שְׁלָמִים¹⁷ וְנִתְּנָם לְיִשְׂרָאֵל¹⁸ עַל מְנַת שְׂיִתְכַפֵּר בְּהֵן לְיִשְׂרָאֵל - אוֹכְלֵינָן אוֹתָן הַיִּשְׂרָאֵלִים פְּשָׁלְמֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אִם נִתְּנָן לְכֹהֵן - בְּהֵן אוֹכְלֵן.

(16) במנחות עג, א. עג, ב: "אמר רב הונא, שלמי העכו"ם, עולות. איבעית אימא קרא, ואיבעית אימא סברא. איבעית אימא סברא, עובד כוכבים לבו לשמים (= כוונתו היא שיהיו קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו - רש"י שם), ואיבעית אימא קרא "אשר יקריבו לה' לעולה" (ויקרא שם) כל דמקריבי, עולה ליהוי. (17) מנחות, שם. (18) כלומר, כן התנה בשעת נדרו: על מנת שיתכפר בו ישראל (וכן נראה לשון הגמרא שם). שאם לא כן, הרי "המוכר עולתו ושלמיו, לא עשה כלום". כמפורש בפסחים פט, ב. וראה בפ"ד מהל' מעילה ה"ח).

ד. יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא מוֹמְר לְעֹבֵדָה זָרָה¹⁹ אוּ מִחֻלָּל שִׁבַּת בְּפִרְהֶסְיָא²⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבָן כְּלָל²¹. אֶפְלוּ הָעוֹלָה, שֶׁמְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַנְּקָרִים²², אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִן הַמוֹמְר הַזֶּה. שְׁנָאֲמַר: אָדָם פִּי יִקְרִיב מִכֶּם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ²³: 'מִכֶּם' - וְלֹא כְלָכֶם, לְהוֹצִיא אֶת הַמוֹמְר²⁴. אֲבָל אִם הִיא מוֹמְר²⁵ לְשִׁאָר עֲבֻרוֹת²⁶ - מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת²⁷, כְּדִי שְׂיִחְזֹר בְּתִשׁוּבָה²⁸. הִיא מוֹמְר לְעֹבְרָה וְהוּא מְפָרְסָם וְיִדְוֵעַ לְעִשׂוֹתָהּ וְהִרְגֵּל בָּהּ, בֵּין לְהִכְעִיס²⁹ בֵּין לְתַאֲבוֹן³⁰ - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבָן לְאוֹתָהּ עֲבֻרָה³¹. פִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה רְגִיל לְאָכַל חֶלֶב, בֵּין לְהִכְעִיס

בשותפות". ומשמע מכאן שחטאת ואשם אינם באים בשותפות, ומה שאמרו בימא נ, א - הוריות ו, ב - תמורה טז, ב: "חטאת של שותפות", היינו פר של יום הכיפורים, או פר העלם דבר של ציבור (ה'ה המוריה'). (4) שנאמר (שם א, יד) "ואם מן העוף עולה קרבנו לה' והקריב וגו'", ולמדו מזה ב'ספרא' (ויקרא פ"ח ה"א): "והקריב, מלמד שהיא באה נדבת שנים".

ב. וְאֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אוּ עֲבָדִים מְבִיאִין כָּל הַקָּרְבָּנוֹת. אֲבָל הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים אֵין מְקַבְּלִין מֵהֵן אֲלָא עוֹלוֹת בְּלֶבֶד⁶, שְׁנָאֲמַר⁷: וּמִיָּד בֶּן נֶכֶר לֹא תִקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם⁸. אֶפְלוּ עוֹלַת הָעוֹף מְקַבְּלִין מִן הַנְּקָרִי⁹, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבֻדָה זָרָה¹⁰. אֲבָל אֵין מְקַבְּלִין מֵהֵן שְׁלָמִים¹¹ וְלֹא מִנְחוֹת¹² וְלֹא חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת¹³. וְכֵן עוֹלוֹת שְׂאִינָן פְּאוֹת כְּנִדָר וְנִדְבָה אֵין מְקַבְּלִין אוֹתָן מִן הַנְּקָרִי¹⁴, כְּגוֹן עוֹלַת יוֹלְדֵת¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ מְעוֹלוֹת שְׂאִינָן פְּאוֹת מְשוּם נִדָר וְלֹא מְשוּם נִדְבָה.

(5) שנאמר (שם כב, יח) "איש איש מבית ישראל ומן הגר בישראל", וב'ספרא' (אמור שם ה"א) "בישראל, לרבות נשים ועבדים". (6) כרבי עקיבא במנחות עג, ב. ולא כרבי יוסי הגלילי. (7) בפרשת המומין. (8) וגו': "מכל אלה" - "מכל אלה (= מבעלי מומין) אין את מקריב, לוקח אתה תמימים ומקריב" ('ירושלמי' עבודה זרה פ"ב ה"א, ועי' 'תוספות' מנחות שם ד"ה איש איש). ומכיון שנאמר "את לחם אלקיכם", ולחם היינו עולה (ראה ב'ספרא' שם פ"ז ה"ב) - יש ללמוד שרק עולה הם מקריבים ולא קרבן אחר. ובבבלי (מנחות שם, וחולין ג): למדו זאת ממה שנאמר (שם) "איש איש מבית ישראל וגו' אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה", "איש איש" - לרבות את הגויים שנודרים נדרים ונדבות כ'ישראל" - "לעולה, אין לי אלא עולה בלבד". (9) במנחות שם, נחלקו רבי עקיבא ורבי יוסי הגלילי, שרבי יוסי הגלילי סובר שמביא אפילו עופות ויין ולבונה ועצים, וכן שלמים ותודה, ורבי עקיבא חולק וסובר "אשר יקריבו לה' לעולה", אין לי אלא עולה בלבד, וסובר רבינו כי רבי עקיבא לא ממעט עוף, כי עוף אינו יוצא מכלל עולה סתם, ראה זבחים פג, ב (כספ'משנה ו'ה' המוריה'). וראה ב'מעשה רוקח' כאן. (10) מקבלין ממנו נדרים ונדבות. ואף כי בישראל אין מקבלים קרבנות ממוכר לעבודה זרה (ראה להלן ה"ד), זהו משום שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכס", "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר", אבל מגויים מקבלים. ודרשו חז"ל (חולין ה.). "מכס" - "בכס חלקתי (= להוציא את המומר, שהרי נאמר שם "איש איש מבית ישראל"), ולא באומות (= שכולם, גם עובדי עבודה זרה, מתנדבים, ומקבלים מהם)". (11) כרבי עקיבא במנחות שם, ראה למעלה בתחילת ההלכה. ועי' להלן בתחילת ה"ג שהם קרבים לעולה. (12) במנחות שם אמרו, שמה ששינוי "אלו מנחות נקמצות ושיריהן לכהנים, מנחת עכו"ם", אינו אלא לדעת רבי יוסי הגלילי, ולא לדעת רבי עקיבא (ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בֵּין לְתֹאבוֹן, וְשִׁגְגַת וְאֶכְל חֶלֶב³² וְהִבִּיא חֲטָאָת - אֵינן מְקַבְּלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ.
לְאָחֵד פְּמִסְפָּרָם³⁶. וְאֵינן טְעוּנוֹת סְמִיכָה; שְׂאִין סְמִיכָה אֶלָּא בִּישְׂרָאֵל³⁷, בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים³⁸.

33) ראה למעלה ה"ב. 34) כלומר, אין כופין אותם (כמו שכופין לישראל, ראה מנחות פא:): להביא נסכים. מקור הדברים שם עג, ב: "מאן תנא להא דתנו רבנן, אזרח (במדבר טו, יג), אזרח מביא נסכים ואין הגוי מביא נסכים, יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים, תלמוד לומר ככה (שם, יב) וכו'. ואי רבי עקיבא, הא אמר עולה אין, מידי אחרינא לא וכו'. ואיבעית אימא רבי עקיבא, עולה וכל חברתה" (= נסכיה). ופסק רבינו כרבי עקיבא, ומפרש כה"ש מפרשים' שב'שיטה מקובצת' שם, כי "אזרח" לא בא לומר אלא שאין כופין את הגוי להביא נסכים עם קרבנו כמו שכופין לישראל (מנחות שם), אבל אם רצה להביא - מביא, כמו שכתב בפ"ד מהל' שקלים ה"ג: "וכן הגוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים, יביאו נסכיהם מתרומת הלשכה", הרי שאם רצה - משלח עמה נסכים. ובנוסחא אחרת שם: "וכן מי ששלח וכו'", ראה ב'מעשה רוקח' שם, וב'לחם-משנה ו'הר המוריה' כ"א. 35) מתרומת הלשכה, ראה בהל' שקלים שם, וכן בפירושי המשניות סוף פ"ז דשקלים, וז"ל: "ובכל מקום שאומר משל ציבור, הכוונה בו שיביא מתרומת הלשכה". 36) לעיכובא, שכל העולות וכו' טעונות נסכים. 37) משנה, מנחות צג, א. ונלמד בגמרא שם, ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "בני ישראל" - בני ישראל סומכין, ואין העכו"ם סומכין, וראה להלן ה"ח. 38) שנאמר (שם) "בני ישראל" - "בני ישראל סומכין, ואין בנות ישראל סומכות" (חגיגה טז:). וראה להלן ה"ח.

ו. פֶּל קֶרְבָּנוֹת בְּהִמָּה³⁹ שִׁיקְרִיב הִיָּחִיד⁴⁰, בֵּין חֹבֶה בֵּין גְּדִיָּה⁴¹, סוּמָךְ עֲלֶיהָ⁴² כְּשֶׁהֵן חֵיִין⁴³; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמְעַשֵּׂר וְהַפֶּסַח⁴⁴. שְׁנֵאָמַר: וְסוּמָךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ קֶרְבָּנוֹ. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ⁴⁵, שֶׁפֶל קֶרְבָּן בְּמִשְׁמָעוֹ, חוּץ מִפֶּסַח וּבְכוֹר וּמְעַשֵּׂר.

39) בין מן הבקר ובין מן הצאן, ראה 'ספרא' ויקרא (דיבורא דנדבה, פ"ד ה"ה). 40) ראה להלן ה"י, כי רוב קרבנות הציבור אינם טעונים סמיכה. 41) 'ספרא' שם ה"ג, ומנחות צג, ב. 42) משנה, מנחות צב, א. 43) 'ספרא' שם, פ"ב ה"א, ומשנה מנחות צד, א. סא, א. ובגמרא שם סב, ב. 44) שם, משנה צב, א. 45) ב'ספרא' שם פ"ז ה"ד, ובמנחות צב, ב.

ז. הַעוֹף אֵינוֹ טְעוֹן סְמִיכָה⁴⁶. וְכֵן פֶּל הַמְּעוֹת שְׂדֵינָן שֶׁיִּפְּלוּ לְתִבּוֹת שֶׁל גְּדִיָּה, שֶׁפָּבַר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שְׂקָלִים⁴⁷ שֶׁפֶלָן יָבֹאוּ עוֹלוֹת - אֵינן בְּעַל אוֹתָן הַמְּעוֹת סוּמָךְ עַל אוֹתָהּ הַעוֹלָה⁴⁸, וְאֵינוֹ מְבִיא עֲלֶיהָ נְסִיכִים, אֶלָּא נְסִיכָה מְשַׁל צְבוּר⁴⁹. וְאֵף עַל פִּי שְׂהִיָּה פֶהָן⁵⁰ - עֲבוֹדָתָהּ וְעוֹרָהּ שֶׁל אֲנָשִׁי מְשֻׁמָּר⁵¹.

46) שנאמר (ויקרא א, ד) "וסמך ידו על ראש העולה", ודרשו ב'ספרא' שם פ"ד ה"ז: "העולה, פרט לעולת העוף", וראה גם בגיטין כת, ב. 47) פ"ב ה"ג, ופ"ג ה"ד.

19) עובד עבודה-זרה בודדן. 20) לעין כל. אבל המחלל שבת בצנעא, הרי הוא כמומר לעבירה אחרת, ראה בעירובין סט, א. 21) אף על עבירה אחרת. ומקור הדברים בחולין ה, א: "אדם כי יקריב מכס" (שם א, ב) "מכס ולא כולכם, להוציא את המומר (לכל התורה) וכו', "מן הבהמה" להביא בני אדם שדומים לבהמה (= מומרים לעבירה אחת), מכאן אמרו מקבלין קרבנות ממושעי ישראל (מומר לדבר אחד) וכו' חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא (שהם דומים למומר לכל התורה, כי כל המודה בעבודה-זרה, ככופר בכל התורה כולה (שם). וכמו כן המחלל שבת בפרהסיא, כופר במעשיו ומעיד עדות שקר, שחס-וחלילה לא שבת הקב"ה במעשה בראשית, ראה רש"י שם). 22) אפילו אלה העובדים עבודה-זרה. ראה למעלה ה"ב. 23) חולין, שם. 24) לכל התורה (שם). ועובדי עבודה-זרה ומחללי שבת בפרהסיא הרי הם כמומרים לכל התורה כולה, כנ"ל. 25) לתיאבון, אבל המומר להכעיס, הרי הוא מין (פ"ג מהל' תשובה ה"ט, ופי"א מהל' עבודה זרה ה"ב, ופ"ד מהל' רוצח ה"י, וראה להלן). 26) כלומר, לעבירה אחת מיתר העבירות שבתורה, חוץ מעבודה-זרה וחילול שבת. 27) חוץ מקרבן הבא לכפר על עבירה זו, שהוא מומר עליה, ראה להלן. 28) שם בחולין: "מכאן אמרו, מקבלין קרבנות ממושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה. 29) כלומר, בין להכעיס, שעלין אין לדבר, שהרי הוא מין, ואין מקבלים ממנו שום קרבן (ראה למעלה), אלא אפילו לתיאבון, שמביא קרבנות על עבירות אחרות - אין מקבלים ממנו קרבן על אותה עבירה שהוא מומר עליה. וראה ב'מעשה רוקח'. 30) שאינו אוכל איסור אלא אם אין לו היתר. 31) בחולין ה, ב - אמרו: "מעם הארץ (ויקרא ד, כז), פרט למומר. רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון, "אשר לא תעשינה בשגגה ואשם" (שם, כב) השב מידיעתו (= אם יידע ישוב בתשובה) מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו וכו'. ואמר רב המנונא, מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם, איכא בנייהו (לתנא-קמא מומר שמו, ולא מקבלין ממנו. ולרבי שמעון, שב מידיעתו הוא בדם, ומקבלין ממנו, רש"י שם) ורבה אמר (בהוריות יא). הכל מודים שמומר לאכול חלב אינו מומר לדם, אלא הכא באוכל נבלה לתאבון ונתחלף לו בשומן קמיפלגי, מר סבר (תנא-קמא) כיון דלתיאבון אכיל במזיד, מומר הוא, ומר סבר (רבי שמעון בן יוסי) כיון דאילו אשתכח דהתירא לא אכל דאיסורא - לאו מומר הוא". ובדעת רבינו יש לומר בשני פנים: א. שסובר כתנא-קמא לדעת רבא (כסף-משנה כאן). ב. שסובר כרבי שמעון לדעת רב המנונא (לחם-משנה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). וראה בפ"ג מהל' שגגות ה"ז. 32) כלומר, נעלם ממנו כי הוא חלב.

ה. עוֹלוֹת הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים³³ אֵינן מְבִיאִין עִמָּהֶן נְסִיכִים³⁴, שְׁנֵאָמַר: פֶּל הָאֲזוּרָה יַעֲשֶׂה פְּכָה; אֶבְל נְסִיפִיהֶם קָרְבִּין מְשַׁל צְבוּר³⁵, שְׁנֵאָמַר: פְּכָה תַעֲשֶׂוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סומך ואינו כשליח, שהרי השליח אינו סומך (למעלה ה"ח) – מביא נסכים כמו בעל הקרבן ('אור גדול' מנחות פ"ט מ"ח).

י. אין סמיכה בקרבנות הצבור⁶⁵, חוץ משתי סמיכות: על שעיר המשתלח ועל פר העלם דב⁶⁶. ושלשה מן הסנהדרין סומכין עליו⁶⁷. ודבר זה הלכה מפי משה רבנו, שאין בצבור אלא שתי סמיכות⁶⁸.

65 משנה מנחות צב, א. שלא הוזכרה סמיכה בתורה אלא בקרבנות יחיד. 66 משנה, שם. שבשניהם מפורש שצריכים סמיכה: בפר העלם דבר של ציבור, נאמר (שם ד, טו) "וסמכו זקני העדה את ידיהם על ראש הפר", ובשעיר המשתלח נאמר (שם טז, כא), וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי וגו', ושלח ביד איש עתי המדברה". 67 על פר העלם דבר של ציבור. כן הוא במשנה סנהדרין ב, א: "סמיכת זקנים (= על ראש פר העלם דבר של ציבור) ועריפת עגלה בשלשה, דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר בחמשה, ופסק רבינו כרבי שמעון. ואף-על-פי שאמרו: רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה (עירובין מו:) – הרי אמרו (שם מז). שבכמה הלכות פסקו כרבי שמעון, ומפורש אמרו בירושלמי פ"א מסנהדרין ה"ב, ופ"ט מסוטה ה"א, "אמר רבי, נראין דברי רבי יהודה בעריפה וכו', ונראין דברי רבי שמעון בסמיכה". 68 כן הוא במנחות צב, א: "אמר רבינא, גמירי שתי סמיכות בציבור".

יא. אין סומכין אלא בעזרה⁶⁹. סמך חוץ לעזרה - חוץ וסומך מבפנים⁷⁰. ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והקניס ידו⁷¹ לפנים וסמך - סמיכתו פשרה⁷². והוא שישמך בכל כחו⁷³. ואין סומך אלא טהור. ואם סמך הטמא - סמך⁷⁴.

69 שנאמר (ויקרא א, ג) "קריב אותו ורצונו לפני ה'", וסומך לו בפסוק השני "וסמך ידו על ראש העולה", ומקרא נדרש לפניו "לפני ה' וסמך", מכאן שהסמיכה בעזרה. 70 ב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבה (פ"ד ה"א): "לפני ה' וסמך, אע"פ שסמך מבחוץ יחזור ויסמך בפנים". 71 ב'קריית ספר' העתיק "ידיו". וכן צריך להיות, ראה להלן ה"ג. 72 כן הוא בזבחים לב, א – דסמיכה אפשר להכניס ידיו. 73 ראה להלן שם. ומה שאמרו בזבחים לג, א: "ליעיל לידה ולסמוך וכו', אמר רב יוסף כל הסומך, ראשו ורובו מכניס, מאי טעמא כל כחו בעינן, הילכך לא אפשר" – אין זה אלא בדרך הרגילה, אבל בהתאמצות אפשר לו לסמוך בכל כחו אף-על-פי שאינו מכניס אלא ידיו ('הר המוריה'). 74 בזבחים לב, א – למדו מן הפסוק "וסמך ושחט", להשוות אחת לשניה. וכשם שזו דווקא בטהורים, כמו כן השניה אינו אלא בטהורים ולא בטמאים. ומכיון שבשחיטה שנינו: "כל הפסולין ששחטו שחיטתם כשרה" – הוא-הדין בסמיכה, שכשירה בדיעבד אף אם הוא טמא.

יב. ובמקום שסומכין שוחטין⁷⁵. ותכף לסמיכה

48 משנה, תמורה כ, ב. 49 משנה, שם. ומשום שכיון שנפלו לתיבות, הרי הן קרבנות ציבור, ואין בהם סמיכה (ראה להלן ה"). ומאותו הטעם אינו מביא נסכים משלו. ומכיון שכתוב בהם (במדבר טו, יג) "ככה" שהוא לעיכובא – מביא נסכים משל ציבור ('קריית ספר'). 50 וראה בפ"ד מהל' כלי המקדש ה"ז, כי כהן שהיה לו קרבן, הרי זה בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה וכו', והעור של קרבנו ואכילתו שלו. 51 משנה שם, משום שאין זה קרבנו.

ח. הכל סומכין⁵², חוץ מחרש שוטה וקטן⁵³ ועבד ואשה וסומא ונכרי⁵⁴. ואין השליח סומך⁵⁵; שאין סמיכה אלא בפעלים, שגאמר: וסמך ידו - לא יד אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו⁵⁶.

52 משנה, מנחות צג, א. 53 כשהביא אביהם קרבן עבורם (פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"ה, ופ"ג שם ה"ו). וראה בתוספות חרשים' שם, וב'מנחת חינוך' מצוה קטו). 54 בקרבנות שלהם. ושם בגמרא, נתנו טעם לכולם: חרש שוטה וקטן לאו בני דעה הם (מנחות, שם), אשה נתמעטה ממה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל", בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות (וראה למעלה ה"). ועבד אינו סומך מפני שהוקש לאשה, ראה ב'מנחת חינוך' שם. וסומא, למדו בגמרא שם בגזירה-שוה' מסמיכת זקני העדה על פר העלם דבר של ציבור (שם ד, טו) שאינה בסומא, שהרי סומא אינו ראוי להיות בסנהדרין, כמו כן כל סמיכה אינה בסומא (ראה בפירוש המשנה, שם). וגוי נתמעט (שם) מה שנאמר (שם א, ב) "בני ישראל" – "בני ישראל סומכים, ואין הגויים סומכים", וראה למעלה ה"). 55 משנה, מנחות שם. 56 מנחות צג, ב.

ט. חמשה שהביאו זבח אחד⁵⁷ - פלן סומכין עליו⁵⁸ זה אחר זה⁵⁹, לא שישמכו פלן בבת אחת⁶⁰. מי שמת⁶¹ והניח קרבנו עולה או שלמים⁶² - הרי יורשו מביאו וסומך עליו⁶³ ומביא נסכיו⁶⁴.

57 ראה למעלה ה"א. 58 מנחות צג, ב – במשנה, ו'ספרא' ויקרא פ"ב ה"א, ופי"ז ה"א "קרבנו" לרבות כל בעלי חוברין (= חבורה שנשתתפו בקרבן) לסמיכה. 59 תוספתא שם, ו'ספרא' ויקרא, דיבורא דחובה פ"ו ה"ג. 60 משום חציצה, ראה להלן הי"ג ('קריית ספר' ו'חסדי דוד' בתוספתא, שם). (ואף-על-פי ש"מין במינו אינו חוצץ" (סוכה לו: ופי"ז מהל' לולב ה"ב) – אין זה אלא בדבר שאין צורך בו אלא בנגיעה בלבד, אבל בסמיכה, שאנו צריכים ל"כל כחו" (להלן ה"א), אין כאן סמיכה בכל כחו על הקרבן). 61 מנחות צב, א – במשנה. 62 אבל חטאות ואשמות לא, שהרי חטאת שמתו בעליה תמות (פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"א), וכל שבחטאת מתה, באשם ירעה עד שיסתאב (שם הי"ד). 63 משנה, שם. ולמדו זאת (שם צג). מדין תמורה, שנאמר (ויקרא כז, י) "המר ימיר", שהיורש ממיר. ולמידים סוף הקדש מתחילת הקדש, מה תחילת הקדש יורש ממיר, שהרי הוא כבעל הקרבן, אף סוף הקדש – יורש סומך. 64 משנה, שם. שכיון שהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ירמיה, מטלית מהו שתחוך, תא-שמע ובלבד שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הזבח."

יד. וכיצד סומך? ⁸⁶ אם היה הקרבן קדש קדשים - מעמידו בצפון ⁸⁷ ופניו למערב, והסומך עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ⁸⁸, ומתודה ⁸⁹ על חטאת עון חטאת ⁹⁰, ועל אשם עון אשם ⁹¹, ועל העלה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שנתק לעשה ⁹².

(86 ברייתא, יומא לו, א. 87 שקדשי קדשים שחיתתן בצפון, ראה להלן פ"ה ה"בג. וראה בפ"ה מהל' בית הבחירה הט"ז, מהו צפון. 88 ברייתא, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (עמוד 528 1) "מניח שתי ידיו על גבי קרניו". וראה בתוספתא ראשונים' שם. 89 שנאמר (במדבר ה, ו'ר) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו", "ומשמע דוידיו דברים הוי אצל הקרבן, ואין לבעל הקרבן מעשה בקרבן אלא סמיכה, אם כן בשעת סמיכה יתודה" (קרית ספר). 90 כלומר, על החטא הזה שעליו מביא החטאת, ראה בפ"ה מהל' שגגות, פירוט חייבי חטאות. 91 ראה בפ"ט מהל' שגגות פירוט חייבי אשם ודאי, ובפ"ה שם - חייבי אשם תלוי. 92 כרבי עקיבא, ביומא שם.

טו. כיצד מתודה? ⁹³ אומר: חטאתי עויתי פשעתי ⁹⁴ ועשיתי כף וכף ⁹⁵, וחתתי בתשובה לפניך וזו פפרתי. היה הקרבן שלמים - סומך בכל מקום שירצה מן העזרה ⁹⁶ במקום שחיתה ⁹⁷. ויראה לי, שאנינו מתודה על השלמים ⁹⁸, אבל אומר דברי שבח ⁹⁹.

93 ראה בפ"ה מהל' תשובה ה"א. 94 יומא שם, כדעת חכמים. 95 ראה פ"ב מהל' תשובה ה"ה, שהמתודה צריך לפרט חטא, וראה 'ירושלמי' סוף יומא. 96 שהרי קדשים קלים הם, ונשחטים בכל מקום בעזרה, ראה להלן פ"ה ה"בד. 97 שבמקום שסומכין - שוחטין (למעלה הי"ב). 98 שהרי אינם באים על חטא, ולא כתוב בו "ונרצה". 99 כמו מזמור לתודה ('אור שמח'), וכן הוא בתרגום רב יוסף לדברי הימים-ב (ל, כב) על הפסוק: "מזבחים זבחי שלמים ומתודים לה' אלקי אבותיהם" - "דבחין דבחי נכסת קודשיא ומהודן קדם ה' אלקי דאבהתהון" (הגר"י ליינר ב"סיני" כרך מז עמוד נא-נב).

~ יום שישי י"ד תשרי ~

פָּרָק רְבִיעִי

1) יתבאר בו שאין מביאים קרבן אלא ביום, ושצריך שתהא עבודת הקרבנות לשמה.

א. פל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר: ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם - ביום ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין

שחיתה ⁷⁶. ואם שחט במקום אחר או ששחה - שחיתה פשרה ⁷⁷. והסמיכה שני מצוה היא ⁷⁸. לפיכך, אם לא סמך - פשר, ואינה מעבדת. ואף על פי כן מעלין עליו כאלו לא פשר ⁷⁹.

(75 משנה במנחות צג, א. ובגמרא (שם צג:) הטעימה: "במקום (= באותו מקום בעזרה) שסומכין - שוחטין, שתיכף לסמיכה שחיתה", שאם ישחט במקום אחר, אין זה "תיכף". 76 היינו שלא ישהה, אלא ישחוט מיד. ולמדו זאת בספרא (ויקרא, דיבורא דנדבה, פ"ד ה"א) ממה שנאמר (ויקרא א, ד"ה) "וסמך - ושחט", "במקום שסומכין - שוחטין, ותיכף לסמיכה שחיתה". ושיעור השהיה, אמרו ב'תוספות' (סוטה לט. ד"ה כל) שאם שהה כדי הליכת עשרים ושתיים אמות, בודאי הוא הפסק. וכן פסק הרמ"א באור"ח סי' קסו, לענין הפסק שבין נטילת ידים לבציעת הפת, וראה במ"א שם ס"ק ג, והגר"א שם ס"ק ג. 77 לדעת 'אור שמח' - הסמיכה כשרה, שהרי היתה במקומה לפני ה', מה שאין כן בסמך מחוץ לעזרה שלא היתה כסמיכה לפני ה', שצריך לחזור ולסמוך בפנים (ראה למעלה הי"א), אבל הקרית ספר' וה'כסף משנה' מפרשים שהשחיתה כשרה, אף שהסמיכה אינה כשרה, לפי שהסמיכה אינה מעכבת, ראה בהמשך ההלכה. (וממה שאמרו בזבחים לג, א: "כל הסמיכות שהיו שם, קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיתה חוץ מזה (=מצורע) שהיה בשערי ניקנור וכו'"), נראה שסמיכה שאינה במקום השחיתה, וגם לא תיכף לשחיתה - סמיכה כשרה היא, שאם לא כן, למה הוא סומך? 78 משנה, מנחות צג, א. והיינו מצוה שהיא שיריים ואינה עיקר הכפרה, שכן גם שיירי הדם הנשפכים ליסוד, אינם מעכבים (להלן פי"ט ה"ד). 79 ברייתא, שם צג, ב. כלומר, לא קיים מצוה מן המובחר. "וסמך ונרצה (ויקרא א, ד), וכי סמיכה מכפרת והלא אין כפרה אלא בדם, שנאמר (שם יז, יא) "כי הדם הוא בנפש יכפר", אלא לומר לך שאם עשאה לסמיכה שיירי מצוה, מעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר, וכיפר".

יג. וצריך הסומך לסמך בכל פתחו ⁸⁰ בשתי ידיו ⁸¹ על ראש הבהמה ⁸², שנאמר: על ראש העלה - לא על הצנאר ⁸³ ולא על הצדדין ⁸⁴. ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין הבהמה ⁸⁵.

80 בחגיגה טז, ב: "אמר רמי בר חמא, שמעמינה סמיכה בכל כחו בעיניו", וראה למעלה הי"א, ובפ"ה מהל' חגיגה ה"ט. 81 משנה, מנחות צג, א. ובגמרא (שם צ"ב), אמר ריש לקיש, דאמר קרא (ויקרא טז, כא) בשעיר המשתלח "וסמך אהרן את שתי ידיו", כתיב ידו, וכתיב שתי, זה בנה אב: כל מקום שנאמר (בסמיכת בהמה) ידו, הרי כאן שתיים, עד שיפרט לך הכתוב אחת (= ידו אחת). 82 משנה, שם. ובתוספתא מנחות פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמ' 528 2) "ולא היה מניח ידיו זו על גבי זו". 83 ברייתא, שם צג, ב. 84 של הראש. וכגון שסמך על הלחיים (רש"י שם). בעיא שנפשטה שם בגמרא, מברייתא של אבא ביראה, ש"ידו על ראשו ולא ידו על הצדדין". 85 שם בגמרא "בעי רבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) משנה שם: "כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, וכל הנאכלין ליום אחד מצוותן עד שיעלה עמוד השחר, הקטר חלבים ואברים מצוותן עד כדי להרחיק אדם מן העבירה", ודעת רבינו (כאן וכן בפירוש המשניות שם) כי גם הקטר חלבים ואברים הם בכלל מה שאמרו חכמים עד חצות, אבל רש"י שם כתב כי על הקטר חלבים ואברים לא אמרו חכמים עד חצות, לפי שכהנים זרזים הם, ואין שבות במקדש.

ג. אף על פי שמתר להקטיר אמורין ואיברים בלילה - אין מאחרין אותן לדעת, אלא משתדלין להקטיר הכל ביום. חביבה מצוה בשעתה. שהרי הקטר אמורין ואיברים, אף על פי שפארים בלילה, דוחזין את השבת בזמן, ואין מאחרין אותן למוצאי שבת.

ד. כל דבר שאינו קרב אלא ביום¹², כגון הקמץ¹³ והלבונה והקטרת¹⁴ ומנחות הנשפרות¹⁵ - מתר להקריבן עם מבוא השמש¹⁶, והם מתאכלין והולכין כל הלילה כפאיברי עולה¹⁷.

12) שלא קרבו מתיריו ביום. כלומר, הקטרת הקומץ, כי חלק גדול מהמנחות הקריבות על גבי המזבח, נקמצות, ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח, והשאר נאכל לכהנים. 14) כלומר, הקטרת הקטורת על המזבח הפנימי. 15) ראה להלן פרק י"ב שם כי מנחות זכרי כהנים (=מנחת חינוך וחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה) נשרפות כליל על גבי המזבח, ואינן נקמצות. 16) זמן מועט קודם השקיעה "אף כי אין שהות שתצית האש ברובו לפני השקיעה, והם נקלטים על גבי המזבח". 17) ולמדו זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, א) "זאת תורת העולה", ריבה את אלו שמקריבין קודם השקיעה ונשארים כל הלילה כמו אברי העולה. וראה במשנה למלך להלן פרק א מהלכות תמידין ומספין סוף הלכה ג, כי רק אם הקמיצה הייתה לפני תמיד של בין הערביים, אפשר להקטיר את הקומץ לאחר התמיד, וכמו כן במנחות הנשרפות אין לשורפם על המזבח לאחר התמיד, אלא אם נתקדשו בכלי לפני התמיד, אבל אם לא נקמצו או נתקדשו בכלי לפני התמיד, אסור לעשותם אחר התמיד.

ה. הנסכים הבאים עם הזבח¹⁸ - אין קריבין אלא ביום; שנאמר: וְלִנְסֻכֵיכֶם וְלִשְׁלֵמֵיכֶם - מִקִּישׁ נְסֻכִים לְשִׁלְמִים: מֵהַשְּׁלָמִים בַּיּוֹם, אֵף נְסֻכִים בַּיּוֹם. אֲבָל הַנְּסֻכִים הַבָּאִים בַּפְּגִי עֲצֹמָן¹⁹ - מִתְקַדְשִׁין²⁰ בַּלַּיְלָה וְקָרְבִין בַּלַּיְלָה²¹. לְפִיכֶן²², אִם נִזְדַּמְנוּ לוֹ נְסֻכִים הַבָּאִין בַּפְּגִי עֲצֹמָן - מִקְדִּישֵׁן וּמְקַרְבִין בַּלַּיְלָה²³. וְעֲלוֹת הַשֶּׁחַר פּוֹסְלוֹת בְּהֵן, כְּפִיכֶן הַעֲלוֹת²⁴.

18) שהביאם עם הזבח. 19) שלא הקדישם עם הזבח,

זְבָחִים אֲלָא בַּיּוֹם³, וְאֵין זֹרְקִין דְּמַיִם אֲלָא בַּיּוֹם הַשְּׁחִיטָה⁴; שְׁנֵאמַר: בַּיּוֹם הַקְרִיבוּ אֶת זְבָחוֹ - בַּיּוֹם הַזֵּבִיחָה תִּהְיֶה הַהֲקָרְבָה. וְכִינֵן שֶׁשְּׁקֵעָה הַחֲמָה נִפְסַל הַדָּם.

נקודות משיחות קודש -

"כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום, שנאמר: ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם כו".

ענין מעשה הקרבנות בעבודת ה' של יהודי, הוא הקרבת עצמו - "אדם כי יקריב מכם קרבן לה" - ולהביא את עצמו למצב שכל כולו הוא קרבן לה', כדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה". ובה גופא צריך להיות ביום דווקא, היינו באור ובגילוי, כי עבודה זו לא רק שאינה פוגעת ה"ו בבריאות אלא שמוסיפה בריאות ואריכות ימים ושנים טובות ומתוך הרחבה, בדוגמת יצחק שהיה "עולה תמימה" והאריך ימים יותר מכל האבות.

ואפילו אם נהיה מצב של "לילה" היינו העלם והסתר ח"ו, הנה "מותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה", כי הקב"ה נתן כח ליהודי להפוך את ה"לילה" ליום, ולא רק עד חצות כדעת הרמב"ם, אלא גם כל הלילה כדעת רש"י, שזה נוגע במיוחד לדרא דעקבתא דמשיחא, הלילה של הגלות סמוך לבוקר הגאולה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן לו מתוך רמב"ם "פרס המלך")

2) מגילה כ: במשנה. 3) במגילה שם למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ו) "ביום זבחכם", ובתוספות שם דיבור המתחיל לקמיצה כתבו, כי אין ללמוד שחיטה מהפסוק "ביום צוותו", כי פסוק זה מדבר בעבודת הקרבנות ושחיטה אינה עבודה, שהרי היא כשרה בזר. 4) ולא ביום המחרת אלא רק ביום הזביחה.

ב. כל שיקרבו מתיריו⁵ ביום - מעלין אותו על המזבח כל הלילה⁷. כיצד? זבחים שנתרק דמם ביום - מקטירין אמוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכן איברי העולות מקטירין אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר⁸. וכדי להרחיק מן הפשיעה⁹, אמרו חכמים, שאין מקטירין האמורין¹⁰ ואיברי העולה אלא עד חצות הלילה¹¹.

5) זריקת הדם. 6) כלומר, אימוריו או אבריו. 7) אבל כל שלא קרב מתיריו ביום (=הקומץ, הלבונה והמנחות הנשרפות) אין מעלין אותו כל הלילה (תוספתא שם). ו"אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערביים וכו' מקטירין איברי העולות והאימורין וכו'". 8) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד כו". 9) "שלא תדחק עליו את השעה ונמצא עושה מהם דבר אחר עלות השחר". 10) במשנה שם: "הקטר חלבים ואברים".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) בסוטה יד: אמרו "מידי ההווה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצוואר בהמה", הרי סכין כלי שרת. וכן אמרו במנחות עו: "סכין מקדשת בכלי שרת". ואילו בחולין ג. הכשירו לשחוט קדשים בקרומית של קנה, והרי אין עושים כלי שרת של עץ, מזה הוציא רבינו שלכתחילה צריך כלי שרת ובדיעבד אינו צריך. 35) "צלע של קנה" (רש"י חולין טו:), ובערוך ערך קרם "פירש מה שמשתייר מן המחצלת כשמתקנין אותה". 36) תוספתא מנחות שם: "חומר בקמיצה שהקמיצה טעון כהן וכלי שרת, מה שאין כן בשחיטה, קמיצה בכלי ושחיטה אפילו בקרומית של קנה".

ח. וְכָל הַזְבָּחִים שֶׁקָּבַל מִדָּמָם פְּחוֹת מִפְּדֵי הַזֵּייהָ 37 - לֹא נִתְקַדְּשׁ הַדָּם. וְצָרִיךְ לְהִתְפַּנֵּן לְקָבַל כָּל הַדָּם 38. פִּיּוּד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹחֵז הַסֵּמִיכָה 39 בְּיָדוֹ וּמוֹצֵאָן עִם הַיָּרֵדִין לְתוֹךְ הַמְזֻרָק 40, וְשׁוֹחֵט שְׁנַיִם אוֹ רֶב שְׁנַיִם, כְּדֵי שִׁיתְקַבֵּל הַדָּם פְּלוֹ פְּכָלִי. וּמִגְבִּיהַ הַסֵּפִין לְמַעְלָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרֵד הַדָּם מִעֲלֵיהָ אֶלָּא מִן הַצְּוָרָא 41. וְדָם שֶׁבִּסְפִין - מְקַנְחָה בְּשִׁפְתַּי הַמְזֻרָק 42.

37) אחת, בכלי אחד, ופחות מכדי הזייה אחת בכלי שני וערבן ביחד, אבל אם קיבל בו אפילו כדי הזייה אחת בלבד קידש הדם, אף כי צריך להזות על הקרבנות כמה וכמה הזיות בכל קרבן וקרבן כדינו. אבל לדעת התוספות מנחות שם דיבור המתחיל ואם, ורש"י שם, כי צריך שיקבל דם בכל קרבן וקרבן מה שצריך לכל הזיותיו. 38) כלומר, אף כי אם קיבל דם רק כדי הזייה אחת - קידש, אין זה אלא בדיעבד, אבל לכתחילה צריך להתכוון לקבל כל הדם. והוא בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר, שנאמר (שם ד, ז) "ואת כל דם הפר ישפך" וכו', אם אינו עניין לשיירים וכו' תניהו עניין לקבלה". 39) הקנה והוושט. 40) כלומר, על אוויר המזרק. בזבחים שם: "אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: השוחט צריך שיתן וורידין לתוך הכלי", ומפרש רש"י האי תוך לאו דווקא דהא לא אפשר, אלא על אוויר של תוך כלי, וראה להלן בסוף ההלכה "אוויר הכלי הרי הוא ככלי", ודעתו שמתחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוול לתוך הכלי, אף שעדיין לא גמר השחיטה, וכן דעת רבותינו בעלי התוספות (מעילה ה. דיבור המתחיל היתר שחיטה, זבחים קי. דיבור המתחיל ואי ובבא קמא עו: דיבור המתחיל כל העומד). 41) בזבחים כה. "אמר רב יהודה אמר שמואל: השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, שנאמר (שם, ה) "ולקח וכו' מדם הפר", ולא מדם הפר ודבר אחר (=סכין). 42) "פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא ייכנס דם במזרק" (כסף משנה). והוא בזבחים שם: "ודם סכין במאי מקנח ליה, אמר אביי בשפת מזרק כדכתיב (עזרא א, י) "כפורי זהב", כלומר, שמזרקין נקראים בשם כפורי זהב על שם קינוח.

ט. אוויר הפלי הרי הוא כפלי 43. הנה מקבל הדם 44 ונפתחו שולי המזרק קדם שגייע הדם לאוויר

שהרי יכול אדם להביא קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים. 20) על ידי נתינתם בכלי שרת. 21) שכיוון דלא קדשו בשחיטת הזבח, יכול להקריב בלילה, שדווקא נסכים הבאים עם הזבח נתרבו ממה שכתוב "לנסכים ולשלמיכם", ומכיוון שקריבין בלילה, מתקדשין גם בלילה, שכן אמרו בתמורה יד. "זה הכלל כל הקרב ביום (=נסכים הבאים עם הזבח בכלל זה) אינו קדוש אלא ביום, וכל הקרב בלילה (=נסכים הבאים בפני עצמם) קדוש בין ביום בין בלילה. 22) כלומר, כיוון שנסכים הבאים בפני עצמם מתקדשים בלילה וקריבים בלילה. 23) כלומר, מקדישין לכתחילה בלילה ומקריבין מיד (כסף משנה) והכל משום רזיונות מצוה, שמיד שנודמנה לו המצוה, אין להחמיצנה. ומקור הדברים בתמורה שם: "אמר רב פפא השתא דאמרת נסכים הבאים בפני עצמן קריבין אפילו בלילה, נודמנו נסכים בלילה מקדישין בלילה ומקריבין". 24) בתמורה שם: "אמר רב אדא בר אבהו ועלות השחר פוסלת בהן כאברין" שהקדישין ולא הקריבין.

ו. כָּל הַיּוֹם פֶּשֶׁר לְסִמְכָה וְלִשְׁחִיטָה 25 וְלִמְלִיקָה 26, לְהַקְטִיר 27 לְהַגְשָׁה 28 וְלְהַזְזִיהָ 29, וְלִתְנוּפָה 30 וְלִקְמִיצָה 31 וְלִקְרִיבָן הַמוֹסְפִין 32. וְכָל הַלֵּילָה פֶּשֶׁר לְהַקְטִיר אֲמֹרִין וְאֵיבָרִים 33. זֶה הַכֶּלֶל: דְּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ פִּיּוּם - פֶּשֶׁר כָּל הַיּוֹם, וְדָבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ פְּלִילָה - פֶּשֶׁר כָּל הַלֵּילָה. וְאֵף עַל פִּי בֶן, זְרִיזִין מְקַדְּמִין לְמִצְוֹת.

25) בגמרא שם למדו זאת ממה שנאמר בשחיטה (ויקרא יט, ו) "ביום זבחים", לאפוקי לילה, ונאמר (שם ג, יג) "וסמך ושחט", מה שחיטה ביום אף סמיכה ביום. 26) מליקת העוף (ראה ויקרא א, טו), נלמדו כן בגמרא שם ממה שנאמר (שם ז, לח) "ביום צוות את בני ישראל" - לאפוקי לילה. 27) הקטרת הקומץ, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב (שם "ביום צוותו". 28) כי "כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית", ונלמד בגמרא שם ממה שהוקשה הגשה לתנופה שנאמר (במדבר ה, כה) ולקח כהן מיד האשה את מנחת הקנאות (=הגשה) והניף והקריב", מה תנופה ביום אף הגשה ביום. 29) זריקת דם הקרבנות והזיית דם פרים הנשרפים וחטאות הפנימיות. וגם זה נלמד בגמרא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ביום צוותו". 30) שמניף את עומר התנופה ומנחת הסוטה, וכמו כן את החזה של השלמים לפני שנתנה לכהן. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב (שם כג, יב) "ביום הניפכם את העומר", לאפוקי לילה. 31) קמיצת המנחה, וגם זה נלמד שם ממה שכתוב "ביום צוותו". 32) נלמד שם ממה שנאמר (שם, לו) "דבר יום ביומו", לאפוקי לילה. 33) שנאמר (שם ו, ב) "זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תוקד בו" (שם כא.).

ז. כָּל הַזְבָּחִים אֵין שׁוֹחֵטִין אוֹתָן לְכַתְחֵלָה אֶלָּא בְּסִפִּין מִפְּלֵי שְׁרֵתָהּ 34; וְאִם שָׁחַט בְּכָל דְּבָר שֶׁשׁוֹחֵטִין בוֹ הַחֲלוּץ, אֶפְלוּ בְּקַרְוִמִית שֶׁל קְנָה 35 - פֶּשֶׁרִין 36.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"הזורק את דם השלמים" שתהא זריקה לשם שלמים, וזריקה לשם בעלים למדו (שם): ממה שנאמר (שם, ד) "ונרצה לו לכפר עליו" עליו ולא על חברו. (51) בגמרא (שם ד): "אמר קרא (שם ז, לו) זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים, הקישן הכתוב לשלמים, מה שלמים בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינין לשמה, אף כל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינין לשמה". (52) קבלת הדם, הולכתו וזריקתו. (53) לא לשמן ולא שלא לשמן. (54) שם ב. במשנה: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת", ובגמרא (שם): אמרו "טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו נמי לבעלים לשם חובה". הרי שבכל הזבחים עלו לבעלים לשם חובה, כשעבד בסתם, ורבינו כותב זאת רק בעולה ושלמים. ויתכן כי כוונת רבינו לומר שאפילו בעולה ושלמים. ופירוש הדברים אף שצריך להדבר שצריך לשם זבח נאמר בשלמים ועולה, ובכל זאת אם עשה סתם כשר, ועלו לבעלים לשם חובה. וקל וחומר לשאר קרבנות (לחם משנה).

יא. וצריך שתהיה מחשבתו⁵⁵ בשעת שחיטתו⁵⁶ העולה⁵⁷ לשם ששה דברים: לשם הזבח, ולשם הזבח, ושהזבח להשם ברוך הוא, ושיקטירו לאשם⁵⁸, ושהקטרתו לריח בלבד⁵⁹, ושיריח זה נחת ריח לפני השם⁶⁰. ואם שחט סתם - פשר⁶¹, כמו שבארנו. והשוהט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שפא עליו.

(55) של העובד. (56) דווקא בשעת שחיטה ולא בשעת ההקטרה. (57) לדעת רש"י (זבחים שם דיבור המתחיל עולה) הוא הדין לשלמים. אבל מדברי רבינו נראה שעולה דווקא. ואילו בשלמים אין אלא ארבעה דברים: לשם זבח, לשם זוכה, להשם, ושיקטירו לאישים. אבל לריח ולניחוח לא נאמרו בשלמים בפסוקים המדברים בהקרבה לשם, ראה ויקרא ג, ג-ט. (58) כלומר, שיחשוב שיקטירו אותו על האש, ולא לעשותו צלי לאכילה. (59) ושלא יצלה אברים מחוץ למערכה ואחר כך יעלה אותן על המערכה, כי אז שוב אין בהם ריח. (60) שם בגמרא וזה לשונו: ניחוח, לשם הנחת רוח לה', לשם מי שאמר והיה העולם. (61) מפשטות הדברים נראה כי זה מוסב על כל מה שלמעלה, ואם כן אם שחט בכוונה הפכית בכל אחד מששת הדברים הנ"ל - אין שחיטתו כשרה. וזה לא ייתכן, כי הרי בפרק י"ב מהלכות פסולי המוקדשין (הלכה א) לא מנה רבינו בפסול מחשבה אלא אם שחט שלא לשם זבח ושלא לשם זוכה, הרי שבכל יתר ארבעת הדברים אין שום פגם אם חשב להיפך, ועיין לחם משנה.

פָּרָק חֲמִישִׁי

1) יבאר בו שמקבלה ואילך מצות כהונה, ואם מקום השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים.

א. כבר בארנו² ששחיטת הקדשים פשרה בזרים, ומקבלת הדם ואילך מצות פהנה. וכל הזבחים -

המזרק⁴⁵ הנפחת - לא נתקדש הדם; שהאוויר שאין סופו לנוח - אינו פמנח⁴⁶.

(43) כלומר, אין צורך שיכניס את הווירדין לתוך הכלי ממש בעת שהוא מקבל הדם (כי דבר זה בלתי אפשרי), אלא הוא מחזיק הווירדין למעלה מן הכלי, נגד התוך של הכלי. ואם סופו לנוח (=כשלא נפחתו שוליו) נתקדש הדם עוד כשהם באוויר למעלה מן הכלי, ודבר זה איבעיא ונפשטה בזבחים כה: (44) באוויר הכלי (=למעלה מן הכלי, נגד תוך הכלי). (45) כלומר, לאוויר שהוא בתוך דופני המזרק, אבל אם הגיע הדם לתוך אוויר הדפנות, ורק אחרי כן נפחתו שוליו, אף שלא הגיע הדם לתחתית המזרק - נתקדש הדם. (46) בזבחים שם: "בעי מיניה רבי אסי מרבי יוחנן היה מקבל ונפחתו שוליו וזרק עד שלא הגיע דם לאוויר מהו? אוויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא כמונח דמי", ואמרינן שם: "אם תמצי לומר אוויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי, אוויר שסופו לנוח מאי"? וידועה דעת רבינו שפוסק בכל מקום כ"אם תמצי לומר" ראה לחם משנה.

י. כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח⁴⁷ ולשם פעליו⁴⁸ בשעת זביחה, ובשעת קבלת הדם, ובשעת הולכת הדם, ובשעת זריקתו על המזבח; שנגמר: ובשר זבח תורת שלמיו - שתהיה זביחה עם שאר ארבע העבודות⁴⁹ לשם שלמיו⁵⁰. וכן שאר הקרבנות⁵¹. ואם שחט ועבד שאר עבודות⁵² סתם ולא חשב כלל⁵³ בעולה ובשלמים - הרי הן פשרים, ועלו לבעלים⁵⁴.

(47) עולה לשם עולה, שלמים לשם שלמים וכו'. (48) קרבן של ראובן לשם ראובן, קרבן של שמעון לשם שמעון וכו'. בזבחים ב, במשנה: "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת". ומשמע בגמרא (שם ב: דש"לא לשמן", היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים (כסף משנה). (49) כלומר, השחיטה עם שאר ג' העבודות: קבלת הדם, הולכת הדם וזריקת הדם, שהן ביחד ארבע עבודות. (50) בגמרא (שם ד.) למדו שצריך שחיטה לשם הזבח ממה שנאמר (ויקרא ד, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", שתהא זביחה לשם שלמים. וממה שנאמר "ובשר זבח תורת שלמיו" למדו ב"אם אינו עניין" "תנהו עניין" לשינוי בעלים, שצריך שתהא השחיטה לשם בעלים. וקבלת הדם שצריך שתהא לשם שלמים למדו (שם) ממה שנאמר (שם ז, לג) "המקריב את דם השלמים" שתהא קבלת הדם לשם שלמים, וממה שנאמר באיל הנזיר (במדבר ו, יז) "ואת האיל יעשה זבח שלמים" למדו שתהא עשייתו לשם שלמים, ואם אינו עניין לשינוי קדש תנהו עניין לשינוי בעלים למדו (שם): קבלת הדם והולכת הדם שתהיינה לשם בעלים. והולכת הדם שתהא לשם הזבח למדו (שם). ממה שנאמר (ויקרא א, יג) "והקריב [וגו'] את הכל [וגו'] המזבחה" זו הולכה שצריך שתהא לשם זבח. וזריקה שצריך שתהא לשם הזבח למדו שם ממה שנאמר (שם ז, יד)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קן) מן התחתון (=מן הצאן). (11 שם מח: 12) עיין כסף-משנה. (13) בויקרא שם: "זאת תורת החטאת וכו' קודש קדשים הוא". (14) בזבחים נג: במשנה: "העולה קדשי קדשים וכו'". ואף-על-פי שלא כתוב בתורה שהיא קדשי קדשים, - למדוה מחטאת ואשם, לפי שהיא שווה להם בשחיטתה ובקיבול דמה (פירוש המשנה זבחים פ"ה משנה א). ועוד, שהרי היא כולה לגבוה, ואין לך קדשי קדשים כזה (רש"י שם). (15) ראה במשנה זבחים נד: (16) הם כבשי עצרת, ראה למעלה פ"א הלכה ד. (17) שם במשנה: "זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו' שחיטתן בצפון וקיבול דמן בכלי שרת בצפון וכו'". ובגמרא (שם נה.) אמרו: "מנא לן דבעי צפון, דתני רבה בר רב חנן קמיה דרבא, ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, מה חטאת בצפון אף שלמי ציבור. אמר ליה רבא, וכי חטאת מהיכן למדה מעולה, דבר הלמד מהיקש, חוזר ומלמד בהיקש? אלא מדתני רב מרי בריה דרב כהנא, על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם (במדבר י, י) מה עולה קדשי קדשים, אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים. מה עולה בצפון, אף זבחי שלמי ציבור בצפון". ורבינו הביא את הדרשה שנדחתה, ראה בכסף-משנה ולחם-משנה. (18) כי מיד עם תחילת השחיטה צריך לקבל הדם לתוך הכלי. כלומר, שיהיה נוזל בכלי מיד (למעלה פ"ד הלכה ח), ואם כן, מקום השחיטה הוא מקום הקבלה. וראה עוד למעלה הלכה ב.

ד. ומניין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה, אפלו אחורי ההיכל?¹⁹ שהרי נאמר בשלמים: ושחטו פתח אהל מועד²⁰ - להכשיר פל הרוחות, שהרי לא יחד להם רוח. והוא הדין לשאר הקדשים קלים. ואם שחטם בהיכל - פשרים²¹. אכל אם שחטו בגגו של היכל - פסולין; שאין הגגות ראויים לשחיטה כלל, אלא בקרקע העזרה²².

(19) בזבחים נה: "דאמר רמי בר רב יהודה אמר רב, לול קטן היה אחורי בית הכפורת גבוה שמונה אמות, כדי להכשיר את העזרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים", ובתוספתא זבחים פ"ז: "וכן היה רבי יוסי ברבי יהודה אומר שני פספסין היו בבית החליפות פתוחין למערב גבוהין מן הארץ ת' אמות שתהא עזרה כשרה לאכילת קדשי קדשים ולשחיטת קדשים קלים אפילו אחורי הכפורת, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד וגו'". ועיין בתוספות שם ד"ה שנים, שהקשו הלא אינו רואה פתח אהל מועד (ראה להלן הלכה ה). ותירצו, שמה שרואה קודש הקדשים, לא גרע מרואה פתח ההיכל. (20) כן למדו בתוספתא שם (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) בזבחים סג. ומנחות ח. "אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים, שנאמר (שם) ושחטו פתח אהל מועד, ולא יהא טפל חמור מן העיקר", שאם בפתח ההיכל כשר, כל-שכן בהיכל עצמו. (22) כן הוא בזבחים קז: שגגו של היכל אינו ראוי לשחיטת כל זבח.

ה. שלמים²³ ששחטן קדם שפיתחו דלתות ההיכל - פסולין; שנאמר: פתח אהל מועד - בזמן שפיתוח.

קבול דמן בקלי שרת³ ביד פה⁴; אכל מקום שחיטתן ומקום קבול דמן אינו שורה בקלין⁵.

(2) בפ"ט מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. (3) שנאמר בעולה ושלמים בסני (שמות כד, הו) "ויעלו עולות וזבחו זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם באגנות" (ראה זבחים צז: ומנחות פב:). ואם בשלמים צריך כלי קל-וחומר לשאר קדשים (רש"י במנחות שם). ובספרא ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ה) אמרו: "ולקח, נאמר כאן לקיחה, ונאמרה להלן לקיחה, מה לקיחה האמורה להלן בכלי, אף כאן בכלי" ובמלבי"ם שם מפרש כי הכוונה היא ללמוד חטאת מעולה ושלמים, שבחטאת נאמר (ויקרא ד, כה): "ולקח הכהן", ובעולה ושלמים נאמר (שמות שם): "ויקח משה", מה קיחה של עולה ושלמים בכלי, אף קיחה של חטאת בכלי (וראה גם בקרית-ספר כאן). ואשם נלמד (בזבחים מז:). מחטאת, שנאמר (ויקרא יד, יג) "כי חטאת האשם הוא", "מה חטאת טעונה כלי, אף אשם טעונה כלי". (4) כן הוא בהלכות ביאת המקדש שם. ולמדו כן ממה שנאמר (שם א, ה) "והקריבו בני אהרן", מקבלה ואילך מצות כהונה (זבחים לב.). (5) ראה להלן הלכה ב.

ב. פיצד? קדשי קדשים - אין שוחטין אותן ואין מקבלין את דמן אלא בצפון⁶ המזבח, בכל המקום שפארנו גבולותיו בתחלת ספר זה⁷. וקדשים קלים - שחיטתן וקבול דמן בכל מקום מן העזרה⁸.

(6) זבחים מז. ומז: וראה להלן הלכה ג. (7) בפ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה טז. (8) זבחים נה. במשנה: "קדשים קלים, שחיטתן בכל מקום בעזרה". וראה למעלה פ"ד הלכה ח, כי מיד עם תחילת שחיטה צריך שיהא הדם נוזל לתוך הכלי, ומכיוון ששחיטה בכל מקום בעזרה, גם קיבול דמן כן. וראה להלן סוף הלכה ג.

ג. ומניין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון?⁹ שהרי נאמר בעולה: ושחט אתו על ירך המזבח צפנה¹⁰, ובחטאת הוא אומר: במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת¹¹; וכשם¹² שהחטאת נקראת קדש קדשים¹³, כך העולה נקראת קדש קדשים¹⁴. ובאשם הוא אומר¹⁵: במקום אשר ישחטו את העלה ישחטו את האשם. ושלמי צבור¹⁶ הקשו לחטאת, שנאמר: ונעשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים¹⁷; לפיכך הן קדשי קדשים פחטאת, ונשחטין במקום שחיטתה. ומקום שחיטה הוא מקום הקבלה¹⁸.

(9) זבחים מח. (10) ובגמרא שם אמרו: "אשכחן בן צאן (שהרי הפסוק הנ"ל נאמר בצאן, שנאמר שם א, י "ואם מן הצאן קרבנו, מן הכבשים או מן העזים לעולה"). בן בקר מנא לן, אמר קרא "ואם מן הצאן", וי"ו מוסיף על ענין ראשון, וילמד עליון (=בן בקר, שנאמר בויקרא שם, לפני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזרחית צפונית שבה פוגש תחילה כשמתחיל להקיף את המזבח מימין, ואח"כ נותן בקרן מערבית דרומית (יומא שם). (35) אות יונית, עשויה ככף פשוטה שלנו (רש"י שם). (36) בעולה נאמר (שם א, יא) "וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב", וכן נאמר בשלמים (שם ג, ב) וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם על המזבח סביב". (37) שנאמר בו סביב (שם ז, ב) "במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם, ואת דמו יזרוק על המזבח סביב", ואמר התנא-קמא בברייתא בזבחים שם: "יכול יזרקו זריקה אחת, תלמוד-לומר סביב. אי סביב, יכול יקיפנו כחוט, תלמוד-לומר וזרקו. הא כיצד, כמין גמא, שתי מתנות שהן ארבע". (38) שפיכת שיריים ליסוד, לא נזכרה אלא בחטאות (שם ד, יח, כה, ל, לד), ולמדו (זבחים נא). שאר הקרבנות מחטאת, שנאמר (שם, כה) "אל יסוד מזבח העולה", ודרשו (שם) "תן יסוד למזבח של עולה", כלומר, "תן תורת שפיכת שיריים, יסוד להלכות מזבחה של עולה, שיהא המזבח טעון בעולה, ובכל דמים הניתנין עליו שפיכת שיריים אל היסוד" (רש"י שם) וראה עוד בזבחים לז'. (39) בספרים אחרים: "על גג היסוד" (שם נב.). (40) שם נג. במשנה. ושם בגמרא למדו כן מחטאות פנימיות, שכשם שבחטאות פנימיות שופך בסמוך לו, דהיינו ליסוד מערבי שבו פוגע תחילה כשיוצא מבפנים, כמו כן בשאר קרבנות שופך לקרן שפוגע בה תחילה כשיורד מהכבש, והיינו יסוד דרומי. וראה להלן פ"ז הלכה י, שהכוונה לקרן דרומית מערבית.

ז. החטאות הנאכלות⁴¹ - דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות⁴² המזבח החיצון⁴³ מחצי מזבח ולמעלה⁴⁴, לפי שנאמר בה: על קרנת המזבח⁴⁵ וכיצד הוא עושה? פשלוקח הפהן הדם במזרק, מוליכו אצל המזבח, וטובל אצבעו הימנית הסמוכה לגודל פדום⁴⁶, וסומך באצבעו⁴⁷ הגדולה מפאן ובגודל מפאן ומחטא⁴⁸ יורד כנגד תדה של קרן עד שיכלה פל הדם שפאצבעו⁴⁹. וכן הוא עושה בכל קרן וקרן⁵⁰. ואם נתן סמוך לקרן פאמה אחת מפאן או מפאן - כפרי⁵¹.

(41) ראה למעלה פ"א הלכה טז. וראה להלן הלכות יא דין חטאות הנשרפות. (42) משנה שם נב: (43) שהוא מזבח העולה, שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן על קרנות מזבח העולה". (44) קנים פ"א משנה א: "חטאת העוף נעשית למטן וחטאת בהמה למעלן וכו' ואם שינה וכו' פסול", ובברייתא (זבחים נג.) "דמים העליונים ניתנין מחוט הסקרא ולמעלה, התחתונים ניתנין מחוט הסקרא ולמטן, דברי רבי. רבי אלעזר ב"ר שמעון אומר וכו' בחטאת בהמה וכו' על גופה של קרן", ופסק רבינו כרבי, ולא כר' אלעזר ב"ר שמעון (כסף משנה). (45) בחטאות הנאכלות, נאמר "קרנות מזבח העולה". והיינו למעלה מחוט הסקרא, ראה למעלה. (46) ברייתא זבחים נג. "וטובל באצבעו הימנית (=של יד ימין) המיומנת שבימין, מן הדם שבמזרק". ובספרא ויקרא (דבורא דחובה

אפלו היו דלתותיו מוגפות²⁴ - הרי זה פנועול²⁵. אכל הפרכת שעליו אינה²⁶ פוסלת²⁷.

(23) זבחים נה: וכדעת רש"י (שם סא.), שדין זה אינו אלא בשלמים שכתוב בהם "פתח אהל מועד", ולא בשאר קרבנות. ומה שאמרו בתמיד פ"ג משנה ז: "לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח", אין זה אלא למצוה, ולא לעכב. ראה בתוספות מנחות צה. ד"ה מר אמר, וב'תוספות יום טוב' בתמיד שם. (24) סגורות ולא נעולות במנעול. (25) כן הוא בזבחים שם: "פשיטא מוגף כנעול דמי". (26) על פתח ההיכל, כמבואר פ"ז מהלכות כלי המקדש הלכה יז (אור שמח). (27) שם בזבחים בעיא שנפשטא: "וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח", ופירשו רש"י ותוס' שם, שעשו הוילון לשם צניעות, שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה.

ו. העולה והאשם והשלמים, בין של יחיד בין של צבור, זריקת דם שלשמן על גבי המזבח שנה²⁸ לעולם²⁹. וכיצד הוא עושה? פשלוקח הפהן הדם במזרק, וזרק ממנו במזרק³⁰ שתי זריקות על שתי זויות המזבח³¹ באלכסון³² מחצי המזבח ולמטה³³: על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית³⁴. ומתפון פשיזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזויות פמין ג"ם³⁵, כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבעה פתלי המזבח. לפי שנאמר בעולה ובשלמים סביב³⁶. והוא הדין לאשם³⁷. ושירי הדם נשפכין³⁸ על היסוד³⁹ הדרומי⁴⁰.

(28) כן הוא בזבחים נג: (בעולה) נד: (לענין שלמי ציבור ואשמות), ונה. (לענין שלמי יחיד): "ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע". (29) כן בדפוס יומי (ר"מ) וויניציאה ועוד. בדפוסים החדשים: לעולה. (30) ראה להלן הלכה ט, כי "אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד". (31) זבחים נג: כשמואל וכתנא-קמא בברייתא שם (כסף משנה). (32) כלומר, שתי הקרנות תהיינה זו מול זו באלכסון, היינו קרן מזרחית צפונית, וכנגדה באלכסון קרן מערבית דרומית, כדי שיהיו "שתי מתנות שהן ארבע". (33) בקנים פ"א משנה א: "עולת בהמה דמה למטה", משום שנאמר (ויקרא ד, יח - כה) "אל יסוד מזבח העולה", הרי שדם עולה למטה במקום שיש יסוד, ושאר קרבנות כגון האשם והשלמים שהם למטה, למדו (זבחים י:) ממה שנאמר בחטאת בהמה (שם ו, יט) "הכהן המחטא אותה", "אותה" דמה למעלה, ואין דמו של אחר למעלה (ראה בפ"י הרא"ש לקנים שם). (34) בתמיד פ"ד משנה א: "בא לו לקרן מזרחית צפונית ונותן מזרחה צפונה, מערבית דרומית ונותן מערבה דרומה". וראה יומא טו: כי משום כך היה נותן בשתי הקרנות הנ"ל, ולא בקרן דרומית מזרחית ובקרן צפונית מערבית, משום שעולה טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד (ראה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה י). ומפני ש"כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין" הקדימו לזרוק בקרן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדפנות הכלי (משנה למלך). ולמדו דבר זה (בזבחים מ:):
ממה שנאמר (שם) "וטבל" - "ולא מספג".

י. ומזין הוא מתחיל?⁵⁸ עולה בפכש⁵⁹ ופונה לימינו⁶⁰ ומהלך על הסוכב⁶¹ ונותן בקרן דרומית מזרחית תחלה, ואחר כך בקרן השנייה הסמוכה לה, שהיא מזרחית צפונית, ואחר כך בקרן שלישית הסמוכה לה, שהיא צפונית מערבית, ואחר כך בקרן רביעית הסמוכה לה, שהיא מערבית דרומית. ועל יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שני הדים; שנאמר: ואת כל הדים ישפך אל יסוד מזבח העלה⁶² - זה יסוד דרומי⁶³.

(58 כלומר, על איזה קרן מזה ראשונה (משנה בזבחים נג).)
(59 ראה למעלה בפ"ב מהלכות בית הבחירה הלכה יג, כי הכבש היה בנוי לדרומו של מזבח, וראה שם עוד בפ"א הלכה יז. (60 שהוא לצד מזרח. כי "כל פינות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין, שנאמר (יחזקאל מג, יז) ומעלותיהו פונות קדים" (זבחים סב:). (61 ראה למעלה שם הלכה ז. (62 בספר מוגה: "ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח". והוא בויקרא ד, ל בחטאת יחיד, וכן נכון, שהרי הפסוק שבספרים שלנו הוא בחטאות הפנימיות, ושם הוא שפך השיריים ליסוד מערבי, ראה להלן הלכה יא (כסף משנה). ובהר המוריה הגיה "ואת דמו ישפוך אל יסוד מזבח העולה" (שם, כה), הנאמר שם קודם, בחטאת נשיא. (63 במשנה זבחים שם. ובגמ' שם: "ת", אל יסוד מזבח, זה יסוד דרומי וכו' ילמד ירידתו מן הכבש" (ממזבח העולה בחטאות הנאכלות) ליציאתו מן ההיכל (בחטאות הנשרפות שמזין הדם על מזבח הזהב), מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו (ששופך את הדם על יסוד המערבי של מזבח העולה שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, ראה להלן הלכה יא), אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו (שהוא יסוד דרומי).

יא. כל החטאות הנשפכות⁶⁴ - דמם נכנס לפנים להיכל⁶⁵ ומזין ממנו שם פאשר מפרש בתורה⁶⁶. ושירי הדים שופך על יסוד המערבי של מזבח הציצון⁶⁷, שהוא פוגע בו תחלה בצאתו מן ההיכל.

(64 שהן שתיים ליחיד: פר כהן משיח ופרו של כהן גדול ביום הכיפורים, ושלוש לציבור: שעירי עבודה-זרה ושעיר יום הכיפורים הפנימי (זוגו של שעיר המשתלח), ופר העלם דבר של ציבור, ראה למעלה פ"א הלכה טז. (65 ראה למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכה ה. (66 ראה להלן הלכה יב והלכה יג. (67 משנה זבחים מז: ולמדו כן בגמרא (שם נא). ממה שנאמר (שם, יח) "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד", ובצד מערב הוא פוגע תחילה. ואילו בחטאות הפנימיות, לא נאמר "אשר פתח אהל מועד", ושם הוא שופך ליסוד דרומי, שבו הוא פוגע תחלה (למעלה הלכה י).

יב. והיכן מזין מדמן? וכמה מזה מהם? פר⁶⁸

פרשה ג הלכה ח) למדן כן בגזירה-שוה "נאמר כאן (ויקרא שם) "אצבעו", ונאמר להלן (במצורע - שם יד, טז) "אצבעו", מה אצבעו האמורה להלן, הימנית (שכן מפורש שם) המיומנת שבימין, אף אצבעו האמורה כאן, הימנית - המיומנת שבימין". (47) שם כבריייתא: "וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה". ולפני רבינו היתה הנוסחא שם כבספרים אחרים שם, שהובאה ב'שיטה מקובצת' שם. ובתוספתא זבחים פ"ו (עמ' 448 19) "נותן גדול מכן וגדולה מכן", ורבינו גרס שם: "נותן גודל מכן וגדולה מכן" (תוספתא ראשונית שם). ("גדולה" היינו אצבע אמה שהיא הגדולה שבאצבעות). (48) "זריקת (דם) חטאת קרויה חיטוי, כמו הכהן המחטא אותה" (רש"י שם). (49) שם כבריייתא. משום שנאמר (שם ד, כה) "ולקח וכו' ונתן", שנשמע מזה שיתן כל מה שלקח באצבעו (ראה בקרית ספר). (50) בריייתא שם. (51) בגמרא זבחים שם, נחלקו בזה האמוראים (אליבא דרבי, האומר כי דמים העליונים ניתנים מחוט הסקרא ולמעלה, ראה בהתחלת ההלכה כאן), חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך, וחד אמר מחטא ויורד כנגד חודו של קרן, ואמרו שם כי אף הסובר "נותן אמה אילך ואמה אילך", אינו אלא בדיעבד, אבל לכתחילה מצוה בחודה, ופסק רבינו כמותו, וראה בכסף-משנה.

ח. וצריך לטבל אצבעו על כל קרן וקרן⁵². וכשגומר הנתינה על הקרן - מקנה אצבעו בשפת המזרק⁵³, ואחר כך טובל פעם שנייה; ששירי הדים שבאצבעו פסולין לתן מזה על קרן אחרת⁵⁴.

(52) בספרא (ויקרא דבורא דחובה פרשה ג הלכה ח): "וטבל והזה, על כל הזייה טבילה", וראה זבחים צג: ומנחות ז: וברש"י שם. (53) זבחים שם: "אצבעו במה מקנה. אמר אביי, בשפת מזרק, כדכתיב (עזרא א, י) כפורי זהב". וראה למעלה פ"ד הלכה ח. (54) שם: "אמר רבי אלעזר, שיריים שבאצבעו פסולין".

ט. אין בכל הקרבנות קרן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד⁵⁵, שנאמר בה: וטבל אצבעו בדם⁵⁶. וצריך שיהיה שם דם כדי טבילה, לא שישפג אצבעו מדם⁵⁷.

(55) אבל שאר הקרבנות זורק במזרק, ראה למעלה הלכה ו. (56) קיצר רבינו לשון הפסוק, שנאמר "וטבל הכהן את אצבעו בדם". ופסק זה בחטאת הפנימית, אבל בחטאת החיצונה, נאמר (שם, כה): "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", ואף בה ישנה טבילת אצבע, אלא שאינה מפגלת כמפורש בזבחים יד. (משנה למלך). (57) כלומר, נוסף למה שצריך שבעת קבלת הדם יקבל בכלי כדי הזייה (ראה למעלה פ"ד הלכה ח) - יש צורך שבעת ההזייה יהיה שם דם כדי טבילה, ואם בעת קבלת הדם יקבל כשיעור כדי הזייה, אינו רשאי לחלק את הדם אחר-כך לכמה כלים. ושיעור כדי הזייה, הוא שיהיה בכלי כמות דם שיוכל לטבול אצבעו, ולא שיהיה שם רק כמות שיוכל לקנח אצבעו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

74) פר כהן משיח, ופר העלם דבר של ציבור. (75) שעירי עבודה-זרה. (76) שנאמר (ויקרא ד, ו בכהן המשיח) "וזהו מן הדם שבע פעמים לפני ה' את פני פרוכת הקודש", וכעין זה (שם, יז) בפר העלם דבר של ציבור. ושעירי עבודה-זרה נלמדו בספרא ויקרא (שם פרק ו הלכה ה) ממה שנאמר (שם, כה) "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת", - "החטאת, לרבות שעירי עבודה-זרה", וראה להלן הלכה טז. (77) שם, ו: "את פני פרוכת הקודש". (78) שם, ז - יז.

יד. וְכַל הַדָּמִים הַנִּתְּנִין עַל מִזְבַּח הַזֶּהָב⁷⁹, כִּשְׁהוּא נִכְנָס⁸⁰ - עוֹמֵד בֵּין הַמִּזְבָּח לַמְּנוֹרָה⁸¹ וְהַמִּזְבָּח לְפָנָיו⁸², וְנֹתֵן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבָּח מִבַּחוּץ⁸³. מִתְחִיל מִקָּרְן מִזְרֵחִית צְפוֹנִית⁸⁴, לְצַפוֹנִית מְעַרְבִית, לְמַעַרְבִית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית מִזְרֵחִית.

79) היינו פר ושעיר של יום הכיפורים (למעלה הלכה יב) ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים (למעלה הלכה יג), וראה להלן. (80) (כן הוא בתוספתא זבחים פ"ו (שם עמוד 488 10) לענין פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים: "כיון (כן הוא בכ"י ויין) - נספחות לתוספת ראשונים חלק ב עמוד 299) ששחט וזרק דמן, נכנס ועמד בין מזבח הזהב למנורה, מזבח היה לפניו ממנו, טבל וזהו שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים וכו' נתן על הקרן מכן וכן וכו'. אבל בפר ושעיר של יום הכיפורים לא שייך לומר "כשהוא נכנס", שהרי ההזאה על הפרוכת, שלפני ההזאה על הקרנות, היתה בעמדו בין המזבח ולפרוכת (יומא נח: וראה בפ"ד מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ב, ובהר המוריה כאן בשם הפרייחדש טעמות-סופר שם בדברי רבינו), ואם כן ההזאה על קרנות המזבח היתה ביציאתו ולא בכניסתו. ומה שאמרו בתוספתא יומא פ"ב (צוקרמנדל פ"ג עמוד 185 23) "נכנס בהיכל עד שנמצא בין מזבח הזהב למנורה וכו'" - שם המדובר על הכניסה הראשונה של הכהן הגדול להיכל ולקודש-הקדשים, עיין שם). (81) תוספתא שם. כלומר, בדרום, כי הרי המנורה היתה בדרום. ומכאן שדעת רבינו כסתם משנה ביומא נב: נג: ששתי הפרוכות שהיו (ראה בפ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב) היתה החיצונה פרופה מן הדרום, ופנימית פרופה מן הצפון, וכניסתו היתה בדרום. (82) כלומר, הוא עומד בין המזבח למנורה, אבל כולו חוץ למזבח. כלומר, למזרחו, שכן נאמר ביום הכיפורים (שם טז, יח) "ויצא אל המזבח אשר לפני ה'", ודרשו חכמים (יומא נח:): "ויצא אל המזבח, עד דנפיק מכוליה מזבח", וכמו כן בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, למדו ממה שנאמר (שם ד, ז) "מזבח קטורת הסמים לפני ה'" "מזבח לפני ה'", ואין כהן לפני ה'. הא כיצד, עומד חוץ למזבח ומזה" (יומא שם). (83) תוספתא זבחים שם: "נתן על הקרן מכן ומכן כשרה, מן הקרן ולפנים פסול". (84) כסתם משנה, ביומא שם. וסובר רבינו כי גם למי שסובר שתי פרוכות היו, והחיצונה פרופה מן הדרום, צריך להתחיל מקרן מזרחית צפונית, שהרי מקרן מערבית דרומית שבה פוגע תחלה, ביציאתו ביום הכיפורים, אינו מתחיל, משום שנאמר "ויצא אל המזבח" כנ"ל, ובדרומית מזרחית גם אינו מתחיל,

וְשֵׁעִיר⁶⁹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים - דָּם פֶּלֶא אֶחָד מֵהֶן טָעוּן שְׂמוּנָה הַזֵּית עַל בֵּין הַבָּדִים⁷⁰ וְשְׂמוּנָה עַל הַפְּרֹכֶת. וְמַעַרְבֵי דָם הַפֶּר וְהַשֵּׁעִיר, וּמִזְחָה מְשֻׁנִּיָּה אֲרֻבַּע הַזָּאוֹת עַל אֲרֻבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב שְׂבִיהִיכָל, וְשֵׁבַע הַזֵּית עַל אֲמָצְעוֹ שֶׁל מִזְבַּח זֵהָ⁷¹, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים⁷². וְאִם לֹא כֵּן בְּהַזֵּית שְׂבִפְנִים⁷³ - כְּשֵׁרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פר ושעיר של יום הכיפורים - דם פל אחד מהן טעון שמונה הזית על בין הבדים ושמונה על הפרכת כו".

ויש לבאר דיוק המספר 'שמונה' בהזיות שבין הבדים ועל הפרוכת, התשובה ביוה"כ צריכה להיות תשובה עילאה בתכלית שלימותה, ותשובה זו צריכה להיות מתוך שמחה דווקא כפס"ד אדה"ז בשו"ע "הלובש שק מחמת תשובה צריך לפשטו ביוה"כ מפני שהוא יו"ט וצריך לכבדו בכסות נקיה", היינו שצום יוה"כ אינו קשור עם ההנהגה של "קרעו בגדיכם" ולבוש 'שק', אלא שצריך להיות מתוך שמחה. ענין זה קשור למתן-תורה שביוה"כ "יום שניתנו בו לוחות אחרונות" כי תשובה עילאה ענינה תורה, ובתורה נאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב" ענין של שמחה. וזה שמדייק במספר 'שמונה' בהזאות של יוה"כ, כי המספר שמונה מורה על תשובה עילאה שהיא בספירת הבינה, וספירת הבינה ענינה "אם הבנים שמחה" - עניין השמחה, ובנוסף בינה היא "רחובות הנהר" המשכת הגילוי ד'עתיקא קדישא' למטה באופן של הרחבה.

(על-פי 'יין מלכות' ספר עבודה סימן לו מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

68) כלומר, פר של כהן גדול. (69) זוגו של המשתלח. (70) בדי הארון, ראה בפ"ד מהלכות עבודת יוה"כ פ"ה ב. (71) בצד הדרום (שם). (72) שם. (73) מנחות כז: (יתכן, כי כוונתו למה שאמרו בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ה הלכה י) "לפני ה' - מלמד שהוא מכוון כנגד הבדים". וזהו מה שכתב בהלכות עבודת יום הכיפורים שם, ששמונה הזאות של דם הפר והשעיר שמוה על הפרוכת, הוא מזה כנגד הארון (ואף-על-פי שדברי הספרא הנ"ל הם בפר כהן משיח, לא הביא זאת רבינו אלא בפר ושעיר של יום הכיפורים, וראה בהר המוריה). וזהו מה שכתב כאן "ואם לא כיון", היינו שלא כיון לבין הבדים. וראה בקרית ספר כאן, ובחזון-איש להלן בפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב).

יג. פְּרִים הַנִּשְׂרָפִין⁷⁴ וְשֵׁעִירִים הַנִּשְׂרָפִין⁷⁵ - זֹרֵק דָּם מִפֶּלֶא אֶחָד מֵהֶם שֵׁבַע הַזֵּית עַל הַפְּרֹכֶת⁷⁶ הַמְּבֻדֶּלֶת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים⁷⁷, וְאֲרֻבַּע הַזֵּית עַל אֲרֻבַּע קַרְנוֹת מִזְבַּח הַזֶּהָב⁷⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְזַרְחִית דְּרוּמִית לֹא הָיָה לָהּ יְסוּד⁹⁸, כְּמוֹ שֶׁפְּאַרְנֹו⁹⁹.
וּמִנֵּין שְׂאֵינָן טְעוּנִין אֲלֵא מִתְּנָה אַחַת? שֶׁהָרִי נֹאמֵר
בַּבְּכוֹר: וְאֵת דְּמָם¹⁰⁰ תִּזְרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ. מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה לְמַדוּ¹⁰¹, שֶׁהוּא הַדִּין בְּמַעֲשֵׂר וּבְכַפֶּסֶת
שְׁנוֹתָן דְּמִן מִתְּנָה אַחַת בַּבְּכוֹר.

95) זבחים נו: במשנה. 96) ע"י המזרק בסמוך למזבח ולא מרחוק. וראה גם בפ"א מהלכות קרבן פסח ה"ו. 97) תוספתא זבחים פ"ו: "הבכור והמעשר והפסח שופכן שפיכה אחת כנגד היסוד, שפכן שלא כנגד היסוד, הרי אלו פסולין", וראה גם זבחים נו: במשנה, וראה לח"מ כאן. 98) מדות פ"ג משנה א. 99) בפ"ב מהלכות בית הבחירה ה"י. 100) צ"ל "את" בלא וי"ו, ואמרו בספרי (פרשת קרח פסקא קיח) "את דמם תזרוק על המזבח, מתנה אחת". 101) בספרי שם: "רבי יאשיה אומר, קדש הם (הנאמר אצל בכור, במדבר שם) למה נאמר, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת שלא שמענו להם בכל התורה. ר' יצחק אומר אינו צריך, שהרי כבר נאמר (דברים יב, כז) ודם זבחיך ישפך, להביא את המעשר ואת הפסח שיטענו שפיכה אחת" (וראה גם ספרי ראה פסקא עח). וראה זבחים לו. פסחים סד, וראה לח"מ כאן.

יח. כֹּל הַזְּבָחִים מְקַטְרִין אֲמוּרֵיהֶן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ
אַחַר שְׂזוּרְקִין הַדָּם תַּחֲלָה¹⁰². וְכָל הַזְּבָחִים מְפָשְׂטִין
אוֹתָן¹⁰³ וְאַחַר כֵּן מוֹצִיאִין אֶת אֲמוּרֵיהֶן¹⁰⁴, וְאֵין
מְפָשְׂטִין אוֹתָן עַד שְׂזוּרְקֵי הַדָּם¹⁰⁵. חוּץ מִחֻטָּאוֹת
הַנְּשָׂרְפוֹת¹⁰⁶, שְׂאֵין מְפָשְׂטִין אוֹתָם כֻּלָּל; שֶׁנֶּאֱמַר:
אֶת עוֹרָם וְאֶת בְּשָׂרָם¹⁰⁷. נִמְצְאוּ אוֹמְרֵי: זוֹרֵק תַּחֲלָה
וְאַחַר כֵּן מְפָשְׂטֵיט, וְקוֹרְעֵי¹⁰⁸ וּמוֹצִיא הָאֲמוּרִין
וּמְקַטְרֵי.

102) שבכולם כתוב זריקה קודם, ואחרי כן כתוב הקטרה, וכמו שכתוב אצל בכור (במדבר שם) "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" (ראה קרית ספר כאן). 103) את העור. 104) כמו שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשטי את העולה ונתח אותה לנתחיה" (ראה קרית ספר). 105) בזבחים קג: "נתבאר דכו"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה, וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ, ובסוף הלכות פסולי המוקדשין (פי"ט ה"ט) כתב רבינו, זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל" (כסף משנה), ובקריית ספר כאן כתב, משום שנאמר (שם, ה) "וזרקו את הדם על המזבח", ואחר-כך נאמר (שם, ו) "והפשטי את העולה". 106) בבית הדשן מחוץ לירושלים. 107) הכוונה למה שכתוב "ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם", כלומר, ילפינן פר ושעיר ויה"כ מפרו של כהן משיח. וכן אמרו בברייתא בזבחים נ. "רבי אומר, נאמר כאן (בפר ושעיר של יום הכיפורים) עור ובשר ופרש, ונאמר להלן (אצל פר כהן משיח, ויקרא ד, יא) עור ובשר ופרש, מה להלן ע"י ניתוח שלא בהפשט (בתו"כ ויקרא חובה רפ"ה: "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא וכו'. מלמד שהוא מוציא כולו כשהוא שלם,

שאם-כן נמצא שקרן מערבית דרומית תהיה האחרונה מכולן, ולפיכך התחיל ממזרחית צפונית, באופן שקרן מערבית דרומית תהיה לפני הקרן האחרונה (הר המוריה). ובפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, שאינו יוצא מבפנים, אלא נכנס מבחוץ - בוודאי שצריך להתחיל ממזרחית צפונית, שהיא בימינו.

טו. פֶּהַן מְשִׁיחַ הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת⁸⁵ - פֶּהַן
הַמְּשִׁיחַ עֲצָמוֹ מְקַבֵּל דָּמוֹ וּמִזְגָה מִמֶּנּוּ⁸⁶ מִבְּפָנָיִם⁸⁷.
וְאֵם קֶבֶל וְהִזָּה פֶּהַן הַדִּיּוֹט - כְּשֶׁר⁸⁸.

85) בויקרא ד, ג: "אם הכהן המשיח יחטא וגו' והקריב וגו' פר בן בקר תמים לה' לחטאת". ודין פר העלם דבר של ציבור, כדין פר כהן משיח, ראה משנה למלך. 86) שנאמר (שם, ה"ו) "ולקח הכהן המשיח מדם הפר, והביא אותו אל אהל מועד וטבל הכהן את אצבעו בדם והזה וגו' לפני ה' את פני פרוכת הקודש" (ראה ספרא המובא בסמוך). 87) הזיות שעל המזבח הפנימי. (וראה ששפית שיריים ליסוד המזבח החיצון) (למעלה הלכה יא), אינה צריכה אף לכתחלה לכהן משיח. 88) בספרא פ' ויקרא (דבורא דחובה פרשה ג הלכה ו): "ולקח הכהן המשיח, אין לי אלא המשוש בשמן המשחה, מרובה בגדים מנין. תלמוד-לומר הכהן, אם סופינו לרבות כהן אחר, מה תלמוד-לומר ולקח כהן המשיח, אלא מצוה שיקבל כהן משיח, ואם קבל כהן אחר (בילקוט שמעוני שם העתיק: "הדיוט") עבודתו כשרה".

טז. שְׂעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה⁸⁹, וְהֵן שְׂעִירֵי הַנְּשָׂרְפִין, לֹא
נִתְפָּרֵשׁ בֵּהֶן בַּתּוֹרָה⁹⁰ פִּיּוֹד נוֹתֵן דְּמִן וְלֵהִיכֵן הוּא
נוֹתֵן. אֲלֵא לְפִי שֶׁהֵן חֻטָּאת הַקֶּהֶל - דִּינָן כְּדִין פֶּר
הָעֵלֶם, שֶׁהוּא חֻטָּאת הַקֶּהֶל, לְכָל הָאָמּוֹר בּוֹ⁹¹:
לְמַתַּן דְּמִיָּם⁹², וְלִשְׂרָפָה⁹³, וְלִטְמֵא אֶת הַשּׂוֹרֵף⁹⁴.

89) ראה למעלה פ"א הלכה טז. 90) במדבר טו, כב - כו. 91) ספרא שם פרק ו הלכה י והלכה ה, ממה שנאמר (ויקרא ד, כ"בא) "ועשה לפר כאשר עשו לפר החטאת" - "החטאת לרבות שעירי עבודה-זרה" (למתן דמים, ראה למעלה הלכה יג). "ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, חטאת הקהל הוא" - "או אינו אלא פר ישרף, ואין שעירי עבודה-זרה נשרפים, תלמוד-לומר חטאת הקהל, בנין אב לכל חטאות הקהל, שישרפו". וראה בזבחים מא. 92) שזורק שבע הזיות על הפרוכת, וארבע הזיות על ארבע קרנות המזבח, ראה למעלה שם. וראה במשנה-למלך אם צריכים לכתחילה כהן משיח. 93) ראה להלן פ"ז הלכות ג-ד. 94) לטמא בגדיו, ראה בפ"ה מהלכות פרה אדומה הלכה ד. ומה שנראה מדברי רבינו שלמדים שעירי עבודה-זרה מפר העלם דבר, צריך עיון, שהרי בפר העלם דבר לא נאמרה טומאה, וכולם למדנו מפר ושעיר של יום הכיפורים (ראה בזבחים פג. ובספרא פ' אחרי פרשה ט הלכה ד, ובהר המוריה).

יז. הַבְּכוֹר⁹⁵ וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסֶח - דָּם כָּל אֶהָד מִהֶן
טְעוּן מִתְּנָה אַחַת, בְּשִׂפְיָהּ⁹⁶ כְּנֶגֶד הַיְסוּד⁹⁷, בְּאֵי זו
רוּחַ שְׂרִיפָה מְשַׁלֵּשׁ זָוִיּוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁהָרִי קָרַן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

120) כלומר, מקדיש עולה לבדק הבית ולא למזבח. (121) כר' יהושע בשקלים פ"ד מ"ד: "המקדיש נכסיו, והיה בהן בהמה ראויה על גבי מזבח, זכרים ונקבות, רבי אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות וכו'. רבי יהושע אומר זכרים עצמן יקברו עולות וכו'". ורבינו סותר עצמו, שפסק בפרק ה מהלכות ערכין הלכה ז כר"א, וראה לחם-משנה כאן. (122) זבחים קג. "ת"ר, עולת איש, פרט לעולת הקדש, דברי ר' יהודה וכו', מאי פרט להקדש וכו'. רבי אייבו א"ר ינאי, פרט למתפיש עולה לבדק הבית וכו'. אלא מר, במאי מוקים לה (להא דתני לעיל, פרט לעולת הקדש, רש"י) א"ל מוקמינא לה במקדיש נכסיו, ורבי יהושע וכו'". (123) שם בגמ': "הני מילי בשר, אבל עור תפיס וכו' ואפילו לר' יהושע דאמר אדם חולק הקדישו, הני מילי בשר, אבל עור תפיס (לבדק הבית כשאר נכסיו שלו, רש"י)". (124) משנה שם: "אחד עולת האיש ואחד עולת האשה, עורותיהן לכהנים". (125) בגמ' שם: "ת"ר, עולת איש (ויקרא ז, ח), אין לי אלא עולת איש, עולות גרים נשים ועבדים מנין, תלמוד-לומר (שם) עור העולה, ריבה". ונוסחת רבינו שם: "גויים", במקום "גרים", ראה בהגהה בגמרא שם. וכתב הכסף-משנה כי נוסחת רבינו נראית נכונה, שהרי לנוסחא שלפנינו קשה, היאך יעלה על הדעת לחלק בין גר לישראל.

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר בו מצות עשיית העולה, וכיצד הם מעשיה.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה לְעֹלֹת הָעוֹלָה² כְּמִשְׁפָּטָה הַפְּתוּבָה³ בַּתּוֹרָה. וְכִיצַד מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה? שׁוֹחֵט וְזוֹרֵק הַדָּם כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ⁴, וּמַפְשִׁיט וּמְנַתֵּחַ⁵ וּמְקַטֵּיר כָּל הַנֶּתְחִים עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ; שְׁנֹאֲמַר: וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבָּחָה.

2) שנאמר (ויקרא א, ג"ד) "אדם כי יקריב מכם וגו' אם עולה קרבנו וגו'", ועוד נאמר (שם ט, טז) "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט". וראה ב'ספר המצוות' (עשה סג). 3) "הכתוב". וכן הוא בדפוס רומי. 4) למעלה פ"ה ה"א-ג לענין שחיטה, ושם ה"ו לענין זריקה. 5) כלומר, מפשיט את העור ואחר-כך מנתח את העולה לנתחיה, שנאמר (שם א, ו) "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה", ועי' בזבחים נג, ב – במשנה. וראה להלן ה"ה-ט, כיצד מנתחין את העולה.

ב. צֶמֶר שְׂבֵרָאשִׁי כְּבָשִׂים⁶ וְשֶׁעַר שְׂבֻזָּקָן הַתִּישִׁים, וְהַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקִּרְנִים וְהַטְּלָפִים⁷: בְּזִמְן שֶׁהֵן מִחֲבָרִין⁸ - מְקַטֵּירִין אֶת הַכֹּל⁹, וְאִם פָּרְשׁוּ¹⁰ - לֹא יַעֲלֶה¹¹; שְׁנֹאֲמַר: עַל־תִּיף הַבָּשָׂר וְהַדָּם¹². וְכִלְיָן¹³ שִׁפְקָעוֹ¹⁴ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ¹⁵ - לֹא יִחְזִיר¹⁶. וְכֵן גִּחְלֵת¹⁷ שִׁפְקָעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹא יִחְזִיר.

6) זבחים פה, ב – במשנה. וברש"י שם: "שהראש אינו בכלל הפשט, וקרב עם עורו כדאמר בשחיטת חולין (כו.): אין לי אלא נתחים, שישנן בכלל הפשטה וישנן בכלל

יכול יוציאנו שלם וישרפנו שלם, ת"ל ראשו וכרעיו, מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י ניתוח, אף כאן ע"י ניתוח. אי מה ראשו וכרעיו האמורים להלן ע"י הפשט, אף כאן ע"י הפשט, ת"ל וקרבו ופרשו) אף כאן ע"י ניתוח שלא בהפשט" (ראה הר המוריה כאן). (108) לבטנו, ראה פ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו.

יט. פֶּלַע עוֹרוֹת קְדָשֵׁי הַקְּדָשִׁים - לִכְהֻנִּים¹⁰⁹, בֵּין בְּקָרְבָּנוֹת צֶבֶר בֵּין בְּקָרְבָּנוֹת יָחִיד; שְׁנֹאֲמַר: עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב¹¹⁰. אֲבָל עוֹרוֹת קְדָשִׁים קָלִים - לְבַעֲלִים¹¹¹. וְכָל עוֹלָה שְׂלֵא זָכָה הַמִּזְבֵּחַ בְּבִשְׂרָהּ¹¹² - לֹא זָכוּ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרָהּ¹¹³; שְׁנֹאֲמַר: עֹלַת אִישׁ - עוֹלָה שֶׁעָלְתָה לְאִישׁ¹¹⁴.

109) משנה זבחים קג. (110) לכהן יהיה. כלימודו של התנא-קמא בברייתא שם: "עור העולה, אין לי אלא עור העולה, עורות קדשי קדשים מנין, ת"ל "עור העולה אשר הקריב". אבל ר' ישמעאל, וכן במשנה שם למדים זאת מקל-וחומר, ומה אם אלו שלא זכו (כהנים) בבשרו זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרה (=חטאות ואשמות לכהנים) אינו דין שיזכו בעורה". (111) במשנה שם, ונתמעטו בברייתא שם, "יכול שאני מרבה אף קדשים קלים, ת"ל עולה. מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים". (112) "כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, שלא היתה לה שעת היתר למזבח" (רש"י זבחים שם). (113) שם במשנה. (114) שם. "רוצה לומר שעלתה לגבי מזבח" (רבינו בפיה"מ שם).

כ. פֶּלַע קְדָשֵׁי הַקְּדָשִׁים שְׂאֲרַע בָּהֶן פְּסוּל קֹדֶם הַפְּשֻׁטָן - אֵין עוֹרוֹתֵיהֶן לִכְהֻנִּים¹¹⁵; לְאַחַר הַפְּשֻׁטָן - עוֹרָן לִכְהֻנִּים¹¹⁶. וְכָל הָעוֹרוֹת מִחֲלָקִין אוֹתָן אֲנָשִׁי מִשְׁמֵר¹¹⁷ בִּינֵיהֶן¹¹⁸ מְעַרְבֵי שֶׁבֶת לְעַרְבֵי שֶׁבֶת¹¹⁹.

115) משנה שם קג: אלא העור כבשר וישרף הכל (ראה פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין ה"ט). (116) שם במשנה. הואיל והופשט קודם הפסול, כבר זכו בהן הכהנים. (117) ראה פ"ד מהלכות כלי המקדש ה"ג. (118) ראה שם הלכה כא. (119) תוספתא זבחים פ"א, ומנחות פ"ג: "בראשונה היו מכניסין עורות קדשים ללשכת בית הפרוה, והיו מחלקין אותן בערבין לכל בית אב שבאותו היום, והיו גדולי כהונה (=בעלי זרוע, פסחים נו). באים ונוטלים אותם בזרוע, התקינו שיהיו מחלקים אותם בערבי שבתות לכל משמר ומשמר".

כא. הַמִּתְפִּישׁ עוֹלָתוֹ לְבִדָּק הַבֵּית¹²⁰, וְכֵן הַמְּקַדֵּישׁ נְכֻסָיו וְהָיוּ בָּהֶן זְכָרִים, שְׂדִינָן שִׁיקְרָבוּ עוֹלוֹת¹²¹ - אֵין עוֹרוֹתֵיהֶן לִכְהֻנִּים; שְׁנֹאֲמַר: עֹלַת אִישׁ - פֶּרֶט לְעוֹלַת הַקְּדָשׁ¹²². אֲלָא יִמְכְּרוּ הָעוֹרוֹת וַיִּפְלוּ לְבִדָּק הַבֵּית¹²³. אֶחָד עוֹלַת אִישׁ אוֹ אִשָּׁה¹²⁴ אוֹ עוֹבֵד כּוֹכְבִים¹²⁵ אוֹ עֹבֵד עוֹרוֹתֵיהֶן לִכְהֻנִּים, לֹא נֹאֲמַר 'אִישׁ' אֲלָא לְהוֹצִיא הַהֶקְדָּשׁ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23) שם בגמרא: "אמר רבי יוחנן, ממשמע שנאמר כל הלילה (= היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר) איני יודע שעד הבוקר, מה תלמוד לומר עד הבוקר, תן בוקר לבקר של לילה" (כלומר, להקדים את הבוקר).

ד. כְּשֶׁמִנְתָּח 24 אֵיבְרֵי הָעוֹלָה, מוֹלִיכִין אֶת כָּל הַנְּתָחִים לְכַבֵּשׁ 25 וּמוֹלְחִין אוֹתָם שָׁם 26. וְאַחַר כֵּן מַעֲלִין כָּל הָאֵיבָרִים לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ 27. וּמְסִיר גֵיד הַנֶּשֶׁה פְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמְשֻׁלְּכוֹ עַל גְּבֵי הַדָּשָׁן שֶׁבְּאֲמֵצֵעַ הַמִּזְבֵּחַ 28. וְזוֹרֵק כָּל הָאֵיבָרִים עַל הָאֵשׁ 29, שְׁנֹאֲמָר: הַפֶּשֶׁר וְהָדָם - כְּשֶׁם שֶׁהָדָם בְּזִרְיָקָה 30, כֵּן כָּל הַפֶּשֶׁר בְּזִרְיָקָה 31. וְאַחַר שֶׁזִּוְרָקָן חוֹזֵר וְעוֹרָף אוֹתָן עַל הָאֵשׁ 32, שְׁנֹאֲמָר: וְעוֹרָף הַכֹּהֵן אֹתָם. וְאֵיבָרִים שֶׁצִּלְצְלוּ וְאַחַר כֵּן הֶעֱלָן לְמִזְבֵּחַ - אֵין בָּהֶם מְשֹׁם רִיחַ נִיחוּחַ 33.

24) כלומר, כשגמר לנתח. 25) משנה, יומא כה, א: "הפיס השני מי שוחט וכו' ומי מעלה אברים לכבש", וכן הוא במשנה תמיד לא, ב: "הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה במעברו". וראה להלן ה"ריח: "בכמה מוליכין את האברים לכבש". וגם בפ"ד מהל' תמידין ומוספין ה"ו. 26) במס' תמיד, שם: "הלכו ונתנום מחצי הכבש וכו' ומלחום", וכן בתוספתא מנחות פ"ו (מובאת במנחות כא:): "בשלשה מקומות המלח נתונה, בלשכת המלח ועל גבי הכבש ובראשו של מזבח וכו', על גבי הכבש ששם מולחים את האברים וכו'". וראה גם בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ג. מקור הדבר, במה שכתוב (ויקרא ב, יג) "על כל קרבן תקריב מלח". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"א.

27) משנה, יומא כו, א: "הפיס וכו' הרביעי מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". וכן במשנה תמיד לב, ב: "אמר להם הממונה וכו' בואו והפיסו, מי מעלה אברים מן הכבש למזבח". ובוודאי כל העלאה על גבי המזבח היתה דרך זריקה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' בית הבחירה ה"ג: "ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים בזריקה" (מרכבת המשנה), וראה גם 'משנה למלך' כאן. 28) דברי רב הונא בחולין ז, ב: "גיד הנשה של עולה חולצו לתפוח" הוא "האפר הצבור באמצע המזבח" (פירוש המשנה, תמיד פ"ב מ"ב). ולמדו זאת (חולין שם) ממה שנאמר (יחזקאל מה, טו) ממשקה ישראל למנחה ולעולה "מן המתור לישראל" (וגיד הנשה אסור לישראל, ולכן אינו מקטיר). ושאלו (שם בבביתא) "ומאחר שחולצו למה מעלהו, משום שנאמר (מלאכי א, ח) הקריבהו נא לפחתך" (וגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, ולכך מעלהו כשהירך שלם, ועל המזבח חולצו ומשליכו לדשן, ראה רש"י שם). 29) זבחים קד, א. כרבי אליעזר, שבזה גם רבי יהושע לא חולק עליו, וגם רבי שמעון סובר כמותו (שם סב): וראה ב'לחם משנה'. 30) זבחים, שם. שהרי בדם נאמר מפורש כמה פעמים בתורה "וזרקו", שהוא עומד בארץ וזורק הדם למזבח. 31) שאויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח, כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה (למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה ה"ג). 32) ב'ספרא' (ויקרא,

הקטרה, מנין לרבות את הראש שכבר התוה בשחיטה, שאף-על-פי שאינו בהפשטה, ישנו בהקטרה וכו', ויש צמר גבובה ערפו אצל ראשו". 7) הפרסות. 8) לבשר חיבור טבעי. 9) משנה, זבחים שם, שנאמר (שם, ט) "והקטיר הכהן את הכל המזבחה", לרבות כל אלו. 10) כלומר, ניתקו מהבשר ואינם מחוברים אליו. 11) שם במשנה. ואף אם עלו - ירדו (פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הט"ז). 12) הרי שרק בשר ודם מקטיר, ולא דבר אחר (משנה, שם). ומה שנאמר "והקטיר הכהן את הכל", שנשמע מזה, שמקטיר הכל - שם מדובר במחוברין, אבל אם אינם מחוברים - אינו מקטיר (ברייתא שם פו). 13) משנה, שם פו, א. והיינו בין אלה, שדינם "אם עלו לא ירדו", ובין אלה המחוברים שדינם לעלות כנ"ל (רש"י, שם). 14) עפו. "כמו שאנו רואים במוקדי האש שכל דבר שיש בתוכו לחות, הוא עף מן האש כשמתחיל אותו לחות להתנועע ולצאת" (רבינו בפירוש המשנה, שם). 15) לארץ. אבל אם פקעו על המזבח עצמו - יחזיר, וכמו כן אצל גחלת (מעילה ט:). 16) משנה, שם פו, א. וכן בבביתא שם בדברי תנא-קמא של רבי, הממעט ממה שנאמר (שם): "ועשית עולותיך הבשר והדם, לומר לך עיכולי עולה אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר עיכולי גידין ועצמות". אבל צריך עיון, הרי רבי דורש מהפסוק הנ"ל שאם פירשו, אפילו הם בראש המזבח - ירדו, ורבינו פסק כמותו (להלן פ"ג מהל' פסולי המוקדשין הט"ז), ואם כן היאך אפשר ללמוד מזה שגם במחוברים, אם פקעו לא יחזיר. וראה ברש"י שם שפירש "לא יחזיר" "אין צריך להחזיר", ועיי"ש ב'תוספות'. ורבינו העתיק לשון המשנה כצורתה, מבלי לבאר דעתו בזה. 17) גם זה, במשנה שם.

ג. אֵיבָרִים 18 שֶׁפָּקְעוּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: אִם יֵשׁ בָּהֶן מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ פָּקְעוּ אַחַר חֲצוֹת הַלַּיְלָה 19 - יַחֲזִיר, שְׁנֹאֲמָר: עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלַּיְלָה; וְאִם אֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ פָּקְעוּ קֹדֶם חֲצוֹת - לֹא יַחֲזִיר 20. נִתְחַרַף הַפֶּשֶׁר 21 וְיָבֵשׁ עָלֵיהֶן 22 פְּעֵץ וּפְקָעוּ: קֹדֶם חֲצוֹת - יַחֲזִיר, אַחַר חֲצוֹת - לֹא יַחֲזִיר 23.

18) משנה וגמרא, שם. 19) באופן שלענין נתחרף הבשר ויבש, יש הבדל בין קודם חצות לבין אחר חצות (ראה להלן). 20) שם במשנה: "איברים שפקעו מעל גבי המזבח קודם חצות יחזיר וכו', לאחר חצות לא יחזיר", ובגמרא שם אמרו: "אי דאית בהו ממש, אפילו לאחר חצות נמי. אי דלית בהו ממש, אפילו קודם חצות נמי לא. לא צריכא, בשירירי". וביאור הדברים הוא, שאם אין בהם ממש, הרי זה כמו אפר, ונעשתה מצוותן, ואין צורך להחזיר אפילו קודם חצות. אבל אם יש בהם ממש, הרי לא נעשתה מצוותן עדיין, וצריך להחזיר אפילו לאחר חצות, שהרי הוא אומר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה". 21) בגמרא (שם): "לא צריכא, בשירירי", ומפרש רש"י: "קשים שנתקשו מחמת האש (שליחכה האש כל לחותן ושלטה ככולן אלא שלא נעשו פחם - שיטה מקובצת)", אלא כעצים יבשים הם מתוכם". 22) כלומר, יבשו פני הבשר למעלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו, "ר"ל שנוקבו למעלה מהבריכים, במקום צומת הגידין, שאי אפשר לתלותו ברגליו ממש, שהרי צריך לחתכם עד הבריכים בעוד שאר הבהמה נשאת תלויה בעמוד" (תפארת ישראל'). (41) שם. כלומר, לא לזה שקיבל הראש. (42) שם במשנה: "מירק (= גמר) את ההפשט". (43) שם במשנה. שכשהשה צמאה, גונחת בשעת השחיטה, וממשת את הדם מבית השחיטה, והוא הדם הקרוש הנמצא בלב, ודינו כדם שנשפך ולא נתקבל בכלי שפסול למזבח (ראה להלן פ"א מהל' פסולי המוקדשין הכ"ה) - הראש"ש שם. וקריעת הלב היתה דרך בית השחיטה שתוחב ידו עד שמגיע ללב וקורעו ופותחו בעורו מחובר, ואין הכוונה כאן שקרע הלב ממקום חיבורו, שהרי עדיין הבהמה סגורה והיא לפני הקריעה דלהלן, שהרי להלן אמר רבינו: "ואח"כ קורע את הבהמה עד שיגלו את המעינים" (תפארת ישראל', ודלא כהרא"ש). (44) כלומר, חותך שתי הרגלים הקדמיות מן הארכובה עד לכתפיים, שהרי עד לארכובה כבר חתך לפני כן, ראה למעלה "וחותך את הכרעים". ומשום שהידיים סמוכות למקום הלב, חותכן מיד אחר שקרע הלב, לפי שאין מעבירין על המצוות (הראב"ד תמיד, שם). והמפרש שם כתב: משום שעדיין כובד הבהמה ברגלים והבהמה נתלית, משום כך אין חותך את הרגל הימני לפני שחתך את הידיים. (45) "מפני שהקרנן תלוי ונתעסק בו מלמטה אצל החזה והראש, שייך למיתני לשון "עלה", שהוא מגביה ידו כלפי הרגל לחתכו, ויתכן גם שכשהיה צריך להתעסק ברגלים היה עולה גבי מעלה" (הראב"ד, שם). והיינו הרגל האחורית מימין, מן הארכובה ולמעלה עד החיבור בגוף, אבל מן הארכובה ולמטה כבד חתך לפני כן, ראה מה שכתב למעלה: "וחותך את הכרעים". (46) שם במשנה: "ועלה לרגל הימנית חתכה ונתנה למי שזכה בה, וב' ביצים עמה" (שהרי העולה בא לזכר), ולהלן שם במשנה: "נמצאו כולם עומדים בשורה והאברים בידם, הראשון בראש וברגל וכו' הראש בימניו, ורגל הימנית בשמאלו", ועדיין הבהמה נשאת תלויה ברגל שמאל. (47) שם במשנה. "ובדין הוא שהיה לו להתעסק בשני רגלי הכבש שהם מבחוץ ואח"כ לקרוע ולהתעסק בפנים, אבל אם היה חותך שני רגליו לא היה יכול לתלות, ולפיכך על-כרחך היה מניח רגל אחת מלחתוך שבה היה תלוי ואח"כ קורע" (ראב"ד). (48) "חלב שעל הקרב" (רא"ש). (49) שם במשנה. והיינו: "לכסות לכלוך מדם השחיטה, ודרש לה מקרא בפ"ב דחולין (כו). דכתיב (ויקרא א, יב) "את ראשו ואת פדרו וערך" (רא"ש). "וזהו דרך כבוד של מעלה" (חולין, שם), שהרי כשהיה נושא את הראש היה הופך בית השחיטה למעלה, ראה להלן הי"א, ולכלוכו הוא גנאי. (50) המעינים. (51) שם במשנה.

ו. הוֹלֵךְ וּמְדִיחֵן בְּמַיִם⁵², שְׁנֹאֲמַר: וְהִקְרַב וְהִפְרָעִים יִדְחֵן בְּמַיִם - לֹא בְּיַיִן⁵³, וְלֹא בְּמִזְגָּג⁵⁴, וְלֹא בְּשֵׂאֵר מְשָׁקִיין⁵⁵. וְכָל הַמַּיִמוֹת כְּשֵׁרִיין⁵⁶. בְּמָה מְדִיחֵן? הַכֶּרֶס מְדִיחֵן אוֹתָהּ בְּבֵית [הַמְדִיחֵיין]⁵⁷ פֶּל צָרְפָה⁵⁸; הַקְרָבִים אֵינן פּוֹחֲתִין מְשַׁלֵּשׁ פְּעָמִים⁵⁹. וּמְדִיחֵן אוֹתָן עַל שְׁלֻחָנוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁפִיין הַעֲמוּדִים⁶⁰.

דיבורא דנדבה פ"ד הי"ב) "ועשית עולותיך הבשר והדם וכו' אף הבשר בזריקה. יכול יהא זורק ורובג (= "פירוש שיתן אחד על אחד כמו מרבג של אבנים" - "ערוך" ערך רבג), תלמוד-לומר וערך הכהן אותם, הא כיצד, זורק ועורך". ולדעת רבינו, כן הוא פירוש: שלא יעריך בעת שזורק מרחוק, אלא זורק ואח"כ עומד ליד המערכה ועורך. ועי' תוספתא זבחים פ"ד (עמ' 485 4). (33) זבחים מ, ב - מימרא של רב. וראה למעלה פ"ד הי"א.

ה. פִּיצַד מְנַתְחִין אֶת הָעוֹלָה? לֹא הִיָּה³⁴ שׁוֹבֵר אֶת הָרְגְלֵי³⁵, אֲלֵא נוֹקְבוֹ וְתוֹלָהּ בּוֹ וּמְפָשִׁיט³⁶. וְאִם הִיָּה שׁוֹר - מְפָשִׁיטוּ בְּלִי תְּלִיָּה³⁷. וּמְפָשִׁיט עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְחֻזָּה³⁸. הַגִּיעַ לְחֻזָּה, חוֹתֵךְ אֶת הָרֵאשׁ³⁹ וְנוֹתְנוֹ לְכֹהֵן. וְחוֹתֵךְ אֶת הַפְּרָעִים⁴⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁴¹, וּמְשַׁלֵּים אֶת הַהֶפְשֵׁט⁴². וְקוֹרֵעַ אֶת הַלֵּב וּמוֹצִיא אֶת דְּמוֹ⁴³. וְחוֹתֵךְ אֶת הַיָּדַיִם וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁴⁴. עָלָה לְרִגְלֵי יְמִינֵי⁴⁵ - חוֹתְכוֹ וְנוֹתְנוֹ לְמִי שִׁזְכָּה בְּרֵאשׁ, וּשְׁתֵּי בִּיצִים עִמָּה⁴⁶. וְאַחַר כֵּן קוֹרֵעַ אֶת הַבְּהֵמָה עַד שֶׁיִּגְלוּ הַמַּעֲיִנים⁴⁷, וְנוֹטֵל אֶת הַפְּדֵר⁴⁸ וְנוֹתְנוֹ עַל הָרֵאשׁ מְלַמְעָלָה עַל בֵּית הַשְּׁחִיטָה⁴⁹, וְנוֹטֵל אֶת הַקְרָבִים⁵⁰ וְנוֹתְנָן לְאַחֲרָי⁵¹.

(34) תמיד פ"ד מ"ב. (35) כדרך שהקצבים עושים שחותרים הכרעים קודם הפשט. (36) לפי שגם הכרעים צריכים הפשט לפני הניתוח (תפארת ישראל). וראה להלן שאע"פ שהם צריכים הפשט - מותר לנתחם לפני שגמר להפשט את כל הבהמה. (37) כך נראה גם להלן פ"ט הי", שכתב "איהו חזה, כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר, למטה עד הכרס". ומקורו מהתוספתא חולין פ"ט (ובגמרא חולין מה. היא שנויה להיפך), ואם כן מדובר בשלא תלה, ועל-כרחנו כי בשור הדברים אמורים, ויתכן כי מחמת כובדו לא תלוהו. (38) שם במשנה: "היה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה", כלומר, מתחיל להפשט מן הרגלים ויורד עד לחזה, "ואז הניח מלגמור ההפשט עד שיחתוך תחילה הראש וכו' ואם יפשוט תחילה החזה יפול העור ממילא למטה עד סמוך לראש, שהרי הצוואר אין העור מחובר בו (כחולין פ"ט מ"ג) ועל-ידיה יהיה קשה לחתוך הראש בצמצום סמוך לצוואר" (תפארת ישראל). (39) משנה, שם. "עם העור, שאינו בכלל הפשטה, כדאמרינן בחולין כז" (הרא"ש תמיד, שם). ומשום שהראש הוא הראשון להקטרה, לפיכך נאה לחתכו ראשון (המפרש, שם). וממה שנאמר (ויקרא א, ו) "והפשט ונתח", למדו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"א) כי ההפשט הוא לפני ניתוח האברים, ולכן אינו חותך הראש לפני התחלת ההפשט (תפארת ישראל). ומתוך מה שנאמר (שם, ח"ט) נתחים ראש וכרעיים, יש ללמוד שהראש והכרעיים אינם בכלל נתחים, ולפיכך הם נחתכים לפני גמר ההפשט (ה' המוריה' בשם הגר"א). (40) "רגלי הבהמה, ועל שם כריעה נקראים כרעיים" (המפרש), ורוצה לומר שחותך ארבע הרגלים (רא"ש ומפרש), עד הארכובה (רא"ש). ומשום כך צריך לפרש מה שכתב קודם אלא נוקבו ותולה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהכוונה שאינו מזיז את הכבד, וכן הוא ב'מאירי' שם. וזהו מה שאמרו במשנה שם: "והכבד תלויה בה", ראה להלן בסוף ההלכה. (65) שם במשנה: "נוקב החזה ונותנו למי שזכה בה", וברא"ש שם: "שעושה כמין ארובה, שחותך את שומן החזה הרואה את הקרקע מראשי הצלעות, ונשאר כמין נקב בין ראשי הצלעות". (66) שם במשנה. "מן הראוי היה לבוא לאלתר אצל הגרה, דהיינו הצואר שהקנה והלב תלויין בו עם אצבע הכבד, שזה היה כסדר, אבל לא יתכן דבר זה לעשות, שכיון שמתעסק בדבר שהוא מצלעות הבהמה כגון החזה, דין הוא שגם בו (= בדופן הימנית) מתעסק קודם הצואר, שאינו מצלעות הבהמה, לפיכך היה חוזר ועולה לדופן הימנית" (ראב"ד, שם). (67) שם במשנה. "כלומר, היה חותך ויורד בעמקו של צלע כלפי השדרה" (ראב"ד, שם). (68) משנה, שם. "כלומר, לא היה חותך השדרה עצמה כלל" (ראב"ד), והיא נשארת כולה שלמה בדופן השמאלי (ראה להלן סוף ה"ח). (69) "היינו שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה", כמו שמבואר להלן ה"ח ('הר המוריה'). (70) שם במשנה.

ח. בָּא לִזְרָה⁷² מִנִּיחַ בְּהַ שְׁתֵּי צִלְעוֹת מִפְּאֵן וְשְׁתֵּי צִלְעוֹת מִפְּאֵן⁷³, חוֹתְכָהּ⁷⁴ וְנוֹתְנָה לְאַחַר, וְהִקְנָה וְהִלֵּב וְהִרְאָה תְּלוּיִין בְּהַ. בָּא לוֹ לְדַפֵּן הַשְּׂמָאלִית וּמִנִּיחַ בְּהַ⁷⁵ שְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוֹת מִלְּמַעְלָה⁷⁶ וְשְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוֹת מִלְּמַטָּה⁷⁷, וְכֵן הָיָה מִנִּיחַ בְּחִבְרָתָהּ⁷⁸. נִמְצָא מִנִּיחַ בְּשְׁתֵּי הַדְּפְנוֹת⁷⁹ אַרְבַּע צִלְעוֹת בְּזוֹ וְאַרְבַּע צִלְעוֹת בְּזוֹ. חוֹתְכָהּ⁸⁰ וְנוֹתְנָה לְאַחַר, וְהִשְׁדְּרָה עִמָּה, וְהִטְחֹל תְּלוּי בְּהַ.

(71) משנה, תמיד שם. (72) לצואר, ונקרא גרה על כי הוא מעלה גרה (כסף-משנה). (73) "שתי צלעות הניח בו כבר כשחתך הדופן הימני, ועכשיו הניח בה שתי צלעות מצד אחר, והן אותן צלעות שהן בדופן אצל חזה, ועדיין לא חתך דופן השמאלי, לכך שייך לומר והניח בה שעדיין הן מחוברות לדופן" (המפרש), כלומר, לוקחן לצלעות עם הצואר כשמחברים לו. (74) לצואר מן הדופן השמאלי. (75) אין כאן הכוונה "ומניח" שהניח שתי הצלעות מחוברות לדופן כמו "מניח" שאצל הצואר, שפירושו מחובר לצואר, אלא רוצה לומר: הניח אצל הדופן שתי צלעות, היינו ששתי הצלעות האלו חסרות מהדופן למטה, וכן למעלה ('תפארת ישראל'). (76) "אותם הנשארים דבוקים עם העוקץ" (רא"ש). אבל הראב"ד מפרש שגם שתי צלעות מלמעלה היו סמוכים לצואר. (77) שכבר נטלו כשהן מחוברים עם הצואר. (78) משנה, שם. היינו שגם בדופן הימני היה מניח שתי צלעות מלמעלה ושתי צלעות מלמטה, ראה למעלה ה"ז. (79) כלומר, אצל שתי הדפנות בשעה שחתך מהבהמה מניח ארבע צלעות בזו (בימין), שתיים מהן מחוברות לעוקץ ושתיים מהן מחוברות לצואר, וכמו כן ארבע צלעות בזו (בשמאל), גם הן שתיים מחוברות לעוקץ ושתיים מחוברות לצואר, באופן שלעוקץ מחוברות ארבע צלעות, ולצואר - ארבע צלעות. (80) לדופן השמאלית מהבהמה.

(52) שם במשנה. (53) 'ספרא' פ' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ד, הובא בזבחים כב, א. (54) יין עם מים ממוזגים יחד, שני חלקי מים ואחד יין (רש"י זבחים, שם). וראה להלן פ"ח ה"ב. (55) שאם מיעטו (שם ושם) "במים וכו' ולא במזוג", כל-שכן שיש ללמוד: במים ולא בשאר משקין. (56) שם ושם: "במים להכשיר את כל המים", ומפרש רש"י בזבחים שם: "ואפילו מכוונסין". (57) במדות פ"ה מ"ג: "לשכת המדיחין, ששם היו מדיחין קרבי הקדשים", והכוונה לכרס "שלא היו רוצין להוציא כל הפרש בעזרה, לכן הוליכו אותו ללשכת המדיחין" (רא"ש), אבל יתר הקרבים מדיחים על שולחנות של שיש שבין העמודים, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"ז. (58) תמיד, שם. כלומר, בלי קצבה עד שתהא יפה לכל הצורך (רא"ש). (59) שם במשנה: "והקרבים מדיחין שלשה פעמים במעוטה". "עניינו שאין מדיחין אותן במים בפחות משלש פעמים, ומוסיפין על זה כל מה שאפשר להדיחם" (רבינו בפירוש המשנה, שם). (60) שם במשנה: "על שולחנות של שיש שבין העמודים, כמו ששינונו (פ"ו ממש' שקלים מ"ד, הובאה בתמיד לא: "שלשה עשר שולחנות היו במקדש, שמונה של שיש בבית המטבחים שעליהן מדיחין את הקרבים" (ראה גם בפ"ה מהל' בית הבחירה ה"ד). ובגמרא תמיד שם, אמרו: למה עשו השולחנות משיש ולא מכסף וזהב "מפני שהוא מרתיח". כלומר, מחמם את הבשר ומקלקו (רא"ש שם). וב'ירושלמי' (שקלים שם ה"ג) אמרו, שאף-על-פי שאחד הנסים הוא שלא הסריח בשר הקודש מעולם - אין מזכירין מעשה נסים (כלומר, אין סומכין על הנס).

ז. נָטַל אֶת הַסִּפְכִּין⁶¹ וּמִפְּרִישׁ אֶת הָרְאָה מִן הַכֶּבֶד⁶², וְאַצְבַּע הַכֶּבֶד מִן הַכֶּבֶד⁶³, וְאִינוּ מְזִיז הַכֶּבֶד מִמְּקוֹמָהּ⁶⁴, וְנוֹקֵב אֶת הַחֲזָה וְנוֹתְנָה לְאַחַר⁶⁵. וְעוֹלָה לְדַפֵּן הַיְמִנִית⁶⁶ וְחוֹתְךָ וְיוֹרֵד עַד הַשְּׁדָרָה⁶⁷, וְלֹא יַעַב בְּשְׁדָרָהּ⁶⁸, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְשְׁתֵּי צִלְעוֹת רְפוֹת⁶⁹, חוֹתְכָהּ וְנוֹתְנָה לְאַחַר, וְהִכְבֵּד תְּלוּיָהּ בְּהַ⁷⁰.

(61) שם מ"ג. ועד עכשיו לא היה לו צורך לסכין לא בנטילת הפרד ולא בנטילת הקרבים, שהם דברים שנוטלים ומפירדים בלא סכין (המפרש). (62) שם. "לפי שהכבד קרב עם הדופן הימני (ראה בסוף ההלכה) והריאה עם הגרה", ראה להלן ה"ח (הרא"ש ומפרש). (63) שם במשנה, "כי אצבע הכבד היתה קריבה עם העוקץ והכליות (ראה להלן ה"ט). כמו בשאר הקרבנות שנאמר בהם (ויקרא ג, ד, י, טו) "היותרת על הכבד על הכליות יסירנה", ופירש רש"י ז"ל שיהא מעט מן הכבד עם הכליות" (רא"ש). ואצבע הכבד הוא יותרת הכבד, ראה בהקדמת רבינו לסדר קדשים, שכתב וז"ל: "ויותרת הכבד, והוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד" (ראה ב'הר המוריה' למעלה פ"א ה"א). (64) שם במשנה: "ולא היה מזיז ממקומה", ומפרש הראב"ד בפירוש ראשון שלא היה מזיז את הריאה. ובפירוש שני כתב, שלא היה מזיז את אצבע הכבד (וכן פירשו המפרש והרע"ב שם), אבל רבינו מפרש,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. השני⁹⁵ - בשתי הידים. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו⁹⁶. ובית עורן לחוץ⁹⁷.

95) הכהן השני. 96) שם. "דרך חשיבותן מוליכין אותם למזבח" (מפרש). 97) שם.

יג. השלישי⁹⁸ - בעקץ וברגל⁹⁹. העקץ בימינו, והאליה מְדַלְדֶלֶת בין אצבעותיו¹⁰⁰, ואצבע הכבד ושתי הפליות עמו¹⁰¹. והרגל של שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ¹⁰².

98) הכהן השלישי. 99) שם, היינו הרגל השמאלית, ראה להלן בהמשך ההלכה, ולמעלה הי"א. 100) האליה דבוקה בעוקץ (מפרש), והיה מניח את ראש העוקץ שהוא עב למעלה בין אצבעותיו, וראשו השני (עם האליה שהיא ארוכה) היה תלוי כדי שלא יעכבו ויוכל להחזיק על פס ידו גם אצבע הכבד ושתי כליות עמו (ראה פירוש הראב"ד). 101) שם. כלומר, עם העוקץ על יד ימין. 102) שם.

יד. הרביעי¹⁰³ - בַּחֲזָה וּבַגְרָה¹⁰⁴. החֲזָה בימינו, והגְרָה בשמאלו, וצִלְעוֹתֶיהָ בין אצבעותיו.

103) הכהן הרביעי. 104) משנה, שם.

טו. החמישי¹⁰⁵ - בשתי דפנות¹⁰⁶. של ימין בימינו, ושל שמאל בשמאלו. ובית עורן לחוץ.

105) הכהן החמישי. 106) משנה, שם.

טז. הששי¹⁰⁷ - בַּקָּרְבִּים, נְתוּנִין בְּבֹדֶן¹⁰⁸, וּכְרָעִים עַל גְּבִיָּהֶן מְלַמְעֵלָה¹⁰⁹. אם היתה העולה כֶּבֶשׂ או עֹז. אֲבָל אִם הִיְתָה אֵיל - מוֹלִיכִין הַקָּרְבִּים שְׁנַיִם¹¹⁰. וְכֵן הַסֵּלֶת שֶׁל נֹסְכִיָּה¹¹¹ בִּיד אַחַד¹¹², וְהַיִּין בִּיד אַחַד¹¹³. וְאִם הָיָה אֵיל¹¹⁴ - הַסֵּלֶת בְּשְׁנַיִם, וְהַיִּין בְּשְׁנַיִם¹¹⁵.

107) הכהן הששי. 108) שם. "בון" היא כף גדולה (ראה במפרש וברע"ב). ורבינו פירש שם "קערה". 109) שם. שנאמר (שם, יג) "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר המזבחה", הרי שהכרעים על הקרב, ראה ברא"ש שם. 110) משנה, יומא כו, ב. והטעם הוא: שהאיל גדול וכבד מן הכבש, שהרי הכבש הוא בן שנה והאיל בן שנתיים (ראה למעלה פ"א ה"ד), ואין הכוונה לחלק את הקרבים לשני הכהנים, אלא שניהם נושאים ביחד (תפארת ישראל, יומא פ"ב מ"ו). 111) שלאחר הקטרת אברי העולה, מקטירין מנחתו, דהיינו סולת. 112) שם במשנה: "השביעי בסולת". 113) שם: "התשיעי ביין". ומה שרבינו לא מנה כאן חביתין שמוכא במשנה שם "השמיני בחביתין", משום שהמשניות הנ"ל בתמיד וביומא מדברות בעולת התמיד, אבל רבינו כאן מדבר מקרבן עולה סתם שאין בה מנחת חביתין, אבל בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"ה שמדבר רבינו בקרבן תמיד, מביא שם גם חביתין (הר המוריה). 114) יומא, שם. 115) משום שסולת הכבש היא עשורן אחד בלול ברביעית ההין שמן, ואילו סולת האיל שני עשורנים בלול בשלישית ההין שמן, ונסכי הכבש הם יין

ט. פֶּא לֹו לְעֶקֶץ⁸¹, חוֹתְכוּ וְנוֹתְנוּ לְאַחֲרָי⁸², וְהָאֵלִיָּה וְאַצְבַּע הַכְּבֵד וְשְׁתֵי פְלִיּוֹת עִמָּה⁸³. נוֹטֵל אֶת הַרְגֵל הַשְּׂמָאלִית וְנוֹתְנָה לְאַחֲרָי⁸⁴. וְכֹסֶדֶר⁸⁵ זֶה מִפְּשִׁיטִין וּמְנַתְחִין עוֹלַת בְּהֵמָה⁸⁶, וְאֵלוּ הֵן הַנְּתַחֲיִן הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה: וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחָיָהּ.

81) הראב"ד (תמיד לג.) והמפרש (שם, וכן בדף לא.) כתבו שהוא הזנב, ואילו ה'ערוך' (מובא ב'תוספות יום טוב' שם פ"ג מ"א), כתב שהיא העצה הנזכרת בויקרא (ג, ט) "לעומת העצה", והרא"ש (שם לא:) כתב "שהוא סוף השדרה הסמוך לאליה", וראה רע"ב פ"ג שם. 82) שם לא, א. כלומר, "חתכו אצל הרגל השמאלי שעדיין הבהמה תלויה בו" (המפרש, והראב"ד). 83) שם, במשנה. "וכן שתי הצלעות שמכאן ושתי הצלעות שמכאן, שנשארו מחוברות" (ראה למעלה ה"ח), ולא חש לפרשם "מפני שקטנות וקצרות הן ואינן ניכרין" (תפארת ישראל). 84) שם במשנה: "נטל רגל השמאלי ונתנה למי שזכה בה". ובהגהת 'באר אברהם' על הרמב"ם כתב, שצ"ל "ונונתה לו", כלומר, לזה שקיבל את העוקץ, ראה להלן הי"ג. 85) שנאמר בתמיד שם אצל טלה (שקרבן תמיד הוא טלה). 86) בעולת בקר. וכן הוא ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ג) "אין לי אלא עולת בקר, עולת הצאן מנין, ודין הוא: נאמר הבא עולה מן הבקר והבא עולה מן הצאן, מה עולת בקר טעונה הפשטה, אף עולת הצאן תטען הפשטה". י. בַּכֶּמֶה מוֹלִיכִין אֶת הָאֵיבָרִים לְכֶבֶשׂ? אִם מִן הַצֹּאן הִיא הָעוֹלָה - מוֹלִיכִין אוֹתָהּ שְׁשָׁה⁸⁷.

87) ביומא כז, א: "למדנו לטלה שטעון ששה".

יא. הָרֵאשׁוֹן⁸⁸ - בְּרֵאשׁוֹ וּבְרֵגְלָי⁸⁹. הָרֵאשׁ בִּימֵינוּ⁹⁰, וְחֲטוּ מִפְּלִי זְרוּעוֹ, וְקָרְנָיו בֵּין אֲצַבְעוֹתָיו⁹¹, וּבֵית שְׁחִיטָה לְמַעְלָה, וְהַפְּדֵר עֲלֶיהָ⁹². וְהָרְגֵל שֶׁל יָמִין בְּשְׂמָאלוֹ⁹³, וּבֵית עוֹרָה לְחוּץ⁹⁴.

88) הכהן הראשון. 89) שם, והיינו רגל הימנית ושתי ביצים עמה, ראה למעלה ה"ה, וכן להלן בהמשך ההלכה. 90) ביד ימינו, "שהראש קודם לכל האברים, שנאמר (ויקרא א, יב) ונתח אותה לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו, הילכך הראש בימינו" (מפרש). ועוד, שהרי "הכבד כבד יותר מן הרגל, ולפיכך לוקחו בימינו" (תפארת ישראל). 91) שם במשנה. "כשחוטם הבהמה פונה נגד זרועו, אז קרניו בין אצבעותיו" (מפרש), "כדי שיחזיק בו בטוב שלא יפול" (ראב"ד). 92) שם במשנה. וראה למעלה ה"ה. 93) ביד שמאל (שם במשנה), "ומשום הדולכת אברים למזבח הוא עבודה דלא מעכב כפרה, לכך אין צריכה ימין (כמו ביתר העבודות, שעבודה פסולה בשמאל), ולכך מוליך שני אברים בשתי ידיו ונושא האבר החשוב בימין ואחד בשמאל" (רא"ש). 94) שם. כלומר, "שהרגל במקום חיבורו בגוף אין עליו עור, וקאמר הכא דצד החוץ של הרגל שמפשיטין משם העור יהיה ביד הנושא נמי כלפי חוץ, דהיינו כלפי ראשי אצבעותיו, דהכי שפיר טפ"י" (תפארת ישראל), כי זה דרך כבוד שלמעלה (ראב"ד).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מלהכות בית הבחירה ה"ז). ואף-על-פי שאמרו (זבחים סה.) "מה הקטרה בראש המזבח, אף מליקה בראש המזבח" - הרי המשך הברייתא שם מוכיח שהסובב דינו כראש המזבח לענין זה (עיי"ש), וטעם הדבר בסוף הסוגיא שאפשר לעשות מערכה על גבי הסובב ולהקטיר שם האימורים. ורק בזמן שהיתה עולת העוף נעשית בקרן מערבית דרומית (להלן פ"ז ה"י), אז היה עולה בראש המזבח ממש, כי לא היה כבש קטן בכבש הגדול לצד מערב, ראה רש"י זבחים סד. ד"ה צבר, ו'תוספות' שם ד"ה יותר, ו'בתוספות יום טוב' זבחים פ"ו מ"ג. ודלא כ'תפארת ישראל' שם מ"ה אות כח). (128) משנה, שם. והטעמינו בגמרא (שם סד.) משום שהיא קרובה לבית הדשן, שמשליך שם את המוראה והעור עם הנוצה ובני המעיים, ראה להלן הכ"א. וראה להלן פ"ז ה"ז כי בזמן שעולת העוף רבה, ואין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה, נפנין לקרן דרומית מערבית. (129) ראה להלן הכ"ג כיצד מולקין. (130) "ערפה" הוא אחורי פני העוף. כלומר, גובה ראש, ו"מול ערפה" הוא למטה, והוא אחורי הצוואר. ראה רש"י זבחים שם, ורע"ב ו'תפארת ישראל' שם. ועולת העוף לא ביאר בה הכתוב "ממול עורף", אבל למדנו (שם סה.) מליקת העולה ממליקת החטאת, "נאמר כאן (בעולה - ויקרא א, טו) "ומלק", ונאמר להלן (בחטאת - שם ה, ח) "ומלק", מה להלן (בחטאת) ממול עורף (כמפורש שם: "ומלק את ראשו ממול ערפו"), אף כאן (עולה) ממול עורף". (131) כלומר, חותך שני הסימנים כדלהלן הכ"ג. אבל העור אינו מעכב (חולין כ: - וראה להלן פ"ז ה"ו, ו'בלחם משנה' שם). ולמדו זאת (זבחים סה.) ממה שנאמר (שם א, טו) "ומלק והקטיר" - מה הקטרה, הראש לעצמו והגוף לעצמו, אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו. אבל רבינו (בפירוש המשנה, שם) כתב שממה שנאמר בחטאת העוף (שם ה, ח) "ולא יבדיל", ידענו כי בעולת העוף הוא מבדיל. וראה בתוספות יום טוב' זבחים שם. (132) שם סד, ב - במשנה "הבדיל בחטאת ולא הבדיל בעולה, פסל". ו'בתוספות' שם (סה: ד"ה הבדיל) הקשו: הניחא בחטאת, כמו שדרשו ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דחובה פי"ח ה"ט) "חטאת, שיהו כל מעשיה לשם חטאת. הוא, פרט למלקו שלא לשמו", ומשם יש ללמוד שכל המשנה בחטאת פוסל. אבל בעולה, קשה - מנלן? ועוד שהרי מהקטרה למדו: מה הקטרה, הראש בעצמו והגוף בעצמו, ואם כן יש לומר גם: מה הקטרה אינה מעכבת, אף הבדלה אינה מעכבת, עיי"ש. ויתכן כי לכך כתב רבינו בפירוש המשניות, שלמדו זאת ממה שכתב בחטאת "ולא יבדיל": בחטאת ולא יבדיל, אבל בעולה מבדיל, והרי זה כמו ששנה עליו הכתוב לעכב, וצריך עיון ('הו המוריה'). (133) שדוחק מקום המליקה שבראש ובגוף לקיר המזבח, שנאמר (שם א, טו) "ונמצה דמו על קיר המזבח", ו'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ז ה"ז) אמרו: "ונמצה דמו, דם כולו אוחו בראש ובגוף ומוצה משניהם". (134) קנים (פ"א מ"א): "עולת העוף נעשית למעלה, ואם שינה פסול". ולמדו זאת (זבחים סה.): "ומלק והקטיר ונמצה דמו (שם), וכי תעלה על דעתך לאחר שהקטיר חוזר ומצצה, אלא לומר לך: מה הקטרה בראש

רביעית ההין, ונסכי האיל הם שלישית ההין יין (ראה למעלה פ"ב ה"ד). אולם לא היו מחלקים את הסולת לשני כהנים ואת ההין לשני כהנים, אלא שני כהנים נושאים ביחד את הסולת, ושני כהנים אחרים נושאים ביחד את ההין ('תפארת ישראל' יומא, שם). וראה למעלה.

יז. נמצאת לַמִּד, שֶׁהַכֹּבֵשׁ או הַעֶז מוֹלִיכִין אוֹתוֹ שְׁמוֹנֶה¹¹⁶ לַמִּזְבֵּחַ, וְהָאֵיל מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אֶחָד עֶשְׂרִים¹¹⁷.

(116) כהנים. שנוסף לשה הנ"ל, ישנם שנים הנושאים הסולת והיין. (117) כהנים. היינו חמשה שעד הלכה טו (והיא בכלל), שנים לקרבים, שנים לסולת ושנים ליין, הרי כאן אחד עשר.

יח. הַשּׁוֹר מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים¹¹⁸. הָרֵאשׁוֹן מוֹלִיךְ אֶת הָרֵאשׁוֹ. וְהַשְּׁנַי וְהַשְּׁלִישִׁי מוֹלִיכִין הַרְגֵל שֶׁל יָמִין. וְהַרְבִּיעִי וְהַחֲמִישִׁי מוֹלִיכִין אֶת הָעֵקֶן. וְהַשְּׁשִׁי וְהַשְּׁבִיעִי מוֹלִיכִין אֶת הַרְגֵל שֶׁל שְׂמָאל. וְהַשְּׁמִינִי מוֹלִיךְ אֶת הַחֹזֶה. וְהַגֵּרָה מוֹלִיכִין אוֹתָהּ שְׁלֹשָׁה, תְּשִׁיעִי וְעֶשְׂרִי וְאֶחָד עֶשְׂרִי. ומוֹלִיכִין שְׁתֵּי הַיָּדַיִם בְּשָׁנַיִם, וְשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת בְּשָׁנַיִם, וְהַקְּרָבִים וְהַפְּלִת¹¹⁹ וְהַיִּין¹²⁰ בְּשְׁלֹשָׁה וְשְׁלֹשָׁה. הֲרִי אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים.

(118) יומא, שם במשנה. משום שהשור הוא גדול ואיכריו כבדים, לכן יש צורך בכהנים נוספים. (119) שהוא שלשה עשרונים סולת בלול בחצי ההין שמן (ראה למעלה פ"ב ה"ד). (120) שהוא חצי ההין (שם).

יט. וְלִמָּה לֹא יִחַלְקוּ הָאֶבֶר הַגָּדוֹל שֶׁל שׁוֹר לַחֲלָקִים? שְׁנָאָמַר: וְנִתַּח אֲתָהּ לְנִתְחֶיהָ - וְלֹא נִתְחֶיהָ לְנִתְחִים¹²¹. בְּמָה דְבָרִים אָמֹרִים¹²²? בְּעוֹלוֹת הַצֶּבֶר; אֲבָל עוֹלוֹת הַיַּחֲדִי, אִם רָצוּ לְהוֹלִיךְ נִתְחֶיהָ בְּפָחוֹת מֵאֵלוֹ אוֹ בְּיֹתֵר - מוֹלִיכִין¹²³.

(121) 'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ה ה"ז. וכן הוא בגמרא חולין יא, א. (122) שצריך מספר זה של כהנים. (123) משנה יומא, שם.

כ. עוֹלַת הָעוֹף פִּיצַד הֵיְתָה נְעִשִׁית¹²⁴? עוֹלָה לְכֹבֵשׁ¹²⁵ וּפְנִיָה¹²⁶ לְסוֹבֵב¹²⁷ וְבֹא לוֹ לְקָרֵן דְּרוֹמִית מְזַרְחִית¹²⁸, וְהֵיָה מוֹלֵק¹²⁹ שָׁם אֶת רֵאשֵׁה מְמוֹל עֶרְפָּה¹³⁰ וּמְבַדִּיל¹³¹. וְאִם לֹא הַבְּדִיל - פְּסוּלָה¹³². וּמְמַצָּה דָם הָרֵאשׁוֹ וְדָם הַגּוֹף עַל קִיר¹³³ הַמִּזְבֵּחַ לְמַעַלָּה מִן הַחוּט שֶׁבְּאִמְצַע הַמִּזְבֵּחַ¹³⁴. וְאִם מְצָה דָם הָרֵאשׁוֹ וְלֹא מְצָה דָם הַגּוֹף - פְּסוּלָה¹³⁵. מְצָה דָם הַגּוֹף וְלֹא מְצָה דָם הָרֵאשׁוֹ - כְּשֶׁרָה.

(124) משנה, זבחים סד, ב. (125) שהרי נעשית למעלה מחוט הסקרא, ראה בהמשך ההלכה. (126) על-ידי הכבש הקטן שבכבש הגדול, ראה למעלה פ"ב מהל' בית הבחירה הלכה יד. (127) הוא הסובב שהזכיר רבינו למעלה (פ"ב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

144) "אינו קורע שני חלקי הגוף זה מזה" (תפארת ישראל). (145) שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' (שם ה"ו): "יכול אם יבדיל פסל, תלמוד-לומר והקטיר" (אור שמח). וב'ספר המצוות' (כלל שמיני) הסביר רבינו, כי "לא יבדיל" זה, לא בא לאזהרות לאו, אלא לפטור מהבדלה, בעבור שאמר בעולת בהמה ונתח אותו ונתחיה, והיה עולה על הדעת שגם עולת העוף כמותה, לכן אמר שאינו צריך להבדיל, אבל ישסעוהו בלבד, ואם הבדיל כשר. (146) שם במשנה. שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (147) שם במשנה. שנאמר (שם א, יז) "והקטיר אותו הכהן המזבח על העצים אשר על האש, עולה הוא אשה ריה ניהוח לה". (148) שם במשנה. וכן הוא ב'ספרא' שם.

כג. פיצד מולקין? קוצץ ויורד 149 בצפון 150 ממול ערף 151. אם רצה להוליך ולהביא 152 - מוליך ומביא, ואם רצה להיות דורס ויורד בצפון - דורס 153. ואם נעקר הסימנים 154 - אינו חושש 155. וחותר 156 שדרה 157 ומפרקת 158 בלא רב פשר 159; שאם חתך רב פשר - הרי זו כמתה קדם שניגע לסימניו 160. וצריך לחתך שני הסימנים בעולה פשהו יורד 161. והמולק בספיין 162 או מן הצדדין 163 - אינה מליקה, אלא כמי שחנק או נחר. וכל הערף פשר למליקה 164.

149) חולין כ, א: "אמר רב כהנא, מצות מליקה, קוצץ ויורד וזו היא מצוותה". ומפרש רש"י "בלא הולכה והובאה". כלומר, הוא דוחק וחותר למטה כמי שחותר צנון, והוא דורס שלהלן בהמשך ההלכה (וראה בפ"ג מהל' שחיטה הי"א). (150) ב'ספרא' (שם פ"ז ה"ג, וכן בזבחים סה). אמרו: "יכול ימלקנו בסכין וכו', תלמוד-לומר (שם טו) "הכהן ומלק וכו', שלא תהא מליקה אלא בעצמו של כהן". ובתוספתא זבחים פ"ז, אמרינן: "כיצד מולק בחטאת העוף וכו', היה מולק בצפורן ממול ערפה וכו', כשם שמולק בחטאת העוף, כך מולק בעולת העוף, אלא שבעולת העוף היה מבדיל וכו'". (151) ראה למעלה ה"כ. (152) כלומר, לחתוך בצורת מוליך ומביא (כמו שחותרים לחם) וכדין שחיטה. ראה פ"ב מהל' שחיטה ה"ז. (153) בחולין שם, על דברי רב כהנא שאומר מצות מליקה קוצץ ויורד (= דורס ויורד), אמרו: "סבר רבי אבין למימר: קוצץ ויורד אין, מוליך ומביא לא, אמר ליה רב ירמיה, כל-שכן שמוליך ומביא במליקה כשר, ומאי ז"ו היא מצוותה", אימא: "אף זו היא מצוותה". (154) ראה פ"ג מהל' שחיטה הי"ד: "עיקור כיצד? כגון שנעקרה הגרגרת, והיא הקנה או הוושט, ונשמט אחד מהן או שניהן קודם גמר שחיטה". (155) חולין, שם: "תני רמי בר יחזקאל, אין עיקור סימנין בעוף", ובעמ' ב שם: "אמר רבינא, אמר לי רבין בר קיסי, הא דתני רמי בר יחזקאל וכו' לא אמרן אלא במליקה, אבל בשחיטה יש עיקור", ופירש רש"י "כיון דדרסה וחלדה לא פסלו בה, עיקור סימנים נמי לא פסיל בה". (156) ברייתא, זבחים סה, ב. וחולין כא, א. וכה, א. (157) חוט השדרה, רש"י זבחים שם, וראה פ"ט מהל' שחיטה ה"ג: "עד היכן חוט השדרה, תחילתו מבחוץ לפולין שבתחילת העורף".

המזבח, אף מיצוי בראש המזבח". וראה למעלה הערה כו, שהסובב נקרא גם ראשו של מזבח. (135) זבחים, שם במשנה. וב'ספרא' (שם פ"ט ה"ז, הובא בגמרא שם טו) "עולה, אע"פ שמיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש, או יכול אע"פ שמיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף, תלמוד-לומר הוא". ובגמרא שם: "אמר רבינא, מסתברא דרוב דמים, בגוף שכיח".

כא. ונטל את הראש ומקיף בית מליקתו למזבח וסופגו במלח 136 וזרקו על גבי האש 137. ובא לו לגוף 138 והסיר את המראה 139 והעור שעליה פידו עם הנוצה 140 ואת פני מעים היוצאין עמה 141 ומשליכן לבית הדשן 142.

(136) שם במשנה: "וממצה את דמה על קיר המזבח, נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח, וסופגו במלח". ופירש שם רש"י: והקיף את בית מליקתו למזבח, סומכו ודחקו בקיר, כדי שיתמצה הדם". וכן פירש הרע"ב שם. אבל לרבינו שכתב למעלה "וממצה דם הראש ודם הגוף", ע"כ כי הקפה זו, כלומר הקרבה זו למזבח אינה לצורך מיצוי שהרי כבר מיצה. (137) שם במשנה. כלומר, על אש המזבח. (138) שם במשנה. (139) "הוא הזפק שבו המאכל, והוא בעוף כנגד האצטומכא באדם" (רבינו בפירוש המשניות). (140) כלומר, מסיר את הזפק עם העור שעליו, ועם הנוצה שעל העור. שם במשנה: "והסיר את המוראה ואת הנוצה", כמו שנאמר (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו בנוצתה", ומכיון שמסיר את המוראה והנוצה, הרי על-כרחך שהוא מסיר גם את העור שעל המוראה, שהרי הנוצה היא על העור. ומה שכתב רבינו "בידו", הוא כדברי תנא-קמא (זבחים סה). ודלא כתנא דבי רבי ישמעאל, האומר "קודרה בסכין כמין ארובה". ונוצתה היא הנוצה שעליה, והוא חותר אותה עם העור והנוצה שעליה" (רבינו בפירוש המשניות). וכן כתב הרמב"ן (בפירושו לתורה, שם) שנוצה היא נוצה ממש, אבל רש"י (זבחים שם, ובחומש שם) פירש "נוצתה" מלשון פרש ודבר מאוס, כמו "כי נצו גם נעו (איכה ד, טו). (141) שם סד, ב - במשנה, וכדעת אבא יוסי (זבחים סה). האומר: "נוטלה ונטל קורקבנה עמה", ראה בפירוש הרמב"ן על התורה, שם. (142) משנה, שם. כמו שנאמר (ויקרא שם) "והשליך אותה אצל המזבח קדמה, אל מקום הדשן", כלומר למזרחו של כבש ('ספרא' שם פ"ט ה"ג). ושם היו נותנים הדשן לאחר הרמתו (להלן פ"ב מהל' תמידין ומוספין הי"ב).

כב. ושפע אתו בכנפיו - פידו בלא ספיין 143. ואינו צריך להבדיל 144, שנגמר: לא נבדיל. ואם הבדיל - פשר 145. וסופגו במלח 146 וזרקו על גבי האש 147. לא הסיר את המראה ולא את הנוצה ולא את פני מעים ולא ספגה במלח - כל ששונה בה מאחר תמצית הדם פשרה 148.

(143) זבחים סה, ב: "תנו רבנן: ושפע, אין שיסע אלא ביד, וכן הוא אומר (שופטים יד, ו) וישסעוהו כשסע הגדי".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11) משנה בזבחים נג. "ונאכלין לפניו מן הקלעים לזכרי כהונה". שנאמר בתורה על החטאת (שם ו, יט) במקום קדוש תיאלל בחצר אהל מועד, והוא עניין לפניו מן הקלעים. והעזרה במקדש כנגד לפניו מן הקלעים במשכן.
ב. וכיצד מעשה חטאת הנשקפות? שוחט זורק¹²
דמם כמו שבארנו¹³, **ואחר כך קורעם**¹⁴ **ומוציא האמורים**¹⁵ **ונותן בכלי**¹⁶, **ומולחן**¹⁷ **זורקן על גבי האשים**. **ומוציא שאריתן**¹⁸ **חוץ לעיר**¹⁹, **ומנתחין אותן שם פנתחי העולה בעורן**²⁰, **ושורפין אותן שם בבית הדשן**²¹.

12) באצבע (למעלה פרק ה הלכה ט). 13) למעלה בפרק ה הלכות א-ב לעניין שחיטה, ובהלכות יא-יב לעניין זריקת הדם. 14) ואין מפשיטין אותן, שהרי החטאות הנשרפות נשרפות עם עורן. 15) משנה יומא פז: "קרען והוציא את אימוריהן". 16) כלי שרת. שם במשנה "נתן במגיס", "נראה דהא דבעינן כלי בחטאות הנשרפות טפי משאר זבחים, משום דכתיב בהו לשון הרמה, כדכתיב (שם ו, ג) והרים, והוי בכלי". 17) שנאמר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". 18) עורו, בשרו, ראשו, כרעיו, קרבו ופרשו (שם ד, יא). 19) חוץ לירושלים, שנאמר (שם יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", ואמרו: "אל מחוץ למחנה, חוץ לשלוש מחנות, אתה אומר חוץ לשלוש מחנות או אינו אלא מחנה אחת, כשהוא אומר בפר העדה (שם כא) אל מחוץ למחנה שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם) כאשר שרף את הפר הראשון, ליתן לו מחנה שנייה, כשהוא אומר מחוץ למחנה ברשן (שם ו, ד), "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה", שאין צריך לומר, שהרי כבר נאמר (שם ד, יב) על שפך הדשן ישרף - ליתן לו מחנה שלישית". והעזרה היא מחנה שכינה והר הבית, מחנה לווייה וירושלים מחנה ישראל, שהיא מחנה שלישית. 20) כלומר, מוציאן מן העיר כשהן שלמות, ושם מנתחן כנתחי העולה, אבל בלא הפשט העור לפי שנאמר (שם יא-יב) "ואת עור הפר ואת כל בשרו על ראשו ועל כרעיו וקרבו ופרשו והוציא". ואמרו (זבחים נ. יומא שם וספרא שם, הלכה ב) "מלמד שמוציאו שלם, יכול ישרפנו שלם, נאמר כאן ראשו וכרעיו ונאמר להלן (בעולה שם א, ח-ט) ראשו וכרעיו, מה להלן אצל עולה על ידי ניתוח (שנאמר שם א, ו) ונתח אותה לנתחיה" אף כאן על ידי ניתוח, אי מה להלן בהפשט (שהרי נאמר שם "והפשט את העולה) אף כאן נמי הפשט, תלמוד לומר וקרבו ופרשו - כשם שפרשו בקרבו כך בשרו בעורו". 21) שנאמר (שם ד, יב) "על שפך הדשן ישרף".

ג. שלשה מקומות לשרפה²²: **אחד** - **בתוך העזרה**²³. **ובו שורפין פסולי המקדש**²⁴, **ואמורי קדשים קלים שנפסלו**²⁵, **ופרים ושעירים של חטאות הנשקפות אם ארע בהם פסול בין לפני זריקה בין לאחר זריקה**²⁶, **כגון שנטמאו או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמנן לצאת**²⁷, **או שלן הבשר או לנו האמורין שלהן**²⁸.

158) עצם הצוואר, רש"י שם. 159) המקפת סביב, רש"י שם. 160) שם סה, ב: "כדארמין (חולין כ): נשברה מפרקת ורוב בשר עמה - נבילה, ומטמאה ואפילו מפרסת, הילכך אי הוי חותך רוב בשר קודם הסימן (ובעולה, קודם הסימנים) היא ליה מתה ולא מהניא בה מליקה, וסימנין הלכה למשה מסיני הן" (רש"י שם). 161) כלומר, שלא תהיה שום שהיה בין סימן אחד לשני, אלא חותך שני הסימנים מיד כשהוא יורד, ואחר-כך חותך הבשר, וכדברי אב"י זבחים סה, ב. 162) משנה, זבחים סח, א. 163) משנה, חולין יט, ב: "השוחט מן הצדדין - שחיטתו כשרה, המולק מן הצדדין - מליקתו פסולה", ו"צדדין" הוא, ששוחט לצד הצוואר (רש"י), ומשום כך מליקתו פסולה, "דבמליקה כתיב ממול ערפו, דהיינו מאחוריו" (רש"י שם). 164) במשנה, חולין שם: "שכל העורף כשר למליקה", כלומר, כל רוחב העורף כשר למליקה, אבל כל האורך אינו כשר, אלא אך ורק מול העורף (שהוא כל אחורי הצוואר), וראה למעלה ה"כ.

~ שבת קודש ט"ו תשרי ~

פרק שביעי

1) בו תבוא מצות עשיית החטאת, וכיצד היא נעשית, ודין חטאות הנשרפות.

א. מצות עשה לעשות החטאות כמצותן האמורה בתורה². **וכיצד מעשה חטאת הנאכלת? שוחט ונותן הדם כמו שבארנו**⁴, **ומפשיטה**⁵ **ומפריש האמורים**⁶, **ומולחן**⁷ **וזורקן**⁸ **על גבי האשים**⁹. **ואם רצה לתן את האמורין בכלי פשמוליכן למזבח** - **נותן**¹⁰. **ושאר בשרה נאכל לזכרי כהנה בעזרה**¹¹.

2) שנאמר (ויקרא ו, יח) "זאת תורת החטאת וגו'", ומבואר (שם ד, א-ה) איך יקרב ומה ממנה נקטר ומה יאכל. 3) ראה למעלה פרק א הלכה ט-טז איזו חטאת נאכלת ואיזו נשרפת. 4) למעלה פרק ה הלכה א-ב, לעניין שחיטה, ובהלכה ז לעניין זריקת הדם. 5) מעורה. 6) כלומר, מוציא את האימורים, ראה למעלה שם הלכה יח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהם, חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל". 7) במנחות כ. על הפסוק "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח" (שם ב, יג) אמרו: "ואין לי אלא קומין (מנחה). מנין לרבות את הלבונה וכו', אימורי חטאת ואימורי אשם וכו', תלמוד לומר (שם) "על כל קרבנך תקריב מלח". 8) למעלה פרק ו הלכה ד כתב כן רבינו בקרבן עולה ולמדה מן הפסוק "ועשית עולותיך הבשר והדם", וצריך עיון מהיכן למדו כן בחטאת[?]. 9) שנאמר (שם ד, ח"י) "ואת כל חלב וגו' שתי הכליות וגו' והקטירים הכהן על מזבח העולה". 10) בתוספתא זבחים פרק א: "הקטר חלבים וכו' ונתנן על גבי האשים בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו הרי אלו כשירין". ואף על פי שכל מעשה חטאת טעון יד ימין (עיינן זבחים יא). לעניין הולכת חלבים ואימורים, שגם בשמאל כשר, מותר גם בכלי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשִׁירֵי הַדָּם מִתְמַצִּים עַל הַיְסוּד⁴⁰. שְׁנֵאֲמַר: וְהַנְּשֹׂאָר בְּדָם יִמָּצֵה עַל יְסוּד הַמְּזֻבָּח; מִכָּלֵל שֶׁהַנְּתִיבָה עַל קִיר שֶׁהַשְּׂרִירִין שָׁלוּ מִתְמַצִּין אֶל יְסוּד, וְזֶהוּ קִיר הַתְּחִתּוֹן.

34) "יכול ימלקנו בסכין וכו' "הכהן ומלק" וכו' (ויקרא א, טו) מלמד שלא תהיה מליקה אלא בעצמו של כהן". 35) הקנה והוושט. 36) בזבחים סד: במשנה: "חטאת העוף וכו' היה מולק את ראשה ממול ערפה ואינו מבדיל", והיינו, שלא יבדיל הראש מהגוף. 37) כדין כל לאו שיש בו מעשה. 38) משנה זבחים שם. שנאמר (ויקרא ה, ט) "והיזהר מדם החטאת על קיר המזבח". והזאה זו, שאוחז בראש ובגוף (ולא באצבע ולא בכלי) ומזה על קיר המזבח. 39) כלומר, למטה מחוט הסקרא. 40) שם במשנה, ומפרש רש"י שם "שמקיף ומקרב בית מליקתו למזבח ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד".

ז. ומצוי דם חטאת העוף מעֲפָב. ואין למזבֵּחַ כֶּה אֶלָּא דְמָה⁴¹, וְהַשְּׂאָר נֶאֱכָל לְזֹכְרֵי כֹהֲנֵיהֶם⁴² כְּבָשָׂר חֲטָאֵת הַבְּהֵמָה.

41) משנה שם, משום שלא נאמרו בה אלא הזאה ומיצוי הדם בלבד. 42) ולמדו כן ממה שנאמר "כל קרבנס לכל מנחתם ולכל חטאתם וגו' קדש קדשים לך הוא ולבניך, בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר יאכל אותו קדש יהיה לך" - "ולכל חטאתם, לרבות חטאת העוף" (שנאכלת לזכרי כהונה).

ח. פִּיצַד אוֹחֹז חֲטָאֵת הָעוֹף בְּשַׁעַת מְלִיקָהּ? אוֹחֹז שְׂתֵי רִגְלֶיהָ בֵּין שְׂתֵי אֶצְבְּעוֹתָיו⁴³, וּשְׂתֵי אֲגָפֶיהָ בֵּין שְׂתֵי אֶצְבְּעוֹתָיו⁴⁴, וּמוֹתֵת צְנֹאָרָה אֶל רֶחֶב שְׂתֵי אֶצְבְּעוֹתָיו וּמוֹלֵק⁴⁵. וְזוֹ מִעֲבוּדוֹת קְשׁוֹת שְׁבַמְקֶדְשָׁם⁴⁶. וְאִם שָׁנָה וְאִחֹז בְּכָל מְקוֹם - בְּשָׂרָה.

43) "של יד השמאלית", שהרי ביד ימין מולק. כלומר, "מכניס שני רגליה בין אצבע קטנה (=זרת) לקמיצה" (רש"י שם). 44) כלומר, שתי הכנפיים מכניס בשתי האצבעות האחרות של אותה יד שמאלית, דהיינו "בין אמה לאצבע". 45) כלומר, "העוף על גב ידו לא שיהיה בפנים על הכף ומושך צווארו על הבהן כשיעור רוחב שתי אצבעות ומולק ממול העורף". 46) גם קמיצה וחפינה הן עבודות קשות במקדש.

ט. וְכָל מְקוֹם מִן הַמְּזֻבָּח כְּשֶׁר לְמִלִּיקְתָּהּ, וּבִלְבָד שְׂנִיָּה דְמָה לְמִטָּה מְאֻמָּצֵעַ הַמְּזֻבָּח⁴⁷. וְאִם הִזָּה כָּל מְקוֹם - בְּשָׂרָה. וְהוּא שְׂתֵתָן לְמִטָּה מְעֻט מְדָם הַנֶּפֶשׁ.

47) במשנה שם סג. "ובכל מקום הייתה כשרה אלא זה היה מקומה".

י. שְׁלֶשֶׁה דְבָרִים הֵיחָה קָרַן דְּרוֹמֵית מְעַרְבֵית מְשַׁמֶּשֶׁת לְמַעְלָה⁴⁸, וּשְׁלֶשֶׁה לְמַטָּה⁴⁹. מִלְמַטָּה: חֲטָאֵת הָעוֹף, וְהַגִּישַׁת הַמִּנְחוֹת⁵⁰, וּשְׂרִירֵי הַדָּם שֶׁל עוֹלוֹת⁵¹ וְחֲטָאוֹת הַנְּאֻכָלוֹת⁵² וְאֲשָׁמוֹת וּשְׁלָמִים⁵³

22) בזבחים קד: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב וכן תני לוי "שלושה בית הדשנין הן" היינו שלושה מקומות לשריפה, אבל בית הדשנים להניח שם הדשן, היו יותר, שהרי חוץ משלושה הנ"ל היה בעזרה מקום להרמת הדשן (ולא מקום שריפה) ששם היו נותנין מוראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה, ונקרא בית הדשן, והיה במזרחו של כבש. 23) זבחים שם. והיה במזרחו של מזבח. 24) פסולי קדשי קדשים ולמדו זאת (פסחים כד. ועוד) ממה שנאמר (שם ו, כג) "וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף" ודרשו "בקדש באש תשרף", ומכאן למדו לפסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים נשרפים בקדש = בעזרה, ופירש רש"י שרק פסולי קדשי קדשים, שאכילתם בעזרה, נשרפים בעזרה. אבל פסולי קדשים קלים, שנאכלים בכל העיר, אף שריפתם בכל העיר. 25) כלומר, "אפילו של קדשים קלים, הואיל והקטרת הכשירין בעזרה, אף שריפת פסוליהם בעזרה". 26) זבחים שם. כי אפילו אחר זריקה, אף שהגיע הזמן לצאת, הואיל ועדיין לא יצאו - נשרפין בעזרה. 27) כלומר, קודם זריקה. 28) שבדבר הנקטר, אין כל ספק שלינה פוסלת. והוא הדין לאימורים שיצאו שוודאי נפסלו וודאי נשרפים בעזרה, שהרי אין סופם לצאת.

ד. וְהַמְּקוֹם הַשְּׂנִי - בְּהַר הַבֵּית, וְשָׁמוּ בִּירָה. וְבוֹ שׁוֹרְפִין חֲטָאוֹת הַנְּשֹׂאָרוֹת אִם אֲרַע בְּהֵן פְּסוּל אַחַר צֵאתָן מִן הָעִזְרָה²⁹. וְהַמְּקוֹם הַשְּׁלִישִׁי - חוּץ לִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא הַנֶּקְרָא בֵּית הַדְּשָׁן³⁰. וְשֶׁם שׁוֹרְפִין חֲטָאוֹת הַנְּשֹׂאָרוֹת בְּזִמְן שֶׁהֵן נִשְׂרָפוֹת כְּמַצּוֹתָן.

29) בגמרא שם: "תני לוי וכו' ובית הדשן היה בהר הבית ששם שורפין פרים ושעירים הנשרפים שאירע בהן פסול ביציאתן", ומפרש רש"י: "ביציאתן, לאחר שיצאו". 30) במשנה שם: "פרים הנשרפים ושעירים הנשרפין בזמן שהן נשרפין כמצוותן נשרפים בבית הדשן". ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא ד, יב) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה".

ה. וְשִׁרְפַת כָּל הַנְּשֹׂאָרִין בְּשָׂרָה בְּזֶר וּבְלִילָה. וְכָל הַנְּשֹׂאָרִין חוּץ לְעִזְרָה³¹ - כָּל הַעֲצִים כְּשֶׁרִין לְשִׁרְפָתָן, אֶפְלוּ בְּקֶשׁ וּבַגְּבָכָא³²; שְׁנֵאֲמַר: עַל עֲצִים בְּאֵשׁ - אֵשׁ מִכָּל מְקוֹם. וְלָמָּה נֶאֱמַר עֲצִים? לְהוֹצִיא אֶת הַסִּיד וְאֶת הַרְמֵץ³³.

31) אבל הנשרפים בפנים, נשרפין רק בעצים הכשרים למערכה. 32) "זבל השדות". 33) "אפר חם שיש בו שארית מן האש".

ו. חֲטָאֵת הָעוֹף פִּיצַד הֵיחָה נַעֲשִׂיתָ? מוֹלֵק אוֹתָהּ בְּקָרַן דְּרוֹמֵית מְעַרְבֵית כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ, וְיִזְרַד בְּצַפְרָנוּ³⁴ עַד שֶׁיִּחְתָּף הַסִּימָנִין³⁵ אוֹ רַב אֶחָד מֵהֶן, וְאִינוּ מְבַדִּיל הָרֹאשׁ מִן הַגּוֹף³⁶. וְאִם הַבְּדִיל - פְּסוּל, וְלוֹקָה³⁷; שְׁנֵאֲמַר: וּמִלֵּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוּל עֲרָפוֹ וְלֹא יְבַדִּיל. וּמִזָּה מְדָמָה עַל קִיר הַמְּזֻבָּח³⁸ לְמִטָּה מְאֻמָּצֵעוֹ³⁹,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמא תמות בעשן". [נשהי במערבו של הכבש הגדול לא היה כבש קטן לדרת בו אל הסוכב והוצרכו לעלות לראש המזבח ממש.

יב. לפיכך, המנסף מים או יין, כשהוא מקיף את המזבח לא יהיה בידו פלוס⁶⁸. ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, ולא יהיה בידו פלוס. וכשפגיע למערבית דרומית נותנין המים או היין בידו ומנסף. ואם לא הקיף - עולה ופונה על שמאלו, ועושה מלאכתו ויורד.

68) משנה בתמיד לג: "בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית, נתנו לו יין לנסך", ומפרש הרא"ש שם וכן פירש רש"י בזבחים סד. כי משנה זו דווקא בכהן גדול, אבל כהן הדיוט פונה לשמאל לקרן דרומית מערבית, כמבואר למעלה. אבל רבינו כתב בפירוש המשנה: "הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול, אלא כל המקיף את המזבח כך הוא מקיף", וכן כתב המאירי שם. באופן שהכל תלוי ברצונו של הכהן: רצה לעלות עם הנסכים בידו, עולה דרך שמאל, רצה לעלות בלי הנסכים עולה לימין וכשבא לקרן מערבית דרומית נותנים בידו הנסכים.

פָּרָק שְׁמִינִי

1) יבואר בו דין בגד שניתן עליו מדם חטאת.

א. חִמְרַ בְּחֻטְאֵת הַבְּהֵמָה מִשְׂאֵר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים², שְׂדֵם חֻטְאֵת הַבְּהֵמָה³ שְׁנֵתוּ מִן הַכֹּלִי⁴ שְׂקָבֵל בֹּי הַדָּם⁵ קִדְם הַזֵּיזָה⁶ עַל הַבְּגָד - טְעוּן כְּפֹוס⁷ בְּמִים⁸ בְּעֹזְרָה⁹; שְׁנֵאֲמַר: וְאֲשֶׁר יִזָּה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד אֲשֶׁר יִזָּה עֲלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמָקוֹם קִדְשׁ¹⁰.

2) לשון המשנה בזבחים צג: (3) ולא דם חטאת העוף, ראה להלן הלכה ב. (4) שם צג. במשנה. אבל לא שניתו מן הצוואר או מקרן המזבח, ראה להלן הלכה ו. (5) ולא שנשפך מן הצוואר על הרצפה, ואספו בכלי וניתו מן הכלי (משנה שם), וראה להלן הלכה ו. (6) אבל לא הדם שנשאר לאחר ההזיה, ראה להלן הלכה ז. (7) שם במשנה. (8) ראה להלן הלכה י. והנה, בגמרא לא מפורש שהכיבוס במים (ושם צה. אמרו שמעבירים עליו שבעה סממנים). ויתכן כי רבינו למד כן מההיקש שבין כיבוס למריקה ושטיפה (ראה בספרא צו פרק ו הלכה ז, שלמדו מהיקש זה לענין מריקה ושטיפה במקום קדוש, הביאו רבינו להלן הלכה יא), ושם נאמר (ויקרא ו, כא) "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים", כמו כן כיבוס של בגד הוא במים. אלא שיש ספק בדבר אם גם בכיבוס אין להכשיר אלא מים דוקא, ולא יין ולא מזוג, ראה להלן הלכה יב לגבי מריקה ושטיפה. (9) שם צד: במשנה. (10) והיינו בעזרה.

ב. אֶחָד הַבְּגָד וְאֶחָד הָעוֹר הָרַף¹¹ וְאֶחָד הַשֶּׁקֶל¹² טְעוּנִין כְּפֹוס. אֲבָל הָעוֹר הַקָּשָׁה - הָרִי הוּא כְּעֵינֵי¹³, וְגוֹרֵד הַדָּם מְעַלְיוֹ¹⁴. וְאֶחָד דָּם חֻטְאֵת הַנְּאֻכָּלֶת או

שְׂשׂוּפְכִין עֲלֶיהָ. וְהַשְּׂלֶשָׁה שֶׁל מַעֲלָה: נְסוּף הַמִּים שְׂמֵנְסִינִין בְּחַג⁵⁴, וְנְסוּף הַיַּיִן שֶׁל נְסִיכִים⁵⁵, וְעוֹלֹת הָעוֹף⁵⁶ בְּזֵמַן שֶׁהֵיָא רַבָּה⁵⁷, וְאִם אֵין קָרָן דְּרֹמִית מְזַרְחִית מְכִילָה אוֹתָהּ - נְפָנִין לְקָרָן דְּרֹמִית מְעַרְבִית וְעוֹשִׂין אוֹתָהּ שָׁם⁵⁸.

48) מחוט הסקרא שבאמצעו של מזבח. (49) מחוט הסקרא. (50) שם במשנה: "וההגשות", והיינו הגשה אל המזבח. (51) בזבחים נא. למדו כן ממה שנאמר בשעיר נשיא (שם ד, כה) "אל יסוד מזבח העולה" - "תן יסוד למזבח של עולה" היינו שכל הקרבים על מזבח העולה טעונים שפיכת שיריים ליסוד. (52) אבל חטאות הנשרפות שופך דמן על היסוד המערבי. (53) וכל אלו, הנקרבים על המזבח החיצון, נלמדו מהחטאות הנשרפות, שכשם ששפיכת השיריים שלהן היא על היסוד המערבי, מפני שבו הוא פוגע תחילה בצאתו מן ההיכל, כמו כן הנקרבים על המזבח החיצון נשפכים על היסוד שבו הוא פוגע תחילה, והוא היסוד הדרומי הפוגע בו בירידתו מן הכבש שהוא בדרום, ולפי שהיסוד שבדרום לא תפס אלא אמה אחת בלבד - הרי זה קרן מערבית דרומית. (54) חג הסוכות, ש"כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח". (55) אף הם של חג [=הסוכות], אבל נסכים של כל השנה, קרבו למטה כי "בקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין והם הנקראים שיתין". (56) שעיקר מקום מליקתן הוא בקרן דרומית מזרחית. (57) שיש הרבה כהנים באותה קרן, העסוקין בעולות. (58) משום שקרן זה יותר קרוב לבית הדשן (ששם זורק מוראה ונוצה) מיתר שתי הקרנות.

יא. כָּל הָעוֹלִין לְמִזְבֵּחַ - עוֹלִין דֶּרֶךְ יְמִין⁵⁹, וּמְקִיפִין וְיורְדִין דֶּרֶךְ שְׂמָאל⁶⁰; חוֹץ מִן הָעוֹלָה⁶¹ לְאֶחָד מִשְׂלֶשָׁה דְּבָרִים אֵלֶי⁶² שְׂלִמְעֵלָה⁶³ בְּקָרָן זֹו⁶⁴, שֶׁהֵן עוֹלִין וְנְפִנִין עַל הַשְּׂמָאל לְקָרָן, וְעוֹשִׂין מְלֹאכְתָן וְחוֹזְרִין לְעֶקֶב⁶⁵. וּמִפְנֵי מָה נְפִנִין לְשְׂמָאל? כִּדִּי שִׁפְעוּ בְּקָרָן מְעַרְבִית דְּרֹמִית תַּחֲלָה; שְׂאֵם נְפִנִין עַל יְמִין וּמְקִיפִין אֶת כָּל הַמִּזְבֵּחַ עַד שִׁגְיֵיעוּ לְקָרָן דְּרֹמִית מְעַרְבִית, שְׂמָא יִתְעַשֵּׂן הַמִּים וְהֵינִין⁶⁶ או שְׂמָא יְמוֹת הָעוֹף בְּעֵשֶׂן הַמִּזְבֵּחַ⁶⁷.

59) כלומר, עולין לכבש ומשם פונים לקרן מזרחית דרומית, בצד ימין של כבש, וראה שם סב: "כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין למזבח". (60) של כבש. (61) למזבח. (62) ניסוך המים והיין ושיירי הדם. אבל בשלושה הדברים שמקומם למטה מחוט הסקרא, אינו עולה למזבח ואינו מקיף, אלא עומד על הרצפה. (63) מחוט הסקרא. (64) דרומית מערבית. (65) כלומר, מהצד שעלו, ונמצאת פנייתם לימין. (66) שם סד. "אמר רבי יוחנן נסכים שמא יתעשנו בעשן המזבח בשעת סובבו ויפסיד ריחו ואנו צריכים תמימים יהיו לכם ונסכייהם". ויין מעושן פסול למזבח ומיכן שהוא הדין למים מעושנים שהם פסולים. (67) שם המשך דברי רבי יוחנן "ועולת העוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) כגון שקיבלו פסולין וזרקו דמה. שם במשנה, וראה שם ברש"י שלא גרס "וזרקו דמה", שהרי אף דם הכשרה, שניתו דמה לאחר זריקה, אין הבגד טעון כיבוס (ראה להלן הלכה ז), אבל ראה בתוס' ד"ה ושקיבלו פסולין וזרקו את דמה, שכתבו כי איצטריך בפסולין לומר דדם דחוי הוא, ואין הנתור במזרק כשר לזריקה, ולא תימא ויחזור הכשר ויזרוק.

ד. אין טעון כפוס אלא מקום הדים בלבד²³. והוא שיהיה על פלי²⁴ שראוי לקבל טמאה²⁵ וראוי לכבוס²⁶; אבל אם נתז על פלי עין²⁷ או פלי מתכת - אינו טעון כפוס, לפי שאינו ראוי לכבוס, אלא גורדן בלבד²⁸.

23) שם צג: במשנה, ובגמרא (שם צד.) "יכול ניתו על מקצת בגד, יהא כל הבגד טעון כיבוס, תלמוד לומר (שם, כ) אשר יזה, לא אמרתי לך אלא מקום דם בלבד". 24) כלומר, לא דוקא על הבגד, אלא גם על כל כלי, וכו' יהודה (שם) שמרבה מ"בגד" כל דבר שמקבל טומאה. 25) שם במשנה: "אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם, ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה". ובגמרא (שם צד.) אמרו: סתמא כרבי יהודה (האומר שם צג: בכרייתא, - "מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה"). 26) שם במשנה. 27) ראה למעלה הלכה ב. 28) בגמרא (שם צד.) "ראוי לכיבוס למעוטי כלי, דבר גרירה הוא". ומפרש רש"י שאין מכבסין אותו אלא גוררו. וכן בכרייתא שם, לא נחלקו אלא לענין עור. אבל לענין כלי, הכל מודים שמגררו (=מגדרו). [וראה להלן (הלכה ט) שפסק רבינו, שרק בליעת הדם מחייבת כיבוס, ולא הנגיעה. ואם כן, למה הוצרכו למעט כלי מתכת מפני שאינם ראויים לכיבוס, הרי אין הדם נבלע בהם, וצריך עיון].

ה. נתז על עור הדג - אינו טעון כפוס, לפי שאינו ראוי לקבל טמאה²⁹. אבל אם נתז על עור הבהמה: עד שלא הפשט - אינו טעון כפוס³⁰, אחר שהפשט - טעון כפוס³¹; שאף על פי שאינו מקבל טמאה עתה, הרי הוא ראוי לקבל טמאה לאחר שיתעבד³².

29) נלמד ממה שאמרו (שם צג: במשנה, וראה למעלה הלכה ד) כי אינו טעון כיבוס אלא דבר שראוי לקבל טומאה, וראה פי"ז ממסכת כלים משנה יג (ובדברי רבינו להלן פ"א מהלכות כלים הלכות ג"ד), כי כל שבים אינו מקבל טומאה. וראה גם בפ"י ממסכת כלים משנה א, ובדברי רבינו בפכ"א מהלכות טומאת מת הלכה א, משום שנאמר (שם יא, לב) "או בגד או עור", מפי השמועה למדו (בספרא פ' שמיני פרשה ו הלכה י) "מה בגד מין הגדל בארץ, אף עור מין הגדל בארץ" (רבינו בהלכות כלים שם). ולפי מה שכתב רבינו בהלכות כלים שם הלכה ד, כי עור העוף אינו מקבל טומאה, גם עור העוף אם ניתו עליו דם החטאת - אינו טעון כיבוס. 30) זבחים שם במשנה (שם) לדברי הכל. ובגמרא שם אמרו הטעם, ממה שנאמר (שם) "בגד", מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל

דם חטאת הנשרפת¹⁵, אבל לא דם חטאת העוף; שְנֵאמַר: תִּשְׁחַט הַחֲטָאֵת¹⁶ - בְּנִשְׁחָטָהּ הַכֹּתֹב מְדַבֵּר, לֹא בְּנִמְלָקָתָהּ¹⁷.

11) שם צג: במשנה: "אחד הבגד ואחד השק ואחד העור טעונין כיבוס". ובגמרא שם הביאו ברייתא: "בגד (שם) אין לי אלא בגד, מנין לרבות עור משהופשט, ת"ל אשר יזה עליה תכבס (שם) וכו' דברי ר' יהודה", וראה להלן הלכה ה, כי דוקא אחר שהופשט טעון כיבוס, ולא לפני ההפשט. 12) "בגד" הוא מצמר או מפשתים, ו"שק" הוא מנוצה של עזים (ראה רש"י שם). 13) ראה להלן הלכה ד כי אם ניתו על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאינו ראוי לכיבוס, אלא גורדן בלבד. 14) שם צד. פלוגתא בין רבנן ואחרים אם מכבסים את העור, או שמגררים (=מגדרים) אותו. ורבא מעמיד חלוקתם בעור קשה. אבל עור רך, מכבסים אותו לדברי הכל. ורבינו פוסק כרבנן כי העור הקשה אינו בר כיבוס. 15) משנה שם צב. "דם חטאת שניתו על הבגד הרי זה טעון כיבוס, אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות, שנאמר (שם ו, יט) במקום קדוש תאכל, אחר הנאכלות ואחד הפנימיות (=הנשרפות) טעונות כיבוס, שנאמר (שם, יח) תורת החטאת, תורה אחת לכל החטאות, וראה גם תוספתא זבחים פ"י (עמ' 495 2). 16) וסמוך לו נאמר (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש". 17) זבחים צב. כדברי ריש לקיש בשם בר קפרא.

ג. חטאת שנפסלה - אין דמה טעון כפוס¹⁸, בין שהיתה לה שעת הפשר¹⁹ בין שלא היתה לה שעת הפשר. אי זו היא שהיתה לה שעת הפשר? שלנה, ושנטמאת, ושיצאת חוץ לעזרה²⁰. ואי זו היא שלא היתה לה שעת הפשר? שנפסלה בשחיטה²¹ או בזריקת הדם²².

18) משנה שם, ובכרייתא שם צג. "מדמה (שם) מדם כשרה, ולא מדם פסולה". 19) סתם משנה שם, ובכרייתא (שם צג.) נחלקו בזה: ר' עקיבא אומר היתה לה שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס. לא היתה לה שעת הכושר ונפסלה, אין דמה טעון כיבוס. ר' שמעון אומר, אחד זה ואחד זה אין דמה טעון כיבוס. מאי טעמיה דר' שמעון, כתיב (שם, כב) אותה (=כל זכר בכהנים יאכל אותה), וכתיב (שם, כ) מדמה, חד להיכא דהיתה לה שעת הכושר (וחד ללא היתה לה שעת הכושר). ופסק רבינו כר' שמעון, וכסתם משנה שם. וראה ב'תוספות יום טוב' שם פי"א משנה ז מה שתמה על דברי רבינו כאן, ממה שכתב להלן הלכה יד. 20) שם במשנה. אבל השחיטה והזריקה היו כדין. ואם כן, לפני שנפסלה היתה לה שעת הכושר. 21) ראה במשנה שם "שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה", כלומר, חשב בשעת שחיטה שיאכלו אותה או יזרקו דמה מחוץ לזמן או מחוץ למקום, וכמו כן אם נשחט שלא לשמו, כי החטאת שנעשתה במחשבת שינוי השם - פסולה (להלן פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) ראה למעלה פ"ה ה"ט, ש"אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד, שנאמר בה וטבל אצבעו בדם" (42) שם צג: והיינו אפילו אם נתן, לא נתן אלא מתנה אחת בלבד שהדם שבמזרק ראוי להזאה, וטעון כיבוס, - הדם הנשאר באצבע אינו טעון כיבוס, ראה להלן. (43) שם. וראה למעלה פ"ה הלכה ח: "וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן, וכשגומר הניתנה על הקרן מקנה אצבעו בשפת המזרק, ואחר-כך טובל פעם שניה, ששיירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהם על קרן אחרת".

ט. נתז מן הבגד לבגד שני - אין הבגד השני טעון כפוס⁴⁴. נתז על בגד טמא - אינו טעון כפוס⁴⁵. נתז דם החטאת על הבגד, ונתז על דם החטאת דם חליין - טעון כפוס⁴⁶. אכל אם נתז דם החליין תחלה, (או אפילו דם עולה), ונתז עליו דם החטאת - אינו טעון כפוס, שהרי לא נבלע בו⁴⁷.

44) שם צב: "כעני מיניה לוי מרבי, ניתז מבגד לבגד מהו, מבגד קמא אידחי ליה לכיבוס (=שכיון שנוקק לכיבוס, נדחה הוא ממזבח, ואינו ראוי להזאה ואינו טעון כיבוס), או דילמא לא. אמר ליה, זו שאלה (=יפה שאלת - רש"י שם), טעון כיבוס ממה-נפשך, אי אוספו וכשר (ואע"פ שנוקק לכיבוס, אינו בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבוס, והרי הוא כנשפך מן הכלי על הרצפה - רש"י, וראה למעלה הלכה ו) הא כשר (וטעון כיבוס) ואם תמצוי לומר (כגירסת רש"י שם) שגם אוספו מן הראשון פסול (משום שהזקק לכיבוס בטיל ליה מתורת דם - רש"י) אנא כר' עקיבא סבירא-לי דאמר היתה לו שעת הכושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס (והאי הרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בפילתו על בגד ראשון - רש"י שם)".

והרי רבינו פוסק תמיד כ"אם תמצוי לומר" שבגמרא, ואם כן דם זה נדחה הוא ופסול, והרי פסק כתנא-קמא (ולא כר' עקיבא), שאפילו אם היתה לה שעת הכושר, אינה טעונה כיבוס (למעלה הלכה ג), לפיכך פסק כאן שאינו טעון כיבוס. ועיין בכסף-משנה. [ואף-על-פי שדם זה שעל הבגד, שטעון כיבוס, נדחה מהזאה, כנ"ל, ואע"פ שיש אומרים שניתז על בגד טמא (שטומאתו והתזתו באין כאחד), אינו טעון כיבוס (ראה להלן), אין לערער על כל דין של דם חטאת שניתז על בגד שטעון כיבוס, ולומר: כיון שטעון כיבוס, נדחה הוא מהזאה, ופסולו והזאתו באין כאחד, ולמה צריך כיבוס? - שאם נפסוק להלכה שאינו צריך כיבוס, שוב אינו נפסל כלל מהזאה, וחוזר חלילה]. (45) שם צג. "בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא, ניתז על בגד טמא מהו וכו', היתה לה שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כיבוס. הני מילי בזה אחר זה, אבל בבת אחת לא. או דילמא לא שנא. אמר ליה, פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן וכו' בדנין טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה קמפלגיי" (כגון מי חטאת שנטמאו לפני הזאתן, אם אפשר להשוותם להזאה על נדה שטומאת המים וההזאה באין כאחד (רש"י), שרבי אליעזר סבר דנין, ורבנן סברי אין דנין. וניתז דם חטאת על בגד טמא, גם כך תלויה בפלוגתא ר' אליעזר ורבנן, שלרבי

טומאה. ועור עד שלא הופשט, אינו ראוי לכלי ואינו מקבל טומאה. (31) שם במשנת כדעת רבי יהודה. (32) כן הוא בשבת מט: ועיין בתוספות שם ד"ה לא אמרו, ובזבחים שם ד"ה מנין. ולדברי רבינו, הכל מיושב אל נכון, וראה בלחם-משנה.

ו. נתז מן הצואר על הבגד³³ או מעל קרן המזבח³⁴, או שנשפך הדם על הרצפה ואספו³⁵ ונתז ממנו על הבגד - אינו טעון כפוס; ונאמר: ואשר יזה מידמה - לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת, וראוי להזיה³⁶, ויש בו פדי הזיה³⁷.

33) שם צג. במשנה: "ניתז מן הצואר על הבגד, אינו טעון כיבוס". (34) שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס". (35) שם המשנה: "נשפך על הרצפה ואספו, אינו טעון כיבוס", שכיון שנשפך לו מן הצואר על הרצפה, אינו ראוי שוב להזאה, אף-על-פי שיאספוהו אחר-כך בכלי שרת (להלן פ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כה). אבל אם קיבל מן הצואר בכלי, ואחר-כך נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו, שהדם ראוי לזריקה (להלן בהלכות פסולי המוקדשין שם) אם ניתז על הבגד, טעון הבגד כיבוס. וכן מפורש בספר פ' צו פ"ו הלכה ה, ועיין בזבחים צב: וברש"י שם ד"ה אי אוספו. (36) שם במשנה: "אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה", ובברייתא שם: "יכול ניתז מן הצואר על הבגד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה (=שנתקבל בכלי - רש"י שם)". ואף ניתז מן הקרן תמעת מהפסוק הנ"ל "אשר יזה", פרט לזה שכבר הווה (ברייתא שם). (37) אבל אם אין בו כדי הזייה, אינו טעון כיבוס (שם צג:), לפי שפסול להזאה. ראה למעלה פ"ד הלכה ח, ופ"ה הלכה ט.

ז. נתן ארבע המתנות³⁸ ואחר כך נתז מן הפוס על הבגד משירי הדם - אינו טעון כפוס, אף על פי שעדין לא זרק השירים על היסוד³⁹. וכן פתטאות הנשפרות⁴⁰.

38) ראה למעלה פ"ה הלכה ז, כי "החטאות הנאכלות, דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון". (39) שם במשנה: "מן הקרן ומן היסוד, אינו טעון כיבוס", ובגמרא (שם לט). אמרו "מן הקרן, מן הקרן ממש. מן היסוד, מן הראוי ליסוד (=שיירי הדם הראויין לישפך ליסוד)", ראה רש"י שם במשנה, ובברייתא שם צג. אמרו "יכול ניתז מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס, תלמוד-לומר אשר יזה, פרט לזה שכבר הווה". (40) לאחר שנתן המתנות הראויות להן, ראה למעלה פ"ה הלכות יב"ג, אין הדם הנשאר מצריך כיבוס לבגד אשר ניתז עליו, ולא כר' נחמיה שסובר (שם לט). כי שיירי הדם הפנימיים טעונים כיבוס, וראה כסף-משנה ולחם-משנה.

ח. נתז מאצבעו⁴¹ אחר שפיצאת הזיה מידו - אינו טעון כפוס⁴²; ושירי הדם שבאצבע פסולין להזיה⁴³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּאן מְקוֹם קְדוֹשׁ - הָרִי דִינָן פְּדִין הַכְּפוּס: מַה כְּפוּס הַפְּגָד בְּקִדְשׁ, אָף שְׁבִירַת פְּלֵי חֶרֶס וְשִׁטְיַת פְּלֵי מִתְּכוֹת וּמְרִיקָתוֹ בְּקִדְשׁ⁵⁹. וְאַחַד פְּלֵי שְׁפִשֵׁל בּוֹ אוֹ פְּלֵי שְׁהַעֲרָה⁶⁰ לְתוֹכוֹ רוֹתֵחַ⁶¹.

54) שנאמר (ויקרא ו, כא) "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר". ופסוק זה נאמר בחטאת הנאכלת, ואף כי גם הפסוק (שם, כ) "ואשר יזה מדמה על הבגד וגו' תכבס במקום קדוש", נאמר בחטאת הנאכלת, ואעפ"כ כתב רבינו למעלה (הלכה ב) כי אחד דם חטאת הנאכלת ואחד דם חטאת הנשרפת טעונין כיבוס – לענין כיבוס ריבתה התורה בפסוק מיוחד (ראה שם צב. במשנה וצב: בברייתא), אבל לענין מריקה ושיטה (ראה להלן הלכה יג) ולענין שבירת כלי חרס, לא ריבתה התורה. (55) משנה שם צג: 56) שנאמר (שם, כא) "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים", "הכיבוס המופלג עד שמסיר מה שנדבק בכלים יקרא מריקה, ותוספת הנקיות יקרא שיטה, והוא שיתן מים לתוך הכלי ואינו ממרק בידו הכלי אלא משפשף" (רבינו בפיה"מ צו:). וראה להלן הלכה יב. 57) שם במשנה. 58) וגומר: "ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושוטף במים" הרי שבירה ומריקה ושיטה. 59) ספרא פ' צו פרק ו הלכה ז, וזבחים צד: 60) ששפך. 61) משנה שם צה: "אחד שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח", ובספרא שם (פרק ז הלכה א) "אין לי אלא שבישל בה. עירה לתוכה רותח מנין, תלמוד-לומר (שם), אשר תבושל בו ישבר". כלומר, מכיון שנסמך "בו" ל"ישבר" – הרי זה בא ללמדנו שאפילו אם רק נבלע בו – ישבר (רש"י).

יב. מְרִיקָה - בְּחַמִּין, וְשִׁטְיַה - בְּצוּגָן⁶². בְּמִים - לֹא בַיָּין, וְלֹא בְּמִזְגָּא⁶³, וְלֹא בְּשֶׁאֵר מְשָׁקִין. וְהַמְרִיקָה וְהַשִּׁטְיַה - בְּמְרִיקַת הַפּוֹס וְשִׁטְיַת⁶⁴. וְהַשְּׁפוּד⁶⁵ וְהַאֲסִפְלָה⁶⁶ - מְגַעֲלָן בְּמִים חַמִּים עַל גְּבֵי הָאֵשׁ וְאַחַר כֵּן מְדִיחָן⁶⁸.

62) כדעת חכמים בברייתא שם צז. ולא כרבי, וכן הוא בסתם משנה שם צו: לפי גירסת רבינו שם: "מריקה בחמין, ושיטה בצונן" (ראה בפירוש המשנה). וכן הוא במשנה שבמשניות. ומריקה בחמין, היינו הגעלה (שם צו: וברש"י שם ד"ה אלא למאן דאמר, ותוספות שם ד"ה לא צריכא). וראה להלן הלכה יד. 63) שם צו: וספרא שם הלכה ג. ומזג הוא תערובת יין ומים, וראה למעלה פ"ו הלכה ו. 64) משנה שם: "מריקה כמריקת הכוס, ושיטה כשיטת הכוס", רוצה לומר, שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל הרושם (רבינו בפירוש המשנה שם). 65) ברזל דק שחורזים עליו נתחי בשר וצולים אותם על האש. 66) "שבכה של ברזל שצולין עליה בשר" (רבינו בפירוש המשנה). ורק בקדשים הסתפקו בהגעלה, לפי שבשעת הבליעה היה היתר, אבל שפוד ואסכלא שבלע איסור – טעונים ליבון על האש (פ"ז מהלכות מאכלות אסורות – הלכה ג). 67) במשנה שם צז. "השפוד והאסכלא (=שצלו בהן בשר חטאת) מגעילן בחמין". "ופירוש מגעילן, שסיר

אליעזר אין טעון כיבוס, שטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה, ולרבנן לא דמו אהרדי). ולפי זה הגיה ר"י קורקוס (הובאו דבריו בכסף-משנה) בדברי רבינו "ניתו על בגד טמא טעון כיבוס", וכדעת רבנן ולא כדעת רבי אליעזר. ולפי מה שפסק רבינו להלן בסמוך שהבליעה בבגד מחייבת את הכיבוס ולא הנגיעה, נמצא שבניתו על בגד טמא באה הטומאה לפני חיוב הכיבוס, שהרי היא באה משעת נגיעה, ולכן אינו צריך כיבוס לדברי הכל, אפילו לדברי רבנן (חק נתן). 46) שם צח. צח: "אמר רבא, פשיטא לי דם חטאת ודם עולה למעלה (=נפל דם חטאת תחילה על הבגד וחזר וניתו דם עולה על אותו כתם – רש"י) טעון כיבוס (דהא דם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו – רש"י)". ורבינו העתיק "דם חולין" לפי שבענין זה אין הבדל בין דם עולה לדם חולין, שהרי זהו החומר שדם חטאת על כל יתר הקרבנות, שרק דמה טעון כיבוס (למעלה הלכה א). 47) שם: "בעי רבא, דם עולה למטה ודם חטאת למעלה מהו, משום נוגע הוא (כלומר, אם כל הדין שדם החטאת בניתו על הבגד שטעון כיבוס הוא משום שהדם נוגע בבגד) והוא נוגע (כלומר, דם החטאת נוגע באופן זה בבגד, שדם עולה נבלע בבגד, וכשנפל דם החטאת עליו נוגע הוא בבגד, אם כי אינו נבלע דהא שבע ליה בבלוע דם עולה – ראה רש"י שם), או דילמא משום בלוע הוא (שכל זה, שדם החטאת שניתו על הבגד טעון כיבוס, הוא משום שהדם נבלע בבגד, ואם נוגע ולא נבלע אינו טעון כיבוס) והא לא בלע. הדר פשטה, שאין טעונין כיבוס (שמשום בלוע הוא, והרי נבלע).

י. פְּשִׁמְכַסְיִין אֶת מְקוֹם הַדָּם⁴⁸ - מְכַבְּסִין אוֹתוֹ בְּמִים⁴⁹ יָפָה יָפָה עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לוֹ רִשְׁמִים⁵⁰. וְכָל שְׁבִיעַת הַסְּמָמִים שְׁמַעְבִּירִין עַל הַתְּתִים⁵¹ מְעַבְרִין עַל דָּם חֲטָאֵת⁵², חוּץ מִמֵּי רְגָלִים, שְׁאִין מְכַנְּסִין מֵי רְגָלִים לְמַקְדָּשׁ⁵³.

48) ראה למעלה הלכה ד. 49) ראה למעלה הלכה א. 50) יתכן כי אם לא נשאר שום רושם, אין צורך עוד בשבעה סממנים (מרכבת המשנה פ"ט מהלכות איסורי ביאה הלכה ו). 51) אם נמצא כתם על בגד של אשה, וספק הוא אם זה דם נדה או צבע אדום, מעבירין עליו שבעה סממנין שהם: רוק תפל, לעיסת גריסין של פול, מי רגלים שהחמיצו, בורית, נתר, קימוניא ואשלג, אם עבר או כהה עינו, הרי זה כתם דם וטמאה. ואם עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהור (פ"ט מהלכות איסורי ביאה הל' לר"ז). 52) וזבחים צה. "אמר רבה בר אבוח, דם חטאת ומראות נגעים צריכין שבעת סממנין". 53) שם בברייתא. אבל בגמרא שם אמרו, שמבליעים את מי הרגלים בתוך הרוק התפל. ויתכן כי גם רבינו נתכוין לומר שאין מכניסים מי רגלים לחוד, לבית המקדש, אבל הבלעה ברוק תפל מכניסים אותם (הר המוריה).

יא. פְּלֵי חֶרֶשׁ שְׁנִתְבַּשְׁלָה בּוֹ הַחֲטָאֵת הַנְּאָכֶלֶת טְעוֹן שְׁבִירָה⁵⁴ בְּעֲזָרָה⁵⁵. וְכָלֵי מִתְּכוֹת שְׁנִתְבַּשְׁלָה בּוֹ טְעוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְיַה בְּמִים⁵⁶ בְּעֲזָרָה⁵⁷. שְׁנִאֲמַר: וְכָלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׁבַּר⁵⁸. אָף עַל פֵּי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) ראה להלן בהערה הסמוכה. (73) שם צה: בעיא שלא נפשטה, ונראה שם שהבעיא היא גם בתנור של מתכת, אם צריך מריקה ושטיפה או לא, וא"כ יש להבין למה כתב רבינו רק תנור של חרס, ולא הזכיר גם תנור של מתכת (ראה לחם-משנה והר-המוריה). (74) שם צה. במשנה "אחר שבישל בו, ואחד שעירה לתוכו רותח". ראה למעלה הלכה יא. (75) משנה שם צה: כדעת חכמים, שאמרו: "אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים, טעונין מריקה ושטיפה", ולא כר' שמעון האומר "קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה". ובברייתא שם צו: "חטאת, אין לי אלא חטאת, כל הקדשים מנין, תלמוד לומר (ויקרא ו, כב) קודש קדשים היא (= כל זכר בכהנים יאכל אותה, קדש קדשים היא)". יכול שאני מרבה את התרומה, תלמוד-לומר אותה (= כל זכר בכהנים יאכל אותה), פרט לתרומה, דברי ר' יהודה. רבי שמעון אומר, קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה, קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה וכו'". ופסק כר' יהודה נגד ר' שמעון (ראה בעירובין מ:). וראה הלכה ג ובהגהה שנדפסה בדפוסים חדשים, וכן ב'תוספות יום טוב' זבחים פ"א משנה ז, ובלחם-משנה שם, ובהר-המוריה כאן. (76) כלומר, מיד עם גמר האכילה (כסף-משנה), לפני שיהיה נותר (לחם-משנה), וכדברי חכמים במשנה שם צו: שאמרו "בישל בתחילת הרגל, יבשל בו עד זמן האכילה". ובגמרא שם צו. "מאי קאמר, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבון, ממתין לה עד זמן אכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה. מנהני מילי, א"ר יוחנן משום אבא יוסי בן אבא, כתיב (שם, כא) ומורק ושוטף, וכתיב (שם, כב) כל זכר בכהנים יאכל. הא כיצד, ממתין לה עד זמן האכילה, והדר עביד לה מריקה ושטיפה". וכתב רבינו בפירושו המשנה שם: "שלא יאחר למרקו אלא כפי זמן האכילה בלבד, וכשתכלה האכילה ממרק אותו", ועיין בראב"ד וברש"י שנוסחתם במשנה ובגמרא שם: "זמן האכילה", ולא "עד זמן אכילה". (77) כן נראה במשנה שם לדברי חכמים (כסף-משנה). (78) [מלה זו מיותרת, שהרי כבר כתב "יגעיל" דהיינו מריקה, ראה למעלה הלכה יא. ואם נפרש כאן על-פי מה שכתב רבינו בפירושו המשנה שם, שמריקה היא שפיתת מים חמים על הכלי לאחר העגלה, יהיה קשה ממה שכתב למעלה הלכה יב "והשפוד והאסכלה מגעילן במים חמים על גבי האש, ואחר-כך מדיחין", הרי שמריקה היינו העגלה. וראה עוד להלן]. (79) והשיג עליו הראב"ד, וז"ל: "ומה שאמר בכלי חרס טעון מריקה ושטיפה, טעות היא בידו. ובהדיא בתוספתא (זבחים פ"י) שאין טעון אלא שבירה, אבל הכל טעון מריקה ושטיפה, פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים", ובכסף-משנה כתב "שרבינו מפרש דלא קיימא תוספתא אלא לחטאת בלבד, שהרי לא מציינו שהצריכה תורה שבירה לכלי חרס, אלא בחטאת בלבד. אבל שאר קדשים, אף כלי חרס אינם טעונים אלא מריקה ושטיפה". וראה בברכת הזבח, שמקשה על רבינו ממה שאמרו בפסחים ל: "התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם", הרי שבכלל האיסורים הוא טעון שבירה. וראה במעשה רוקח ובהר המוריה. [ואם נאמר שדעת רבינו שמריקה ושטיפה הן לאחר הגעלה, יתכן כי הכוונה כאן

השמנונית שנבלעה בשפוד, שהנפש מואסת אותה מגזירת געלה נפשי (צ"ל: "געלה נפשם" - ויקרא כו, מג) מענין הזה, נשתמשו בכל דבריהם: גיעול, גיעולי גוי, ומגעילין. וזולתן, רוצה לומר להסיר ההגעלה. וסדר המעשה הזה לתת אותן הכלים לתוך המים רותחין כשהן על גבי האש, ושופכין עליהן מאותן המים ושוטפן במים קרים" (= כלומר, זהו מה שאומר רבינו מיד בסמוך "ואחר-כך מדיחין") - פיה"מ שם. וראה בפירושו המשנה בעבודה זרה עו. (68) כלומר, שוטף בצונן, כנזכר לעיל. ונראה שגזירת הכתוב היא, שהרי רק בקדשים אמרו כן ולא בתרומה. וטעם שטיפה זו, ראה בזבחים צו: ובפ"ט מהלכות תרומות הלכה יט. ועוד, שהרי בישראל במקצת הכלי צריך מריקה ושטיפה בכל הכלי, ראה להלן הלכה יג. [ומה שכתב רבינו בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג ששוטף בצונן, אינה אלא חומרא בחמץ, שחששו שמא יחזור ויבלע הכלי מהמים החמים (ראה בטור אורח-חיים סימן תנב בשם רב האי גאון ורש"י), אבל בשאר האיסורים לא הזכיר רבינו שטיפה בצונן, ראה בפ"י מהלכות מאכלות אסורות הלכות ג'ד].

יג. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שֶׁבִשַּׁל בְּהֵן אַחַר שֶׁנִּזְרַק דְּמָה בְּהַלְבָּתוּ; אֲכָל אִם בִּשַׁל קֹדֶם זְרִיקָה⁶⁹, או שֶׁבִשַּׁל בְּהַ בְּשׂוֹר חֲטָאת הַנִּשְׂרָפֶת⁷⁰ - אֵינֹו טְעוֹן מְרִיקָה וּשְׂטִיפָה. בִּשַׁל בְּמִקְצַת הַכֵּלִי - פְּלוֹ טְעוֹן מְרִיקָה וּשְׂטִיפָה⁷¹.

(69) ברייתא שם צו: "חומר בהזאה מבמריקה ושטיפה וכו' שהזאה ישנה בחטאות החיצוניות ובחטאות הפנימיות וישנה לפני זריקה, מה-שאיין-כן במריקה ושטיפה", וגזירת הכתוב היא כנ"ל. (70) שם בברייתא, וכמו כן ברייתא שם צב: ובספרא פ' צו פרשה ג' הלכה יא. וראה למעלה הלכה יא. (71) שם צו: בעיא שנפשטה, ממה שמפורש בברייתא "חומר מריקה ושטיפה מבהזאה וכו' בישראל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה-שאיין-כן בהזאה וכו'". ובגמרא שם אמרו "וטעמא מאי, אמר קרא (ויקרא ו, כא) ואם בכלי נחושת בושלה, ואפילו במקצת כלי (=מורק ושוטף כולו)", כי גזירת הכתוב היא, ראה למעלה.

יד. צָלָה הַבְּשׂוֹר בְּאֵוִיר תְּנֹור שֶׁל חֲרָס⁷² - יֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק אִם יִשְׁבֵּר, הוֹאִיל וְנִתְבַּשְׁלָה בּוֹ, או לֹא יִשְׁבֵּר, הוֹאִיל וְלֹא נִגְעָה בּוֹ⁷³. וְלֹא בְּחֲטָאת בְּלֶבֶד, אֲלֵא פֶל הַכֵּלִים שֶׁמִּשְׁתַּמְזִין בְּהֵן בְּקֹדְשִׁים עַל יְדֵי חֲמִיז⁷⁴, בֵּין קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים בֵּין קֹדְשִׁים קְלִים, טְעוֹנִין מְרִיקָה וּשְׂטִיפָה⁷⁵ עֵקֶב אֲכִילָה⁷⁶. וְכֵן הַשְּׂפֹד⁷⁷ וְהָאֶסְכָּלָה - מְגַעֲלִין עֵקֶב אֲכִילָה. וְאֵינֹו מְנִיחֵן עַד זְמַן אֲכִילָה שְׂנִיָּה, אֲלֵא פְּשִׁיטִים לְאֶכָל - נִגְעִיל הַשְּׂפֹד וְהָאֶסְכָּלָה, וּמְרַק⁷⁸ וּשְׂטֹף הַכֵּלִי, בֵּין פְּלִי מִתְּכוֹת בֵּין פְּלִי חֲרָס; הוֹיֵן מִן חֲטָאת שְׂשׂוּבֵר בְּהַ פְּלִי חֲרָס⁷⁹. וּמְבִשַׁל וְשׂוֹנָה וּמְשַׁלֵּשׁ מְיָד, בֵּין בְּכֵלִי מִתְּכוֹת בֵּין בְּכֵלִי חֲרָס, וּמְרַק וּשְׂטֹף⁸⁰ עַד סוּף אֲכִילָה⁸¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

93) "רקיק סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא בתרא יט:). וראה בתרגום אונקלוס (שמות כט, ב): "ורקיק מצות" - "ואיסופגין פטיירין", וראה בפירושו המשנה לחלה פ"א משנה ד. 94) משנה שם צז. ובריייתא שם צז:

יח. פְּלִי שְׁבֻשָׁל בּוֹ קְדָשִׁים וְחֲלִין אוֹ קְדָשִׁי קְדָשִׁים וְקְדָשִׁים קָלִים: אִם יֵשׁ פֶּהָן פְּנוּתָן טַעַם⁹⁵ - הָרִי הַפֶּלֶ נֶאֱכָל פְּחֵמוֹר שְׁפָהָן⁹⁶, וְטַעוֹן הַפְּלִי מְרִיקָה וְשִׁטְפָה⁹⁷, וְהַפֶּל פְּחֵמוֹר שְׁפָהָן לְכָל דָּבָר; וְאִם לֹא נִתַּן טַעַם זֶה פְּנֵיהָ⁹⁸ - אֵין הַקְּלִין נֶאֱכָלִין פְּחֵמוֹרִים⁹⁹, וְאֵין פְּמוּתָן לְכָל דָּבָר, אֲבָל הַפְּלִי¹⁰⁰ טַעוֹן מְרִיקָה וְשִׁטְפָה¹⁰¹.

95) שאין ששים בחולין נגד הקדשים, וכמו כן אין ששים בקדשים קלים נגד קדשי הקדשים. 96) משנה שם צז. וספרא צו פרק ז הלכה ז. 97) ראה שם במשנה "אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלים נאכלים כחמורים, ואינן טעונין מריקה ושיטפה", ובגמרא שם אמרו: "מאי קאמר, חסורי מחסרא והכי קתני (ראה הגהה שם), אם יש בהן בנותן טעם, הרי הקלין נאכלין כחמורים, וטעונין מריקה ושיטפה, ופוסלין במגע. אין בהם בנותן טעם, אין הקלין נאכלים כחמורים, ואין טעונין מריקה ושיטפה, ואין פוסלין במגע". 98) כגון שבקלים יש ששים נגד הקדשי-קדשים, או בחולין יש ששים נגד הקדשים. 99) שהרי החמורים בטלו בתוך הקלים. 100) כנראה מדברי הראב"ד (למעלה הלכה יד), שבספר הרמב"ם שלו היה כתוב "הכל". ונוסחתנו עיקר (כסף-משנה). 101) שם בגמרא, לפי מה שביארו במשנה, שאם "אין בהם בנותן טעם וכו'" אין טעונין מריקה ושיטפה, הקשו: נהי דקדשי-קדשים לא בעי (כלומר, אין צורך במריקה לסוף זמן אכילת קדשי-קדשים, שהם מועטים והם בטלים - רש"י) קדשים קלים ניבעי (= יצטרכו מריקה מחמת קדשים קלים). אמר אביי, מאי אין טעונין דאמר, קדשי קדשים. אבל קדשים קלים, טעונין. רבא אמר, הא מני ר' שמעון היא, דאמר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושיטפה, ורבינו פוסק כי טעון מריקה ושיטפה בגלל הקדשים-קלים, לכל הדיעות. אם כדברי אביי, הרי גם דעת המשנה כן. ואם כדברי רבא, הרי המשנה היא כר' שמעון, ורבינו פוסק שלא כר' שמעון, ראה למעלה הלכה יד.

יט. בְּגֵד שֶׁנִּתְּנוּ עָלָיו דָּם הַחֲטָאת וְיֵצֵא חוּץ לְעֹזָרָה - מִחֲזִירוֹ לְעֹזָרָה וּמִכֻּבְּסוֹ שָׁם¹⁰². נִטְמָא חוּץ לְעֹזָרָה¹⁰³ - פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? קוֹרְעוֹ¹⁰⁴ פְּדֵי שְׁטֵהָרִי¹⁰⁵, וּמִכְּנִיסוֹ וּמִכֻּבְּסוֹ בְּפָנִים¹⁰⁶. וְצִרְיָהּ לְהַנִּיחַ בּוֹ שְׁלָם פְּדֵי מַעֲפָרֶת¹⁰⁷. לְפִי שְׁנֵאמַר 'בְּגֵד'¹⁰⁸, צִרְיָהּ לְכַבֵּס בְּגֵד¹⁰⁹. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְמָא מִדְּבָרֵיהֶם מִפְּנֵי פְּדֵי הַמַּעֲפָרֶת שְׁנֵאמַרָה בּוֹ, פִּינָן שְׁנֵאמַרְע רַבּוֹ טְהוֹר מִן הַתּוֹרָה וּמִתָּר לְהַכְּנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ לְכַבֵּס הַדָּם¹¹⁰.

102) שם צד: במשנה וספרא פר' צו פרק ו הלכות ז-ח. 103) שמעתה אסור להכניסו לעזרה (למעלה פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה טז, וירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד).

שלאחר הכשרו של כלי החרס על-ידי ליבון באש (ראה בפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כב) - הוא טעון מריקה ושיטפה, וראה למעלה]. 80) בספרא פ' צו פרק ז הלכה ב: "ואם בכלי נחושת בושלה, מלמד שמבשל ושונה ומשלש, ובאחרונה מורקו ושוטפו. אין לי אלא כלי נחושת, שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו. ומנין לכלי חרס שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה שוברת, תלמוד-לומר ישבר ואם בכלי נחושת בושלה", וסבור רבינו כי המדובר רק בחטאת, אבל בקדשים אחרים - אף כלי חרס מורקו ושוטפו (הר המוריה). 81) כלומר, עד סוף זמן אכילה מבשל ושונה ומשלש, וראה הר המוריה.

טו. פְּלִי גְלִים⁸² וְכָלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה⁸³ - אֵין טַעוֹנִין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, אֲפִלּוּ פְּחֵטָאת, אֲלֹא הַדָּחָה בְּלִבָּד⁸⁴. 85) נֶאֱמַר פְּחֵטָאת: כָּל אֲשֶׁר יִגַּע בְּכִשְׁרָה? קְדָשׁ - לְהִיּוֹת פְּמוּתָהּ⁸⁶. אִם פְּסוּלָה הִיא - הַנּוֹגַע בָּהּ פְּסוּל, וְאִם פְּשָׁרָה - הַנּוֹגַע בָּהּ יֶאֱכָל פְּמוּתָהּ וּבִקְדָשָׁתָהּ⁸⁷.

82) "הם כלים העשויים מרפת בקר והעפר" (פירוש המשנה לכלים פ"י משנה א). 83) שלא נצרפו בתנור ואינם ככלי חרס. 84) תוספתא זבחים פ"י (הוצאת צוקרמנדל עמוד 14 495). [וראה בשער המלך לפ"ה מהלכות חמץ ומצה הלכה כג בשם הר"ר יונה]. 85) כאן התחלת הלכה טז. וכן נראה בדפוס רומי. 86) ספרא צו פרשה ג ה"ה, ובריייתא זבחים צז. פסחים מה. ושם נסמן. 87) בבריייתא וספרא, הלשון "ואם כשרה, יאכל כחמור שבה", ומפרש רש"י, שנאכל רק לזכרי כהונה וליום ולילה ובעזרה, כחטאת. והר"ח (ראה תוס' פסחים וחולין שם) גורס: "כחמור שבהן", ואם נבלע החטאת בשלמים שנשחט היום, נאכל כחומר החטאת ואינו נאכל למחר.

טז. 88) בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸⁹? כְּשֶׁנִּבְלָעָה בּוֹ; אֲבָל נִגְיַעָה בְּלֹא הַבְּלָעָה אֵינָה מִקְדָּשֶׁת⁹⁰. וְאֶחָד הַחֲטָאת וְאֶחָד שְׁאָר קְדָשִׁים, בֵּין קְדָשִׁים קָלִים בֵּין חֲמוּרִים⁹¹; שְׁנֵאמַר: זֹאת הַתּוֹרָה לְעֹלָה לְמִנְחָה⁹².

88) התחלת ההלכה היא למעלה (הערה פד), וכן נראה בדפוס רומי. 89) ש"כל אשר יגע בבשרה יקדש" (למעלה הלכה טו). 90) ספרא ובריייתא בזבחים ופסחים שם "כל אשר יגע (שם), יכול אפילו שלא בלע, תלמוד-לומר (שם) בבשרה, עד שיבלע בבשרה (=כגון המחיה שומן חטאת, וסך ממנו צלי של שלמים ונבלע בו - רש"י)". 91) כלומר, קדשי קדשים. 92) זבחים צז: "אשכחן חטאת דמקדשת בבלוע, שאר קדשים מגלן. אמר שמואל משום ר"א, זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (שהוקשו כולם זה לזה, ולמידים כולם מחטאת), "מה חטאת מקדשת בבלוע, אף כל מקדשת בבלוע" (שם צח).

יז. נִגַּע בְּשָׂרָה פְּרָקִיק⁹³ וְנִבְלַע בְּמִקְצָתוֹ - לֹא נִתְקַדֵּשׁ פְּלוֹ, אֲלֹא חוֹתָף מִקּוֹם הַבְּלָעִי⁹⁴.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבל למעלה הלכה יט לא הביא רבינו שמטבילו, מפני ששם מדובר בבגד שאפשר לקרעו ועל-ידי-זה יטהר גם מטומאה דרבנן, וראה הר המוריה כאן.

כא. פְּלֵי חֶרֶס שֶׁבְּשֵׁל בּוֹ הַחֲטָאת וַיֵּצֵא - מִכְּנִיסוֹ וְשׁוֹבְרוֹ בְּפָנָיִם¹¹⁶. **נִטְמָא בַּחוּץ - נֹקְבוּ בְּכַדֵּי שְׂרָשׁ קֶטֶן פְּדֵי שְׂיִטְהָרָה**¹¹⁷, **וּמִכְּנִיסוֹ וְשׁוֹבְרוֹ בְּפָנָיִם**¹¹⁸. **וְאִם נִקְבוּ נֶקֶב גָּדוֹל מִזֶּה - אֵינּוּ שׁוֹבְרוֹ בְּפָנָיִם; שְׂהָרֵי אֵינּוּ פְּלֵי**¹¹⁹, **וְאֵין שׁוֹבְרִין בְּפָנָיִם אֲלָא פְּלֵים**¹²⁰. **וְכֵן פְּלֵי מִתְּכֹת שֶׁבְּשֵׁל בּוֹ וַיֵּצֵא חוּץ לְעִזְרָה - מִכְּנִיסוֹ וּמִוֶּרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּפָנָיִם**¹²¹. **נִטְמָא פְּשִׁיפָּא - פּוֹחַתוֹ עַד שְׂיִטְהָר וּמִכְּנִיסוֹ בְּפָנָיִם**¹²², **וְחִזְרָה וּמִרְדְּדוֹ עַד שְׂיִסְתָּם הַפְּחָת וַיִּחְזַר פְּתַבְנִית הַפְּלֵים, וְאַחַר קָף מוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּעִזְרָה**¹²³; **שְׁנַאָמֵר: וְאִם בְּכָלִי נַחֲשֵׁת וְגוֹמֵר - אֵין מוֹרְקִין בְּפָנָיִם אֲלָא פְּלֵים**¹²⁴.

116 משנה שם צד: ולמדו זאת מדין כבוס, שמפורש בו "תכבס במקום קדוש", וסמוך לו נאמר "וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר", מה כיבוס במקום קדוש, אף שבירה במקום קדוש, ראה למעלה הלכה יא. 117 שם: "כלי חרס וכו', נטמא חוץ לקלעים, נוקבו ונכנסו ושוברו במקום קדוש". ובגמרא (שם צה). אמרו "כלי חרס שיצא נוקבו, כלי אמר רחמנא, ולא כלי הוא - שניקב בשורש קטן". וצריך לומר, כי אם ניקב כשורש קטן נטהר מדאורייתא וטמא מדרבנן (ראה תוספות שם סוף ד"ה לא שנו), שעדיין חשוב הוא כלי לקבל זיתים (ראה להלן פ"ט מהלכות כלים הלכה ב) וכדי לקיים מצות שבירה בכלי-חרס, לא אסרו חכמים להכניסו בפנים. ראה למעלה הלכה יט. 118 אף-על-פי שלגבי טומאה הרי הוא ככלי שבור - לענין שבירה במקדש עדיין הוא כלי. 119 צריך להבין, הרי כתב רבינו בהלכות כלים שם, ש"אם ניקב כמוציא זיתים טהור, והרי הוא ככלי גללים ואבנים שאין מקבלים טומאה, ועדיין כלי הוא חשוב, להציל בצמיד פתיל עד שיפחת רובו". אם כן, למה אם ניקב נקב גדול מזה של כשורש קטן אינו שוברו בפנים שהרי אינו כלי, הלא הוא נחשב לכלי לענין להציל בצמיד פתיל. ויתכן שהוא רק ככלי גללים וכלי אדמה, ואילו דין כלי חרס ירד ממנו בשעה שניקבו נקב כמוציא זיתים, ולפיכך אינו צריך שבירה. 120 שם צה. כלי אמר רחמנא (=וכלי חרס וגו' ישבר, ויקרא ו, כא) - כשהוא כלי ישבר. 121 שם צד: במשנה. ולמדו כן בהיקש מכיבוס, כמו שלמדו שבירה בכלי חרס. ראה למעלה הלכה יא. 122 שם. "כלי מתכות אינו טהור בנקב כל שהוא, אלא בנקב גדול" (רש"י שם). וראה בפ"א מהלכות כלים הלכות א-ב. 123 שם צה. בגמרא "והא לאו כלי הוא - דרציף ליה מרציף", ופירש רש"י: "אחר שפוחתו, מכין עליו בקורנס ומחברו וחזר שם כלי עליו". ואף כי אחרי תיקון הכלי, חוזרת טומאתו הישנה (פ"ב מהלכות כלים הלכה א) - אין זה אלא מדברי סופרים (שם הלכה ב) ובמקום מצות מריקה, בפנים לא גזרו, ראה למעלה הלכה יט. 124 שם בגמרא.

104 רוב הבגד, ראה להלן בהמשך ההלכה. והמדובר בכלי בגד, בין בגד של חול ובין בבגדי כהונה, וכיון שאינו קורעו דרך השחתה, אינו לוקה, ראה בפ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. וראה להלן הלכה כ לגבי מעיל, ובמשנה-למלך שם. 105 ראה בפכ"ג מהלכות כלים הלכה יא. 106 משנה וספרא שם. 107 "כדי רוחב סודר" (רש"י שם). 108 "ואשר יזה מדמה על הבגד". 109 שם בגמרא: "מתקיף לה רבינא, קורעו - בגד אמר רחמנא ולא בגד הוא ("בגד אמר רחמנא, שיהא בגד עליו בשעת כיבוסו" (רש"י - שם) - דמשייר כדי מעפורת". 110 שם בגמרא: "איני, והאמר רב הונא, לא שנו אלא שלא שייר בה כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי (וברש"י שם: והאמר רב הונא בפרק העור והרוטב (חולין כג:)) לא שנו דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעה, כיון שנקרע רובה טהורה, אלא שלא שייר באותו מיעוט כדי מעפורת. אבל שייר בה כדי מעפורת, חיבור הוי ועדיין הוא בטומאתו). מדרבנן הוא (גזירה דילמא לא אתיא למיקרע רובה, אבל מדאורייתא טהורה, ומותר להכניסה משום מצות כיבוס - רש"י), כלומר, כדי לקיים מצות כיבוס, לא אסרו חכמים להכניס בעזרה דבר שהוא טמא מדרבנן. וראה לחם-משנה כאן, ובמשנה-למלך הלכות כלים שם.

כ. מְעִיל¹¹¹ **שְׁנַתָּה עֲלֵיו דֵם חֲטָאת וַיֵּצֵא וְנִטְמָא לְחוּץ - פִּיֵצֵד הוּא עוֹשֶׂה? וְהָרֵי הַקּוֹרֵעַ אוֹתוֹ - לִזְקָה**¹¹², **כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ**¹¹³. **מִכְּנִיסוֹ פְּחֹת פְּחֹת מְשֻׁלֵּשׁ אֲצַפְעוֹת וּמִכְּפָסוֹ בְּפָנָיִם**¹¹⁴, **וְאַחַר שְׂיִתְכַבֵּס כָּל הַדָּם מְעַט מְעַט מְטַבְּלִין אוֹתוֹ בַּחוּץ**¹¹⁵.

111 מבגדי הכהן הגדול. 112 אף אם קרעו שלא כדרך השחתה. 113 למעלה פ"ט מהלכות כלי המקדש הלכה ג. 114 שם צה. "אמר ריש לקיש, מעיל שנטמא, מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר (שמות כח, לב) לא יקרע" (=מעיל של בגדי כהונה שניתו עליו דם חטאת, ויצא חוץ לקלעים ונטמא, מכניס מקום הדם לפנים בפחות משלש על שלש, שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה, לפי שאי-אפשר לקורעו ולהכניסו, משום שנאמר לא יקרע - רש"י), "ואפילו למאן-דאמר בריש כל הפסולין (שם לב: ביאה במקצת שמה ביאה, שאני בגד הואיל ויכול לחתוכו, לא חשיב כאילו נכנס כולו" (תוספות שם ד"ה מכניסו), כלומר, אין הבגד דומה לאדם. שבאדם, החיות שבו מאחדת את כל האיברים, מה-שאין-כן בבגד, שאין חיבור פנימי בין חלקיו, ומה שנכנס בפנים אין לו קשר עם מה שנשאר בחוץ, שהרי יכול לחתכו, אע"פ שאסור לעשות כן, ראה בהר המוריה (אנציקלופדיה תלמודית ערך ביאה במקצת, ח"ג עמ' קב). 115 ולהטבילו קודם בחוץ, ואחר-כך להכניסו בפנים לכיבוס אי-אפשר, שהרי שרייתו של בגד במים זהו כיבוסו, ואם כן הרי הוא מכבסו בחוץ, והתורה אמרה "תכבס במקום קדוש", ראה למעלה הלכה א (משנה-למלך להלן פ"ג מהלכות כלים הלכה יא). וכל זה הוא במעיל שאסור לקרעו, אפילו שלא כדרך השחתה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ד. וכיצד מעשה שלמי צבור? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו¹⁸, ומפשיט ומוציא האמורים¹⁹ ומולחן²⁰ ומקטירין²¹, והשאר נאכל לזכרי כהנה בעזרה²² פחטאת וכאשם, מפני שהן קדשי קדשים כמו שבארנו²³.

18) למעלה פ"ה ה"ב: לענין שחיטה, ובה"ו שם לענין זריקה. 19) ראה שם ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואח"כ מוציין את אימוריהן". 20) מנחות כ, א. ראה למעלה ה"א. 21) שנאמר (שם ג, גיה) "והקריב מזבח השלמים אשה לה", את החלב וגו' והקטירו אותו בני אהרן המזבחה". (ולא הביא רבינו כאן דין זריקת האימורים על גבי האישים, וכן הוא להלן ה"א, וראה למעלה ה"א). 22) משנה, זבחים נד, ב. 23) למעלה פ"א ה"ו, ופ"ה ה"ג.

ה. שלמי יחיד שלשה מינין: האחד הוא הפא שלמים בלא לחם, כגון שלמי חגיגה ושמהה²⁴. וזהו הנקרא שלמים. והשני - שלמים הבאים עם הלחם בנדר או נדבה. וזהו הנקרא תודה²⁵. ואותו הלחם נקרא לחם תודה. והמין השלישי - שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו, והם באים עם לחם²⁶. וזהו הנקרא איל נזיר²⁷.

24) שהם באים חובה (להלן פ"א מהל' חגיגה ה"א), וישנם גם שלמי נדבה. 25) כמו שכתוב (שם ז, יא"ב) "וזאת תורת זבח השלמים וגו' אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה, חלות מצות וגו'". 26) כמו שכתוב (במדבר ו, יד"טו) "ואיל אחד תמים לשלמים, וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן וריקקי מצות משוחים בשמן". 27) זבחים נה, א - במשנה.

ו. וכיצד מעשה שלשתן? שוחט וזורק הדם כמו שבארנו²⁸, ומפשיט ומוציא האמורין²⁹, ואחר כך מנתח את הבשר³⁰ ומפריש החזה ושוק הימין, ונותן האמורין עם החזה והשוק³¹ על ידי הבועלים³², וכהן מגיח ידו תחת ידי הבועלים³³ ומניף הפל לפני ה' במזרח³⁴. וכן פל הטעון תנופה - במזרח מגיפין אותו³⁵.

28) למעלה פ"ה ה"ב לענין שחיטה: "וקדשים קלים שחיתתן וקיבול דמן בכל מקום בעזרה". וראה שם ה"ד: "ומנין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה וכו'". ולענין זריקת הדם, ראה שם ה"ו: "העולה והאשם והשלמים בין של יחיד בין של ציבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שוה לעולם, וכיצד הוא עושה וכו'". 29) ראה למעלה פ"ה ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר-כך מוציין את אימוריהם". 30) מנחות עז, ב: "אמר רב חסדא אמר אבימי, שלא ינתח בשר קודם שיטול אימורין". 31) מנחות סא, א - במשנה: "אלו טעונות תנופה וכו' ואימורי שלמי יחיד, וחזה ושוק שלהן". 32) כלומר, על

פְּרָק הַשִּׁיעוּרִי

1) תתבאר בו מצות עשיית האשם, וכיצד הוא נעשה.

א. מצות עשה לעשות כל האשמות כמצותן האמורה בתורה². וכיצד מעשה האשמות? בין אשם ודאי בין אשם תלוי - שוחט וזורק הדם כמו שבארנו³, ומפשיט⁴ ומוציא האמורין⁵ ומולחן⁶ וזורק⁷ על גב האשים⁸. ואם רצה להוליכן⁹ בכלי - מולחן¹⁰. ושאר בשרם נאכל לזכרי כהנה בעזרה¹¹ כחטאת¹².

2) שנאמר (ויקרא ז, א) "וזאת תורת האשם". וראה ב'ספר המצוות' עשה סה. 3) למעלה פ"ה ה"ב לענין שחיטה, ובה"ו שם לענין זריקה. 4) העור. 5) ראה למעלה שם ה"ח: "כל הזבחים וכו' מפשיטין אותן ואחר-כך מוציין את אימוריהן". 6) במנחות כ, א: "מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם וכו' ואימורי קדשים קלים וכו' תלמוד-לומר (שם ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". וכן הוא ב'ספרא' (ויקרא, דיבורא דנדבה פ"ח ה"ג). וראה למעלה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א. 7) צריך עיון, מהיכן למדו כן באשם, וראה למעלה פ"ז ה"א, ופ"ו ה"ד, ולהלן ה"ד. 8) שנאמר (שם ז, גיה) "וזאת כל חלבו וגו' את האליה ואת החלב המכסה את הקרב ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן וגו' והקטיר אותם הכהן המזבחה אשה לה' אשם הוא". 9) את האימורים למזבח. 10) תוספתא זבחים פ"א: "הקטר חלבים שנתן על גבי האישים, בין ביד בין בכלי בין בשמאלו בין בימינו, הרי אלו כשרין". וראה למעלה פ"ז ה"א. 11) משנה, זבחים נד, ב: "ונאכלין לפני מן הקלעים לזכרי כהונה", שנאמר (שם ו, ו) "כל זכר ככהנים יאכלנו במקום קדוש יאכל קדש קדשים הוא". 12) ראה למעלה פ"ז ה"א, שנאמר (שם ז) "כחטאת כאשם, תורה אחת להם".

ב. אשם מצרע יש בקבלת דמו שנוי, כמו שיתבאר בהלכות מקדשי פפורה¹³. ואף על פי כן, שאר מעשיו וזריקת דמו על המזבח ואכילתו - כשאר האשמות לכל דבר¹⁴.

13) פ"ד ה"ב. 14) שהרי נאמר באשם מצרע (שם יד, יג) "ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת וגו' כי כחטאת האשם הוא לכהן קדש קדשים הוא".

ג. עשיית כל שלמים כמצותן - מצות עשה¹⁵. והן ארבעה מינין: האחד שלמי צבור¹⁶, והשלישי שלמי יחיד¹⁷.

15) שכתוב (שם ג, א) "ואם זבח שלמים קרבנו", ואמר עוד להשלמת המעשה (שם ז, יא"ב) "וזאת תורת השלמים - אם על תודה יקריבנו" (ספר המצוות' עשה סו). 16) והם שני כבשי עצרת, שנאמר (שם כג, יט) "ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים". וראה למעלה פ"א ה"ד. 17) ראה להלן ה"ה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) ראה מנחות פא, א: "משום דאיכא ארבע להניף, ומפרש רש"י ד"ה משום, "דאיכא ארבע חלות (תודה) דתרומה שצריך להניף". ואע"פ שלא נאמרה תנופה בפירוש לגבי תודה - למדוה משלמים ('ספרא' צו, פ"ה ה"ד). 39) כלומר, כל הנ"ל מונח על הידים של הבעלים, וככה הוא מונף ע"י הכהן והבעלים. (40) למעלה ה"ו.

ח. וְכִיצַד מְנִיחֵן עַל יְדֵי הַבְּעָלִים? נוֹתֵן אֶת הַחֲלָבִים עַל יְדֵי הַבְּעָלִים, וְחֻזָּה וְשׂוֹק לְמַעְלָה, וְשִׁתִּי הַפְּלִיּוֹת וְיוֹתֵרֵת הַפְּבֵד לְמַעְלָה מֵהֶם, וְאִם יֵשׁ לָחֶם - מְנִיחוֹ לְמַעְלָה, וּמְנִיף הַפְּלִיּוֹת.⁴¹

41) ב'ספרא' (שם פט"ז ה"ג): "כיצד הוא עושה, יביא את החלבים על ידי הבעלים, וחזוה ושוק למעלה מהם, שתי כליות ויותרת על הכבד למעלה מהם, אם (יש) שם לחם נותן למעלה מהם וכו'".

ט. הֲיָיָה הַקָּרְבָּן אֵילַן נֶזִיר - מוֹצִיא הָאֲמֹרִין וּמְפָרִישׁ חֻזָּה וְשׂוֹק⁴², וּמְבַשֵּׁל שְׂאֵר הָאֵיל בְּעֻזְרַת הַנְּשִׂימִים⁴³, וְלוֹקֵחַ הַפְּתֵן הַזְּרוּעַ בְּשִׁלָּה מִן הָאֵיל⁴⁴ עִם אֶחָד מֵעֲשָׂרָה מִן הַלֶּחֶם הַבָּא עִמּוֹ⁴⁵ עִם הַחֻזָּה וְהַשׂוֹק וְהָאֲמֹרִין⁴⁶ וּמְנִיחֵן הַפְּלִיּוֹת עַל יְדֵי הַנְּזִיר, וְהַפְּתֵן מְנִיחֵן יְדֵיו תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמְנִיף הַפְּלִיּוֹת⁴⁷ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁴⁸.

42) ראה למעלה ה"ו: "ומפשיט ה"ו: "ומפשיט ומוציא האימורים ואחר-כך מנתח את הבשר ומפריש החזה והשוק". 43) ראה פ"ה מהל' בית הבחירה ה"זח, ש"ארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה (של עזרת נשים) וכו' ומה הם משמשות: דרומית מזרחית לשכת הנזירים, ששם מבשלים את שלמיהם וכו'", שכתוב (יחזקאל מו, כד) "ויאמר אלי, אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם (בחצר, ראה בפסוקים שם, והיינו עזרה) משרתי הבית את זבח העם" (פי' הרא"ש מדות פ"ב מ"ה). 44) שנאמר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל", ומדסתם רבינו דבריו, משמע ששאר האיל היה מבשל כשהזרוע מחוברת בו, ופלוגתא היא וכדעת תנא-קמא של רבי שמעון (חולין צח:): וכלשון הראשון שבגמרא. ועיי"ש ב'תוספות' שם ד"ה מו, כי לתנא-קמא מבשלו כשהזרוע מחובר בו, וכפשטות לשון הפסוק (כסף-משנה). וראה להלן ה"י "אי זהו הזרוע". 45) ראה להלן הכ"ג כי הנזיר היה מביא עשרים חלות מצות, מהן עשרה רקיקין משוחזין בשמן, ועשר חלות וכו' והכהן לוקח מהן שתי חלות: אחת מכל מין. 46) נלמד ממה שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל - כסף-משנה). 47) שנאמר (במדבר שם, יט-כ) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, מצה אחת מן הסל ורקיק מצה אחד, ונתן על כפי הנזיר וגו' והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קודש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה". וגם אימורים היה מניף עמהם, ראה למעלה ה"ו. 48) למעלה ה"ו. וראה בפ"ח מהל' נזירות ה"ד.

י. אֵי זֶהוּ חֻזָּה? כָּל הַרֹאָה אֶת הַקָּרְקַע, לְמַעְלָה עַד הַצְּנוֹר, לְמִטָּה עַד הַפְּרָס⁴⁹. וְחֻזָּתָּה עֲמָה שְׁתֵּי צִלְעוֹת

גבי הידים שלהם. וראה להלן ה"ח: "כיצד מניחן על ידי הבעלים". 33) שם סא, ב: "או אינו אלא זה כהן המקריב (= שהוא מניף, ולא הבעלים) כשהוא אומר (ויקרא ז, ל) "ידיו תביאנה, הרי בעלים אמור, הא כיצד? כהן מניח ידיו תחת ידי הבעלים ומניף". וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה כהן) כי הכוונה בזה שהבעלים אוחזים באוגני הכלי, והכהן אוחז למטה, באופן שאין חציצה כלל. 34) שם במשנה: "תנופה היתה במזרח", כלומר, ממזרח של המזבח. ובגמרא שם אמרינן "לפני ה' (שם יד, כד) במזרח. יכול במערב, אמרי: הני מילי מנחה דאיקרי חטאת, וחטאת טעונה יסוד, וקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד. אבל הכא, לפני ה' קרינא ביה", ומפרש רש"י: "כלומר, אפילו במזרח קרינא ביה לפני ה' - וכל-שכן במערב". אבל מדברי רבינו נראה, שדווקא במזרח (ראה בכסף-משנה). וכן נראה ב'ספרי' פ' נשא על הפסוק "והניף את המנחה לפני ה'" (במדבר ה, כה) "לפני ה' במזרח, שבכל מקום שנאמר לפני ה', הרי הוא במזרח, עד שיפרוט לך הכתוב" (ובעל 'תורה תמימה' הביא שם את הגמרא בסוטה (גבי הגשת המנחה שהיא במערבית דרומית), ובאמת אין לזה קשר לשם). וראה גם ב'ספרא' פ' צו פט"ז ה"ג. (וצריך לומר ש"לפני ה'" הוא באמת במערב בקודש הקדשים, אלא ששתי דרכים בזה: א. שהוא עומד במזרחו של המזבח ופניו כלפי מערב, ב. שעומד ממש במערב המזבח, אף-על-פי שאין פניו למערב. וזהו מה שאמרו במנחות ו'ספרי' שם, שלעולם לפני ה' הוא במזרח, כלומר, ופניו למערב, וזה עדיף. אבל במקום שפירטה התורה כגון בהגשת מנחה, שצריכה יסוד, על-כרחנו ש"לפני ה'" היינו שעומד במערב. וראה ב'תוספות' מנחות שם ד"ה אבל, ובכסף-משנה כאן). 35) ראה פ"א מהל' תמידין ומוספין הי"א במנחת העומר, ובפ"ג מהל' סוטה ה"ט"ו גבי מנחת סוטה.

ז. וְכִיצַד הוּא מְנִיף? מוֹלִיף וּמְבִיא, מְעַלָּה וּמוֹרִיד³⁶. וְאִם הָיָה הַקָּרְבָּן תּוֹדָה - לוֹקֵחַ מִן הַלֶּחֶם הַבָּא עִמָּה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה³⁷ וּמְנִיחוֹ עִם הַחֻזָּה וְהַשׂוֹק וְהָאֲמֹרִים, וּמְנִיף הַפְּלִיּוֹת³⁸ עַל יְדֵי הַבְּעָלִים³⁹ כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ⁴⁰.

36) במשנה מנחות סא, א: "כיצד הוא עושה, נותן שתי הלחם על גבי שני כבשים, ומניח שתי ידיו למטה, מוליך ומביא מעלה ומוריד, שנאמר (שמות כט, כז) אשר הונף ואשר הורם". ובפירוש המשנה שם, כתב רבינו כי מוליך ומביא לארבע רוחות. (וכן נראה בסוכה לז, ב: "מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו) וכן פירש רש"י במנחות סב, א: "מוליך ומביא לצפון ודרום ומזרח ומערב, כדי לעצור רוחות רעות האבות מארבעה רוחות, מעלה ומוריד לעצור טללים רעים". ודעת ה'תוספות' שם ד"ה כד, היא ש"לא בכל תנופות עושים כן, אלא דווקא בתנופה של שתי הלחם דעצרת", אבל רבינו סובר שבכל התנופות עושים כן, וכן נראה ברש"י שם סא, א - במשנה ד"ה שתי. וכן הוא ב'ספרא' צו, פט"ז ה"ג, ו'ספרי' פ' נשא, פ"ה הכ"ה. 37) עם התודה מביא ארבעה מיני לחם, שבכל אחד ואחד עשר חלות (להלן ה"יזח) והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות, אחת מכל מין ומין, והיינו חלק אחד מעשרה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכו' תלמוד-לומר על כל קרבן תקריב מלח". (56) ראה למעלה פ"ז ה"א, ובפ"ה מהל' איסורי מזבח הי"ג. (57) וגו': "לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם, ואתן אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל". (58) שנאמר (שם ז, טו) "ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל", וב'ספרא' ויקרא, דיבורא דנדבה פט"ז ה"ב: "שלמים (= משום כך נקראים שלמים) שהכל שלום בהן, הדם והאימורין למזבח, החזה ושוק לכהנים, העור והבשר לבעלים". (59) בריתא, פסחים נט, ב. ו'ספרא' צו פט"ז ה"ד: "מנין שאין אהרן ובניו זכאים בחזה ושוק אלא לאחר הקטרת חלבים, תלמוד-לומר (שם, לא) והקטיר את החלב המזבחה, ואחר-כך והיה החזה לאהרן ולבניו". וכן הוא בפסחים נט, ב. והוא-הדין שאין הבעלים אוכלים חלקם עד לאחר הקטרת אימורים, וכמו שכתב רבינו בפ"ח מהל' פסולי המוקדשים ה"ז: "והאימורין מתירין את הבשר לאדם".

יב. וכן הלחם שמיני בתודה⁶⁰ ובאיל נזיר⁶¹ והזרוע הפשלה⁶² נאכלין לכהנים, ושאר הלחם⁶³ עם שאר הבשר⁶⁴ נאכל לבעלים. והלחם שמיני עם החזה והשוק - הם הנקראין מורם מתודה; והזרוע פשלה עם החזה והשוק עם הלחם שמיני - הם הנקראין מורם מאיל נזיר⁶⁵.

(60) ראה להלן הכ"א. (61) ראה להלן הכ"ג. (62) שנאמר (במדבר ו, יט) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל". (63) משנה, מנחות עז, ב - בחלות תודה, "והשאר נאכל לבעלים". "ושאר הלחם (שבאיל הנזיר) עם שאר הבשר נאכל לבעלים כשלמי תודה שלא נתחדש באיל נזיר אלא זרוע בשלה" (קריית ספר' כאן). (64) ראה למעלה הי"א. (65) בבא-קמא קי, ב. זכחים נה, א. חולין קלג, ב. ותוספתא חלה פ"ב.

יג. הלחם המורם מן התודה ספק תרומה הוא⁶⁶. לפיכך אין חיבין עליו מיתה וחומש בתרומה⁶⁷, ואינו קדמע בתרומה⁶⁸.

(66) במנחות שם: "בעי רבא, תרומת לחמי תודה חייבין עליהן מיתה וחומש או אין חייבין עליהן מיתה וחומש, כיון דאיתקש לתרומת מעשר (שנאמר בה בויקרא ז, יד "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה") כתרומת מעשר דמי, או דילמא בו וחמישיתו (= בו, נאמר שם כב, "ומתו בו כי יחללוהו", וחמישתו, נאמר שם, יד "ויספ חמישיתו עליו") מיעט רחמנא (בו, בתרומת מעשר חייב מיתה ולא בתרומה אחרת, וחמישיתו, בתרומת מעשר חייב חומש ולא בתרומה אחרת), מדמעת או אינו מדמעת, תיקו". ולא הסתפקו אלא במורם מן התודה שנקרא "תרומה", כנ"ל, אבל במורם מאיל נזיר, שלא נקרא תרומה, אין כל ספק. (67) ראה פ"ו מהל' תרומות ה"ו, כי "זר שאכל תרומה בודון וכו' חייב מיתה בידי שמים וכו' ולוקה על אכילתה וכו' ואם אכל בשגגה מוסיף חומש", ואילו כאן במורם מן התודה, כיון שהדבר ספק, אין הזר חייב מלקות בודון, ואינו מוסיף

אֵילָף וְאֵילָף⁵⁰. וְאִי זְהוּ זְרוּעַ?⁵¹ מִן הַפֶּרֶק שֶׁל אֲרֻכָּבָה עַד פֶּה שֶׁל יָד, שֶׁהֵם שְׁנֵי אֵיבָרִים מְעִינִין זֶה בְּזֶה⁵². וְהַזְרוּעַ הָאֲמוּרָה הִיא זְרוּעַ שֶׁל יָמִין⁵³. וְשִׁפְנָגְדָה בְּרָגֶל הוּא הַשּׁוֹק הָאֲמוּר בְּכָל מְקוֹם⁵⁴.

(49) תוספתא חולין פ"ט: "איזה הוא חזה, כל שרואה את הארץ, מלמעלה ועד שמגיע לצוואר, מלמטה עד שמגיע לכרס", ובחולין (מה). הובאה להיפך "למטה עד הצוואר, למעלה עד הכרס", וזהו כשתולין אותו ברגליו וראשו למטה (עי' רש"י שם). והתוספתא עוסקת בשור שאין תולים אותו, ראה למעלה פ"ו ה"ה, ועי' ב'הר המוריה'. (50) חולין, שם: "איזהו חזה, זה הרואה את הקרקע וכו' חותך שתי צלעות משתי דפנות אילך ואילך, וזהו החזה הניתן לכהנים". ומפרש רש"י: "וחותך ב' צלעות הקטנות העליונות עמו משתי דפנות, אחד מכאן ואחד מכאן, והן שסביב הקנה", אבל הר"ח (ב'תוספות' ד"ה וחותר) מפרש שחותך שתיים מכאן ושתיים מכאן, וראה למעלה פ"ו ה"ח. (51) ראה פ"ט מהל' ביכורים הי"ח. (52) במשנה חולין קלד, א: "איזהו הזרוע, מן הפרק של ארכובה עד כף של יד והוא של נזיר (= זרוע בשלה, האמור בנזיר)". הידים והרגלים מורכבות משלשה פרקים (= אברים), ומקום החיבור של הפרק הראשון הוא הירך הסמוך לגוף, עם הפרק השני, נקרא "ארכובה עליונה" (ראה פ"ח מהל' שחיטה הי"א) ומקום החיבור של הפרק השני עם הפרק התחתון (שבסופו מחובר עם הפרסה) נקרא "ארכובה הנמכרת עם הראש", וכתב רבינו בפירושו המשנה שם, שהזרוע הוא הפרק התחתון והפרק שלמעלה ממנו מהיד, שהם שני הפרקים המתחילים אחרי הפרק הסמוך לגוף. אבל רש"י מפרש שהכוונה לפרק הסמוך לגוף והפרק שאחריו (= האמצעי). (53) יד ימין, בחולין שם: "תנו רבנן, הזרוע (דברים יח, ג) זה זרוע ימין, אתה אומר זה זרוע ימין או אינו אלא זרוע שמאל, תלמוד-לומר הזרוע, מאי תלמודא, כדאמר רבא הירך המיומנת שבירך, הכי נמי הזרוע המיומנת שבוזרוע". (54) שם במשנה: "וכנגדו ברגל שוק", ולפי פירושו רבינו, שהזרוע הוא שני הפרקים התחתונים, כן גם ברגל, השוק הוא שני הפרקים התחתונים. וראה ברש"י שמפרש שם: "שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא, דהיינו כל הירך", וראה למעלה.

יא. ואחר שמינין מולח האמורין⁵⁵ ומקטיין על גבי המזבח⁵⁶. אכל החזה והשוק נאכל לכהנים, שנקאמר: כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה⁵⁷. ושאר השלמים נאכלים לבעלים⁵⁸. ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר האמורין⁵⁹.

(55) שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל"א) "ידיו תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וגו' להניף אותו תנופה לפני ה', והקטיר הכהן את החלב המזבחה וגו'". הרי שמיניף ואחר-כך מקטיר. וראה במנחות כ, א: "אין לי אלא הקומץ (שטעון מלח), מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות", ובגמרא (שם לו): "אתיא יד יד משלמים, כתיב הכא (אצל סוטה במדבר ה, כא) ולקח הכהן מיד האשה, וכתיב התם (ויקרא ז, ל) לדי תביאנה, מה כאן כהן, אף להלן כהן. מה להלן בעלים, אף כאן בעלים. הא כיצד? כהן מכניס ידו תחת ידי בעלים ומניף. אשכחן סוטה, נזירה מנלן, אתיא כף כף מסוטה", "לפי שנאמר בסוטה (שם במדבר, יח) ונתן על כפי הנזיר, ודין הנזירה והנזיר בענין (שם ו, יט) ונתן על כפי הנזיר, ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן שוה, למה שנאמר בתחילת הפרשה (שם, ב) איש או אשה כי יפליא לנדר נדר נזיר, והוא מה שאמר אתיא 'כף' 'כף' מסוטה" (רבינו בפירושו המשנה, קידושין שם). (76 פ"ח מהל' נזירות ה"ד לענין נזירה, ופ"ג מהל' סוטה ה"ט לענין סוטה. 77) משנה, מנחות סא, א: "תנופות קודמות להגשות", "ומנין שהתנופה קודם? דכתיב במנחת סוטה (שם ה, כה) והניף את המנחה לפני ה', ואחר-כך נאמר והקריב אותה אל המזבח" (רש"י במשנה, שם). והיינו במנחת העומר ובמנחת סוטה שטעוונות גם תנופה וגם הגשה (רש"י שם).

יז. פיצד הוא הלחם שמיביא עם התודה? לוקח עשרים עשרון⁷⁸ סלת⁷⁹ ועושה מהם עשרה עשרונים חמץ ועשרה מצה⁸⁰. העשרה של חמץ עושה אותם עשר חלות⁸¹.

(78 כלומר, עשרים עשירות מאיפה, שהן שתי איפות, וכל איפה שלש סאין, ראה מ"א בפרק התודה (מנחות עו:). (79 שנאמר (ויקרא ז, יב) "וסולת מורבכת חלות בלולות בשמן", ואמרו ב'ספרא' פרשה צו (פ"א ה"ז): "סולת מורבכת, למדנו לרבוכה שהיא סולת, מניין לכולן שיהו סולת, תלמוד-לומר סולת חלות, מה חלות האמורות ברבוכה סולת, אף חלות האמורות בכולן סולת, והלא ריקקים לא נאמר בהם חלות, ומניין שיהיו סולת, תלמוד-לומר מצות מצות, מה מצות האמורות בחלות סולת, אף מצות האמורות בריקקים סולת", וכן הוא בובחים ג, א. (80 משנה, מנחות שם. וראה להלן בהערה הסמוכה, ולהלן ה"ח, כיצד עושה אותן חמץ. 81) שם. ובגמרא שם עז, ב – למדו זאת ממה שנאמר (שם, יד) "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'", "איני יודע מכמה היא (= מכמה חלות נוטל אחת, רש"י). נאמר כאן תרומה, ונאמר בתרומת מעשר תרומה, מה להלן אחד מעשרה, אף כאן אחד מעשרה וכו', למדנו לתרומה שהיא אחד מעשרה, אבל איני יודע מכמה היא חלה (= מכמה סולת עושה חלה אחת, נאמר כאן לחם (= על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו", שם יג), ונאמר להלן בשתי הלחם (שם כג, יז) לחם (= "ממושבותיכם תביאו לחם תנופה, שתיים שני עשרונים סולת תהיינה") וכו'. מה להלן עשרון לחלה, אף כאן עשרון לחלה, למדנו עשרה לחמץ (= שחלות החמץ באות מעשרה עשרונים) עשרה למצה, מנין (= שגם חלות המצות באות מעשרה עשרונים), תלמוד-לומר (שם ז, יג) "על חלות לחם חמץ", נגד חמץ – הבא מצה, נמצאו עשרים עשרונות לחמי תודה, עשרה לחמץ ועשרה למצה (וראה להלן ה"ח כי

חומש בשגגה. וראה ב'כסף משנה' ו'משנה למלך'. (68) ראה פ"ג מהל' תרומות ה"א-ב, כי "סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חולין ונתערב הכל, מפריש מן הכל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר מותר לזרים וכו'. נפלה סאה תרומה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע, וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה", ואילו כאן שהדבר ספק, וכל ענין הדימוע אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה הכל בטל ברוב (פ"טו מהל' מאכלות אסורות ה"ג), פסק רבינו לקולא כדין ספק דרבנן (ראה 'מרכבת המשנה' כאן). (וכן מפורש בדברי רבינו בפ"ד מהל' תרומות ה"ז "שספק התרומה בטל ברוב החולין").

יד. היתה בעל התודה פהן - הרי שאר הלחם נאכל לבעלים פתורת ישראל; שאין הלחם הבא עם התודה או עם איל נזיר קרוי מנחה⁶⁹.

(69) ולפיכך אין דינם כמנחת כהן שמקטירים אותה כליל על המזבח (להלן פ"ב ה"ט). וכן הוא במנחות מו, ב' "אטו תודה ולחמה, מי לא מנדבי כהנים ואכלי להו וכו' לחמי תודה לא איקרו מנחה", ומשם למד רבינו גם ללחם הבא עם איל נזיר, שאינו נקרא מנחה. וראה גם בהקדמת רבינו לפירושו למשנה, מס' מנחות בתוך ד"ה והחלק השלישי.

טו. שנים שהביאו שלמים בשתפות - האחד מניף ברשות חברו. אפלו הם מאה - אחד מניף על ידי פלן⁷⁰. מה שאין בן בסמיכה⁷¹.

(70) משנה, מנחות צג, ב: "חומר בסמיכה מבתנופה וכו' שאחד מניף לכל החברים ואין אחד סומך לכל החברים", ובגמרא שם צד, א – אמרו: "משום דלא אפשר, היכי ליעביד, לינפו כולהו להדדי הדדי קא הויא חציצה (וראה למעלה ה"ו מה שכתבנו בשם ה'תוספות'), ליניף וליהדר וליניף, תנופה אמר רחמנא ולא תנופות" (אבל בסמיכה לא כתוב סמיכה כ"אם "וסמך" סתם, ויכול לסמוך ולחזור ולסמוך, רש"י שם). (71) ראה למעלה פ"ג ה"ט.

טז. היתה אשה בעלת הקרבן - אינה מניפה⁷², אכל הפהן מניף⁷³; שקרבנה טעון תנופה, והיא פסולה לתנופה⁷⁴. ולעולם אין אשה מניפה, אלא הסוטה והנזירה בלבד⁷⁵, כמו שבארנו⁷⁶. ותנופה קודמת להגשה בכל מקום⁷⁷.

(72) משנה, קידושין לו, א. "הסמיכות והתנופות וכו' נוהגים באנשים ולא בנשים", ובגמרא שם, ובמנחות סא, ב – למדו כן ממה שנאמר (שם ז, כט) "דבר אל בני ישראל", בני ישראל מניפים ואין בנות ישראל מניפות. וכן הוא ב'ספרא' פ' צו שם. (73) ברייתא, מנחות סב, ב. ותוספתא מנחות פ"י: "והאשה, כהן מניף על ידיה", וראה גם ב'ספרא' שם. (74) משנה, שם סא, א: "ואימורי שלמי יחיד וחזה ושוק שלהן, אחד אנשים ואחד נשים", ובגמרא (שם סא: "מאי קאמר, אמר רב יהודה, הכי קאמר: אחד אנשים ואחד נשים קרבנן טעון תנופה, ותנופה עצמה בישראל אבל לא בידי נשים". (75) קידושין שם במשנה: "הסמיכה והתנופות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

91) "כשנותנין המים הרותחים על הקמח קורים אותו חליטה" (פירוש המשנה, חלה פ"א מ"ו). 92) ב'סיפרא' צו פ"ד ה"ד: "תעשה מורבכת, מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה", וכן הוא גם במנחות נג, א. ומפשוט דברי רבינו נראה, שהחליטה היא במים, אולם בפירוש המשנה מנחות פ"ט מ"ג, כתב: "מה שאמרו ב'סיפרא' בפירוש ענין מלת מורבכת, מלמד שכל מעשיה ברותחין, והענין הזה הוא שיהא כל שמן שעושים עמה רותח", וראה ב'הר המוריה' כאן. 93) ראה להלן בפ"ג ה"ג. 94) "מרחשת" (ראה בפירוש המשנה, חלה פ"א מ"ו). 95) "מחבת", ראה להלן שם. 96) שתהיה בו קליה בהרבה שמן, ראה למעלה הערה פט בשם פירוש המשנה, וב'לחם משנה' להלן פ"ג שם בסוף ההלכה.

כ. ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות? 97) בחצי לג שמן. 98) ושעור זה הלכה למשה מסיני. 99) רביעית ממנו לרבוכה, ושמינית לחלות, ושמינית לרקיקין. 100).

97) של מצה, אבל עשר החלות של חמץ, אינן טעונות שמן. וכן מפורש במנחות פט, א. וב'סיפרא' צו פ"א ה"ו: "מביא חצי לוג שמן וחוציהו (חציו) לחלות ולרקיקין, וחציו לרביכה". הרי שחלות של חמץ אינן טעונות שמן. וראה בפירוש המשנה מנחות פ"ז מ"ד. 98) משנה, מנחות פח, א: "חצי לוג, מה היה משמש, חצי לוג מים לסוטה וחצי לוג שמן של תודה". 99) כרבי אלעזר בן עזריה (מנחות פט. ו'סיפרא' שם). 100) מנחות ו'סיפרא' שם.

כא. החלות 101 - לוחות 102 הסלת שלהן בשמינית של שמן, ואחר כך לש ואופה אותן. 103) והרקיקין - מושחן בשמינית שלהן אחר אפיתן. 104) והפכה לוקח מן הפל ארבע חלות, אחת מפל מין ומין; שנאמר: אחד מפל קרבן. 105).

101) היינו חלות מאפה תנור. ורוצה-לומר: כיצד הן עשויות? 102) מרטיב. 103) בכרייתא מנחות עה, א: "תנו רבנן, סולת בלולה (ויקרא ב, ה) מלמד שנבללת סולת. רבי אומר, חלות בולול (= בולל אותן לאחר האפיה), שנאמר (שם, ד) חלות בלולות, אמרו לו: והלא לחמי תודה נאמר בהן חלות, ואי אפשר לבוללן כשהן חלות אלא סולת". 104) מנחות, שם. וראה להלן פ"ג ה"ח, שכתב "ויראה לי, שאחר אפיה מושח אותן". 105) משנה, שם עז, ב: "מכולם היה נוטל אחד מעשרה תרומה, שנאמר (ויקרא שם) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה".

כב. ולחמי תודה שאפה אותן ארבע חלות - יצא לא נאמר ארבעים אלא למצוה. 106) והוא שפירוש החלה שלהן 107 אחת מפל קרבן פשהן בצק, 108) שאין מפרישין פרוסה; 109) שנאמר: אחד מפל קרבן - שלא יטל פרוסה. 110).

106) כשמואל במנחות עז, א. ולא כרב הונא (שם עז:). 107) כלומר, ארבע החלות שנותן לכהן. 108) שם, וראה

מהעשרה עשרונים של מצה עושה שלשים חלות), וראה עוד שם עז, א - במשנה, ובשבועות טו, א. וב'סיפרא' אמור פ"ג ה"א.

יח. וכיצד מחמץ? מביא שאור כדי חמוץ. 82) ונותנו לתוך המדה. 83) וממלא את המדה. אף על פי שסופה להיות חסרה או יתרה מפני השאור, שפעמים יהיה עבה וקשה. 84) ופעמים רך. 85) אין משגיחין אלא על מדה עתה, והרי הוא מודד עשרון עשרון. 86) שלמים. 87) והעשרה עשרונים של מצה עושה מהן שלשים חלות שוות. 88) עשר חלות מפל מין: עשר חלות מאפה תנור, ועשר חלות רקיקים. 89) ועשר חלות מרבכת. 90).

82) כרבי יהודה במשנה, מנחות נב, ב. 83) מדת עשרון. 84) ומחזיק מן המדה מקום קטן" (פירוש המשנה, שם) "ונמצא העשרון יתר (מאילו היה קמח) לפי שאם לא היה שאור מגובל (עבה וקשה) היה נפחו גדול מעכשיו" (רש"י שם). וראה בגמרא שם נג, ב. 85) "נפוח ורך מחזיק מקום גדול" (רבינו שם). "ונמצא העשרון חסר, שאם לא בשביל המים לא היה מלא" (רש"י שם), וראה בגמרא שם. 86) ראה למעלה פ"ב ה"ח "כשמודדין הנסכים או המנחות וכו' אין מודדין אותן במדה של שלשה עשרונים לפר או של שנים לאיל, אלא מודד הכל בעשרון אחד שהיה במקדש". 87) כלומר, כיון שעכשיו כל עשרון ועשרון הוא מלא, אף כי בסוף יהיה יתר או חסר, אין משגיחין אלא על מדתה עתה. 88) במנחות עז, א - במשנה: "ועשרה למצה, ובמצה שלש מינין: חלות, רקיקין ורבוכה, נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין ושלוש חלות לעשרון", ובגמרא (שם עז:): "יכול עשרה שבמצה לא יהו כולן אלא ממין אחד, תלמוד-לומר (שם, יב) אם על תודה יקריבנו, והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן, סולת מורבכת חלות בלולות בשמן, נמצאו שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין, ושלוש חלות לעשרון". 89) "רקיק, סופגנין, חררה דקה ורכה" (רש"י בבא-בבא יט:). וראה תרגום אונקלוס, ורקיקי מצות (שמות כט, ב. ויקרא, שם) "ואיספוגין פטירין". וראה בפירוש המשנה, חלה פ"א מ"ד. 90) "רוצה לומר, שקועה בשמן" (פירוש המשנה, מנחות פ"ז מ"א). ושם פ"ט מ"ג, כתב רבינו: "והמילה הזאת אין לה גזרה כל עיקר ממה שיש בידינו מן הלשון, אמנם נתחזקה דעתי בענין רבוכה שהיא ריבוי השמן, מאשר מצאתי מרבית השמן בחביתיה כהן גדול ובמין רבוכה מאשר מיני התודה וכו' ודעתי נוטה, שענין רבוכה היא ענין קליה, כמו שקולין דבר שנקרא בלשון ערב וזולאביה, ר"ל, שצפה על פני השמן, שקולין אותה בה, ולכן הוצרך בריבוי שמן, והוא שנאמר בשמן תעשה", וראה להלן הי"ט וה"כ.

יט. וכיצד היא המרבכת? חולטה. 91) ברותחין. 92) ואופה אותה מעט. 93) ואתה כף קולה אותה בשמן על האלפס. 94) וכיצא בו. 95) בדרך שקולין הספגנין, ומרבין בשמנה. וזהו הרבוב האמור בכל מקום. 96).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנדרים יב, ב - כי הר"ן והרא"ש סוברים כי עשה עשר חלות מכל מין ומין כשהם בצק, ולאחר שמפריש אחד מכל מין, עשה מכל מין - חלה אחת, אבל ב'תוספות' שם נראה שלא עשה עשר חלות אלא הפריש מן העיסה חלק עשירי, ומהנשאר אפה ד' חלות, חלה חלה מכל מין ומין, וכנראה שגם רבינו סובר כן שמפריש מן העיסה, ואין צורך שבשעת ההפרשה יהיו עשר חלות. (109) כלומר, אין מפרישין חלה חתוכה כ"אם שלימה. (110) מנחות עז, ב. ונדרים, שם.

118) ריקיקין וחלות (למעלה בהלכה הקודמת). (119) שם כז, א - במשנה. היינו שאם אין לנזיר שני המינים או לבעל התורה ארבעת המינים, אינם מביאים כלום. ונלמד בגמרא (שם) ממה שכתוב בנזיר (שם, כא) "כן יעשה על תורת נזרו", ו"כן יעשה" משמע ככה ולא באופן אחר, ע"י רש"י שם. ותורה הוקשה לנזיר, שנאמר (ויקרא ז, יג) "על זבח תודת שלמיו", וקיבלו חכמים כי "שלמיו" לרבות שלמי נזיר (גמרא, שם). (120) כלומר, גם לישתם וגם אפייתם - חוץ לעזרה, מפני שאין התנור מקדשם, אלא שחיתת הקרבן מקדשתם, כמפורש במנחות עח, ב. עט, א. (ה' המוריה'). (אבל זה לא מספיק, שהרי גם שתי הלחם של עצרת אינן קדושות אלא בשחיטה (שם מז). ואף-על-פי-כן אפייתן בפנים (שם צה: במשנה). ונראה שמקור דברי רבינו, ממה שאמרו (שם עח:): השוחט את התורה לפניו, ולחמה חוץ לחומת בית פאגי, לא קדש הלחם, אבל אם היה לפניו מחומת בית פאגי, אף-על-פי שהוא חוץ לעזרה - קדש הלחם, וכן הוא באיל נזיר (ראה בפ"ב מהל' פסולי המוקדשין הט"ז"ח) ומכאן שהם נעשים מחוץ לעזרה, וע"י משנה-למלך בשם 'ברכת הזבח'.

כה. כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח? אחר שזורק דמן כמו שבארנו¹²¹ מפשיט ומוציא האמורים¹²² ומולחן¹²³ ומקטירין¹²⁴. ושאר בשר הבכור נאכל לפניהם¹²⁵. ושאר בשר המעשר נאכל לבעלים¹²⁶. ושאר הפסח נאכל למנויו פהלכותיו, כמו שיתבאר בהלכות הפסח.

(121) למעלה פ"ה הי"ז. (122) ראה למעלה שם הי"ח: "וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר-כך מוציין את אימוריהם, ואין מפשיטין אותן עד שזרק הדם וכו' נמצאת אומר זורק תחלה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא את האימורים ומקטירין". (123) שם כ, א. "אין לי אלא הקומץ (שטעון מלח), מנין לרבות את הלבונה וכו' ואימורי חטאת ואימורי אשם ואימורי קדשי קדשים ואימורי קדשים קלים וכו', תלמוד-לומר (ויקרא ב, יג) על כל קרבנך תקריב מלח", וראה פ"ה מהל' איסורי מזבח הי"א. (124) על גבי המזבח, ראה זבחים נו, ב: "דתניא, רבי יוסי הגלילי אומר ("אך בכור שור או בכור כשב וגו' את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר" - במדבר יח, יז) חלבו לא נאמר אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונים מתן דמים ואימורים לגבי מזבח". וראה פ"א מהל' קרבן פסח הי"ד, ובהל' בכורות פ"א ה"ב וה"ז, ובפ"ו שם הי"ד. (125) ראה בהל' בכורות פ"א ה"ב. (126) ראה פ"ו שם הי"ד.

כג. וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר? לוקח ששה עשרונות ושני שלישי עשרון¹¹¹ ועושה מהן עשרים חלות¹¹² שוות, והכל מצה¹¹³. עשרה ריקיקין משוחין בשמן, ועשר חלות לותת הסלת שלהן בשמן, והכל מאפה תנור¹¹⁴. ושמן שלהן רביעית¹¹⁵. ושעור זה הלכה למשה מסיני¹¹⁶. והפכה לוקח מהן שתי חלות, אחת מקל מין¹¹⁷.

111) משנה, מנחות עח, א: "נזירות היתה באה שתי ידות כמצה של תודה, חלות וריקיקין ואין בה רבוכה, נמצא עשרה קבין ירושלמיות שהן ששה עשרונות ועודיין (= שני שלישי)", ובברייתא שם אמרו: "שלמיו (ויקרא ז, יג) לרבות שלמי נזיר לעשרת קבין ירושלמיות ולרביעית שמן, יכול לכל מה שאמור בענין, תלמוד-לומר (במדבר ו, טו) מצות (= וסל מצות סולת חלות בלולות בשמן וריקיקי מצות משוחים בשמן). מאי תלמודא, אמר רב פפא, דבר שנאמר בו מצות, לאפוקי רבוכה דלא נאמר בו מצות. דבי רבי ישמעאל תנא, מצות - כלל, חלות וריקיקין - פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, חלות וריקיקין אין, מידי אחריני לא". (112) שהרי למדו חלות נזיר מחלות תודה (מנחות עח). וחלות תודה היו עשר לכל מין ומין. (113) משנה שם, כמפורש בתורה (במדבר, שם). (114) מפורש בויקרא ב, ד. כי חלות וריקיקין הם מאפה תנור (כספ-משנה). (115) משנה, מנחות פח, א: "רביעית (= מדת רביעית שהיתה במקדש) מה היתה משמשת, רביעית מים למצורע ורביעית שמן לנזיר". (116) שם פט, א: "חצי לוג שמן לתודה, ורביעית שמן לנזיר, ואחד עשר יום שבין נדה לנדה - הלכה למשה מסיני". (117) שנאמר (במדבר ו, יט-כ) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל וריקיק מצה אחד וגו' קודש הוא לכהן וכו'".

כד. שני מיני לחם שבנזיר¹¹⁸ וארבעה מיני לחם שבתורה מעפבין זה את זה¹¹⁹. ומעשה הלחם של שניהן חוץ לעזרה¹²⁰.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ט' תשרי ~

הלכות שבת יום טוב

פרק שש

(1) נתבארו בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק בדיני כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

א. יום טוב² שחל להיות ערב שבת - אין³ אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת. ואסור זה - מדברי סופרים⁴, כדי שלא יבוא לבשל מיום טוב לחל; שקל והמר הוא: לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל⁵. לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב, שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת - הרי זה מתר. ותבשיל שסומך עליו, הוא הנקרא עירובי תבשילין.

(2) משנה, ביצה טו, ב. (3) חכמים סמכו את זה על הכתוב (שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתן שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשל", "מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה", שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. (4) אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בדינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מו:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י אר"ח סי' תקכו. (5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמאל ולרובא (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו מאחר שבא להשכיחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב "כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב (מתוך שעושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת)".

ב. ולמה⁶ נקרא שמו ערב? שפשם שהעירוב שעושים בחצרות ומבואות מערב שבת - משום הבר, כדי שלא יעלה על דעתם שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת; כך זה התבשיל - משום הבר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין.

(6) והראב"ד מסביר, כי על-ידי העירוב, הוא מערב צרכי שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

ג. עירובי⁷ תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד⁸ בין לאלפים⁹. ואין עושין עירוב זה לא כפת ולא כריפות¹⁰ וכיוצא בהן, אלא כתבשיל¹¹ שהוא פפרפת¹², כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה. ואפלו שמנונית שעל גבי הספין שחותכין בה הצלי - גורדו, אם יש בה פזית - סומך עליו משום עירובי תבשילין.

(7) ביצה טז, ב. (8) לאיש אחד. (9) לכמה אלפי איש (וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). (10) חטים כתושות (משלי כז, כב). (11) דבר מבושל. (12) שמלפתים בה את הפת (שאוכלים הלחם אתה).

ד. תבשיל¹³ שאמרו לענין עירוב זה - אפלו צלי, אפלו שלוק¹⁴, אפלו כבוש¹⁵ או מעשן¹⁶. אפלו דגים קטנים שהדיחן במים חמין, והדיחן היא בשולן לאכילה - הרי זה סומך עליהן.

(13) ביצה טז, ב. (14) מבושל יותר מדי. (15) שרוי במים יום שלם, או בחומץ וציר עד כדי שיתננו על האש ויתחיל להרתח. (16) "ירושלמי" (נדרים פרק ו ה"א).

ה. וצריך¹⁷ שיהיה עירוב זה מצוי עד שיאפה כל מה שהוא צריך לאפות, ולבשל כל שהוא צריך לבשל, ויחם חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל העירוב או אבד או נשרף קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל¹⁸ בעסתו¹⁹ או בתבשילו²⁰, ונאכל העירוב או אבד - הרי זה גומר²¹.

(17) משנה, ביצה טו, ב. (18) ביצה יז, ב. (19) שהתחיל ללוש. (20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור שאינו אלא מדרבנן ('מאיר'). (21) לאפות ולבשל מה שהתחיל.

ו. המניח²² עירובי תבשילין כדי שסומך עליהם הוא ואחרים - צריך לזכות להן כדרך שמזכה בעירובי שבת²³. וכל שזוכה בעירובי שבת - זוכה בעירובי תבשילין, וכל שאינו זוכה באותו עירוב - אינו זוכה בזה.

(22) עירובין פ, א. (23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א ה"ב בפרטות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְאַחֲרֵים - יֵאמֵר: לִי וּלְפִלּוֹנִי וּלְפִלּוֹנִי, אוּ לְאַנְשֵׁי הָעִיר כָּלָם, לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל מִיּוֹם טוֹב לְשִׁבְתָּ.

(27 פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה", נמצא ענין הדברים והציען כך הוא, אשר קדשנו במצוותיו שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים". (28) נוסח הגאונים: "ברין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (א"ח סי' תקכז). אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרגא" שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר (הרשב"א ב'עבודת הקודש', ועיין ב'מאירי' בשם 'תוספות', וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון י'). (29) כגון שחל יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל, שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל בימים-טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי, ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן ה"ב - לחם-משנה).

ט. מִיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב עַל כָּל הָעִיר . . כּו' וּלְמַחֵר מְכַרְזוּ וְאִימֵר . . כּו'.

אַחֲרֵים - כָּשֶׁם שֶׁאָסוּר לוֹ לְבִשָּׁל וּלְאַפּוֹת, כֶּךָ קָמַחוּ וּמֵאֲכָלוּ אָסוּר. וְאָסוּר לְאַחֵר שֶׁהַנֵּיחַ לְעַצְמוֹ לְבִשָּׁל וּלְאַפּוֹת לְזָה שְׁלֵא הַנֵּיחַ, עַד שֶׁיִּקְנֶה לוֹ; שֶׁנִּמְצָא זֶה מִבִּשָּׁל וְאוֹפֶה שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי קָנְהוּ. וְאִם רָצָה, יִתֵּן אַחֵר כֶּךָ לְזָה שְׁלֵא הַנֵּיחַ בְּמִתְנָה.³¹

(30) ביצה יז, א. (31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת ומבשלין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חייו שרו לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

י. מִיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב עַל כָּל הָעִיר . . כּו' וּלְמַחֵר מְכַרְזוּ וְאִימֵר . . כּו'.

לְאָכַל בַּיּוֹם, וְהוֹתִיר, אוּ שְׂזַמֵּן אוֹרְחִים וְלֹא בָאוּ - הָרִי זֶה אוֹכֵל הַמוֹתֵר לְמַחֵר. וְאִם³² הָעֵרִים - הָרִי זֶה אָסוּר לְאָכְלוֹ. עֵבֶר וְאָפֶה וּבִשָּׁל לְשִׁבְתָּ - אֵין אוֹסְרִין עָלָיו. וְלָמָּה הִתְמַרְוּ וְאָסְרוּ עַל הַמַּעֲרִים וְלֹא אָסְרוּ עַל הַמְזִידִי? שְׂאֵם תִּתִּיר לְמַעֲרִים - נִמְצָאוּ הַכֹּל מַעֲרִימִין, וְיִשְׁתַּקַּע שֶׁם עָרוּבֵי תְּבִשְׁלִין; אֲבָל הַמְזִיד אֵינוֹ מַצְוִי, וְאִם עֵבֶר הַיּוֹם - לֹא יַעֲבֵר פְּעַם אַחֲרָת.

(32) משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותר - הותר לשבת". (33) ביצה יז, ב.

ז. וְאֵינוֹ²⁴ צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ²⁵ לְאָלוֹ שֶׁזָּפָה לְהֵן מַעֲרֵב יוֹם טוֹב, אֲבָל הֵן צָרִיכִין לִידַע שֶׁכָּבֵר זָפָה לְהֵן אַחֵר וְעָרֵב לְהֵן, וְאַחֵר כֶּךָ יִסְמְכוּ עָלָיו וְיִבְשְׁלוּ וְיֵאָפוּ. אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא יִדְעוּ אֲלֵא בַּיּוֹם טוֹב - הָרִי אֵלוֹ מִתְרִין. וְיֵשׁ²⁶ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב עַל כָּל הָעִיר וְעַל כָּל הַקְּרוֹב אֲלֵיהָ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וּלְמַחֵר מְכַרְזוּ וְאִימֵר: כָּל מִי שְׁלֵא הַנֵּיחַ עָרוּבֵי תְּבִשְׁלִין יִסְמְךָ עַל עָרוּבֵי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וְיֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְעָרֵב עַל כָּל הָעִיר . . כּו' וּלְמַחֵר מְכַרְזוּ וְאִימֵר . . כּו'."

במצות עירוב תבשילין מצינו דבר שאינו באף מצוה אחרת שגם אם אפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל הדרים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת במיוחד מצות "ואהבת לרעך כמוך" כי אף שמצוותה כל השנה יש בה דגש מיוחד בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל ריש פ"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כסרו . . ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר . . כו'".

כשמזכירים לאדם כבר בערב יו"ט שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי השבת, הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת התבשילים של יו"ט מבעוד מועד עבור כל האורחים הבאים לביתו ביו"ט, ונמצא שביסודה של מצות עירוב תבשילין מודגש הענין של אהבת ישראל ולכן יש בה ההכרזה: "לכל ישראל הדרים בעיר הזאת" ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים ביו"ט עצמו.

(יין מלכות ספר זמנים סימן כא מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(24) ביצה טז, ב. (25) "זכין לאדם שלא בפניו". (26) ביצה טז, ב: "מכריז רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב נהומי בר זכריה משמיה דאביי, עד תחום שבת. אבוח דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

ח. הַמְנִיחַ עָרוּבֵי תְּבִשְׁלִין תִּיב לְכַרְךָ²⁷: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּנוּ עַל מִצְוַת עָרוּב. וְאִימֵר: בְּעָרוּב זֶה יִתֵּר לִי לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל²⁸ מִיּוֹם טוֹב שֶׁלְּמַחֵר²⁹ לְשִׁבְתָּ. וְאִם זָפָה בּוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה, והיו בני הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בני ארץ ישראל; אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו - אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.

טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא שתופי מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי; אלא הפל מערב יום טוב בלבד.⁴⁸

ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה ה"ג: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרכה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא עד ימי אבאי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין". ואף שבגמרא מבואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי - הרי כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא, בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים טובים של גלויות". אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר בידינו בתור מנהג, אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

טז. פ"שם⁴⁹ שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים⁵⁰; שגאמר: לקדוש ה' מקבד⁵¹, וכל ימים טובים נאמר בהן: מקרא קדש. וכבר בארנו⁵² הפסוד⁵³ והענוג⁵⁴ בהלכות שבת. וכן ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן המנחה⁵⁶ ולמעלה, פערב שבת, שדבר זה בכלל הפסוד. וכל המבזה את המועדות⁵⁷, פאלו נטפל⁵⁸ לעבודת פוככים⁵⁹.

(49 ביצה טו, ב. 50 מצוה לכבד ולענג. 51 ולפני זה, כתוב "וקראת לשבת עונג", הרי כאן עונג וכבוד. והגאון האדר"ת העיר (בהגהותיו על הרמב"ם) על האחרונים שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא

יא. שני ימים טובים³⁴ שחלו להיות בתמישי וערב שבת - עושה ערובי תבשילין מיום רביעי, שהוא ערב יום טוב. שכתב³⁵ ולא הניח - מגיחו בראשון ומתנה. פי' צד? מניח ערובי תבשילין ביום תמישי ואומר: אם היום יום טוב ולמחר חול³⁶ - למחר אבשל ואפה לשבת ואני צריך פלוס; ואם היום חול ולמחר יום טוב - בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת³⁷.

(34 בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים טובים של גלויות, ולא בשני ימים טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. 35 ביצה יז, א. 36 בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". 37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע או"ח ס' תקכז).

יב. פ"צא³⁸ בו: היו לפניו שתי פללות³⁹ של טבל⁴⁰ ביום טוב⁴¹ ראשון - אומר: אם היום חל - תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש - אין בדברי פלוס. וקורא עליה שם⁴² ומניחה⁴³. ולמחר בשני חזר⁴⁴ ואומר: אם היום קדש - אין בדברי פלוס, ואם היום חל - תהיה זו תרומה על זו. וקורא עליה שם ומניחה, כדרך שקרא עליה בראשון. ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.

(38 עירובין לט, ב. 39 סלים. 40) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טבלא, שאינה טובה לאכילה. 41) ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). 42) תרומה. 43) ואינו אוכל ממנה. 44) לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

יג. במה⁴⁵ דברים אמורים? בשני ימים טובים של גלויות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, אם שבת ולא הניח ביום רביעי - שוב אינו מניח, אלא סומך על אחרים, אם ערבו עליו, או מקנה קמחו⁴⁶ למי שערב, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שבת ולא הפריש תרומה מיום רביעי - שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת⁴⁷.

(45) ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים טובים של גלויות, בשני ימים טובים של ראש השנה - מי אמר?" (46) בכת"י, תיבת "קמחו" איננה. 47) כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים",

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. אף-על-פי⁶⁷ שאַכילָה וּשְׁתִיָּה בְּמוֹעֲדוֹת בְּכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה, לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה כָּל הַיּוֹם כְּלוּמֵי⁶⁸, אֲלֵא כִּי הִיא הַדָּת⁶⁹: בְּבִקְרָא⁷⁰ מְשַׁמְּיִן כָּל הָעַם לְבָתֵי כְּנִסְיֹת וּלְבָתֵי מִדְרָשׁוֹת, וּמְתַפְּלִין וְקוֹרִין בַּתּוֹרָה בְּעֵנֵן הַיּוֹם, וְחוֹזְרִין לְבָתֵיהֶם וְאוֹכְלִין, וְהוֹלְכִין לְבָתֵי מִדְרָשׁוֹת, קוֹרִין וְשׁוֹנִין עַד חֲצֵי הַיּוֹם, וְאַחַר חֲצוֹת הַיּוֹם מְתַפְּלִין תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְחוֹזְרִין לְבָתֵיהֶן לְאָכֵל וּלְשׁוֹתֵת שְׁאָר הַיּוֹם עַד הַלְיָלָה.

(67) ביצה טו, ב. (68) "כתוב אחד אומר (דברים טו, ח): "עצרת לה' אלקיך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה): "עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו, חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב ושונה. (69) הדין. (70) במגילה כג, א אמרו: "ביום טוב מאחרין לבוא" (לביית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' או"ח סי' תקכט סק"ה, וב'בירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

כ. כְּשֶׁאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה וְשָׂמַח בְּרַגְלָה - לֹא יִמְשָׁךְ בְּיָדוֹ וּבִשְׁחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ, וְיֹאמֵר, שְׁפַל מִי שְׂיוֹסִיף בָּזָה - יִרְבֶּה בְּמִצְוֹת שְׂמָחָה; שֶׁהַשְּׂכָרוֹת וְהַשְּׂחֹק הַרְבֵּה וְקִלּוֹת הָרֹאשׁ אֵינָה שְׂמָחָה, אֲלֵא הוֹלְלוֹת וְסִכְלוֹת, וְלֹא נִצְטוּיָנוּ עַל הַהוֹלְלוֹת וְהַסִּכְלוֹת, אֲלֵא עַל הַשְּׂמָחָה שֵׁשׁ בָּה עֲבוֹדַת יוֹצֵר הַפֶּלֶא; שְׂנֵאמָר: תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשְׂמָחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֹב כָּל הַיּוֹם לְמַדְתָּ, שֶׁהַעֲבוֹדָה בְּשְׂמָחָה. וְאֵי אֲפָשֶׁר לְעַבֵּד אֵת הַשֵּׁם לֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְלֹא מִתּוֹךְ קִלּוֹת רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂכָרוֹת.⁷¹

(71) ברכות לא, א.

כא. תִּיבִין⁷² בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרַגְלִים, שִׁיְהִיו מְסַבְּבִין וּמְחַפְּשִׁין בְּגִנּוֹת וּבְפִרְדֵּסִים וְעַל הַנְּהָרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ לְאָכֵל וּלְשׁוֹתֵת שֵׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְיִבּוֹאוּ לְיַד עֲבָרָה. וְכֵן יִזְהִירוּ בְּדָבָר זֶה לְכָל הָעַם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּבִתְיָהֶם לְשְׂמָחָה, וְלֹא יִמְשְׁכוּ בְּיָדוֹ, שְׂמָא יִבּוֹאוּ לְיַד עֲבָרָה.⁷³

(72) מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים רואות כבחוץ, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש, עשו שלש גזוזטראות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין". (73) קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ריגלא" (ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה עם זה, רש"י).

כב. יָמִים שְׁפִין רֹאשׁוֹן וְשְׂבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח וְרֹאשׁוֹן

הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. (52) בהל' שבת (פ"ל, ה"ב). (53) לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין, להתלבש בבגדים נאים ובכסות נקיה (שם). (54) לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסס - הכל לפי ממונו, לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). (55) פסחים צט, ב. (56) מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת יום-טוב בערב (לתיאבון. 57) פסחים קיח, א. שאינו מכבד ומענג הימים טובים. ואי אפשר לפרש "המועדות" חולר של-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) - שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור במלאכה מן התורה, ואין סברא לומר שהוא כעובד עבודה זרה. וכן כתבו ה'תוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו. (58) נתחבר. (59) שנאמר (שמות לד י"ח): "אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

יז. שְׂבַעַת יָמֵי הַפֶּסַח וְשִׁמּוֹנַת יָמֵי הַחֹג עִם שְׁאָר יָמֵים טוֹבִים⁶⁰ - כָּלֵם אֲסוּרִים בְּהַסְפֵּד⁶¹ וְתַעֲנִית⁶². וְחֵיב אָדָם לְהִיֹּת בְּהֵן שְׂמָחָה⁶³ וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בְּנָיו⁶⁴ וְכָל הַגְּלוּלִים עֲלָיו, שְׂנֵאמָר: וְשְׂמָחָה בְּחַגְדָּה וְגוּמַר. אף-על-פי שֶׁהַשְּׂמָחָה הָאֲמוּרָה כָּאן הִיא קָרִיבָן שְׂלָמִים, כְּמוֹ שֶׁאֲנוּ מְבָאֲרִין בְּהַלְכוֹת חַגְיָה, יֵשׁ בְּכָלֵל אוֹתָהּ שְׂמָחָה לְשְׂמָחָה הוּא וּבְנָיו וּבְנֵי בִיתוֹ, כָּל אֶחָד פְּרָאוֹי לוֹ.

(60) חג השבועות וראש השנה. (61) משנה, מועד קטן כז, א. (62) פסחים סח, ב. (63) פסחים קט, א. (64) בכתי"י, הגירסא: "ובני ביתו".

יח. כִּיצַד⁶⁵ הַקְּטָנִים - נוֹתֵן לָהֶם קְלִיֹּת וְאֶגְזִיזִים וּמַגְדִּנּוֹת, וְהַנְּשִׁים - קוֹנֶה לָהֶן בְּגָדִים וְתַכְשִׁיטִים נָאִים כְּפִי מְמוֹנוֹ, וְהָאֲנָשִׁים - אוֹכְלִין בְּשֶׁר וְשׁוֹתִין יַיִן; שְׂאִין שְׂמָחָה אֲלֵא בְּבִשְׂרָה, וְאִין שְׂמָחָה אֲלֵא בְּיָיִן. וְכִשְׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֵה - חֵיב לְהַאֲכִיל לַגֵּר לִיתּוֹם וְלֵאלְמָנָה⁶⁶ עִם שְׁאָר הָעֲנָיִים הָאֲמֻלִּים. אֲבָל מִי שְׂנוֹעַל דְּלָתוֹת חֲצָרוֹ, וְאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ, וְאִינוּ מְאָכִיל וּמְשַׁקֵּה לְעֲנָיִים וּלְמָרִי גִפְשׁוֹ - אִין זֹו שְׂמָחָה מִצְוָה, אֲלֵא שְׂמָחָה פְּרָסוֹ; וְעַל אֵלוֹ נֵאמָר: זְכַחְיָהֶם כְּלָחֵם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֲכָלְיוֹ יִשְׁמָאוּ, כִּי לְחָמֶם לִנְפְשָׁם. וְשְׂמָחָה כְּזוֹ קָלוֹן הִיא לָהֶם, שְׂנֵאמָר: וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל פְּנֵיכֶם, פָּרֵשׁ חַגְיָכֶם.

(65) פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין. רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן", אנשים - ביין, ונשים - בכבל בבגדי צבעונין, בארץ ישראל בבגדי פשתן מגוהצים". (66) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. חלו² של מועד, אף-על-פי שלא נאמר בו 'שבתון'³ - הואיל⁴ ונקרא 'מקרא קדש'⁵ והרי הוא זמן חגיגה במקדש⁶, אסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר ימי החל, שאין בהן קדשה כלל. והעושה בו מלאכה האסורה - מפני אותו מפת מרדות⁸, מפני שאסורו מדברי סופרים⁹. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו פיוס טוב¹⁰, שסוף הענין בדברים שנואסרו בו - כדי שלא יהיה פיוס חל¹¹ לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מתרות בו.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) מסכת חגיגה (יח). שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב. (7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא קרבן קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'): "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים", אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי כבר נאמר: "שבתון", ואם בשביעי הרי כבר נאמר: "שבתון", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים, עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על שמרד נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב (דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה", מה שביעי עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת". ויש מן הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ראה בבבאור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו מעשה אומן - משנה ברורה סימן תק"ל). (11) ירושלמי

ושמיני של חג הסוכות, והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג - הם הנקראין חלו של מועד, ונקראין מועד. ואף-על-פי שהם חביבין בשמחה ואסורין בהספד ותענית, מתר לספד בהן תלמיד חכם בפניו⁷⁴; אכל לאחר שיקבר - אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חודשים, בחגה ובפורים, שסופדין בהן תלמידי חכמים בפניו, אף-על-פי שמיים אלו אסורין בהספד ותענית; אכל לאחר הקבורה - אסור לספד בהן.

(74) מועד קטן כז, ב: "אמר רב פפא: "אין מועד בפני תלמיד חכם".

כג. אין⁷⁵ מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את ההספד, אלא מביתו לקברו⁷⁶. ואין⁷⁷ מתאבלין⁷⁸ במועד. וכן אין קורעין ולא מברזין⁷⁹ ולא חולצין הפתח⁸⁰ במועד על המת, אלא קרוביו שהן חביבין להתאבל עליו⁸¹. ואם היה חכם⁸² או אדם כשר⁸³, או שהיה עומד עליו בשעת נטילת גשמה - הרי זה קורע עליו במועד אף-על-פי שאינו קרובו. ואין קורעין פיוס טוב שני כלל, ואפלו קרוביו של מת.

(75) (משנה, מועד קטן כז, א. 76) כלומר כשהקבר מוכן (שו"ע או"ח סי' תקמו). (77) משנה, מועד קטן כז, ב. (78) לא חלה עליו אבלות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל שהיא מצוה של רבים, דוחה אבלות שהיא של יחיד (מועד קטן יד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאבל אחרי הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות אפילו בחול (שו"ע יו"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים. אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן כה, א. (83) הגון (שם).

כד. נשים⁸⁴ במועד: בפני המת - מענות, אכל לא מטפחות ולא מקוננות; נקבר המת - אינן מענות. בראשי חודשים וחגה ופורים: בפני המת - מענות ומטפחות, אכל לא מקוננות. אי זהו ענוי? שפולן עונות פאחת. קינה? אחת אומרת וכלן עונות. ואסור⁸⁵ לאדם שיעורר⁸⁶ על מתו קדם לרגל שלשים יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב, ולבו דואג וכואב מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויבין דעתו לשמחה⁸⁷.

(84) משנה, שם כה, ב. (85) משנה, שם ח, א. (86) הספד. (87) לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

~ יום שני י' תשרי ~

פרק שביעי
1) נתבאר בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהוּא פְּנוּי. וְכָל הַמְּכֹנֵן מְלֹאכְתּוֹ וְהַיִּיחָה לְמוֹעֵד, וְעִשָּׂאָה בְּמוֹעֵד - בְּיַת דִּין מְאֻבְדִּין²⁸ אוֹתָהּ וּמְפַקְרִין אוֹתָהּ לְכָל. וְאִם²⁹ פְּנוֹן מְלֹאכְתּוֹ וְנִמְת - אֵין קוֹנְסִין בְּנֵי אַחֲרָיו, וְאֵין מְאֻבְדִּין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ³⁰; וְאֵין מוֹנְעִין הַבֵּן מִלְעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מְלֹאכְהָ בְּמוֹעֵד פְּדֵי שְׂלֵא תֵאבֵד.

(26) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב').
(27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה, לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד.
(28) "וכלן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר הרמ"ך שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו, אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין אותו ומפקירין את הדבר, וקריאת מילה זו יאבדו. וראיה לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא פרדיסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא, קטפיה. לשנה (אחרת) שהיוה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא", הרי שבית דין מפקירין למי שמכוון מלאכתו במועד (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממנו".

ה. מִי³¹ שְׁצָרִיף לְתַפֵּר לוֹ בְּגָד אוֹ לְבָנוֹת לוֹ מְקוֹם בְּמוֹעֵד³²: אִם הָיָה הַדְּיוּט וְאֵינוֹ מְהִיר בְּאוֹתָהּ מְלֹאכְהָ³³ - הָרִי זֶה עוֹשָׂה אוֹתָהּ פְּדִרְפוֹ; וְאִם הָיָה אֶמֶן מְהִיר - הָרִי זֶה עוֹשָׂה אוֹתָהּ מְעִשָּׂה הַדְּיוּט. פִּיעֵד? בְּתַפְיָרָה - מְכָלִיב³⁴, וּבְכַנְיָן³⁵ - מְנִיחַ אֲבָנִים וְאֵינוֹ טַח בְּטִיט עֲלֵיהֶן, וְשֶׁף³⁶ סִדְקֵי הַקְּרָקַע³⁷ וּמַעְגִּילָה פִּיד וּבְגָל³⁸, פְּעִין שְׁמַעְגִּילִים בְּמַחְלָצִים³⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(31) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32) לצורך המועד. (33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב. (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'). (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו בכלי (מהריט"ן). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגגות.

ו. מִי⁴⁰ שְׁהִיָּתָה לוֹ תְּבוּאָה מִחִפְרֵת לְקָרַע, וְאֵין לוֹ מָה שְׂיֵאכֵל בְּמוֹעֵד אֲלֵא מִמֶּנָּה - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בְּאֵן הַפֶּסֶד⁴¹, אֵין מְצָרִיכִין אוֹתוֹ לְקָנוֹת מָה שְׂיֵאכֵל מִן הַשּׁוּק עַד שְׂיִקְצֹר אַחַר הַמוֹעֵד, אֲלֵא קוֹצֵר וּמְעַמֵּר וְדָשׁ וְזוֹרָה וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן מָה שְׁהוּא צָרִיף, וּבְלִבָּד שְׂלֵא יְדוּשׁ בְּפָרוֹת; שְׂפָל דְּבָר שְׂאִין בּוֹ הַפֶּסֶד⁴² - צָרִיף לְשָׁנוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(40) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד קטן שם): "רב חצדו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא דמועדא - דחייטי - דלא הוה פסיד (שדה חיטה שאינה

מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא שיהיו אוכלין ושותין ושמהין ויגיעין בתורה? ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין".

ב. וְאֵלוֹ הֵן: כָּל מְלֹאכְהָ, שְׂאִם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּמוֹעֵד יְהִיָּה שֵׁם הַפֶּסֶד הַרְבֵּה - עוֹשִׂין אוֹתָהּ, וּבְלִבָּד שְׂלֵא יְהִיָּה בִּיה טְרַח הַרְבֵּה. פִּיעֵד? מְשָׁקִין¹² בְּיַת הַשְּׂלָחִין¹³ בְּמוֹעֵד, אֲכָל לֹא בְּיַת הַמְּשָׁקָה¹⁴; שְׂאִם לֹא יִשְׁקָה בְּיַת הַשְּׂלָחִין, וְהִיא הָאֶרֶץ הַצְּמָאָה - יַפְסְדוּ בּוֹ הָאֵילָנוֹת שְׁבֵה. וּכְשֶׁהוּא מְשָׁקָה אוֹתָהּ - לֹא יְדָלָה וְיִשְׁקָה מִן הַבְּרָכָה¹⁵ אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שְׁהוּא טְרַח גְּדוֹל; אֲכָל מְשָׁקָה הוּא מִן הַמַּעְוָן¹⁶, בְּיַת שְׁהִיָּה בְּיַת שְׂעִיצָא לְכַתְחֵלָה¹⁷ - מְמַשְׁכּוֹ וּמְשָׁקָה בּוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(12) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (13) אדמה שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין בבור עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים. (16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

ג. הוּפֵף¹⁸ אֲדָם אֵת זִיתוֹ¹⁹ בְּמוֹעֵד, וְטוֹחֵן אוֹתָן וְדוֹרֵף אוֹתָן, וּמְמַלֵּא הַחֵבְלִית וּגְפִי²⁰ אוֹתָן, פְּדִרְףָּה שְׁהוּא עוֹשָׂה בְּחָל. כָּל שְׂיֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד אִם לֹא נַעֲשֶׂה - עוֹשֵׂהוּ פְּדִרְכוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף שְׁנוּי. וְכֵן²¹ מְכַנְּסִים אֲדָם פְּרוֹתוֹ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים, וּבְלִבָּד²² שְׂיִכְנִיסִים בְּצַנְעָה²³; וְשׁוֹלָה²⁴ שְׂפִתָּנוֹ מִן הַמְּשָׁרָה בְּשִׁבְלֵי שְׂלֵא תֵאבֵד. וְכֵן פְּרָם שְׁהִיָּע זַמְנוֹ לְהַבְצֵר בְּמוֹעֵד - בּוֹצְרִין אוֹתוֹ²⁵.

(18) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'). שכשנותנים הזיתים במעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבר, והופכן וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה (שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא הותר (השגות הראב"ד). אבל בברייתא שם לענין אבלות מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה' מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה ומגדל עוז ושיטת רבינו ידידיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש על מועד קטן וחיידושי הר"ן שם) והוא הדין לחול המועד (מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח). (23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור, שאין זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן). (24) מעלה ומוציא. (25) שבדבר האבד מותר לעשות אפילו במחבור לקרקע (מגיד משנה).

ד. וְאֲסוּר²⁶ לְאָדָם שְׂיִתְכַנֵּן וְיֵאחַר מְלֹאכְתּוֹ אֵלוֹ וּכְיִצָּא בְּהֵן וְיִנְיָחֵם²⁷ פְּדֵי לְעֲשׂוֹתָן בְּמוֹעֵד מִפְּנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַדְרָכִים, וּמוֹדֵדִין אֶת הַמְקַנְאוֹת⁵⁴, וְכָל מְקַנְהוּ שְׁנִמְצָא חֶסֶר - מְגַלְיָיִן⁵⁵ לֹא מֵיָם וּמִשְׁלֵימִין לֹא שְׁעוֹרוּ.

51) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה - הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). (52 חופרין. 53) "ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכו, תלמוד לומר (דברים פרק י"ט פסוק י'): והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). (54) לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. (55) ממשיכין.

י"א. וְיוֹצְאִין⁵⁶ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין לְהַפְקִיר אֶת הַכְּלָאִים⁵⁷. וּפּוֹדִין⁵⁸ אֶת הַשְּׁבוּיִים וְאֶת הָעֶרְכִין וְאֶת הַחֲרָמִים וְאֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּמִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת, וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְעוֹרְפִין אֶת הָעֵגְלָה, וְרוֹצְעִין עֵבֶד עֲבָרִי, וּמְטַהְרִין אֶת הַמְצָרַע, וּמְצִינִין עַל הַקְּבֻרוֹת שֶׁמָּחוּ גִשְׁמִים אֶת צִיּוֹנָן, כְּדִי שִׁפְרָשׁוּ מִקֶּהֶן הַפְּהָגִים; שֶׁשָּׁל אֵלֹו צָרְכֵי רַבִּים הֵן⁵⁹.

56) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (57) לעקור את הכלאים מהשדות. התירו זה בחול המועד משום שזו בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעוות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). (58) מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. (59) "שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי) מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושים כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצרכין ב"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') ורציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבוים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיין ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן].

יב. וְדָנִים⁶⁰ דִּינֵי קְמוֹנוֹת⁶¹ וְדִינֵי מְפֹת וְדִינֵי נִפְשׁוֹת בְּמוֹעֵד. וְמִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו הַדִּין - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ בְּמוֹעֵד. וְכִשֶּׁם שֶׁדָּנִין בְּמוֹעֵד, כֵּן פּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין וְכָל הַדּוּמָה לוֹ⁶². פִּיצֵד? פּוֹתְבִין הַדִּינִין אֲגָרוֹת שׁוֹם שֶׁשָּׁמוּ לְבַעַל הוֹב, וְאֲגָרוֹת שֶׁמְכָרוּ בֵּהֶן לְמִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, וְשִׁטְרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּגִינִין, וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן מְדַבְּרִים שְׁצִרְיָכִים הַדִּינִין לְכַתְּבָם כְּדִי שִׁזְכְּרוּם, כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינֵין אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶן,

נפסדת אם לא יקצרוה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא הפסד אבל אם מביא הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

ז. כְּבָשִׁים⁴³ שֶׁיִּכּוֹל לְאָכַל מִקֶּהֶן בְּמוֹעֵד - פּוֹבְשֵׁן, וְשֹׁאֵינָן רְאוּיִין אֲלָא לְאַחַר הַמוֹעֵד - אָסוּר לְכַבְּשֵׁן. וְצָד אֲדָם דְּגָיִים כֹּל שֶׁיִּכּוֹל לְצַוֵּד⁴⁴, וּמוֹלֵחַ⁴⁵ הַכֹּל בְּמוֹעֵד; שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּאֱכַל מִקֶּהֶן בְּמוֹעֵד, אִם יִסְחֹט אוֹתָן בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שֶׁיִּתְרַכְּכוּ.

43) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות, ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי הלשון השנית שם.

ח. מְטִילִין⁴⁶ שֶׁכָּר בְּמוֹעֵד לְצַרְף הַמוֹעֵד; וְשֶׁלֹּא לְצַרְף הַמוֹעֵד - אָסוּר. אֶחָד שֶׁכָּר תְּמָרִים וְאֶחָד שֶׁכָּר שְׁעוּרִים⁴⁷. אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֶשֶׁן, מַעֲרִים⁴⁸ וְשׁוֹתָה מִן הַחֲדָשׁ, שֹׁאֵין הַעֲרָמָה זֹו נִכְרַת לְרוּאָה. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

46) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו: "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) ? - הרמב"ם פסק כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).

ט. כָּל⁴⁹ מְלֵאכּוֹת שֶׁהֵן לְצַרְף הַמוֹעֵד, כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן אֲמִנְיָהֵן⁵⁰ - עוֹשִׂין בְּצִנְעָה. פִּיצֵד? הַצְּדִים וְהַשְׁחִינִין וְהַבּוֹצְרִין לְמַכַּר בְּשׁוּק - הָרִי אֵלֹו עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצַרְף הַמוֹעֵד. וְאִם עָשָׂה לְצַרְף הַמוֹעֵד וְהוֹתִיר - הָרִי זֶה מְתָר.

49) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (50) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות מלאכתם בצנעא, כי הרואה לא יכיר שעושה לצורך המועד, אבל ההדיוט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

י. עוֹשִׂין כֹּל צָרְכֵי הַרְבִּים בְּמוֹעֵד⁵¹. פִּיצֵד? מְתַקְנִים קְלָקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּמְתַקְנִין אֶת הַדְרָכִים וְאֶת הַרְחוּבוֹת. וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְצַרּוֹת, וְכוּרְיָין⁵² לָהֶן נִהְרֹת כְּדִי שִׁישְׁתּוּ מִימֵיהֶן. וְכוֹנְסִים מַיִם לְבוֹרוֹת וּמְעֻרוֹת שֶׁל רַבִּים, וּמְתַקְנִין אֶת סְדָקֵיהֶן⁵³. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רגילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מישראל ביחד, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חשדא" (הגהות מיימוניות).

טז. אין⁷⁸ רואין את הנגעים במועד, שמה ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאכל⁷⁹. ואין נושאים⁸⁰ נשים ולא מיבמין במועד, כדי שלא תשתפח שמחת החג בשמחת הנשואין. אבל מחזיר את גרושתו⁸¹, ומארסין⁸² נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעדת ארוסין ולא סעדת נשואין⁸³; שלא יערב⁸⁴ שמחה אחרת בשמחת החג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ב'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשידוך וגם לעשות סעודה שאינו ארוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

יז. אין⁸⁵ מגלחין ואין מכבסין במועד, גזרה שמה ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון⁸⁶ והוא מגול. לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב - הרי זה מתר לכבס ולגלח במועד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירוש המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה ורקח).

יח. כיצד?⁸⁷ אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב⁸⁸, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת⁸⁹ שאי אפשר לגלח; והבא ממדינת הים⁹⁰ - והוא, שלא יצא להטיל, אלא לסחורה וכיוצא בה; והיוצא מבית השביה ומבית האסורים; ומי שהיה מנדה⁹¹, ולא התירוהו אלא במועד; ומי שנשבע⁹² שלא לגלח ושלא לכבס, ולא נשאל לחכם להתיר נדרו אלא במועד - הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבעה, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). [ועיין בהקדמת מעשה ורקח בשם חידושי משקין להר' חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה ועיין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד"

בגון: איש פלוני נאמן עלי, איש פלוני ידון לי. מי שצריך ללוות במועד, ולא האמינו המלוה בעל-פה - הרי זה פותב שטר חוב. וכן פותבין גטין וקדושי נשים ושוכרין ומתנות; שכל אלו כצרכי רבים הן⁶³.

(60) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עיין מגיד משנה). (61) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). (62) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). (63) ויש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

יג. ואסור⁶⁴ לכתב במועד אפלו ספרים תפלין ומזוזות. ואין מגיחין⁶⁵ אפלו אות אחת בספר העזרה⁶⁶, מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד⁶⁷. אבל פותב אדם תפלין ומזוזת לעצמו⁶⁸, וטוה תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל - פותב ומזכר לאחרים כדי פונקטו.

(64) (משנה שם). (65) לתקן טעות שבספר. (66) שממנו מגיחים ספר תורה של המלך (למעלה פרק ז' מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). (67) מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב. אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). (68) שצריך להם לתפלין לאחר המועד מיד.

יד. ומת⁶⁹ לכתב אגרות של שאלת שלום⁷⁰ במועד, וכותב השבונותיו ומחשב יציאותיו; שפתיבות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד⁷¹, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות⁷².

(69) (משנה שם). (70) הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. (71) בכ"י התיבה הזאת איננה. (72) ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיליך את המכתב.

טו. עושין⁷³ כל צרכי המת⁷⁴ במועד. גוזזין שפירו, ומכבסין פסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים - מביאין קורות ונוסרין מהן נסרים בצנעה בתוך הבית⁷⁵. ואם היה⁷⁶ אדם מפרסם - עושין אפלו בשוק⁷⁷. אבל אין פורתין עין מן היצר לנסר ממנו לחיות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

(73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). (75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. (76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). (77) שהכל יודעים שבשביל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על העיניים. (105) לשים צבע אדום על הלחיים. (106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא תנוולת עכשיו - תשמח אחר כך בעידון הבשר. (107) בכ"י הגירסא: "לקפלו". (108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מנוולת בכל ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.

כא. הַזְּבִים¹⁰⁹ וְהַזְּבוֹת וְהַנְּדוֹת וְהַיּוֹלְדוֹת וְכָל הַעוֹלִים מִטְּמֵאָה לְטַהֲרָה¹¹⁰ בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין לְכַבֵּס. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֵלָּא חֲלוּק אֶחָד¹¹¹ - הָרִי זֶה מִכַּבְּסוֹ בְּמוֹעֵד. מִטְּפָחוֹת הַיָּדִים¹¹² וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים¹¹³ וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָגָה¹¹⁴ - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין לְכַבֵּס בְּמוֹעֵד. וְכֵן¹¹⁵ כְּלֵי פֶשֶׁתָן - מִתְּרִין לְכַבְּסוֹ בְּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיכִין כְּבוֹס תְּמִיד, אֶפְלוּ נִתְּכַבְּסוּ עָרֵב יוֹם טוֹב.

(109) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (110) וצריכים להחליף בגדיהם שנטמאו. (111) שכיבס אותו לפני המועד. (112) שמתנגבים בו ידיים. (113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים" והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד משנה). (114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ. (115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').

כב. אֵינִי¹¹⁶ עוֹשִׂין סְחוּרָה¹¹⁷ בְּמוֹעֵד, בֵּין לְמִכָּר בֵּין לְקִנּוּת. וְאִם הָיָה דְבַר הָאֶבֶד, שֶׁאֵינוֹ מְצוּי תְּמִיד לְאַחַר הַמוֹעֵד, כְּגוֹן סְפִינּוֹת אוֹ שִׁירוֹת¹¹⁸ שֶׁבָּאוּ, אוֹ שֶׁהֵם מִבְּקָשִׁים לְצִאת וּמְכָרוּ בְּזוּל¹¹⁹ אוֹ לְקַחוּ בְּיָקָר - הָרִי זֶה מִתְּרִין לְקִנּוּת אוֹ לְמִכָּר. וְאֵינִי¹²⁰ לּוֹקְחִין בְּתֵימִים¹²¹ וְעֶבְדִים וּבְהֵמָה אֵלָּא לְצַרְף הַמוֹעֵד¹²².

(116) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (117) מפני הטורח (מגן אברהם). (118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'). (119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריוח ואף זה הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). (120) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (121) בכ"י הגירסא: "בתים אבנים ועבדים". (122) אבל להרויח אסור ואע"פ שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויח - אלו יש להם פרסום גדול בקנייתם ויש בזה זלזול המועד (מגיד משנה).

כג. מוֹכְרֵי¹²³ פְּרוֹת, כְּסוֹת וְכֵלִים - מוֹכְרִין בְּצִנְעָה¹²⁴ לְצַרְף הַמוֹעֵד. פִּינֵד? אִם הָיְתָה הַחֲנוּת פְּתוּחָה לְזוּיָה אוֹ לְמִבּוֹי¹²⁵ - פּוֹתַח פְּדָרְפוֹ, וְאִם הָיְתָה פְּתוּחָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים - פּוֹתַח אַחַת וְנוֹעֵל אַחַת¹²⁶. וְעָרֵב יוֹם טוֹב הָאֶחָרוֹן שֶׁל חַג הַסְּפּוֹת¹²⁷ מוֹצֵיא וּמְעַטֵּר אֶת הַשּׁוּק בְּפְרוֹת, בְּשִׁבִיל כְּבוֹד יוֹם טוֹב. מוֹכְרֵי תְּבִלִין¹²⁸ - מוֹכְרִין פְּדָרְפִין בְּפְרָה־סֵיא¹²⁹.

(123) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (124) לפי שהם דברים המתקיימים ואין היכר שהוא לצורך המועד. (125) שאינו מפולש לרשות הרבים. (126) פותח דלת אחת ונועל דלת אחת, משום כבוד המועד (רש"י).

ספר ג' ת"ש) שאלה כ]. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבעה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידוי. (92) או נדר.

יט. וְכֵן⁹³ שֶׁהָיָה לְהֵן פְּנָאֵי לְגַלַּח קִדְּם הַרְגֵל וְלֹא גִלְחוּ - אֲסוּרִין. אֲבָל הַנּוֹזֵר וְהַמְצַרֵעַ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּגַלְחָתוֹ - בֵּין בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, בֵּין קִדְּם הַרְגֵל - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה לָהֶם פְּנָאֵי, מִתְּרִין לְגַלַּח בְּמוֹעֵד, שֶׁלֹּא יִשְׁהוּ קְרִבְנוּתֵיהֶן⁹⁴. וְכָל הַיּוֹצֵא⁹⁵ מִטְּמֵאָתוֹ לְטַהֲרָתוֹ⁹⁶ - מִתְּרִין לְגַלַּח בְּמוֹעֵד. וְקָטָן⁹⁷ שֶׁנּוֹלַד - בֵּין בְּמוֹעֵד, בֵּין לְפָנֵי הַמוֹעֵד⁹⁸ - מִתְּרִין לְגַלְחוֹ בְּמוֹעֵד⁹⁹. וְאֲנָשִׁים¹⁰⁰ מִשְׁמֵר שֶׁשְׂלֵמָה מִשְׁמֵרְתָן בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד - מִתְּרִין לְגַלַּח, מִפְּנֵי שֶׁאֲנָשִׁים מִשְׁמֵר אֲסוּרִין לְגַלַּח בְּשַׁבַּת שְׁלֵהֶן¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). (94) שאין מביאים קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) במשנה (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "והנוזיר והמצורע מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירוש המשנה הביא: "והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות (בדק"ס). (96) והטמא אינו מתקשט כל ימי טומאתו ואינו מתגלח (מגיד משנה). [וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב): "וטמא טמא יקרא - שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה, וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא". ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו עניין שיוכר לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון (תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38): "הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו". וראה בהקדמת כתבי מכוון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלחו במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול. (100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת (= בשבוע שלהם) כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

כ. מִתְּרִין¹⁰² לְטַל שֶׁפָּה בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלְטַל צְפָרְנִים וְאֶפְלוּ בְּכָלִי. וּמַעֲבַרְת הָאִשָּׁה שֶׁעַר מִבֵּית הַשְּׂחָי וּמִבֵּית הָעָרוּה, בֵּין בְּיַד בֵּין בְּכָלִי; וְעוֹשֶׂה¹⁰³ כָּל תְּכִשׁוּטֵיהַ בְּמוֹעֵד: פּוֹחֵלֵת¹⁰⁴ וּפּוֹקֶסֶת¹⁰⁵, וּמַעֲבַרְת סָרֵק עַל פְּנֵיהָ, וְטוֹפֵלֶת עֲצָמָה בְּסִיד¹⁰⁶, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ; וְהוּא, שְׁתוּכֵל לְקַפְלוֹ¹⁰⁷ בְּמוֹעֵד¹⁰⁸.

(102) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) לשים צבע כחול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַשְּׁלַחִין אַחֲרֵת; וְהוּא, שְׁלֹא פֶסַק הַמַּעֲזֵן הַמְּשַׁקָּה בֵּית הַשְּׁלַחִין הָעֲלִיּוֹנָה.⁶

(2) מועד קטן ד, א. (3) נחלי מים מכוונסים. (4) שאינם פוסקים בשום פעם אלא מושכים תמיד מן האגם, ואין לחשוש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טירחה יתירה. (5) אבל בריכות שאין אמת המים עוברת על ידן – אסור להשקות מהן השדות, כי אחר שיוצאו כל המים, יצטרך להביא מים בדלי ממקום אחר, והיא טירחה יתירה בחול המועד – שאסורה. (6) אבל אם פסק המעיין, יש לחשוש שיצטרך להביא מים בדלי ממעיין אחר, ואסור בחול המועד שהוא טירחה יתירה.

ב. עֲרוּגָה? שְׁחֲצִיָּה נְמוּדָה וְחֲצִיָּה גְבוּהָ⁸ - לֹא יִדְלָה מִמָּקוֹם נְמוּדָה לְהַשְׁקוֹת מְקוֹם גְבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַח גְּדוֹל. וּמִתָּר לְדָלוֹת מִיָּם לְהַשְׁקוֹת הַיְרֻקוֹת כְּדֵי לְאַכְלָן⁹ בַּמוֹעֵד; וְאִם בְּשִׁבְלֵי לַיְפוֹתָן - אָסוּר¹⁰.

(7) מועד קטן ד, א. (8) וכל-שכן כשהן שתי ערוגות ואחת גבוהה מחבירתה, אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה ('משנה ברורה' סי' תקלז). (9) שיהיו ראויין לאכילה ועומדין לימכר לצורך אכילה במועד (ריטב"א). (10) שלגבי אוכל נפש או מכשיריו, התירו חכמים גם טורח גדול בחול המועד, אבל כדי להשביחן אסור לעשות טירחה יתירה שאין זה צורך המועד (רמב"ן).

ג. אֵינִי¹¹ עוֹשִׂין עוֹגִינּוֹת¹² בְּעִקְרֵי הַגִּפְנִים כְּדֵי שִׁיתַּמְלֵאוּ מִיָּם. וְאִם הֵיוּ עֲשׂוּיּוֹת וְנִתְקַלְקְלוּ¹³ - הָרִי זֶה מִתְקַנֵּם¹⁴ בַּמוֹעֵד. וְכֵן אֲמַת הַמַּיִם¹⁵ שֶׁנִּתְקַלְקְלָה - מִתְקַנֵּין אוֹתָהּ בַּמוֹעֵד. כִּיצַד? הֵיִתָּה עֲמָקָה טַפְחִים¹⁶ - חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׁבָה¹⁷; הֵיִתָּה עֲמָקָה טַפְחִים¹⁸ - מְעַמְקֶיהָ עַד שֶׁבָּעָה¹⁹. וּמוֹשְׁכִין²⁰ אֶת הַמַּיִם²¹ מֵאֵילָן לְאֵילָן²², וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה²³. וְאִם הֵיִתָּה שָׂדֶה לְחָה - מִתָּר לְהַשְׁקוֹת אֶת פְּלֵהָ²⁴. וּמְרַבֵּיצִין²⁵ אֶת הַשָּׂדֶה בַּמוֹעֵד²⁶. שְׁכַל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֵין בִּהֶן טָרַח יוֹתֵר.

(11) משנה, מועד קטן ב, א. (12) חפירות. (13) אבל לא נסתמו לגמרי. (14) אבל אסור להעמיק יותר משהיו בתחילה (מגיד-משנה, ועיין ביאורי הגר"א סי' תקלז ס"ו, וב'אשל אברהם' לבעל 'פרי מגדים' סק"ה). (15) תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = ששה טפחים. (16) (17) סנטימטר לאחר הקלול. (17) טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהיתה מקודם, ואסור להעמיק יותר (ריטב"א). יוצא שמעמיק בחפירה חמישה טפחים. (18) לאחר הקלול, ואילו קודם לכן היתה עמוקה שבעה טפחים. (19) שהוא מעמיק חמישה טפחים. (20) משנה, מועד קטן ו, ב. כדברי רבי אליעזר בן יעקב. (21) עושין חפירה סביב האילן למלאות מים. (22) שהאילנות צריכים השקייה כבית השלחין (למעלה פ"ז ה"ב). (23) בשדה הבעל ("בית המשקה" כלשון רבינו למעלה פ"ז ה"ב) הדברים אמורים,

(127) שמיני עצרת הוא רגל בני עצמו והיו רגילים להרבות בו בסעודות (מגיד משנה, ועיין שיטה על מועד קטן שם). (128) ובשמים (משנה ברורה סימן תקל"ט). (129) שאינם מתקיימים והכל יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.

כד. כָּל¹³⁰ שְׁאֶסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד - אֵינוֹ אוֹמֵר לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ; וְכֹל שְׁאֶסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד, אִם אֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה כְּדֵי פְרִינָסְתוֹ. וְכֵן עוֹשֶׂה סְחִירָה כְּדֵי פְרִינָסְתוֹ. וּמִתָּר לַעֲשִׂיר לְשׁוֹפֵר פּוֹעֵל עֲנֵי שְׁאֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל, לַעֲשׂוֹת מְלֶאכֶה שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּמוֹעֵד, כְּדֵי שִׁטֵּל שְׁכָרוֹ לְהַתְפַּרְנֵס בּוֹ. וְכֵן לוֹקְחִין דְּבָרִים שְׁאֵינָם לְצַרְף הַמוֹעֵד מִפְּנֵי צַרְף הַמוֹכָר שְׁאֵין לוֹ מָה שְׁיֵאָכֵל¹³¹.

(130) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (131) "אף אם יש לו כלי בית למכור, מותר לו לעבוד, אבל אם יש לו סחורות למכור, לא נקרא אין לו מה לאכול" (בית יוסף או"ח סימן תקמ"ג).

כה. שוֹכְרִין¹³² הַשְּׂכִיר עַל הַמְּלֶאכֶה בַּמוֹעֵד לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַחַר הַמוֹעֵד¹³³, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׁקַל וְיִשְׁלַא יְמֵדוֹ וְלֹא יִמְנָה כְּדָרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל. נִכְרֵי שְׁקָבֵל קְבֻלָּת¹³⁴ מִיִּשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ הֵיָה חוּץ לְתַחֲוֹם¹³⁵ - אֵינוֹ מַנְיַחוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד; שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁמְּלֶאכֶה זוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיַחֲשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהוּא שְׂכָר אֶת הַנִּכְרֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמוֹעֵד, שְׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין הַהִפְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַשְּׂכִיר¹³⁶ וּבֵין הַקְּבֻלָּן¹³⁷, וּלְפִיכָף אָסוּר.

(132) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (133) שמתנה עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד. (134) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. (135) שהרי במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). (136) שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל. (137) שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.

~ יום שלישי י"א תשרי ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דיני חולו של מועד. ונסתיים הפרק בביאור ערבי ימים טובים, מה הן במלאכה. ובפרט דיני ערב הפסח שדינו חלוק מן השאר.

א. נְהָרוֹת² הַמוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים³ - מִתָּר לְהַשְׁקוֹת מִהֶן בֵּית הַשְּׁלַחִין בַּמוֹעֵד; וְהוּא, שְׁלֹא פֶסְקוּ⁴. וְכֵן הַבְּרוֹכּוֹת, שְׁאֲמַת הַמַּיִם עוֹבְרָת⁵ בִּיגִיָּהֵן - מִתָּר לְהַשְׁקוֹת מִהֶן. וְכֵן פְּרָכָה שֶׁנּוֹטְפָה מִבֵּית הַשְּׁלַחִין, וְעֲדִין הִיא נוֹטְפָת - מִתָּר לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכנסו בה בני אדם (רש"י). (39) שמניח אבנים זו על גבי זו, ואינו טח בטיט (פירוש המשניות, וכן הוא בגמרא). (40) ואם הוא גג שרגילים להשתמש בו, ויש כאן מצוות "ועשית מעקה לגגך", מותר לעשות המעקה כדרכו (ביאור הלכה" סי' תקמ בשם הריטב"א). (41) שיש חשש של גנבים, ודבר האבד אינו צריך שינוי (למעלה פ"ז ה"ג, ולהלן ה"ז). (42) נוטה ליפול.

ז. בונה⁴³ אדם אצטבא⁴⁴ לישוב או לישן עליה. הצייר והצנור⁴⁵ והקורה⁴⁶ והמנעול והמפתח שגשברו - מתקנן במועד פדרכו, בין בשל ברזל בין בשל עץ; שזה הפסד גדול הוא, שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות - נמצא מאבד כל מה שפבית. וכבר בארנו⁴⁷: כל שיש בו הפסד - אינו צריך שנוי⁴⁸.

(43) מועד קטן י, ב. (44) ספסל. ויש אומרים שלא התירו אלא במעשה הדיוט כמו במעקה (מגיד-משנה, רמב"ן, וכ"ה במאירי). (45) חור שבאסקופה התחונה שהדלת סובבת בו. (46) המשקוף. (47) למעלה פ"ז ה"ג. (48) ואפילו אם נשברו מלפני יום-טוב, אם לא היתה לו האפשרות לתקנם לפני יום-טוב. אבל אם כיוון מלאכתו במועד - אסור (או"ח סי' תקמ).

ח. אין⁴⁹ חופרין קבר להיות מוכן למת שומות⁵⁰, ואין בונים אותו; אבל אם היה עשוי - הרי זה מתקנן במועד. פיצד? מוסיף במדתו או מקצר ממדתו, כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו.

(49) משנה, מועד קטן ח, ב: "אין חופרין כוכין וקברות במועד". ובגמרא שם: "כוכין בחפירה וקברות בבנין". ולכן כתב רבינו: "אין חופרין - ואין בונין". ומפרש רבינו משנה זו שהמדובר במכין קבר למתים שימותו (וכן הוא בפירוש המשניות). אבל הראב"ד שואל על זה, מסיפא: "אבל אם הי' עשוי - מתקנו במועד", ואם לפני שמת, למה התירו? (50) אבל אם כבר מת, עושים לו כל צרכו.

ט. אין⁵¹ מפנין את המת ולא את העצמות מקבר לקבר, ולא ממכבד לבזוי ולא מבזוי למכבד. ואסור לעשות פן לעולם בשאר הימים⁵², אלא אם פן היה מפנהו בתוך שלו⁵³ - מפנהו בשאר הימים אפלו ממכבד לבזוי.

(51) משנה, מועד קטן ח, א. כרבי יוסי. (52) 'ירושלמי' מועד קטן, סוף פ"ב). "יש מי שכתב הטעם לפי שהבלבול קשה למתים, מפני שמתיראין מיום הדין, וזכר לדבר (איוב ג, יג): "ישנתי אז ינוח לי", ושמואל אמר: "למה הרגזתני לעלות?" ואני אומר שאם זה הוא הטעם, אפילו לפנות לתוך שלו היה אסור, אלא עיקר הטעם משום בזיון המת" (הרדב"ז בפ"ד מהלכות אבל הט"ו). (53) "שערב לו לאדם שיהיה נח אצל אבותיו" (ירושלמי), וכתב הרמב"ן שהוא-הדין שלהעלותו לארץ ישראל - מותר, וכן אם מתחילה היה דעתם לפנותו - מותר.

והאילנות לא ייפסדו על-ידי מניעת ההשקייה על כל השדה (נמוקי יוסף). (24) שכיון שהיתה לחה מקודם, אין טורח רב להשקותה (מגיד-משנה). (25) לזלף את השדה בהשקייה מועטת בשביל הירקות. (26) ואף שלדברי רבי אליעזר בן יעקב, שפסק הרמב"ם כמותו: "ובלבד שלא ישקה את כל השדה", יש איסור גם להרביץ את השדה? יש לומר שאין מדובר בבית השלחין, שאם לא יזלף מים - יפסיד הזריעה והוא דבר האבד ומותר (מגיד-משנה).

ד. זרעים²⁷ שלא שתו מלפני המועד - לא ישקם במועד, מפני שהן צריכין מים רבים, ויבא לידי טרח יותר²⁸. ומת²⁹ להסב את הנדה ממקום למקום ולפתח נהר שנסתם. בורות שייחין ומערות של יחיד, אם היה צריך להם³⁰ - חוטטין³¹ אותן, ושפין³² את סדקיהם; אבל אין חופרין אותן לכתחלה. וכונסים לתוכם מים, אף-על-פי שאינו צריך להן. ועושין³³ נברכת³⁴ במועד.

(27) משנה, מועד קטן ה, ב. (28) וטירחה יתירה אסורה אף במקום הפסד (כסף-משנה). (29) מועד קטן ד, ב. (30) לשתיה. (31) מנקין. (32) וסותמין. (33) (משנה במועד קטן ח:). (34) בריכת מים לכביסה. וכן פירש רש"י. ולא לה שהיתרום חכמים לכבס (למעלה פ"ז הלכה כא) והוא לצורך המועד (מגיד משנה).

ה. עכברים³⁵ שהן מפסידין את האילנות - צדין אותן במועד. בשדה האילן - צד פדרכו. פיצד? חופר ותולה המצודה. ואם³⁶ היה שדה לבן³⁷ סמוך לשדה האילן - צדין אותן בשדה הלבן בשנוי, כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה. וכיצד צד בשנוי? נועץ שפוד בארץ, ומכה בקרדם, ואחר כך מנתקו, ונמצא מקומו גמא.

(35) משנה, מועד קטן ו, ב. ושם כתוב: "צדין את האישות ואת העכברים", אישות היא חפרפת, חיה קטנה שמקלקלת את האילנות על ידי חפירותיה בשדות. (36) כדעת חכמים במשנה שם, שבשדה לבן לא הותר אלא שלא כדרכו, ודוקא הסמוכה לשדה אילן, שכן הוא בברייתא (שם ז). לפי נוסחת רבינו שם (עיין מגיד-משנה). אבל לפי נוסחתנו בברייתא שם, מדברת המשנה בשדה לבן הסמוכה לעיר. ולפי"ז פסקו הרי"ף והרא"ש שבשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, מותר לצוד אותן כדרכן, ואם אינה סמוכה לשדה אילן - צדין אותן על ידי שינוי. (37) שדה תבואה שאין שם צל אילנות, נקראת שדה לבן.

ו. פתל גנה שגפל³⁸ - בונהו מעשה הדיוט³⁹, או גדר אותו בקנים וגמא וכיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג - בונה אותו מעשה הדיוט⁴⁰. אבל פתל חצר⁴¹ שגפל - בונהו פדרכו. ואם היה גוה⁴² - סותרו מפני הספנה, ובונהו פדרכו.

(38) מועד קטן ו, ב. שאין כאן חשש של הפסד גדול אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

76) כגון שפוחת למעלה מקום שיכנסו המים, ולמטה מקום שיצאו המים (או"ח שם). 77) כגון שקוצץ כולן מצד אחד (או"ח שם). ובכת"י הגירסא: "לבהמתו".

יג. תנור⁷⁸ וכיריים, שאפפשו שייבשו ויאפה בהן במועד - עושין; ואם לאו - אין עושין אותן⁷⁹. ובין קף ובין קף⁸⁰ - בונין⁸¹ על הרש של תנור ועל הפירה הטפלה שלהן. ומסרגין⁸² את המטות, ונוקריין⁸³ את הרחים, ופותחין להן עינין⁸⁴, ומעמידין⁸⁵ אותן, ובונין אמת המים⁸⁶ של רחים⁸⁷.

78) מועד קטן יא, א. 79) ואם צריך לתנור לחמם מפני הקור - מותר, שהכל חולים אצל צינה. וכן אם נשבר החלון וסובל מחמת הקור - מותר לתקן אותו (משנה ברורה' סי' תקמ). 80) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו, לפי שאפשר לאפות עליהם אף אם לא נתייבשה הטפילה (משנה ברורה'). 81) הטפילה, כלומר מתקנים את הטיח שעל התנור. 82) אורגים (משנה, מועד קטן ח:). כתנא קמא. ובטעם ההיתר, יש אומרים מפני שהוא לצורך המועד (רבינו ירמיה ב' שטיח' על מועד קטן) ומסרגין הוא מעשה הדיוט (רבינו ירוחם). ויש אומרים מפני שהוא דבר האבד (רא"ש) ואין צריך שינוי. 83) מנקין (מועד קטן י:). 84) חור. 85) מתקנים אותם על עמדם. 86) שמגלגלים את הריחיים. 87) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי (מגיד-משנה).

יד. זופתין⁸⁸ את החבית, כדי שלא יפסד היין⁸⁹. וזופתין את הבקבוק, מפני שאין בו טרח⁹⁰. וסותמין⁹¹ את פי החבית של שכר, כדי שלא תפסד. ומתפין⁹² את הקציעות בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין⁹³ את הבגדים בידים, מפני שהוא מעשה הדיוט. אבל אין עושין קשרים⁹⁴ בית הדיים, מפני שהוא מעשה אמן. וכן כל פיוצא בהן.

88) מועד קטן יב, א. 89) אף-על-פי שיש בו טורח. 90) אף-על-פי שאין בו הפסד רב. 91) מכסין (מועד קטן יג:). 92) פירות השטוחים לייבש. 93) מועד קטן י, א. 94) לתקן את הקמטים.

טו. קוצצין⁹⁵ צפרני⁹⁶ חמור של רחים⁹⁷, ובונין אבוס לבהמה. וסוס שירפב עליו - מתר לטל צפרניו ולסרקו כדי לנפותו⁹⁸. ואין מרביעין⁹⁹ בהמה במועד, אבל¹⁰⁰ מקיזין לה דם, ואין מונעין ממנה רפואה. וכל מאכלות ומשקים שאינן מאכל בריאים אלא לרפואה - מתר לאדם לאכלן ולשתותן במועד¹⁰¹.

95) מועד קטן, שם. 96) וכן לשים ברזלים על הפרסות (תוספות'). 97) והוא לצורך המועד, כי הצפרנים מעכבות הליכת החמור. ויש אומרים שצריך לעשות מעשה הדיוט (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). 98) שהוא צרכי רכיבה. 99) מועד קטן יב, א. מפני שאפשר לעשותו אחר המועד.

י. אין מתליעין⁵⁴ את האילנות, ולא מזהימין⁵⁵ את הנטיעות, ולא מגזמין⁵⁶; אבל סכין את האילנות ואת הפרות⁵⁷ שבהן בשמן, ועוקרין⁵⁸ את הפשתה, מפני שהיא ראויה לחפץ⁵⁹ בה במועד, וקוצרין את הפשות⁶⁰, מפני שהיא ראויה להטילה לשכר במועד. וכן כל פיוצא בהן.

54) עבודה זרה נ, ב. ליטול התולעים מן האילנות - משום שהוא טירחה יתירה (מגן אברהם). 55) להדביק זבל באילנות, במקום שנקלף הקליפה, ואף כאן ישנה טירחה יתירה. 56) לקצץ מענפי האילנות, וגם זו טירחה יתירה. 57) כדי שנוכל לאכלם במועד. אבל בלא זה - אסור, שאינו נעשה אלא להשביח הפירות (מעשה רוקח', ועיין לחם-משנה). 58) מועד קטן יב, ב. 59) לכסות בו פירות השטוחים לייבש. 60) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול השכר (=הבירה).

יא. אין מוכסין את הצאן לדיר⁶² כדי שיוזבלו את הקרקע, שהרי הוא מדייר שדהו במועד; ואם פאו מאליהן - מתר. ואין מסייעין אותן, ואין מוסרין להן שומר⁶³ לנער⁶⁴ את הצאן. היה שכיר שבת⁶⁵, שכיר הדיש, שכיר שנה, שכיר שבוע⁶⁶ - מסייעין אותן⁶⁷, ושוכרין שומר לנער את צאנם ממקום למקום כדי שיוזבלו כל השדה. והכל⁶⁸ שבחצר - מסלקין אותו לצדדין⁶⁹; ואם נעשה חצר פרפת בקר⁷⁰ - מוציאין אותו לאשפה.

61) מועד קטן יב, א. 62) שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם, וכל הלילה מטילות ממקום למקום עד שמזדבל כל השדה. 63) גוי. 64) מוליכין ממקום למקום, מתוך כך הגללים מתנערים מהן והשדה מזדבל. 65) נשכר לכל השבוע, ולא לאותו היום בלבד. 66) שבע שנים. 67) מכיון שהוא בהבלעה. 68) פסחים נה, ב. 69) ואין מוציאין אותו. 70) שנתרבה הזבל בחצר.

יב. המשוה⁷¹ פני הקרקע: אם מתפון לתקן מקום, שיעמיד בו פרי של תבואה⁷² או שידוש⁷³ - מתר; ואם נתפון לעבודת הארץ - אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו: אם לצרף עצים⁷⁴ - מתר; ואם לתקן הקרקע - אסור. וכן הפותק⁷⁵ מים לגנה, אם נתפון שייפנסו הדגים⁷⁶ - מתר; ואם להשקות הארץ - אסור. וכן הקוצץ תריות מן הדקל: אם נתפון להאכיל לבהמה⁷⁷ - מתר; ואם נתפון לעבודת האילן - אסור. וממעשיו יפר לאי זה דבר הוא מתפון.

71) מועד קטן י, ב. 72) כגון שמשווה את כל השדה (או"ח סי' תקלז). 73) ראה למעלה פ"ז ה"ו, שמותר לדוש במועד לצורך המועד. וכמו כן מותר להשוות פני הקרקע שידוש בו תבואה לצורך המועד. 74) כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים (או"ח שם). 75) פותח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

112) פסחים נ, א. (113) מועד קטן יג, א. (114) ראה להלן הכ"א. (115) אבל לפני הנץ החמה מותר במלאכה ואין בזה שום מנהג, כרבי יהודה (פסחים ב:); וכבית הלל (פסחים נה.). (116) [במנהג זה של מניעה ממלאכה לפני חצות היום, אין הטעם משום קרבן פסח, שהרי אינו קרב אלא לאחר חצות (ועיין 'תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום). ומצאנו בבבלי (מועד קטן יג.) שטעם "המנהג הוא: "משום צורך יום-טוב" כדי להכין צרכי יום-טוב או שיתעסק בצרכי פסחו בזמן בית המקדש או בזמן הזה בצרכי מצה ומרור והכשר כליו וביעור חמץ" (ריטב"א שם). וכן פירש"י (פסחים נ. במשנה). ולפי זה, אין שום מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם כתב טעמו של ה'ירושלמי' לאחר חצות היום, ורש"י כתב טעמו של ה'בבלי' לקודם חצות היום, וה'מגיד משנה' עשאו כחלוקים, ודבריו צ"ע.]

יט. וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת - לֹא יִתְחַלְלוּ בְּתַחֲלָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא יָכוֹל לְגַמְרָה קֹדֶם חֲצוֹת; אֲלֵא שֶׁלִּשְׁמֵי¹¹⁸ אֲמִנִיּוֹת בְּלֵבֵד הֵן, שֶׁמִּתְחַלְלוּ בָהֶם בְּמָקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת¹¹⁹, וְעוֹשִׂין עַד חֲצוֹת, וְאֵלוּ הֵן: הַחֲיִטִּין וְהַסְּפָרִין וְהַכּוֹכְסִין. אֲבָל שְׂאֵר אֲמִנִיּוֹת - אִם הִתְחַלְלוּ בָהֶן קֹדֶם אַרְבָּעָה עָשָׂר, הוּא שִׁיגְמַר עַד חֲצוֹת; שְׂאֵין הָעַם צְרִיכִין לְשְׂאֵר אֲמִנִיּוֹת צִרְף הַרְבֵּה.

117) משנה, פסחים נה, א. (118) מפני שהעם צריכים להם הרבה. (119) והראב"ד מפרש המשנה הנ"ל של "שלש אומניות", במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ועיין 'מגיד משנה'.

כ. הַהוֹלֵךְ¹²⁰ מְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין לְמָקוֹם שְׂאֵין עוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה בִּישׁוּב¹²¹, מִפְּנֵי הַמְּחַלְקָת; אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא בְּמִדְבָּר. וְהַהוֹלֵךְ מְמָקוֹם שְׂאֵין עוֹשִׂין לְמָקוֹם שֶׁעוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה. נוֹתֵין עָלָיו חֲמֵרֵי מָקוֹם שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם, וְחֲמֵרֵי מָקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לָשָׁם. וְאַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא יִתְרָאֶה בְּפִנְיָהֶם שֶׁהוּא בָּטֵל מִפְּנֵי הָאֶסוּר¹²². לְעוֹלָם אֵל יִשְׁנֶה אָדָם¹²³, מִפְּנֵי הַמְּחַלְקָת. וְכֵן¹²⁴ מִי שֶׁדַּעַתוֹ לְחֹזֵר לְמָקוֹמוֹ - נוֹהֵג בְּאַנְשֵׁי מָקוֹמוֹ, בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחְמִיר. וְהוּא, שְׂלֵא יִתְרָאֶה בְּפִנְיָ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הַמְּחַלְקָת.

120) משנה, פסחים נ, א. (121) או בתוך התחום של אותו הישוב ('מגן אברהם'). (122) ואז אין מחלוקת - שיאמרו שאין לו מלאכה לעשות (גמרא). (123) ממנהג המקום. (124) צריך לומר "וכן כל מי", כלומר שלא דוקא בענין זה של ערב פסח, אלא בכל מנהג ומנהג הדין כן ('משנה ברורה' סי' תסח ס"ק כב.).

כא. מוֹלִיכִין¹²⁵ וּמְבִיאִין פְּלִים מִבֵּית הָאֱמֶן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר אַחֵר חֲצוֹת, אַף-עַל-פִּי שְׂאֵין לְצִרְף הַמוֹעֵד. וְגוֹרְפִין¹²⁶ זָבֵל מִתַּחַת רִגְלֵי בְּהֵמָה, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ לְאַשְׁפָּה. וּמוֹשִׁיבִין¹²⁷ שׁוֹבְכִין לְתַרְנוּגְלוֹלִים. תַּרְנוּגְלוֹלִים

100) מועד קטן, שם. (101) רבינו אלפסי בשם התוספתא פ"ב דמועד קטן. ואף-על-פי שבשבת ויום-טוב אסור שמא יבוא לירי שחיקת סממנים (פכ"א מהל' שבת ה"כ). ויש אומרים שבחול המועד מותר אפילו לשחוק הסממנים שהרי הוא לצורך המועד ('פרי מגדים', ועיין 'תוספות' מו"ק י:).

טז. אִין¹⁰² מִפְּנִין¹⁰³ מְחַצֵּר לְחַצֵּר¹⁰⁴ בְּמוֹעֵד, וְלֹא מְפַעֵרָה לְנֶאֱחָה וְלֹא מְנַאֵה לְכַעוּרָה¹⁰⁵; אֲבָל מִפְּנֵה הוּא מִבֵּית לְבֵית בְּאוֹתָהּ חַצֵּר. וּמְבִיאִין פְּלִים שֶׁהֵן לְצִרְף הַמוֹעֵד מִבֵּית הָאֱמֶן, כְּגוֹן פְּרִים וְקִסְתוֹת וְצִלּוּחִיּוֹת; אֲבָל פְּלִים שְׂאֵין לְצִרְף הַמוֹעֵד, כְּגוֹן מַחְרָשָׁה מִן הַלוֹטֵשׁ אוֹ צֶמֶר מִבֵּית הַצֶּבַע - אִין מְבִיאִין¹⁰⁶. וְאִם אִין לְאֱמֶן מֵה יֵאָכֵל - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ וּמְנִיחֵן אֲצֵלוֹ. וְאִם אִינוּ מֵאֱמִינוֹ - מְנִיחֵן בְּבֵית הַסְּמוּף לוֹ. וְאִם חוֹשֵׁשׁ לְהֵם שְׂמָא יִגְבּוּ - מִפְּנֵן לְחַצֵּר אַחֲרָת. אֲבָל לֹא יָבִיא לְבֵיתוֹ, אֲלֵא בְּצַנְעָה¹⁰⁷.

102) משנה, מועד קטן יג, א. (103) כלים. (104) דרך רשות הרבים. (105) ב'ירושלמי' (סוף פ"ב) מתיר לפנות משל אחרים לחצר שלו אפילו מנאה לכעורה, ששמחה היא לאדם שדר בתוך שלו (הראב"ד, ועיין מגיד-משנה). (106) משום טירחא שלא לצורך (רש"י). וה'מגן אברהם' מפרש משום שיחשדו אותו שתיקנו במועד. (107) ושואל ה'מגן אברהם': אם אין לאומן מה יאכל, למה לא יביאם בפרהסיא, שהרי מותר לתת לו מלאכה לעשות? ובכת"י חסרות שתי תיבות הללו "אלא בצנעא".

יז. אֶסוּר¹⁰⁸ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחֵה וּלְמַעֲלָה¹⁰⁹, כְּמוֹ עַרְבֵי שְׁבֵתוֹת. וְכָל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶן - אִינוּ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. וְגוֹעֲרִין בּוֹ וּמְבַטְלִין אוֹתוֹ בְּעַל פְּרָחוֹ, אֲבָל אִין מְפִין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת, וְאִין צָרִיף לוֹמַר שְׂאֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ¹¹⁰. חוּץ מִעֶרֶב הַפֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת, שֶׁהָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה אַחֵר חֲצוֹת - מְנַדִּין אוֹתוֹ, וְאִין צָרִיף לוֹמַר שְׂמִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת, אִם לֹא נְדוּהוּ. לְפִי שְׂיֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן אִינוּ כְּשֶׂאֵר עַרְבֵי יָמִים טוֹבִים, מִפְּנֵי שְׂיֵשׁ בּוֹ חֲגִיגָה וּשְׁחִיטַת קָרְבָּן¹¹¹.

108) פסחים ג, ב. (109) מנחה קטנה, שהיא שעתיים וחצי לפני סוף היום. (110) שהרי נידוי חמור ממכת מרדות (פסחים נב. ולמעלה פ"א הכ"ב). (111) ש"אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבתך קרב" ('ירושלמי' פסחים פ"ד ה"א). וכיון שנאסר אז, בזמן המקדש - אסור לעולם ('תוספות' פסחים נ. ד"ה מקום).

יח. לְפִיכֵךְ¹¹² יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן אֶסוּר בְּעֲשִׂיַת מְלָאכָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים כְּמוֹ חֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹³. וְהוּא קָל מִחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד¹¹⁴, וְאִינוּ אֶסוּר אֲלֵא מִחֲצֵי הַיּוֹם וּלְמַעֲלָה, שֶׁהוּא זְמַן הַשְּׁחִיטָה; אֲבָל מִהֵנִן הַתְּמָה¹¹⁵ עַד חֲצֵי הַיּוֹם - תְּלוּי בְּמִנְהַג: מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לַעֲשׂוֹת - עוֹשִׂין, מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת - אִין עוֹשִׂין¹¹⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים במים באים לידו חמץ (להלן פ"ה ה"א). (3) אבל בערב פסח אחר חצות, אינו עובר על כל יראה ובל ימצא (ראה להלן הערה יח, ופ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה).

פרק ראשון

(4) כלל בו רבינו איסור החמץ, מהותו וענין אכילתו, וקיומו, וזמניו, ותערובתו, ומה שהוא ממנו בכרת, ומה שהוא בלאו, ומה שהוא מדבריהם.

א. **כָּל הָאוֹכֵל⁵ בַּיּוֹם⁶ חֻמֵץ בַּפֶּסַח מִתְחַלֵּת לֵיל חֻמְשֵׁי-עֶשֶׂר⁷ עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִיֶּסן בְּמִזְיָד⁸ - חֵיב כֶּרֶת⁹, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָל-אֹכֵל חֻמֵץ וְנִכְרְתָה¹⁰";** בְּשׁוֹגֵג - חֵיב קָרְפֵן חֻטָּאת קְבוּעָה¹¹. אֶחָד¹² הָאוֹכֵל וְאֶחָד הִמְמַחֶה¹³ וְשׁוֹתָה¹⁴.

(5) גם הנשים הפטורות ממצות-עשה שהזמן גרמא – שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה – חייבות בזו, כי בכל מצוות לא-תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבים (משנה, קידושין טו). (6) 30 גרם. (7) ואילו על איסור אכילת חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, אין עונש כרת אלא מלקות (ראה להלן הלכה ח). (8) שידע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת (ראה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). (9) משנה, כריתות ב, א. (10) ומסיים שם הפסוק: "מיום הראשון עד יום השביעי", כלומר מיום ט"ו בניסן עד יום כ"א בו. (11) בניגוד למקרים שחייבה התורה קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ואם היה דל מביא עשירית האיפה. ואילו חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ד). (12) תוספתא פסחים פ"א ה"י. (13) ממיס אותו על ידי היתוך ועושהו נוזל. (14) חולין קכ, א: "אכילה כתיבא ביה, והאי לאו אכילה הוא? אמר ריש לקיש: אמר קרא (שמות יב טו): "נפש" – לרבות השותה", נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם, וממילא גם שותה בכלל.

ב. **הַחֻמֵץ¹⁵ בַּפֶּסַח¹⁶ אִסוּר בִּהְנִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵאָכֵל¹⁷ חֻמֵץ" - לֹא יֵהָא בּוֹ הֵתֵר אֲכִילָה. וְהַמְנִיחַ¹⁸ חֻמֵץ בְּרִשְׁתּוֹ בַּפֶּסַח¹⁹, אֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא אֲכָלוֹ²⁰, עוֹבֵר בְּשֵׁנֵי לְאוּיָן²¹, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֵרָאֵה לָךְ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ", וְנֶאֱמַר: "שְׂאֹר לֹא יִמָּצֵא בְּבֵתֶיכֶם". וְאִסוּר²² הַחֻמֵץ וְאִסוּר הַשְּׂאֹר שֶׁבּוֹ מִחֻמֵץ אֶחָד הוּא²³.**

(15) משנה, פסחים כא, א. (16) וכן בערב פסח מחצות היום ולמעלה, שכתוב בו "לא תאכל עליו חמץ" (להלן ה"ח), וכל מקום שנאמר "אכילה" – גם איסור הנאה בכלל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, ועיין כסף-משנה). (17) "מדקרינא אכל (בצירי), משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות לידי אכילה הן באות, שלוקח בדמים דבר מאכל" (רש"י). וראה בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, שאפילו אם נאמר "לא תאכלו" – איסורי הנאה בכלל. (18) משאיר. (19) אבל

שִׁישְׁבָה עַל הַבֵּיצִים שְׂלִישָׁה יָמִים¹²⁸ או יָתֵר, וְמִתָּהּ - מוֹשִׁיבֵין אַחֲרֵת תַּחְתִּיהָ בְּאַרְבַּעַת עֶשֶׂר, כְּדֵי שְׂלֵא יִפְסְדוּ הַבֵּיצִים. וּבְמוֹעֵד¹²⁹ אֵין מוֹשִׁיבֵין¹³⁰. אֲכָל אִם בְּרָחָה בְּמוֹעֵד מֵעַל הַבֵּיצִים - מִחֻזִּירֵין אוֹתָהּ לְמִקּוּמָהּ.

(125) משנה, פסחים נה, ב. (126) מוציאים אותו במגריפה. (127) לתקן מקום שיעמדו התרנגולים והתרנגולות, אבל לתת ביצים תחתן – אסור ולא כרש"י (מגיד-משנה). (128) וכבר נפסדו הביצים מאכילה ואינן ראויות אלא לדגירה. (129) בחול-המועד. (130) תרנגולת אחרת תחתיה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר הוחמו תחת תרנגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד – הקילו בספק זה (מגיד-משנה).

סְלִיקוּ לָהּ הַלְכוֹת שְׁבִיתָת יוֹם טוֹב

~ יום רביעי י"ב תשרי ~

הַלְכוֹת חֻמֵץ וּמָצָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֵה מִצְוֹת. שְׂלֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֻמְשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֵׂה. וְזֵהוּ פְּרָטֵן: (א) שְׂלֵא לֵאָכֵל חֻמֵץ² בְּיוֹם אַרְבַּע־עֶשֶׂר מִחֻצוֹת הַיּוֹם וְלִמְעֻלָּה. (ב) לְהַשְׁבִּית שְׂאֹר בְּיוֹם אַרְבַּע־עֶשֶׂר. (ג) שְׂלֵא לֵאָכֵל חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה. (ד) שְׂלֵא לֵאָכֵל תַּעֲרֹבֵת חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה. (ה) שְׂלֵא יֵרָאֵה חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה. (ו) שְׂלֵא יִמָּצֵא חֻמֵץ כָּל שְׁבָעָה³. (ז) לֵאָכֵל מָצָה בְּלִילֵי הַפֶּסַח. (ח) לְסַפֵּר בִּיצֵי־אֵת מִצְרֵי־בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַלְכוֹת חֻמֵץ וּמָצָה".

שמו של החג בכל התורה חג המצות, ואנו קורין אותו חג הפסח כי השי"ת מספר שבחן של ישראל שלא התמהמהו ואמרו היאך נצא למדבר, ואנו מספרים שבחו של השי"ת אשר פסח על בתי ישראל במצרים (קדושת לוי, פר' בא). וי"ל שהנהיגו שם חג הפסח זכר למקדש (עטר זקנים), אבל ראה שמות (לד, כה): זבח חג הפסח – ובת"א שם "תרי נכסת פיסחא" ובתרגום יונתן כתב: "יו"ט קדימא דפסחא". ומה שקרא הרמב"ם הלכות אלו בשם הלכות חמץ ומצה הוא מטעם שיטתו הכללית המדברת בחיובי הגברא שבמועדים, ועיין הביאור בזה ריש ספר זמנים לפירוש הפסוק שבריש הספר – "נחלתי עדותך לעולם כו'".

(לקוטי שיחות חלק י"ב עמוד 160 הערה ד"ה חג המצות

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(1) כולל גם איסור הנאה, שאף היא בכלל אכילה, כמבואר להלן (הלכה ב). (2) חמשת מיני דגן שהם: חיטה ושעורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברשותו. והמקור לדברי רבינו הוא ממה שאמרו (בבא-קמא צו:): "גזל חמץ ועבר עליו הפסח, אומר לו: הרי שלך לפניך", הרי שאסור בהנאה ואף-על-פי שעבר עליו הפסח באונס (חידושי הרמב"ן לפסחים לא: ועיין מגיד-משנה).

ה. חֲמֵץ שֶׁנִּתְעַרַב בְּדָבָר אַחֵר תוֹף הַפֶּסַח³⁴ - בֵּין בְּמִינוֹ, בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ - הֲרִי זֶה אוֹסֵר כָּל-שֶׁהוּא³⁵. וְחֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אוֹסֵר בִּהְנִיחָה, אִם נִתְעַרַב³⁶ - בֵּין בְּמִינוֹ, בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ - הֲרִי זֶה מְתַר לְאֹכְלוֹ אַחֵר הַפֶּסַח³⁷. שְׁלֹא קָנְסוּ וְאָסְרוּ אֶלָּא בַּחֲמֵץ עֲצָמוֹ³⁸, אֲבָל הַתְּעַרְבָת מְתַר בְּאֹכִילָה לְאַחֵר הַפֶּסַח.

34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום – אינו אוסר אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה. 35) במשנהו. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו מתירין", שאין התערובת אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת, לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו. ואף-על-פי שכל דבר שיש לו מתירין שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים – חמץ שאמרה בו התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" – אוסר בין במינו ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום – אינו אוסר אלא במינו בלבד (כסף-משנה). 36) אפילו בתוך הפסח (מעשה רוקח). 37) אבל בתוך הפסח חייב לבער את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו (מעשה רוקח). 38) שנשאר לאחר הפסח.

ו. אין³⁹ תְּבִינן פְּרַת אֶלָּא עַל אֹכִילַת עֲצָמוֹ שֶׁל חֲמֵץ, אֲבָל עֲרוֹב חֲמֵץ, כְּגוֹן פּוֹתַח הַבְּבִלִי וְשֶׁבַר הַמְּדִי וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן מִדְּבָרִים שֶׁהַחֲמֵץ מְעַרְבֵם בָּהֶן - אִם אֲכָלָן בַּפֶּסַח, לוֹקְהָ וְאִין בּוֹ פְּרַת⁴⁰, שְׁנֹאמַר: "כָּל מַחְמֶצֶת לֹא תֹאכְלוּ". בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֲכָל בְּזֵית חֲמֵץ בְּתוֹף הַתְּעַרְבָת בְּכִדֵי אֹכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים⁴¹, הוּא שְׁלוֹקְהָ מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם אִין בַּתְּעַרְבָת בְּזֵית בְּכִדֵי אֹכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים - אֶף-עַל-פִּי שְׁאָסוּר⁴² לוֹ לְאֹכְל, אִם אֲבָל אִינוּ לוֹקְהָ⁴³, אֶלָּא מְפִין אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת⁴⁴.

39) משנה, פסחים מב, א. 40) "על חמץ דגן גמור – ענוש כרת, על עירובו – בלאו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים – על עירובו, בלא כלום" (פסחים מג.). וכתב רבינו יצחק אלפסי שם: "אף-על-גב דאמרו רבנן עירובו בלא כלום, מילקא הוא דלא לקי, אבל איסורא איכא (מלקות אין כאן, אבל איסור דרבנן יש כאן) והני מיילי היכא דליכא כזית (שאיין כזית) בכדי אכילת פרס (=אכילת שלש ביצים) – אבל היכא דאיכא כזית (שיש כזית) בכדי אכילת פרס – אפילו לרבנן לוקה". ומקור הדברים שבתערובת שיש בכזית בכדי אכילת פרס אינו חייב כרת אלא מלקות בלבד, הוא במכילתא דרשב"י (שמות יב, כ) והובאה בדברי רבינו

בערב פסח מחצות היום ומעלה עד כניסת הפסח, אינו עובר על הלאו של "בל יראה ובל ימצא", אלא מוטלת עליו המצוה של השבתת החמץ (וראה למעלה הערה ג, ולהלן פ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה). 20) פסחים ה, ב. 21) ולמה לא יעבור על שלשה לאוין, שהרי כתוב גם (שמות יג, ז): "ולא יראה לך חמץ"? (כסף-משנה) – כבר כתב הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שורש התשיעי) כי כל "לאו" שלא בא לתוספת ענין ולחדש איזה דבר נוסף בדבר זה, אינו נחשב ל"לאו" יתיירא, שלא בא אלא לחזק אותו הלאו בעצמו ולא להוסיף עליו "לאו" נוסף (הגרי"ב). 22) משנה, ביצה ב, א. 23) כתב הראב"ד שאע"פ שלענין שיעוריהם שוים הם – יש הבדל ביניהם, שהרי חמץ שנפסל מאכילת כלב – אינו זקוק לבערו, ושאר שנפסל מאכילת כלב – חייב לבער, שכך שנינו בתוספתא (ביצה פ"א): "איזהו שאור? המחמץ את אחרים. חמץ? שנתחמץ מידי אחרים, מאימתי קרוי שאור? משיפסל מלאכול לכלב" (ועיין במגיד-משנה וכסף-משנה).

ג. אינו²⁴ לוקְהָ²⁵ מְשוּם 'לֹא יִרְאֶה' וְ'לֹא יִמְצֵא' אֶלָּא-אִם-כֵּן קָנְהָ חֲמֵץ בַּפֶּסַח²⁶ או חֲמֵצוֹ, כְּדִי שְׁיַעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה. אֲבָל אִם הָיָה לוֹ חֲמֵץ קֹדֶם הַפֶּסַח, וְכָא הַפֶּסַח וְלֹא בְעָרוֹ, אֶלָּא הִנִּיחוֹ²⁷ בְּרִשְׁוֹתוֹ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן, אִינוּ לוֹקְהָ מִן הַתּוֹרָה, מְפִנִי שְׁלֹא עָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה²⁸, וּמְפִין אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת²⁹.

24) תוספתא, מכות פ"ד ה"ה. 25) מלקות ארבעים. 26) מן הגוי. ואף-על-פי שהחמץ בפסח אסור בהנאה, וכל דבר שאסור בהנאה אינו בר קנין – כל זמן שהוא ביד גוי הוא ראוי להיות מותר בהנאה אחר הפסח כדין חמץ של גוי, ולכן חלה עליו המכירה (ר"ן בפ"ג דע"ז). 27) השאירו. 28) וכלל הוא בכמה מקומות, שאין חייבים מלקות על לאו שאין בו מעשה. ואף שיש כאן "עשה" של תשביתו שאור מבתיתכם, והרי הוא לאו הניתק לעשה, ואין לוקין עליו גם בשעה מעשה (משנה-למלך)? יש לומר, שכיון שמצוות-עשה של תשביתו היא בערב פסח, והלאו של כל יראה ובל ימצא הוא בתוך הפסח, הרי הוא "לאו שקדמו עשה", שאינו בגדר לאו הניתק לעשה, ולוקים עליו ('סדר המשנה'). 29) עונש מדרבנן על מרדו שעבר על איסור תורה.

ד. חֲמֵץ³⁰ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אוֹסֵר בִּהְנִיחָה לְעוֹלָם³¹. וְדָבָר זֶה קָנְסוּ הוּא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים³², מְפִנִי שֶׁעָבַר עַל 'בַּל יִרְאֶה' ו'בַּל יִמְצֵא', אֶסְרוּהוּ אֶפְלוּ הִנִּיחוֹ בְּשִׁנְגָה אוֹ בְּאֶבֶן³³, כְּדִי שְׁלֹא יִנַּיֵחַ אֶדָם חֲמֵץ בְּרִשְׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח כְּדִי שְׁיִהְיֶה בּוֹ אַחֵר הַפֶּסַח.

30) משנה, פסחים כח, א. 31) [כמו חמץ בפסח, שגם אם שרפו – אפרו אסור (להלן פ"ג ה"א)], כן קנסו בחמץ שעבר עליו הפסח שיהיה אסור בהנאה גם לאחר שריפתו. 32) כרבי שמעון שם. אבל לרבי יהודה – איסורו מן התורה. 33) שהיה אנוס ולא יכול לבערו, וגם לא לבטלו שהרי אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ששית, פְּדֵי שְׂלֵא יַעַב בְּאֶסוּר תּוֹרָה⁵⁵. ומתחלת שְׁעָה ששית יִהְיֶה הַחֲמֵץ אֶסוּר בְּאֶכִּילָה וּבִהְנִיחָה פֶּלַע שְׁעָה ששית מְדַבְּרֵי סוּפְרִים; וְשָׁאֵר הַיּוֹם, מְשֻׁבְּעֵית וּלְמַעַלָּה - מִן הַתּוֹרָה. שְׁעָה חֲמִישִׁית אֵין אוֹכְלִין בָּהּ חֲמֵץ, גְּזֵרָה⁵⁶ מְשׁוּם יוֹם הַמְּעַנָּן⁵⁷, שְׁמָא יִטְעָה בֵּין חֲמִישִׁית לְשִׁשִּׁית⁵⁸. וְאֵינוּ אֶסוּר בְּהִנְיַח בְּשְׁעָה חֲמִישִׁית. לְפִיכֵךְ תּוֹלְדִין⁵⁹ בָּהּ תְּרוּמָה וְלֶחֶם-תּוֹרָה⁶⁰ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֲמֵץ שֶׁהוּא קָדֵשׁ - לֹא אוֹכְלִין⁶¹ וְלֹא שׁוֹרְפִין⁶² עַד שֶׁתִּגְזַע שְׁעָה ששית, וְשׁוֹרְפִין הַכֹּל⁶³.

(54) משנה, פסחים יא, ב. (55) שלא יטעה בשעות, ויבוא לאכול בזמן שאסור מן התורה. (56) פסחים יב, ב. (57) שיש ערפל, אין חמה זורחת, ואי אפשר לבדוק בחמה (רש"י), ויש לטעות יותר. (58) בגמרא שם כתוב שביום המעונן יכול לטעות בין חמישית לשביעית, ושאלו את הרמב"ם למה הוא כותב כן: "בין חמישית לששית"? והשיב: "מה שזכור בהלכות בין חמישית לשביעית הוא האמת, והוא מאמר התלמוד כפי מה שהקשה שם, וזכרתי אני דבר המצוי יותר, הנופל לרוב והוא חילוף שעה בשעה אחריה, בהיות שכוונתי בכל החיבור הזה להקריב הדינין אל השכל או אל דרך הרוב" (הוצ' פריימן סי' עו, ועיין בכסף-משנה). (59) ביטוי לגבי תרומה וקדשים על המצב שבו לא אוכלים ולא שורפים אותם, כדבר התלוי, שאינו לא בשמים ולא בארץ (תפארת ישראל). (60) שישארו, ואי אפשר לאוכלן. (61) שאסור לאכול חמץ מדרבנן. (62) שהרי מן התורה עוד ראויים לאכילה, ואסור לשרוף קדשים ותרומה כל זמן שמותרים באכילה. (63) גם חולין וגם תרומה וקדשים שהם חמץ.

י. הָא לְמִדְתָּ, שְׁמַתָּר לְאָכֵל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה-עָשָׂר עַד סוֹף שְׁעָה רְבִיעִית⁶⁴; וְאֵין אוֹכְלִין בְּשְׁעָה חֲמִישִׁית, אֲבָל נִהְיִין בָּהּ⁶⁵; וְהָאוֹכֵל⁶⁶ בְּשְׁעָה ששית⁶⁷, מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת⁶⁸; וְהָאוֹכֵל מִתְּחִלַּת שְׁעָה שְׁבִיעִית, לוֹקֵה.

(64) שהוא שלישי היום. (65) לתת לפני בהמות ועופות ולמכור לנכרי. (66) או נהנה (לחם-משנה). ועיין עוד במשנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וראיתי לה"ה). (67) אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו מכת מרדות, שכיון שלא נאסר אז אלא באכילה ולא בהנאה - לא החמירו בו גם לענין מכת מרדות (לחם-משנה). (68) כדין המורד נגד חכמים ועובר על איסור דרבנן.

~ יום חמישי י"ג תשרי ~

פְּרָק שְׁנַיִם

1) נתבאר בו מצות השבתתו, מה שהוא מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים. ואיכות המקומות הצריכין בדיקה, והספיקות הבאין בענין הבדיקה מזמן חיובה לכל, וליחידיים, כמו המפרש [ביס] והיוצא בשיירא.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהַשְׁבִּית³ הַחֲמֵץ קֹדֶם⁴

ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קצח): "כל מחמצת לא תאכלו, רבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום המצרי. יכול יהא חייבין עליהן (כרת), תלמוד-לומר חמץ, מה חמץ מיוחד שהוא מין גמור (=בלי תערובת) - יצאו אלו שאינן מין גמור. למה באו? ליתן עליהן לא-תעשה (=ללקות עליו)". (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ובספרו של הגר"מ כשר "הרמב"ם ומכילתא דרשב"י" עמ' נד). משנה, כריתות יב, ב. וזהו הנקרא בגמרא ובפוסקים "בכדי אכילת פרס". ולדעת רש"י שיעורו בכדי אכילת ארבע ביצים. (42) שהרי חמץ בפסח אינו בטל. (43) כי יותר מכדי אכילת פרס, אינו מצטרף. (44) מדרבנן. ככל אוכל פחות מכשיעור (להלן הלכה ז).

ז. הָאוֹכֵל מִן הַחֲמֵץ עֲצֻמוֹ⁴⁵ בְּפֶסַח פֶּלַע-שֶׁהוּא, הָרִי זֶה אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יֵאָכֵל"⁴⁶. וְאֶף-עַל-פִּיכֵן אֵינוּ חֵיב בְּרַת אוֹ קֶרֶן, אֲלֵא עַל פְּשִׁעוֹר שֶׁהוּא פְּזִית. וְהָאוֹכֵל פְּחוֹת מִפְּזִית בְּמִזִּיד, מִפִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.

(45) שאם נתערב בהיתר - מבואר למעלה בהלכה ו'. (46) וזוהו למדנו (למעלה ה"ב) שחמץ אסור בהנאה, אם כן כשאכל כל שהוא הרי נהנה מן האיסור, ועבר על איסור תורה ('צפנת פענח').

ח. אֶסוּר⁴⁷ לְאָכֵל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה-עָשָׂר מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְלְמַעַלָּה, שֶׁהוּא מִתְּחִלַּת שְׁעָה שְׁבִיעִית בְּיוֹם. וְכֹל הָאוֹכֵל⁴⁸ בְּזִמְן הַזֶּה⁴⁹, לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה⁵⁰, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו חֲמֵץ" - כְּלוֹמַר, עַל קֶרֶן הַפֶּסַח. כֶּף לְמִדּוֹ⁵¹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵² בְּפִרוּשׁ דְּבַר זֶה: לֹא תֹאכַל חֲמֵץ מְשֻׁעָה שְׂרָאוּיָה לְשִׁחִיטַת הַפֶּסַח, שֶׁהוּא בֵּין הַעֲרִיפִים וְהוּא חֲצִי הַיּוֹם⁵³.

(47) פסחים ד, ב: "דכולי עלמא מיהא, חמץ משש שעות ולמעלה - אסור". ובנוסחאות מדוייקות שנקראו לפני זקני התלמוד, כתוב: "דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות ולעלמא דאורייתא" ('ספר המצוות' מצות לא-תעשה קצט). (48) אבל הנהנה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה (משנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח). (49) בכת"י הגירסא: "אחר זמן זה", וכ"ה ב'לחם משנה'. (50) פסחים כח, ב: "ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא-תעשה? שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ", דברי רבי יהודה". ולא כרבי שמעון שם שאמר שבערב הפסח אינו עובר עליו בלאו. וראה למעלה הלכה ד' שבענין אחר הפסח פסק רבינו כרבי שמעון ולא כרבי יהודה (ועיין ראב"ד ומגיד-משנה). (51) פסחים ה, א. (52) הקבלה. (53) ואף שקודם הפסח צריכים להקריב את קרבן התמיד, ותמיד ששחטו לפני חצות פסול, אם כן בעל כרחו זמן שחיטת הפסח הוא לא בחצות אלא שעה אחרי חצות אחרי שחיטת התמיד? מכל-מקום כיון שבדיעבד אם שחט הפסח קודם לתמיד כשר, אם כן מחצות היום ואילך נחשב זמן שחיטת הפסח ('תוספות' שם ד"ה לא תשחט).

ט. וְאֶסוּר⁵⁴ חֲכָמִים לְאָכֵל חֲמֵץ מִתְּחִלַּת שְׁעָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחרים ושל גבוהה, אלא שחייב לבער אותו מביתו, כדי לקיים מצוות "תשביתו". (10) (משנה במסכת פסחים דף מ"ט עמוד א'). ובספרי דרשו: "לא יראה לך שאור, בטל בלבך". ולפי זה צריך לבטל בפנה. אלא שנהגו לאמר: "כל חמירא וכו'" (טור). וראה בדברי רבינו להלן פרק ג' הלכה ז' והלכה ט' ובמעשה רוקח שם.

ג. ומדבריי¹¹ סופרים¹² - לחפש¹³ אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדק ולהוציא¹⁴ מכל גבול¹⁵. וכן מדברי סופרים - שבודקין ומשביתין¹⁶ החמץ בפליה, מתחלת¹⁷ ליל ארבעה-עשר¹⁸, לאור הניר¹⁹, מפני²⁰ שפליה פל העם מצויין בבתים, ואור הניר יפה לבדיקה²¹. ואין²² קובעין מדרש²³ בסוף יום שלשה-עשר²⁴. וכן החכם לא נתחיל לקרות²⁵ בעת זו, שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת זמנה.

(11) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א'). (12) אחרי שביטל את החמץ, אין חיוב בדיקה אלא מדרבנן (ר"ן). (13) ונקרא בלשון חכמים: "בדיקת-חמץ". (14) ונקרא בלשון חכמים: "ביעור-חמץ". (15) רשותו. והחמירו חכמים בחמץ, שאדם רגיל בו כל השנה, שמא יבוא לאכלו בפסח (תוספות מסכת פסחים דף ב' עמוד א' ד"ה אור). (16) היינו שיבטל את החמץ וכן אמרו (מסכת פסחים דף ו' עמוד ב'): "הבודק צריך שיבטל". (17) (מסכת פסחים דף ב' עמוד ב' במשנה): "אור לארבעה עשר", ותפס לשון "אור" להורות כי חיוב הבדיקה הוא מתחילת הלילה שיש עוד קצת אור (הראב"ד בהשגת הרי"ף). (18) בניסן. (19) למדו חכמים (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (20) (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). כי ביום מחשיך אור הניר (רש"י). (22) שלא יטרד בלימודו וישכח לבדוק (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (23) שיעור ללמוד בציבור. (24) חצי שעה לפני הלילה (מגן אברהם אורה חיים סימן תל"א). (25) ללמוד לעצמו.

ד. אין²⁶ בודקין, לא לאור הלכה ולא לאור התקנה²⁷ ולא לאור האבוקה²⁸, אלא לאור הניר. במה דברים אמורים? בחורים ובמחבואות. אבל אכסדרה²⁹ שאורה רב, אם בדיקה לאור התקנה, דיני³⁰. ואמצע החצר אינו צריך בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם והן אוכלין כל חמץ שיפיל שם³¹.

(26) (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב'). (27) השמש. אפילו אם בודק היום, כגון ששכח לבדוק בליל ארבעה עשר ובודק ביום ארבעה עשר, כמבואר להלן בפרק ג' הלכה ה'. (28) חבילת עצים או גרות דולקים יחד, והטעם בזה (מסכת פסחים דף ח' עמוד א') שאינו יכול להכניסה בחורין ובסדקין לבדוק שם. (29) שיש לה שלשה קירות והקיר הרביעי פרוץ. (30) בדיעבד, אבל לכתחילה בודקין בה גם בלילה לאור הניר (כסף משנה). (31) אבל מה

זמן אסור אכילתו, שנאמר: "ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם". ומפי השמועה⁵ למדו, שהראשון זה הוא יום ארבעה-עשר⁶. ראיה לדבר זה - מה שכתוב בתורה: "לא תשחט על חמץ דם זבחי" - פלומר, לא תשחט הפסח ועדין החמץ קיים. ושחיתת הפסח הוא יום ארבעה-עשר אחר חצות⁷.

(2) (מסכת פסחים דף ה' עמוד א'). (3) כדרך שיתבאר בהלכה ב'. (4) כדי שברגע חלות זמן אסור אכילת חמץ, בחצות היום, יהיה החמץ מושבת ברשותו (מעשה רוקח). (5) קבלת חכמים, הלכה למשה מסיני. (6) שהראשון הזה משמעותו: קודם. "ראשון דמעיקרא משמע", וכמו שמצינו (איוב פרק ט"ו פסוק ז'): "הראשון אדם תולד", ופירוש הכתוב הוא: "שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון (הקודם לשבעת הימים) תשביתו שאור מבתיכם. (7) ראה בפרק א' הלכה ח'.

ב. ומה⁸ היא השפחה זו האמורה בתורה? היא שיבטלו⁹ בלבם¹⁰ ויחשוב אותו כעפר, וישים בלבם שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צרך כלל.

(8) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'): "מדאורייתא כביטול בעלמא סגי", דכתיב "תשביתו" ולא כתיב "תבערו", והשבתה בלב היא השבתה (רש"י). (9) בדפוס רומי (ר"מ) הגירסא: "שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו, ושאינו ידוע יבטלו בלבם" וכן הביא הכסף משנה. ולפי זה אין הביטול מועיל רק לחמץ שאינו ידוע לו, אבל לחמץ הידוע לו אינו מועיל ביטול, אלא צריך לבערו מן העולם. ומקור לדין זה מדברי הגמרא (מסכת פסחים דף כ"ז עמוד ב'): "אמרו לו (חכמים) לרבי יהודה הסובר אין ביעור חמץ אלא שריפה: כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין, לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל? והתורה אמרה: "תשביתו שאור מבתיכם", בכל דבר שאתה יכול להשביתו", ומה הקושיא של הגמרא: יהא יושב ובטל, הלא יכול לבטלו אם אין לו עצים לשרפו, אלא ודאי שחמץ ידוע ומונח לפנינו לא מועיל לו ביטול (כלבו). ובה מובן הדבר שלא נזכר במשנה ראשונה בפסחים החיוב לבטל את החמץ - כיון שלחמץ ידוע לא מועיל ביטול אלא צריכים לבער ולשרוף אותו. וחכמי התלמוד התקינו אחר כך (פסחים דף ו' עמוד ב'), שיבטל אחר הבדיקה שמא ימצא (בתוך הפסח) גלוסקא יפה של חמץ, ודעתו עליה, ונמצא עובר למפרע על כל יראה אם לא ביטל את החמץ (כסף משנה). אבל מפרשי הרמב"ם האריכו לדחות גירסא זו, מכמה מקומות במשנה ובגמרא (פסחים דף ז' עמוד א', מ"ט עמוד א' ועוד) שמבואר שם בפירוש על חמץ הידוע ומונח לפנינו "מבטלו בלבם", הרי שיבטול מועיל לחמץ ידוע? ותירץ הרש"ל, כי גם לפי גירסא זו של הרמב"ם, אם ביטל חמץ ידוע, אינו עובר בכל יראה ובל ימצא, שמכיון שיבטלו, אינו ברשותו, והתורה אמרה: "לא יראה לך", "שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליו וכתב "טעה בשמן שאע"פ שמתפק אינו צריך לפי שיש קבע לסיפוקו". (45) ושמן לא הזכיר מפני שמן אע"פ שמתפק אינו צריך בדיקה כמו שנזכר למעלה. (46) אין דרך להכנס שם באמצע הסעודה שהדבר קבוע מקודם כמה צריכים. (47) במעשה רוקח גורס כאן: "ובית המלח ובית השעווה". (48) לא קבוע כמה משתמשים בהם ולפעמים נכנס שם באמצע הסעודה ופתו בידו. (49) יש ספרים שלא כתוב בהם קטע זה, מכיון שכבר נזכר דין זה בהלכה ה'. (50) שמא באמצע סעודתו, כשפתו בידו נכנס לשם להביא מהן. (51) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א') כבית הלל, אליבא דרב (שם דף ח' עמוד ב').

ז. אין חוששין⁵² שפא גררה חלדה חמץ למקום⁵³ שאין מכניסין בו חמץ. שאם נחוש מבית לבית, נחוש מעיר לעיר, ואין לדבר סוף⁵⁴. בדיק ליל ארבעה עשר, והניח עשר חלות ומצא תשע - הרי זה חושש, וצריך לבדק פעם שניה, שהרי גררה חלדה או עכבר בודאי⁵⁵.

(52) (משנה במסכת פסחים דף ט' עמוד א'). (53) בספרים אחרים הגירסא: "ממקום שמכניסין בו חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ". (54) שאי אפשר שכל ישראל יבדקו חמצם בבת אחת, וכל פעם יש לחוש שמא השני עוד לא בדק חמץ והעבירה חולדה חמצו ממקום שאינו בודק למקום הבדוק, ואין לדבר סוף. (55) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב').

ח. וכן⁵⁶ אם ראה עכבר שנקנס לבית וחמץ בפיו אחר בדיקה - צריך לבדק פעם שניה. אף על-פי שפא פרוין באמצע הבית, אין אומרין קבר אכל אותה הפת במקום זה, והרי הפרורין; אלא חוששין שפא הניחה בחור או בחלון⁵⁷, ואלו הפרורין שם היו⁵⁸, ולפיכך חוזר ובודק. אם לא מצא כלום - הרי זה בודק כל הבית. ואם מצא אותה הפת⁵⁹ שנטלה העכבר ונקנס, אין צריך בדיקה.

(56) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (57) אבל אין צריך לבדוק עוד הפעם בחורים ובסדקים. (58) מקודם. שאין דרכו של עכבר לפרו (גמרא ולהלן הלכה ט') בדברי רבינו). (59) אף שאינו שלם כמו שהיה (מעשה רוקח).

ט. ראה⁶⁰ תינוק שנקנס לבית בדיק ובידו כפר, ונקנס אחריו ומצא פרוין⁶¹ - אינו צריך בדיקה, שהזקתו שאכלו, ואלו הפרורין שנטלה ממנו בשעת אכילה, שדרך התינוק לפרו בעת אכילתו, ואין דרך עכבר לפרו. ואם לא מצא פרוין כלל - צריך לבדק.

(60) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (61) אף שאין פרוין כדי אותו הכר (מגיד משנה).

י. הניח⁶² תשעה צפורין של מצה ואחד של חמץ,

שנמצא בחורין שבצדדי החצר, אין העופות מגיעים לשם וצריכים בדיקה (הב"ח, אורח חיים סימן תל"ג).

ה. חורין³² שבאמצע הבית³³, שבין³⁴ אדם לחברו - זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבד³⁵. אבל³⁶ חור שבין ישראל לעפון³⁷, שפא לאמר העפון: כשפים הוא עושה לי³⁸ אלא מבטלו בלבד ודי. וכל מקום³⁹ שאין מכניסין בו חמץ אינו צריך בדיקה.

(32) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (33) דוקא שבאמצע הבית אבל אלה החורים שהם גבוהים ביותר, שאין יד האדם מגעת שם, והנמוכים משלשה טפחים, אין צריכים בדיקה, כי אין דרך להשתמש שם חמץ. (34) בקיר שבין ביתו לבית חברו. (35) שמא נתגלגל לשם חמץ. (36) כל הקטע הזה "אבל חור שבין ישראל לגוי... בלבד ודי" לא נמצא ברמב"ם כתב יד משנת ה' קס"א (מעשה רוקח). וגם בספר מגיד משנה לא היה, ועיין כסף משנה. (37) נראה שגם ביום אינו בודק שהרי גם ביום צריך לבדוק בנר (למעלה הלכה ד') - מעשה רוקח. אבל רבינו מנוח כתב שבודק לאור היום כדרך שהוא משתמש בו תמיד ולא יבוא לחשדו שהוא עושה לו כשפים, ועיין כסף משנה. (38) שמחפש בלילה בחורים ובסדקים בנר, ועל ידי זה יעליל עליו ויבוא לידי סכנה. (39) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א').

ו. חורי הבית⁴⁰ התחתונים⁴¹ והעליונים⁴², ונג העציע⁴³, ורפת בקר, ולולין, ומתבן, ואוצרות⁴⁴ וזין⁴⁵ ואוצרות שמן שאינו מסתפק מהן, ובית דגים גדולים⁴⁶ - אינן צריכין בדיקה, אלא אם-כן הכניס להן חמץ. אבל אוצרות שחר, ואוצרות יין שמסתפק ממנו⁴⁷, ובית דגים קטנים⁴⁸, ובית העצים, ובית המוריס, וחורי הבית האמצעים⁴⁹ וכיוצא באלו - צריכין בדיקה, שסתמן שמכניסין להן חמץ⁵⁰. ואם ידע בודאי שלא הכניס שם חמץ, אינו צריך בדיקה. וכשבודק⁵¹ הפרתף, בודק ממנו שתי שורות החיצונות, שהן העליונה ושלמטה ממנה.

(40) (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). (41) למטה משלשה טפחים, שאין דרך להשתמש שם, ובמקום שאין תינוקות מצויים (כסף משנה). (42) שאין יד אדם מגעת לשם (קובץ). (43) חדר קטן שגגו משופע ואי אפשר להשתמש עליו ולכן אינו צריך בדיקה. (44) בגירסת מגיד-משנה היה כתוב: "ואוצרות שמן ואוצרות יין שאינו מסתפק מהן", הקדים שמן ליין. ומה שכתוב: "שאינו מסתפק מהן", מוסב רק על יין אבל באוצרות שמן גם אם מסתפק מהן אין צריכין בדיקה, שיש להם קבע, שנוטל בפעם אחת מה שצריך לסעודתו, ואין רגילים ליכנס לשם באמצע הסעודה עם פתו בידו. וכן הוא בגמרא (פסחים דף ח' עמוד א'). והראב"ד שהייתה לפניו הנוסחא כמו שהיא לפנינו השיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁנֶכְנַס שָׁחַר, וְזֶה שֵׁיִצָּא לָכֵן - צְרִיף לְבִדְקָא⁷⁷. נֶכְנַס עֶכְבֵּר וְכֶפֶר בְּפִי, וַיִּצְאָתָה מִשֶּׁם חֲלֵדָה וְכֶפֶר בְּפִיהָ - צְרִיף לְבִדְקָא⁷⁸. יִצְאָת מִשֶּׁם חֲלֵדָה וְעֶכְבֵּר וְכֶפֶר בְּפִיהָ - אֵינוֹ צְרִיף לְבִדְקָא, שֶׁזֶה הַכֶּפֶר הוּא שֶׁהִיָּה בְּפִי הָעֶכְבֵּר⁷⁹. נֶחֱשׂ שֶׁנֶכְנַס לְחֹר וּפֶת בְּפִי - אֵין חֵיב לְהִבְיָא⁸⁰ חֲבָרִי⁸¹ לְהוֹצִיא⁸².

(76) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (77) "עכברי לא שקלי מהדדי" (גמרא שם), ובודאי אין זה אותו הככר שנכנס. (78) בכ"י הגירסא: "בפיה, אין אומרים החולדה לקחה ככר מן העכבר והוציאה אלא צריך לבדוק", שאם מן העכבר לקחה היה לה גם את העכבר עצמו בפיה (גמרא שם). (79) שהרי גם העכבר בפיה. (80) לשכור בממון ולהוציא הוצאות. (81) קוסם השולט על נחשים ארסיים. (82) אלא מבטלו בלבו.

יד. פְּזִיתָ חֶמֶץ בְּשֵׁמִי קוֹרָה - מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהִבְיָא סֵלָם לְהוֹרִידוֹ⁸⁴, שֶׁפְּעָמִים יִפֹּל מִשֵּׁמִי קוֹרָה⁸⁵. הֵיָּה חֶמֶץ בְּבוֹרָה⁸⁶ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ⁸⁷, אֶלָּא מְבַטְלוּ בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ.

(83) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (84) אף על פי שכבר ביטל את החמץ שברשותו. (85) ושמא יבוא לאכלו בפסח. ובעיא היא שם בגמרא ונפשטה על ידי "אם תמצא לומר" כשיטת רבינו בכל מקום ש"אם תמצא לומר" היא פשיטות לאיבעיא. (86) (תוספתא מסכת פסחים פרק ג' הלכה ג'). (87) אם נפל שם בלא מתכוון, אבל אם הטמינו שם בכוונה, עובר (מגיד משנה).

טו. כִּפְתָה⁸⁸ שְׂאוֹר שֶׁיִּחְדָּה לִישִׁיבָה - אִם טַח פְּגִיָּה בְּטִיט, הָרִי זֶה בְּטֵלָה⁸⁹ וּמִתָּר לְקַיְמָה. בְּצֶק⁹⁰ שֶׁבִּסְדָּקִי הָעֶרְבָה - אִם יֵשׁ פְּזִית בְּמִקּוֹם אֶחָד, חֵיב לְבַעַר; וְאִם לָאו - אִם הָיָה עֲשׂוּי לְחֵזֶק פּוֹ שְׁבָרִי הָעֶרְבָה אוֹ לְסֵתָם פּוֹ נֶקֶב, בְּטֵל בְּמַעוֹטוֹ⁹¹; וְאִם לָאו, חֵיב לְבַעַר. הֵיָּה בּוֹ שֶׁנִּי חֲצָאִי זִיתִים בְּשִׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְחוֹט שֶׁל בְּצֶק בִּינֵיהֶם - רוֹאֵין כּל שְׂאֵלוֹ יִנְטֵל הַחוֹט נְטִלִין עִמוֹ, חֵיב לְבַעַר; וְאִם לָאו, אֵינוֹ צְרִיף לְבַעַר.

(88) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב') והיא חתיכת שאור קשה ויבשה. (89) מדין חמץ. (90) (משנה במסכת פסחים דף מ"ה עמוד א'). (91) "רבי יחיאל מפאריש כתב כי עריבות שלשין בהם כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותן בחמין ומנקרין החמץ מהן. כי אי אפשר לנקרן שלא ישרא בין הכל כזית" (הגהות מימוניות).

טז. בְּמָה⁹² דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹³ בְּעֶרְבָה; אֶבֶל בְּכִית - אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵם יִנְטֵל הַחוֹט אֵין נְטִלִין עִמוֹ, חֵיב לְבַעַר, מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים מְקַבֵּץ אוֹתָן⁹⁴. הֵיָּה חֲצִי זִית בְּכִית וְחֲצִי זִית בְּעֵלְיָה⁹⁵; חֲצִי זִית בְּכִית וְחֲצִי זִית בְּכִית בְּאֶכְסֵדְרָה; חֲצִי זִית בְּכִית זֶה וְחֲצִי זִית בְּכִית שֶׁלְּפָנִים מִמֶּנּוּ - הוֹאִיל וְאֵלוֹ הַחֲצָאִי זִיתִים דְּבוֹקִין⁹⁶

וְכָא עֶכְבֵּר וְנִטְל⁶³, וְלֹא יִדְעֵנוּ אִם חֶמֶץ אִם מִצָּה נִטְל, וְנֶכְנַס לְבִית בְּדוֹק - צְרִיף לְבִדְקָא; שֶׁכָּל הַקְּבוּעָה⁶⁴, כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה⁶⁵.

(62) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (63) בכ"י הגירסא: "ונטל אחד מהם". (64) אם הרוב והמיעוט כל אחד קבוע במקומו, אין הולכים אחר הרוב, אלא הרי הוא כמחצת על מחצת (וראה בפרק ח' מהלכות מאכלות אסורות הלכה י"א). (65) ונחשב לספק. והגם שכאן מדובר בבדיקת חמץ שהיא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא? ביאר הרא"ה שכיון שעיקר בדיקת חמץ באה על הספק, ונתקנה בשביל ספק חמץ, לכן חייבוהו חכמים לבדוק בנידון של ספק (מגיד משנה). [ועיין בפרק י"א מהלכות מעשר הלכה יג סברא כזו ברדב"ז שם].

יא. שְׁנֵי צְבוּרִין⁶⁶, אֶחָד שֶׁל חֶמֶץ וְאֶחָד שֶׁל מִצָּה, וְשְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד בְּדוֹק וְאֶחָד שְׂאֵינוֹ בְּדוֹק, וְכָאוּ שְׁנֵי עֶכְבָּרִים, זֶה נִטְל חֶמֶץ וְזֶה נִטְל מִצָּה, וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נֶכְנַס זֶה שֶׁנִּטְל הַחֶמֶץ⁶⁷; וְכֵן⁶⁸ שְׁנֵי בָתִּים⁶⁹ בְּדוֹקִין וְצְבוּר אֶחָד שֶׁל חֶמֶץ, וְכָא עֶכְבֵּר וְנִטְל, וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נֶכְנַס⁷⁰, אוֹ שְׁיָדַע שֶׁנֶכְנַס לְאֶחָד מֵהֶן, וְנֶכְנַס אַחֲרָיו וְבִדְק וְלֹא מִצָּא כְּלוּם, אוֹ שֶׁבִּדְק וּמִצָּא כְּכֹר; אוֹ שֶׁהִיָּו⁷¹ תְּשַׁעָה צְבוּרִין שֶׁל מִצָּה וְאֶחָד שֶׁל חֶמֶץ, וּפְרִשׁ כְּכֹר מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ אִם חֶמֶץ אוֹ מִצָּה, וְכָא עֶכְבֵּר וְנִטְל הַכֶּפֶר שֶׁפְּרִשׁ וְנֶכְנַס לְבֵית בְּדוֹק - כָּכֵל אֵלוֹ אֵינוֹ צְרִיף לְבִדְק פְּעַם שְׁנִיָּה, שְׂאֵין כָּאֵן קְבוּעָה.

(66) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (67) אנו תולים שהחמץ הובא לבית שאינו בדוק והמצה לבית הבדוק, שספק מדרבנן - לקולא. (68) (מסכת פסחים דף י' עמוד א'). (69) בכ"י הגירסא: "שני בתים של שני אנשים בדוקין". (70) על כל בית תולין שלא נכנס העכבר לשם, ואין צריך בבדיקה. (71) בכ"י משנת ה' קי"א ומשנת ה' קס"א חסר הקטע "או שהיו תשעה ציבורין... לבית בדוק". יב. הַנִּיחַ⁷² הַחֶמֶץ בְּזוּיֵת זֶה וּמִצָּאוֹ בְּזוּיֵת אַחֵר⁷³, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ תְּשַׁע חֲלוֹת וּמִצָּא עֶשְׂרִי⁷⁴; אוֹ שֶׁבָּא עֶכְבֵּר וְנִטְל הַחֶמֶץ, וְסָפֵק נֶכְנַס לְבֵית זֶה אוֹ לֹא נֶכְנַס - כָּכֵל אֵלוֹ צְרִיף לְבִדְקָא⁷⁵.

(72) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (73) אנו חוששים שהחמץ שהניח בזוית זו נאבד בבית והנמצא בזוית אחרת הוא חמץ אחר. (74) בנוסחת המגיד משנה ומעשה-רוקח כתוב כאן: "או שהיו תשעה צבורין חמץ ואחד מצה ופירש ככר מהם ואינו יודע אם חמץ אם מצה ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית הבדוק". אבל בדפוס ויניציאה ואמסטרדם ובדפוסים שלנו אין הקטע הזה. (75) מספק.

יג. נֶכְנַס⁷⁶ עֶכְבֵּר לְבֵית וְכֶפֶר בְּפִי, וַיִּצָּא עֶכְבֵּר מִשֶּׁם וְכֶפֶר בְּפִי - אוֹמְרִים: הוּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁנֶכְנַס - הוּא הָאֲחֵרוֹן שֶׁיִּצְא, וְאֵינוֹ צְרִיף לְבִדְקָא. הֵיָּה הָרֵאשׁוֹן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּכֹתָלִים אוּ בְקָרוֹת אוּ בְקַרְקָעוֹת, אֵינּוּ חַיִּב לִבְעֹר, אֲלֵא מִבְּטֵל בְּלִבּוֹ וְדִיּוֹ.

יט. הַמְּפָרֵשׁ¹⁰⁹ בַּיּוֹם וְהַיּוֹצֵא בְשִׁירָא¹¹⁰ - תּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, זְקוּק לְבִדְקָא¹¹¹; קֵדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָא¹¹². וְאִם דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר קֵדָם הַפְּסָח¹¹³, צָרִיף לְבִדְקָא, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵא; שְׂמָא יִחְזֹר עֲרֹב הַפְּסָח בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת וְלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּנָאֵי לְבַעַר. וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְחֹזֵר - אֵין צָרִיף לְבִדְקָא¹¹⁴. וְכֵן הַעוֹשֶׂה בֵּיתוֹ אוּצָר¹¹⁵ - תּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, זְקוּק לְבִדְקָא, וְאַחֲרֵי כֵן פּוֹנֵס אוּצָרוֹ לְתוֹכוֹ; קֵדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם דַּעְתּוֹ לְפָנּוֹתוֹ קֵדָם הַפְּסָח, צָרִיף לְבִדְקָא וְאַחֲרֵי כֵן עוֹשֶׂה אוּצָר; וְאִם אֵין דַּעְתּוֹ לְפָנּוֹתוֹ קֵדָם הַפְּסָח, אֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָא¹¹⁶.

(109) (מסכת פסחים דף ו' עמוד א'). פורש ונוסע למדינת הים. (110) שהיא נסיעה לזמן ארוך. (111) כיוון שאמרו חכמים שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, מאותו הזמן חלה עליו חובת בדיקת חמץ (גמרא). (112) כיוון שאין דעתו להיות בביתו בפסח. (113) ומכל שכן אם דעתו לחזור בתוך ימי הפסח שחייב לבדוק לפני צאתו לדרך, כדי שבחזירתו ימצא את ביתו נקי מחמץ (רש"י). (114) אלא מבטלו בלבו במקום שנמצא בזמן הביטול (טור, והגהות מימוניות). (115) אוסף לתוכו תבואה ופירות. (116) כי החמץ שנמצא תחת התבואות, הרי הוא כמבוער (רש"י).

~ יום שישי י"ד תשרי ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) נתבארו בו דיני הבדיקה, במה שהוא אחר הבדיקה כגון הביטול, וכן כשאין הבדיקה נעשית בזמנה, כגון שחל י"ד להיות בשבת. וכן מי שלא בדק בזמנו, וענין השריפה, והביעור, ומי שהוא פטור מן הבדיקה ודי לו בביטול, וכיצא בו.

א. כְּשֶׁבֹדֵק² אָדָם וּמְחַפֵּשׁ³ בְּלִילֵי אַרְבַּעַה-עָשָׂר⁵ - מוֹצֵיא אֶת הַחֶמֶץ מִן הַחֹרִימִים⁶ וּמִן הַמְּחֻבְּאוֹת וּמִן הַזְּוִיּוֹת, וּמְקַבֵּץ הַכֹּל, וּמְנִיחוֹ⁷ בְּמָקוֹם אֶחָד עַד תַּחֲלַת שְׁעָה שְׁשִׁית בַּיּוֹם, וּמְבַעְרוֹ⁸. וְאִם רָצָה לְבַעְרוֹ בְּלִילֵי אַרְבַּעַה-עָשָׂר, מְבַעְרוֹ⁹.

2) משנה, פסחים ב, א. 3) פסחים ז, ב. 4) לילות דעלמא. כלומר, ליל כל שנה ושנה. 5) בניסן. 6) פסחים ת, א. 7) משנה, פסחים י, ב. 8) משנה, פסחים יא, ב: "ושורפין בתחילת שש". 9) שהרי ביעור חמץ הוא בכל דבר שיכול לבערו מן העולם (להלן הלכה יא), ולא כרבי יהודה שאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה", ולמד זאת מדין נותר בקדשים שהוא בשריפה (פסחים כת). ולדבריו יש מקום לומר שכשם שאין שורפין נותר בלילה, כך אין שורפין חמץ בלילה. ועיין רמ"א בסי' תמה ס"א.

ב. הַחֶמֶץ¹⁰ שְׂמִינִית¹¹ בְּלִילֵי אַרְבַּעַה-עָשָׂר פְּדִי שְׂיֵאכַל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת, אֵינּוּ מְנִיחוֹ

(92) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב'). 93) ששני חצאי זיתים חמץ בשני מקומות אינו חייב לבער. 94) על ידי שמטאטאים את הבית מזדמנים יחד שני החצאים (רש"י). 95) אינו שכיח שהזיתים יזדמנו יחד במקום אחד (רש"י). 96) דוקא אם היו דבוקים שהוא דומה למה שכתב למעלה בהלכה ט"ו בענין בצק שבסדקי העריבה, שאם היה לחזק או לסתום אינו צריך לבער, אבל אם מונח על הרצפה חייב לבער אפילו בפחות מכזית כמו שכתב למעלה בבצק שבסדקי העריבה, שאם אינו לחזק או לסתום חייב לבער אפילו חצי זית (כסף משנה).

יז. הַמְּשַׁפֵּיר⁹⁷ בֵּית סֹתָם⁹⁸ בְּאַרְבַּעַה-עָשָׂר⁹⁹ - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת בְּדוּק וְאֵינּוּ צָרִיף לְבִדְקָא¹⁰⁰. וְאִם הַחֻזְקַת זֶה הַמְּשַׁפֵּיר שְׁלֵא בְּדֹק, וְאִמְרוּ אִשָּׁה אוּ קָטָן אֵנּוּ בְּדַקְנוּהוּ - הֲרִי אֵלוֹ נְאֻמִּין¹⁰¹, שֶׁהַכֹּל נְאֻמִּים עַל פְּעוּר חֶמֶץ, וְהַכֹּל פְּשָׁרִין לְבִדְקָה, וְאִפְלוּ נָשִׁים וְעַבְדִּים וְקִטְנִים; וְהוּא, שְׂיִהְיֶה קָטָן שְׂיִהְיֶה בּוֹ דַּעְתָּא¹⁰² לְבִדְקָא.

(97) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב). 98) שאין אנו יודעים אם בדקו את הבית מחמץ. 99) ואין המשכיר לפנינו, כדי שהשוכר יוכל לשאלו ולברר אצלו אם הבית בדוק או לא (בית יוסף סימן תל"ז). 100) בעיא היא בגמרא שם ולא נפשטה. ומכיון שבדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן, שהרי ביטלו - אינו חייב לבדוק, שספק דרבנן להקל (ועיין רא"ש תחלת מסכת פסחים). 101) להעיד. 102) שהגיע לחינוך (משנה ברורה).

יח. הַמְּשַׁפֵּיר¹⁰³ בֵּית לְחֶבְרֹה¹⁰⁴: אִם עַד שְׁלֵא מְסֹר לוֹ הַמְּפַתַח חָל אַרְבַּעַה-עָשָׂר - עַל הַמְּשַׁפֵּיר לְבִדְקָא¹⁰⁵; וְאִם מְשַׁמֵּר הַמְּפַתַח חָל אַרְבַּעַה-עָשָׂר - עַל הַשּׁוֹכֵר לְבִדְקָא¹⁰⁶. הַמְּשַׁפֵּיר בֵּית בְּחֻזְקַת שְׁהוּא בְּדוּק וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ בְּדוּק - עַל הַשּׁוֹכֵר לְבִדְקָא, וְאֵינּוּ מְקַח טְעוֹת¹⁰⁷, וְאִפְלוּ בְּמָקוֹם שְׁבֹדֵקִים בְּשֹׁכֵר, שְׂהָרִי מַצָּה הוּא עוֹשֶׂה¹⁰⁸.

(103) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). 104) וקנאו באחת מהדרכים ששכירות קרקע נקנית בה (מגיד משנה). 105) מכיון שאין להשוכר מפתח, אין הוא יכול ליכנס בו לעשות בדיקת חמץ (הר"ן). 106) אם כבר קנאו לעצמו באחת מדרכי הקנינים. אבל אם לא קנאו לעצמו, ורק המפתח נמצא אצלו, אין זה מחייב אותו לבדוק, אלא בעל הבית חייב לבדוק (כסף משנה). 107) כי נוח לו לאדם לקיים מצוה בגופו. 108) נוח לו לאדם לקיים מצוה בממונו (גמרא). ומה שהוא תובעו עכשיו - אין זו אלא אמתלא לחזור בו מהשכירות. ויש אומרים שאף על פי שאין השכירות קיימת ואינה מקח טעות בכל זאת יכול השוכר לתבוע את ההוצאות שהוציא על הבדיקה, שהרי שכר את הבית בחזקת בדוק (מגיד משנה בשם רמב"ן).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדינו (או"ח סי' תלה). וראה למעלה פ"ב ה"ד. (27) בשעה ששית, זמן שריפת החמץ. (28) היינו בחול-המועד ('רבינו מנחה'), אבל ה'מגן אברהם' ושאר פוסקים סוברים שבדוק גם ביום-טוב, ועל החמץ שמוצא - כופה עליו כלי. (29) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד.

ו. כשבדק החמץ בלילי ארבעה-עשר או ביום ארבעה-עשר או בתוף הרגל - מברך³⁰ קדם³¹ שניתחיל לבדק: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו³² על בעור³³ חמץ"; ובדק ומחפש בכל המקומות שמכניסין להם חמץ³⁴, כמו שבארנו. ואם בדק לאחר הרגל - אינו מברך³⁵.

(30) פסחים ז, א. (31) כי כל המצוות מברך עליהן לפני עשייתן (פסחים ז:). (32) והגם כי מן התורה די בביטול (לעיל פ"ב ה"ב) ובדיקת חמץ היא מדרבנן, ואיך שייך לברך "וצונו"? כבר הסביר הרמב"ם (בהל' ברכות פי"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים... מברך על הכל קודם לעשייתן: "אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות". והיכן צונו? בתורה, שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה". נמצא ענין הדברים והציען כך הוא: אשר קדשנו במצותיו, שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו...". (33) הבדיקה אינה אלא התחלת הביעור, אבל המטרה הסופית היא הביעור, ולכן מברכים על הביעור ולא על הבדיקה. (34) משנה, פסחים ב, א. (35) אינו חייב לבער את החמץ אפילו מדרבנן, אלא שחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה, ולכן צריכים לבדוק ולמצוא את החמץ ולהשימו במקום שלא יתערב במאכל. וכיון שאין כאן מצוה לבערו, לכן אין מברכין על הבדיקה שאחר הרגל (כסף-משנה).

ז. וכשגומר³⁶ לבדק: אם בדק בליל ארבעה-עשר או ביום ארבעה-עשר קדם שש שעות - צריך לבטל כל חמץ שנשארו ברשותו ואינו רואהו³⁷, ויאמר³⁸: "כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתו, הרי הוא בטל והרי הוא כעפר³⁹". אכל⁴⁰ אם בדק מתחלת שעה ששית ולמעלה - אינו יכול⁴¹ לבטל, שהרי אינו ברשותו⁴², שפכר נאסר בהנחה.

(36) פסחים ו, ב: "הבודק צריך שיבטל (בלבו סמוך לבדיקה מיד, רש"י)". (37) כי מה שרואה חייב לבער ולשרוף, עיין לעיל בתחילת פרק שני. (38) 'ירושלמי' פסחים פ"ב ה"ב: "רב אמר, צריך לומר: כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו - יבטל", וראה למעלה פ"ב ה"ב. (39) "ראבי"ה קיבל מר"י הלוי, שיש לומר: ליבטיל וליהוי הפקר כעפרא, כי ביטול הוא מטעם הפקר" (הגהות מיימוניות). (40) פסחים ו, ב. (41) בכמה נוסחאות, הגירסא "אינו צריך". (42) פסחים ו, ב: "אמר רבי אלעזר: שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו (להתחייב עליהן, רש"י) ואלו הן: בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה".

מפזר ומפזר בכל מקום, אלא מצניעו בכלי¹² או¹³ בנות ידוע ויזהר בו; שאם לא יזהר בו ומצאו חסר - צריך לחפש אחריו ולבדק פעם אחרת, שמה גררוהו העכברים¹⁴.

(10) משנה, פסחים י, ב. (11) וכן מה שמוצא בבדיקתו. (12) כ"ה ב'ירושלמי': "כיצד הוא עושה? כופה עליו כלי". (13) בכת"י נשמטה המלה "או". (14) פסחים ט, ב.

ג. חל¹⁵ ארבעה-עשר להיות בשבת - בודקין את החמץ בלילי ערב-שבת, שהוא ליל שלשה-עשר¹⁶, ומניח מן החמץ, כדי לאכל ממנו עד ארבע שעות ביום השבת, ומניחו במקום מצנע, והשאר מבערו מלפני השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע¹⁷ שעות - מבטלו¹⁸ וכופה¹⁹ עליו פלי עד מוצאי יום-טוב הראשון, ומבערו.

(15) משנה, פסחים מט, א. וכתנא-קמא שאמר: "מבערין את הכל מלפני השבת", ועיין ראב"ד. (16) שהרי אי-אפשר לבדוק ביום שלשה עשר, כי אין בודקין לאור החמה (לעיל פ"ב ה"ד), וביום לא מועיל אור הנר, כי "שרגא בטיהרא מאי מהניא" (=נר בפני השמש, מה הוא מועיל?). (17) שמשעה רביעית אסור לאכול חמץ בערב פסח (לעיל פי"א ה"ט), ואף שכל שעה חמישית, חמץ מותר בהנאה? - כיון שאסור באכילה, הוא מוקצה - ולכן כופה עליו כלי ('בית יוסף' בשם הריב"ש). והב"ח מגיה "אחר חמש". (18) פסחים ז, א. (19) פסחים ו, א.

ד. היו לו פירות רבות של תרומה, וצריך לשרפה ערב-שבת²⁰ - לא יערב²¹ הטהורה עם הטמאה וישרף²², אלא שורף טמאה לעצמה, וטהורה לעצמה, והלוי²³ לעצמה, ומניח מן הטהורה כדי לאכל עד ארבע שעות ביום השבת בלבד²⁴.

(20) פסחים יד, א. במשנה ורכבי יוסי, ואף-על-פי שבמשנה לא מפורש ב"ד שחל להיות בשבת - באה הברייתא בדף כ: ומפרשת את הסתום שבמשנה, שהמדובר ב"ד שחל להיות בשבת. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה (ועיין כסף-משנה ו'רבינו מנחה'). (21) משנה, פסחים יד, א. (22) שלא יטמא את הטהורה, שהתורה הזהירה לשמור על התרומה שלא טמא, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי" (שבת כה). (23) ספק טהורה, ספק טמאה. (24) משנה, פסחים יא, ב.

ה. מי²⁵ ששכח או הזיד ולא בדק בליל ארבעה-עשר - בודק²⁶ ארבעה-עשר בשחרית. לא בדק בשחרית - בודק בשעת הבעור²⁷. לא בדק בשעת הבעור - בודק בתוף הקנא²⁸. עבר הרגל ולא בדק - בודק אחר הרגל, כדי שיבער מה שיימצא מחמץ שעבר עליו הפסח, מפני שהוא אסור בהנחה²⁹.

(25) משנה, פסחים י, ב. (26) לאור הנר בחורין ובסדיקין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שודדים ורוצחים. (57) השוטף מקום ישוב בני אדם. (58) קיר מתמוטט, ותחתיו שוכבים בני אדם בסכנה. (59) ולא יטפל בביעור חמץ, כדי שלא יתבטל מהצלת נפשות (כסף-משנה). (60) (60) גראם. (61) לא חשוב אוכל, ודיו בביטול.

י. מי⁶² שהניח⁶³ עסה מגלגלת⁶⁴ בתוך ביתו ויצא, ונזפר אחר שציצא, והוא יושב לפני רבו⁶⁵, והיה ירא שפא תחמיץ קדם שיכוא - הרי זה מבטלו בלבד⁶⁶ קדם שתחמיץ. אבל אם התחמיץ - אין הבטול מועיל כלום⁶⁷, אלא כבר עבר על 'לא יראה' ו'לא ימצא'⁶⁸, וחיב לבער מיד כשיחזר לביתו⁶⁹.

(62) פסחים ז, א. (63) בחולה-המועד. (64) נילושה במים. (65) ומפני אימת כבוד רבו, אינו יכול לקום ולילך ולאפותה (רש"י). (66) "מכאן כתב 'הרוקח', כל אדם ילמד בתוך ביתו לומר כשלשין הבצק, כל שיפול מן הכלי שלשין בו על הארץ - יהא בטל והפקר" (הגהות מיימוניות). (67) שהרי בחולה-המועד הענין מדובר, שהחמיץ אינו ברשותו לבטלו. (68) שהמשהה חמץ בפסח עובר, אבל בערב פסח אחר חצות - אינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" (למעלה ה"ח). (69) שבחולה-המועד מותר לשרפו, אבל ביום-טוב אסור אפילו אם לא ביטלו (למעלה ה"ח).

יא. פיצד⁷⁰ בעור חמץ? שורפו⁷¹, או פורר⁷² זורה לריח, או זרקו לים⁷³. ואם⁷⁴ היה החמץ קשה⁷⁵ ואין הים מחתכו במהרה - הרי זה מפררו ואחר-כך זרקו לים. חמץ⁷⁶ שנפלה עליו מפלת⁷⁷, ונמצא עליו עפר שלשה טפחים⁷⁸ או יותר - הרי הוא כמבער; וצריך לבטל בלבד⁷⁹ אם עדין לא נכנסה שעה ששית. נתנו⁸⁰ לצפויים קדם שעה ששית - אינו צריך לבער. ואם⁸¹ שרפו קדם שעה ששית - הרי זה מתר להנות בפחמיין שלו בתוך הפסח. אבל⁸² אם שרפו משעה ששית ולמעלה - הואיל והוא אסור בהנייה, הרי זה לא נסיק בו תנור וכינים, ולא יאפה בו ולא יבשל. ואם⁸³ בישל או אפה - אותה הפת ואתו התבשיל אסור בהנייה, וכן הפחמיין שלו אסורין בהנייה⁸⁴, הואיל ושורפו אחר שנאסר בהנייה.

(70) משנה, פסחים כא, א. (71) עד שנעשה פחמים (שו"ע הרב סי' תמה). (72) לפירורים דקים שלא ימצאו מי שיהנה ממנו, וכחכמים החולקים על רבי יהודה (פסחים כא.). (73) או לנהר. (74) פסחים כח, א. (75) לחם יבש או חטים יבשות. (76) משנה, פסחים לא, ב. (77) גל של אבנים. (78) כל טפח הוא 10 ס"מ. (79) שמה יפקח הגל (יסירו האבנים משם) במועד, ונמצא החמץ לפניו (רש"י). (80) משנה, פסחים כא, א. (81) פסחים כא, ב. (82) משנה, פסחים כא, א. (83) פסחים כו, ב. (84) כדין כל הנקברים, שאפרם אסור (תמורה לג:).

ח. לפיכך אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ שהיה דעתו עליו⁴³ והיה בלבו, ושקחו בשעת הבעור ולא בערו - הרי זה עבר על 'לא יראה' ו'לא ימצא'⁴⁴, שהרי לא בער ולא בטל. ואין הבטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו, והכתוב עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום 'לא יראה' ו'לא ימצא'⁴⁵, וחיב לבערו בכל עת שימצאנו. ואם מצאו ביום-טוב - פופה עליו כל⁴⁶ עד לערב ומבערו⁴⁷. ואם של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו פלי, שהכל פורשין ממנו⁴⁸.

(43) אבל אם אינו יודע ממנו, אינו עובר עליו, כמבואר בפסחים כא. וב'תוספות' שם ד"ה ואי. (44) 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"ד. כי משש שעות ולמעלה עובר בכל יראה ובל ימצא, למאן דסובר כי חמץ לפני זמנו אסור באכילה מן התורה ('צפת פנח'). אבל ה'מגיד משנה' מפרש שכונת הרמב"ם שעובר על כל יראה בתוך הרגל, ולא בערב פסח משש שעות עד הערב. וכן נראה מדברי רבינו ב'מנין המצוות' שבפתיחת הלכות חמץ, עיי"ש. (45) פסחים ו, ב. (46) פסחים ו, א. כדי שלא יראהו וישכח שהיום פסח ויבוא לאכול ממנו. (47) אבל ביום-טוב אסור לבערו. ואף שאמרו: "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך"? (עין בהל' יום-טוב ריש פ"א) - חמץ כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום-טוב (כסף-משנה). ומתוך שהביא רבינו הלכה זו סמוך למה שכתב בתחילה "לפיכך אם לא ביטל", נראה שגם כאן מדובר כשלא ביטל, ואף-על-פי-כן לא התירו לו לשרפו (מגיד-משנה). (48) מחמת קדושתו (גמרא, שם).

ט. מי⁴⁹ שציצא מביתו⁵⁰ קדם שעת הבעור לעשות מצוה⁵¹, או לאכל סעודה של מצוה, כגון סעודת ארוסין⁵² ונשואין, ונזפר שיש לו חמץ בתוך ביתו. אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו - יחזור⁵³; ואם לאו⁵⁴ - יבטל בלבד⁵⁵. יצא להציל מיד הניס⁵⁶, מן הנהר⁵⁷, מן הדלקה ומן המפלת⁵⁸ - יבטל בלבד ודי⁵⁹. יצא לצרף עצמו ונזפר שיש לו חמץ בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד פביצה⁶⁰. היה פחות מפביצה⁶¹ - מבטלו בלבד ודי.

(49) משנה, פסחים מט, א. (50) ערב פסח. (51) במשנה כתוב: "לשחוט את פסחו או למול את בנו". וסובר רבינו שהוא-הדין למצוה אחרת. (52) במשנה כתוב: "בבית חמיו", משמע שהמדובר בחתן עצמו, אבל מדברי הרמב"ם מוכח שגם לאדם זר המשתתף בשמחה כזאת, דינה כסעודה של מצוה. (53) שכיון שאפשר לקיים שתיהן, מצות ביעור חמץ קודמת לשאר מצוות, כיון שזו מצוותה היום. (54) שאם יעסוק בביעור חמץ, לא יסאיר לו זמן ביום לעשות המצוה האחרת. (55) ראה למעלה פ"ב ה"ב. (56) חיל

צָרִיף, מִפְּנֵי שֶׁהִפְלֵי פְרִישֵׁין מִן הַהֶקְדֵּשׁ פְּדֵי שְׂלֵא יבואו לידי מעילה¹⁷.

~ שבת קודש ט"ו תשרי ~

פָּרֶק רְבִיעִי

1) נתבאר בו על אי זה חמץ אדם עובר בקימו, אם שלו או של אחרים. ואם ברשותו, או ברשות אחרים. וכן נתבאר בו האיסור בקיום תערוכת חמץ, ומה שמותר ממנו.

א. פתוב² בתורה: "לא יראה לך חמץ". יכול אם טמן אותו³ או הפקיד אותו ביד עכו"ם⁴, לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "שאר לא ימצא בבתים" - אפלו הפקידו⁵ או הטמינו⁶. יכול לא יהיה עובר אלא אם-פן היה החמץ בביתו⁷, אבל אם היה רחוק מביתו, בשדה או בעיר אחרת, לא יהיה עובר⁸? תלמוד לומר: "בכל גבלך" - בכל רשותך. יכול⁹ יהא חיב לבער מרשותו חמץ של עכו"ם¹⁰ או של ההקדש? תלמוד לומר: "לא יראה לך" - שלף אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים¹¹ או של גבה¹².

13) פסחים ה, ב. לפי שסוף סוף אין החמץ של הישראל. 15) פסחים ו, א. 16) ליהנות. וכאן לא מספיק לכפות עליו כלי, כדין מוצא חמץ בביתו ביום-טוב (למעלה פ"ג ה"ח) לפי ששם הוא זמן קצר, עד מוצאי יום-טוב שאז ישרפנו, אבל כאן שהחמץ בביתו כל ימי הפסח - חוששים אנו שמא ינטל הכלי לאיזה צורך ויתגלה החמץ ויבואו לאכלו (כסף-משנה). 17) קרבן מעילה כדין כל הנהגה בשוגג מן ההקדש.

ג. עכו"ם¹⁸ שהפקיד חמצו אצל ישראל, אם קבל עליו ישראל אחריות, שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו - הרי זה חיב לבערו¹⁹, הואיל וקבל עליו אחריות - נעשה כשלו²⁰. ואם לא קבל עליו אחריות - מתר לקנימו אצלו²¹, ומתיר לאכל ממנו אחר הפסח, שברשות העכו"ם הוא.

18) (פסחים ה:). 19) "אמר להו רבא לבני מחזא (עירו של רבא): בעירו חמירא (חמץ) דבני חילא (צבא המלך, ומטילין טורח מזונותיה על העיריות) מבתיכו, כיון דאילו מגניב (נגנב) ואילו מיתביד (נאבד), ברשתיכו קאי ובעיתו לשלומי (תצטרכו לשלם), כדילכון דמי" (כשלכם הוא) (פסחים ה:). 20) ואם לא ביערו, אסור לאכול ממנו (ירושלמי פסחים פ"ב). 21) פסחים ו, א: ועושה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כמבואר בהלכה שלפני זו.

ד. עכו"ם אנס²² שהפקיד חמצו אצל ישראל, אם יודע הישראל שאם אבד או נגנב מחיבו לשלמו, וכופהו ואונסו לשלם - אף-על-פי שלא קבל אחריות, הרי זה חיב לבערו²³; שהרי נחשב כאלו הוא שלו, מפני שמחיבו האנס באחריותו.

2) מקור דברי רבינו במכילתא דרשב"י (שמות יב, יט): "מכלל שנאמר: 'ולא יראה לך', יכול אם היה טמן או מופקד בעיר אחרת - לא יהא חייב? תלמוד-לומר: שאור לא ימצא". וברור שמופקד שאמרו כאן, היינו ביד גוי. אבל מה שכתוב שם "בעיר אחרת" אינו מתאים לדברי רבינו. ואולי היתה לו לרבינו נוסחא אחרת בדברי המכילתא. 3) שאינו בכלל "לא יראה", שהרי אינו רואהו (כסף-משנה). 4) שיש מקום לומר שאינו בכלל "לא יראה לך", שהרי אינו בידך (כסף-משנה). 5) שהוא בכלל "ימצא בבתים", שהרי המקום שמינה בו חמצו ביד הגוי, שאול לו והוא בביתו (כסף-משנה). וזהו שלא כדברי המכילתא פרשת שמות (פרשה י) "מה בתיכם ברשותכם, אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף-על-פי שיכול לבערו, אבל אינו ברשותו", אלא כדברי המכילתא דרשב"י הנ"ל (ועיין מגיד-משנה). 6) פסחים ה, ב. שהרי יש לו האפשרות למצוא אותו, והוא בכלל "לא ימצא". 7) שהרי כתוב "לא ימצא בבתים". 8) והפקיד אותו ביד גוי" שלמעלה בסמוך, הוא כשהגוי שכנו וקרוב לביתו (לחם-משנה). 9) פסחים ה, ב. 10) שלא קיבל עליו אחריות. 11) גוים. 12) הקדש.

22) אדם קשה ותקיף. 23) פסחים ה, ב: "בעירו חמירא דבני חילא" (מובא לעיל בהלכה שלפני זו), ופירש ר"ח: "בני החיילות היו מפקידים את החמץ שלהם בבתי ישראל כו' ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס, אין משגיחים אלא עונשים אותם". וסובר רבינו שלא היה בזה חוק המלכות, ואעפ"כ הרי זה כשל הישראל ועובר עליו. וראה ב'אוצר הגאונים' תשובות סי' יא ובראב"ד.

ה. ישראל²⁴ שהרהיין²⁵ חמצו אצל העכו"ם²⁶: אם אמר לו: אם לא הבאתי לך מעות מכאן ועד יום פלוני, קנה חמץ זה מעכשו - הרי זה ברשות העכו"ם²⁷, ואותו החמץ מתיר לאחר הפסח²⁸; והוא, שיהיה אותו זמן שקבע לו קדם הפסח. ואם לא אמר לו קנה מעכשו - נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון אצל העכו"ם²⁹, ואסור³⁰ בהגיה לאחר הפסח.

ב. הא למדת, שהחמץ של ישראל, אם הניחו ברשותו, אפלו טמן ואפלו¹³ בעיר אחרת ואפלו מפקד ביד עכו"ם - הרי זה עובר משום 'לא יראה' ו'לא ימצא'. חמץ של הקדש או של עכו"ם שהיה אצל ישראל - אפלו היה עמו בבית, הרי זה מתיר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר תושב שיד ישראל שולטת עליו - אין פושין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח¹⁴. אבל צריף לעשות מחצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של עכו"ם¹⁵, שמא יבוא להסתפק ממנו¹⁶; אבל של הקדש, אינו

24) משנה, פסחים ל, ב. לפי מה שאמרו בגמרא (שם לא:).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו כזית חמץ בכדי אכילת פרס, ואין לוקה על אכילתו, כמבואר בפ"א ה"ו, בכל זאת עובר עליו ב"בל יראה ובל ימצא" שהרי סוף סוף יש כזית חמץ בתערובת (מגיד-משנה וכסף-משנה בשם ר' משה הכהן). (43) ציר דגים כבושים במלח, ושמים לתוכו קמח. (44) עשוי מחלב חמוץ ולחם. (45) פסחים מה, ב. (46) נקרא בפי חז"ל "חמץ נוקשה".

ט. פיצד? ערכת⁴⁷ העבדנין⁴⁸ שנתן לתוכן קמח ועורות - אפלו נתנו שעה אחת קדם הפעור, הרי זה מתיר לקימיו⁴⁹. ואם לא נתן העורות, ונתן הקמח⁵⁰ קדם שלשה ימים לשעת הפעור - מתיר לקימו, שהרי נפסד והבאיש; תוף שלשה ימים - חיב לבערו⁵¹.

(47) פסחים מה, ב. (48) מעבדי עורות. ונותנים שם קמח (רש"י). (49) שעל-ידי העורות, מסריח הקמח מיר ומתקלקל. (50) לבד. (51) שעדיין ראוי לאכילה הוא כשמגיע זמן הפסח, וכיון שנתחייב בביעור שעה אחת, אף שנתקלקל אחר-כך בימי הפסח - חייב לבער.

י. וכן הקילו⁵² והרטיה⁵³ והאספלינית⁵⁴ והתריא"ק⁵⁵ שנתן לתוכן חמץ - מתיר לקימן בפסח, שהרי נפסדה צורת החמץ⁵⁶.

(52) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב, והוא משחה לעין. (53) תחבושת משוחה סמנים ששמים על מכה לרככה. (54) תחבושת. (55) מין תחבושת. (56) ואינה ראויה לאכילה.

יא. הפת⁵⁷ עצמה⁵⁸ שעפשה ונפסלה מלאכל הפלב⁵⁹, ומלגמא⁶⁰ שנסרחה⁶¹ - אינו צריך לבערו⁶². בגדים⁶³ שפכסו אותן פחלב חטה⁶⁴, וכן נירות שדבקו אותן בחמץ, וכל פיוצא בזה - מתיר לקימן בפסח, ואין בהן משום 'לא יראה' ו'לא ימצא', שאין צורת החמץ עומדת⁶⁵.

(57) פסחים מה, ב. (58) שהפת היא בעין, בלי שום תערובת. (59) ואם נפסלה רק מלאכול לאדם, יתבאר בהלכה שאחריה. (60) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב. והיא תחבושת עשויה מקמח ותאנים וכיוצא בהם שאדם לועס ונותן על המכה. (61) עד שאינה ראויה לאכילת כלב. (62) מאחר שנסרחה לפני הפסח, אין הכול בין נתחמצה ולבסוף נסרחה או נסרחה ולבסוף נתחמצה. אבל כשנתחמצה בפסח אינו מותר לקיימה אלא-אם-כן נסרחה ולבסוף נתחמצה (הראב"ד בשם הירושלמי לפי פירוש המגיד-משנה). (63) פסחים מה, ב. (64) = עמילן. והיינו אפילו סמוך לפסח. (65) ונפסל מאכילת כלב (הראב"ד).

יב. דבר⁶⁶ שנתערב בו חמץ⁶⁷, ואינו מאכל לאדם כלל⁶⁸; או שאינו מאכל כל אדם⁶⁹, כגון התריא"ק וכיוצא בו - אף-על-פי שמתיר לקימו, אסור לאכלו⁷⁰ עד אחר הפסח; ואף-על-פי שאין בו מן החמץ אלא פל-שהוא, הרי זה אסור לאכלו⁷¹.

(25) שמשכן. והן בערבית = משכון ('ערוך'). (26) לפני פסח. (27) כלומר, הרי הוא שלו. (28) כן הוא בתוספתא (פסחים פ"ב ה"ה): "נכרי שהלוה את ישראל על חמצו, ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך, אחר הפסח מותר באכילה, ואין צריך לומר בהנאה". שאם לא קבע הזמן לפני הפסח, כיון שבתוך הפסח יכול הישראל לשלם החוב ולפדות המשכון - הרי הוא ברשותו. (29) שאף-על-פי שישראל המקבל משכון, הוא ברשותו וחייב באחריות של גניבה ואבידה (פ"י מהל' שכירות ה"א) - גוי המקבל משכון מישראל, אינו ברשותו כלל (פסחים לא:). (30) כמבואר לעיל בהלכה א, שחמץ של ישראל המופקד ביד נכרי, עובר עליו הישראל.

ו. ישאל³¹ ועפום³² שהיו באין בספינה, והיה חמץ ביד ישראל והגיעה שעה חמישית³² - הרי זה מוכרו לעפום או נותנו לו במתנה, וחוזר ולוקחו מקמנו אחר הפסח; ובלבד שיתנונו לו מתנה גמורה³³.

(31) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (32) בכת"י נוסף: "של י"ד בניסין". (33) ללא שום תנאי, כי אם נותנו לו במתנה על ידי תנאי, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמתנה בטלה למפרע, ועובר על "בל יראה ובל ימצא".

ז. אומר³⁴ ישאל לעפום³⁵: עד שאתה לוקח במנה, בוא וקח במאתים³⁷; עד שאתה לוקח מעפום, בוא וקח מישראל, שפא אצטרף ואקח ממך אחר הפסח³⁸. אבל לא ימכרו³⁹ ולא יתן לו על תנאי⁴⁰. ואם עשה כן - הרי זה עובר על 'בל יראה' ו'בל ימצא'.

(34) תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (35) בערב פסח לפני שעה חמישית. (36) קונה חמץ לעצמך. (37) שיקנה חמץ הרבה, אף-על-פי שאינו רוצה לקנות לעצמו רק במנה, ומרמו לו שיקנה ממנו את העודף לאחר הפסח ויתן לו על זה רווח. (38) באופן שאין הוא מביטיח לו בוודאות שיקנה ממנו, רק מרמו לו על זה. ואף שיש כאן קצת הערמה - מותר, כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן (ראה בפ"א ה"ד), והערמה בדרבנן מותרת (שבת ק"ט:). (39) לפני פסח. (40) שאומר לנכרי: "אם תעשה דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח - החמץ נתון לך או מכור לך", שכל זמן שלא נתקיים התנאי - עדיין אין החמץ מכור או נתון.

ח. תערבת⁴¹ חמץ⁴² - עוברין עליה משום 'בל יראה' ו'בל ימצא'; כגון המורקס⁴³, וכותה⁴⁴ הפבלי, ושקר המדי, שעושין אותו מן הקמח, וכל פיוצא באלו מדברים הנאכלים. אבל⁴⁵ דבר שיש בו תערבת חמץ ואינו ראוי לאכילה⁴⁶ - הרי זה מתיר לקימו בפסח.

(41) משנה, פסחים מב, א: "אלו עוברין בפסח, כותח הבבלי כו" ופירש רבינו בפירוש המשניות "עוברין על כל יראה ובל ימצא" וכן פירש"י. (42) שנתערב בו חמץ, אף שאין

מתוך מהדורת חזק

66) פסחים ל, א. 67) אינו בטל, כמבואר בפ"א ה"ה. חמץ נוקשה, שאינו ראוי לאכילה – מותר (או"ח סי' תמב).
68) היינו שנתערב בו חמץ מעליא (= טוב לאכילה), אלא שעל-ידי הביטול אינו ראוי לאכילה, אבל אם נתערב בתוכו
69) רק לחולים. 70) אבל בהנאה מותר. 71) כמבואר
לעיל בפ"א ה"ה.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

המצוה הס"ט — האזהרה שהזהר להן בעל מום מלהכנס להיכל בכללותו, כלומר: המזבח, ובין האולם ולמזבח, והאולם וההיכל, והוא אמרו: תעלה: "אף אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש וגו'" (ויקרא כא, כג), ויכרך נתבאר בריש טהרות (כלים פרק א משנה ט) שמיני האולם ולמזבח עם כל-ההיכל אסור לבצלי מומין ופרועי ראש להכנס לשם. ונתבאר גם בספרא (פרשת אמור שם) ששני לאוין אלו, והם: "אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש", לא יספיק אחד מהן מבלעדי האחר ושניהם צריכים להשלמת הדין בענין אחד, והוא הגבלת המקום שאסור להם להכנס אליו. ומי שהזיד ונכנס מן-המזבח ולפנים, אפלו שלא לשם עבודה — לוקה.

המצוה המושלימה שבעים — האזהרה שהזהר בעל מום (קבוע) מלעבוד, והוא אמרו: "אשר יהיה בו מום לא יקרב" (שם, יז), הפונה בזה: לא יקרב לעבודה; וקשעובד בעל מום — לוקה. וכך אמרו בספרא (פרשת אמור): "אין בעל מום במיתה אלא באזהרה".

המצוה הע"א — האזהרה שהזהר בעל מום עובר מלעבוד כל-זמן שיש בו אותו המום (כמו הגרב והילפת והדומה להם מהמומים העוברים), והוא אמרו: תעלה: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב" (שם, יח), ולשון ספרא (שם): "אשר יהיה בו מום", אין לי אלא מום קבוע, מום עובר מניין? — תלמוד לומר: "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב". וגם הוא אם עבר ועבד במום עובר — לוקה. ויכרך נתבאר דיני מצוה זו, מומין עוברים של אדם ומומין קבועין, בפרק ז' מבכורות (מג).

~ יום שני י' תשרי ~

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

המצוה הע"ד — האזהרה שהזהר הזר מלעבוד. פנתי באמרי "זר" לכל-מי שאינו מזרע אהרן, והוא אמרו: תעלה: "זר לא-יקרב אליכם" (במדבר יח, ד). ופרש הכתוב שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים.

~ יום ראשון ט' תשרי ~

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע. עא.

המצוה הע"ה — האזהרה שהזהר להן טמא מלעבוד, כשהוא טמא, והוא אמרו: תעלה לפניהם: "וינזרו מקדשי בני-ישראל ולא יחללו את-שם קדשי" (ויקרא כב, ב) ויפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו: "מנין לטמא ששמש שהוא במיתה? דכתיב: דבר אל-אהרן ואל-בניו וינזרו וגו' ולא יחללו". ואמר במקום אחר: "ומתו בו כי יחללוהו" (שם, ט) כשם שאותו החלול מיתה בידי שמים, כך באן אמרו: "ולא יחללו את-שם קדשי" אם חללו ועבדו בטמאה — חייבין מיתה בידי שמים.

המצוה הע"ו — האזהרה שהזהר להן טבול יום (טבל מטומאתו אך עדיין לא שקעה השמש) מלעבוד, אף על-פי שקבר טהר, עד שיעריב שמשו, והוא אמרו: תעלה על הפניהם: "ולא יחללו שם אלהיהם" (שם, כא, ו) והעובר על לאו זה — חייב מיתה בידי שמים — כלומר: טבול יום ששמש: וזה לא נאמר בו פסוק מפרש בתורה, אלא הוא פרוש מקבל. ויפרק ט' מסנהדרין (פג): אמרו בפרוש אמרו: תעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם" (שם, אמרו: "אם אינו ענין לטמא — לפי שקבר נתבאר — תגהו ענין לטבול יום ששמש. ויליף (גלמד ב"גורה שווה) חלול חלול (מתרומה: מה שם במיתה אף כאן)". ומנהו שם מקלל מחייבי מיתה.

המצוה הכ"ד — הצווי ששצטוו הפניהם בלבד לרחץ ידיהם ורגליהם כל-פעם שיצטרכו להכנס להיכל או לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים, והוא אמרו: תעלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ). ומצות עשה זו העובר עליה חייב מיתה בידי שמים, כלומר: שפחן ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים — חייב מיתה בידי שמים; והוא אמרו: תעלה: "ירחצו מים ולא ימתו" (שם) ויכרך נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ב' מזבחים (יט: ואילך).

מתוך מהדורת חזק

ואל תלמד (איסור זריקת הדם) באמרו "המזבח", לפי שלא יסתדר הלשון אלא בכך, כי היאך היה לו לומר: "ואשה לא תתנו" בלבד — הרי בזה לא ישלם הדבור! הנה נתבאר מפלגה שקדם שאמרו: לא-תקריבו לה' — אזהרה על זריקת הדם.

~ יום שלישי י"א תשרי ~

מצות לא תעשה צד. צה.

צו. מצות עשה פו.

המצוה הצ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהקטיר אמורי בעלי מומין, והוא אמרו ותעלה: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" (ויקרא כב, כב) ולשון ספרא (פרשת אמור): "ואשה לא-תתנו מהם" — אלו החלבים; "לא-תתנו", אין לי אלא כלם, מנין אף מקצתם — תלמוד לומר: "מהם", אף מקצתם. הנה נתבאר לך שהמקריב בעל מום — עובר על ארבעה לאוין, במה דברים אמורים? אם נעשה הקטר אמורין לאו אחד: אבל אם נעשה אותם שני לאוין כמו שעושה תנא זה המדבר כגון — הרי יהיה עובר בחמשה לאוין, לפי שהוא עושה מקצת האמורין ענין (בפני עצמו) וכלם ענין, כמו שאמר "מהם" אף מקצתו, אף-על-פי שהוא לאו אחד. הרי שהתנא הזה סובר לוקין על לאו שבכללות לפיכך אמר בספרא (שם): "המקדיש בעל מום למזבח — עובר משום חמשה דברים: משום בל תקדיש, בל תשחוט, בל תזרוק את-הדם, בל תקטיר את-החלב, בל תקטיר מקצתו". ובגמרא תמונה (ז) אמרו: "המעלה איברי בעלי מומין לגבי המזבח — אמר אביי: לוקה משום בל תקטיר בלו, ומשום בל תקטיר מקצתו; רבא אמר: אין לוקין על לאו שבכללות. מתיבי יש להקשות על שיטת רבא): "המקדיש בעלי מומין לגבי המזבח — עובר משום חמשה שמות". אלמא (הנה ראינו) לוקין על לאו שבכללות? תיובתא דרבא. הנה נתבאר לך שנה האומר: עובר בחמשה — שהם נעשו חמשה, לפי סברתו שלוקין על לאו שבכללות, ולפיכך מונה הלאו הכולל בלן ומקצתן בשני שמות, וזהו המפרסם בדיעת אביי בכל-מקום כמו שבארנו בכלל התשיעי מן-הכללים שקדמו למאמר זה. אבל לרבא שאומר: אין לוקין על לאו שבכללות — אינו חזק אלא מלקות אחת על ההקטר כמו שזכר. וכבר נתברר אצלנו שהכלל הנכון: אין לוקין על לאו שבכללות. כמו שנתבאר בגמרא סנהדרין (ג), כמו שהדגמנו בכלל התשיעי, ולפיכך יהיו ארבעה לאוין בלבד כמו שבאר הכתוב, נמצא שמי שהקדיש והקריב בעל מום — לוקה ארבע מלקיות על ארבעה לאוין אלו, כמו שבארנו. וכל-הלאוין הללו אמורים בבעל מום קבוע, כמו שהדגים ואמר: "שרוע,

הוא אמרו: "והזר הקרב יומת" (שם ז), ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "והזר הקרב יומת" — לעבודה. ענש שמענו, אזהרה לא שמענו? תלמוד לומר: "וזה לא יקרב אליכם". וכבר נכפלה האזהרה והענש בענין זה, והוא אמרו: "ולא-יקרבו עוד בני ישראל אל-אהל מועד לשאת חטא למות" (שם, כב) וכבר נתבאר בגמרא יומא (כד). אלו עבודות חזק מיתה הן עליהן ואמרו: "ארבע עבודות זר חזק עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, והקטרה, ונסוף היין, ונסוף המים". ושם (במסכת יומא) ובפרק האחרון ממסכת זבחים (גיג) התבאר דיני מצוה זו.

המצוה הס"א — הצווי שנוצטוינו שיהא כל-קרובן שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים שעליהם נאמר בפרשת ויבטלת שהם מומים. והוא אמרו ותעלה: "תמים יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור): "תמים יהיה לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה, שיינות הנסכים ושמןם וסלתם יהיו בתכלית הטוב והשלמות מכל-לקול, מאמרו ותעלה: "תמימים יהיו לכם ונספיהם" (במדבר כה, לא) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' ממנחות (פו).

המצוה הצ"א — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש בעלי מומין לגבי מזבח, והוא אמרו ותעלה: "כל אשר-בו מום לא תקריבו" (ויקרא כב, כא), ולשון ספרא (פרשת אמור שם): "כל אשר-בו מום לא תקריבו" — משום בל תקדיש.

המצוה הצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי מומין לשם קרבן, והוא אמרו ותעלה בבעלי מומין: "לא-תקריבו אלה לה'" (שם כב), ולשון ספרא: "לא-תקריבו אלה לה'" — משום בל תשחוט.

המצוה הצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו ותעלה בבעלי מומין גם: "לא-תקריבו לה'" (שם, כד), וכא בקבלה שלא זו מזהיר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת תנא קמא, וכן הלכה. ורבי יוסי בברי יהודה אומר, שלא זו אינו מזהיר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה'" — משום בל תקבל את-הדם. ובגמרא תמונה (ז) אמרו: לתנא קמא היא "לא-תקריבו לה'", למה לי? מפני ליה (אם מפני שצריכים פסוק מיוחד) לזריקת דמים — והא נפקא ליה (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ"על המזבח"? כלומר: ממה שאמר עוד: "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח לה'" (שם, כב), שמשמע שכל-מה שינתן על גבי המזבח לא יהיה מהם? והשיב: ארחה דקרא הכי משתעי (כך דרך הכתוב להתבטא), כלומר: שלא זו שהיא "ואשה לא-תתנו מהם על-המזבח" לא בא אלא בהקטר אסורין,

מתוך מהדורת חזק

כב, כט). ומצוה זו כוללת את פלגת הקרבנות, קרבן יחיד וקרבן צבור, על סוגיהם השונים. וממה שאמר: "ומיום השמיני והלאה ירצה" — משמע שקדם לכן לא ירצה. הנה נתבררה האזהרה מלהקריב מחסר זמן; אלא שהוא לאו הבא מכלל עשה, ולפיכך אין לוקין עליו, שכן מי שהקריב מחסר זמן אינו לוקה, כמו שנתבאר בפרק 'אותו ואת-בנו' (חולין פ, ו) ושם נאמר: "הנח למחסר זמן שהכתוב נתקו (מהלאו, ועשאהו) לעשה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספרא (פרשת אמור) ובסוף זבחים (ק"ב).

המצוה המשלימה מאה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב אתנן זונה ומחיר כלב לגבי המזבח, והוא אמרו יתעלה: "לא-תביא אתנן זונה ומחיר כלב" (דברים כג, יט). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ו' ממסכת תמורה. ומי שפקריב משהו מהם אף-על-פי שהקרבן פסול — הרי זה לוקה, כדין בעל מום.

המצוה הצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שאר ודבש (דבר של חמץ או שיש בו מתיקות) לגבי המזבח, והוא אמרו יתעלה: "כי כל-שאר וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לה" (ויקרא ב, יא). וכבר נכלל הלאו בענין זה בלשון אחר ואמר: "כל-המנחה אשר תקריבו לה לא תעשה חמץ" (שם). וכבר בארנו בכלל התשיעי שהמקריב שאור ודבש — לוקה אחת ואינו לוקה שתיים, מפני שהוא לאו שבכללות כמו שבארנו שם, לפי שכבר נתברר לנו שלאו שבכללות לוקין עליו אחת, המשל בזה שהמקריב חמץ לוקה אחת, וכן המקריב דבש, וכן המקריב חמץ ודבש כאחת.

המצוה הס"ב — הצווי שנצטוינו להקריב מלח עם כל-קרבן, והוא אמרו יתעלה: "על כל-קרבן תקריב מלח" (שם, יג). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בספרא (פרשת ויקרא) ובכמה מקומות במנחות (כא).

המצוה הצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרבן בלי מלח, והוא אמרו יתעלה: "ולא תשבית מלח ברית אלהיך" (שם), פי משהזהיר מלהשבית המלח משמע שאסור להקריב תפל (שאינו לו טעם), והמקריב אינה דבר תפל — כלומר קרבן או מנחה — ח"ב מלקות. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מזבחים (כ"בא).

~ יום חמישי י"ג תשרי ~

מצות עשה סג.

מצות לא תעשה קמו. מצות עשה סד.

המצוה הס"ג — הצווי שנצטוינו במעשה קרבן העולה, והוא שכל-קרבן עולה שקרב, בין שיהיה קרבן

וקלוט, ומעוף, וכתות, ונתוק, וקרית" (שם, כג-כד). שכל-אלו מומין קבועין. וכבר נתבאר פל-מומי בהמה, הקבוע והעובר, בפרק ו' מבכורות. וכן נתבאר הלכות ארבעת לאוין אלו המיוחדות בהקרבנות בעל מום, במקומות מפורים במסכת זבחים ומסכת תמורה.

המצוה הצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהקריב בעל מום עובר, והוא אמרו במשנה תורה: "לא-תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום וגו'" (דברים יז, א), ונתבאר בספרי שבבעלי מומין עוברין הכתוב מדבר. וגם על זה לוקה, אם עבר והקריבו.

המצוה הצ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהקריב קרבנות הגוים אם הם בעלי מומין, ולא נאמר בין שהוא גוי יקרב בעדו בעל מום, והוא אמרו יתעלה: "ומיד בן-נכר לא תקריבו את-לחם אלהיכם מפל-אלה" (ויקרא כב, כה). ומי שעבר והקריבו — לוקה גם כן.

המצוה הצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלתן מום בקדשים, וזהו הנקרא: מטיל מום בקדשים. וכל-המטיל מום בקדשים — לוקה, ובתנאי שיהא זה בזמן שביט המקדש קיים ודומי (שפסל דבר שהיה ראוי לקרבן, כמו שנתבאר בגמרא עבודה זרה יג). ובא הלאו על כך באמרו בקרבן: "כל-מום לא יהיה-בו" (שם, כא), ולשון ספרא: "כל-מום לא יהיה-בו" — אל תתן בו מום.

המצוה הפ"ו — הצווי שנצטוינו לפדות מן-הקדשים מה שנוולד בו מום ונצא לחלין ומתו לשחטו ולאכלו, והוא אמרו יתעלה: "רק בכל-אות נפשך תזבח ואכלת בשר בכרבת ה' אלהיך" (דברים יב, טו) ולשון ספרי (פרשת ראה): "רק בכל-אות נפשך תזבח — אינו מדבר אלא בפסולי המקדשין שפדו". וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: פדיון הקדשים, במסכת בכורות (טו) ותמורה (לב) ובכמה מקומות מחלין (קל) וערכים (ד"ה) ומעילה (ט"ז).

~ יום רביעי י"ב תשרי ~

מצות עשה ס. מצות לא תעשה ק. צח.

מצות עשה סב. מצות לא תעשה צמ.

המצוה הס' — הצווי שנצטוינו שיהא כל-קרבן שנקריב מן-הבהמה בן-שמנה ימים ולמעלה ולא פחות מזה, וזו היא מצות מחסר זמן בגופו (של הקרבן). להבדיל מ"מחוסר זמן בבעליו" שהוא דין אחר. והוא אמרו יתעלה: "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן" (ויקרא כב, כז). וכבר נכלל צווי זה בלשון אחר, והוא אמרו: "שבעת ימים יהיה עם-אמו" (שמות

מתוך מהדורת חזק

"וזאת תורת האֲשֵׁם" (שם ז, א). ובאר הכתוב אִיךָ קָרַב וּמַה־מִּמֶּנּוּ נִקְטָר וּמַה־נֶּאֱכָל.

יחיד או קרִבֵּן צָבוּר, יִהְיֶה בְּאֶפֶן פְּזָה וְכִנְהָה. והוא אָמְרוּ בְּיִיָּקְרָא: "אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַה' וְגו' אִם־עֲלֶהָ קִרְבָּנוּ מִן־הַבָּקָר וְגו'" (ויקרא א, ב-ג).

~ שבת קודש ט"ו תשרי ~

מצות עשה פט.

מצות לא תעשה קמה. קמה. (קמט)*

(*בדפוסים שונים)

הַמִּצְוָה הַפ"ט — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּוּ הַכֹּהֲנִים לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר הַקֹּדְשִׁים, כְּלוּמַר: הַחֲטָאת וְהָאֲשֵׁם שֶׁהֵם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר בְּכַהֵם" (שמות כט, לג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמייני): "מִנֵּינִי שֶׁאֲכִילֵת קֹדְשִׁים כַּפְּרָה עַל כְּלֵי־יִשְׂרָאֵל? תִּלְמֹד לומר: "וְאִתָּה נִתֵּן לְכֶם לְשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הַעֲדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי ה'" (ויקרא י, יז). הָא בַּיַּצֵּד? הַכֹּהֲנִים אוֹכְלִין וְיִשְׂרָאֵל מִתְּפָרְיִין". וּמִתְנַאי מִצְוָה זוֹ שֶׁאֲכִילָה זוֹ שֶׁהִיא מִצְוָה — אֵינָה (מדון תורה) אֵלָא לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת. וְאִתְרִיבֵן תִּאָסֵר אֲכִילֵת אוֹתָהּ הַחֲטָאת אוֹ הָאֲשֵׁם, וְאֵין אֲכִילֵתָהּ מִצְוָה אֵלָא בְּזִמָּן הַקְּבֻעַ. וְכַרּוּר שֶׁגַם מִצְוָה זוֹ מִיְחַדָּת לְזַכְרֵי הַכֹּהֲנִים, וְאֵינָה חוֹבָה לְנָשִׁים, לְפִי שֶׁקֹּדְשֵׁי קִדְשִׁים — שִׁבְהֵם נֶאֱמַר פְּסוּק זֶה — אֵינָם נֶאֱכָלִים לְנָשִׁים; אֲבָל שֶׁאֵר הַקֹּדְשִׁים, כְּלוּמַר: קֹדְשִׁים קְלִים, נֶאֱכָלִים לְשִׁנֵּי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד, חוּץ מִתּוֹדָה וְאֵיל זָזִיר שֶׁהֵם לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם קֹדְשִׁים קְלִים; וְגַם הַנְּשִׁים אוֹכְלוֹת קֹדְשִׁים קְלִים אֵלוֹ. וְגַם אֲכִילָתָם (של הקדשים קלים על־ידי הכהנים) נִגְרַת לְמִצְוָה. וְכֵן גַּם הַתְּרוּמָה אֲכִילֵתָהּ נִגְרַת לְמִצְוָה, אֵלָא שֶׁאֵין אֲכִילֵת קֹדְשִׁים קְלִים וְתְרוּמָה פְּאֲכִילֵת בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאֲשֵׁם. לְפִי שֶׁאֲכִילֵת בֶּשֶׂר חֲטָאת וְאֲשֵׁם נִשְׁלֶמֶת בָּהּ כַּפֻּרַת הַמִּתְּכַפֵּר כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וּבִהֵן נֶאֱמַר הַצּוּי עַל הָאֲכִילָה — מַה־שֶּׁלֵּא נֶאֱמַר לֹא בְּקֹדְשִׁים קְלִים וְלֹא בְּתְרוּמָה — וּלְפִיכֵף הֵם נִגְרָרִים אַחַר אֵלוֹ וְהַאֲזַכֵּל עֲשֵׂה מִצְוָה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת קרח): "עֲבַדְתָּ מִתְּנֶה אֶת־פְּהִנְתְּכֶם" (במדבר יח, ז) — "לְעֲשׂוֹת אֲכִילֵת קֹדְשִׁים בְּגִבּוּלִין (מחוץ למקדש) כְּעַבּוּדַת מִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ: מַה עַבּוּדַת מִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ מִקְדָּשׁ (רוחץ) יְדִיו וְאַחַר־כֵּן עוֹבֵד, אַף אֲכִילֵת קֹדְשִׁים בְּגִבּוּלִין מִקְדָּשׁ יְדִיו וְאַחַר־כֵּן אוֹכֵל". וּכְכֵן נִחְבָּרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּכַמְּהָ מְקוּמוֹת בְּזִבְחִים.

הַמִּצְוָה הַקמ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלֶּאֱכֹל מִבֶּשֶׂר הַעוֹלָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תוֹכֵל לֶאֱכֹל בִּשְׂעִירֶיךָ וְגו' וְכֹל־נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹר" (דברים יב, יז), כְּאֵלוֹ אָמַר: לֹא תוֹכֵל לֶאֱכֹל נִדְרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹר. וְכֹא הַפְּרוּשׁ (ספרי פרשת ראה): "וְיִנְדְרֶיךָ" — זוֹ עוֹלָה. לֹא בָּא הַכְּתוּב אֵלָא לְלִמְדָךְ לֹאֲכֹל עוֹלָה, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים בֵּין לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים, בֵּין לִפְנֵים מִן־הַקְּלָעִים בֵּין חוּץ לְקְלָעִים שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה. וְלֹאֵו זֶה הוּא הַאֲזַהְרָה לְכֹל־מוֹעֵל. וְהַעוֹבֵר עַל לֹאֵו זֶה, כְּלוּמַר: הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר עוֹלָה אוֹ הַנְּהַנֶּה מִשְׂאֵר הַקֹּדְשִׁים שֶׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מְעִילָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִסְכַּת מְעִילָה: אִם הוּא מְזִיד — לוֹקָה; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב קִרְבָּן מְעִילָה, וּמִחֲזִיר מַה שֶׁנֶּהְיָה וּמוֹסִיף חֲמִשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִסְכַּת מְעִילָה. וּבַפֶּרֶק ט' מִסְנֵה־דְרִין (פג). אָמְרוּ: "הַזִּיד בְּמְעִילָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּמִיתָה; וְחַכְמִים אוֹמְרִים: בְּאֲזַהְרָה", וְהִבְיָאוּ רַבָּיְתָם מֵאָמְרוֹ "נִמְתּוּ בּוֹ כִּי יִחַלְלֵהוּ" (ויקרא כב, ט) אָמְרוּ: "בּוֹ" — וְלֹא בְּמְעִילָה.

הַמִּצְוָה הַס"ד — הוּא הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּוּוּ שִׁיחַ מִצְשָׁה קִרְבָּן חֲטָאת בְּאֶפֶן הַנְּזָכֵר, אֵיזוֹ חֲטָאת שֶׁתִּהְיֶה (בין של יחיד בין של רבים וכו'). והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וזאת תורת החטאת וגו'" (שם ו, יח). וְגַם בְּאֵר שֶׁם בְּיִיָּקְרָא אִיךָ הִיא נִשְׁחַטָּת וּמַה־מִּמֶּנּוּ נִקְטָר וּמַה־נֶּאֱכָל.

~ יום שישי י"ד תשרי ~

מצות לא תעשה קלמ. קיב.

מצות עשה סה.

הַמִּצְוָה הַקל"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ הַכֹּהֲנִים מִלֶּאֱכֹל בֶּשֶׂר חֲטָאת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים (שדמן נכנס לפנים המקדש), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכֹל־חֲטָאת אֲשֶׁר יִבְאֵ מִדְּמָה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ לֹא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרַף" (ויקרא ו, כג). וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ — לוֹקָה. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת צו): "לֹא תֹאכַל בְּאֵשׁ תִּשְׂרַף" — כֹּל שֶׁהוּא טְעוֹן שְׂרִפָּה, לִתֵּן עֲלָיו בְּלֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

הַמִּצְוָה הַקי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלְּהַבְדִּיל (להפריד) רֹאשׁ חֲטָאת הַעוֹף בְּשַׁעַת הַמְּלִיקָה (ועליו להשאר תלוי בעור הצואר), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּמִלֶּק אֶת־רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֲרָפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל" (שם ה, ח); וְאִם הַבְּדִיל — פְּסֹל. וּכְכֵן נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִזְבְּחִים.

הַמִּצְוָה הַס"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּוּוּ שִׁיחַ מִצְשָׁה קִרְבָּן אֲשֵׁם בְּאֶפֶן הַנְּזָכֵר בְּיִיָּקְרָא בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה:

הַמִּצְוָה הַקמ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזִּהְרָנוּ מִלֶּאֱכֹל חֲטָאת וְאֲשֵׁם חוּץ לְעִזְרָה וְאֶפְלוֹ הַכֹּהֲנִים, וְהוּא אָמְרוּ כְּאֵן בְּפְסוּק זֶה: "בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ" (דברים יב, יז) כְּאֵלוֹ אָמַר: לֹא־תוֹכֵל לֶאֱכֹל בִּשְׂעִירֶיךָ מִעֶשֶׂר דִּגְגָךְ בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ, וְכֹא הַפְּרוּשׁ (ספרי פרשת ראה): "בְּקִרְךָ וְצֹאנְךָ" — לֹא בָּא הַכְּתוּב אֵלָא לֹאֲכֹל חֲטָאת וְאֲשֵׁם חוּץ לְקְלָעִים (כתלי העזרה) שֶׁהוּא עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה, וְזֶה לוֹקָה. וְכֵן גַּם אוֹכֵל קֹדְשִׁים קְלִים חוּץ לְחוּמָה לוֹקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּגִמְרָא

קִדְּשֵׁי קִדְּשִׁים (חטאות וכדומה), והוא אָמְרוּ: "וְנָר לֹא-
יֵאכַל כִּי-קִדְּשֵׁי הֵם" (שמות כט, לג). וְאֵינִי חֹבֵב מְלָקוֹת עַד
שִׂיאֵכֶל בְּעֶזְרָה אַחַר זְרִיקַת דְּמַיִם.

מִפְּנֵי (יז), לְפִי שְׂאוּכַל כְּלִי-דָבָר חוּץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ "לֹא
תֹּכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ" קִרְיָנָא בֵּיהּ. וְזִכּוֹר זֹאת.
הַמְצָנָה הַקַּמ"ח — הַזְּהִירָה שֶׁהִזְהִיר הָרַר מְלַאָּכֹל

המשך ביאור למס' קידושין ליום שבת קודש עמ' 1

50 חפץ המשלח לקדשה בדינר של זהב, אלא כוונתו להקל על
51 השליח, שאף אם אין בידו להלוותו דינר של זהב רשאי הוא
52 לקדשה עבורו בדינר של כסף. ועל כן אף שקידשה לבסוף בדינר
53 של זהב אין הוא נידון כמשנה מדעת המקדש ומקודשת.
54 הגמרא מקשה על ביאורו של אביי: **אִי הָכִי** - שהמשנה עוסקת
55 בגמרא המקדש על ידי שליח, יש להקשות כמה קושיות על לשון
56 המשנה: א. מדוע נקטה המשנה שאומר המקדש לאשה 'הַתְּקַדְּשִׁי
57 לְיָ' הרי אינו מקדשה לעצמו אלא למשלח, ולפיכך, לשון
58 'הַתְּקַדְּשִׁי לְיָ מִיַּעֲבִי לִיה' - היה צריך לומר. ב. מדוע נקטה המשנה
59 בדברי רבי שמעון שאם הַמְצָנָה אותה לְשִׁבַח הרי היא מקודשת,
60 הרי אין המשנה עוסקת באופן שהטעה המקדש את האשה, אלא
61 השליח הטעה את המשלח, ולפיכך, אם הַמְצָנָה השליח למשלח
62 לְשִׁבַח מִיַּעֲבִי לִיה' - היה צריך לומר. ג. מדוע נקטה המשנה הלשון
63 'מְצָנָא' של זהב, שמשמעותו שנמצא לפתע דבר שלא היה ידוע
64 מקודם, הרי מְצָנָא נִמְי דְּזָהָב הוּא - מלכתחילה כשקידש השליח
65 את האשה ידעה שבכוונתו לקדשה בדינר של זהב.
66 הגמרא מבארת את דברי המשנה באופן אחר: **אֵלָּא אָמַר רַבָּא, אֵינִי**
67 **וְהָאֵרִי שְׂבַחְתְּבוּרָה תְּרִימָנָא** - ביארנו את המשנה, וּמֵנָּה - מי הוא
68 הארי שבחבורה, **רַבִּי תִּיָּא בְּרַ אֲבִינִי**. וכך ביארנו את דברי המשנה,
69 **הָכָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָן, כְּגוֹן שְׂאֵמְרָה הִיא** - האשה המתקדשת
70 לְשִׁלּוּחַ, צָא וְקַבֵּל לִי קְדוּשִׁי - היה שליח קבלה לקבל עבורי
71 קידושין מְפֻלְגִי, שְׂאֵמְרָה לִי אֹתוֹ אִם הַתְּקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר שֶׁל כֶּסֶף.
72 וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ לְקַבֵּל עֲבוּרָה אֵת דִּינָר הַכֶּסֶף, וְנִתַּן לֹא הַמְקַדֵּשׁ דִּינָר
73 שֶׁל זָהָב.
74 ובאופן זה נחלקו רבי שמעון וחכמים במשנה. **מָר כֶּבֶר** - חכמים
75 סוברים שמה שאמרה לו האשה ליטול עבורה דינר של כסף, יש
76 בכך קְפִידָא - שאינה מציפה להתקדש אלא בשל כסף ולא בשל
77 זהב, ולכן אינה מקודשת. וּמָר - רבי שמעון **כֶּבֶר מְרָאָה מְקוֹם הִיא**
78 לו - מראה היא לו מקום להקל, שאף אם לא יתן לו המקדש אלא
79 דינר של כסף יטול, אך אין היא ממאנת להתקדש בדינר של זהב,
80 ולכן הרי היא מקודשת. וּמוֹסִיפָה הגמרא לבאר, וּמֵאָה נִמְצָא - מה
81 כוונת המשנה שנמצא לאחר מכן שהוא דינר של זהב, הרי
82 מלכתחילה נתן המקדש לשליחה של האשה דינר זה, וְקָא צִייר
83 בְּגִלְתֵּיהָ - שהיה צרור הדינר בבגד, ולפיכך בשעת הקידושין לא
84 ידע שלוחה של האשה איזה דינר נתן המקדש, וסבור היה שהוא
85 של כסף, ורק כשהגיע לידי האשה נמצא שהוא של זהב.
86 הגמרא מביאה תנאים נוספים הסוברים כדעת רבי שמעון בסברת
87 'מראה מקום הוא לו: **אָמַר אֲבִי, רַבִּי שְׂמַעוֹן וְרַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן גַּמְלִיאֵל**
88 **וְרַבִּי אֶלְעָזָר, פּוֹלְחֵי סְבִירָא לְהוּ** - כל תנאים אלו סוברים את סברת
89 'מְרָאָה מְקוֹם הִיא לִי, דְּהִינִי, שֶׁסוֹבְרִים הֵם שֶׁאִם אֹמַר אִם
90 לשליח לעשות עבורו דבר קל ועשה השליח דבר קשה יותר, אין
91 זה שינוי מדעת המשלח, שלא נתכוין אלא להראות לשליח מקום
92 להקל בשליחתו ולעשותה בדבר קל.
93 ונתה מפרטת הגמרא איכן מצינו לכל אחד מתנאים אלו שסובר
94 לסברא זו: **רַבִּי שְׂמַעוֹן הָא דְאָמַרְנָן** - רבי שמעון מצינו שסובר סברא
95 זו במשנתו, שאם אמרה האשה לשלוחה שיטול דינר של כסף
96 מן המקדש והלך ונטל של זהב, הרי היא מקודשת. **רַבִּי שְׂמַעוֹן בְּן**
97 **גַּמְלִיאֵל** מצינו שסובר סברא זו במשנה במסכת בבא בתרא (קס.).
98 דְּתַנֵּן - שינוי שם במשנה שישנם שני סוגי גיטין,

1 זוכה אלא בכוס עצמה ולא בתכולתה, ואם אין הכוס עצמה שזה
2 פרוטה אינה מקודשת, ואין תכולת הכוס מצטרפת להשלימה
3 לשיעור שווה פרוטה. וְנִתְּנָא אֲדָרְךָ - ובברייתא השלישית שנינו,
4 שהאשה מתקדשת בְּמֵה שְׂבַתוֹכָה - בתכולת הכוס, וְלֹא בִּז - אך
5 אינה זוכה בכוס עצמה, אלא צריכה היא להשיבה למקדש, ואם
6 אין תכולת הכוס שווה פרוטה אינה מקודשת, ואין הכוס עצמה
7 מצטרפת להשלים לשיעור שווה פרוטה.
8 מיישבת הגמרא, וְלֹא קְשִׁיָא - אין בכך סתירה, מאחר שדין זה
9 תלוי הוא בתכולת הכוס, וכל אחת מן הברייתות עוסקת בזה
10 באופן אחר: **הָא קְמָיָא** - הברייתא הסוברת שהאשה מתקדשת רק
11 בכוס עצמה ולא בתכולתה, עוסקת באופן שהיתה הכוס מליאה
12 במים, שמאחר ואין בהם חשיבות לא היתה דעתה להתקדש אלא
13 בכוס בלבד. **הָא קְמָרָא** - הברייתא הסוברת שהאשה מתקדשת
14 רק בתכולת הכוס ולא בה עצמה, עוסקת באופן שהיתה הכוס
15 מליאה ביין, שהוא דבר שיש בו חשיבות ודרך לקדש בו, ומאחר
16 שהדרך לשתות היין מן הכוס ולהשיבה לבעליה, יש לתלות שלא
17 נתכוין לקדשה בכוס עצמה אלא ביין בלבד. **הָא בְּצִיְהִירָא** -
18 הברייתא הסוברת שהאשה מתקדשת בכוס ובמה שבתוכה,
19 עוסקת באופן שהיתה הכוס מליאה בציר של דגים, שמאחר וציר
20 זה עשוי הוא לשימוש לימים רבים, צריך הוא לכוס כדי לשומרו,
21 ולכן יש לומר שנתכוין לקדשה בין בכוס ובין במה שבתוכה.
22 שנינו במשנה, שדעת רבי שמעון היא שאם הַמְצָנָה המקדש את
23 האשה לְשִׁבַח, דְּהִינִי, שנתן לה דבר יקר יותר ממה שאמר לה, הֲרִי
24 זו מְקוֹדֶשֶׁת:
25 מקשה הגמרא: וְכִי לִית לִיה לְרַבִּי שְׂמַעוֹן - האם אין רבי שמעון
26 סובר את דברי המשנה במסכת בבא בתרא (פג:), האומרת שאם
27 מכר אדם לחבירו יין וְנִמְצָא שהוא חוּמִין, או שמכר לו חוּמִין
28 וְנִמְצָא שהוא יין, שְׂנִינָהם - בין המוכר ובין הקונה, וְכֹלֵין לְחִזוּיָהּ בָּהֶם
29 מן העיסקה שבניהמם, ואף המרויח מן הטעות יכול לחזור בו.
30 אֲלֵמָא - יש ללמוד מכאן, דְּאִיכָא דְּנִיחָא לִיה בְּתֵלָא וְאִיכָא דְּנִיחָא
31 לִיה בְּתֵמְרָא - שיש אדם המעדיף יין ויש המעדיף חומץ, ואף
32 שערכו של היין גבוה משל החומץ, מכל מקום מאחר שעתה חפץ
33 היה בחומץ וקיבל תמורתו יין רשאי הוא לבטל את העיסקה, ואם
34 כן, הָכָא נִמְי - במשנתנו, מדוע סובר רבי שמעון שאם אמר לה
35 הבעל שמקדשה בדינר כסף ונתן לה של זהב מקודשת, הרי אִיכָא
36 דְּנִיחָא לִיה בְּכֶסֶף וְלֹא נִיחָא לִיה בְּזָהָב - יתכן שעתה רוצה היא
37 בכסף ולא בזהב, וכגון שחסרה היא מעט כסף כדי להשלים איזה
38 תכשיט שעשתה.מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שִׁמִּי בְּרַ אֲשִׁי,**
39 **אֲשַׁבְּחֵיהּ** - פגשתיו לְאֲבִי, דְּרִיתִיב וְקַמְסַבֵּר לִיה לְכַרְתִּי - שישב
40 וביאר משנה זו לבנו, ופירש לו שְׂהָא בְּמֵאָה עֶשְׂרִינָן - באיזה אופן
41 עוסק רבי שמעון, כְּגוֹן שְׂאֵמְרָה הַמְקַדֵּשׁ לְשִׁלּוּחַ הַלְלוּנִי דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף,
42 וְהִלֵּךְ וְקִדְּשׁ לִי אִשָּׁה מְלוּנִית בְּדִינָר זֶה שֶׁאֵתָה מְלוּנִית. וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ
43 ושינה מדעת המקדש, וְהִלּוּהּ לוֹ דִּינָר שֶׁל זָהָב וקידש בו את האשה
44 עבור המשלח.
45 ובאופן זה נחלקו חכמים ורבי שמעון במשנה. **מָר כֶּבֶר** - חכמים
46 סוברים שמה שאמר לו המקדש שילוחו דינר של כסף, יש לו
47 קְפִידָא בזה, ואינו מסכים לקדשה בדינר של זהב, ולכן אינו נחשב
48 שלוחו, ואינה מקודשת. וּמָר - רבי שמעון **כֶּבֶר מְרָאָה מְקוֹם הִיא**
49 לו - מראה הוא לשליח מקום להקל בשליחתו. דְּהִינִי, באמת

נביאים

יחזקאל פרקמ ירב

י ויביאני אל־החצר החיצוֹנָה והִנֵּה לְשִׁכּוֹת וְרִצְפָה עָשׂוּי לְחֹצֵר סְבִיב | סְבִיב שְׁלֵשִׁים לְשִׁכּוֹת
 אֶל־הַרְצָפָה: יח וְהַרְצָפָה אֶל־כִּתְף הַשְּׁעָרִים לְעֵמֶת אֲרֹךְ הַשְּׁעָרִים הַרְצָפָה הַתַּחְתּוֹנָה: יט וַיִּמְד רֹחַב
 מִלְּפָנַי הַשְּׁעָר הַתַּחְתּוֹנָה לְפָנַי הַחֹצֵר הַפְּנִימִי מִחוּץ מֵאֵה אִמָּה הַקְּדִים וְהַצָּפוֹן: כ וְהַשְּׁעָר אֲשֶׁר פָּנָיו
 דָּרָךְ הַצָּפוֹן לְחֹצֵר הַחִיצוֹנָה מִדָּר אֲרָכוֹ וְרַחְבוֹ: כא (ותאו) וְתָאִיו שְׁלוֹשָׁה מִפּוֹ וְשְׁלֹשָׁה מִפּוֹ (ואילו)
 וְאֵילָיו (ואלמו) וְאֵלְמָיו הָיָה כְּמִדַּת הַשְּׁעָר הָרֵאשׁוֹן חֲמוּשִׁים אִמָּה אֲרָכוֹ וְרֹחַב חֲמוּשִׁים כְּאִמָּה:
 כב (וחלונו) וְחֻלוֹנָיו (ואלמו) וְאֵלְמָיו (ותמרו) וְתִמְרָיו כְּמִדַּת הַשְּׁעָר אֲשֶׁר פָּנָיו דָּרָךְ הַקְּדִים וּבְמַעְלֹת
 שְׁבַע יַעֲלֻבוּ (ואלמו) וְאֵילְמָיו לְפָנֵיהֶם:

רש"י

רצפה אחת היא ותחתיתה של רצפה היה לעומת גובה השער וה"א של תחתונה כה"א של ביתה וכה"א של עזרתה ושל חלאתה שהן יתירות: (יט) וימד רוחב. חלל עזרת נשים: מלפני השער התחתונה. זה השער המפורש למעלה: לפני החצר הפנימי. עד עזרת ישראל: הקדים והצפון. לשתי רוחותיה חללה מאה אמה: (כ) מדר ארכו ורחבו. כמדת שער הקדים כך מפורש בענין: (כא) חמושים אמה ארכו. גובהו: ורוחב חמש ועשרים. מגג התא לגגו: (כב) ואילמיו לפניהם. ואולם השער לפני המעלות קודם שיכנס אלולם היה עולה במעלות:

(יז) ורצפה. פלנקי"ץ בלע"ז, רצפה אומר אני שהוא עלייה סביב, כאותה ששינינו חלקה היתה בראשוני והקיפוח גזוזטרא ועל אותה העלייה היו הלשכות קנברא"ש בלע"ז וממה שאמור בענין והרצפה אל כתף השערים ותחתיהם כנגד גובה השערים אנו למדין שהרצפה הזאת עלייה היא: (יח) והרצפה אל כתף השערים. גובה שער החצר היה מפסיק העלייה שלא היתה מסבכת כל החצר והיא לכתפות השער מזה ומזה כנגד גובה השערים: הרצפה התחתונה. נשתנית תיבה זו מכל תחתונה שבמקרא שבכל מקום הטעם בנו"ן וזה בתי"ו למדנו שאין תחתונה זו רצפה שתחת אחרת אלא

מצודת ציון

(יז) לשכות. חדרים כמו ויביאם לשכתה (ש"א ט): ורצפה. ענין הצעת אבנים למדרך הרגל וכן על רצפת בהט ושש (אסתר א): (יח) כתף. צד ועבר: לעומת. נגד:

מצודת דוד

(יז) אל החצר. מתחילה עמדו בשער ועתה הביאו בחלל החצר: והנה לשכות. ר"ל ראיתי והנה שם לשכות: ורצפה. עליה מרוצפת באבנים עשויה בגובה על עמודים עומדת בחצר סביב בארבעת רוחותיה והיתה נשענת אל הכותל ועל

הרצפה ההיא עמדו הלשכות והיו שלשים במספר: (יח) והרצפה אל כתף השערים. הרצפה עמדה בכתף השערים כי ממעל להשערים לא היתה הרצפה וא"כ עמדה בכתף השערים מזה ומזה: לעומת אורך השערים הרצפה התחתונה. ר"ל תחתיות הרצפה ההיא היתה מול כלות גובה השערים ובלטה למעלה ממול גובה השערים והלשכות עליה (ועם כי מלת אורך יונח על דבר שטחיי ולא על דבר העומד ברום עכ"ז אמר לשון אורך לפי שכשמדד גבהו ע"י הפתיל ובקנה המדה וכמפורש למעלה היה או הפתיל מושכב בשטחית הארץ ונפל בו לשון אורך): (יט) וימד רוחב. מדר רוחב החלל אשר מלפנים להשער התחתונה היא שער עזרת נשים שהיא בהר מתחת מול שער עזרת אנשים היא החצר הפנימי: לפני החצר הפנימי. ר"ל והוא החלל שלפני החצר הפנימי מתוצה לה: מאה אמה. ר"ל מדר אותה מאה אמה והוא חלל עזרת נשים: הקדים והצפון. ר"ל כן היה מדר חלל עזרת נשים בפאת המזרח וכן היה מדרו בפאת הצפון וכן בפאת הדרום כמפורש בענין ולקצר לא זכרו (כי ע"ז תהיה או מסבכת את כל בנייני המקדש ועזרת אנשים והלשכות מכל ארבעת הרוחות): (כ) דרך הצפון. בפאת צפון של חצר החיצונה: מדר ארכו ורחבו. ר"ל מדרו כמדת שער המזרחי: (כא) ותאיו. תאי השער הזה שהיו שלשה מהעבר מזה ושלשה מזה ומזוונות השער והאולם הנמשך לפנים כותל מהעבר מזה וכותל מהעבר מזה הכל היה כמדת השער המזרחי הנמדד ראשון: ארכו. ר"ל גובה השער: חמש ועשרים. כן היה מדר רוחב שער החיצון כמ"ש למעלה: (כב) וחלוניו וגו'. חלוני תאי השער וכותלי האולם והכותרות אשר בהמזוונות ממעל שהיו בצורת אילני תמר הכל היו כמדת של השער המזרחי: ובמעלות וגו'. כי ההר היה הולך ועולה ועלו בו במעלות ועד השער הזה ה"ה שבע מעלות: ואילמיו לפניהם. כותלי האולם היו לפנים מהמעלות ועלין במעלות עד לא יבואו אל האולם:

כתובים

דברי הימים ב פרק ב טו

ט והנה לחטבים | לנרתני | העצים נתתי חטים | מכות לעבדיך פרים עשרים אלף ושערים פרים עשרים אלף ויון פתים עשרים אלף ושמן פתים עשרים אלף: (ט) ויאמר חורם מלך-צר בכתב וישלח אל-שלמה באהבת יהוה את-עמו נתנה עליהם מלך: יא ויאמר חורם ברוך יהוה אלהי ישראל אשר עשה את-השמים ואת-הארץ אשר נתן לדוד המלך בן חכם יודע שכל וכינה אשר וכנה-בית ליהוה ובית למלכותו: יב ועתה שלחתי איש-חכם יודע כינה לחורם אבי: יג בן-אשה מן-בנות דן ואביו איש-צרי יודע לעשות בזהב ובכסף בנחשת בברזל באבנים ובעצים בארזמן בתכלת ובבוץ ובכרמול ולפתח כל-פתוח ולחשב כל-מחשבת אשר ינתן-לו עם-חכמוך וחכמי אדני דניד אביך: יד ועתה החטים והשערים השמן והיון אשר אמר אדני ישלח לעבדיו: טו ואנחנו נברת עצים מן-הלבנון ככל-צרפך ונביאם לך רפסדות עליהם יפו ואתה תעלה אתם ירושלם: (פ)

רש"י

עקמתי פתולים עקמומיות עשיתי עד שאני יכולה לדמות עצמי ללאה אחותי אם לאה תתפאר בבצלאל בנה שיעשה המשכן יצורך להשתתף במלאכתו אחד מבני דן שנא' ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן ואם שלמה בן אחותי יבנה בית המקדש צריך להשתתף עמו מבני דן ונפתלי: ואביו איש צרי. ללמדך אע"פ שאמו אלמנה צריך אדם לתפוש אומנות אביו (ולהחיות אמו סא"א) (כך שמעתי מפי רבינו שלמה בר לוי ממנטויל"א בן אחותו של רבינו משה הדרשן): (טו) רפסדות. (ובמלכים א' ה') דוברות כל"א פלייצ"ין: על ים יפו. פי' על חוף הים, כמו וירד יפו דיונה:

(ט) נתתי חטים מכות. כל"א (פול אויף) ויש אומרים מכות כחותין להוציא חטים מן השבולת: ויון בתים. לשון בת מדה בלח כור ביבש: (יב) יודע כינה לחורם אבי. אומן חכם של אבי היה גם שלי הוא: (יג) בן אשה. אלמנה היתה: מן בנות דן. משבט דן: ואביו איש צורי. יהודי היה יושב בצור דוגמא עובד אדום הגתי (שמואל ב' ו) שהיה יושב בגת ולוי היה ובמלכים (א ז) כתיב וכן אשה אלמנה ממטה נפתלי ואביו איש צורי אלא אמו מדן ואביו מנפתלי, ומה צריך לייחס מאיזה שבט היה אביו ואמו זהו שכתוב (ראשית ל') דנני אלהים וגם נפתולי אלהים וגו' (שם) אמרה רחל מעתה

מצודת ציון

(ט) כורים. שם מדה של שלשים סאין: בתים. בת היא מדת הלח מחזקת שלשה סאין: (יג) ובבוץ. הוא פשתן: רפסדות. הם דוברות האמור במלכים א' והם הקורות הקשורות יחד להשיטם במים אל מקומם הנרצה, ולשון רפסודות הוזכר בתלמוד ירושלמי (ברכות פרק ד'):

גם זה מדברי הכתב ששלח אל שלמה ועל שהתחיל בה לומר באהבת וכו' לזה הפסוק וסמך לו שאמר אז להעומדים לפני ברוך ה' וכו' וחזור לדברי הכתב: לחורם אבי. כמו לחורם ולאבי ור"ל יודע כינה ואומן מובהק שלי ומאז היה אומן מובהק של אבי, או הלמד היא במקום את ועל האומן אמר כי גם שמו היה חירם כמ"ש במ"א וקראו אבי בלשון חשיבות על רוב חכמתו כי אב הוא ענין שר וחשוב: (יג) איש צורי. ר"ל מאז התגורר בצור: ולחשוב. להמציא מלאכות יקרות הבאה ממחשבת הלב וכן מעשה חשוב (שמות כו) ויאמר על מעשה האריגה מחולף הצורות בהעבר מזה מן העבר מזה: אשר ינתן לו. לעשות אותם עם חכמך: (טו) ואנחנו. ר"ל עבדי: על ים יפו. היו קרוב אל הלבנון, ועל הים ההוא השיטו את העצים: ואתה. ר"ל עבדיך יעלו אותם מן המים לשאתם ירושלים:

מצודת דוד

(ט) לחוטבים. ולתוספת ביאור אמר לכורתי העצים: נתתי. כמו אתן: מכות. כחות וטחון, או הוא מלשון נכת והוא תרגום של נשך ור"ל לנשוך בשיניהם ולאכלם ויהיה כמש"כ במ"א מכולת שהוא כמו מאכולת: (י) באהבת. בעבור שה' אוהב את עמו, לזה העמיד אותך עליהם למלך להיות להם לפאר ולעזר: (יא) אשר יבנה. אשר יהיה בונה בית ה' ובית ההגון

למלכות ישראל וכאומר אם הוא יהיה הבונה אז יהיה בתכלית הפאר והיופי: (יב) ועתה וכו'. גם זה מדברי הכתב ששלח אל שלמה ועל שהתחיל בה לומר באהבת וכו' לזה הפסוק וסמך לו שאמר אז להעומדים לפני ברוך ה' וכו' וחזור לדברי הכתב: לחורם אבי. כמו לחורם ולאבי ור"ל יודע כינה ואומן מובהק שלי ומאז היה אומן מובהק של אבי, או הלמד היא במקום את ועל האומן אמר כי גם שמו היה חירם כמ"ש במ"א וקראו אבי בלשון חשיבות על רוב חכמתו כי אב הוא ענין שר וחשוב: (יג) איש צורי. ר"ל מאז התגורר בצור: ולחשוב. להמציא מלאכות יקרות הבאה ממחשבת הלב וכן מעשה חשוב (שמות כו) ויאמר על מעשה האריגה מחולף הצורות בהעבר מזה מן העבר מזה: אשר ינתן לו. לעשות אותם עם חכמך: (טו) ואנחנו. ר"ל עבדי: על ים יפו. היו קרוב אל הלבנון, ועל הים ההוא השיטו את העצים: ואתה. ר"ל עבדיך יעלו אותם מן המים לשאתם ירושלים:

משניות מסכת מגילה

ד ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת, מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת. בשנייה – "זכור", בשלישית – "פרה אדמה", ברביעית – "החדש הזה לכם", בחמישית – חזרין לכסדרן. לפל מפסיקין: בראשי חדשים, בחנכה ובפורים, בתעניות, ובמעמדות, וביום הכפורים. ה בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים. בעצרת – "שבעה שבעות". בראש השנה – "בחדש השביעי

פירוש ברטנורא

ד קורין פרשת שקלים. כי תשא, להודיע שיבאו שקליהם באדר, כדי שיקריבו בא' בניסן מתרומה חדשה: מקדימין לשעבר. קורין פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח. ואפילו חל ר"ח אדר בע"ש, מקדימין לשבת שעברה: ומפסיקין בשבת הבאה. מלומר פרשה שניה, כדי שתקרא פ' זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחית המן: בשלישית פרה אדמה. להזהיר את ישראל לטהר עצמם כדי שיעשו פסחיהם בטהרה. ואיזו היא שבת שלישית, כל שסמוכה לפורים מאחרת. וכשחל ר"ח ניסן להיות בשבת, היא לה שבת שלישית שבת הסמוכה לר"ח ניסן, כדי לסמוך אוהרת טהרת טמאי מתים לפסחים: ברביעית החדש הזה. ששם פרשת הפסח: לכסדרן. לסדר הנה מפתירין מעין ד' פרשיות. פרשת שקלים בן שבע שנים (מלכים ב, יב, א). פרשת זכור פקדתי את אשר עשה לך עמלק (שמואל א, טו, ב). פרשת פרה וורקתי עליכם מים טהורים (יהואקל לו, טו). פרשת החדש בראשון באחד לחודש (יהואקל מה, יח). מכאן ואילך חזר להפסיד מעין פרשת היום: לפל מפסיקין. שאין מפתירין מעין הפרשה, אלא מעין המאורע:

ה בפרשת מועדות שבתורת כהנים. שור או כשב או עז (ויקרא כב, כו), ובינא קמא מיורי. והאידנא נהוג עלמא שקורין ביום ראשון משכו וקחו לכם (שמות יב, כא), ומפתירין בפסח לגלגל (יהושע ה). בשני שור או כשב, ומפתירין בפסח יאשיהו (מלכים ב, כב). בשלישי, קדש ל' כל בכור (שמות יג, א). ברביעי, אם כסף תלוה (שמות כב, כד). בחמישי, פסל לך (שמות לד, א). בששי, ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (במדבר ט, א). בשביעי, שירת הים (שמות יג, ז), ומפתירין וידבר דוד (שמואל ב, כב). בשמיני, שהוא יו"ט אחרון של גלויות, קורין כל הבכור (דברים טו, יט), ומפתירין עוד היום בנוב לעמוד (ישעיהו י, לב). בעצרת, ביו"ט ראשון, בחדש השלישי (שמות יט, א), ומפתירין במרכבה של יהואקל (יהואקל א). ביו"ט שני של גלויות, קורין כל הבכור (דברים טו, יט), ומפתירין

משניות מבוארות – קהתי

כפי הסדר הרגיל (גמרא). יש דעה אחרת בגמרא שבארבע השבתות הללו אין קוראים כלל פרשיות השבוע, אלא אותן הפרשיות המיוחדות בלבד, וזהו ששנינו במשנתנו, שבשבת החמישית חזורים לסדר פרשיות השבוע. ואין הלכה כרעה זו אלא כמי שמפרש שנוסף לפרשיות השבוע קורים אף את ארבע הפרשיות, כמו שבארנו במשנתנו ורמב"ם הל' תפילה יג, כב). לפל מפסיקין – לכל ענין שאירע בשבת מפסיקים בקריאת פרשת השבוע, וקוראים במאורע היום: בראשי חדשים, בחנכה ובפורים – שאם חלו בשבת קוראים בהפסח מענייניו של יום, בתעניות, ובמעמדות – כשהן בשני ובחמישי בשבוע אין קוראים בהן בפרשת השבוע אלא בענייניו של יום (כמפורט במשנה הבאה), וכן בראשי חדשים, בחנוכה ובפורים; וביום הכפורים – שאם חל יום הכיפורים בשבת, אין קוראים במנחה פרשת השבוע אלא קוראים בפרשת עריות, ויקרא י"ח (תוספות). ויש מפרשים: לכל מפסיקין – לכל המועדים שחלו בשבת מפסיקים פרשת השבוע וקוראים בעין המועד. וכן בראשי חדשים, בחנוכה ובפורים. בתעניות ובמעמדות – כמו שבארנו לעיל, שבראש חודש ובחנוכה ובפורים שחלו בשבת מפסיקים בהפטרות של פרשת השבוע ומפתירים מענין היום; וכשחלו בשני ובחמישי מפסיקים בקריאת פרשת השבוע וקוראים מענין היום. וכן בתעניות ובמעמדות שבשני ובחמישי, קוראים מענין היום. ומה שנקטה המשנה יום הכיפורים, אינו אלא אגב גררא של תעניות, שכן כלול הוא כמה ששנינו ברישא: לכל מפסיקים. דהיינו לכל הימים הטובים (הרן); ועיין "תוספות יום טוב". ויש שאין גורסים כלל "וביום הכיפורים".

באור משנה ה

בפסח – ביום טוב ראשון של פסח, קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים – ויקרא כג; ורש"י מפרש "שור או כשב" (שם כב, כו). ובגמרא מפורטות הקריאות שבכל ימי הפסח, כפי מנהגנו היום. בעצרת – בחג השבועות, "שבעה שבעות" – דברים טז, ט. בראש השנה קוראים "בחדש השביעי באחד לחדש" – ויקרא

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

ממשנתנו ואילך באים דיני קריאה בתורה, ולפי שמסכתנו עוסקת במגילה הנקראת באדר, מתחילה המשנה בארבע הפרשיות שקוראים באדר ("תוספות יום טוב").

ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין – למפתיר. בפרשת שקלים – כי תשא את ראש בני ישראל וגו' (שמות ל, יא-טז), לפי שבאחד באדר משימיעין על השקלים (עיין שקלים א, א). חל להיות – ראש חודש אדר, בתוך השבת – באחד מימי השבוע, מקדימין לשעבר – קוראים פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש אדר, ומפסיקין לשבת אחרת – מפסיקים מלהפסיד בפרשה שנייה בשבת הבאה לאחר ראש חודש, שכן הפרשה השנייה היא פרשת "זכור", כמבואר להלן, ובכגון זה אין קוראים אותה בשבת שלאחר ראש חודש אלא בשבת שלפני פורים, כדי לסמוך מחיית עמלק למחית המן. בשנייה – היינו בשבת שלפני פורים; ויש מפרשים: בשנייה – בשבת השנייה של חודש אדר, ויש מפרשים: לפרשה שנייה, וכן להלן: בשלישית, ברביעית (עיין גמרא ל, א; ועיין שיטת ריב"ב לדי"ק).

"זכור" – קוראים למפתיר פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז-יט), מהטעם שכבר הזכרנו לעיל. בשלישית – היינו בשבת שלאחר הפורים, או בשבת הסמוכה לניסן כשחל ראש חודש ניסן להיות בשבת, "פרה אדמה" – קוראים למפתיר פרשת פרה אדמה (במדבר יט), להזהיר את ישראל לטהר עצמם, כדי שיעשו פסחיהם בטהרה. ברביעית – היינו בשבת שלפני ראש חודש ניסן, או בראש חודש ניסן אם הוא חל להיות בשבת, "החדש הזה לכם" – קוראים פרשת "החדש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, א-ב), שהיא פרשת הפסח. בחמישית – כלומר לאחר שקראו כבר את ארבע הפרשיות, חזרין לכסדרן – כלומר לסדר הפטרות של פרשיות השבוע, שכן בארבע השבתות שקוראים בהן למפתיר ארבע הפרשיות, קוראים הפטרות מיוחדות מעין הפרשיות הללו, ולאחר שעברו השבתות של ארבע הפרשיות חזורים להפסיד מעין פרשת השבוע,

בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ. בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים – "אַחֲרֵי מוֹת". בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג – קוֹרֵין בְּפָרְשַׁת מוֹעֲדוֹת שֶׁבִּתְרוֹת כְּהֵנִים, וּבִשְׂאֵר כָּל יְמוֹת הַחֹג – בְּקִרְבָּנוֹת הַחֹג.
וּבְחִנְכָה – בְּנִשְׂיָאִים. בְּפּוּרִים – "וַיִּכָּא עַמְלֶק". פְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים – "וַיִּכְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים". בְּמַעֲמָדוֹת – בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית. בְּתַעֲנִיּוֹת – בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת. אֵין מַפְסִיקִין בְּקְלָלוֹת, אֲלָא אֶחָד קוֹרֵא אֶת כָּלָּן. בִּשְׁנֵי וּבְחַמִּישֵׁי וּבִשְׁבַת בְּמַנְחָה קוֹרֵין כְּסֻדְרָן, וְאֵין עוֹלִין לָהֶם מִן הַחֲשֻׁבּוֹן, שְׁנַאֲמַר (ויקרא כג, מד): "וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֶת־מַעֲדֵי ה' אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – מִצְוַתָּן שֶׁיְהוּ קוֹרֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזִמְנֹו.

פ ר ק ר ב י ע י

א הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה – עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב. קִרְאָה אֶחָד, קִרְאוּהָ שְׁנַיִם – יֵצֵאוּ. מְקוֹם שֶׁנִּהְגּוּ לְכַרְךָ – יִבְרַךְ; וְשֵׁלָא

פירוש ברטנורא

בחבוק (הבוק ג). בראש השנה, וה' פקד את שרה (בראשית כא, א), דבר"ה נפקדה שרה, ומפטירין בחנה (שמואל א, א), שגם היא נפקדה ברה"כ. ביו"ט שני, בעקידה (בראשית כב, א), ומפטירין הבן יקיר לי אפרים (ירמיה לא), ביה"כ שחרית, קורין באחרי מות (ויקרא טו, א), ומפטירין בה אמר רם וגשא (ישעיה טו). במנחה, קורין בעריות (ויקרא יח, א), ומפטירין ביונה. בשני ימים טובים של חג, קורין שור או כשב או עז (ויקרא כב, כו), ומפטירין ביו"ט ראשון הנה יום בא לה' (זכריה יד). וביו"ט שני, ויקהלו אל המלך (מלכים א, ז). ושאר כל ימות החג, קורין בקרבנות החג. כיצד, יום ג' שהוא יום ראשון של חות"מ, כהן קורא וביום השני (במדבר כט, ז ואילך), לוי קורא וביום השלישי, ישראל קורא וביום הרביעי, והרביעי חוזר וקורא וביום השני וביום השלישי. וביום הד', כהן קורא וביום השלישי, לוי קורא וביום הרביעי, ישראל קורא וביום החמישי, והרביעי חוזר וקורא וביום השלישי וביום הרביעי. וכן כולם. ביו"ט אחרון של חג, כל הכבוד (דברים טו, ט), ומפטירין ויהי ככלות שלמה (מלכים א, ח). ולמחר קורין וזאת הברכה (דברים לג, א), ומפטירין ויהי אחרי מות משה (יהושע א). ושבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בפסח בין בסוכות, קורין ראה אתה אומר אלי (שמות לג, א), ומפטירין, בפסח, העצמות היבשות (יחזקאל לו), ובסוכות, ביום בא גוג (יחזקאל לח), שמסורת בידינו דתחית המתים עתידה להיות בפסח, ומלחמות גוג ומגוג בסוכות:
ו במעמדות במעשה בראשית. שבשבת הקרבנות נתיקמו שמים וארץ. וסדר קריאתן מפורש במסכת תענית בפרק אחרון: **ברכות וקללות.** אם בחקותי (ויקרא כו, ג), להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם, ויחזרו בתשובה וינצלו מצרתם: **כסדרן.** בסדר פרשת היום: ואין עולין להם מן החשבון. כשיגיע יום שבת יחזרו ויקראו מה שקראו בשני ובחמישי ובשבת במנחה: **שנאמר וידבר משה.** אכולה פותחין קא, ללמוד מכאן שמצוה לקרות בכל המועד מענין המועד:

ד א הקורא את המגילה עומד ויושב. רצה עומד רצה ויושב: קראוה שנים. ביחד: יצאו. ולא אמרין שני קולות אין נשמעין כאחד, דכיון דחביבא להו

משניות מבוארות – קהתי

קוראים, אֲלָא אֶחָד קוֹרֵא אֶת כָּלָּן – והוא מתחיל בפסוק שלפניהן, ומסיים בפסוק שלאחריהן; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. ויש מבארים הטעם משום "עמו אנכי בצרה", אמר הקב"ה: אינו בדין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך (ירושלמי; דברים רבא); ויש אומרים (בידושלמי), שכל העומד לקרות בתורה "צריך שיהא פותח בדבר טוב וחותם בדבר טוב". בִּשְׁנֵי וּבְחַמִּישֵׁי – בשבוע, וּבִשְׁבַת בְּמַנְחָה – בתפילת מנחה, קוֹרֵין כְּסֻדְרָן – בפרשת השבוע, וְאֵין עוֹלִין לָהֶם מִן הַחֲשֻׁבּוֹן – שבשבת שלאחריהם חוזרים וקוראים בשחרית מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי שעברו. ומה טעם קוראים בכל מועד מעניינו של יום? שְׁנַאֲמַר: "וַיִּדְבַּר מֹשֶׁה אֶת־מַעֲדֵי ה' אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – והרי זה מקרא מיותר, שהרי כל המצוות אמר משה לישראל. אלא בא הכתוב ללמד, שהיה משה מדבר עמהם הלכות כל מועד ומועד בזמנן (רש"י), ומכאן מִצְוַתָּן שֶׁיְהוּ קוֹרֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזִמְנֹו – מצווה לקרוא פרשת כל מועד בזמנו. ובברייתא מובא: "משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בענייניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג".

ב א ו ר מ ש נ ה א

לאחר ששינוי בפרק הקודם מה קוראים בכל אחד מימי הקריאה בתורה בא פרק זה ללמדנו את סדר הקריאה, והוא מתחיל בקריאת המגילה, שהיא עיקר מסכתנו. **הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה** – בפורים, **עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב** – רשאי הוא לקרוא בין בעמידה בין בישיבה; אבל הקורא בתורה אינו קורא אלא בעמידה, שנאמר (דברים ה, כח): "ואתה פה עומד עמדי" (גמרא). **קִרְאָהּ אֶחָד, קִרְאוּהָ שְׁנַיִם** – כלומר אפילו קראו את המגילה שניים כאחד, וְיֵצֵאוּ – הקוראים והשומעים, ואף על פי ששני קולות אינם נשמעים, בקריאת מגילה הואיל והיא חביבה עליהם, נותנים דעתם להקשיב לקריאתה ושומעים. אבל בתורה אסור שיקראו שניים. **מְקוֹם שֶׁנִּהְגּוּ לְכַרְךָ,**

כג. כג. בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים קוראים "אַחֲרֵי מוֹת" – ויקרא טז. בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַחֹג – סוכות, קוֹרֵין בְּפָרְשַׁת מוֹעֲדוֹת שֶׁבִּתְרוֹת כְּהֵנִים – ויקרא כג (ולפי רש"י: "שור או כשב"), וּבִשְׂאֵר כָּל יְמוֹת הַחֹג, בְּקִרְבָּנוֹת הַחֹג – במדבר כט, ז ואילך, דהיינו ביום ראשון של חול המועד שהוא יום השני של חג קוראים "וביום השני" וגו'. ביום שני של חול המועד, שהוא יום השלישי של החג, קוראים "וביום השלישי" וכו', וכן בכל יום, עד יום השמיני שקוראים בו "ביום השמיני עצרת" וגו' (ענין ברטנורא ושאר מפורשי המסנה, שמפורטים – על פי הגמרא – את סדר הקריאה במועדים, כפי שנהוג בימינו; וענין רמב"ם הלי' תפילה יב, ח-ב).

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בענין הקריאה בתורה בימים מיוחדים.
בְּחִנְכָה – כשמונת ימי החנוכה, בְּנִשְׂיָאִים – קוראים בפרשת הנשיאים (במדבר פקדו, מ) משום ענין חנוכת המזבח. **בְּפּוּרִים** – קוראים "וַיִּכָּא עַמְלֶק" – שמות יז, ח-ט, לפי שהמן מזרע עמלק הוא. **בְּפְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים** קוראים "וַיִּכְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים" – במדבר כח, יא. **בְּמַעֲמָדוֹת** – ככינוסי המעמדות של ישראל, שהיו מתאספים לתפילה ולקריאה בזמן הקרבת הקרבנות של ציבור, קוראים **בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית** – כמפורש במסכת תענית (ד, ב-ג). **בְּרִכּוֹת וּקְלָלוֹת** – פרשת "אם בחקותי" (ויקרא כו, ג ואילך), להודיע שעל עסקי החטא באה הפורענות לעולם, ויחזרו בתשובה וינצלו מצרתם (רש"י). **הַרְמַב"ם** כתב: בתעניות שגזרין אותן על הציבור מפני הצרות, כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות וקללות. אבל בשאר תעניות שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו קורין פרשת "ויחל" (הלי' תפילה יג, יח). אֵין מַפְסִיקִין בְּקְלָלוֹת – אין מחלקים אותן לשני

לְבָרְךָ – לֹא יִבְרָךְ. בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּי וּבְשִׁבְתַּת בְּמִנְחָה קוֹרֵין שְׁלֹשָׁה, אֵין פּוֹחֲתִין וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן; וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בַּתּוֹרָה – מְבָרְךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ.

ב בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרֵין אַרְבָּעָה, אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בַּתּוֹרָה – מְבָרְךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ מוֹסֵף וְאֵינוֹ יוֹם טוֹב – קוֹרֵין אַרְבָּעָה. בְּיוֹם טוֹב – חֲמִשָּׁה. בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים – שֵׁשָׁה. בְּשִׁבְתָּה – שִׁבְעָה. אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן, וּמְפַטְרִין בְּנִבְיָא. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בַּתּוֹרָה – מְבָרְךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ.

ג אֵין פּוֹרְסִין עַל שְׁמַע, וְאֵין עוֹבְרִין לְפָנֵי הַתְּבָה, וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶת פְּיָהֶם, וְאֵין קוֹרֵין בַּתּוֹרָה, וְאֵין מְפַטְרִין

פירוש ברטנורא

יהי דעתייהו: מקום שנהגו לברך. אחריה, יברך. אבל לפניו, חייב לברך בכל מקום שלש ברכות, על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. בין בלילה בין ביום. דקריאה של יום עיקר דכתיב (אסתר פ, כח) והימים האלה נזכרים ונעשים. ואיכא למ"ד, דכיון שבידך שהחיינו בלילה לא יברך ביום שהחיינו, והכי מסתברא: ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור, מפני שהן ימי מלאכה. ושבט במנחה, נמי סמוך לחשיכה הוא, שהרי כל היום היו רגילים לדרוש. ומהאי טעמא נמי אין מפטירין: הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה. המתחיל לקרות בתורה ראשון, מברך לפניו. והאחרון, החותם שהוא המשלים, מברך לאחריה. וכל שאר הקורין בתורה, אין מברכין לא לפניו ולא לאחריה. והאידנא נהיגי עלמא, דכולהו מברכין לפניו ולאחריה, גזירה משום הנכנסים ולא שמעו הראשון שבידך לפניו, ויאמרו אין ברכה בתורה לפניו, ומשום היוצאים ולא ישמעו החותם מברך לאחריה, והראשונים לא ברכו, ויאמרו אין ברכה בתורה לאחריה:

ב ואין מוסיפין עליהן, דבראשי חדשים ובחולו של מועד נמי איכא בטול מלאכה, דמלאכת דבר האבד מותרת: ב"ט ה'. דכל דטפי ליה מלאה מחבירה, טפי ליה גבא. הלכך בראשי חדשים ובמועד, דאיכא קרבן מוסף, קורין ד' יו"ט דאיכא בטול מלאכה, קורין חמשה. ויהו"כ דענוש כרת, קורין ששה. שבת דחוב סקילה, קורין שבעה:

ג אין פורסין על שמע, עשרה שבאו לבית הכנסת אחר שקראו צבור את שמע, עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שלפני קריאת שמע.

משניות מבוארות – קהתי

וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא – מהטעם דלעיל. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בַּתּוֹרָה, מְבָרְךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ – כמו שבארנו במשנה הקודמת. וחודר התנא להשמיענו אותו דין, שאף על פי שנוסף עוד קורא, מכל מקום אין מברכים אלא הפותח והחותם, הפותח מברך לפניו והחותם מברך לאחריה. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ מוֹסֵף וְאֵינוֹ יוֹם טוֹב – היינו בראש חודש ובחולו של מועד, קוֹרֵין אַרְבָּעָה – אנשים. בְּיוֹם טוֹב – שיש בו איסור מלאכה מחוץ למלאכת אוכל נפש, חֲמִשָּׁה – קוראים חמשה אנשים, שכל שנוסף בו דבר בקדושת היום מוסיפים בו עוד אדם בקריאת התורה. בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים – שאסור אף במלאכת אוכל נפש, שֵׁשָׁה – קוראים ששה אנשים. בְּשִׁבְתָּה – שחמורה היא מיום הכיפורים, שכן העושה מלאכה ביום הכיפורים במזיד חייב כרת ואילו בשבת חייב בסקילה, שִׁבְעָה – קוראים שבעה אנשים בתורה. אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן – אין פוחתין מחמשה ביום טוב ומששה ביום הכיפורים, ומשבעה בשבת, אֲבָל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן – מותר להוסיף עליהם קוראים, שהרי ימים אלו אסורים במלאכה, ואין חשש לביטול מלאכה, וּמְפַטְרִין בְּנִבְיָא – בסיום הקריאה בתורה ביום טוב וביום הכיפורים ובשבת קוראים פרק מן הנביאים, כמו שבארנו (בפתיחה למסכתנו). הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בַּתּוֹרָה, מְבָרְךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ – אף על פי שמוסיפים, מכל מקום אין מברכים לפניו ולאחריה אלא הפותח והחותם, הפותח מברך לפניו והחותם לאחריה. וכבר הזכרנו בסוף המשנה הקודמת, שבימי התלמוד תיקנו, שכל אחד מהקוראים מברך לפניו ולאחריה, כמו שנהגים בימינו.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד שהקריאה בתורה ובהפטרה אינה אלא בעשרה, ואגב ענין הקריאה מונה משנתנו עוד דברים שבקדושה שאינם נעשים אלא בעשרה; הטעם מבואר בגמרא, שנאמר (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל" – כל דבר שבקדושה לא יאה בפחות מעשרה, שכן למדים בגזירה שווה "תוך, תוך" ממה שנאמר (במדבר טו, כב): "הבדלו מתוך העדה הזאת", מה שם עשרה – שהרי כתוב "מתוך העדה", ואין עדה פחותה מעשרה, כמו שנאמר בפרשת מרגלים (במדבר יד, כז): "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והמרגלים היו שנים עשר, יצאו יהושע וכלב, נשאר עשרה – אף כאן "ונקדשתי בתוך בני ישראל" בעשרה. אֵין פּוֹרְסִין עַל שְׁמַע – פירושים שונים נאמרו בזה. רש"י מפרש:

יִבְרָךְ; וְשֹׁלָא לְבָרְךְ, לֹא יִבְרָךְ – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בברכה שלאחר המגילה, היינו ברכת "הרב את ריבנו", שנוהגים בה לפי מנהג המקום, שבמקום שנוהגים לברך אחרי קריאת המגילה צריך לקרוא לברך, ובמקום שאין נוהגים לברך אינו צריך לברך. אבל לפני קריאת המגילה מצווה בכל מקום לברך שלש ברכות: "על מקרא מגילה", "שעשה נסים", ו"שהחיינו". ברם, בקריאת התורה מצווה לברך בין לפניו ובין לאחריה. בְּשָׁנֵי וּבְחֻמֵּי שֵׁשָׁה – בשבוע, וּבְשִׁבְתָּה – בתפילת מנחה, קוֹרֵין שְׁלֹשָׁה – אנשים בזה אחר זה, כהן לוי וישראל, אֵין פּוֹחֲתִין – משלושה, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן – והטעם, מפני ששני וחמישי ימי מלאכה הם, ואין להאריך בקריאה ולבטל את העם ממלאכה; ושבט במנחה סמוך לחשיכה הוא, שהרי כל היום היו רגילים ללמוד ולדרוש (רש"י). וְאֵין מְפַטְרִין בְּנִבְיָא – ואין מוסיפים את הקריאה בשני ובחמישי ובשבת במנחה בהפטרות פרק מן הנביאים, מאותו הטעם שהבאנו לעיל. הַפּוֹתַח וְהַחֹתֵם בַּתּוֹרָה, מְבָרְךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ – הקורא הראשון מברך לפניו, והקורא האחרון מברך לאחריה, וכל שאר הקוראים אינם מברכים לא לפניו ולא לאחריה. וכבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו) שכן נהגו בימי המשנה, אבל בימי התלמוד תיקנו, שכל הקוראים לתורה מברכים לפניו ולאחריה, "גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים". שמה ייכנס אדם לבית הכנסת אחר שבידך הראשון, וכשלא ישמע את האחרים מברכים לפניו יאמר, שאין ברכה בתורה לפניו, וכן שמה יצא אדם מבית הכנסת בסיום אחד הקוראים, שיחשוב עליו שהוא אחרון, ואם לא ישמע אותו מברך יאמר שאין ברכה בתורה לאחריה.

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד על סדר הקריאה בתורה. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרֵין אַרְבָּעָה – אנשים, שהראיל יש בהם מוסף מוסיפים בהם עוד קורא. אֵין פּוֹחֲתִין מִהֶן – מארבעה קוראים, וְאֵין מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן – שאף בראש חודש ובחולו של מועד חוששים משום ביטול מלאכה, שכן בראש חודש אין איסור מלאכה, ובחולו של מועד הרי מלאכת דבר האבד מותרת.

בְּנֵי־אֵל, וְאֵין עוֹשִׁין מַעֲמֵד וּמוֹשֵׁב, וְאֵין אוֹמְרִים בְּרַכַּת אַבְלִים וְתַנְחומֵי אַבְלִים וּבְרַכַּת חַתָּנִים, וְאֵין מְזַמְּנִין בְּשֵׁם – פְּחוֹת מַעֲשֶׂה. וּבִקְרָקְעוֹת – תִּשְׁעָה וְכֹהֵן, וְאָדָם פּוֹצֵא בְּהֶן.
ד הקורא בתורה לא יפחת משלשה פסוקים. לא יקרא למתרגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא שלשה. היו שלשתן שלש פרשיות – קורין אחד אחד. מרדלגין בנביא ואין מרדלגין בתורה. ועד כמה הוא מרדלג? עד פדי שלא יפסק המתרגמן.

פירוש ברטנורא

פורסין, לשון פרוסה, כלומר חצי דבר, משתי ברכות שלפני ק"ש ואמר ברכה אחת: **ואין עוברין לפני התיבה. שלח צבור: ואין נושאין כפיהן.** לברך ברכת כהנים: **ואין קורין בתורה.** בצבור. וכל הני אין נעשים בפחות מעשרה, דכתיב (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, כל דבר שבקדושה לא יהא בפחות מעשרה, כתיב הכא בתוך בני ישראל, וכתיב התם (במדבר טו, כא) הברלו מתוך העדה הזאת, מה להלן עשרה, שאין עדה פחותה מעשרה, אף כאן עשרה: **ואין עושיין מעמד ומושב.** למת, כשנושאין את המת לקברו היו יושבים שבע פעמים לכבוד המת, ואומרים על כל פרק ופרק של הספר עמדו יקרים עמדו, שבו יקרים שבו, ובבציר מעשרה לא אורח ארעא: **ברכת אבליים.** ברכת רחבה. שהיו אומרים ברכה כנגד אבליים, וברכה כנגד המנוחמים כו'. כדמפורש בפ"ק דתובות (דף ח): **ותנחומי אבליים.** עומדים בשורה כשהורין מן הקבר ומנחמין את האבליים, ואין שורה פחותה מעשרה: **וברכת חתנים.** שבע ברכות שאומרים לחתן: **ואין מזמנין.** כיון דבעי למיזר נברך אלהינו, בציר מעשרה לאו אורח ארעא: **והקרקעות.** של הקדש, הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן, דעשרה כהני כתובים בפרשת הקדשות, ג' בערכין וג' בבהמה וד' בקרקעות: **ואדם כיוצא בהן.** אם אמר דמי עלי, שמין אותו כעבד, ועבד אתקש לקרקעות, דכתיב (ויקרא טו, טו) והתנחלתם אותם לבניכם. וכי היכי דבקרקעות בעינן עשרה וחד מנייהו כהן, הכי נמי באדם:

ד ולא יקרא למתרגמן יותר מפסוק אחד. שלא יטעה המתרגמן שמתרגם על פה: **ובנביא שלשה.** אם ירצה. ולא אכפת לן אם יטעה, דלא נפקא לן הוראה מנייהו: **ואם שלשתן שלש פרשיות.** כגון (ישעיה נב גיה), כי כה אמר ה' חנם נמכרתם, כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה, ועתה מה לי פה נאם ה', הם ג' פרשיות בשלשה מקראות רצופים: **מרדלגין בנביא.** מפרשה לפרשה ואפילו מענין לענין: **ואין מרדלגין בתורה.** בשני ענינים. אבל בענין

משניות מבוארות – קהתי

בא לגופו, שצריך כהן, והשאר מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, שאפילו תשעה ישראלים ואחד כהן. **ואדם –** אם צריך לקבוע את דמי שוויו של האדם בשביל ההקדש, כגון מי שאמר "דמי פלוני עלי", ששמים את פלוני כמה הוא שווה להיות נמכר בשוק כעבד, ואת דמי שוויו יש לו לשלם להקדש, **פיוצא בהן –** דינו כדין הקרקעות ששמים אותו עשרה אנשים ואחד מהם כהן. הטעם מבואר בגמרא, שהרי שמים את האדם כעבד, ועבד הושווה לקרקעות, שנאמר (ויקרא כה, טז): "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחזרה".

מניין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הציבור את שמע, עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע; פורסין לשון פרס – חצי דבר. והר"ן מבאר לשיטת רש"י: כגון שהיו כאן עשרה בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד, ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה, הרי אחד מהם עומד ומתפלל בקדיש וברכו, ומתחיל ב"וצר" מפני קדושה שבה. ולשון "פורס" – חוצה, כלומר שהוא אומר מחצית הברכות, והיינו ברכה ראשונה בלבד, ולאחר שסיים אותה ברכה מתחיל תפילה מעומד (תפילת שמונה עשרה), לפי שיש בה "קדושה". **פירוש אחד מביא הר"ן בשם הגאונים:** אין פורסין – אין מתחילין בברכות של קריאת שמע, שיברך האחד ויצאו האחרים בברכתו אלא בעשרה (ועיין רש"י סוטה ל, ב). ויש מפרשים: "פורסין" לשון מברכין (הסוד; ה"ר יונה בשם רבנו מאיר). וכן כותב הרמב"ם (הל' תפילה ת, ח): "לא יהיה אחד מברך ברכת שמע והכל שומעים ועונים אחריו "אמן" אלא בעשרה. וזה הוא הנקרא "פורס על שמע" (עיין השגת הראב"ד סו; ועיין "כסף משנה"); **ואין עוברין לפני התיבה –** להיות שליח ציבור לומר תפילת שמונה עשרה, **ואין נושאין את פניהם –** הכהנים, בסיום ברכת "מודים" שבתפילה, לברך את העם, **ואין קורין בתורה –** לפני הציבור, **ואין מפטירין בנביא –** לאחר הקריאה בתורה, **ואין עושיין מעמד ומושב –** כשהיו נושאים את המת לקברו, היו יושבים שבע פעמים לכתוב את המת, והיו אומרים בכל פעם: "עמדו יקרים עמדו, שבו יקרים שבו", ומכאן נקרא "מעמד ומושב" (רש"י); ויש מפרשים, שכך היו נוהגים בשעה שהיו חוזרים מקבורת המת (המאירי): **ואין אומרים ברכת אבליים –** שכשחזרו מהלוויית המת היו עומדים כולם יחד ברחוב, ועמד אחד ואמר ברכה לאבליים (עיין גמרא כתובות ח, ב), **ותנחומי אבליים –** שלאחר הקבורה היו עומדים בשורה לנחם את האבליים, **וברכת חתנים –** שבע ברכות; בגמרא אמרו: ברכת אבליים בעשרה ואין אבליים מן המניין, ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין; **ואין מזמנין בשם –** לומר בברכת הדימון "נברך לא להינו", **פחות מעשרה –** כל הדברים הללו שנימנו במשנה אין עושים אותם בפחות מעשרה, מהטעם שבארנו, שאין פחות מעשרה נקרא ציבור. **ובקרקעות –** מי שהקדיש קרקעות והוא בא לפדותם, **תשעה וכהן –** עשרה אנשים צריכים לשום את שוויים של הקרקעות ואחד מהם צריך להיות כהן. הטעם מבואר בגמרא, לפי שעשר פעמים כתוב כהן בפרשת הקדשות (ויקרא כז, כהן) אחד

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

משנתנו חזרת ללמד סדר הקריאה בתורה. וכבר הזכרנו, שבימינו היה כל העולה לתורה קורא בעצמו בתורה, וכל פסוק ופסוק שקרא הקורא לפני הציבור, היה מתורגמן מתרגמו בלשון ארמית, שהיו העם מדברים בה. וכן כותב הרמב"ם: "מימות עזרא נהגו שיהא שם מתורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה, כדי שיבינו ענין הדברים" (הל' תפילה יב, ע).

הקורא בתורה – כל אחד מהעולים לתורה לקרוא, **לא יפחת משלשה פסוקים –** צריך לקרוא לכל הפחות שלושה פסוקים. בגמרא מבואר הטעם: כנגד תורה נביאים וכתובים. **לא יקרא למתרגמן יותר מפסוק אחד –** הקורא קורא פסוק אחד ושותק עד שיתרגם אותו המתורגמן, וחזור וקורא פסוק שני; ואינו רשאי לקרוא למתורגמן יותר מפסוק אחד, שאם יצטרך המתורגמן לתרגם בבת אחת שניים או שלשה פסוקים שמע מפיו הקורא, עלול הוא לבוא לידי טעות, הואיל והוא מתרגם אותם בעל פה. **ובנביא שלשה –** המפטיר הקורא בנביא רשאי לקרוא למתורגמן אפילו שלשה פסוקים, שאף אם יטעה אין מקפידים על כך, לפי שבנביא לא הקפידו חכמים על דיוק התרגום כמו בתורה. **היו שלשתן –** שלשת הפסוקים, **שלש פרשיות –** שכל פסוק הוא פרשה בפני עצמה, ומבואר בגמרא: כגון "כי כה אמר ה' חנם נמכרתם... כי כה אמר א-דני ה' מצרים ירד עמי בראשונה... ועתה מה לי פה נאם ה' כי לוקח עמי חנם" (ישעיה נב, ג-ה). **קורין אחד אחד –** פסוק למתורגמן, לפי שכל פסוק הוא ענין בפני עצמו. **מרדלגין בנביא –** מפרשה אחת לפרשה אחרת, ואפילו מענין לענין, **ואין מרדלגין בתורה –** שמא

ה המפטיר בנביא – הוא פורס על שמע, והוא עובר לפני התבה, והוא נושא את פפיו. ואם היה קטן – אביו או רבו עוברין על ידו.

ו קטן – קורא בתורה ומתרגם, אבל אינו פורס על שמע, ואינו עובר לפני התבה, ואינו נושא את פפיו. פוחח – פורס על שמע ומתרגם, אבל אינו קורא בתורה, ואינו עובר לפני התבה ואינו נושא את פפיו. סומא –

פירוש ברטנורא

אחד מדלגין, כמו שהיה כהן גדול קורא ביום הכפורים פרשת אחרי מות (ויקרא טו, א), ומדלג וקורא אך בעשור (שם כג, ב): עד שלא יפסיק התורגמן. המדלג בין בתורה בענין אחד, בין בנביא ואפילו בב' ענינים, לא ישא אלא בכדי שישלים המתורגמן לתרגם מה שהוא צריך לתרגם, שאין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה:

ה המפטיר בנביא. מי שרגיל להפטיר בנביא, תקנו חכמים שיהא הוא פורס על שמע ברבים: והוא עובר לפני התיבה. להוציא את הרבים בקדושת השם בתפלה, הואיל וממציא את עצמו להפטיר, דהוי דבר שאינו כבודו, תקנו לו את זו לכבודו: ואם היה קטן. שאינו יכול לעבור לפני התיבה, ולא לפרוס על שמע: אביו או רבו. עוברים לפני התיבה: על ידו. בשבילו:

ו קטן קורא בתורה. ויש מן הגאונים שאמרו, דוקא משלישי ואילך: אבל אינו פורס על שמע, לפי שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתו, וכל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו: ואינו נושא את פפיו. אם הוא כהן, שאין כבוד לצבור שיהיו כפופין לברכתו: פוחח. נגדיו קרועים ורועותיו נראים מבחיין. ערום ויחף, מתרגמן פוחח ויחף: פורס על שמע. שהרי הוא מחוייב בדבר: אבל אינו קורא בתורה. מפני כבוד התורה. וכן לפני התיבה, וכן לנשיאת כפים, מפני שנגאי הוא לצבור: סומא פורס על שמע. שאע"פ שאינו רואה מאורות יש לו הנאה מן המאורות, שבני אדם רואין אותו ומצילין

משניות מבוארות – קהתי

(ברכות ד, ד): "העובר לפני התיבה... אם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו, ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפילתו – רשאי"; ופירשו הפוסקים שאם יש כהנים אחרים זולתו, אפילו הבטחתו שהוא חוזר לתפילתו לא ישא את כפיו, לפיכך באה משנתנו להשמיע כאן: "הוא נושא את כפיו". שאף שהוא עובר לפני התיבה מכל מקום הוא נושא את כפיו אם הבטחתו שהוא חוזר אחר כך לתפילתו.

ר"ח אלבק מפרש משנתנו בדרך אחרת לגמרי, שדווקא אדם חשוב היו מכבדים במפטיר, ובאה המשנה ללמד, שמי שכבודו להפטיר בנביא, ראוי הוא לפרוס את שמע ולעבור לפני התיבה ולישא את כפיו, ואין להרהר אחריו. ואם הוא קטן וחכם שהוא ראוי להחכר במפטיר, אבל אין כבוד לצבור שיהא שלוחם, אביו או רבו ראויים אף הם בסתם לעבור לפני התיבה במקומו.

יתבלבל הקורא על ידי כך. בגמרא מבואר, שבעניין אחד מותר לדלג אף בתורה, כמו ששנינו (יומא ז, א) שהכהן הגדול היה קורא ביום הכפורים את הפרשיות "אחרי מות" (ויקרא טו, א) ו"אך בעשור" (ויקרא כג). ויעד פמה הוא מדלג – בין המדלג בתורה בענין אחד, בין המדלג בנביא אפילו בשני ענינים, עד כמה רשאי הוא לדלג? עד פרי שלא יפסק המתרגמן – שאם גלילת הספר מפרשה לפרשה יתגמר קודם שישלים המתורגמן את תרגומו מותר לדלג, אבל אם הגלילה עשויה להימשך יותר מן התרגום אסור לדלג, שאין זה כבוד לצבור לעמוד ולהמתין לקריאה.

באור משנה ה

המפטיר בנביא – מי שרגיל להפטיר בנביא, הוא פורס על שמע – אומר בפני הציבור קדיש וברכו וקריאת שמע, כמו שבארנו במשנה ג, והוא עובר לפני התיבה – בחזרת שמונה עשרה להוציא את הציבור ב"קדושה"; רוב המפרשים מבארים משנתנו (לפי דעת רב פפא בגמרא), שאין זה כבוד לאדם להפטיר בנביא, וכיון שאדם אינו חושש לכבודו והוא מפטיר בנביא, תיקנו חכמים לכבודו שיהא פורס את שמע ועובר לפני התיבה. ומעיר הר"ן, שלא היה דרכם לעבור לפני התיבה בקריאת שמע עד שעת חזרת שמונה עשרה, הלכך נקטה המשנה "הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה", כמו שביארנו. והוא נושא את פפיו – פיסקה זו קשה היא, שהרי כל כהן נושא את כפיו. מכאן מפרש בעל "תוספות יום טוב", שפיסקה זו לא הובאה כאן אלא משום סיפא, היינו משום המשנה הבאה, העוסקת בקטן, שבה שנוי: "ואינו נושא את כפיו". הלכך נקט כאן התנא: "ונושא את כפיו". פירוש אחר: והוא נושא את כפיו – שהוא המתחיל את ברכת הכהנים כאילו הוא הגדול שבהם (וכן מפורש בעל "תפארות ישואל"). ויש מפרשים משנתנו ככגון שבית הכנסת כולו כהנים, שההלכה היא, שאם אין שם אלא עשרה, כולם עולים לדוכן, ואם יש יותר מעשרה, היתרים מעשרה עולים לדוכן והעשרה עונים אחריהם אמן (סוטה לח; אורח חיים קכח, כה), ובאה המשנה להשמיענו שאם יש שם יותר מעשרה, המפטיר בנביא הוא מן העולים לדוכן (יטורי אבן), מובא גם בתוספות רבי עקיבא איגור. ואם היה קטן – אם המפטיר בנביא היה קטן, שאינו יכול לפרוס על שמע ולא לעבור לפני התיבה, אביו או רבו עוברין – כלומר פורסים את שמע ועוברים לפני התיבה (הר"ן), על ידו – בשבילו.

בבאור הפיסקה "והוא נושא את כפיו" כותב הרש"ש: "ולוי נראה שלפי ששנינו

~ יום המישי ~

באור משנה ו

קטן קורא בתורה – מותר לו להיות אחד מן הקוראים לתורה לקרוא ציבור; וכותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו, שלדעת אחד מן הגאונים האחרונים דווקא אחר שלישי (וכן מובא בברטנורא; ובעל "מלאכת שלמה" כותב, שהיא דעת רבנו נתן בעל "הערוך" בלבד); ויש מבארים הטעם, שאין הכוונה בקריאת התורה אלא להשמיע לעם, ואין זו מצווה גמורה, ואף על פי שהוא מברך הרי מכל מקום יש לו שייכות בתלמוד תורה עד שאחרים מצווים ללמוד (חמאירי); ומתרגם – וכל שכן שקטן רשאי לתרגם; אבל אינו פורס על שמע, ואינו עובר לפני התיבה – לפי שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתם, והרי שנינו (ראש השנה ג, ח): "כל שאינו מחוייב בדבר, אינו מוציא את הרבים ידי חובתם"; ואינו נושא את פפיו – אם הוא כהן, שאין זה כבוד לצבור להתברך מפי קטן. פוחח – אדם שבגדיו קרועים ובשרו נראה, פורס על שמע – שהואיל והוא פורס במקומו ואינו עובר לפני התיבה, אין רואים אותו בבזיונו, ומתרגם – בתורה, שאין חשיבות כל כך בתרגום, הלכך אין חוששים בזה לכבוד הציבור (הר"ן; המאירי), אבל אינו קורא בתורה – משום כבוד התורה, ואינו עובר לפני התיבה – שהכל רואים אותו בבזיונו, ואין זה כבוד לצבור, ואינו נושא את פפיו – אם הוא כהן, מהטעם דלעיל, מפני שנגאי הוא לצבור. סומא, פורס על שמע – אף על פי שהוא אומר ברכת "יוצר המאורות" ואינו נהנה מהם, מכל מקום הרי נהנה מהם על ידי כך שבני אדם רואים אותו ומונעים ממנו מכשולים, כמו שמובא בברייתא (בגמרא): "אמר רבי יוסי: כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה (דברים כח, כט): "והיית ממש בצהריים

— פֹּרֶס עַל שְׁמֵע וּמִתְרַגֵּם; רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: כָּל שְׁלָא רָאָה מְאֹרֹת מִיָּמִיו, אֵינּוּ פּוֹרֵס עַל שְׁמֵע.
 ז בְּהֵן שֵׁישׁ בִּידֵיו מוֹמִין — לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת אֶסְמִים וּפּוּאָה —
 לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעַם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ.
 ח הָאָמַר: אֵינִי עוֹבֵר לְפָנָי הַתֵּבָה בְּצַבּוּעִין — אִם בְּלִבְנִים לֹא יַעֲבֹר; בְּסַנְדְּלָא אֵינִי עוֹבֵר — אִם יַחַף לֹא יַעֲבֹר.
 הַעוֹשֶׂה תְּפִלְתּוֹ עֲגֹלָה — סַכְנָה וְאֵין בָּהּ מִצְוָה. נִתְּנָה עַל מִצְחוֹ אוֹ עַל פִּסְ יָדוֹ — הָרִי זוֹ דְרָךְ הַמִּינּוֹת. צָפֵן
 זָהָב, וְנִתְּנָה עַל בֵּית אֲנָקְלִי שְׁלוֹ — הָרִי זוֹ דְרָךְ הַחִיצוֹנִים.

פירוש ברטנורא

אותו מן המכשולים: רבי יהודה אומר כל מי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרסם. שלא היה לו הנאה מהם לעולם. ואין הלכה כר"י:
 ז כהן שיש בידו מומין. וכן בפניו או ברגליו: לא ישא את כפיו. שאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, ואם יש מומין ברגליו יסתכלו בו ומתוך
 כך יבואו להסתכל בידו, והמסתכל בכהנים כשנושאים כפיהן עיניו כחות [הניגה מ"ו ע"א], לפי שהשכינה שורה בין ידיהם: אפמ"ס. צבעו דומה לתכלת:
 פואה. שרשים אדומים שצובעים בהם אדום. ומסיק בנמרא, שאם היה רש בעירו, כלומר רגיל עמהם וכולם יודעים במומין שיש בו, או בצבע שבידו, או
 שרוב אנשי העיר מלאכתו בכך, מותר, דשבו אין מסתכלים בו:
 ח אף בלבנים לא יעבור. חיישינן שמא מינות נורקה בו, דעוברי ע"ז מקפדין בכך: העושה תפילין שבראשו עגולות. כאנו או כביצה: סכנה. שלא
 תכנס בראשו: ואין בה מצוה. דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני: הרי זה דרך מינות. שבונים דברי חכמים והולכים אחר משמעות המקרא, ואומרים
 בין ענין ממש, על ידך ממש. וחכמים למדו בגזירה שוה, בין ענין, במקום שער שבראש, מקום שמוחו של תינוק רופס. על ידך, בגובה היר, קיבורת
 בראש הזרוע, שתהא כנגד הלב: ציפה זהב וכו'. והכתוב אומר (שמות יג, ט) למען תהיה תורת ה' בפיך, מן המותר בפיך, שיהא הכל מעור בהמה מתורה
 ולא מזהב: ונתנה על בית אנקלי. על בית יד המלבוש מכתוץ. והכתוב אומר, לך לאות, ולא לאחרים לאות: הרי זה דרך החיצונים. בני אדם ההולכים
 אחר דעתם חוץ מדעת החכמים:

משניות מבאורות – קהתי

אפיקורסות. ויש כותבים, שאף אם לא היתה דרך האפיקורסים להקפיד
 בכך, מכל מקום כיון שזה מקפיד במה שאין דרכם של ישראל להקפיד,
 חוששים שמא הרהורים של שטות עלו בלבם ונזרקה בו אפיקורסות,
 ולפיכך הוא מקפיד במה שאינו ראוי להקפיד (הר"ן; הריב"ש). הרמב"ם
 כותב; "לא יעבור באותה תפילה". ואילו הרמב"ם משיג עליו וכותב:
 לא באותה תפילה ולא בתפילה אחרת (הלי תפילה י. ה). הַעוֹשֶׂה
 תְּפִלְתּוֹ — התפילין שבראשו, עֲגֹלָה — כאגוז או כביצה, סַכְנָה —
 יש בה סכנה, שמא ייכנס בה בפתח נמוך ויכה בראשו על המשקף
 והתפילה תרוצץ את מוחו (רש"י; האמרי). ויש כותבים: פעמים שנופל
 על ראשו ב"רחום וחנון", והתפילה העגולה שבראשו תרוצץ מוחו
 (רבנו חננאל). וְאֵין בָּהּ מִצְוָה — שאינו יוצא בה ידי חובת מצוות
 תפילין, לפי שהלכה למשה מסיני שתפילין צריכות להיות מרובעות.
 ולדעת רבנו תם כוננת משנתנו, שבשעת הסכנה, היינו כשגזרה המלכות
 שלא להניח תפילין, אף תפילין עגולות יש בהן סכנה (משום גזירת
 המלכות), ואינו מקיים בהן מצוות תפילין (עייני השלמות ר"ח אלבק).
 נִתְּנָה — את התפילה של ראש — עַל מִצְחוֹ אוֹ עַל פִּסְ יָדוֹ — או
 שנתן את התפילה של יד על פס ידו, הָרִי זוֹ דְרָךְ הַמִּינּוֹת — דרך
 הצדוקים וכתות אחרות שלא הודו בתורה שבעל פה, ופירשו את
 הכתוב בתפילין "לאות על ידך ולזכרון בין עיניך" כמשמעותם: "על
 ידך" ממש ו"בין עיניך" ממש. ואילו חכמים דרשו: "על ידך" — בגובה
 היד על הזרוע כנגד הלב, ו"בין עיניך" — במקום שיער בראש, מקום
 שמוחו של תינוק רופס, כנגד בין העיניים. צָפֵן זָהָב — ציפה את
 בתי התפילין זהב, וְנִתְּנָה עַל בֵּית אֲנָקְלִי שְׁלוֹ — או שנתן את
 התפילה של יד על השרוול של חלוקו מכתוץ, ולא על בשר הזרוע,
 כדי שייראה לכל. הָרִי זוֹ דְרָךְ הַחִיצוֹנִים — שהולכים אחר דעתם
 ולא אחר דעת חכמים (רש"י), שכן חכמים דרשו: "למען תהיה תורת
 ה' בפיך" (שמות יג, ט) — מן המותר בפיך, שיהא הכל מעור בהמה
 טהורה ולא מזהב, וכן דרשו: "וזהו לך לאות על ידך" (שם) — לך
 לאות ולא לאחרים לאות, ומכאן שצריך להניחם במקום המוצנע,
 ושלא יהא שום דבר חוצץ בין הזרוע לתפילין. הרמב"ם כותב:
 "החיצונים" הם הכופרים בתורה בכלל, בין בתורה שבכתב ובין בתורה
 שבעל פה, כלומר שהוציאו עצמם מכלל ישראל.

כאשר ימשש העוור באפלה" — וכי מה אכפת לו לעוור בין אפילה
 לאורה? עד שבא מעשה לירי. פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה
 ואפילה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו:
 בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידו, בני אדם
 רואין אותי ומצילין אותו מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין;
 וּמִתְרַגֵּם — בתורה, שהרי כל מתורגמן מתרגם בעל פה. רַבִּי יְהוּדָה
 אָמַר: כָּל שְׁלָא רָאָה מְאֹרֹת מִיָּמִיו — כגון שנוולד סומא,
 הואיל ומעולם לא היתה לו הנאה מן האור, אֵינּוּ פּוֹרֵס עַל שְׁמֵע
 — שאינו יכול לכוך ברכת "יוצר המאורות". ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ז

אגב המשנה הקודמת מוסיפה משנתנו ללמד בפסולים לנשיאת כפיים.
 כִּהֵן שֵׁישׁ בִּידָיו מוֹמִין — וכן בפניו או ברגליו (ברייחא בגמרא).
 לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו — מפני שהציבור מסתכלים בו ומסיחים את
 דעתם מן הברכה (ירושלמי). רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אִם מִי שֶׁהָיוּ
 יָדָיו צְבוּעוֹת אֶסְמִים — כהן שידיו היו צבועות בצבע כחול, העשוי
 מעשב ששמו אסטיס, וּפּוּאָה — או בצבע אדום העשוי מעשב ששמו
 פואה, וכן בכל צבע אחר, לֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעַם
 מִסְתַּכְּלִין בּוֹ — כמו שבארנו לעיל שעל ידי כך מסיחים דעתם מן
 הברכה. רש"י מבאר הטעם (על פי הגמרא חגיגה טו, א): "שהמסתכל
 בכהנים בשעה שנושאים כפיהם עיניו כחות, לפי שהשכינה שורה בין
 ידיהם" (וכן מפורש הרב מברטנורא). אבל בעלי התוספות דוחים טעם
 זה, שלא היה אלא במקדש, אבל בגבולין הטעם הוא משום היסח
 הדעת, כמו שבארנו.

~ יום ששי ~

באור משנה ח

משנתנו דנה בדברים המטילים חשד על האדם שנוזקה בו אפיקורסות.
 הָאָמַר: אֵינִי עוֹבֵר לְפָנָי הַתֵּבָה בְּצַבּוּעִין — בבגדים צבועים,
 אִם בְּלִבְנִים לֹא יַעֲבֹר — אין נותנים לו לעבור לפני התיבה אף
 בבגדים לבנים, לפי שהאפיקורסים היו מקפידים בכך, וחוששים שמא
 אפיקורסות נזרקה זו. וכן האומר: בְּסַנְדְּלָא אֵינִי עוֹבֵר — לפני התיבה,
 אִם יַחַף לֹא יַעֲבֹר — מהטעם דלעיל, שחושדים בו שנוזקה בו

ט האומר: יברכוך טובים – הרי זו דרך המינות; על קן צפור יגיעו רחמים, ועל טוב יזכר שמך, מודים מודים – משתקין אותו. המכנה בעריות – משתקין אותו. האומר: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" (ויקרא יח, כא), ומזרעך לא תתן לאעבד בארמיותא – משתקין אותו בנייפה.

י מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. מעשה תמר נקרא ומתרגם. מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, והשני נקרא ולא מתרגם. ברכת פהנים, מעשה דוד ואמנון, לא נקראין ולא מתרגמין. אין מפטירין בפירוש ברכה, ורבי פירוש ברטנורא

ט יברכוך טובים הרי זו דרך מינות. שצריכין ישראל לצרף עמהם פושעי ישראל באגדת תעניותיהם, שהרי חלכנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סמני הקטורת: על קן צפור יגיעו רחמים. כמו שהגיעו רחמים על קן צפור וגורת לא תקח האם על הבנים (דברים כב, ו), כן חוס ורחם עלינו. משתקין אותו. שעושה מצותיו של הקב"ה רחמים והם אינן אלא גזרות: ועל טוב יזכר שמך. על טובתך נודה לך. משתקין אותו. שאנו חייבים לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מודים מודים. דמיהו כשתי רשויות, כמורה ומקבל עליו ב' אלהות: המכנה בעריות. שדורש פרשה של עריות בלשון כינוי. שאומר דלא בעריות ממש דיבר הכתוב, אלא שלא יגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים: ומזרעך לא תתן לאעבד לארמיותא. לא תבא על הגיהה ותוליד בן לעבודה זרה: משתקין אותו בנייפה. ששוקר הכתוב ממשמעותו, ונותן כרת לבא על הגיהה, ומחייבו חטאת על השונג:

י מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם. ולא חיישין לקריה דרוד. והוא, דלא כתיב אמנון בן דוד, כדבעינן למימר לקמן: מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם. ולא חיישין לקרא דישאל: מעשה עגל השני. מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם וגו' (שמות לב, כא-כד) ופסוק ויגוף ה' את העם (שם שם לה), כל אלו נקראים ולא מתרגמין, משום יקרא דאהרן: ברכת כהנים. נקראים ולא מתרגמין משום דאית ביה ישא ה' פניו אליך, שלא יאמרו הקב"ה נושא פנים, והן אינן יודעים שכדאי הן ישראל לשאת להם פנים: מעשה דוד ואמנון. לא נקראים בהפטרות, ולא מיתרגמין, כל אותן פסוקים שכתוב בהם אמנון בן דוד. אבל אותן שנאמר בהן אמנון סתם, הא אמרינן לעיל מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם: אין מפטירין במרכבה. דלמא אתי לשולוי

משניות מבוארות – קהתי

בנייפה – ששוקר את הכתוב ממשמעו, והרי הוא מחייב את הבא על ארמית במזיד כרת, ובמזיד בהתראה מיתת בית דין, ובשוגג חטאת (רש"י). ויש מפרשים, שמדבריו משמע שאסור לבוא דווקא על ארמית שעל ידי כך מעביר את הזרע למולך, אבל על נכרית משאר האומות שאין מעבירים זרעם למולך מותר, לפיכך משתקים אותו בנייפה (יתוספות יום טוב עפ"י הערוך).

באור משנה ט

האומר: יברכוך טובים – היינו שאומר כך להקדוש-ברוך-הוא, ומשמע: אנשים טובים יברכוך, ולא רשעים (רש"י). הרי זו דרך המינות – יש מפרשים הטעם, לפי שנראה מדבריו, שאינו אלוה אלא לטובים (הר"ן). וכן מפרש המאירי. שמת "טובים" רומזת על השלווים והשקטים, כאילו היה אומר: יברכוך אותם האנשים שהנחלת להם טובה כדי לברכך, אבל העניים שכל ענייניהם בדאגה ושמןן במה יברכוך? והוה דרך המינות. ויש מפרשים מפני שמשמע מדבריו "יברכוך אלהים טובים", ונראה כאילו יש שתי רשויות (תוספות). האומר בתפילתו: על קן צפור יגיעו רחמים – רחום וחנון אתה, ועל קן צפור יגיעו רחמים, שאמרת לשלוח את האם ולא לקחת את האם על הבנים" (רש"י); ויש מפרשים: "כמו שהגיעו רחמים על קן צפור וגורת: "לא תקח האם על הבנים", כן חוס ורחם עלינו" (רמב"ם; ברטנורא); ועל טוב יזכר שמך – או האומר: "על הטוב שאתה עושה לנו יזכר שמך"; מודים מודים – או שבברכת "מודים" הוא אומר תיבת "מודים" פעמיים, משתקין אותו – בטעם האומר "על קן צפור יגיעו רחמים" מובאות בגמרא שתי דעות: א. "מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית", שעל קן צפור הוא חס ולא על שאר בריותיו. ב. "מפני שעושה מדותיו (מצוותיו) של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות". האומר "על טוב יזכר שמך" משתקים אותו. מפני שמשמע מדבריו, שרק על הטובה מודים לה' ולא על הרעה, והרי שנינו (ברכות ט, ה): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". האומר "מודים מודים" משתקים אותו. מפני שנראה כמורה ל"שתי רשויות" (לשתי אלוהות). המכנה בעריות – שדורש פרשת העריות בלשון כינוי, שאין כונת הכתוב לערוה ממש, אלא כינוי הוא לקלון, כגון שמפרש את הכתוב "ערוות אביך וערוות אמך לא תגלה" קלון אביך וקלון אמך אל תגלה ברבים, וכן כולם, משתקין אותו – שמוציא את הכתוב מידי פשוטו, ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה. יש מפרשים: המכנה בעריות – שקורא פרשת העריות בציבור או לפני חבירו בלשון נסתר, כגון הפסוק "ערוות אביך וערוות אמך..." הוא קורא: ערוות אביו וערוות אמו לא יגלה" וכן כולם (דבנו חננאל; הרמב"ם). האומר: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" – פירושו הוא: ומזרעך לא תתן לאעבד בארמיותא – כלומר, לא תבוא על גיהה (ארמית) ותוליד ממנה בן לעבודה זרה (לאעבדא היינו לעבד), משתקין אותו

~ שבת קודש ~

באור משנה י

משנתנו באה ללמד על פרשיות בתורה שאין מתרגמים אותן בציבור. מעשה ראובן – הפסוק "וילך ראובן וישכב את בלהה" וגו' (בדאשית לה, כב), נקרא – בציבור בבית הכנסת, ולא מתרגם – ואין המתורגמן מתרגם אותו, משום כבודו של ראובן (רש"י); ויש מפרשים הטעם, משום כבודו של יעקב (הר"ן). מעשה תמר – ויהודה (בדאשית לח), נקרא ומתרגם – ששבח הוא ליהודה שהודה והציל את תמר (גמרא ורש"י; הר"ן; המאירי); ויש מפרשים: מעשה תמר – מעשה אמנון ותמר (רמב"ם; ברטנורא; ועיין יתוספות יום טוב). מעשה עגל הראשון – "וירא העם כי בושש משה לדרת מן ההר" וגו' (שמות לב, א-ב), נקרא ומתרגם – שניחא לציבור שהיתה כפרה לישראל על אותו חטא (גמרא). ויש מבארים הטעם, כדי שיתביישו ויחזרו למוטב (המאירי; תפארת ישראל); והשני – המשך המעשה של העגל, היינו מה שסיפר אהרן למשה, מפסוק "וירא משה אל אהרן" וכו' עד "וירא משה את העם" וכו' (שמות לב, כא-לה), נקרא ולא מתרגם – מפני כבודו של אהרן (עיין יתוספות יום טוב). ברכת פהנים – (במדבר ו, כד-כו), מעשה דוד ואמנון – בגמרא מבואר: הפסוק במעשה אמנון ותמר שנוכר בו אמנון דוד (שמואל ב יג, א), לא נקראין ולא מתרגמין – ובמשנה שבגמרא הגירסה היא; נקראין ולא מיתרגמין; וכן גורסים הר"ף והרא"ש. ויש מפרשים: ברכת פהנים נקראת ולא מיתרגמת ומעשה דוד ואמנון לא נקרא בהפטרות ולא מיתרגם (רמב"ם; ברטנורא). ואמנם בברכת כהנים אי אפשר לפרש שאינה נקראת, שהיא אין סבא לומר שתהא התורה נקראת בציבור שלא בשלימותה, מה שאין כן בהפטרות, שבין כן ובין כן אין הנביאים נקראים בשלימותם (יתוספות יום טוב). והטעם בברכת כהנים, לפי שכתוב בה "ישא ה' פניו אליך", ויכול השומע לטעות ולומר שיש לפני הקב"ה משוא פנים (גמרא); ובמעשה דוד ואמנון הטעם הוא, מפני כבודו של דוד. ברם,

יהודה מתיר. רבי אליעזר אומר: אין מפטירין ב"הודע את ירושלים".

משניות מסכת מועד קטן

פרק ראשון

א משקין בית השלחין במועד ובשביעית, בין ממעין שניצא בתחלה בין ממעין שלא יצא בתחלה. אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון. ואין עושין עוגיות לגפנים.

פירוש ברטנורא

ולעיוני בה: ור' יהודה מתיר. והלכה כמותו: אין מפטירין בחדע את ירושלים. (יחזקאל טו), משום יקרא דירושלים. ואין הלכה כר' אליעזר: מסכת מועד קטן

א משקין בית השלחין. ארץ עיפה וצמאה למים. תרגום עף ויגע, משלחי ולאי: משקין במועד. דדבר האבד מותר במועד, ושדה בית השלחין משעה שמתחיל להשקותו אם אינו משקה אותו תדיר מיד נאבד, כדתנן בסוף מתני', ורעים שלא שחו לפני המועד לא ישקם במועד דלא פסדי, אבל שחו לפני המועד ישקם במועד. ודוקא שדה לבן של תבואה שהוא שלחין משקין במועד, אבל שדה שלחין של אילן לא שרי במועד, דלא פסדי. ובשביעית שרי להשקות בין שדה בית השלחין בין שדה בית הבעל. ובית השלחין, משום מועד בלבד נקט לה: שיוצא בתחלה. שיוצא עכשיו מתחלה. ואין חוששין הואיל וחדש הוא שמא יפלו גדותיו ואתי לתקן במועד ואיכא טרחא. שלא יצא בתחלה. שהוא ישן: אבל לא ממי גשמים. גזירה משום מי קילון. קילון הם מים של בור עמוק ובו מי גשמים מכונסים, דביה איכא טרחא יתירה לדלות: עוגיות. חריצים שעושים בעיקר הותים וביעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים:

משניות מבוארות – קהתי

שאינה אלא אסמכתא בלבד ואיסורו אינו אלא מדרבנן. דעת הרא"ש והטור שמלאכת חול המועד אינה אסורה אלא מדרבנן. וכן כותב גם הרמב"ם (הלכות יום טוב ז, א): "חולו של מועד, אף על פי שלא נאמר בו "שבתון", הואיל ונקרא "מקרא קודש" – והרי הוא זמן חגיגה במקדש – אסור בעשיית מלאכה, כדי שלא יהיה כשאר ימי החול שאין בהם קדושה כלל. והעושה בו מלאכה האסורה, מכין אותו מכות מרדות, מפני שאיסורו מדברי סופרים. ולא כל מלאכת עבודה אסורה בו כיום טוב, שסוף העניין בדברים שנאסרו בו, כדי שלא יהיה כיום חול לכל דבר. לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות מותרות בו".

באור משנה א

משנתנו באה ללמד, שמלאכה לצורך דבר האבד, היינו שאם לא יעשה אותה יהיה הפסד הבה, מותר לעשותה בחול המועד. ובלבד שלא תהא בה טירחה יתירה. משקין בית השלחין – מותר להשקות שדה הזקוקה להשקאה מתמדת ואינה מסתפקת במי גשמים, במועד – בחול המועד, שמלאכת דבר האבד היא, שאם לא ישקו אותה תתקלקל, ובשביעית – בשנת השמיטה, שאף על פי שעבודת קרקע אסורה בה, מכל מקום השקאה אינה אסורה אלא מדרבנן, ובמקום הפסד התירו; ויש סוברים, שבשביעית מותר להשקות אפילו בית הבעל, היינו שדה המסתפקת במי גשמים, ולא נקט התנא "בית השלחין" אלא משום חול המועד (תוספות בשם רש"י; ברטנורא), אבל הרמב"ם אינו סובר כך (עיין "תוספות יום טוב"). בין ממעין שניצא בתחלה – כלומר שמתחיל להשקות בית השלחין במועד בין ממעין חדש, שהתחילו מימיו לצאת עכשיו, ואין חוששים שמא יפלו גדותיו ויבוא לתקן בחול המועד, בין ממעין שלא יצא בתחלה – היינו ממעין ישן. אבל אין משקין – בחול המועד, לא ממי הגשמים – המכונסים באגמים, שפעמים כשהמים הולכים וחסרים צריכים לדלותם בדלי, ויש בזה טירחה יתירה, ועבודה שיש בה טירחה יתירה אסורה בחול המועד אפילו בדבר האבד, ולא ממי הקילון – ממים של בור עמוק שיש טורח רב לדלותם. ויש מפרשים שקילון הוא מלה יוונית ופירושה משאבה מיוחדת לשאוב בה מים מבאר עמוקה, והיו ממלאים במים אלו את הבריכות שבצד השדה ומשם הם נמשכים לתוכה. ושאבה זו טירחה רבה היא (ר"ח אלבק). ובגמרא אמרו, שהטעם שאין משקים ממי הגשמים הוא, מפני שגזורים בהם משום מי קילון. ואין עושין עוגיות לגפנים – חריצים סביב עיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים, לפי שיש בעבודה זו טירחה מרובה.

בירושלמי אמרו בפירוש שברכת כהנים לא נקראת, שלברכה ניתנה ולא לקריאה, וכותב בעל "תפארת ישראל" שאפשר לפרש את הירושלמי, שאסור לקרוא את ברכת הכהנים לבד, אבל לצרפם לפסוקים שלמעלה ושלמטה מותר. אין מפטירין במפרכה – יחזקאל פרק א, שמא יבואו העם לשאול ולעייין במעשה מרכבה. ורבי יהודה מתיר – שאינו חושש שמא יבואו העם לעייין בה. והלכה כרבי יהודה. רבי אליעזר אומר: אין מפטירין ב"הודע את ירושלים" – ביחזקאל פרק טז המתחיל "בן אדם הודע את ירושלים את תועבותיה". ומבואר הטעם במפרשים משום כבוד ירושלים וכבוד ישראל (רמב"ם; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב" שמביא פירוש אחר); ואין הלכה כרבי אליעזר.

מסכת מועד קטן

פתיחה למסכת מועד קטן

עיקר עניינה של המסכת הוא הלכות חולו של מועד, הנקרא במסכתנו "מועד", וכדי להבדיל בין המסכת לבין הסדר כולו, נשקרא "מועד", קראו למסכתנו "מועד קטן", ויש קוראים את המסכת בשם "משקין" על פי התיבה הראשונה שבה היא פותחת. במסכת חגיגה (יח, א) מובאות ברייתות אחדות, שאף חול המועד הוא בכלל "מקרא קודש", ואסור בעשיית מלאכה. אמנם לא כל מלאכת עבודה אסורה בו ככיום טוב, אבל קצת מלאכות אסורות בו, שכן שנו בברייתא (שם): "ששת ימים תאכל מצות וכיום השביעי עצרת לה' אלהיך לא תעשה מלאכה" – מה שביעי עצור (ממולאכה). אף ששת ימים עצורין. אי מה שביעי עצור בכל מלאכה אף ששת ימים עצורין בכל מלאכה? תלמוד לומר "וביום השביעי עצרת" – השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששה ימים עצורין בכל מלאכה. הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת; ומפרש רש"י (שם): "כלומר, מאחר שאמר לך הכתוב שהן עצורין ממלאכה ולא בכולן (בכל המלאכות), ולא פירש אי זו מותרת ואי זו אסורה, דע וראה שלא מסרן אלא לחכמים היודעים להבין על איזו להטיל ההיתר ועל איזו האיסור, והם יאמרו: איזהו יום טוב על פי קידוש הראייה ואסור בכל מלאכה, ואיזהו חולו של מועד שאינו אסור בכל מלאכה; ועל חולו של מועד יגידו לך: איזו מלאכה אסורה – דבר שאינו אבד, ואיזו מלאכה מותרת – דבר האבד".

ברם, מחלוקת הפוסקים היא, אם מה שדרשו חכמים מן המקראות דרשה גמורה היא ואיסור המלאכה בחול המועד מן התורה הוא, או

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

ובל קרבי. על שם קרבי אמו שדר בתוכן: מאי משמע. דעל יום המיתה נאמר: בא וראה וכו'. הוא סבר דהכי בעי מאי שנא קרבים דנקט:

דף י עמוד א. רבי שמעון מפרט את חמשת הזמנים שאמר עליהם דוד שירה, ומביא מקורם בספר תהלים: השירה הראשונה היא, על הזמן שדר בפמעי אמו, ואמר שירה על החסד שנעשה עמו או בתחילת יצירתו. שְנַאֲמַר (תהלים קג א) 'בְּרַכְּבִי נַפְשִׁי אֶת ה' וְכָל קַרְבֵי אֶת שֵׁם קְדוֹשׁוֹ', ותיבת 'קרבי' מרמזת על קרבי אמו שדר בתוכם.

השירה השניה היא, יצא לאויר העולם ונסתבל בפוכבים ומזלות ואמר שירה, שְנַאֲמַר (שם קג כ-כב) 'בְּרַכְּבוּ ה' מְלֹאכְיוֹ גְבוּרֵי כַח עוֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמּוּעַ פְּקוּל דְּבָרוֹ, בְּרַכְּבוּ ה' כָּל צְבָאָיו וגו' מְשַׁרְתֵּי עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ, בְּרַכְּבוּ ה' כָּל מַעֲשָׂיו בְּכָל מְקוֹמוֹת מְמִשְׁלָתוֹ, בְּרַכְּבֵי נַפְשֵׁי אֶת ה'.

השירה השלישית היא, ינק משרי אמו ונסתבל בדידיה ואמר שירה, שְנַאֲמַר (שם קג ב) 'בְּרַכְּבֵי נַפְשֵׁי אֶת ה' וְאֵל תִּשְׁבְּחֵי כָּל גְּמוּלָיו', ונדרשת תיבת 'גמוליו' מלשון יניקת שדים.

מבררת הגמרא: מאי 'כל גמוליו' - מה ראה דוד שאמר על כך שירה. אמר רבי אבהו, משבח הוא את ה' על שְעֵשָׂה לָהּ דְדִים בְּמָקוֹם בִּינָה - ליד הלב ששם הוא משכן הבינה, ולא במקום ערוה כשאר בעלי חיים. שואלת הגמרא, טעמא מאי - מדוע אכן נשתנה דבר זה באדם. משיבה הגמרא: אמר (רבי) [רב] 'יהודה, בדי שלא יסתבל התינוק בשעת יניקתו במקום ערוה. תשובה נוספת: רב מתנא אמר, בדי שלא יינק במקום הטנופת.

השירה הרביעית, ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שְנַאֲמַר (שם קד לה) 'יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם פרבי נפשי את ה' הללויה', והטעם שאמר שירה על כך, לפי שמיתתם טובה להם ולעולם. השירה החמישית, נסתבל ביום המיתה ואמר שירה, שְנַאֲמַר (שם קד א) 'בְּרַכְּבֵי נַפְשֵׁי אֶת ה' ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מַאֲד הוֹד וְהָדָר לְבִשְׁתָּ'. מבררת הגמרא, מאי משמע - מהיכן מוכח דעל יום המיתה נאמר פסוק זה. אמר רבה בר רב שילא, מסיפא דעניינא - מסוף הענין. דבתיב - שכתוב (שם קד כט) 'תסתיר פניך ויבהלון תוסף רוחם וגו' ואל עפרם ישבונו'.

הגמרא ממשיכה לדון בפסוקים שנאמר בהם 'ברכי נפשי': רב שימי בר עוקבא, ואמרי לה - ויש אומרים מר עוקבא, הוה שכיח קמיה - היה מצוי לפניו דרבי שמעון בן פזי, (והוה) [דחות] - שהיה מסדר אנדרתא - ענייני אגדה, קמיה [לפניו] דרבי יהושע בן לוי.

אמר ליה רב שימי [או מר עוקבא] לרבי שמעון בן פזי, מאי דבתיב - מה משמעות הכתוב 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו', והיה רבי שמעון בן פזי סבור שאלו מדוע נקט הפסוק 'קרבים' יותר משאר אברים. אמר ליה - השיבו רבי שמעון בן פזי לרב שימי [או למר עוקבא], בא וראה שלא במדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם, צר - מצויר צורה על גפי הפותל ואינו יכול להטיל פה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, והקדוש ברוך הוא אינו בן, אלא הוא צר צורה פתוך צורה - יוצר את האדם בתוך מעי אמו, ולא זו בלבד, אלא גם מטיל פה רוח ונשמה קרבים ובני מעים.

והיינו - והוה גם מה דאמרת תנה (שמואל א' ב ב) 'אין קדוש פה' כי אין בלתך ואין צור באלהינו. מאי - מה משמעות 'אין צור באלהינו', אין צויר באלהינו, כמו שנתבאר לעיל, שאף בשר ודם יכול לצייר צורה, אך לא בתוך צורה, ולא עם נשמה קרבים ומעים.

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

מבררת הגמרא: **מאי** - מה משמעות הכתוב **'כּי אִין בְּלִתְדַ'**, אחר שכבר חמשה ברכי נפשי. לעיל חשיב להו: נאמר **'אִין קדוש כה'**. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה פַּר מְנַסְיָא, אַל תְּקַרְי [תקרא]** **'כּי אִין בְּלִתְדַ', אֵלָּא 'אִין לְבַלְוִתְדַ'**, מלשון ריקבון ובליה, וכך מתפרש הכתוב, **שְׁלֵא פְּמַדַּת תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא מַדַּת בְּשָׁר וְדָם, מַדַּת בְּשָׁר וְדָם מַעֲשֵׂה יָדָיו מְבַלְיֵן אוֹתוֹ** - שנשארים קיימים גם אחר שמת ומתבלה. **וְהַתְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא מְבַלְיָה מַעֲשֵׂיו** - שמעשה ידיו בלים ונרקבים והוא קיים לעולם.

הגמרא חוזרת לדברי רב שימי ורבי שמעון בן פזי בענין הפסוק **'ברכי נפשי'**: **אָמַר לִיה רב שימי [או מר עוקבא] לרבי שמעון בן פזי, לא נתכוונתי בשאלתי לביאור התיבות 'וכל קרבי', אלא אָנָּא [אני] הֲכִי קָא אָמִינָא לָךְ - כך התכוונתי לשאלך, הֲנִי חֲמוּשָׁה בְּרַכִּי נַפְשִׁי שאמר דוד המלך [ומנויים למעלה], פְּנַגְדַּ מִי אָמַרְן דְּיָדָה. והשיבו רבי שמעון בן פזי, לֹא אָמַרְן אֵלָּא פְּנַגְדַּ תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא וּפְנַגְדַּ נְשָׁמָה, שבחמשה דברים דומה הנשמה לקדוש ברוך הוא, הדמיון הראשון הוא, מֵה תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא מְלֵא כָּל הָעוֹלָם, אֵף נְשָׁמָה מְלֵאָה אֵת כָּל חֲגוּפָה. הדמיון השני, מֵה תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא רוּאָה וְאִינוּ נְרָאָה, אֵף נְשָׁמָה רוּאָה וְאִינָה נְרָאָתָה. הדמיון השלישי, מֵה תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא זָן אֵת כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, אֵף נְשָׁמָה זָנָה אֵת כָּל חֲגוּפָה. הדמיון הרביעי, מֵה תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא טְהוּרָה, אֵף נְשָׁמָה טְהוּרָה - שניתנת באדם כשהיא טהורה. הדמיון החמישי, מֵה תְּקַדּוּשׁ פְּרוּדָּה הוּא יוֹשֵׁב בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים, אֵף נְשָׁמָה יוֹשֵׁבַת בְּחֻדְרֵי חֻדְרִים. יבא מִי שֵׁישׁ בּוֹ חֲמוּשָׁה דְּבָרִים חֲלָלוּ, וְיִשְׁבַּח לְמִי שֵׁישׁ בּוֹ חֲמוּשָׁה דְּבָרִים חֲלָלוּ.**

אגרות קודש

ב"ה, ו' תשרי, תשט"ו
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ כו' עוסק בצ"צ

מוה"ר אברהם מרדכי שמואל שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ג אלול והפ"נ המוסגר בו, בו כותב שלומד הוא קמ"ץ אל"ף א. היינו הנקוד והאותיות בנפרד כהוראת נשיאינו הק' אשר השתדלו בזה בחרף נפשם, ושואל איך להתנהג בלימוד ההברה כיון שכתתו היא מילדי התימנים.

הרי כיון שאחינו הספרדים הורגלו בהברה זו כמה דורות דור אחר דור, אין צריך לשנות מנהגם בזה שמנהג אבותיהם בידיהם, ובודאי חזרת דא"ח בהברה הספרדית שאוחזין בה מפני שקבלוה מאבות ואבות אבותיהם, בני מסינ על שמו ית' תגרום נח"ר למעלה ותפעול פעולתה למטה.

נהייתי ממה שכותב שלוקח חלק בשיעורי הלימוד הן בנגלה והן בדא"ח, ובודאי לשנה הבע"ל יוסיף בזה וכבר ידוע פסק רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו.

בברכת חתימה וגמח"ט.

56 שְׁשָׁלוּהוּ שָׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר בעת חלוקת הארץ לשבטי
 57 ישראל וְנִשְׂאִי אֶחָד נְשִׂיאִי אֶחָד מִמֶּטְהָ תִּקְחוּ לְנַחַל אֶת הָאָרֶץ
 58 (במדבר לד יח). ונשיא השבט עסק בחלוקה עבור שבטו, וזכה
 59 בשבילם כפי מה שעלה להם בגורל. ולמד רב שכשם שהועילה
 60 שליחות הנשיא כך תועיל שליחות לכל ענין. וקשה, תִּפְיֹק לִיָּה
 61 שְׁלִיחוֹת מְהֵבָא, שילמד דין שליחות מקדשים ומגירושין, וכפי
 62 שדרשנו לעיל. הגמרא מוכיחה שרב לא למד שליחות מחלוקת
 63 הארץ: וְתִיבְרָא דְהָא שְׁלִיחוֹת הוּא - וכי סבור אתה לומר
 64 שחלוקת הארץ על ידי הנשיא נעשתה מדין שליחות, וְהָא קָטְנִים
 65 - והרי בחלוקת הארץ היו גם קטנים שלא? כִּי שְׁלִיחוֹת נִיבְהוּ -
 66 שאינם שייכים בדיני שליחות. אֲלָא, בודאי דרשת רב מהפסוק
 67 הנאמר בחלוקת הארץ היתה בענין אחר, וכי הָא - וכדרשתו
 68 דְרָבָא בַּר רַב הוּנָא. דְאָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב נִדְלָא אָמַר רַב,
 69 מִנֵּי שְׂבִינֵי לְאָדָם שְׂלָא בְּפִנְיָו - מנין שאפשר לזכות עבור אדם
 70 אפילו ללא ידיעתו, דבר שהוא לטובתו ולזכותו, שְׁנֵאמַר
 71 (במדבר לד יח) וְנִשְׂאִי אֶחָד נְשִׂיאִי אֶחָד מִמֶּטְהָ תִּקְחוּ לְנַחַל אֶת
 72 הָאָרֶץ. ובין האנשים שנחלו את הארץ היו קטנים, וכל מעשה
 73 הנעשה עבורם הרי הוא כנעשה שלא מדעתם, שאין תועלת
 74 בידיעתם, ובכל זאת זכה הנשיא עבורם את חלקם. מקשה הגמרא:
 75 וְתִיבְרָא זְבוֹת הָיָא - וכי סבור אתה לומר שחלוקת הארץ הינה
 76 זכות בלבד עבור הנוחל, ולפיכך אתה בא ללמוד מכאן שזכין
 77 לאדם שלא בפניו, הָא חֻבָּה נְמִי אִיבָא - הרי יש בחלוקת הארץ
 78 גם חובה, כיון דְאִיבָא דִּנְיָחָא לִיָּה בְּהַר וְלֵא נִיחָא לִיָּה בְּבִקְעָה - ישנו
 79 אדם שנוח לו יותר שיהיה חלקו בהר ולא בבקעה, ואם יפול חלקו
 80 בבקעה אין זו זכות גמורה עבורו. וְאִיבָא דִּנְיָחָא לִיָּה בְּבִקְעָה וְלֵא
 81 נִיחָא לִיָּה בְּהַר - ויש שנוח לו יותר שיהיה חלקו בבקעה ולא בהר.
 82 ולפיכך אי אפשר לומר שהנשיא זכה לבני שבטו מדין זכין לאדם
 83 שלא בפניו, ואין ללמוד מכאן לכל מקום שתועיל זכיה
 84 שכזו. הגמרא מבארת את דרשת רב באופן אחר: וְאֲלָא בְּרָבָא בַּר
 85 רַב הוּנָא - דבדי רב שלמד מחלוקת הארץ דין זכיה, ויבנו על פי
 86 דבר אחר שאמר רבא בר רב הונא ששמו. דְאָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא
 87 אָמַר רַב נִדְלָא אָמַר רַב, מִנֵּי לִיתוּמִים קְטִינִים שְׂבִינֵי לְחֻלּוּקֵי גְבֻרָתִי
 88 אֲבִיחֵן הַמַּת, שְׂבִינֵי דִין מְעִטְדִים לְהֵם אֲפּוֹטְרוּפּוֹס שִׁיבְרוּר לְכָל אֶחָד
 89 מהם חלק יפה בירושה וישמור עליו ויטפל בו עד שיגדל, וכן
 90 שיעמוד לדין במקומם ויטען עבורם הן לְחֻבּוֹ וְהֵן לְזְבוֹת. הגמרא
 91 מפסיקה את דברי רב, ומקשה, לְחֻבּוֹ אֲמַאי - אם ברור לבית דין
 92 שיגרם ליתומים חובה על ידי האפוטרופוס, מדוע הם מעמידים
 93 אותו. מבארת הגמרא, אֲלָא כוונת דברי רב הם, לְחֻבּוֹ עַל מַתָּה
 94 לְזְבוֹת - מנין שביט דין מעמידים את האפוטרופוס מלבחילה כדי
 95 שידון עבור הקטנים לזכותם, ואף אם יגרם להם חובה ממעשיו,
 96 מה שעשה עשוי. ממשכה הגמרא בדברי רב, תְּלַמּוּד לִזְמַר - דין
 97 זה נלמד מהפסוק וְנִשְׂאִי אֶחָד נְשִׂיאִי אֶחָד מִמֶּטְהָ תִּקְחוּ. כי גם
 98 הנשיא שחילק את הארץ וזכה בה לבני שבטו, נכנס לכך על מנת
 99 לזכות עבורם, אלא שלפעמים נגרם לאחד מהם כאשר קיבל את
 100 חלקו במקום שאינו חפץ בו, והרי הוא כחב על מנת לזכות, ולמדנו
 101 מכך שאף אפוטרופוס היורד לנכסי יתומים ברשות בית דין כדי
 102 לזכותם ונגרם להם חוב על ידו, מעשיו קיימים:
 103 הגמרא מוסיפה לדון בדיני אפוטרופוס: אָמַר רַב נְחֻמֵּי אָמַר
 104 שְׂמַוְאֵל, יְתוּמִים שְׂבִינֵי לְבֵית דִין, ומבקשים לחלוק גְבֻרָתִי אֲבִיחֵם
 105 הַמַּת, בֵּית דִין מְעִטְדִים לְהֵם - ליתומים הקטנים אֲפּוֹטְרוּפּוֹס -
 106 אדם ממונה לפקח על נכסיהם ולטפל בצרכיהם, וְזוּרְרִים לְהֵם
 107 חֶלֶק יָפֵה - והאפוטרופוס בורר עבור כל קטן את חלקו בשווה
 108 לאחיו, כדי שיהיה חלק יפה לכל אחד מהם. וְהָא הִנְדִּילוּ - כאשר
 109 יגדלו היתומים, ודעתו של אחד מהם לא תהיה נוחה מהחלוקה
 110 שעשה האפוטרופוס בשבילו, וְזוּרְרִים לְמַחְוֵת - ולבטל את כל

1 בְּפִסְחָ אֶחָד - כל ישראל יוצאים ידי חובה, כבבש אחד שנשחט
 2 עבור כולם, לפי שְׁנֵאמַר וְשָׁחַטוּ אוֹתוֹ כֹּל קָהָל עַדֵת יִשְׂרָאֵל בֵּין
 3 הָעַרְבִים (שמות יב ו), וקשה, וְכִי כֹל קָהָל בּוֹלֵם שׁוֹחֲטִים - ביחד
 4 את הקרבן, וְהֵלֵא אִינוֹ שׁוֹחֵט אֲלָא אֶחָד, אֲלָא מְבָאֵן מוֹכִיחַ רַבִּי
 5 יוֹנָתָן, שְׂכָל יִשְׂרָאֵל יוֹצֵאִים בְּפִסְחָ אֶחָד, ומכיון שלמד דין זה מיכל
 6 קהל עדת ישראל, שְׂלִיַת בְּקָדְשִׁים מְנַקָּה לִיָּה - מנין למד שמועילה
 7 שליחות בשליטת קדשים, הרי פסוק זה לא בא להשמיענו דין
 8 שליחות אלא דין אחר. הגמרא מנסה לרתך שנלמד שליחות
 9 בקדשים, מִיָּנִיָּה - מן הפסוק הזה גופו, מאחר וגם אם כל ישראל
 10 יוצאים בפסח אחד, עדיין לא יתכן שכולם ישחטוהו ביחד,
 11 ומוכריים אנו לומר שאחד שוחט בעבור כולם, ולמדנו דין
 12 שליחות. דוחה הגמרא: וְדִילְמָא שְׂאֵנִי הָתָם בִּקְרָבֵן פִּסַּח דְאִית לִיָּה
 13 שׁוֹתְפוֹת בְּגִיּוּיָהוּ - השוחט את הקרבן הוא שותף בו, ולפיכך יכול
 14 הוא להיות שליח לשחיטתו, אבל עדיין לא למדנו שתועיל
 15 שליחויות, אף במקום שאין לשליח שותפות בו.
 16 הגמרא מוכיחה ממקום אחר שמועילה שליחות בקדשים אף
 17 לדעת רבי יונתן: אֲלָא מְהֵבָא, מפסוק אחר, יש להוכיח ששליחות
 18 מועילה בקדשים. שנאמר (שמות יב ג) וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית
 19 אָבִתָּה וְיֵשֶׁה אֶחָד לְכָל בֵּית אָבִי שֶׁה לְבֵיתָּה וְיִזְאֵם הוּא אֲנָשִׁי הַמִּשְׁפָּחָה
 20 מרובים, יקחו שיה לכל ביתו. ומשמע שאף אם 'איש' אחד מבני
 21 הבית, יקח את הששה עבור כולם, נחשב הדבר כאילו כולם
 22 לקחוהו, שהרי הכתוב הוציאו בלשון רבים, ויקחו. דוחה הגמרא:
 23 וְדִילְמָא הָתָם נְמִי, הטעם שמועילה שליחות הוא גם משום דְאִית
 24 לִיָּה שׁוֹתְפוֹת בְּגִיּוּיָהוּ, שכן הלוקח את הששה אף הוא שותף בו.
 25 מיישבת הגמרא: אִם כֵּן הָרִי קְרָאִי לְמַה לִּי - מדוע צריכה התורה
 26 ללמדנו דין זה בשני מקומות, בפסוק ויקחו להם איש, ובפסוק
 27 וישחטו אותו כל קהל. אלא צריך אתה לומר, שֵׁאֵם אִינוֹ עֲנִיָּן
 28 לְחֻבָּא דְשִׁיבָה - מכיון שלא צריך את הפסוק כדי ללמד באופן
 29 שהשליח שותף בדבר, תְּנִיחוּ עֲנִיָּן לְחֻבָּא דְלֵא שְׂיָה - התורה
 30 כתבה אותו ללמד על אופן אחר, שאינו מדובר במפורש בפסוק,
 31 שאף אם אין לו שותפות בפסח, נעשה שליח לקנותו עבור כולם.
 32 מקשה הגמרא: הָאִי - הפסוק ויקחו להם איש, אינו מיותר כדי
 33 שנוכל ללמוד דין זה, שכן מִיָּנִיָּה לִיָּה לְבִדְרָבִי יִצְחָק - פסוק זה
 34 נצרך לדרשתו של רבי יצחק, דְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לפיכך נאמר ויקחו
 35 להם איש, כדי ללמדנו שאיש - אדם גדול, וזָכָה לאחרים וקונה
 36 עבורם, ויכול הוא למנותם על קרבן פסח, וְלֵא תִּקְטְנוּ זֹזְכָה - אולם
 37 קטן אינו יכול לזכות לאחרים, ואינו יכול להיעשות שליח עבורם.
 38 מתרצת הגמרא: תְּהוּא - את הדין שקטן אינו יכול לזכות לאחרים,
 39 מ'אִישׁ לְפִי אֲבָלוּ תִּכְסּוּ וְתִתְמַנּוּ עַל הַשֶּׁה' (שמות יב ד), נְקָמָא,
 40 ומפסוק זה למד רבי יצחק שכשם שאין הקטן יכול למנות אחרים
 41 על פסחו, הוא הדין לכל שליחות שאינו יכול לעשותה. והפסוק
 42 ויקחו להם איש מיותר, ללמד שליחות בפסח אף כאשר אין
 43 לשליח שותפות בו.
 44 הגמרא מוסיפה ומקשה: וְאֲבִתִּי - ועדיין קשה, כיצד אפשר לומר
 45 שרבי יצחק למד כן מהפסוק 'איש לפי אכלו', הרי הפסוק הזה
 46 מִיָּנִיָּה לִיָּה - נצרך כדי ללמד דְשׁוֹחֲטִין אֶת הַפִּסַּח עַל תְּחִידִי -
 47 שמותר לשחוט קרבן פסח אפילו בשביל אדם אחד בלבד. ובהכרח
 48 צריך לומר שהדין שהקטן אינו נעשה שליח נלמד מהפסוק ויקחו
 49 להם איש, וחזרה הקושיא מנין למדנו שליחות בקדשים בשליח
 50 שאין לו שותפות. מתרצת הגמרא: כִּכְר לָהּ רַבִּי יוֹנָתָן מְבָאֵן דְאָמַר
 51 אִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפִּסַּח עַל תְּחִידִי, אלא רק על חבורת אנשים. ואם
 52 כי יכול הוא ללמוד מ'איש לפי אכלו' למעט את הקטן משליחות,
 53 והפסוק ויקחו להם איש מיותר, ללמד דין שליחות אף כאשר אין
 54 לשליח שותפות.
 55 הגמרא מקשה על רב: וְאֲלָא הָא דְאָמַר רַב נִדְלָא אָמַר רַב, מִנֵּי

קידושין. פרק שני - האיש מקדש - דף מב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" ריט

רש"י

תוספות

1 **בפסח אחד** — אף על פי שאין בו כזית לכל אחד, דקסברי: אכילת פסחים לא מעבכא,
2 אלא זריקת דם לחודא. מיניה — מן המקרא עצמו, דמכל מקום אחד מהן שוחט
3 בשליחותם. דאית ליה שותפות — דהא של כל הקהל הוא, אבל שליח בעלמא — לא.
4 ויחוק להם איש וגו' — אחד לוקח לכל המשפחה. איש זוכה — ולעולם משום דאית ליה
5 שותפות בנייהו. ודקאמרת: אם אינו ענין — ענין
6 הוא לו, דאיצטריך לו למעוטי קטן, שאין לו כח
7 ליקח בשביל אחרים להיותו זוכה להן במקחו. 2.
8 ואבתי טיבעי ליה — 'איש לפי אבולו תבוסר' —
9 דשוחטין את הפסח על היחיד, ולא איתר לן
10 שליחות היבא דלא שייך אין שותפותין את הפסח
11 על היחיד — רבי זוירא אמרה. וילין לא מילא
12 תוכל לזכור את הפסח באחד" — ביחיד. והא הוי
13 נמי קמניס — בנחלא הארץ. וכי הוסיב להם
14 בתורת שלוחין באגו? והלא אין שליחות לקטן,
15 דגבי 'ושלח' 'ושלחתי' — איש כתיב (דברים כד)
16 "כי יקח איש", ומינה לפיכך נבכבא מציעט עאג.)
17 דאין הקטן עושה שליחות אלא — ההוא לאו
18 לאתויי שליח אתא, אלא לזכין לאדם שלא
19 בפניו אתא, דקטנים כשלא בפניו דמו, וכיון
20 דנחלת הארץ זכות היא להם — היתה חלוקתם
21 חלוקה. אלא בדרבא — כלומר, לא זכות שלא
22 בפניו גירדתא איבא למשמענה מינה לגדוליט,
23 אלא לאורויי נמי דלקטנים — אפילו חובה
24 הבאה מחמת זכות, רשאין בית דין לעשות להן,
25 כי הבא דלזכותם בנחלה באו. ואף על פי
26 שפעמים שחלוקה זו חובתם, דאיבא דלא ניחא
27 ליה בחלק שנפל לו — אפילו הכי לא הדיי רבוי.
28 לחוב אמאי — אי פשיטא לן שיבא לחובתם —
29 מזה לנו להעמיד אפטרופוס לכך? אלא לחוב על
30 מנת לזכות — אנו נעמיד לזון ולעריער בשבילם
31 לזכותם ולהנאתם, ואם יתייבוי בדין — מה
32 שעשו עשו. נשיא אחד — והבא זכות וחובה
33 הוה, כדאמרן, דאיבא דניחא ליה (החב דהכיב כו'
34 כדאמרן, ובוררין לו חלק יפה — לכל אחד, יפה
35 לזה ויפה לזה, שום הדיינים — ששמו נכסי לזה
36 למלוא שלא בפני לזה. או שלא מדעתו, משום
37 דלא הוה ציית דינא.

28 לחוב על מנת לזכות — תלמוד לומר "ונשיא אחד נשיא אחד ממשה תקחו". אמר רב נתמן
29 אמר שמואל: יתומים שפאוי לחלוק בנכסי אביהם — בית דין מעמידים להם אפטרופוס,
30 ובבוררים להם חלק יפה, ואם הגדילו — יכולים למחות. ורב נתמן דידיה אמר: אם הגדילו
31 — אינם יכולים למחות, דאם פן מה פתח בית דין יפה? — ומי אית ליה לרב נתמן "אם פן
32 מה פתח בית דין יפה"? והתנן: שום הדיינים שפיתחו שתות או הותרו שתות — מכרן במל,
33 רבן שמעון פן גמליאל אומר: מכרן קנים, (ואמר רבן שמעון פן גמליאל!) אם פן מה פתח
34 בית דין יפה? ואמר רב הונא בר חיננא אמר רב נתמן: חלקה פדברי חכמים! — לא קשיא;
35 הא

אמר שמואל: יתומים שבאו לחלוק בו. מכל מקום שמעינן מהחם דאף על גב שהאחד קטן ביותר, ואין בו דעת לישראל אם רוצה לחלוק אם לא, ועדיין דאית רב נתמן. והבא
אמרין דוקא באו ושמא יש לומר: דהתם תקנה היא לעובר, שמתעלה חלקו בכך שהעבדים אוכלים בתרומה, לפי שהתרומה בכול. ועוד: משם לא משמע שאם האחד היה מוחה בפירוש
שנוכל להעמיד לו על כרחו אפטרופוס לחלוק. ובוררין להם חלק יפה — מלשון "בוררין" היה מודקדק רבינו יצחק דהיינו בלא גורל, דמה בריה שייך בגורל? והיה מפרש שאין צריכין
גורל ולא שומת בית דין, וכל החלוקה תלויה ברעתה. כמו שהיו עושים יתומים עצמם אם היו גדולים, ושהיה כל אחד בורר לעצמו זוכה בשלו. וכן לענין דינא דגורל או איגורל נמי נראה
לרבינו יצחק דהוה כיתומים עצמן ויכולין לחלוק שני פסחים, אף על גב דתירווייהו צריכי להאי צריכי להאי. ושייך ביה גורל או איגורל. שהעמידו חכמים אלו אפטרופוסים שנעשו על ידי בית
דין כמו יתומים עצמן, לחלוק בלא שומת בית דין ובלא גורל, דבסברתם לבד תלויה החלוקה, כשני אחים גדולים החולקים בנכסי אביהן, שבורר כל אחד לעצמו. והוא הדין לענין דינא דגורל
או איגורל, ומתמיא חלוקת האפטרופוס לגמרי, ולא יוכלו למחות כשיגדלו. ורבינו חם מפרש: דהיינו דוקא בגורל. וכי טריתותא להטיל גורלות? וגם צריך שומת בית דין, ודוקא ברב ראל
שאין ביה גורל או איגורל, ובוררין שייך שפיר בגורל. כגון אם יש שם שלש שדות, שלא יחלוקו כל אחת לשלשה חלקים, אלא בוררין כל אחת לבריה שיהא כל אחד חלקו אחד בבית אחת.
ובמה עינינו ברידת יש בחלונות וסולמות, ושייך לומר שפיר "חלק יפה", ושוב הודה רבינו יצחק לפירוש רבינו תם.

הא דטעו הא דלא טעו — הוא הדין דמצי למימר. הא — דטעו בשתות, והא — דטעו בפחות משתות. ולא איצטרך לומר יכולין למחות ברוחות. אבל שיה שליח מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך כי — ואם תאמר. הא אמרינן בפרק "אלמנה ניוונת" (כתובות ק.א): שליח כמאן? אבא רבא אמר רב נחמן: שליח כדיינין. משמע דפחות משתות — המקח קיים.

הא דטעו — הא דפחת שתות או חותרי. ברוחות — מי שנפל לו חלק בדרום, אומר: נוח לי חלק בצפון, שהיתה לו שם שדה סמוכה לה, שנפלה לו מאמו. הרי הן בלקוחות כי — כך דינן של לקוחות קצוב, בפרק "הדוב" (בבא מציעא מט.ב). הכי גרסינן: והא דאמרן יתר על שתות במל מקח לא אמרן אלא דלא אמר נפלוג בשומא דבי דינא — הא דאמר

יתר על שתות בטלה חלוקה לגמרי — לא אמרן אלא שלא התנו מתחילה להיות שומת הנכסים בשלשה, שהן בית דין. אבל קבלו עליהם להיות חלוקתם בדין שום הדיינין — אפילו יותר על שתות מכרן קיים. דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מכרן קיים, במסכת כתובות פרק "אלמנה ניוונת" (מט.ב). ולא סבירא ליה לרבא דא דאמר רב נחמן לעיל: הלכה כדברי חכמים. והא דאמרן שתות צריך להחזיר אונאה לא אמרו אלא במסמלילי — דאונאה כתיבה ביה "או קנה מיד עמיתך אל תונ" — דבר הנקנה מיד ליד. בעלויא — שלא חלקום בחבל ליטול כל אחד ברעה וברפה, אלא העלום ברמים, ונטל זה ברעה כפי דמים, וזה ביפה כפי דמים. חוזר — שאין זה כשאר אונאות, דקיימא לן ב"הובה" (בבא מציעא מט.ב): פחות משתות מחיל אינשו. דהתם — אין כל אדם יכול לצמצם הדמים, אבל טעיה במדה — טעות הוא, ובדעתא דהכי לא בעדי. נימא שלוחו של אדם כמותו בתרומה ושולחו ולא השליח. אין שליח — חשוב שליח לדבר עבירה, שיתחייב שולחו, אלא הרי הוא כעשה מאילו. שליח שלא עשה שליחותו — גבי הקדש קאי, שהיו אצלו מעות הקדש, וטעה כסבור שהן של חולק, ומסורו לשליח ליקח בהן חלוק, וקנה בהן טלית — שליח מעל ולא השולחו, שברב זה אינו שולחו. אבל אם עשה שליחותו בעל הבית מעל — ומביא קרבן מעילה. האם חטא מתרומה — לרוב דברים היא למודה מתרומה במסכת מעילה (יה). כתיב הכא "וחטאת בשגגה מקדש ה'" וכתוב בתרומה באוכלה בשוגג "ולא ישאו עליו חטאי". משוי שליח — להרמותה. ונעלה מינה — לכל דבר עבירה, דיש שליחות שליחותיך — בפקדון. על כל דבר פשע — בתר "אם על השלח יד" כתיב. לחייב על המחשבה — אם על הדיבור, שאם אמר או חשב לשלוח יד בפקדון — הרי הוא ברשותו מאותה שעה ואיך להתחייב בכל אונסין שיעלו בו, אפילו הוי שומר חנם, שלא היה חייב עד עכשיו אלא בפשיעה. אין לי — שנתחייב באונסין בשליחותיך — אלא בזמן ששלח בה יד הוא עצמו.

ניליף

שפאי אומרים: לחייב על המחשבה כמשעשה, ובית הלל אומרים: אינו חייב עד שישלח בו יד, שנאמר "אם לא שלח ידו" וגו'. אמרו בית שפאי לבית הלל: ותלא נאמר "על כל דבר פשע"! אמרו להם בית הלל לבית שפאי: ותלא נאמר "אם לא שלח ידו כמלאכת רעהו". אמרו בית שפאי לבית הלל: אם פן "על כל דבר פשע" למה לזי? — שכיכול אין לי אלא הוא, אומר לעבדו ולשלוחו מנין - תלמוד לומר "על כל דבר פשע". - הניחא לבית הלל, אלא לבית שפאי דמוקמי ליה להאי קרא במחשבה כמשעשה, ניליף

הא - דקטעו, הא - דלא קטעו. - אי דלא קטעו מאי יכולים למחות? - יכולים למחות ברוחות. אמר רב נחמן: האחיז שחלקו הרי הן פלקוחות; פחות משתות - נקנה מקח, יתר על שתות - במל מקח, שתות - קנה ומחזיר אונאה. אמר רבא: הא דאמרן פחות משתות נקנה מקח - לא אמרן אלא דלא שיה שליח, אבל שיה שליח - אמר: לתקוני שדרתיך, ולא לעוותי. והא דאמרן יתר משתות במל מקח - לא אמרן אלא דלא אמר רבא דאמרן יתר דבי דינא, אבל אמר נפלוג בשומא דבי דינא אבא רבא אמר נפלוג בשומא דבי דינא לא - כלומר, המקח קיים. ולפי גירסא זו מיייתי ראייה מרבן שמעון בן גמליאל דאמר מכרן קיים, ולא סבירא ליה לרבא דא דאמר רבא דאמרן יתר עלה, דהלכה כחכמים. והא דאמרן שתות קנה ומחזיר אונאה — לא אמרן אלא במסמלילי, דהא כתוב ביה אונאה "או קנה מיד עמיתך אל תונ" — דבר הנקנה מיד ליד, עד כאן לשוננו. וקשה לרבינו תם: חרא, מדנקט גבי שתות אין אונאה לרקיעות — משמע דבית משתות יש ליה אונאה, ובפרק "המקביל" (בבא מציעא קח.א) מסיק רב נחמן: ובין שיה מאה במאת — אין להם אונאה ועוד קשה: דפירש דרבא לא סבירא ליה כרב נחמן. ודוחק הוא, דהא רב נחמן רבי היה. ועוד קשה: דלפירוש הקונטרס גרס משעקרא יתר משתות במלמית, ומייתי דבית משתות שדום הדיינין שפחות שתות או חותירי שתות כי, ואמאי מיייתי ראייה מינה? הא משנה זו לא מייירי כלל ביתר משתות מה היא דין, ואם כן לא הוי דומה בדומה לכך נראה לרבינו תם דגרס איפכא, וכן גרס רבינו חננאל, דהכי גרסינן: והא דאמר שתות קנה ומחזיר אונאה — לא אמרן אלא דלא אמר "נפלוג בשומא דבי דינא", אבל אמר "נפלוג בשומא דבי דינא" — לא, הווי המקח בטל. והשתא מיייתי ראייה מחכמים. והא דאמרן יתר משתות בטל המקח — לא אמרן אלא במסמלילי, אבל במקרקעי כי. והשתא ניהא שפיר ובין שיה מאה במאתן. מיהו, קשה: דמשמע דהכי לפירוש רבינו תם דבקרעיות לא שייך ביטול מקח אליבא דרב נחמן, ובפרק "הדוב" (בבא מציעא נ.א) אמר רב נחמן: הדין אמר רב חסדא: אונאה — אין להם, ביטול מקח — יש להם; ויש לומר: דביטול מקח דהתם היינו מפלוג. והכי נישא יאתא בירושלמי: עד פלג יש להם אונאה, אבל בציר מפלג — לא הוי ביטול מקח. והווא דובן מאה במאתן, אי פלג דוקא — לא הוי ובין מאה במאתן דוקא, אלא פחות ממאתן פורתא. ואי מאתן דוקא, והדקתי עד פלג — לאו דוקא, אלא רובא דומה: יותר מפלג פורתא, אבל מפלג — אמרן כי שייך למימר "דברי רב דברי תלמיד" — דברי מי שומעים" — כיון שהווא שוגגא דהכי נמי משמע בפרק "מורב" (בבא קמא מט.א) דקאמר: הרי שגב טלה מן העדר ואמר לכהן "טול טלה זה שהוא שלי", או נתנו לכהן לבכורות בנו והראה לו בטלה של חבירו, ומסיק דמיד שהוציאו הכהן מרשותו בעלים — נתחייב הגב במשיכת הכהן. והקשה רבינו יצחק התם: אמאי חייב הגב נוימא אין שליח לדבר עבירה? כיון שאין הכהן יודע שהוא בא מגניבה — לא שייך למימר "דברי מי שומעין" ואומר רבינו יצחק: דהכי מייירי אפילו דנוכר השליח קאמר דמעל בעל הבית. והשתא פריך: אמאי מעל נוימא אין שליח לדבר עבירה. דדברי רב דברי תלמיד — דברי מי שומעין; ואף על גב דנוכר השליח — מעל בעל הבית, כדמוכח במעילה (כ.א.א): דהני: נוכר בעל הבית ולא נוכר שליח — השליח מעל, נוכר שניהם — חנוני מעל. והטעם, לפי דמעיילא אינו אלא בשוגג כדפרישתי, לפיכך מעל אותו שלא נוכר, ואותו שנוכר — מיד הוא. מכל מקום דוקא אם נוכרו שניהם, הא אם נוכר השליח לדבר — בעל הבית מעל.

מורד

56 השולח את הקערה והנותן גחלתו כד תרש שופת וקמן, שאין
 57 בהם דעת לשמור את עצמם מלהזיק, והלכו והזיקו, פטור מדיני
 58 אדם - אין בית דין מחייבים את המשלח לשלם את הנזק, ואינו
 59 נחשב כאילו הזיק בעצמו. ואף על פי שפטור בדני אדם, חייב
 60 בדיני שמים - חייב עונש בידי שמים, וכשישלם יפטר מהעונש.
 61 אבל אם שלח את הבעירה כד פסקת הויק, הפיקח חייב לשלם
 62 את הנזק שעשה, ואילו המשלח פטור אף מדיני שמים. הגמרא
 63 מקשה: ונאמי חייב הפיקח לשלם, נאמי שלוחו של אדם כמותו,
 64 ויתחייב המשלח בתשלומי הנזק ולא השליח. מתרצת הגמרא:
 65 שאני התם - שונה דינו של השולח את חבירו להזיק, שלא
 66 אומרים בו שלוחו של אדם כמותו, משום דאין שליח לדבר עבירה
 67 - אין המשלח מתחייב בעשיית העבירה על ידי השליח, אלא
 68 השליח נחשב כעושה על דעת עצמו. והטעם לכך, דאמרין -
 69 שאנו אומרים שליח. דברי הרב ודברי תלמיד דברי מי שומעים
 70 - כאשר הרב אומר דבר והתלמיד אומר את ההיפך, לדברי מי יש
 71 לשמוע, בודאי לדברי הרב. כך היה השליח מחויב לשמוע לדברי
 72 הקב"ה והרב ולא לדברי המשלח והתלמיד.
 73 הגמרא מקשה על הכלל שאין שליח לדבר עבירה: והדתינא, שליח
 74 שלא עשה שליחותו - מי שהיו אצלו מעות של הקדש, וטעה וחשב
 75 שהם חולין, ומסרם לידי שליח שיקנה לו דבר מה, אך השליח לא
 76 עשה כפי שצטווה וקנה דבר אחר, השליח מעל ולא המשלח,
 77 מאחר ולא עשה את שליחותו. אבל אם עשה השליח את
 78 שליחותו, וקנה את מה שצוה עליו המשלח, בעל הבית מעל, והוא
 79 חייב בקרבן מעילה, ולא השליח. ומבואר, שבי עשה שליחותו
 80 דבעל הבית - שכאשר עשה השליח את השליחות שצוה לו בעל
 81 הבית, אף שעבירה היא, בעל הבית מיהא מעל - מכל מקום בעל
 82 הבית מעל. וקשה, אמאי - מדוע בעל הבית מעל, נאמי אף
 83 באיסור מעילה אין שליח לדבר עבירה, ולא יתייחסו מעשי השליח
 84 לבעל הבית. הגמרא מתרצת: שאני מעילה - שונה דין שליחות
 85 במעילה, מאחר דילפא - במעילה נאמר בתורה 'חטא', ויקרא ה טו) 'נפש כי
 86 תמעל מעל וחסא בשגגה מקדשי ה', ובאוכל תרומה נאמר
 87 'חטא' (שם כב ט) 'לא יאשו עליו חטא'. ודורשים את תיבת 'חטא'
 88 בגזירה שווה, מה תרומה משוי שליח - כשם שבתרומה יכול בעל
 89 הבית לשלוח שליח להפריש תרומה מפירותיו, אף מעילה משוי
 90 שליח. ומאחר שאין שום שליחות במעילה כי אם בדבר עבירה,
 91 מוכח שיש בה שליחות אף לדבר עבירה, אבל בשאר דיני התורה
 92 אין שליחות לדבר עבירה. הגמרא מקשה: ונילף מינה - נלמד
 93 ממעילה בבנין אב לכל התורה שיש שליח אף לדבר עבירה.
 94 מתרצת הגמרא: אין ללמוד ממעילה, משום דהוי מעילה שלמדנו
 95 בה שליחות אף שעבירה היא, ושליחות ד בפקדון, שהוא דבר
 96 עבירה ונאמר בו שליחות, שני כתובים הנאמרים בפקדון, שיש
 97 שליחות לדבר עבירה, וכלל הוא שכל שני כתובים הנאמרים בפקדון
 98 - ללמד דין אחד, אין מלמדן - אין ללמוד מהם בבנין אב לענין
 99 נוסף שלא התחדש בו אותו דין.
 100 הגמרא מקשה: מעילה שיש בה שליחות אף בדבר עבירה, למדנו
 101 מהא דאמרין, ממה שאמרנו לעיל גזירה שווה 'חטא חטא' מתרומה,
 102 אמנם שליחות ד שאמרנו שגם בה נאמר דין שליחות, מאי היא
 103 - מהיכן למדנו כן. מתרצת הגמרא: דתינא - למדנו כן מהברייתא
 104 העוסקת בדין שומר חנם הטוען שהפסד שהופקד בידו נגנב, וכדי
 105 להיפטר מלשלם צריך להישבע שבשעה שהיה החפץ אצלו לא
 106 השתמש בו בלא רשות הבעלים. ונאמר בפקדון (שם כב ח) שחייב
 107 השומר לשלם 'על כל דבר ששע' - שאם פשע בחפץ חייב
 108 בתשלומיו. בית שמיא אומרים, שמפסוק זה שנאמר על הפשיעה
 109 לשון 'דיבור', יש ללמוד שבא הכתוב לתייב את השומר על

1 הא דקעני - משנת 'שום הדיינים' עוסקת באופן שהיתה לבית דין
 2 טעות, לפיכך פסק רב נחמן שאין חוששים לכבודם, הא דלא מעני
 3 - אולם בחלוקת אפטרופוס, לא היתה לו טעות, ולכך משום
 4 כבוד בית דין המוקד קיים. מקשה הגמרא: אי דלא מעני - אם
 5 שמואל ורב נחמן נחלקו במקרה שלא טעו בחלוקה, מאי יבולים
 6 למחות - מדוע אמר שמואל שיבולים למחות כשיגדלו, הרי
 7 החלוקה נכונה. מתרצת הגמרא: מה שכתוב יבולים למחות, היינו
 8 ברוחות - אם קיבל אחד היתומים את חלקו בצד דרום, וכבר
 9 היתה לו קרקע אחרת בצפון, ורוצה שדעותיו יהיו סמוכות זו לזו,
 10 באופן זה נחלקו שמואל ורב נחמן האם יכול הוא למחות.
 11 אמר רב נחמן, האחי שחלקו ביניהם את נכסי אביהם, הרי הן
 12 פלגות - נחשב הדבר כאילו כל אח הוזהב בחפץ מהירושה,
 13 קונה מאחיו את חלקם בחפץ הזה, ונותן תמורתו את חלקו
 14 בנכסיו שהם רוצים לזכות לעצמם. ולכן אם טעו בשומת
 15 הנכסים, בשיעור של פחות משותף, נקנה פקח, וחלוקתם קיימת.
 16 ואם טעו בשומת הנכסים בשיעור של יותר על שותף, נקנה פקח -
 17 בטילה החלוקה, וחולקים הכל מחדש. ואם טעו בשומת הנכסים
 18 בשותף בדיוק, קנה, ומחזיר אונאה - החלוקה קיימת, אלא הירוש
 19 שקיבל בחלקו יותר מאחיו, צריך לתת להם את שוויו בדמים.
 20 אמר רבא, הא דאמרין - מה שאמרנו שאם טעו האחים בפחות
 21 משותף, נקנה פקח, לא אמרין - אין הדברים אמורים אלא שלא
 22 שניה שליח - כשלא חילק את הנכסים על ידי שליח, אלא
 23 בעצמם, אכל אם שניה שליח, וטעה השליח ונתן לאחד יותר
 24 מאחיו אפילו בשיעור הפחות משותף, אמר - יכול המתאנה
 25 לטעון לתקוני שדרתיה - לזכות עבורי שלחתיך, ולא לעונתי - ולא
 26 לקלקלני, ומכיון שקלקלת נמצא שאיני שלוחי, ומה שעשית בטל,
 27 וחולקים את הכל מחדש. והא דאמרין, שאם טעו בנתן משותף פקח
 28 פקח, לא אמרין, אלא דלא אמר - כשלא אמרו זה לזה 'נילפין
 29 בשומא דבי דינא' - הבה ונחלק על פי שומת בית דין, אלא חילקו
 30 את הנכסים על פי שומא שלהם, אכל אמר - אם אמרו זה לזה,
 31 'נפלו בשומא דבי דינא', אפילו אם טעו ביותר משותף מכתן קיים
 32 - החלוקה קיימת. שכשאמרו כך, קבלו על עצמם שיהיה
 33 לחלוקתם תוקף של חלוקה הנעשית בשומת בית דין, שדינה
 34 מבואר במשנה, דתנן בכתובות (צט): שום הדיינים - בית דין
 35 ששמו נכסים לצורך גבייתם, שפיתחו שתות או הוזירו שתות -
 36 טעו בשווי הנכסים בשותף מכתן פקח. רבן שמעון בן גמליאל
 37 אומר, אף אם טעו הדיינים ביותר משותף, מכתן קיים. ורבא פסק
 38 הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ולפיכך אמר שהאחים שאמרו
 39 'נפלו בשומא דבי דינא', מכתן קיים.
 40 והא דאמרין שאם היתה הטעות בשיעור שתות בדיוק, שנקנה
 41 ומחזיר אונאה, לא אמרין אלא בממלטי - כשחילקו ביניהם את
 42 הממלטלין שירשו, אכל במקרקעי - אבל אם טעו בחלוקת
 43 הקרקעות בשיעור שתות בדיוק, אין צריך להשיב את האונאה,
 44 לפי שאין אונאה למקרקעות. ואף במקרקעי, לא אמרין שאין בהם
 45 אונאה, אלא דפלוני בעילויא - כשחילקו את הקרקעות על פי
 46 שומא, והתברר שטעו בשומא. אכל פלוני כמשקתא - אבל אם
 47 חילקו את הקרקעות על פי מידת החבל, וטעו במדידה, לא - לא
 48 נאמר שאין אונאה בקרקעות. אלא באופן זה שווים קרקעות
 49 לממלטלים, ובטלה החלוקה לגמרי אפילו אם טעו במשנה, כדרכה
 50 - וכפי שנתבאר דין זה מדברי רבה. דאמר רבה, כל דבר שנקנה
 51 ושבמשקל ושבמנין - כל דבר שנמכר או מתחלק לפי מידה או
 52 משקל או מנין, אפילו אם טעו במכירתו או בחלוקתו בפחות מכתן
 53 אונאה - פחות משותף, נמי חזיר - גם בזה החפץ חוזר לבעליו
 54 ובטלה החלוקה.
 55 הגמרא חוזרת לדרון בעניני שליחות: והא דתנן (בבא קמא נט):

56 ואחת מתיבות 'ההוא' באה ללמד, שדווקא הוא חייב, כלומר,
 57 שחייב רק אם הוא שוחט לרצונו, ולא אם היה אנוס - שאנסוהו
 58 לשחוט קדשים בחוץ. וכמו כן יש ללמוד, שהוא חייב כרת, דווקא
 59 כששחט במזיד, ולא כששחט ב שוגג. וכן הוא חייב דווקא כשיודע
 60 שעושה איסור, ולא כאשר היה מופקע על ידי אחרים, שהטעוהו
 61 שמתור לשחוט קדשים בחוץ. ואיך - והתנא האחר, שדורש
 62 מתיבות 'ההוא' שנאמרו בשחוט חוץ שאין שלוח לדר עבירה,
 63 לומד את הפטור של שנים האוחזים בסכין, אנוס, שוגג ומוטעה,
 64 מהוא ההוא - שיכול היה להיאמר 'דם יחשב לאיש הוא, והוסיפה
 65 התורה את ה"א בתחילת התיבה, כדי למעט ולפטור את אלו.
 66 ואיך - והתנא האחר הדורש מתיבות 'ההוא' למעט שנים
 67 שאוחזים בסכין ושוגג, הוא ההוא לא דריש - אינו דורש את האות
 68 ה"א שנאמרה בתחילת תיבת 'ההוא', שאין כאן ייתור אלא כך
 69 דרכה של התורה לכתוב בכל מקום.
 70 הגמרא מקשה: והא דתני, האומר לשלוחו צא הרג את הנפש,
 71 הוא - השליח שהרג, חייב מיתה, ואילו שולחיו פטור, מאחר ואין
 72 שליח לדבר עבירה. שמיא הוקן חולק ואומר משום חגי הנביא,
 73 שולחיו חייב. שמיא, בתוכחתו של נתן הנביא אל דוד המלך
 74 (שמואל ב' יב ט) 'את אוריה החיתי הפית בחרב, ואת אשתו לקחת
 75 לך לאשה, ואתו הרגת בחרב בני עמון'. ואף על פי שלא דוד העמיד
 76 את אוריה במקום שיהרג, אלא יואב עשה זאת בשליחותו, נחשב
 77 לדוד כאילו הוא הרגו. ומאחר והוכחו שאין שליח לדבר עבירה,
 78 קשה מאי מעמיה הוקן שלמד שיש שליח לדבר עבירה
 79 בכל התורה כולה. מתרצת הגמרא, קפרי שמאי הזקן שני
 80 פתובים הפאים פאחד מלמד. לפיכך, למדים ממעילה ומטביחה
 81 לכל התורה שיש שליח לדבר עבירה. ומכך שכתבה התורה
 82 בשחוט חוץ פעמים תיבת 'ההוא', אין דורשים למעט את השליח,
 83 אלא מאחד מהם דורש שמאי למעט שנים אוחזים בסכין
 84 ושוחטים, ומהשני ממעטים את האנוס השוגג והמוטעה, והוא
 85 ההוא לא דריש, ואת האות ה"א שבראש תיבת 'ההוא' אינו דורש.
 86 ואיבעית אימא הוקן דריש שמאי, את ייתור האות ה"א שבתחילת
 87 תיבת 'ההוא', למעט שנים אוחזים בסכין ומוטעה, ומתיבת
 88 הראשונה לומדים שאין שליח לדבר עבירה בשחוט חוץ, ומתיבת
 89 ההוא השניה לומדים כן לכל התורה כולה. ומאחר ואין שליח
 90 לדבר עבירה, מאי חייב - מה כוונת שמאי שהמשלח חייב, חייב
 91 המשלח בדיני שמים, כיון שבשליחותו נגרמה מיתה לחבירו.
 92 שואלת הגמרא: מאחר ואף לדברי שמאי אין המשלח חייב אלא
 93 בדיני שמים, מכלל - אם כן משמע, דתנא קמא כבר אפילו בדיני
 94 שמים נמי פטור המשלח, תמוה הוא לומר שיפטור תנא קמא
 95 אפילו בדיני שמים. משיבה הגמרא: אכן אף תנא קמא סובר שחייב
 96 המשלח בדיני שמים, אלא דתנא רבא (ועונש גדול) דתנא וזמא
 97 ו'ועונש קטן) אימא בינייהו - זו המחלוקת שיש ביניהם. כלומר,
 98 תנא קמא ושמאי נחלקו האם העונש בידי שמים שמקבל המשלח
 99 הוא גדול, ונחשב לו כאילו הרגו בעצמו, או שעונשו מועט, ואינו
 100 אלא כגורם מיתה לחבירו.
 101 ואיבעית אימא, שאף שמאי מודה שבכל דיני התורה אין שליח
 102 לדבר עבירה, ושמיא התם - שונה שליחות לענין הריגה משאר
 103 שליחות לדבר עבירה, כיון דתנא רבא דתנא בענין הריגה שהשולח
 104 חייב, שנאמר 'אתו הרגת בחרב בני עמון'. אבל בכל התורה אין
 105 שליח לדבר עבירה, מאחר ונלמד משחוט חוץ שנאמר בו 'ונכרת
 106 האיש ההוא', הוא ולא שלוחו. הגמרא מבררת, ואיך - התנא
 107 שחולק על שמאי וסובר שאף בהריגה אין שליח לדבר עבירה,
 108 כיצד ירש את הפטור 'ואתו הרגת בחרב בני עמון'. מבאר
 109 הגמרא, שתנא קמא יפרש, הרי לך - הריגת אוריה החיתי נחשבת
 110 לדוד בחרב בני עמון, כהריגת אותם האנשים שמתו במלחמה

המשך בעמוד 71

1 אם כן יגלה מיניה - נלמד ממעילה לכל התורה שיש שליח לדבר
 2 עבירה. מתרצת הגמרא: אף לדעת בית שמאי אין ללמוד ממעילה
 3 לכל התורה, משום דתהו מעילה, ומכירה ומכירה, שני פתובים
 4 הפאים פאחד - גם במעילה וגם בטביחה ומכירה, חידשה התורה
 5 שיש שליח לדבר עבירה, ואף אם שלח אדם שליח לטבוח או
 6 למכור את הגניבה שגנב הוא בעצמו, הגנב חייב ולא השליח. וכל
 7 שני פתובים הפאים פאחד אין מלמד.
 8 הגמרא מקשה: מעילה אשר בה שליחות אף בדבר עבירה, למדנו
 9 מהא דאמרן - ממה שאמרנו לעיל (מב): שדורשים גזירה שווה
 10 'חטא חטא'. אמנם על מכירה ומכירה יש להקשות, מאי היא -
 11 מהיכן למדנו שיש בהם שליחות לדבר עבירה. מתרצת הגמרא:
 12 אמר קרא (שמות כא לו) 'כי יגנב איש שור או שוה ומכרו או מכרו'.
 13 התורה כתבה את דין הטביחה סמוך לדין המכירה, כדי להשוותם
 14 וללמדנו, מה מכירה על ידי אחר - כשם שמכירה אי אפשר לה
 15 להיעשות אלא על ידי אדם נוסף, אף בטביחה התורה חייבה את
 16 הגנב בתשלומי ארבעה וחמישה, אפילו אם טבח על ידי אחר -
 17 שאמר לשלוחו לטבוח. דבי רבי ישמעאל תנא, שדין זה שיש שליח
 18 לדבר עבירה בטביחה ומכירה, יש ללמוד מהנאמר בפסוק וטבחו
 19 או מכרו, ולא נאמר וטבחו ומכרו, ומייתור תיבת 'או' דרשו
 20 לזכות את השליח, שאף אם טבח או מכר ע"י שליח, חייב הגנב
 21 בתשלומי ארבעה וחמישה. דבי חזקיה תנא, נאמר בפסוק, 'חמשה
 22 בקר ישלם תחת השור' (שם). ודי אם היה נאמר 'חמשה בקר ישלם
 23 לשור', ומהו תחת השור' לזכות את השליח.
 24 הגמרא מקשה: הניחא למאן דאמר שני פתובים הפאים פאחד אין
 25 מלמד, מוכן מדוע אין למדים ממעילה לכל התורה כולה שיש
 26 שליח לדבר עבירה. שהרי דין זה נכתב גם בטביחה ומכירה. אלא
 27 למאן דאמר שני פתובים הפאים פאחד, מלמד בנבין אב אף
 28 למקום שלא נכתב בו דין זה, מאי אימא לומר - מדוע לא נלמד
 29 ממעילה לכל התורה כולה, שיש שליח לדבר עבירה. מתרצת
 30 הגמרא: גלי דתמא בשחוט חוץ התורה כתבה בשחוט חוץ, איש
 31 איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגו' (שם ד) ואל פתח אהל
 32 מועד לא הביאו וגו' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך' (ויקרא יז ג).
 33 ותיבת 'ההוא' מיותרת, לומר לך הוא - אם שחט הוא בעצמו,
 34 חייב, ולא אם שחט על ידי שלוחו - שבאופן זה השליח חייב
 35 והמשלח פטור. שואלת הגמרא: אשכחן ו' מצאנו שאין שליח
 36 לדבר עבירה בני שחוט חוץ, אבל בכל התורה, מלמד שאין שליח
 37 לדבר עבירה. משיבה הגמרא: דיליף משהו חוץ - יש ללמוד
 38 משחוט חוץ בבני אב לכל התורה כולה. הגמרא מקשה: אדיליף
 39 משחוט חוץ - עד שאתה לומד בכל התורה שאין שליח לדבר
 40 עבירה משחוט חוץ, גיליף מהנהג - נלמד מאלו, ממעילה וטביחה
 41 ומכירה, שתועיל שליחות לדבר עבירה. מתרצת הגמרא: הרי
 42 כתב דתמא - התורה חזרה וכתבה בשחט בחוץ, מיעוט נוסף
 43 למעט שליח, שנאמר 'ונכרת האיש ההוא מקרב עמו', ואף כאן
 44 תיבת 'ההוא' מיותרת ומלמדת שרק כאשר שחט בעצמו חייב
 45 כרת, אבל אם שליח ששחט, משלחו פטור. ואם אינו ענין לנופו -
 46 ומאחר ובשחוט חוץ כבר נתמעט מתחילת הפסוק שאין שליח
 47 לדבר עבירה, תנהו ענין לכל התורה כולה - נלמד מ'ונכרת האיש
 48 ההוא' לכל התורה כולה, שאין שליח לדבר עבירה.
 49 שואלת הגמרא: ולמאן דאמר שני פתובים הפאים פאחד אין
 50 מלמד, ואין ללמוד ממעילה וטביחה לכל התורה, אם כן, הני
 51 ההוא ההוא - שתי תיבות 'ההוא' שנאמרו בפסוק בשחוט חוץ,
 52 מאי דריש פהו - לשם מה נאמרו, הרי מסברא אין שליח לדבר
 53 עבירה, לפי שדברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעים. משיבה
 54 הגמרא: חד - אחת מתיבות 'ההוא' נאמרה למעוטי שנים שאוחזים
 55 ביחד בפסין ושוחטים מחוץ לעזרה, שאינם חייבים חטאת. וחד -

1 **מורד** במלכות הוה דקאמר ליה ואדוני יואב כו' — פירש בקונטרס: דמדור היה מוא
2 דקאמר "אדוני יואב" בפני המלך דוד. ולא נהירא, שהרי יואב לא היה מורד
3 במלכות! ואומר רבינו מאיר אבין של רבינו תום: מה שאמר לו דוד שלך לביתו לאכול
4 ולשתות והוא מיאן בדבר, כדכתיב "כל עבדי אדוני על פני השדה חונים ואני אבא אל ביתי
5 לאכול" וגו'; בתמיה, ולא היה לו לסרב, וש
6 מפרשים דקאמר הוה — שהקדים לומר "אדוני
7 יואב" קודם המלך דוד.

8 **שלא** מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה
9 מתחייב — ואם תאמר: והא איבא
10 מעילה, שאם אמר הגובר לשליח "אכול כבר זה
11 של הקדש", והשליח לא ידע שהוא של הקדש —
12 דחייב המשלח, ואמאי? זה נהנה וזה מתחייב הוא!
13 ויש לומר: דמעילה לא מתחייב המשלח על ידי
14 הנאת השליח, אלא על ידי הנבחה דשליח דמדי
15 דאנבחה שליח — קטיה, והיא שעתא חייב
16 משלח, אמנם מסופק היה רבינו יצחק באומר
17 דלשליח "הוהש ירך לכר של שמן ותנה מן
18 הסיכה", או "שב על ערות של הקדש", או
19 "התחמם בגיזי עולה", והשליח לא ידע דהם של
20 הקדש. והשוא לא עשאו שליח, אלא מן התנאה
21 — אם יתחייב המשלח, כדאמרינן גבי מעילה, או
22 דלמנא: זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן.

23 **ולא** אמר להם אתם עדי הכי נמי דלא הו
24 קידושי — ופשיטא דהו קידושין משמע
25 דלא מצרבי לומר "אתם עדיי" כי אם בהודאה,
26 כדאמר בסנהדרין (כטא), שאם אמר לחבירו
27 "אתה חייב לי מנה" הודה בפני שנים, אם לא
28 דלמנא: אמר אחד מהם "אתם עדיי" — יכול לומר לו היום
29 או למחר "משטה אני בך", מיהו, אי לא טעין —
30 לא טענינן ליה, אבל עשוי אדם שלא להשביע
31 עצמו, כגון אם הודה הלוח בפני שנים "חייב אני
32 לך" בלא תביעת המלוה — טענינן ליה אפילו כי
33 לא טעין.

34 **עד** כאן לא פליגי אלא כו' — תימה: אמאי
35 קאמר "עד כאן לא פליגי? כי נמי פליגי —
36 מי לא פריך שפיר ממלתיה דבית הלל? ויש לומר:
37 היינו טעמא דלא רצה למיפך מבית הלל, דהוה
38 מצי לשנויי איפוך, כדמשני בסמוך.

1 **גילף מינה** — ממעילה. מה מכירה — אינה מתקיימת אלא על ידי אחר — הגבגב מוכר
2 והלוקח לוקח. אף מביאה — אפילו טבחה שליח נתייב הגבגב בתשלומי ארבעה והמשה.
3 **או כבר** — לרבות אפילו שליח. תחת חשור תחת חשה — חוד מנייהו יתירה הוא.
4 ודרוש: לרבות שאם מינה שליח תחתיו לטבח — חייב הגבגב. **מאי איבא למימר** — נילף

5 מינה דיש שליח דכר עבירה הוא ולא שלוחו
6 גרסינן. **ולמאן דאמר** אין מלמדן — ולית לן
7 למילף ממעילה וטביחה דיש שליח דכר
8 עבירה. ומסבירא אין שליח. דאית לן למימר דיש
9 לו לשמוע דברי הרב, והני "ההוא" "ההוא" מאי
10 דריש בהו? למעוטי שנים אחוזין וכו' — שפטרין
11 מתטאת דשחטי חוץ. **ההוא ולא אגוס** —
12 ד"ההוא" משמע שיהא בחייתו וביישוב דעתו.
13 קסבר שני כתובים הכאים כאחד מלמדים —
14 וילף ממעילה וטביחה דיש שליח דכר עבירה.
15 והני "ההוא" דריש ליה: חד — למעוטי שנים
16 אחוים, וחד — למעוטי אגוס. ולית ליה דרשה
17 ד"הוא" "ההוא", ככלל התנא קמא כו' —
18 בתמיה, דינא רבה ודינא זוטא איבא בנייהו —
19 לשמאי מתייב בדינא רבה — בעונש גדול.
20 ולמנא קמא לא מעוש כולי האי כהורג עצמה,
21 אלא כגורם. ואדוני יואב — הוה מרד. שקראו
22 "אדון" בפני המלך. אם תנצי לודם — הדאי
23 חייב דקאמר שמאי — בדניי אדם קאמר, וילף
24 ממעילה וטביחה, וקסבר שני כתובים הכאים
25 כאחד כו' — אפילו הכי מודה הוא באומר כו',
26 והואיל תנהג שליח זה. שליח נעשה עד — בין
27 לקידושין, בין ששלח ממוקן לבעל חובו —
28 מצטרף שליח עם עד להיות שנים, או אם
29 שניהם שלוחים היו ביחד — שניהם מעידים
30 בדבר. הכי נמי דלא הו קידושי? — הרי ראו וכי
31 אמרינן בסנהדרין (כטא): עריך שיאמר "אתם
32 עדיי" — הני מעלי בעדי הודאה, שפעמים אדם
33 מודה לרובעו מנה ואומר "הדין עמך" מפני
34 שרצה להשתוק מעליו עד לאחר זמן, ואף על
35 פי שאינו חייב כל כולם. לפיכך אין השומע יכול
36 להעיד "בפני הודה" עד שיאמר "אתם עדי",
37 אבל בעלמא — לא. אלוסי אלימא —
38 ערדוה, כשעשה הדבר על ידי השליח. הוא
39 דאמר — רב. שליח ועד אחד — יכולך להעיד
40 על הדבר. איפוך — ודית הלל לבית שמאי.
41 מתני איפסא — לפלוגתא דאמוראי. והלכתא
42 שליח נעשה עד גרסינן. הן הן עדיי — דשליח
43 נעשה עד. וכן גרשושין — אם שלח גט לאשתו
44 על ידי שנים.

1 **גילף מינה!** - משום דהוה מעילה טביחה ומכירה
2 שני כתובים הכאים פאחד, וכל שני כתובים הכאים
3 פאחד - אין מלמדן. מעילה - היא דאמר, טביחה
4 ומכירה מאי היא? - אומר קרא "וטבחו או ככרו",
5 מה מכירה על ידי אחר - אף טביחה על ידי אחר.
6 דבי רבי ישמעאל תנא: "או" - לרבות את השליח.
7 דבי הוה תנא: "תחת" - לרבות את השליח.
8 - הניחא למאן דאמר שני כתובים הכאים פאחד
9 אין מלמדן, אלא למאן דאמר מלמדן מאי איבא
10 למימר? - גלי רחמנא בשחטי חוץ דם והשב לאיש
11 ההוא דם שפך, הוא - ולא שלוחו. - אשפחו גבי
12 שחטי חוץ, ככל התורה מלן? - גילוף משחטי
13 חוץ. - אדילוף משחטי חוץ - גילוף מהקנה! - הדר
14 כתב רחמנא "ונקרת האיש ההוא", אם אינו ענין
15 לגופו - תנהו ענין לכל התורה כולה. - ולמאן
16 דאמר שני כתובים הכאים פאחד אין מלמדן, הני
17 "ההוא" "ההוא" מאי דריש בהו? - חד - למעוטי
18 שנים שאחוזים כספין ושוהמים, וחד - "הוא" ולא
19 אגוס, "הוא" - ולא שוגג, "הוא" - ולא מוטעה. -
20 ואידך: מ"הוא" "ההוא" - ואידך: "הוא" "ההוא"
21 לא דריש. - והא דתני: האומר לשלוחו "צא הרוג
22 את הנפש" - הוא חייב ושלוחו פטור. שמאי הוה
23 אומר משום חזי תנביא: שולחיו חייב, שנאמר "אתו
24 הרגת בחרב בני עמון" - מאי מעמיה דשמאי הוה?
25 - קסבר: שני כתובים הכאים פאחד מלמדן, ו"הוא"
26 "ההוא" לא דריש. ואיבעית אימא: לעולם דריש,
27 ומאי חייב - חייב בדניי שמים. - "מכלל דתנא קמא
28 סבר אפילו מדניי שמים נמי פטור?!" - אלא: דינא רבה ודינא זוטא איבא בנייהו. ואיבעית
29 אימא: שאני התם דגלי רחמנא "אתו הרגת בחרב בני עמון". - ואידך: הרי לך בחרב
30 בני עמון; מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו - אף אוריה החתי אי אתה נענש
31 עליו. מאי טעמא - מורד במלכות הוה, דקאמר ליה "אדוני יואב ועבדי אדני על פני
32 השדה חנים". אמר רבא: אם תמצו לומר, סבר שמאי שני כתובים הכאים פאחד מלמדן,

1 **ו"הוא" "ההוא" לא דריש** - מודה באומר לשלוחו "צא בעול את החלב" - שהוא חייב ושלוחו פטור,
2 שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. איתמר, רב אמר: שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח
3 נעשה עד. מאי טעמא דבי רבי ישאל? אילמא משום דלא אמר ליה "הו לי עד", אלא מעתה, קידש אשה בפני שנים ולא
4 אמר להם "אתם עדיי" - הכי נמי דלא הו קידושי?! אלא, רב אמר: שליח נעשה עד - אלוסי קא מאלמנא למילתיה.
5 דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח נעשה עד, פיון דאמר מר "שלוחו של אדם כמותו" - הנה ליה כגופיה. מיתבי: אמר
6 לשלשה "צאו וקדשו לי האשה" - אחר שליח, ושנים עדים, דכרי בית שמאי. ובית הלל אמרום: פולס שלוחין הן, ואין
7 שליח נעשה עד. עד כאן לא פליגי אלא בשלשה, אכל בשנים - דכרי הכל לא! - הוא דאמר פי האי תנא, דתנאי: רבי
8 נתן אומר, בית שמאי אמרום: שליח ועד אחד, ובית הלל אמרום: שליח ושני עדים. - ורב כבית שמאי?! - איפוך. ורב
9 אחא גריה דרבא מתני איפסא: רב אמר: אין שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: שליח נעשה עד. והילכתא: שליח
10 נעשה עד. אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לשנים "צאו וקדשו לי את האשה" - הן הן שלוחיו, הן הן עדיי. וכן גרשושין,
11 וכן

1 גילוף מינה — ממעילה. מה מכירה — אינה מתקיימת אלא על ידי אחר — הגבגב מוכר
2 והלוקח לוקח. אף מביאה — אפילו טבחה שליח נתייב הגבגב בתשלומי ארבעה והמשה.
3 **או כבר** — לרבות אפילו שליח. תחת חשור תחת חשה — חוד מנייהו יתירה הוא.
4 ודרוש: לרבות שאם מינה שליח תחתיו לטבח — חייב הגבגב. **מאי איבא למימר** — נילף

5 מינה דיש שליח דכר עבירה הוא ולא שלוחו
6 גרסינן. **ולמאן דאמר** אין מלמדן — ולית לן
7 למילף ממעילה וטביחה דיש שליח דכר
8 עבירה. ומסבירא אין שליח. דאית לן למימר דיש
9 לו לשמוע דברי הרב, והני "ההוא" "ההוא" מאי
10 דריש בהו? למעוטי שנים אחוזין וכו' — שפטרין
11 מתטאת דשחטי חוץ. **ההוא ולא אגוס** —
12 ד"ההוא" משמע שיהא בחייתו וביישוב דעתו.
13 קסבר שני כתובים הכאים כאחד מלמדים —
14 וילף ממעילה וטביחה דיש שליח דכר עבירה.
15 והני "ההוא" דריש ליה: חד — למעוטי שנים
16 אחוים, וחד — למעוטי אגוס. ולית ליה דרשה
17 ד"הוא" "ההוא", ככלל התנא קמא כו' —
18 בתמיה, דינא רבה ודינא זוטא איבא בנייהו —
19 לשמאי מתייב בדינא רבה — בעונש גדול.
20 ולמנא קמא לא מעוש כולי האי כהורג עצמה,
21 אלא כגורם. ואדוני יואב — הוה מרד. שקראו
22 "אדון" בפני המלך. אם תנצי לודם — הדאי
23 חייב דקאמר שמאי — בדניי אדם קאמר, וילף
24 ממעילה וטביחה, וקסבר שני כתובים הכאים
25 כאחד כו' — אפילו הכי מודה הוא באומר כו',
26 והואיל תנהג שליח זה. שליח נעשה עד — בין
27 לקידושין, בין ששלח ממוקן לבעל חובו —
28 מצטרף שליח עם עד להיות שנים, או אם
29 שניהם שלוחים היו ביחד — שניהם מעידים
30 בדבר. הכי נמי דלא הו קידושי? — הרי ראו וכי
31 אמרינן בסנהדרין (כטא): עריך שיאמר "אתם
32 עדיי" — הני מעלי בעדי הודאה, שפעמים אדם
33 מודה לרובעו מנה ואומר "הדין עמך" מפני
34 שרצה להשתוק מעליו עד לאחר זמן, ואף על
35 פי שאינו חייב כל כולם. לפיכך אין השומע יכול
36 להעיד "בפני הודה" עד שיאמר "אתם עדי",
37 אבל בעלמא — לא. אלוסי אלימא —
38 ערדוה, כשעשה הדבר על ידי השליח. הוא
39 דאמר — רב. שליח ועד אחד — יכולך להעיד
40 על הדבר. איפוך — ודית הלל לבית שמאי.
41 מתני איפסא — לפלוגתא דאמוראי. והלכתא
42 שליח נעשה עד גרסינן. הן הן עדיי — דשליח
43 נעשה עד. וכן גרשושין — אם שלח גט לאשתו
44 על ידי שנים.

1 **גילף מינה!** - משום דהוה מעילה טביחה ומכירה
2 שני כתובים הכאים פאחד, וכל שני כתובים הכאים
3 פאחד - אין מלמדן. מעילה - היא דאמר, טביחה
4 ומכירה מאי היא? - אומר קרא "וטבחו או ככרו",
5 מה מכירה על ידי אחר - אף טביחה על ידי אחר.
6 דבי רבי ישמעאל תנא: "או" - לרבות את השליח.
7 דבי הוה תנא: "תחת" - לרבות את השליח.
8 - הניחא למאן דאמר שני כתובים הכאים פאחד
9 אין מלמדן, אלא למאן דאמר מלמדן מאי איבא
10 למימר? - גלי רחמנא בשחטי חוץ דם והשב לאיש
11 ההוא דם שפך, הוא - ולא שלוחו. - אשפחו גבי
12 שחטי חוץ, ככל התורה מלן? - גילוף משחטי
13 חוץ. - אדילוף משחטי חוץ - גילוף מהקנה! - הדר
14 כתב רחמנא "ונקרת האיש ההוא", אם אינו ענין
15 לגופו - תנהו ענין לכל התורה כולה. - ולמאן
16 דאמר שני כתובים הכאים פאחד אין מלמדן, הני
17 "ההוא" "ההוא" מאי דריש בהו? - חד - למעוטי
18 שנים שאחוזים כספין ושוהמים, וחד - "הוא" ולא
19 אגוס, "הוא" - ולא שוגג, "הוא" - ולא מוטעה. -
20 ואידך: מ"הוא" "ההוא" - ואידך: "הוא" "ההוא"
21 לא דריש. - והא דתני: האומר לשלוחו "צא הרוג
22 את הנפש" - הוא חייב ושלוחו פטור. שמאי הוה
23 אומר משום חזי תנביא: שולחיו חייב, שנאמר "אתו
24 הרגת בחרב בני עמון" - מאי מעמיה דשמאי הוה?
25 - קסבר: שני כתובים הכאים פאחד מלמדן, ו"הוא"
26 "ההוא" לא דריש. ואיבעית אימא: לעולם דריש,
27 ומאי חייב - חייב בדניי שמים. - "מכלל דתנא קמא
28 סבר אפילו מדניי שמים נמי פטור?!" - אלא: דינא רבה ודינא זוטא איבא בנייהו. ואיבעית
29 אימא: שאני התם דגלי רחמנא "אתו הרגת בחרב בני עמון". - ואידך: הרי לך בחרב
30 בני עמון; מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו - אף אוריה החתי אי אתה נענש
31 עליו. מאי טעמא - מורד במלכות הוה, דקאמר ליה "אדוני יואב ועבדי אדני על פני
32 השדה חנים". אמר רבא: אם תמצו לומר, סבר שמאי שני כתובים הכאים פאחד מלמדן,

1 **ו"הוא" "ההוא" לא דריש** - מודה באומר לשלוחו "צא בעול את החלב" - שהוא חייב ושלוחו פטור,
2 שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. איתמר, רב אמר: שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח
3 נעשה עד. מאי טעמא דבי רבי ישאל? אילמא משום דלא אמר ליה "הו לי עד", אלא מעתה, קידש אשה בפני שנים ולא
4 אמר להם "אתם עדיי" - הכי נמי דלא הו קידושי?! אלא, רב אמר: שליח נעשה עד - אלוסי קא מאלמנא למילתיה.
5 דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח נעשה עד, פיון דאמר מר "שלוחו של אדם כמותו" - הנה ליה כגופיה. מיתבי: אמר
6 לשלשה "צאו וקדשו לי האשה" - אחר שליח, ושנים עדים, דכרי בית שמאי. ובית הלל אמרום: פולס שלוחין הן, ואין
7 שליח נעשה עד. עד כאן לא פליגי אלא בשלשה, אכל בשנים - דכרי הכל לא! - הוא דאמר פי האי תנא, דתנאי: רבי
8 נתן אומר, בית שמאי אמרום: שליח ועד אחד, ובית הלל אמרום: שליח ושני עדים. - ורב כבית שמאי?! - איפוך. ורב
9 אחא גריה דרבא מתני איפסא: רב אמר: אין שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: שליח נעשה עד. והילכתא: שליח
10 נעשה עד. אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לשנים "צאו וקדשו לי את האשה" - הן הן שלוחיו, הן הן עדיי. וכן גרשושין,
11 וכן

1 **גילף מינה!** - משום דהוה מעילה טביחה ומכירה
2 שני כתובים הכאים פאחד, וכל שני כתובים הכאים
3 פאחד - אין מלמדן. מעילה - היא דאמר, טביחה
4 ומכירה מאי היא? - אומר קרא "וטבחו או ככרו",
5 מה מכירה על ידי אחר - אף טביחה על ידי אחר.
6 דבי רבי ישמעאל תנא: "או" - לרבות את השליח.
7 דבי הוה תנא: "תחת" - לרבות את השליח.
8 - הניחא למאן דאמר שני כתובים הכאים פאחד
9 אין מלמדן, אלא למאן דאמר מלמדן מאי איבא
10 למימר? - גלי רחמנא בשחטי חוץ דם והשב לאיש
11 ההוא דם שפך, הוא - ולא שלוחו. - אשפחו גבי
12 שחטי חוץ, ככל התורה מלן? - גילוף משחטי
13 חוץ. - אדילוף משחטי חוץ - גילוף מהקנה! - הדר
14 כתב רחמנא "ונקרת האיש ההוא", אם אינו ענין
15 לגופו - תנהו ענין לכל התורה כולה. - ולמאן
16 דאמר שני כתובים הכאים פאחד אין מלמדן, הני
17 "ההוא" "ההוא" מאי דריש בהו? - חד - למעוטי
18 שנים שאחוזים כספין ושוהמים, וחד - "הוא" ולא
19 אגוס, "הוא" - ולא שוגג, "הוא" - ולא מוטעה. -
20 ואידך: מ"הוא" "ההוא" - ואידך: "הוא" "ההוא"
21 לא דריש. - והא דתני: האומר לשלוחו "צא הרוג
22 את הנפש" - הוא חייב ושלוחו פטור. שמאי הוה
23 אומר משום חזי תנביא: שולחיו חייב, שנאמר "אתו
24 הרגת בחרב בני עמון" - מאי מעמיה דשמאי הוה?
25 - קסבר: שני כתובים הכאים פאחד מלמדן, ו"הוא"
26 "ההוא" לא דריש. ואיבעית אימא: לעולם דריש,
27 ומאי חייב - חייב בדניי שמים. - "מכלל דתנא קמא
28 סבר אפילו מדניי שמים נמי פטור?!" - אלא: דינא רבה ודינא זוטא איבא בנייהו. ואיבעית
29 אימא: שאני התם דגלי רחמנא "אתו הרגת בחרב בני עמון". - ואידך: הרי לך בחרב
30 בני עמון; מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו - אף אוריה החתי אי אתה נענש
31 עליו. מאי טעמא - מורד במלכות הוה, דקאמר ליה "אדוני יואב ועבדי אדני על פני
32 השדה חנים". אמר רבא: אם תמצו לומר, סבר שמאי שני כתובים הכאים פאחד מלמדן,

1 **ו"הוא" "ההוא" לא דריש** - מודה באומר לשלוחו "צא בעול את החלב" - שהוא חייב ושלוחו פטור,
2 שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. איתמר, רב אמר: שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח
3 נעשה עד. מאי טעמא דבי רבי ישאל? אילמא משום דלא אמר ליה "הו לי עד", אלא מעתה, קידש אשה בפני שנים ולא
4 אמר להם "אתם עדיי" - הכי נמי דלא הו קידושי?! אלא, רב אמר: שליח נעשה עד - אלוסי קא מאלמנא למילתיה.
5 דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח נעשה עד, פיון דאמר מר "שלוחו של אדם כמותו" - הנה ליה כגופיה. מיתבי: אמר
6 לשלשה "צאו וקדשו לי האשה" - אחר שליח, ושנים עדים, דכרי בית שמאי. ובית הלל אמרום: פולס שלוחין הן, ואין
7 שליח נעשה עד. עד כאן לא פליגי אלא בשלשה, אכל בשנים - דכרי הכל לא! - הוא דאמר פי האי תנא, דתנאי: רבי
8 נתן אומר, בית שמאי אמרום: שליח ועד אחד, ובית הלל אמרום: שליח ושני עדים. - ורב כבית שמאי?! - איפוך. ורב
9 אחא גריה דרבא מתני איפסא: רב אמר: אין שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: שליח נעשה עד. והילכתא: שליח
10 נעשה עד. אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לשנים "צאו וקדשו לי את האשה" - הן הן שלוחיו, הן הן עדיי. וכן גרשושין,
11 וכן

1 **גילף מינה!** - משום דהוה מעילה טביחה ומכירה
2 שני כתובים הכאים פאחד, וכל שני כתובים הכאים
3 פאחד - אין מלמדן. מעילה - היא דאמר, טביחה
4 ומכירה מאי היא? - אומר קרא "וטבחו או ככרו",
5 מה מכירה על ידי אחר - אף טביחה על ידי אחר.
6 דבי רבי ישמעאל תנא: "או" - לרבות את השליח.
7 דבי הוה תנא: "תחת" - לרבות את השליח.
8 - הניחא למאן דאמר שני כתובים הכאים פאחד
9 אין מלמדן, אלא למאן דאמר מלמדן מאי איבא
10 למימר? - גלי רחמנא בשחטי חוץ דם והשב לאיש
11 ההוא דם שפך, הוא - ולא שלוחו. - אשפחו גבי
12 שחטי חוץ, ככל התורה מלן? - גילוף משחטי
13 חוץ. - אדילוף משחטי חוץ - גילוף מהקנה! - הדר
14 כתב רחמנא "ונקרת האיש ההוא", אם אינו ענין
15 לגופו - תנהו ענין לכל התורה כולה. - ולמאן
16 דאמר שני כתובים הכאים פאחד אין מלמדן, הני
17 "ההוא" "ההוא" מאי דריש בהו? - חד - למעוטי
18 שנים שאחוזים כספין ושוהמים, וחד - "הוא" ולא
19 אגוס, "הוא" - ולא שוגג, "הוא" - ולא מוטעה. -
20 ואידך: מ"הוא" "ההוא" - ואידך: "הוא" "ההוא"
21 לא דריש. - והא דתני: האומר לשלוחו "צא הרוג
22 את הנפש" - הוא חייב ושלוחו פטור. שמאי הוה
23 אומר משום חזי תנביא: שולחיו חייב, שנאמר "אתו
24 הרגת בחרב בני עמון" - מאי מעמיה דשמאי הוה?
25 - קסבר: שני כתובים הכאים פאחד מלמדן, ו"הוא"
26 "ההוא" לא דריש. ואיבעית אימא: לעולם דריש,
27 ומאי חייב - חייב בדניי שמים. - "מכלל דתנא קמא
28 סבר אפילו מדניי שמים נמי פטור?!" - אלא: דינא רבה ודינא זוטא איבא בנייהו. ואיבעית
29 אימא: שאני התם דגלי רחמנא "אתו הרגת בחרב בני עמון". - ואידך: הרי לך בחרב
30 בני עמון; מה חרב בני עמון אין אתה נענש עליו - אף אוריה החתי אי אתה נענש
31 עליו. מאי טעמא - מורד במלכות הוה, דקאמר ליה "אדוני יואב ועבדי אדני על פני
32 השדה חנים". אמר רבא: אם תמצו לומר, סבר שמאי שני כתובים הכאים פאחד מלמדן,

1 **ו"הוא" "ההוא" לא דריש** - מודה באומר לשלוחו "צא בעול את החלב" - שהוא חייב ושלוחו פטור,
2 שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. איתמר, רב אמר: שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח
3 נעשה עד. מאי טעמא דבי רבי ישאל? אילמא משום דלא אמר ליה "הו לי עד", אלא מעתה, קידש אשה בפני שנים ולא
4 אמר להם "אתם עדיי" - הכי נמי דלא הו קידושי?! אלא, רב אמר: שליח נעשה עד - אלוסי קא מאלמנא למילתיה.
5 דבי רבי ישאל אמרי: אין שליח נעשה עד, פיון דאמר מר "שלוחו של אדם כמותו" - הנה ליה כגופיה. מיתבי: אמר
6 לשלשה "צאו וקדשו לי האשה" - אחר שליח, ושנים עדים, דכרי בית שמאי. ובית הלל אמרום: פולס שלוחין הן, ואין
7 שליח נעשה עד. עד כאן לא פליגי אלא בשלשה, אכל בשנים - דכרי הכל לא! - הוא דאמר פי האי תנא, דתנאי: רבי
8 נתן אומר, בית שמאי אמרום: שליח ועד אחד, ובית הלל אמרום: שליח ושני עדים. - ורב כבית שמאי?! - איפוך. ורב
9 אחא גריה דרבא מתני איפסא: רב אמר: אין שליח נעשה עד, דבי רבי ישאל אמרי: שליח נעשה עד. והילכתא: שליח
10 נעשה עד. אמר רבא אמר רב נחמן: אמר לשנים "צאו וקדשו לי את האשה" - הן הן שלוחיו, הן הן עדיי. וכן גרשושין,
11 וכן

וכן בדיני ממונות - תימה, דאמר בירושלמי: וכן בקדושין - היא דתימא בשטר, אבל בספק - לאו ויש לומר: דהדיא - בתר דתקון רבנן שבועת היסת. לעולם קסבר המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרועו בעדים כו' - תימה: דמשמע דאי הוה אמרין דצריך לפרועו בעדים - לא ניהא שפיר. וליתא, דאפילו למאן דאמר דצריך לפרועו בעדים ניהא שפיר דממנה, דהא קיימא לן (שבועות

מה), דאפילו למאן דאמר המלוה לחבירו בעדים צריך לפרועו בעדים, המפקד לחבירו בעדים - אין צריך להחזירו בעדים. דנאמן הוא לומר "החורתי לך", במיני דאי בעי אמר "ונאנס", והבא איירי בפקדון, כדי דהא פקדון ניהו אצל העדים, שיהלוח מסר להני כדו להיליבו - ואם כן נאמנים לומר "פרענם" מגו דיכולים לומר "החורנם ללוחי" ויש לומר: דמכל מקום אפילו גבי פקדון אין נאמנים אלא בשבועה, כדאמר התם (בבא בתרא ע"ב): אטו כי אמר נאנס מי לא שבועה בעי ועל עד שאינו נאמן בלא שבועה - אין שולח מסר להני כדו להיליבו - ואם כן נאמנים והשתא דתקון רבנן שבועת היסת כו' - ואם תאמר: מכל מקום למה לא יהיו העדים נאמנים לאחר שנשבועו לומר "פרענם", שהרי שוב אינם נוגעים בעדות? ואומר רבינו יצחק: ולכך אין נאמנים לאחר שנשבועו - משום דרמזנא אמר (ברבים ט) "על פי שנים עדים קיום דבר", דמשמע דנאמנים דביכור בלבד. אבל העדים הטעונים לישבע קודם שיאמרו דברים - אין ממש בעדותם. ויש מקשים: היאך אמרין מגו דיכילי למימר "אהדרינהו ללוחי" כיון דשנים הם, הא אמר בפרק "האשה שנתארמלה" (כתובות יח"ב): לא שנו אלא דאמרי "אנוסים היינו מחמת נפשות", אבל אמרו "אנוסים מחמת ממוך" - אין נאמנים. ומקשה התם רבינו יצחק: אמאי לא ידו נאמנים לומר "אנוסים היינו מחמת ממוך", במיני דאי בעי אמרו "אנוסים היינו מחמת נפשות"? ומתריץ רבינו יצחק: ובעני עדים לא שכיח לומר מגו, שהיו נאמנים במגו - לפי שאין האחד יודע מה בדעת חבירו לטעון, אם כן הבא, אמאי במגו? ואומר הרב רבינו יעקב מקוצי:

דבטענה שנתאמנים בממוך כי הבא - בטחיים הם זה על זה שהיאמרו דבר אחד, ולכך אמרין כן ונאמנים במגו. אבל בהדיא דפרק "האשה שנתארמלה" (שם) זילכא דררא דממונא לגבי העדים - התם דאי אין נאמנים במגו, כי אין עד אחד יודע מה בדעת חבירו לטעון. תנן התם גערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה - פירש הקונטרס: דוקא גערה, אבל קטנה - דרבי הכל אביה ולא היא. ואף על גב דאמרין בפרק "התקבל" (גיטין סה"א) שלש מדות בקטן, וקאמר: ובגדלו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה, פירושו: שמקבלת גיטה. צריך לומר דמיירי ביתומה, או בנושאה ואפילו יש לה אב. אבל מן האירוסין - אביה ולא היא. ומיחה: קשה: דלקמן בשבועותין קאמר: קטנה שאלמה "התקבל לי גיטה" - אינו גט, ועד שיעיב גיטה לידה. משמע: אבל כשהגיע גט לידה - מגורשת. ואף על גב דמוקי כשאין לה אב - היינו משום דקשיא ליה דיקא דהא גערה חריי זה גט. אבל מכל מקום מתולה הוה סלקא דעתך דמיירי בשיש לה אב. ואפילו הכי משמע שביעיב גט לידה מגורשת, שמע מינה - קטנה יש לה די לקבל גיטה לכך פירש רבינו יצחק בן רבינו מאיר דנקט גערה, והוא הדין קטנה. והא דנקט גערה - להודיעך כחו דרבי יהודה, דאפילו בגערה - אביה ולא היא. ושבו חור בו רש"י והגיה בפירושו, דנקט גערה והוא הדין קטנה.

ובל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש - פירש בקונטרס: לא על ידי עצמה לא על ידי אביה, לפי שהיא כשוחט, ושוחטה ממעטין בפרק "חרש" (בבמות ק"ג). וממילא אינה חוזרת, ואם כן לפי זה קטנה שאינה יודעת לשמור גיטה - אינה מתגרשת לא על ידי אביה ולא על ידיה. ורבינו משע פירש: קטנה מתגרשת על ידי אביה. ומביא ראיה מירושלמי, דקאמר התם: מה טעם שוחטה אינה מתגרשת? פליגי בה אמוראי, חד אמר: משום גרידה, פירוש שלא ידו נמשכים אחריה להפקידה. וחד אמר: משום שאינה יכולה לשמור את גיטה, פירוש, שחוזרת. ובעי: מאי בנייהו? - איכא בנייהו תלמי מילי: עבר גיטתי, עבר גיטתי, עבר גיטתי: למאן דאמר משום גרידה - מגורשת, דכיון דלא הוי האי איסורא דנגררת אלא מדרבנן - שרי בדיעבד. למאן דאמר משום דמשלחה חוזרת - אינה מגורשת, דכיון דהוי האי איסורא דאורייתא - אסור אפילו בדיעבד. יש לה אב ויכול לשמור גיטה; למאן דאמר משום גרידה - אסור לגרשה לכתחילה, ולמאן דאמר משום דמשלחה חוזרת - אפילו לכתחילה מתגרשת, דו אינה חוזרת, לפי שהיא שאינה משמרה שלא תחזור. עתה שוחטה ועתה חלומה; למאן דאמר משום גרידה - אסור לגרשה לכתחילה, דילמא ינהו בה מנהג הפקר. למאן דאמר משום דמשלחה חוזרת - זו אינה חוזרת כשמגרשה כשהיא חלומה, ויכול לגרשה כשהיא חכמה. אם כן משמע מתוך הירושלמי דקטנה כשיש לה אב - יכולה להתגרש, כדפרישתי: יש לה אב לשמור את גיטה; למאן דאמר משום דמשלחה חוזרת - מתגרשת, דו אינה חוזרת, שאינה משמרה שאינה חזרת. אף על גב דקאמר התם דמשום גרידה אסור - הני מילי בגדולה היא שוחטה, לפי שיש לה תאה ובני אדם להוסיף אחריה. ודחי נמי שאינה חוזרת - מכל מקום איכא למיחש משום גרידה, אבל בקטנה דלאו בת תאה - ליכא למיחש כלל, ומתגרשת.

וכן בדיני ממונות - אם שלח חוב למלוה על ידי שנים. ודלמיפסה קאתי - הלכך, מה להם לאוסרה עליהם ועל כל העולם בשקר. דאיתתא לבי תרי לא חויא - וכיון דתרי ניהו - לא משקרי. מאי קסבר - רב נחמן, דאמר: וכן בדיני ממונות, אי קסבר המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים - ואין נאמן לומר "פרעתי" - היכי מהדימי לומר "נתנום למלוה"? הרי נוגעים בעדותם הן דאי לא - שאם לא יאמרו "מעדין אנו שקבלם המלוה" - אמר לון לוח "פרעני מה שמסרתי לכם", דפעמים שמסרו להם בעדים. אהדרינהו ללוח - למשלח, ואין עליהם אפילו שבועה, שהרי אין הודאה במקצת כאן. יכילי למיטר - נמי, "הדיב היבנא למלוה" ודבריהן קיימין, ובתורת עדות, שאינם נוגעין בעדותן, והשתא דתקון רבנן שבועת היסת - שאפילו מי שאינו מודה במקצת הטילו עליו שבועה, מהשתא, אפילו סבירא לן המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרועו בעדים - אפילו הכי נוגעין אשתובעי - לפיכך הן מעדין שקבל מלוה מידם, כדי שיפטרו מה שבועה. ונח הוא להם להפסיד הממון למלוה מלהשבע בשקר, דאף על גב דחשידי אממונא - לא חשידי אשבותא, הילכך בממון לא אמרין "הן הן עדי", וכיון דעדים לא הוה - הרי הדין הוה ברין הקצוב בשבועות (מד"ב) גבי חנוני על פסקה משתבעי אינהו דייהבו להו למלוה ונפטרו מן השולח, והוא האמינן בשבועה שמסר להן מעותיו. אבל מלוה אומר שאין נאמנין לו בשבועה, ומשתבע דלא שקול מדידהו - ופרע לוח למלוה, נערה המאורסה - הוא הדין לקטנה. והאי דפליגי בנערה - להודיעך כחו דרבי יהודה, היא ואביה - או היא או אביה, היא - שהרי גדולה היא ויש לה יד, ואמרה תורה (ברבים כו) "ונתן כידה", ואביה - שהתורה זכתה לו לקבל קידושיה, ואיתקש יציאה להוייה, ודוקא נערה, אבל קטנה - אביה ולא היא. דוקא מן האירוסין, אבל מן הנישואין אפילו לא אביה, דמשנשאת אין לאביה רשות בה. אין שתי ידים וזכות כאחד - בגוף אחד. וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש - אפילו על ידי אביה, דהא שוחטה היא, ואמר רבי יצחק "שלחה מבית" (שם) - מי שמשלחה ואינה חוזרת, יצתה זו משמלחה חוזרת, במסכת בימות פרק "חרש שנשא" (ק"ג), כך מחלוקת בקידושין - מגירושין נשמע לקידושין, דלרבנן אם קדשה עצמה - מקודשת, ולרבי יהודה - אינה מקודשת. מאי קעמא דרבי יוחנן אליבא דרבנן - דשני ליה בין קידושין לגירושין, גירושין דמכנסת עצמה - כקבלת גיטה לרשות אביה, אמרין דאביה נמי ניהא ליה שתקבל גיטה, והוי גיטא. מאמר - קידושי יבם בכמתו קרויה מאמר.

וכן בדיני ממונות. וצריכא; דאי אשמעינן בקידושין - משום דלמיפסה קאתי, אבל גירושין - ניהוש שמוא עיניו נתן בה, ואי אשמעינן גירושין - משום דאיתתא לבי תרי לא חויא, אבל ממונא - אימא: הני מיפליג פלגי, צריכי. מאי קסבר? אי קסבר: המלוה חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים - הני נוגעים בעדות ניהו, דאי אמרי "לא פרענייה" אמר להו: פרעוניו - אלא לעולם קסבר: המלוה את חבירו בעדים - אין צריך לפרועו בעדים, ומגו דיכילי למימר "אהדרינהו ללוחי" - יכולין למימר "פרענייה למלוה". והשתא דתקון רבנן שבועת היסת - משתבעי הני עדים "היהיבנא ליה", ומשתבע מלוה דלא שקיל ליה, ופרע ליה לוח למלוה. "האישה מקדשת את בתו". תנן התם: נערה המאורסה - היא ואביה מקבלין את גיטה. אמר רבי יהודה: אין שתי ידים וזכות כאחד, אלא אביה מקבל את גיטה, וכל שאין יכולה לשמור את גיטה - אין יכולה להתגרש. אמר ריש לקיש: במחלוקת לגירושין כף מחלוקת לקידושין, ורבי יוחנן אמר: מחלוקת לגירושין, אבל לקידושין, דכרי הפל - אביה ולא היא. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא: מאי טעמיה דרבי יוחנן אליבא דרבנן? גירושין דמכנסת עצמה לרשות אביה - בין היא ובין אביה, קידושין, דמפקעת עצמה מרשות אביה - אביה ולא היא. והרי מאמר, דמפקעת עצמה מרשות אביה, ותנן: קטנה

קטנה

קטנה

במאמר

43 שאכן כדבריהם כן הוא, ויש לחשוש שמה שהם מעידים שפרעו
 44 למלוה אינו אלא כדי להיפטר משבועת היסת. לפיכך, מִשְׁתַּבְּעֵי
 45 הֵנִי עֲדִים דְּהִיבְנָא לִיה - צריכים העדים הללו (השליחים) להישבע
 46 שאכן נתנו את הכסף למלוה, וּמִשְׁתַּבְּעֵי מִלּוּה דְלֵא שְׂקִיל לִיה -
 47 ואילו המלוה צריך להישבע שלא קיבל את הכסף מן השליחים,
 48 וּפְרַע לִיה לִוְה לְמַלְוָה - והלווה חייב לפרוע למלוה.
 49 שנינו במשנה, הַאִישׁ [והאב] מְקַדֵּשׁ אֶת בְּתוּלָהּ שְׁלֵא מִדַּעְתָּהּ, כשהיא
 50 נערה.
 51 הגמרא דנה אם גם הבת מקבלת קידושיה; תַּנּוּ הָתָם בְּמִסְכַּת גִּיטִין
 52 (סד); לגבי קבלת הבת את גיטה, נַעֲרָה הַמְאֹרְסָה - שהתקדשה
 53 לאדם ועדיין לא נישאה לו, אם הוא רוצה לגרשה, אִיזִי הִיא וְאִבִּיהָ
 54 - או הנערה לבדה או אביה לבדו. מְקַבְּלִין אֶת גִּיטָהּ - יכולים
 55 לקבל את הגט ממנו, הנערה ללא ידיעת אביה והאב ללא ידיעת
 56 בתו, ובקבלת אחד מהם היא מתגרשת. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה אִין שְׁתֵּי
 57 דְנִים זֹכוֹת בְּגוּף אֶחָד בְּאֶחָד, כלומר, לא יתכן שלשני אנשים תהיה
 58 זכות שווה בגוף אחד. אֲלָא - לפיכך, אֲבִיהָ מְקַבֵּל אֶת גִּיטָהּ, שכן
 59 התורה זכתה לו שתהיה הבת ברשותו, ולא היא. וְכָל בַּת שְׂאִין
 60 יְכוּלָה לְשַׁמּוֹר אֶת גִּיטָהּ - כלומר, שאין בה דעת להבחין בין גיטה
 61 לבין דבר אחר, ואי לכך היא אינה יכולה לשומרו - אִין יְכוּלָה
 62 לְהַתְּרָשׁ כָּלל, אפילו לא על ידי אביה. הגמרא מביאה מחלוקת
 63 אמוראים בקידושי נערה שיש לה אב, אם יכולה היא לקבל אותם:
 64 אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, בְּמַחְלֻקַּת לְגִירוּשִׁין, כשם שנחלקו חכמים ורבי
 65 יהודה בגירושין של נערה שיש לה אב, אם אף היא יכולה לקבל
 66 את גיטה או רק אביה ולא היא, כִּף מַחְלֻקַּת לְקִירוּשִׁין, שחכמים
 67 סוברים בין היא ובין אביה מקבלים את קידושיה, ורבי יהודה סובר
 68 אביה ולא היא. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר מַחְלֻקַּת לְעֵנִין גִּירוּשִׁין בְּלִבָּהּ, אֲבָל
 69 לְעֵנִין קִירוּשִׁין, דְּכִרִי חָבַל שֶׁאִפִּילוּ בְּנַעֲרָה אֲבִיהָ מְקַבֵּל אֶת קִירוּשִׁיהָ
 70 וְלֵא הִיא.
 71 הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן: וְאֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הֵינִיא:
 72 מֵאִי מַעֲמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִמְרָא אֲלִיבָא דְרַבְּנִין, שאף על פי שהבת
 73 מקבלת את גיטה אינה מקבלת את קידושיה. משום, שגִירוּשִׁין,
 74 דְּבִקְבַלְתָּ הַגֵּט מִכְּנִסַּת הַבַּת אֶת עֲצָמָהּ לְרִשׁוּת אֲבִיהָ, לפיכך בין היא
 75 ובין אֲבִיהָ יכולים לקבלם, מאחר ונח לאביה שאף היא תקבל
 76 אותם כיון שעל ידי כך היא חוזרת לרשותו. אבל בקִירוּשִׁין,
 77 דְּבִקְבַלְתָּם הִיא מִפְּקַעַת [מוציאה] אֶת עֲצָמָהּ מִרִשׁוּת אֲבִיהָ, לא נח
 78 לו לאב שתקבל אף היא אתם, לפיכך אֲבִיהָ מְקַבֵּלם וְלֵא הִיא .
 79 הגמרא מקשה על הביאור, ודוחה אותו: וְלֵא, וכי פעולה
 80 שמוציאה אותה מרשות אביה אין הנערה יכולה לעשות בעצמה.
 81 וְהַרִי מֵאֲמַר - קידושי יבם ביבמתו, דְּמִפְּקַעַת עֲצָמָהּ מִרִשׁוּת אֲבִיהָ -
 82 שכאשר היבמה ושהתאלמנה מן האירוסין מתקדשת ליבם היא
 83 יוצאת מרשות אביה, וְהַרִי - ולמרות זאת שנינו

1 וְכֵן בְּרִינֵי מְמוֹנֹת, אם שלח הלווה את חובו למלוה בידי שני
 2 שליחים, ואמר להם 'פרעו לפלוני חוב שיש לו עלי' אף על פי
 3 שהם שלוחיו וכגופו, מעידים הם לו שפרעו את חובו.
 4 הגמרא מבארת מדוע הוצרך רב נחמן להשמיע דין זה גם
 5 בקידושין וגם בגירושין וגם בממונות: וְצִירָא, דְּאִי אֲשַׁמְעִין
 6 בְּקִירוּשִׁין בְּלִבָּהּ, היינו אומרים שרק שם נעשה עד מִשׁוּם דְּלְמִיָּרָה
 7 קָאָתִי - בא לאוסרה על כל העולם כדין אשת איש, לפיכך מסתבר
 8 שאין אומרים שקר, שכן מה להם לאסור אותה סתם. אֲבָל
 9 בְּגִירוּשִׁין יְחֻזַּח [יש מקום לחשוש], שְׂמָא עֵינֵינוּ נִתְּן בָּהּ הַשְּׁלִיחַ,
 10 ומחמת כן הוא מעיד שנתן לה את הגט אף על פי שהוא נאבד או
 11 נקרע ולא הגיע לידה. לכן היה צריך רב נחמן להשמיענו אף
 12 בגירושין שלא חוששים לכך, והשליח נעשה עד. וְאִי אֲשַׁמְעִין
 13 בְּגִירוּשִׁין, היה מקום לומר שרק בגירושין נאמנים השליחים
 14 להעיד, מִשׁוּם דְּאִיתְתָּא לְבִי תְרִי לֵא חֻזָּא - אשה אינה יכולה
 15 להנישא לשני אנשים, ומכיון שהעדים הם שנים, בודאי אינם
 16 משקרים, שכן לא יוכלו שניהם לקבל תועלת מעדות זו. אֲבָל
 17 בְּמִמוֹנָא, כשהלווה שולח את חובו למלוה בידי שנים, אֲמַר הֵנִי
 18 מִיְפִלְגַּי פְּלִגִי - נחשוש שמא לא נתנו את הכסף למלוה, אלא
 19 חילקנו אותו ביניהם, ובשקך הם מעידים שפרע. לפיכך צִירָא כִּי
 20 הדינים האלו, להשמיענו שבכל מקום שליח נעשה עד.
 21 הגמרא מבררת את דברי רב נחמן: שואלת הגמרא, מֵאִי קָבְרָה,
 22 מה סבר רב נחמן כשאמר שליחי נעשה עד בממון ואינו נחשב
 23 לנוגע בעדות. אִי קָבְרָה רב נחמן שהמלוה את הַכִּירוּ בְּעֵדִים צִירָא
 24 לְפִדְעֵי בְּעֵדִים, ואינו נאמן לטעון שפרע למלוה וואפילו בשבועה,
 25 אלא אם כן יביא עדים שיעידו לו על כך, אם כן, כיצד נאמנים
 26 השליחים להעיד שמסרו את הכסף למלוה ופרעו את חובו של
 27 הלווה, הרי הֵנִי, השליחים הללו, נִגְעִים בְּעֵדוּת נִינְהוּ, יש להם
 28 סיבה ורצון להעיד כפי שאמרו, כיון דְּאִי אֲמַרִי לֵא פְרַעְנִיה, אם
 29 יאמרו שלא פרעו את הכסף למלוה, ולא יעידו על כך, אֲמַר לְהוּ
 30 יאמר להם הלווה, פְּרַעְנִי, החזירו את הכסף שמסרתי בידיכם
 31 להעבירו לידי המלווה.
 32 אֲלָא לְעוֹלָם קָבְרָה רב נחמן הַמְלִוָה אֶת הַכִּירוּ בְּעֵדִים אִין צִירָא
 33 לְפִדְעֵי בְּעֵדִים, אלא נאמן לומר שפרעו בינו לבין עצמו, ומכיון
 34 שכן, שוב אין השליחים נוגעים בעדות, מאחר ואפילו אם יאמרו
 35 שהחזירו ללווה יהיו נאמנים ויפטרו. וּמַנּוּ [מתוך] דְּכָלִי לְמִיָּרָה
 36 אֲהַרְרִינְהוּ לְלוּה, שיכולים לטעון שהחזירו ללווה ולהיפטר ממנו,
 37 לפיכך הם אינם נוגעים, ויכולין לְמִיָּרָה, נאמנים הם אף להעיד
 38 פְּרַעְנִיה לְמַלְוָה, פרענו את הכסף למלוה.
 39 הגמרא מביאה הלכה למעשה בזה: וְהַשְּׂאָא - כעת, לאחר דְּתַקֵּין
 40 רַבְּנֵי שְׁבֻעַת הַיִּסְת, שוב אין השליחים נאמנים להעיד למלוה,
 41 מאחר והם שוב נוגעים בעדות. שכן אם לא יאמרו שהעבירו את
 42 הכסף למלוה אלא החזירוהו ללווה, ישיבעם הלה שבועת היסת

כאשר יהודי מקיים מצוות סוכה מתוך ידיעה ש"בסוכות הושבת את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים - משיבו הקדוש-ברוך-הוא בסוכתו בחג הסוכות של שנה זו משיחת וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח

שתומשך על כל השנה כולה גם השמחה דחג הסוכות הקשורה עם ברכת ה' - "באספך מגרנד ומיקבך", כפשוטם של עניינים - מילוי כל צרכי האדם "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" משיחת וא"ו תשרי, ה'תשכ"ח

56 הגמרא ממשיכה לבאר את המחלוקת בין רבי לחכמים:
 57 מבררת הגמרא, **בְּמַאי קְמַיְסְלִי** במה נחלקו רבי וחכמים, שרבי
 58 העדיף ללמוד דין קידושין מאמר מביאה ביבמה, ואילו חכמים
 59 העדיפו ללמוד מקידושין. ומבארת, שרבי **כָּבֵר**, שמיילי **דִּיבְמָה**
 60 **מִבְּמָה הָיָה לֵית לְמַיְסָלָה** - דיני יבמה מיבמה יש לנו ללמוד. כלומר,
 61 מאחר וקידושין מאמר נעשים רק ביבמה, יש לדמות אותם לכל
 62 הדינים של יבמה, וכשם שביאה ביבמה נעשה בעל כרחא, אף
 63 קידושה נעשים בעל כרחא. **וְרַבִּי כָּבֵר**, שקידושין **מְקִדְוִשִׁין הָיָה**
 64 **לֵית לְמַיְסָלָה** - דיני קידושין מקידושין יש לנו ללמוד. ומאחר ומאמר
 65 הוא מעשה קידושין, יש לנו לדמותו לקידושין גמורים, וכשם
 66 שקידושין אינם נעשים אלא מדעת האשה אף מאמר אינו נעשה
 67 אלא מדעתה. הגמרא מביאה ראייה לשיטת רבי יוחנן ולביאורו
 68 בברייתא: **הָכִי נִמְי מְסַתְרָא -** כך גם מסתבר, לומר **בְּכָמָא מְתָרִין**
 69 **רַבִּי יוֹחָנָן** - כפי שסבר רבי יוחנן בקידושין שאביה מקבל ולא היא,
 70 וכביאורו בברייתא. **מְדַקְתְּנִי סִיפָא** - ממה ששנינו בסיומה של
 71 הברייתא **מַה שְׂאִין בְּן בְּקִדְוִשִׁין**, כלומר שקידושין אינם כמאמר,
 72 אלא האב מקבל אותם ולא הבת. הרי שאף הברייתא סוברת
 73 בקידושין שאביה מקבל ולא היא, וכרבי יוחנן. ועל כרחך הטעם
 74 לחלק בין מאמר לקידושין הוא משום שמאמר ישנו בעל כרחא,
 75 וכרבי.
 76 קושיא על ריש לקיש מהברייתא: **אֵלָא** - מאחר והברייתא סוברת
 77 בקידושין שאביה מקבל ולא היא, אם כן **נִימָא תִּיהוּ תִּיבְתָא דְרִישׁ**
 78 **לְקִישׁ** - נאמר שיקשה מבאן על ריש לקיש שסובר שאף בקידושין
 79 סוברים חכמים שהיא ואביה מקבלים. מתרצת הגמרא: **אִמְר לְךָ**
 80 **רִישׁ לְקִישׁ** - ריש לקיש יתרץ לך, **הָא מִנִּי** - מי הוא התנא ששנה
 81 את הברייתא, **רַבִּי יְהוּדָה הוּא**, **דְּאָמַר** - שהוא חולק על חכמים
 82 וטוען ששני **שְׂתֵי דִּימֵי זִכּוּת בְּאַחַת**, ולפיכך דעתו היא שאביה
 83 מקבל את גיטה (והוא הדין את קידושה), ולא היא.
 84 הגמרא מקשה על תירוץ של ריש לקיש: **אִי רַבִּי יְהוּדָה** - אם אכן
 85 התנא ששנה את הברייתא הוא רבי יהודה שסובר שבכל
 86 מקרה (הן בגט והן בקידושין) האב מקבל ולא הבת, מדוע נקטה
 87 הברייתא ואמרה **מַה שְׂאִין בְּן בְּקִדְוִשִׁין**, הרי **מַה שְׂאִין בְּן**
 88 **בְּגִירוּשִׁין** היה **מִיבְעֵי לֵית** - צריך לומר, מאחר ורבי יהודה חולק
 89 אף בגירושין וסובר שאע"פ שישנן בעל כרחא מכל מקום אין שתי
 90 דים זוכות כאחת, היתה הברייתא צריכה להשמיע את החילוק
 91 שבין גירושין לבין מאמר, ולומר שאע"פ שהם דומים ובשניהם
 92 יכול הבעל לתת לאשה בעל כרחא, בכל זאת במאמר היא ואביה
 93 מקבלים ואילו בגירושין אינו כן. ומתרצת הגמרא: **אִין הָכִי מִנִּי** -
 94 אכן הברייתא היתה צריכה להשמיענו את החילוק שבין גירושין
 95 למאמר, אלא **אִידי דְּהִתְנָא מְאָמַר דְּרִישׁ לְקִדְוִשִׁין** - מאחר והתנא
 96 שנה את דין המאמר שדומה בעיקרו לקידושין, **תְּנָא נִמְי מַה שְׂאִין**
 97 **בְּן בְּקִדְוִשִׁין** - הוא נקט גם כן את החילוק שבינו לבין קידושין,
 98 למרות שיש חידוש יותר בחילוק שבינו לבין גירושין.
 99 הגמרא מבארת למה רבי יהודה מחלק בין מאמר לבין גירושין
 100 וקידושין, לשיטת ריש לקיש. שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה**, **מַאי**
 101 **שְׂנָא מְאָמַר** - מה שונה מאמר מגירושין וקידושין, שבגירושין
 102 וקידושין אביה מקבלם ולא היא, ואילו במאמר היא ואביה
 103 מקבלים. אם משום שמאמר ישנו בעל כרחא וכפי שתיירץ רבי
 104 יוחנן, הלא אף גירושין ישנם בעל כרחא, ובכל זאת סובר רבי
 105 יהודה שאביה מקבלם ולא היא. משיבה הגמרא, הטעם במאמר
 106 שהבת יכולה לקבלו, הואיל ויבמה זקוקה ועומדת ליבם מחמת
 107 קידושה בעלה המת, ואין קידושה המאמר עושים בה קנין חדש,
 108 אלא גומרים את קניינו של הבעל המת, לפיכך הם נתפסים בכל
 109 אופן ואף הבת יכולה לקבלם, אבל אם בא הבעל לעשות בה קנין
 110 גמור (או גט) אין היא יכולה לקבלו ללא ידיעת אביה.

1 **קְמַיְסָה** שקדש אותה אביה והתאלמנה מן האירוסין כשעוד לא
 2 נישאה, וכעת היא זקוקה לייבום. **אִין עוֹשִׂים כָּה** אחד מאחי בעלה
 3 הבא לייבמה אינו יכול לעשות בה קידושין **מְאָמַר**, **אֵלָא מְדַעַת**
 4 ובהסכמת אביה. לפי שכל זמן שהבת לא נישאה לבעלה הראשון,
 5 היא עדיין ברשות אביה, והוא זכאי לקבל את קידושה. אולם
 6 **וְהַתְעַרְהָ** שהתאלמנה מן האירוסין, עושה בה היבם קידושין מאמר
 7 **בִּין מְדַעַת עֲצָמָה** שקיבלה אותם בעצמה שלא בידיעת האב או
 8 שלא בהסכמתו, **וּבִין מְדַעַת אַבְיָה** שקיבל אותם היא שלא
 9 בהסכמת הבת. **מַה שְׂאִין בְּן בְּקִדְוִשִׁין**. ושמענו מברייתא זו
 10 שאפילו כשהנערה מפיקעה את עצמה מרשות אביה ובקידושין
 11 מאמר, היא יכולה לקבל גם כאשר האב אינו רוצה. אם כן, אי
 12 אפשר לומר שטעמו של רבי יוחנן ושמחלק בין גירושין לבין
 13 קידושין הוא מאחר ובקידושין מפקעת את עצמה מרשות אביה.
 14 הגמרא מביאה הסבר אחר בדעת רבי יוחנן לפי שיטת חכמים: **אֵלָא**
 15 **אִי אִימְר**, אם אכן נאמר דברי רבי יוסי רבי חנינא בהסבר דברי
 16 רבי יוחנן, **הָכִי אִימְר** - כך נאמרו. **אִמְר רַבִּי יוֹסִי פְּרָבִי הִנֵּינָא, מַאי**
 17 **מְעַמֵּית דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שחילק **אֵלָיָא דְרַבְּנָן**, לפי שקידושין **דְּמְדַעַתָּה** של
 18 האשה המתקדשת בלבדהם חלים (ובנערה שיש לה אב, אינם
 19 נעשים אלא מדעת ורצון האב) ולא בעל כרחא, לפיכך סברו
 20 חכמים **שְׂאִיָּה** מקבל את קידושה **וְלֵא הוּא**, שמאחר והתורה
 21 זיכתה לאב את קידושה בתו, אם כן הכל תלוי ברצונו ובדעתו.
 22 אבל בגירושין **דְּבַעַל פְּרָחָה**, שאף כאשר ישנתו לאשה בעל כרחא
 23 הם חלים, סוברים חכמים שבין היא ובין אביה מקבלים אותם.
 24 שמאחר ואין צריך כלל להסכמתה של האשה המקבלת את הגט,
 25 והוא ניתן אפילו בעל כרחא, אם כן מה לנו אם האב מסכים לגט
 26 זה או שאינו מסכים, הלא אף בעל כרחא היא מתגרשת.
 27 הגמרא מקשה אף על הסבר זה מהברייתא לעיל:

28 **הָרִי קִדְוִשִׁי מְאָמַר**, **דְּמְדַעַתָּה**, שאף הם אינם חלים אלא מדעת
 29 האשה, **וְאֵף עַל פִּי כֵן קְתִנִּי** בברייתא לעיל שבין היא ובין אביה
 30 יכולים לקבלם. אם כן אי אפשר לומר שהטעם שסברו חכמים
 31 (לדעת רבי יוחנן) שבקידושין אביה מקבל ולא היא הוא משום
 32 שקידושין חלים רק מדעת.
 33 מתרצת הגמרא:

34 **הָתָם** בברייתא היא מדובר **בְּמְאָמַר דְּבַעַל פְּרָחָה** - במאמר
 35 שנעשה בעל כרחא של היבמה, **וְרַבִּי הוּא**, התנא ששנה את
 36 הברייתא רבי יהודה הנשיא הוא, שסובר שמאמר קונה ביבמה
 37 אפילו בעל כרחא. **דְּתִנְיָא** בברייתא שכך היא דעת רבי, יבם העושה
 38 **מְאָמַר בִּיבְמָתוֹ שְׂלָא מְדַעַתָּה** - בעל כרחא, וכגון שזרק לה כסף
 39 ואמר לה 'הרי את מקודשת לי', **רַבִּי אִמְר קִנָּה** והרי היא מאורסת
 40 לו. ואם אינו רוצה ליבם אותה אלא לחלוץ, צריכה לקבל ממנו
 41 גט. **וְהַכְּמִים אִמְרִים לֹא קִנָּה**.

42 ביאור המחלוקת בין רבי לחכמים במאמר שנעשה בעל כרחא של
 43 היבמה.
 44 **מַאי מְעַמֵּית דְּרַבִּי** שסובר שמאמר קונה אף בעל כרחא, **וְרַבִּי**
 45 **מְבִיאָה דִּיבְמָה**, מביאה שעושה יבם ביבמתו. כצויו התורה (דברים
 46 כה ה) **וְיָבְמָה יָבָא עֲלֶיהָ וּלְקַחָהּ לֹא לְאִשָּׁה**. **מַה בִּיאָה דִּיבְמָה** - כשם
 47 שהיבם קונה את היבמה בביאה אף על פי שבא עליה **בְּעַל פְּרָחָה**,
 48 **אֵף הָכֵא** - בקידושין מאמר שעושה היבם ביבמתו, **נִמְי בְּעַל פְּרָחָה**
 49 - אף אם נתן לה אותם בעל כרחא גם כן קונה אותה. **וְרַבְּנָן** שאמרו
 50 שקידושין מאמר לא חלים בעל כרחא של היבמה, **סְבָרִי שִׁלְפִּינָן**
 51 קידושין מאמר **מְקִדְוִשִׁין** של בעל באשתו בעלמא. **מַה וְכִשְׁמִן**
 52 **שְׁקִדְוִשִׁין** בעלמא **דְּמְדַעַתָּה** - אינם חלים אלא מדעת האשה
 53 המתקדשת, **אֵף הָכִי** בקידושין מאמר ביבמה **נִמְי דְּמְדַעַתָּה**, אינם
 54 חלים בה אלא מדעתה, ואם נתן לה אותם בעל כרחא אינה
 55 מקודשת.

קידושין. פרק שני - האישי מקדש - דף מד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רכז

תוספות

1 בדעל כרחא ורבי היא - ואם תאמר: אם בן מאי קאמר קטנה אין עושין בה
2 מאמר אלא מדעת אביה, והערה מדעתה ומדעת אביה; ואי כרבי - הא לא
3 בעינן לא דעתה ולא דעת אביה; ויש לומר דהכי קאמר: צריך להודיע לה לא אביה, ואחר
4 כך יקדשה בעל כרחא. **מאי** שגא מאמר - פירושו: אמאי מחלק מאמר מגירושין? אי
5 משום דמאמר בעל כרחא גירושין נמי בעל כרחא
6 ניהו
7 **רבי** יהודה אומר שבעה על לך לא לך חייב על
8 כל אחת - כך גרסת הקונטרס, ופירש
9 דבעינן זה הוי פרטא. אבל אמר "שבעה על לך
10 ולא לך" - כללא הוי, ואינו חייב אלא אחת, דיוין
11 מוסרף על ענין ראשון. ורבינו הם גורס איפכא,
12 דאדרבה, כשאומר "ולא לך ולא לך" - משמע
13 שהוא נשבע לכל אחד, אבל כשאומר "לא לך לא
14 לך" - אינו חייב אלא אחת.
15 **צוות** ריש לקיש ויצאה היתה - ואף על גב
16 דאפילו ריש לקיש לא מקדש הויה
17 לציצאיה, שהרי בקטנה היא מתגרשת אף על ידי
18 עצמה לרבנן, אם יש לה דעת לשמור גיטה, ואינה
19 מתקדשת על ידי עצמה - מכל מקום יש לנו
20 להשתותם בכל מה שנוכל מלשון "ויצאה..."
21 היתה" - אם כן אין לנו לחלק בין קידושין
22 לגירושין בנדה. דנהי נמי דמחלקין גבי קטנה -
23 היינו משום שאין לה די לקבל קידושין, אבל
24 לקבל גיטה יש לה די כיון שנשאת.
25 **כמין** ימא לטיגני - פירש בקונטרס: לא היתה
26 שהות שכחה בנתיים, כמו שחלה דגים מן
27 הים והמחבת נתונה על האור לתת בתוכה בשמן
28 לטגנן, ורבינו תנאל פירש: דשני מקומות הם,
29 וקרויבין לו לוח. כלומר: אין אדם משקר כהאי
30 גוונא דכיון דמקום קרוב הוא סבר: אי משקרא -
31 אתי אינש אחרנא ומכחשיני. הדלך לא משקר.
קטנה

במאמר בדעל כרחא ורבי היא - ואם תאמר: אם בן מאי קאמר קטנה אין עושין בה
מאמר אלא מדעת אביה, והערה מדעתה ומדעת אביה; ואי כרבי - הא לא
בעינן לא דעתה ולא דעת אביה; ויש לומר דהכי קאמר: צריך להודיע לה לא אביה, ואחר
כך יקדשה בעל כרחא. **מאי** שגא מאמר - פירושו: אמאי מחלק מאמר מגירושין? אי
משום דמאמר בעל כרחא גירושין נמי בעל כרחא
ניהו
רבי יהודה אומר שבעה על לך לא לך חייב על
כל אחת - כך גרסת הקונטרס, ופירש
דבעינן זה הוי פרטא. אבל אמר "שבעה על לך
ולא לך" - כללא הוי, ואינו חייב אלא אחת, דיוין
מוסרף על ענין ראשון. ורבינו הם גורס איפכא,
דאדרבה, כשאומר "ולא לך ולא לך" - משמע
שהוא נשבע לכל אחד, אבל כשאומר "לא לך לא
לך" - אינו חייב אלא אחת.
צוות ריש לקיש ויצאה היתה - ואף על גב
דאפילו ריש לקיש לא מקדש הויה
לציצאיה, שהרי בקטנה היא מתגרשת אף על ידי
עצמה לרבנן, אם יש לה דעת לשמור גיטה, ואינה
מתקדשת על ידי עצמה - מכל מקום יש לנו
להשתותם בכל מה שנוכל מלשון "ויצאה..."
היתה" - אם כן אין לנו לחלק בין קידושין
לגירושין בנדה. דנהי נמי דמחלקין גבי קטנה -
היינו משום שאין לה די לקבל קידושין, אבל
לקבל גיטה יש לה די כיון שנשאת.
כמין ימא לטיגני - פירש בקונטרס: לא היתה
שהות שכחה בנתיים, כמו שחלה דגים מן
הים והמחבת נתונה על האור לתת בתוכה בשמן
לטגנן, ורבינו תנאל פירש: דשני מקומות הם,
וקרויבין לו לוח. כלומר: אין אדם משקר כהאי
גוונא דכיון דמקום קרוב הוא סבר: אי משקרא -
אתי אינש אחרנא ומכחשיני. הדלך לא משקר.
קטנה

קטנה - שהיא שומרת יבם מן האירוסין, עדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא השיאה.
הנערה בין מדעת אביה וב' - אלמא: היכא דמפקעת עצמה מרשות אב - קימי נמי
רבנן במילתייהו קידושין דביערת - דבעינן דעת המקנה. אביה ולא היא - שהתורה
זכתה לו. אבל גירושין, שישנה בעל כרחא - בין היא בין אביה. דמה לנו לדעתה, כי
מקבל ליה איהו - נמי על כרחיה הוא. ורבי הוא
דאמר: מאמר תופס ביבמה בעל כרחא, אם
זרק לה כסף, ואמר לה "הרי את מקודשת לי".
רבי אמר קנה - כשאר מאמר, להיות צריכה
גט למאמר זה, אם בא לה לחלוץ לה. ביאה דיבמה
קניא לה בעל כרחא, דנפקא לן מ"סביבמה" בפרק
קטנא דיבמות (ח.ג.). והכי נמי מ"סבתרא - דהא
דלקני גבי מאמר נמי טעמא מודה. במאמר
על כרחא קאי. אבל בשאר קידושין - אביה
ולא היא, כרבי יוחנן. מדקתני סיפא - בהדיא:
והנערה - בין מדעת אביה בין מדעת עצמה,
מה שאין כן בקידושין. היא רבי יהודה היא -
ואם תאמר: כשאמר נמי טעמא מודה. ומאי
שגא מאמר מגירושין? הרי שניהם על כרחא:
לקמה פריך לה, ומשני: שכן זוקקה ועומדת. מה
שאין כן בגירושין מיבעי ליה - ואפילו בגירושין
דאינתוהו בעל כרחא פליג רבי יהודה נמי, ואמר:
אין שתי ידיים זוכות כאחת **מאי שגא מאמר** -
כיון דבגירושין פליג, דאינתוהו בעל כרחא,
ומאי שגא מאמר דמודה בה? הוואל זוקקה
ועומדת - לפיכך תופס בה בכל דהו. השתא
דאיתיה לחבי - דתלית טעמא משום דזוקקה
ועומדת - לרבי יוחנן נמי, לטעמיה קמא דריב
רבי יוחנן למלתיהו דרבנן, דגירושין מכנסת
עצמה לרשות אביה קידושין מפקעת עצמה,
ואותיבנא ממאמר דמפקעת עצמה - לא
תיקשי. דאיכא לשנויי נמי: שאני מאמר הוואל
זוקקה ועומדת. בה ובשלושה לא - אלמא:
נערה שיש לה אב - לא מקדשה עצמה. וקא
סלקא דעתך דברי הכל היא. התקדשי לי - בה -
אם יש באחת מן שני פרוטה - מקודשת, ואם
לאו - אין מצטרפין לשוה פרוטה. דכיון דאמר
בכל חדא "התקדשי" - כל חדא הווי קידושין
באפי נפשיתו. מאן תנא - דבעינן "התקדשי"
התקדשי", ואי לא אמר "התקדשי" לכל חדא,
אלא "התקדשי לי בון ובון" - הווי מצטרפי
לפרוטה. רבי שמעון היא דאמר - גבי חמשה
תובעין אותה: תן לנו פקדון שיש בידך, ואמה
שבעה שאין לך בידך, לא לך ולא לך - אינו
יחיד אלא אחת, עד שיאמר שבעה לכל אחד
ואחד. ובפירש סבר לה רבי שמעון - כל
חשיב פרוטה עד שיאמר לכל אחד ואחד
שבעה. כלל אינו חייב אלא אחת - ובשבעות
מפרש איהו כללו של רבי מאיר ופרטו. שבעה
- שאין לך בידך, ולא לך, ולא לך. ולא לך חייב
אשם גולות. לא לך לא לך - דוקא בלא רי"ז.
אבל "ולא לך ולא לך" - כללא הוי. לא לך ולא
לך שבעה - דבעינן שבעה באחרונה. אבל אם
הוכרי שבעה תחלה - לא שדינן אכולהו,
וכללא הוי. אלא - מנתנית דהתקדשי התקדשי
רבי שמעון היא. ובשליחות סבר לה רבי יהודה
- דאביה ולא היא. אלא נמי לא הואי כי
מדרשא אבל רבי אבי הווי מדרשא - והוא אמר לי, לאחר שיצא, שחברו כל חברות של בית המדרש, ונגמרו וגמרו כרבי יוחנן, דבקידושין - אביה ולא היא. כי כרוביא - תרגום
של עגור, "גרווא'ה בלעז. ויצאה והיתה - כך היה צווען; הא כתיב "ויצאה... והיתה", הויה כיצאיה; מה גירושין בין היא בין אביה - אף קידושין בין היא בין אביה. אמר ליה ואבין
בר סמכא הווי - כלשון שאילה קאמר ליה: ובקי אתה רבי אבין זה, שיש לסמוך על דבריו, שמדקדק בשמירתו שאינו משכח? כמין ימא למני - לא היתה לו שהות שכחה בנתיים,
כששיצא מבית המדרש אמרה לי מיד, כשולח דג מן הים והמחבת נתונה על האור לתת בתוכה בשמן לטגנו. טגני = **פריו"א בלעז. אלא לא רבי אבין ברבי היא - בשמועה זו
של רבי אבין, לא שמעתי איהו אבין הוא.

1 קטנה - שהיא שומרת יבם מן האירוסין, עדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא השיאה.
2 הנערה בין מדעת אביה וב' - אלמא: היכא דמפקעת עצמה מרשות אב - קימי נמי
3 רבנן במילתייהו קידושין דביערת - דבעינן דעת המקנה. אביה ולא היא - שהתורה
4 זכתה לו. אבל גירושין, שישנה בעל כרחא - בין היא בין אביה. דמה לנו לדעתה, כי
5 מקבל ליה איהו - נמי על כרחיה הוא. ורבי הוא
6 דאמר: מאמר תופס ביבמה בעל כרחא, אם
7 זרק לה כסף, ואמר לה "הרי את מקודשת לי".
8 רבי אמר קנה - כשאר מאמר, להיות צריכה
9 גט למאמר זה, אם בא לה לחלוץ לה. ביאה דיבמה
10 קניא לה בעל כרחא, דנפקא לן מ"סביבמה" בפרק
11 קטנא דיבמות (ח.ג.). והכי נמי מ"סבתרא - דהא
12 דלקני גבי מאמר נמי טעמא מודה. במאמר
13 על כרחא קאי. אבל בשאר קידושין - אביה
14 ולא היא, כרבי יוחנן. מדקתני סיפא - בהדיא:
15 והנערה - בין מדעת אביה בין מדעת עצמה,
16 מה שאין כן בקידושין. היא רבי יהודה היא -
17 ואם תאמר: כשאמר נמי טעמא מודה. ומאי
18 שגא מאמר מגירושין? הרי שניהם על כרחא:
19 לקמה פריך לה, ומשני: שכן זוקקה ועומדת. מה
20 שאין כן בגירושין מיבעי ליה - ואפילו בגירושין
21 דאינתוהו בעל כרחא פליג רבי יהודה נמי, ואמר:
22 אין שתי ידיים זוכות כאחת **מאי שגא מאמר** -
23 כיון דבגירושין פליג, דאינתוהו בעל כרחא,
24 ומאי שגא מאמר דמודה בה? הוואל זוקקה
25 ועומדת - לפיכך תופס בה בכל דהו. השתא
26 דאיתיה לחבי - דתלית טעמא משום דזוקקה
27 ועומדת - לרבי יוחנן נמי, לטעמיה קמא דריב
28 רבי יוחנן למלתיהו דרבנן, דגירושין מכנסת
29 עצמה לרשות אביה קידושין מפקעת עצמה,
30 ואותיבנא ממאמר דמפקעת עצמה - לא
31 תיקשי. דאיכא לשנויי נמי: שאני מאמר הוואל
32 זוקקה ועומדת. בה ובשלושה לא - אלמא:
33 נערה שיש לה אב - לא מקדשה עצמה. וקא
34 סלקא דעתך דברי הכל היא. התקדשי לי - בה -
35 אם יש באחת מן שני פרוטה - מקודשת, ואם
36 לאו - אין מצטרפין לשוה פרוטה. דכיון דאמר
37 בכל חדא "התקדשי" - כל חדא הווי קידושין
38 באפי נפשיתו. מאן תנא - דבעינן "התקדשי"
39 התקדשי", ואי לא אמר "התקדשי" לכל חדא,
40 אלא "התקדשי לי בון ובון" - הווי מצטרפי
41 לפרוטה. רבי שמעון היא דאמר - גבי חמשה
42 תובעין אותה: תן לנו פקדון שיש בידך, ואמה
43 שבעה שאין לך בידך, לא לך ולא לך - אינו
44 יחיד אלא אחת, עד שיאמר שבעה לכל אחד
45 ואחד. ובפירש סבר לה רבי שמעון - כל
46 חשיב פרוטה עד שיאמר לכל אחד ואחד
47 שבעה. כלל אינו חייב אלא אחת - ובשבעות
48 מפרש איהו כללו של רבי מאיר ופרטו. שבעה
49 - שאין לך בידך, ולא לך, ולא לך. ולא לך חייב
50 אשם גולות. לא לך לא לך - דוקא בלא רי"ז.
51 אבל "ולא לך ולא לך" - כללא הוי. לא לך ולא
52 לך שבעה - דבעינן שבעה באחרונה. אבל אם
53 הוכרי שבעה תחלה - לא שדינן אכולהו,
54 וכללא הוי. אלא - מנתנית דהתקדשי התקדשי
55 רבי שמעון היא. ובשליחות סבר לה רבי יהודה
56 - דאביה ולא היא. אלא נמי לא הואי כי
57 מדרשא אבל רבי אבי הווי מדרשא - והוא אמר לי, לאחר שיצא, שחברו כל חברות של בית המדרש, ונגמרו וגמרו כרבי יוחנן, דבקידושין - אביה ולא היא. כי כרוביא - תרגום
של עגור, "גרווא'ה בלעז. ויצאה והיתה - כך היה צווען; הא כתיב "ויצאה... והיתה", הויה כיצאיה; מה גירושין בין היא בין אביה - אף קידושין בין היא בין אביה. אמר ליה ואבין
בר סמכא הווי - כלשון שאילה קאמר ליה: ובקי אתה רבי אבין זה, שיש לסמוך על דבריו, שמדקדק בשמירתו שאינו משכח? כמין ימא למני - לא היתה לו שהות שכחה בנתיים,
כששיצא מבית המדרש אמרה לי מיד, כשולח דג מן הים והמחבת נתונה על האור לתת בתוכה בשמן לטגנו. טגני = **פריו"א בלעז. אלא לא רבי אבין ברבי היא - בשמועה זו
של רבי אבין, לא שמעתי איהו איהו אבין הוא.

1 קטנה - שהיא שומרת יבם מן האירוסין, עדיין רשות אביה עליה כל זמן שלא השיאה.
2 הנערה בין מדעת אביה וב' - אלמא: היכא דמפקעת עצמה מרשות אב - קימי נמי
3 רבנן במילתייהו קידושין דביערת - דבעינן דעת המקנה. אביה ולא היא - שהתורה
4 זכתה לו. אבל גירושין, שישנה בעל כרחא - בין היא בין אביה. דמה לנו לדעתה, כי
5 מקבל ליה איהו - נמי על כרחיה הוא. ורבי הוא
6 דאמר: מאמר תופס ביבמה בעל כרחא, אם
7 זרק לה כסף, ואמר לה "הרי את מקודשת לי".
8 רבי אמר קנה - כשאר מאמר, להיות צריכה
9 גט למאמר זה, אם בא לה לחלוץ לה. ביאה דיבמה
10 קניא לה בעל כרחא, דנפקא לן מ"סביבמה" בפרק
11 קטנא דיבמות (ח.ג.). והכי נמי מ"סבתרא - דהא
12 דלקני גבי מאמר נמי טעמא מודה. במאמר
13 על כרחא קאי. אבל בשאר קידושין - אביה
14 ולא היא, כרבי יוחנן. מדקתני סיפא - בהדיא:
15 והנערה - בין מדעת אביה בין מדעת עצמה,
16 מה שאין כן בקידושין. היא רבי יהודה היא -
17 ואם תאמר: כשאמר נמי טעמא מודה. ומאי
18 שגא מאמר מגירושין? הרי שניהם על כרחא:
19 לקמה פריך לה, ומשני: שכן זוקקה ועומדת. מה
20 שאין כן בגירושין מיבעי ליה - ואפילו בגירושין
21 דאינתוהו בעל כרחא פליג רבי יהודה נמי, ואמר:
22 אין שתי ידיים זוכות כאחת **מאי שגא מאמר** -
23 כיון דבגירושין פליג, דאינתוהו בעל כרחא,
24 ומאי שגא מאמר דמודה בה? הוואל זוקקה
25 ועומדת - לפיכך תופס בה בכל דהו. השתא
26 דאיתיה לחבי - דתלית טעמא משום דזוקקה
27 ועומדת - לרבי יוחנן נמי, לטעמיה קמא דריב
28 רבי יוחנן למלתיהו דרבנן, דגירושין מכנסת
29 עצמה לרשות אביה קידושין מפקעת עצמה,
30 ואותיבנא ממאמר דמפקעת עצמה - לא
31 תיקשי. דאיכא לשנויי נמי: שאני מאמר הוואל
32 זוקקה ועומדת. בה ובשלושה לא - אלמא:
33 נערה שיש לה אב - לא מקדשה עצמה. וקא
34 סלקא דעתך דברי הכל היא. התקדשי לי - בה -
35 אם יש באחת מן שני פרוטה - מקודשת, ואם
36 לאו - אין מצטרפין לשוה פרוטה. דכיון דאמר
37 בכל חדא "התקדשי" - כל חדא הווי קידושין
38 באפי נפשיתו. מאן תנא - דבעינן "התקדשי"
39 התקדשי", ואי לא אמר "התקדשי" לכל חדא,
40 אלא "התקדשי לי בון ובון" - הווי מצטרפי
41 לפרוטה. רבי שמעון היא דאמר - גבי חמשה
42 תובעין אותה: תן לנו פקדון שיש בידך, ואמה
43 שבעה שאין לך בידך, לא לך ולא לך - אינו
44 יחיד אלא אחת, עד שיאמר שבעה לכל אחד
45 ואחד. ובפירש סבר לה רבי שמעון - כל
46 חשיב פרוטה עד שיאמר לכל אחד ואחד
47 שבעה. כלל אינו חייב אלא אחת - ובשבעות
48 מפרש איהו כללו של רבי מאיר ופרטו. שבעה
49 - שאין לך בידך, ולא לך, ולא לך. ולא לך חייב
50 אשם גולות. לא לך לא לך - דוקא בלא רי"ז.
51 אבל "ולא לך ולא לך" - כללא הוי. לא לך ולא
52 לך שבעה - דבעינן שבעה באחרונה. אבל אם
53 הוכרי שבעה תחלה - לא שדינן אכולהו,
54 וכללא הוי. אלא - מנתנית דהתקדשי התקדשי
55 רבי שמעון היא. ובשליחות סבר לה רבי יהודה
56 - דאביה ולא היא. אלא נמי לא הואי כי
57 מדרשא אבל רבי אבי הווי מדרשא - והוא אמר לי, לאחר שיצא, שחברו כל חברות של בית המדרש, ונגמרו וגמרו כרבי יוחנן, דבקידושין - אביה ולא היא. כי כרוביא - תרגום
של עגור, "גרווא'ה בלעז. ויצאה והיתה - כך היה צווען; הא כתיב "ויצאה... והיתה", הויה כיצאיה; מה גירושין בין היא בין אביה - אף קידושין בין היא בין אביה. אמר ליה ואבין
בר סמכא הווי - כלשון שאילה קאמר ליה: ובקי אתה רבי אבין זה, שיש לסמוך על דבריו, שמדקדק בשמירתו שאינו משכח? כמין ימא למני - לא היתה לו שהות שכחה בנתיים,
כששיצא מבית המדרש אמרה לי מיד, כשולח דג מן הים והמחבת נתונה על האור לתת בתוכה בשמן לטגנו. טגני = **פריו"א בלעז. אלא לא רבי אבין ברבי היא - בשמועה זו
של רבי אבין, לא שמעתי איהו איהו אבין הוא.

1 נערה — לרבנן דאמרי: מקבלת את גיטה, מהו שתעשה אחר שליח לקבל את גיטה בחיי
 2 אביה? כיד אביה ב' — הא דאמרי רבנן דדידי עצמה מקבלת מאי סבירא להו — ליד
 3 אביה מרמו לה, או לחצר אביה מרמו לה? ופי מספקא ליה לרבא — שהיא על אדם בן
 4 דעת תורת חצר כשהוא ניעור? ישן והיא משמרתו הרי זה גט — דהויא לה חצר

5 המשמרתת לדעתה, על ידה. נעור אינו גט —
 6 דהויא חצר המשתמרת לדעת העבד עצמו,
 7 ואינו דומה לחצר גמורה. דכי אתרביא חצירה
 8 — משום דסתם חצר משמרת על פי הבעלים,
 9 שגררה סביב, ופוחת ונועל. אינו גט עד שיניע
 10 גט לידה — דאין שליחות לקטן. הילכך המביאו
 11 לה יתא שליחו של בעל להולכה, ויתנה לה. אם
 12 אפר לו אביה — של קטנה. אם רצה הבעל לחזור
 13 בו — משמסרו לו. לא יחזור — השליח לקבלה
 14 הוויא הוא. ומשכח גט לידו — נתגרשה. ואפילו
 15 נשרף הגט מיד. במה דברים אמורים — דקטנה

16 לא שייך בה שליחות — כשאין לה אב, אבל יש
 17 לה אב ואמר ליה אביה ב'י. כלומר, אבל יש לה
 18 אב — שייך בה שליחות על פי אביה, אפילו
 19 נערה. שאם אמר לו אביה, בין של קטנה בין של
 20 נערה "התקבל לבתי ב'י", והמשתא לא תקשי
 21 דיקא דרישא, דהא בשאין לה אב קאי. קטנה
 22 שנתקדשה שלא לדעת אביה — לא אמר לה
 23 אביה לקבל, ולא ידע. ובקטנה הכל מודים
 24 שאין קדושה קדושיין שלא לדעתו. צריכה גט
 25 וצריכה מיואן — כדאמר טעמא לקמיה. אמר
 26 קרנא דברים בנו — כך אמר קרנא: יש דברים
 27 בתוך דבר זה. כלומר: יש תשובה ותימה בדברי
 28 אפרו ליה — בני בית המדרש לקרנא.
 29 הא מר עוקבא ובית דינו בכפרי — שם מקום
 30 סמוך לנו. אם נהרעא ששמואל שם חרוק ממנו
 31 — בא ונשאל למר עוקבא. והוא היה אב בית דין
 32 בימי שמואל, כדאמר במועד קטן (ט"ב).

33 אפכה ושדרה לקמיה דרב — בשם קרנא:
 34 צריכה גט ומיאן, ובשם שמואל: דברים בנו.
 35 ושדרה לקמיה דרב, לידע אם יודה לדברי
 36 שמואל שהיה חלוק על הדבר, ומשום דרב
 37 אוהבו של שמואל היה אפכה, אזיל יודה
 38 לדברי קרנא שאמרו בשם שמואל. אבא בר אבא
 39 — אבא דשמואל הוה. וצריכה מיואן שפא לא
 40 נתרצה האב בקדושה ויאמרו ב' — הרואה
 41 שהצרכנה גט סבור שנתרצה האב בקדושה,
 42 והוה ליה גרושתו מעליא. ושוב אין קידושין
 43 ותופסין לו באחותה. שאחות גרושתו בכרת,
 44 דכתיב (ויקרא יז) "בחייה" — כל שבחייה. ואי
 45 קדיש אחותה — אתי לאפוקיה בלא גט. והוא
 46 ששידכו — הא דאמר צריכה גט — כששידך בה
 47 לאביה קודם קידושין, דאיכא לספוקי שפא
 48 נתרצה בששמע, והוה ליה קידושין למפער.
 49 אפילו מיואן אינה צריכה — שאין מעשה קטנה
 50 כלום בחיי אביה. ומתמה גמרא: אפילו שידכו
 51 אמר עולא דאף מיואן אינה צריכה? ומשנ:
 52 דמתיי הא לא מתיי הא — מאן דמתני פלוגתא
 53 דעולא ארשמואל — לא מתני ארשמואל האי
 54 פירושא דפריש בה רב נחמן: והוא ששידכו.

55 איכא דאמרי אמר עולא — מילתא באפיה נפשיה הוא מתני לה, ולא אדרב ושמואל. וסתמא קאמר ליה, ולא שזא שידכו ולא שזא לא שידכו. וכולן — רבש עשרה עריות ששינוי
 56 ביבמות שפטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום, וילין לה מקרא שהערה התופלת ליבום לפני קרוב שהיא עלוי בכרת — פטורה ופטורת צרתה. וכולן, העריות,
 57 אם מתו קודם שמת הבעל, או מיאנו בבעל או נתגרשו (קודם מיאן), כדמשתא ונפלה הצרה לפני היבם לא צרת ערוה היתה, ולא פטרה ערוה צרותיה, ומותרות ליבם. וקתני בתו
 58 באותן חמש עשרה, וקאמר דאם מיאנה בחיי אחי אביה, שהיא בעלה, ומת לאחר מיאן — צרתה מתייבמת לאביה. אלמא: יש לנו בתו ממאנת בחי אביה. והיכי דמי? אי דקדישה
 59 אביה לאחיו במיאן מני לה — בתמייה; והלא יזכתה תורה לאב בקדושי בתו דקדישה אחי נפשה — שלא לדעת אביה. מעשה יתובה בחיי האב — כגון שהשיאה אביה לאחר,
 60 ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה. שהרי היא בחיי אביה כיתומה, דכיון שהשיאה — אין לאביה רשות בה. ואחרי כן קדשה היא את עצמה לאחיו אביה, דהני קידושין בעו מיואן, שלא
 61 היה לה להתחייב את דעת אביה. ובמיואן סגי להו, דאין מעשה קטנה כלום, אלא מדרבנן — דתקון נישואין לקטנה שאין לה אב, שלא ינהוג בה מנהג הפקר. אין מוכרה — לבתה,
 62 לקרובים שאין להם קידושין בה, דבעינן ראייה ליעדה. מוכרה לקרובים — כדילפינן בפרק קמא (קדושין ט"ג): "בתו לאמה" — פעמים שאינה נמכרת אלא לאמהות.

נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה מיד בעלה?
 כיד אביה דמיא או פחצר אביה דמיא? כיד אביה
 דמיא; מה אביה משווי שליח — אף היא נמי משווי
 שליח. או דילמא פחצר אביה דמיא, ועד דמיא
 גיטא לידה — לא מיגרשה. — ומי מספקא ליה לרבא
 הא? והאמר רבא: פתב גט ונתנה ביד עבדה ישן
 ומשמרתו — הרי זה גט. ניעור — אינו גט. ניעור אמאי
 אינו גט — דהוויא לה חצר משמרתת שלא לדעתה.
 ואי סלקא דעתך פחצר אביה דמיא — פי ממיא גיטה
 לידה נמי לא תיגרש, דהוויא לה חצר המשמרתת
 שלא לדעת אביה! אלא לעולם פשיטא ליה דכי
 יד אביה דמיא, והכי קמפיציא ליה: מי אלימא כיד
 אביה לשויה אחי שליח, או לא? — אמר ליה: אין
 עושה שליח. איתביה: קטנה שאמרה "התקבל לי
 גיטוי" — אינו גט עד שנייע גט לידה. הא נערה —
 הרי זה גט! — הכא במאי עסקינן — בשאין לה אב.
 — הא מודקתני סיפא: אם אמר אביה "צא וקבל גט
 לבתי", אם רצה בעל לחזור בו — לא יחזור. מפלל
 דרישא בדיש לה אב עסקינן! — חסורי מיחטרא,
 והכי קתני: קטנה שאמרה "התקבל לי גיטוי" — אינו
 גט, עד שנייע גט לידה. הא נערה — הרי זה גט.
 במה דברים אמורים — בשאין לה אב, אבל יש לה
 אב, ואמר אביה "צא וקבל לבתי גיטה" ורצה בעל
 לחזור — לא יחזור. איתמר, קטנה שנתקדשה שלא
 לדעת אביה; אמר שמואל: צריכה גט, וצריכה
 מיואן. אמר קרנא: דברים בנו! אם גט — למה
 מיואן, אם מיואן — למה גט? אמרו ליה: הא

שנתקדשה שלא לדעת אביה — ונראה שהוא הדין בנערה איכא חידוש לריש
 לקיש אליבא דרבי יהודה, ולרבי יוחנן אליבא דכולי עלמא. והא דנקיט קטנה —
 משום דבנערה לא שייך לומר "צריכה מיואן", דאין מיואן בנערה. כדאמר (נדה נ"א.) עד
 מתי הבת ממאנת — עד שתביא שתי שערות.

מאן דמתני הא — פירש בקונטרס: מאן דמתני
 פלוגתא דעולא ארשמואל לא מתני
 ארשמואל האי פירוש דפריש בה רב נחמן: והוא
 ששידכו. אלא סבר דאמר שמואל בלא שידכו,
 ומשום הכי פליג עליהו. איכא דאמרי אמר עולא:
 אפילו מיואן אינה צריכה. פירש בקונטרס: ואפילו
 שידכו. הוה דחוק לפירש כן: דאי בלא שידכו דוקא
 — מאי איכא בין "איכא דאמר" ללשונא קמא?
 וקשה: דאין זו סברא לומר שתהא חלוקה כך כל,
 דהא לעיל פריך גמרא: אף על גב דשידכו —
 אלמא סבירא לגמרא שהדבר פשוט הוא
 דשידכו צריך מיואן, והכא ללשונא דאיכא
 דאמרי אמרין דלא צריך: לכך נראה לפי:
 דלעולא לא מייירי אלא דוקא בלא שידכו. ויש
 חילוק בין איכא דאמרי ללשונא קמא: דלשונא
 קמא פליג אדרב ושמואל, כדפריש בקונטרס,
 דמאן דמתני פלוגתא דעולא אדרב ושמואל ב'י.
 ולכך רבא דאמרי דכולי עלמא סבירא דלא פליג
 ארשמואל, ומילתא באפי נפשיה איתמר בלא
 שידכו. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.
 אלא דקדישה נפשה וקתני דבעיא מיואן —
 תיובתא דעולא, דאמר: אפילו מיואן אינה
 צריכה. ואם תאמר: לשמואל מי ניתא? והא אידו
 דאמר דבעיא גט בחדי מיואן, והכא קאמר "או
 מיאנ" — דמשמע דלא בעיא גט! ויש לומר:
 בשלמא לשמואל — לא קשיא ליה מיד, דאיכא
 למימר דלעיל מייירי בשידוך, והכא מייירי בדלא
 שידך, ולחכי לא מצריך אלא מיואן. אלא לעולא
 קשה: דאי מייירי בשידוך — גט ומיאן בעי לפירוש
 רבינו יצחק, ללשונא דאיכא דאמרי. ולפירוש
 הקונטרס אפילו מיואן לא צריך. ואי מייירי בדלא
 שידך — אפילו מיואן לא צריך. בין לפירוש
 הקונטרס בין לפירוש רבינו יצחק.
 אלא

מר עוקבא ובי דיניה בכפרי. אפכה, שדרוה לקמיה דרב, אמר ליה: האללהים! צריכה
 גט וצריכה מיואן, וחס ליה לזרעיה דאבא בר אבא דנימא הכי. ומעמא מאי? — אמר
 רב אחא בריה דרב איקא: צריכה גט — שפא נתרצה האב בקדושין, צריכה מיואן
 — שפא לא נתרצה האב בקדושין, ויאמרו: אין קידושין תופסין באחותה. אמר רב
 נחמן: והוא ששידכו. עולא אמר: אפילו מיואן אינה צריכה — אף על גב דשידכו? —
 מאן דמתני הא — לא מתני הא. איכא דאמרי, אמר עולא: קטנה שנתקדשה שלא
 לדעת אביה — אפילו מיואן אינה צריכה. מתיב רב פהנא: וכולן אם מתו, או מיאנו,
 או נתגרשו, או שגמצאו איילונית — צרותיהן מותרות. דקדישה מאן? אלימא דקדישה
 אביה — במיואן סגי לה? גט מעליא בעיא! אלא לאו — דקדישה אחי נפשה, וקתני
 דבעיא מיואן! — הוא מותיב לה והוא מפרק לה: כגון שניעשה לה מעשה יתומה בחיי
 האב. מתיב רב הונגואן: אין מוכרה לקרובים, משום רבי אלעזר אמרו: מוכרה לקרובים.

ושין

איכא דאמרי אמר עולא — מילתא באפיה נפשיה הוא מתני לה, ולא אדרב ושמואל. וסתמא קאמר ליה, ולא שזא שידכו ולא שזא לא שידכו. וכולן — רבש עשרה עריות ששינוי
 ביבמות שפטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום, וילין לה מקרא שהערה התופלת ליבום לפני קרוב שהיא עלוי בכרת — פטורה ופטורת צרתה. וכולן, העריות,
 אם מתו קודם שמת הבעל, או מיאנו בבעל או נתגרשו (קודם מיאן), כדמשתא ונפלה הצרה לפני היבם לא צרת ערוה היתה, ולא פטרה ערוה צרותיה, ומותרות ליבם. וקתני בתו
 באותן חמש עשרה, וקאמר דאם מיאנה בחיי אחי אביה, שהיא בעלה, ומת לאחר מיאן — צרתה מתייבמת לאביה. אלמא: יש לנו בתו ממאנת בחי אביה. והיכי דמי? אי דקדישה
 אביה לאחיו במיאן מני לה — בתמייה; והלא יזכתה תורה לאב בקדושי בתו דקדישה אחי נפשה — שלא לדעת אביה. מעשה יתובה בחיי האב — כגון שהשיאה אביה לאחר,
 ונתארמלה או נתגרשה בקטנותה. שהרי היא בחיי אביה כיתומה, דכיון שהשיאה — אין לאביה רשות בה. ואחרי כן קדשה היא את עצמה לאחיו אביה, דהני קידושין בעו מיואן, שלא
 היה לה להתחייב את דעת אביה. ובמיואן סגי להו, דאין מעשה קטנה כלום, אלא מדרבנן — דתקון נישואין לקטנה שאין לה אב, שלא ינהוג בה מנהג הפקר. אין מוכרה — לבתה,
 לקרובים שאין להם קידושין בה, דבעינן ראייה ליעדה. מוכרה לקרובים — כדילפינן בפרק קמא (קדושין ט"ג): "בתו לאמה" — פעמים שאינה נמכרת אלא לאמהות.

56 המשנה ההיא ובגיתין שנינו, **אם אמר לו אביה** של הקטנה
 57 לשלוח **צא וקבל** גט לבתי מאת בעלה' – **אם רצה הפעל לחזור** בו
 58 ולבטל את השליחות לאחר שכבר מסר את הגט לידי השליח, **לא**
 59 **יחזור**, לפי שהשליח זכה בו לאב מהשעה שהוא קבל אותו, שכן
 60 שלוחו הוא, ומיד התגרשה בו הקטנה, ואפילו אם ישרף הגט לפני
 61 שיגיע לידי האב היא מגורשת. ומעתה יש לנו לדייק: אם נקטה
 62 המשנה דין באביה ששלח שליח, **מקבל דרישא בדין לה אב**
 63 **עסקינן** – משמע שהמשנה עוסקת בקטנה שיש לה אב. מתרצת
 64 הגמרא: **הסורי מיהסר** – המשנה חסרה והכי קתני – וכך יש
 65 לשנות אותה: **קטנה שאין לה אב שאמרה לשלוח 'התקבל לי גיטי**
 66 **מאת בעלי' – אינו גט, עד שיגיע הגט לידה**, כיון שקטנה אינה עושה
 67 שליח. ודייק מכאן, **הא נערה הרי זה גט**, מאחר והיא יכולה לעשות
 68 שליח וזוכה היא בגט מיד בשעה שהשליח קיבל אותו. **במה דברים**
 69 **אמורים** שקטנה דווקא **בשאין לה אב** והרי היא ברשות עצמה,
 70 והיא הרי אינה יכולה לשלוח שליח לפי שקטנה היא. **אבל יש לה**
 71 **אב** שייך בה שליחות על ידי אביה, ולכן אם **אמר אביה לשלוח צא**
 72 **וקבל לבתי** את גיטה מיד בעלה, ורצה הפעל לחזור בו לאחר
 73 שכבר נתן את הגט לידי השליח, **לא יחזור**, לפי שהשליח זה, שליח
 74 לקבלה של האב הוא, ומיד כשקבל את הגט התגרשה בו האשה.
 75 אייתמר, קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, וכששמע האב על
 76 כך – שתק, ואין אנו יודעים אם הסכים להם, **אמר שמואל**, יש
 77 לחשוש שמא הסכים האב וחלו הקידושין, ולפיכך צריכה הקטנה
 78 לקבל ממנו גט, וצריכה גם מיאון בעל. הגמרא תמחה: **אמר**
 79 **קרנא דברים גנו** – יש קושיה ותמיהה בדברים אלו שאמר
 80 שמואל, **אם היא צריכה גט** שחלים הקידושין מן התורה, אם כן
 81 למה היא צריכה מיאון, הלוא אין מיאון מעיל בקידושין שחלו מן
 82 התורה, ואם היא צריכה מיאון שאין קידושיה חלים מן התורה,
 83 למה היא צריכה גט, הרי קידושין שאינם אלא מדרבנן אינם
 84 צריכים גט אלא מיאון בלבד.
 85 מספרת הגמרא: **אמרו ליה החכמים לקרנא**, **הא מר עוקבא** ושהוא
 86 אב בית דין וכו' דיניה יושבים בעיר כפרי הסמוכה אלינו, הבה
 87 ונשאל אותם מה טעמו של שמואל. **אפסיה** – הפכו השולחים את
 88 דברי קרנא לדברי שמואל ודברי שמואל לדברי קרנא. ושדויה
 89 לקמיה דרב – שיגרו את השאלה לפני רב. תשובת רב: **אמר להו**
 90 **רב לשלוחים: האלהים** – בשבועה אני אומר לכם, צריכה גט
 91 וצריכה מיאון, והם ליה – חלילה לו לזויעיה דאבא בר אבא –
 92 לשמואל, בנו של אבא בר אבא. דנימא קבי – שיאמר כך ויתמזה
 93 'אם גט למה מיאון ואם מיאון למה גט' שבודאי כך הוא
 94 הדין. הגמרא מבארת: **ונעמא מאי** – מהו הטעם לדין זה. **אמר רב**
 95 **אחא בריה דרב איקא**, צריכה גט, שפא נתרצה האב בקידושין
 96 למרות שנעשו שלא בידיעתו, ואם כך הרי היא מקודשת מן
 97 התורה, וצריכה מיאון שפא לא נתרצה האב בקידושין, ולא חלו
 98 כלל והגט שקבלה אינו גט, ויאמרו אלו שיראו שהצרכנו אותה
 99 לקבל ש שהאב התרצה בקידושין ולכן אין קידושין תופסין לו
 100 באתוהיה, שכן אין קידושין תופסים באחות גרושתו של אדם,
 101 ויתירו את אחותה להינשא לאחר אף ללא שתקבל גט מהראשון.
 102 לכך עשו חכמים היכר בדבר, שיבינו הכל שאין זה גט גמור, אלא
 103 מחמת הספק ולא יתירו את אחותה ללא גט. הגמרא מגבילה את
 104 הדין של רב ושמואל: **אמר רב נתנא**: מה שחששו רב ושמואל
 105 שמה התרצה האב בקידושי קטנה אף כאשר לאו שלא מדעתו,
 106 והצריכו אותה לקבל ש מבעלה, והוא ששדכו – גט אמרו זאת
 107 אלא במקרה שנעשו שידוכן ביניהם, שכבר דברו עם האב אודות
 108 זיווג זה עוד לפני הקידושין, והוא התרצה להם באותה שעה,
 109 לפיכך חששו שמה לאחר ששמע שבתו התקדשה לאותו אחד,
 110

1 נערה, שיש לה יד לקבל בעצמה את גיטה, מהו שתעשה שליח
 2 לקבל גיטה מיד בעלה. רבא מבאר את צדדי הספק: האם מה
 3 שנערה יכולה לקבל את גיטה בעצמה, הוא משום שידה ביד אביה
 4 דמיא – נחשבת. או שהסיבה היא שפחצר אביה דמיא – נחשבת,
 5 וכאשר קבלה את הגט בידה נחשב הדבר כאילו נכנס הגט לחצר
 6 אביה. אם הסיבה היא משום שפחצר אביה דמיא, יש לנו לומר מה
 7 אביה משוי שליח – ממנה שלוח לקבל את גיטה של בתו, אף היא
 8 גמי משוי שליח – יכולה למנות שליח, שכן היא חשובה כמותו
 9 לענין קבלת הגט. או דילמא שהסיבה שאף היא יכולה לזכות בגט
 10 הוא משום שפחצר אביה דמיא, לפיכך אינה יכולה לשלוח שליח
 11 לקבל את גיטה, ועד דמיא גיטא לידה לא מיגרשה – עד שיגיע
 12 הגט לידה, שאז נחשב כאילו נכנס לחצר של אביה, אינה
 13 מתגרשת. הגמרא תמחה: ומי מפסקא ליה לרבא הא – האם ניתן
 14 בכלל לומר שרבא הסתפק בזה, והאמר רבא, אם אדם פתח גט
 15 לאשתו, ונתנו ביד עברה, כדי שתזכה בו האשה ע"י קבלת העבד,
 16 אם היה העבד ישרן ומשפחתו האשה, וזכה האשה בגט מדין קנין
 17 חצר, והרי זה גט ומתגרשת על ידו. אבל אם היה ניעור, אף על פי
 18 שהיא משמרת את העבד אינו גט, ואינה מגורשת. מבארת
 19 הגמרא: אם היה העבד ניעור אמאי אינו גט, משום דהויא לה
 20 העבד חצר משפחתו שלא לבעיה של האשה, שהעבד משמר את
 21 עצמו ואת מה שבידו לדעתו. וכל שהחצר אינה משמרת לדעת
 22 בעליה, אינה קונה. הגמרא מסיימת את קושיותיה: ואי פלקא דעתך
 23 לומר שהסיבה שהבת זוכה בגט הוא משום שפחצר אביה דמיא,
 24 אם כן אפילו כי קטנה גיטה לידה גמי לא תגרש – גם לאחר שבא
 25 הגט לידה לא תוכל להתגרש על ידו אלא אם כן היתה כפוחה
 26 וישנה, דהויא לה – הרי היא דומה כאשר היא נעורה להוציא
 27 המשפחת שלא לדעת אביה אלא לדעת עצמה, ואינה קונה.
 28 הגמרא מבארת את הספק של רבא באופן אחר: אלא, לעולם
 29 פשיטא ליה לרבא שהסיבה שהבת מקבלת את הגט הוא דכי יד
 30 אביה דמיא, ומה שהסתפק אם הבת יכולה למנות שליח לקבל את
 31 הגט, הוא משום דהכי קמיבעיא ליה: כשהתורה רבתה שאף הבת
 32 יכולה לקבל את הגט, מי אלימא – האם כוחה רב ופחיר אביה היא,
 33 לשויה יהיה שליח – ולפיכך יכולה אף היא לשלוח שליח, כאביה.
 34 או לא – או שמה אין כוחה רב, ואינה כידו של אביה ממש,
 35 ולפיכך אביה עושה שליח אבל לא היא. תשובתו של רב נחמן:
 36 **אמר ליה רב נחמן לרבא**, אין הנערה עושה שליח לקבל גיטה מיד
 37 בעלה, לפי שאין ידה חזקה כיד אביה.
 38 רבא מקשה על הכרעתו של רב נחמן: אייתיביה רבא לרב נחמן,
 39 שנינו במשנה במסכת גיטין (גיטין סה), **קטנה שאמרה לשליח**,
 40 **'התקבל לי גיטי' – קבל בעבורי את גיטי מיד בעלי**, אינו גט ואין
 41 הקטנה מתגרשת בו, עד שיגיע הגט לידה של הקטנה בעצמה.
 42 שמאחר וקטן אינו יכול למנות שליח, יוצא אם כן שאין הוא שליח
 43 שלה, ואינו זוכה בעבורה את הגט בשעת קבלתו, ואינה מתגרשת
 44 באותה שעה. אולם, השליח נהיה שלוחו של הבעל ושהוא גדול
 45 להולכת הגט לאשתו, לפיכך בשעה שנתן לה אותו וכתה בו
 46 מתגרשת.
 47 מדייק רבא: המשנה נקטה את הדין בקטנה, הא נערה שאמרה
 48 לשליח 'התקבל לי גיטי' הרי זה גט, ומתגרשת מיד בשעת קבלת
 49 הגט על ידי השליח. הרי שנערה יכולה למנות שליח לקבל את
 50 גיטה מיד בעלה, ולא כפי שאמר רב נחמן. מתרצת הגמרא: **הא**
 51 **במאי עסקינן, בשאין לה אב**. וחידש התנא, שלמרות שהיא יתומה
 52 ואין היא ברשות אביה, אינה יכולה לעשות שליח, לפי שהיא
 53 קטנה, הלכך אינו גט עד שיגיע לידה, ונערה אף שאין לה אב
 54 יכולה לעשות שליח, כיוון שהיא גדולה והיא ברשות עצמה. אבל
 55 נערה שיש לה אב שהיא ברשות אביה, אינה יכולה לעשות שליח,

47 לקידושי השני. ב. שמא התרצה לקידושי השני ולא התרצה
 48 לקידושי הראשון. ג. שמא התרצה לקידושי שניהם. ד. שמא לא
 49 התרצה לקידושי שניהם.
 50 איתמר מת אותו אחד שקידש את הקטנה שלא מדעת אביה,
 51 ונפלה לפני אהיו ליבום וכגון שלא היו לראשון בנים. אמר רב הונא
 52 אמר רב, יש להבחין ולחלק בין המקרים. אם עשה בה היבם
 53 מאמר, אזי כשבאה ליצאת ממנו ומקבלת הימנו גט, מקמאת
 54 למאמר - צריכה היא למאן בו משום המאמר שעשה בה,
 55 שמאחר ומוטל עליה לקבל גט כדי להפקיע את קידושי המאמר,
 56 ממילא צריכה היא אף למאן, ואינה מקמאת לזיקתו - אינה צריכה
 57 למאן בו כדי להפקיע את זיקתו אליה, אם לא עשה בה היבם
 58 מאמר, אלא בחליצה בלבד היא ניתרת. פיצה, עשה בה היבם
 59 מאמר, צריכה לקבל ממנו גט, וצריכה גם חליצה, וצריכה אף
 60 מיאון. והטעם בצריכה לכל שלושת הדברים הוא כדלהלן. צריכה
 61 גט - שפא נתרצה האב רק בקידושי שני וקידושי תופסים מן
 62 התורה, והיא אשתו גמורה שאינה ניתרת אלא בגט. צריכה חליצה
 63 - משום שיש לנו לחשוש עוד שפא נתרצה האב בקידושי ראשון,
 64 וכשמת (ולא בנים) נופלת הבת לפני אחיו ליבום, לפיכך צריכה
 65 חליצה, וצריכה אף מיאון - כיון שאנו חוששים שפא לא נתרצה
 66 האב לא בקידושי ראשון ולא בקידושי שני, וקידושי שניהם לא
 67 חלו, ולא היתה צריכה לא גט ולא חליצה, ואילו בני אדם
 68 שישמעו שקבלה על מהשני לא יתלו זאת מחמת הספק אלא
 69 יחשבו שהיתה אשתו גמורה, ואם יקדש את אחותה יאמרו שאין
 70 קידושין תופסים לו באחותה לפי שהיא אחות גרושתו, לפיכך
 71 צריכה מיאון כדי להודיע לכל שהגט אינו גט אלא מספק, ולא
 72 יבואו להתיר את אחותה ללא גט. אבל אם לא עשה בה היבם
 73 מאמר, ואינה אלא 'זוקה' - אינה צריכה אלא חליצה בלבד כדי
 74 להתיר אותה לשוק, ואינה צריכה למאן עם החליצה. מא איתר
 75 - שמא תטען ותאמר: תיבעי נמי מיאון - תתצטרך גם למאן מלבד
 76 החליצה, מאחר וגם כאן יש לחשוש, מכיון ואחות חלוצה אסורה
 77 אף היא על החולץ - שפא יאמרו אין קידושין תופסים לחולץ
 78 באחותה. אין לחשוש לכך כלל, שכן הפל יודעים שאחות חלוצה
 79 אינה אסורה אלא מדרבנן, וקידושין תופסים בה מן התורה ולא
 80 יבואו בני אדם להתיר את אחותה ללא גט, דאמר ריש לקיש: כאן
 81 שנה רבי - מדברי רבי במשנה זו (ביבמות פ"ד מ"ח), אנו למדים
 82 שאחותה של הנרשאה אסורה על המגרש מדאורייתא, ואילו
 83 אחותה של החלוצה אינה אסורה על החולץ כי אם מדברי סופרים.
 84 הגמרא מביאה מעשה באדם שקידש אשה לבנו שלא מדעת הבן;
 85 הנהו בי תרי דהו קא שתו הקרא - מעשה בשני בני אדם שהיו
 86 שותים יין, תוית ציפי כנגל - תחת אילן הצפצה (ממין הערבה)
 87 בבבל. שקל חד מינייהו פסא דקמרא יהב ליה להכריה - גטל אחד
 88 מהם כוס יין ונתנה לחברו ואמר לו, מיקדשא לי ברתיה לברי -
 89 הרי בתך מקודשת לבני בכוס יין זו. אמר רבינא על מעשה זה,
 90 אפילו למאן דאמר (רב ושמואל) בקטנה שהתקדשה שלא לדעת
 91 אביה צריכה גט מספק משום שהישינן שפא נתרצה האב, חש

1 וישוין חכמים ורבי אליעזר שיכול האב למוכרה כשהיא אלמנה
 2 אפילו לכהן גדול, אף על פי שכהן גדול אסור באלמנה ולא יוכל
 3 ליעד אותה. וכן אם היא נרשאה או חלוצה (שמת בעלה הראשון
 4 ללא בנים וחלץ לה אחיו), יכול הוא למוכרה לכהן הדייט, אף על
 5 פי שגרשה וחלוצה אסורות אפילו לכהן הדייט. והטעם שיכול
 6 למוכרה לאלו, הוא משום שאין אסורן של אלו אלא בלאו,
 7 וקידושין הלא תופסים בחייבי לאוין (להלן סתו), אם כן יש לאדון
 8 בון קידושין, אף על פי שהן בעבירה.
 9 הגמרא מבארת את הברייתא, ומקשה ממנה על עולא: האי אלמנה
 10 ששנינו בברייתא שיכול אביה למוכרה לכהן גדול, היכי דמי -
 11 באיזה אופן מדובר, כלומר כיצד חלו נישואיה הקודמים מהם
 12 התאלמנה. אילימא דקדשה אביה לאותו שהתאלמנה ממנו לפני
 13 המכירה הזו. אי אפשר לומר כך, שהרי אם כן מי מצוי מוכין לה -
 14 וכי יכול הוא כלל למוכרה כעת, הא - הרי כלל הוא שאין אדם
 15 מוכר את בתו לשפחות אחר אישות. כלומר, לאחר שקדש האב
 16 את בתו - שוב אין לו זכות בה ואינו יכול למוכרה אפילו אם
 17 תתאלמן או תתגרש מהקידושין ההם. אלא לאו מדובר במקרה
 18 דקדשי איהי נפשה - שהיא קדשה את עצמה, שלא מדעת אביה,
 19 ואף על פי כן קא קרי לה התנא אלמנה, משמע אם כן שמעשה
 20 הועילו וצריכה גט או לכל הפחות מיאון, שאם לא כן לא היה
 21 התנא קורא לה אלמנה. אם כך, קשה על עולא שסובר שקטנה
 22 שנתקדשה שלא מדעת אביה אפילו מיאון אינה צריכה. הגמרא
 23 מיישבת את הברייתא לשית עולא: אמר רב עמרם אמר רבי
 24 יצחק, לעולם אם קיבלה הבת קידושין בעצמה ללא ידיעת אביה
 25 לא צריך לחוש להם כלל, ואפילו מיאון אינה צריכה, כעולא,
 26 והקא שקרא הברייתא לבת זו בשם אלמנה מקידושיה הקודמים
 27 ואף על פי שהאב לא קיבל אותם, מדובר שהתקדשה בקידושי
 28 יעוד - קידושין שעושה אדון בשפחות העבריה, שכבר מכר את
 29 בתו פעם אחת לשפחה, ובמכירה היא קידש אותה האדון
 30 לעצמו, ובמיתתו נעשתה הבת אלמנה, ובאה הברייתא לחדש,
 31 שכשבא האב למוכרה שוב, אף על פי שהיא אלמנה ואסורה
 32 להינשא לכהן גדול, יכול הוא למכרה לו, מאחר ואם יקדש אותה
 33 בעבירה יחולו הקידושין. ואילימא דרבי יוסי דרבי הורדא היא
 34 הברייתא, דאמר (לעיל יט) שמעו הרהשונות - שקיבל האב
 35 במכירתה לאו לקידושין ניתנו - לא ניתנו אף עבור הקידושין, אלא
 36 עבור המכירה בלבד, ואם יבוא האדון לקדשה צריך הוא לתת לה
 37 פרוטה נוספת עבור קידושיה, ונמצא שלא קיבל האב קידושין
 38 עבורה מעולם. ולכן אף שכבר מכרה כבר פעם אחת ונתקדשה
 39 לאדון, יכול למוכרה שוב ואין זה נחשב שמוכרה לשפחות אחר
 40 אישות. לאחר שאמר רב שעל הקטנה שהתקדשה שלא לדעת
 41 אביה לקבל גט ומיאון, מוסיף רב להביא את מה שנוגע מהלכה זו
 42 להלכות נוספות. וכגון, שמת המקדש ונפלה הקטנה ליבום לפני
 43 אחיו, ואף הוא קידש אותה שלא מדעת אביה. כך, שאם עד
 44 למיתת המקדש היה החשש משתי אפשרויות בלבד ולפיכך די
 45 היה לה בגט ומיאון, מעתה גדל החשש והאפשרויות הקיימות הן
 46 ארבעה. א. שמא התרצה האב לקידושי הראשון ולא התרצה

שכל אחד ואחת מבני ישראל יהיו חדורים ברוח התורה וקיום
 המצוות בפועל בחיים היום-יומיים
 ממכתב אסרו חג הסוכות, ה'תש"כ

בפירוש אמר מר לא סבירא ליה להא דשמואל — דקאמר לעיל: חישינן שמוא נתרצה

1 לראשון, ופירש בקונטרס: דייניו רבינא דלא סבר לדשמואל, ואף על גב
2 דקאמר רבינא "אפילו למאן דאמר דחישינן שמוא נתרצה האב" — לאו משום דסבירא ליה
3 הני, אלא לרווחא דמילתא נגטיה, ופסק רב אלפס ובשאלתות דרב אחאי דהילכתא כרבינא

4 — דהוא בתראה, וסוף הוראה היה, ורבה בר שימי

5 נמי סבר כותיה; ולא חישינן שמוא נתרצה האב, ואין צריך לן גט ולא מיאון, ואפילו שידכו, ואף

6 על גב דמתמה גמרא לעיל (מ"ב), "ואף על גב

7 דשידכו" מידו "איכא דאמר" אינו סובר כן, ואם

8 כן אין צריך לדחוק ולפרש מה שפירש רבינו יצחק

9 לעיל אפילו מאן אינה צריכה — דוקא היכא

10 דלא שידכו, דאיכא למימר כמו שפירש בקונטרס, ומייירי אפילו שידכו, ואי משום דמתמה גמרא:

11 ואף על גב דשידכו — איכא למימר דמי"איכא

12 דאמר" ואילך אית ליה סברא אחרת, ומסתמא זו

13 היא — דאפילו בשידכו אינה צריכה מיאון, שהרי

14 כמו כן קאמר רבינא, ועוד פסק בשאלתות דרב

15 אחאי בקטנה שהלך אביה למדינת הים שהיא

16 יכולה להתקדש מדרבנן, כדון יתומה דאין לה אב

17 דתקנו רבנן קידושין משום הפקר, וחו שהלך אביה

18 למדינת הים — הרי היא כיתומה, משום הפקר,

19 דהרב רבינו מנחם מיוני אינו מודה בדרב, ומעשה

20 אירע באחד שהלך לארץ רחוקה, ולו לא קטנה

21 ונתקדשה הבת, ואסר הרב רבינו מנחם מיוני"

22 לקיימה, ואמר: חישינן שמוא יקדשה אביה לאיש

23 אחר במקום שהוא, ונמצא בא זה עליה באיסור

24 אשת איש, ושלה לו רבינו תם: לדברין, אם מן

25 האב במדינת הים היא ואסר לכל אבא לעולם,

26 שמוא קדשה אביה במדינת הים, ואין אנו יודעים

27 למי? והשיב רבינו מנחם: דלוא לא חישינן; שמוא

28 יקדש — אמרינן, שמוא קדש — לא אמרינן, וכי

29 האי גזנא אמר פרק "כל הגט" (גיטין כ"ב);

30 לשמוא מת — לא חישינן, לשמוא ימות — תנאי

31 דהא, וקיימא לן כרבי יוסי דפליג עליה דרבי מאיר,

32 דאמר: חישינן לשמוא ימות — דרבי מאיר ורבי

33 יוסי הלכה כרבי יוסי, ועל זה אמר רבינו תם:

34 דהשתא דאתית להכי — אף כשהיא קטנה

35 מותרת, דכיון דלא חישינן שמוא קדש — אם כן

36 היא מותרת לעולם, דכל שעה ושעה יש לה

37 לומר עדיין לא קדש, ואפילו חישת שמוא

38 יקדש, והואיל וכל שעה יש לומר עדיין לא קדש

39 — מותרת היא אצלו, ולא דמי לשמוא ימות,

40 דהתם מייירי שאסר את אשתו בתרומה כשהגט

41 חל שעה אחת לפני מיתוהו, ואיכא למימר דמי

42 ימות — נמצא דכל שעה אסורה לאכול בתרומה,

43 דאיכא למימר דמיד ימות, אבל הכא, דאינה

44 אסורה עד שחלו הקידושין שקדש אביה שם —

45 כל שעה איכא למימר עדיין לא חלו הקידושין,

46 כדפירשתי, והביא רבינו תם ראייה מהלכות גדולות,

47 שפירש בהלכות קידושין; קטנה דאיתא לאבאה במדינת הים ואנסיבתא אמה, שאלתא היא מלתא קמיה דרבנן, ואמרה: שפיר עבדת אמה,

48 דישואין תקנו לטענה, אם איתיה לאב — מקדשה קידושין מן התורה, ואי ליתיה — מניסבא בתקון חכמים, ולכי גדלה — גדלי נישואין בהדי, ולכי אתי אב לא צריך לקדשה, ונמצאת

49 זה לא מפרע — נקט לא קאמר שתתא וזה דאורייתא, שהרי מן התורה אירוסה אוכלת בתרומה, אלא וזה דרבנן קאמר, ואף על גב דלא שייך הכא לא משום סימלון ולא משום

50 שמוא ימוגו, דכיון דנכנסת לחופה — דוכתא מייחד לה ומבדק בדיק לה — אפילו הכי לא חילקו חכמים בין ארוסה לארוסה, כלומר, כיון שאין חופתה חופה גמורה, שהאב יכול למחות —

51 לא פלוג רבנן בין זו ללא נכנסת לחופה כלה, הוה עובדא וחש לה רב לאתא דרב אסי — נראה דהלכה כרב אסי, דהא חדר ביה רב, אך רבינו תם פסק דהילכתא כרב, שהרי רב אסי היה

52 תלמידו, ובכל מקום שהרב התלמיד חולקין — הלכה כדברי הרב באמוראי ראשונים עד אביי ורבא, אבל מכאן ואילך פסקין כבתרמי, לפי שדקדוקו יותר מן הראשונים להעמיד הלכה על

53 ברייה, ואף על גב דחש לה רב לאתא דרב אסי — משום הכי לא חור בו, אלא חומרא בעלמא שהחמיר אנפשיה, כמו שמצינו בפרק קמא דמגילה (א,א), אמר רב: מגילה בומנה — ביחיד, שלא

54 בומנה — בעשרה, רב אסי אמר: אחו זה ואחד זה בעשרה, הוה עובדא וחש לה רב לאתא דרב אסי, ואפילו הכי קיימא לן כרב, דהא רבי יוחנן קאי כותיה בפרק שני דמגילה (ט"ב), דאמר

55 רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: הקורא מגילה בתוכה בין הכתובים — לא יצא, ומחו ליה אמוראי: לא שנו אלא בצבור מפני כבוד צבור, אבל יחיד — לא, אלמא משמע דפעמים קורין

56 אותה ביחיד, והיינו בומנה, כרב.

57 **אוקי** ממונא בחוקת מריה — ואפילו הוא מנוחק בנכסי מלוז שלה — אינו בחוקתה, אלא בחוקת יורש האשה, דתפיסוהו שלא כדון היתה, ואף על גב דשרי לה רב לאכול בתרומה — היינו

58 משום דמן התורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה, כדפירש בקונטרס.

59

60

שמוא נתרצה הבן - לא אמרינן, אמרי ליה רבנן

1 שמוא נתרצה הבן — בקידושין שקדש לו האב שלא מדעתו — לא אמרינן, דאב קידושי
2 בתו — בכל דהו ניהא ליה, דטוב למיטן ס' דו, אבל גברא — דייק ונסיב, וכן אינו ברשות
3 אביו לקדש לו אשה שלא בשליחותו, ודילמא ארצוי ארצי — בן קמיה אביו, וגילה לו
4 דעתו שהוא חפץ בה, והאב נעשה לו שליח מאילו, וכן לאדם שלא בפניו? — מר — רבינא,

5 **בפירוש** — שמעתי ממנו דלא סבר ליה לדרב

6 ושמואל (דאין) ודאמרין וחושין שמוא נתרצה

7 האב, וכל שכן לשמוא עשאו הבן שליח, אלא

8 אם כן שמענו, ודקאמר: אפילו למאן דאמר כר

9 — לרווחא דמילתא, כי הכי דלכליה מניה

10 קאמר הכי, כבישא = גזירה, וקטנה שלא לדעת

11 אביה הוא, אידי ואידי — בחדא מנייהו הו

12 ביוון, הוא אבא לקריבי — מעשה היה שהאיש

13 אמר לתת בתו קטנה לקרובו, ואשתו אמרה

14 שיחננה לקרובה, כפתיח — הכיחיתו והורה לה

15 לתתה לקרובה, ועשו סעודה לחיבת חיתון,

16 וזימנא את קרוביהן, כבישא = בעליה, וקדשה —

17 בסתר, ועדיין לא קבל האב קידושין מקרוב של

18 אשתו, לא יעשו עולה — ולא חישינן בדה שמוא

19 נתרצה האב, דלא חדר ביה מדבוריה, רבא אמר

20 — טעמא אחרניא, דהאי לא נתרצה; דכיון

21 דטרח האי אבי הבת לעשות סעודה — אינו

22 מפרסדה, דלא מרח — לעשות סעודה; לאכי

23 מכיון דאודי לה — ות לא חדר, ולא חישינן

24 לשמוא נתרצה, אוכלת בתרומה — אם כן הוא

25 זה, ואף על פי שלא היתה חופה זו לדעת האב,

26 ואמרו רבנן (כתובות נ"ג), אין האשה אוכלת

27 בתרומה עד שתכנס לחופה — זו, והואיל

28 וקדושיה לדעתו היו — חופה נמי ניהא ליה, עד

29 שנשמע שיבא וימחה, ומורה רב — אף על גב

30 דגבי תרומה מחוקקין ליה בחוקה שנתרצה

31 בתופה — התם הוא דאי נמצא לא נתרצה —

32 אבלה מדאורייתא, דארוסה אוכלת בתרומה

33 דבר תורה, אבל לענין ירושה, דביענין "שאר" —

34 מורה דאינו אלא כארוס, ואם מתה — אינו

35 יורשה, דכיון דמספקא לן אם מתרצה בחופה או

36 לאו — אוקימנא ממונא בחוקת מריה, ונשאת

37 שלא לדעת — לא הודיעתו, ומת התם וקדושיה

38 דאורייתא — שנתקדשה לדעת.

39 **נראין**

40 **ואפילו לרב דאמר אוכלת** - התם הוא דלא איתיה לאב, אבל הכא דאיתיה לאב, האי

41 דאישתיק - מירתוח רתח, רב ירמיה בר אבא אמר: אוכלת, ואפילו לרב אסי דאמר אינה

42 אוכלת, התם הוא דשמוא יבוא אביה וימחה, אבל הכא, מדשתיק - איתגוהי איתגחא ליה.

43 **נתקדשה שלא לדעת אביה, וניסת שלא לדעת, ואביה פאן; רב הונא אמר: אוכלת, רב**

44 **ירמיה בר אבא אמר: אינה אוכלת.** אמר עולא: הא דרב הונא - "בחמין לשנים וכעשן

45 לעינים". השתא ומה התם, דקידוש דאורייתא - אמרת לא אכלת, הכא לא פל שפון!

46 נראין

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

58 ואינה מקודשת, כיון שאינו עושה עולה, אבל לרבא כאן שלא
 59 טרח האב יש לחשוש שמא התרצה לקידושי קרובו ומקודשת
 60 מספק.
 61 הגמרא דנה באופן שרק הנישואין היו שלא מדעת האב: קטנה או
 62 נערה שנתקדשה לדעת אביה, ואחר כך הלך אביה לקדושתה ולא
 63 חזר עדין, ונעמה ונישאת שלא מדעתו. אמר רב, הואיל וקידושה
 64 נעשו לדעת אביה מסתבר שאף בחופתה הוא מתרצה, לפיכך
 65 אפילו אם בעלה כהן - הרי זו אוכלת בתרומה, שאנו נוקטים שהיא
 66 נשואה עד שיבא אביה וימחה בנישואין ויתברר שאינה נשואה ואז
 67 תפסיק מלאכול עוד בתרומה. רב אפי אמר, אף על פי שנישאת
 68 אינה אוכלת בתרומה, כיון שיש לחשוש שמא יבוא אביה וימחה
 69 ויתבטלו נישואיה שהיו שלא לדעתו, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה
 70 למפרע - מתברר למפרע שזרה אכלה בתרומה, מאחר ולא נכנסה
 71 לחופה כדן. לפיכך, כל זמן שלא בא האב ולא ידוע בבירור
 72 שהתרצה, אין לה לאכול בתרומה. הנה עובדא - אירע מקרה,
 73 וקטנה שהתקדשה לדעת אביה עמדה ונישאת שלא מדעתו, וקח
 74 חששו לה רב, להא דרב אפי, ואסר עליה אכילת תרומה עד
 75 שיבוא אביה ויחליט בדבר.
 76 הדין לענין ירושה: אמר רב שמואל בר רב יצחק, ומודה רב שאם
 77 מתה הבת בעלה אינו יורשה, שבאכילת תרומה שאינה אסורה
 78 לארוסתו של כהן אלא מדרבנן נוהגים לקולא, אבל לענין ירושה,
 79 שמדין תורה אין הבעל יורש את שדו שיתכנס לחופה, מספק
 80 אין מוציאם את הממון מחזקת ירושה האשה, אלא אוכי קמוצא
 81 בקהלת מריה - העמד את הממון בחזקת בעליו.
 82 דין נוסף בנשאת שלא מדעת האב: קטנה או נערה שנתקדשה
 83 לדעת אביה וניסת שלא לדעת, ואביה פאן - אביה שהיא בעיר בומן
 84 החופה אך לא השתתף בה. רב הונא אמר, יש לחשוש שמא לא
 85 נתרצה האב ואינה אוכלת בתרומה. ורב ירמיה בר אבא אמר, אף
 86 זו אוכלת בתרומה, לפי שאנו אומרים שהאב התרצה. הגמרא
 87 מבארת: רב הונא שאמר אינה אוכלת, ואפילו לרב דאמר שבת
 88 שנישאה שלא לדעת אביה ואביה במדינת הים אוכלת בתרומה,
 89 מודה הוא בזה שאביה כאן שאינה אוכלת. כיון דהתם הוא דלא
 90 איתיה לאב - האב אינו נמצא כאן, לפיכך יש לחשוש שהתרצה
 91 בנישואיה, אבל הקא דאיתיה לאב - אבל בזה שאביה נמצא כאן
 92 ולמרות זאת היא נישאה שלא לדעתו בודאי לא התרצה האב
 93 בנישואיה והיא דאישתיק מירתה פה - ומה ששק על מעשיה
 94 הוא משום שרתח עליהם. רב ירמיה בר אבא שאמר אוכלת,
 95 ואפילו לרב אפי דאמר בנישאת שלא לדעת ואביה במדינת הים
 96 שאינה אוכלת בתרומה, זו שאביה כאן אוכלת בתרומה. כיון
 97 דהתם - כשאביה במדינת הים ולא שמע על הנישואין הוא
 98 שאסורה בתרומה, דשמואל יבוא אביה ממדינת הים וימחה ונמצאת
 99 זרה אוכלת בתרומה למפרע, אבל הקא שאביה כאן ויודע
 100 מנישואיה, מןשתיק ואינו מוחה, משמע איתנהויה איתנהויה - ליה -
 101 נוח לו בהם ומתרחצ.
 102 דין נוסף בקידושין שנעשו שלא מדעת האב.
 103 נתקדשה שלא לדעת אביה, ואף ניסת ונישואין שלא לדעת, ואביה
 104 פאן. רב הונא אמר, חזקה שהאב התרצה במעשיה ואוכלת
 105 בתרומה. רב ירמיה בר אבא אמר, אינה אוכלת.
 106 הגמרא תמחה על דברי רב הונא: אמר עולא, הא דרב הונא דברי
 107 תימה הם והם קשים פחומין הקשה לשנים וקעשן הקשה לעינים.
 108 מאחר ויש לתמוה, השתא, ומה התם - כשנתקדשה לדעת אביה,
 109 דקידושי דאורייתא - שקידושה חלים מן התורה, שהרי נעשו
 110 מדעתו של האב, אמרת - בכל זאת סובר רב הונא שלא אוכלת
 111 בתרומה, לפי שיתכן ולא הסכים אביה עם נישואיה שהיו שלא
 112 לדעתו, הקא - זו שאף התקדשה שלא לדעתו לא פל שכן שיש
 113 לחשוש שמא לא התרצה האב, ולא תאכל בתרומה.

1 זה לא נאמר אלא בבת שהתקדשה שלא מדעת אביה, לפי
 2 שפעמים מרוב רצונו של האב שבתו תקדש, ניחא לו אפילו בכל
 3 קידושין שהן, לפיכך יש לחשוש אף כאן שמא התרצה האב מאחר
 4 וכבר התקדשה. אבל שמואל נתרצה הן בקידושין שקידש עבורו
 5 האב שלא מדעתו - לא אמרין, כיון שכן מדקדק בנישואיה,
 6 ומקפיד ואינו נושא כל אחת, לפיכך אין לחשוש שאכן התרצה
 7 בהם. מקשה הגמרא: אמרי ליה רבנן לרבנא, אכן, כדבריה, אם
 8 נעשו הקידושין שלא בידיעתו אין לחשוש שמא התרצה בהם הן
 9 כששמע, אבל עדיין יש לנו לחשוש וירמיה שליית שניה - אולי הן
 10 שלח את אביו לקדש לו אשה זו, וכשקידש אותה האב, לדעת בנו
 11 עשה זאת, והרי היא מקודשת. דוחה הגמרא: לא חציף איניש לשוני
 12 לאבות שליח - אין אדם מחציף פניו באביו וממנה אותו לשליח
 13 לעשות ולפעול במקומו, לפיכך אין לחשוש שמא קידש האב את
 14 האשה בשליחות בנו. שואלת הגמרא: וירמיה ארצוני ארציה
 15 קפיה - אולי הן גילה דעתו לפני אביו שחפץ הוא באשה זו וזכות
 16 תהיה לו אם תקדש אליו, והלך האב מעצמו וקידש לו אותה.
 17 ומאחר והבן מחשיב קידושין אלו לזכות עבורו, יכול האב לקדש
 18 לו אותם כדן שליח, כיון שזכין לאדם שלא בפניו (וכדלעיל מב).
 19 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבה בר שמי, פפירוש אמר מר - רבינא,
 20 דלא קבר להא דרב ושמואל שחוששים שמא התרצה האב
 21 בקידושין שקיבלה בתו שלא מדעתו, ולדבריהם אכן יש לחשוש
 22 גם בן שקידש לו אביו אשה, אלא דעתו שאין חוששים לכל זה
 23 כל זמן שלא שמענו שהתרצה האב בקידושי בתו או שהתרצה
 24 הן בקידושין שקידש עבורו אביו.
 25 הגמרא מביאה מעשה שממנו למדים דין נוסף: ההוא נבא -
 26 מעשה באדם, דקדיש כפישא דירקא בשוקא - שקידש בת קטנה
 27 שלא מדעת אביה, ונתן לה עבור קידושה אגודה של ירק שהוא
 28 דבר פעוט ובוזי, וגם עשה את הקידושין בשוק שהוא מקום מבוזה.
 29 אמר רבינא, אפילו למאן דאמר ורב ושמואלן שחוששין שמא
 30 נתרצה האב בקידושין שקיבלה בתו שלא מדעתו, הני מילי - אין
 31 זאת אלא כאשר נעשו הקידושין ברך כבוד, אבל אם נעשו ברך
 32 ביון לא, שבודאי אין האב מתרצה להם, ואין כאן חשש קידושין.
 33 אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבנא, ביון דמא, מהו הביון שבגללו
 34 אין האב מתרצה בקידושין, אי ביון דירקא אי ביון דשוקא - האם
 35 מה שהתקדשה באגודת ירק, או מה שהתקדשה במקום שאינו
 36 מכובד. ונפקא מינה במה הביון, כגון דקדיש גבספא שהוא דבר
 37 מכובד, אבל הקידושין היו בשוקא, או אם קדש אותה כפישא
 38 דירקא אבל יעשה זאת בביתא שהוא מקום מכובד, מאי. אמר ליה
 39 רבינא, אידי ואידי - הן אם התקדשה בשוק, והן אם התקדשה
 40 באגודת ירק, דרך ביון הוא ובודאי לא התרצה להם האב.
 41 מעשה בענין קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה: ההוא - מעשה
 42 באדם דאמר שברצונו לקדש את בתו לקרביא - לקרוב שלו, והיא
 43 - אשתו אמרה שרצונו שתנשא לקרביה - לקרוב שלה. כפתיה -
 44 הכריחה האשה את בעלה בדברים, עד דאמר לה תיתני לקרביה -
 45 עד שהיא הסכים לה ואמר שתנשא בתו לקרוב של אשתו. עשו
 46 ההורים סעודה לחיבת חיתון, וזימנו אליה את קרוביהם. אדאכלי
 47 ושתיי - תוך כדי שאכלו ושתו, וועדיין לא התקדשה הבת, אתא
 48 קרביה פאירא - הגיע קרובו של האב בסתר בעליה, וקדשה.
 49 אמר אבי, פתיב (צפניה ג יג) שאיית ישראל לא יעשו עולה, ולא
 50 ידברו בקוב' אלא בדיבורם הם עומדים. לפיכך, אין לחשוש שמא
 51 התרצה האב, ואין הבת מקודשת. רבא אמר, אין לחשוש שמא
 52 התרצה האב בקידושה עם קרובו, שכן חזקה אין אדם מורח
 53 בקעודה ומפסידה, ומאחר וטרח האב להכין סעודה לנישואין אלו
 54 אין הוא מפסיד אותה ואינו מתרצה לקידושי קרובו.
 55 מבררת הגמרא, מאי בינייהו - מה ההבדל בין הטעמים להלכה,
 56 עונה הגמרא: איא בינייהו במקרה דלא מרה האב ולא הכין
 57 סעודה לכבוד הידוך. לפי אבי אף כשלא טרח אינו חוזר בו,

56 ראיית רב יוסף: אָמַר לִיה אֲבִי לרב יוסף, אין לך להביא ראייה
57 מברייתא זו. כיון שיתכן ואף אם פיתה לשם אישות היא צריכה
58 לקבל ממנו קידושין אחרים, ואינה מקודשת בקידושין הראשונים
59 שנעשו בה כבר. לפי שהיא צָרִיכָה לקבל קידושין שיתנו לְדַעַת
60 אָבִיהָ, ואילו הקידושין הראשונים נעשו שלא מדעתו.

משנה

61 אדם האומר לאשה התקדשי לי בתמרה ו' תמרו זו התקדשי לי
62 בתמרה זו, ונותן לה שתי ממרות, אם יש פֶּאֶחַת מִהֵן שְׁנֵי פְרוּשָׁה,
63 הרי היא מקודשת באותה התמרה, ואם לא אינה מקודשת, ואף
64 אם בצירוף שתיהן יש שוה פרוטה, שאין כוונתו לקדשה בשתי
65 התמרות יחד, אלא או בזו או בזו, ועל כן צריך שיהא באחת מהן
66 שוה פרוטה. אמנם אם נתן לה כמה תמרות ואמר לה הרי את
67 מקודשת לי ב' זבין וזבין, כוונתו לקדשה בכלן יחד, ועל כן אם
68 יש שְׁנֵי פְרוּשָׁה בְּצִירוף פּוּלָן, מְקוּדָשָׁת, ואם לא אינה מְקוּדָשָׁת.
69 הִתְהַה האשה אוֹבְלַת רֶאשֻׁנָה רֶאשֻׁנָה - שאכלה כל תמרה מיד
70 עם קבלתה, קודם שקיבלה את התמרה הנוספת, באופן כזה אינה
71 מְקוּדָשָׁת אף אם יש שוה פרוטה בצירוף כל התמרות, עַד שְׁנִיתָא
72 בְּאַחַת מִהֵן שְׁנֵי פְרוּשָׁה בפני עצמה. ודין זה יבואר להלן בגמרא.
73

גמרא

74 מֵאֵן תֵּנָא 'הַתְקַדְשִׁי' 'הַתְקַדְשִׁי' - מי הוא התנא הסובר שרק באופן
75 שאמר 'התקדשי לי בתמרה זו' 'התקדשי לי ב'ו' כוונתו לקדשה
76 בכל אחת בפני עצמה, אך אם יאמר 'התקדשי לי בזו וב'ו', כוונתו
77 לקדשה בצירוף שניהם כאחת. אָמַר רַבָּה, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא, דְּאָמַר
78 לגבי אדם שחמשה אנשים תובעים ממנו פקדון שיש להם בידו,
79 ואמר להם 'שבועה שאין לך בידי ולא לך', ונמצא שנשבע לשקר,
80 אינו חייב אלא קרבן שבועה אחד, עַד שְׂיֵאמַר לְשׁוֹן שְׁבוּעָה לְכָל
81 אֶחָד וְאֶחָד מהם, דהיינו, שיאמר 'שבועה שאין לך בידי, ושבועה
82 שאין לך בידי'. שנינו במשנה, בְּזוּ וְכֹזֵב וְכֹזֵב, אִם יֵשׁ בְּכֹלֵן יָחַד שְׁנֵי
83 פְרוּשָׁה הרי זו מקודשת כ'ו':

84 מבררת הגמרא: אֵיחָיָא - על איזה חלק מדברי המשנה נאמרה
85 הלכה זו, אֵילִימָא אֲרִישָׁא - אם על הדין המבואר ברישא שאמר
86 לה 'התקדשי לי בתמרה זו', או התקדשי לי בזו, מֵאֵן אֲרִישָׁא - מדוע
87 נקט התנא הדין באובלית, הרי אֲפִילוּ מִנַּחַת נְפִישׁ - אף אם הניחתן
88 לפניו אינה מקודשת כשאין באחת מהן שוה פרוטה בפני עצמה,
89 דְּהָא הַתְקַדְשִׁי לִי בְּזוּ קְאָמַר - שהרי קידש אותה רק באחת מן
90 התמרות, ולא בצירוף שתיהן. אֶלְא אֲסִיפָא - אלא בהכרח שהלכה
91 זו נאמרה על הסיפא של המשנה, שקידשה בכמה תמרות
92 המצטרפות לשיעור שוה פרוטה. מקשה על כך הגמרא: וְאֲפִילוּ
93 בְּתַנְיָא - האם אף באופן שיש שוה פרוטה באחת מן התמרות
94 הראשונות שכבר אכלה תהא מקודשת, וְהָא מִלּוּה הִיא - הרי
95 מאחר שלא נגמרו הקידושין עד קבלת כל התמרות, נמצא
96 שבשעה שאכלתם הרי היא כלוה אותם מן האיש המקדשה,
97 ולאחר מכן היא מתקדשת במחילת הלוואה זו, וכלל הוא בידינו
98 (לקמן מו). 'המקדש במלוה אינה מקודשת'.

99 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲרִי שְׁלָחַן יְהִירִי בְּשֵׁר יְהִירִי סְפִין וְאִין לְגוּ פַּה לְאִבּוּל.
100 משל הוא, כלומר, הרי משנה שנויה לפנינו, ואין אנו יודעים כיצד
101 לפרשה.
102 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור דברי המשנה: רַב
103 וְשְׁמוּאֵל אָמְרִי תְרִיבִיהוּ - אמרו שניהם, לְעוּלָם אֲרִישָׁא - שהלכה זו
104 שאם אכלה האשה קודם גמר הקידושין אינה מקודשת, נאמרה
105 על הרישא העוסקת באדם האומר לאשה 'התקדשי לי בתמרה זו',
106 התקדשי לי בזו, וְלֹא מִיִּבְעִיא קְאָמַר - כוונת המשנה להשמיענו

1 לפיכך נִרְאִין דְּהָרִי תִלְמִיד הוא רב ירמיה בר אבא תלמידו של רב
2 הונא, הסובר שאינה אוכלת בתרומה. רבא מיישב את דברי רב
3 הונא: אָמַר רַבָּא, מֵאֵן מְעָמָא דְרַב הוֹנָא, הוּאִיל וְנַעֲשָׂה פַּה מְעַשָּׂה
4 יְתוּמָה בְּתֵי הָאָב, שמה שקידשה והשיאה את עצמה שלא מדעתו,
5 בכך התנהגה כיתומה שאינה צריכה את דעת אביה כלל, והאב
6 שראוה זאת ושותק, יש להסיק מזה או שמפקיר את הזכות שיש
7 לו בבתו לקדשה, ולכן אינו מוחה. או, שבלביו הוא מודה ומתרצה
8 בקידושיה, ששתיקה כהודאה. ובשלמא כאשר הקידושין היו
9 מדעת האב, ורק נישואיה היו שלא מדעתו, אין שתיקת האב
10 מוכיחה מאומה, לפי שיתכן שמרוב כעסו הוא שותק. אבל כאשר
11 גם הקידושין אינם מדעתו, שתיקתו היא הוכחה גמורה שמסכים
12 ומתרצה לכך.

13 אִתְפַּרְשֵׁי, קִטְנָה שְׁנַתְקַדְשָׁה שְׁלֹא לְדַעַת אָבִיהָ, אָמַר רַב, בִּין הִיא,
14 וְהֵבַת הַמִּתְקַדְשָׁת אִם רוצה לבטל את הקידושין לפני שישמע
15 האב ויתרצה, וְבִין אָבִיהָ אִם אינו מתרצה להם, וְכֹלֵין לְעַבְב -
16 למאן ולסרב בקידושין ולבטלם. וְרַב אֲסִי אָמַר, שדווקא אָבִיהָ יכול
17 לעכב וְלֹא הִיא. כלומר, אם האב מתרצה, אפילו הבת מעכבת היא
18 מקודשת. הגמרא מקשה על שיטת רב אסי: אִתְרִיבִיה רַב הוֹנָא לְרַב
19 אֲסִי, וְאָמְרִי לֵה - ויש אומרים שְׁהָיָא בַר רַב הַקְשָׁה כֵּן לְרַב אֲסִי.
20 שנינו בברייתא, לאחר שציותה התורה על המפתה את הבתולה
21 לשאת אותה לאשה, נאמר (שמות כב טז) אִם מֵאֵן יִמָּאן אָבִיהָ
22 לְתַתָּהּ לוֹ, פֶּסֶף יִשְׁקַל בְּמֹזֵב הַבְּתוּלָת. כלומר, אם האב מטרב
23 שבתו תינשא למפתה, חייב המפתה לשלם קנס. מדייקת
24 הברייתא, אִין לִי - מן הפסוק אין אנו יודעים שיכול למאן אֶלְא
25 אָבִיהָ, אבל שְׁהָיָא - המפתה עֲצָמָה גם כן יכולה למאן מִנֵּין.
26 תִּלְמוּד לִזְמַר - לפיכך כפלה התורה ואמרה אִם מֵאֵן יִמָּאן, ללמדנו
27 שהמאן מועיל מִכָּל מְקוֹם, גם כאשר הוא נעשה על ידי הבת.
28 הגמרא סברה כעת שמדובר בפסוק במפתה לשם אישות וכוונתו
29 לקדשה באותה ביאה, והתורה מלמדת שאם האב או בתו
30 ממאנים בקידושין שכבר נעשו, הרי הם בטלים. וקשה אם כן על
31 רב אסי, שאמר שרק האב יכול לעכב ולא הבת. רב מיישב את
32 הקושיא על רב אסי: אָמַר לְהוּ רַב לרב הונא תלמידו ולחיא בנו,
33 לֹא תִיְלוּ בְתַר אֲפִיכָא - אל תקשו קושיא שאין בה ממש. שכן רב
34 אסי יָכוֹל לִשְׁנוּנֵי לְבוֹ, ו' לתרץ לבסוף שבפסוק מדובר בְּגוּן שְׁפִיתָה
35 אותה שְׁלֹא לְשׁוּם אִישׁוּת, אלא לשם זנות, ומאחר ואין כאן
36 קידושין, יכולה אף הבת לעכב, אבל אם קיבלה ממנו קידושין
37 אינה יכולה לעכב. הגמרא מזהה על התיורץ: כיצד אפשר
38 להעמיד את הפסוק במפתה לשם זנות, וכי באופן שְׁפִיתָה שְׁלֹא
39 לְשׁוּם אִישׁוּת קָרָא בְּעִי - צריכה התורה ללמדנו שיכולים האב או
40 בתו למאן שלא תהיה מקודשת למפתה, הלא בעילתו לא היתה
41 לשם קידושין כלל, ואיך תהיה מקודשת ללא כוונת קידושין.
42 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נְחֻמִּין בַּר יִצְחָק, אין כוונת התורה
43 להשמיענו שעל ידי המיאון מותרת הבת להנישא לכל אדם, אלא
44 כוונתה לזמַר שגם כאשר הבת ממאנת מִשְׁלֵם קֶנֶס בְּמִפְתָּה - חייב
45 המפתה לשלם את הקנס, כפי שהוא חייב לשלמו במפתה כאשר
46 שהיה ממאן שתינשא לו.

47 רב יוסף מוכיח שאכן בפסוק מדובר במפתה שלא לשם אישות:
48 אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לרב נחמן, אִי הָכִי - אם אכן כדבריה, תִּיְנוּ
49 דְתַנְיָא - מובן מה ששנינו בברייתא, שדרשה מן הפסוק במפתה
50 מִיָּהָר וּמִתְרַנָּה לוֹ לְאִשָּׁה, ללמד שְׁצָרִיכָה הַמִּפְתָּה תִּיְנוּ - מן
51 המפתה, קידושין אחרים. ואם נאמר שבפסוק מדובר בְּפִיתָה לְשׁוּם
52 אִישׁוּת, יקשה קידושין אחרים שיקדש את המפתה לְמַה לִי, הרי
53 היא כבר מקודשת לו בביאה הראשונה שהרי התכוונו לשם
54 קידושין. אלא ודאי שהפיתוי היה לשם זנות ולא היו כאן קידושין,
55 ולפיכך היא צריכה לקבל ממנו קידושין אחרים. הגמרא דוחה את

קידושין, פרק שני - האיש מקדש - דף מו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלה תוספות

1 נראין דברי תלמידי — עולא קמסיים למילתיה, ואויל קאמר: נראין דברי רבי ירמיה, שהוא
2 תלמידו של רב הונא. הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב — בחייו קידשה, והשיאה
3 עצמה שלא לדעתו כאילו היא יתומה. והוא ראה ושתק — או הפקיר וזכות שיש לו בה,
4 או שתקוה הודאה. דבשלמא נתקדשה לדעתו וניסת שלא לדעתו — איכא למימר בחדא
5 שתוקה מרתח רתח, אבל כולי האי לא שתיק.
6 יבולין לעבב — הואיל ובשעת קבלה לא נתרצה
7 האב, אם באתה לחזור קודם שיתרצה האב —
8 חזרת, ולא מהניא תו ריציז האב. אין לי —
9 דיכול למאן אלא אביה. היא בו' — וקא סלקא
10 דעתך בפיתה לשם קידושין אשמועינן אביה,
11 ולמימר דמצי הדרה בתו. לא תיולו בתי אפיפא
12 — דבר שאינו. יבול לשניי לבו — קרא בפיתו
13 שלא לשם קידושין משתעי. קרא בעי — למימר
14 דאביה יכול לעבב וכן היא. ומהיכא תיתי? ל
15 לאוסרה בהזיה בעילה למימר קידושין הן?
16 אמר רב נחמן לומר שמשלם קנס כמפוחה —
17 קרא לאו לאשמועינן היתרא איצטרך, אלא
18 לאשמועינן דכי מעבבא איהי — נמי משלם קנס
19 כדון מפוחה. שתלה הכתוב קנסא במיאן האב
20 — הכי נמי תלי במיאן דידה. אי הכי —
21 סייעתא היא. היינו — ודאי דתנא: מדר
22 ימרתנה לו בו' אמר ליה — מהא לא תסייע,
23 דאיכא למימר דממרך לה בקידושין אחרני
24 לדעת אביה. משנה ואם לאו אינה מקודשת
25 — דכיון דאמר "התקדשי" — התקדשי" — כל
26 חדא וחדא הווי קידושין באפני נפשיהו. היתה
27 אוכלת ראשונה ראשונה — בגמרא מפרש לה
28 אהייא קאי, וטעמא מאן? גמרא תנא
29 התקדשי התקדשי — הוא דהוי פרטא, אבל "בו'
30 ובו'" לאו פרטא הוא? אמר רב רבי שמעון היא
31 — בשבועות (ל"ב) גבי מנשה תובעין אותה.
32 אהייא — קאי היתה אוכלת? אילמא ארישא —
33 כי אמר "התקדשי" "התקדשי", אלא אפיפא —
34 דחשיבא ליה כללא. קאמר דאם היתה אוכלת
35 ראשונה ראשונה בו', וכי איכא בחדא שוה
36 פרטה — מידא מיקדשא. ואפילו בקמייתא —
37 ואפילו הראשונה או השניה שוה פרטה, אף על
38 פי שאין באחרונה שוה פרטה — מקודשת? והא
39 מלוה היא — כיון קידושין לא נגמרו עד
40 שתקבלם כולם, והיא כבר אכלה את הראשונה
41 קודם שתקנה אותה בקידושה — היא זו
42 הראשונה מלוה גבה! והרי שלחן בו' — כלומה,
43 הרי לנו משנה שנייה ואין אנו יודעים לפרשה.
44 ומיקראת הנייתה — מוכנת היתה הנייתה,
45 וגלתה את לבה שהיתה חפיצה בהן. שמע מינה
46 מרבי אמי — דשני הא מילתא, תלתא. שמע
47 מינה הפקדש כפלוה אינה מקודשת — מרקבל
48 הך אתקפתא דרביכין לעיל! והא מלוה היא!
49 ואיודיקי לשניי עלה: מאי באחת — באחרונה
50 קאמר, אלא ככירא עתה שנייה מקודשת.
51 ושמע מינה פירוש וזולה רעה אינה אפוחה —
52 מדרשנייה למתניתין הכי, דכי יש באחרונה שוה
53 פרטה מקודשת, ואף על גב דקמייתא מלוה
54 הוויא בחדה. ובכולהו קדשה, דהא כללא חשיב
55 ליה גבי מנחה, וקאמר דאם יש בכולן שוה פרטה מקודשת, אלמא קידושין אכולהו קיימי.
56 אפילו הכי גבי אוכלת דהווי לזו מלוה ופרטה — מקודשת באחרונה.
שמע

נראין דברי תלמידי. אמר רבא: מאי טעמא דרב
הונא - הואיל ונעשה בה מעשה יתומה בחיי האב.
איתמר, קמנה שנתקדשה שלא לדעת אביה. אמר
רב: בין היא ובין אביה יבולין לעבב, ורב אסי
אמר: אביה ולא היא. איתביה רב הונא לרב אסי,
ואמר ליה היא בר רב לרב אסי: "אם מאן ימאן
אביה", אין לי אלא אביה, היא עצמה מנין - תלמוד
לומר "אם מאן ימאן" מפל מקום! אמר ליה רב:
לא תיולו בתי אפיפא! יבול לשניי לבו - כגון
שפיתה שלא לשום אישות. - פיתה שלא לשום
אישות קרא בעי? - אמר רב נחמן פר יצחק:
לומר שמשלם קנס כמפוחה. אמר ליה רב יוסף:
אי הכי - היינו דתנינא "מהר ימרתנה לו לאשה" -
שצריכה הימנו קידושין, ואם פיתה לשום אישות -
קידושין למה ליה? - אמר ליה אבי: צריכה קידושין
לדעת אביה. משנה האומר לאשה "התקדשי לי
בחמרה זו", "התקדשי לי בזה", אם יש באחת
מהן שוה פרטה - מקודשת, ואם לאו - אינה
מקודשת. "בוזו ובוזו"; אם יש שוה פרטה בכולן
ראשונה ראשונה - אינה מקודשת. היתה אוכלת
מהן שוה פרטה. גמרא מאן תנא "התקדשי"
"התקדשי"? אמר רבה: רבי שמעון היא, דאמר:
עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. "בוזו ובוזו ובוזו
אם יש בכולן שוה פרטה בו". אהייא? אילמא
ארישא - מאי ארייא אוכלת? אפילו מנחה נמו,
דהא "התקדשי לי בזה" קאמר! אלא אפיפא. ואפילו
בקמייתא? והא מלוה היא - אמר רבי יוחנן: הרי
שלחן, והרי בשך, והרי ספין - ואין לנו לאכול. רב
ושמואל אמרי תרוניהו: לעולם ארישא, ולא מיפגעיא
קאמר; לא מיפגעיא מנחה, דאי אפיא שוה פרטה
- אין, אי לא - לא. אבל אוכלת, הואיל ומיקרבא
הנייתה - אימא גמרה ומקניא נפשה, קא משמע
לן. רבי אמי אמר: לעולם אפיפא, ומאי "עד שיהא
באחת מהן שוה פרטה" - עד שיהא באחרונה שוה
פרטה. אמר רבא: שמע מינה מדרבי אמי תלת;
שמע מינה: המקדש במלוה - אינה מקודשת, ושמע
מינה: המקדש במלוה ופרטה - דעתה אפרטה,
ושמע

נראין דברי תלמידי — משמע הכא דרב ירמיה תלמידי דרב הונא הוה. וקשה: דבפרק
"תפלת השחר" (ברכות כ"ג), משמע תלמידי חבר דרב הוה, דקאמר תהם: רב צלי
של שבת בערב שבת, אמר ליה רב ירמיה בר אבא: מי בדלת? אמר ליה: אין, בדילגא. ומרלא
קאמר ליה רב ירמיה "מי בדיל מר" — שמע מינה שהיה לו תלמידי חברי ונראה דתרי רב
ירמיה הוה.
בין היא בן אביה יבולין לעבב — ואף על גב דאמר
רב לעיל (מד"ב), חיישין שמא נתרצה האב —
היינו בסתמא, משמע ושתק. אבל היכא דמיחה
— גילה בדעתו, ולא מיבעיא אם לא נתרצה האב,
שיכולה היא לעבב. אלא אפילו נתרצה האב —
ולא אהמה: מה יועיל שותעבב אחרי
שיתרצה האב? הא בידו לקדשה בעל כרחו! וש
לומר: היינו דוקא בתחלת והקדושין, אבל היכא
דנתקדשה שלא לדעת אביה, ואחר כך נתרצה
האב, ואתה רוצה לומר דמקודשת מטעם דכות
הוא לו — אמרין: כיון דבתו מעבבת, דחוב הוא
לך, ולא היה מותרצא אם היה יודע — דמעבבת.
ומיזה, לפירוש הקונטרס לא קשיא מידי, דפירש:
הואיל ובשעת קבלת הקידושין לא נתרצה האב,
אם באתה לחזור קודם שיתרצה האב — חזרת,
ולא מהניא תו ריציז האב.
קרא בעיא — פירוש: שלא תהא אשתו באותה
ביאה? פשיטא, דהא אפילו לא ימאנו
אינה אשתו בהך ביאה, כיון שפיתה שלא לשם
אישות בשלמא אם פיתה לשם אישות —
אשמועינן חידוש, דבין היא ובין אביה יבולין
לעבב. אבל השתא מאי חידוש אשמועינן? וליכא
למימר דקרא הכי קאמר: שאם יבא אביה לקדשה
לאותו מפתח — שתוכל בתו למאן. דפשיטא
שיכול לקדשה בעל כרחו! ומשני: לומר שמשלם
קנס כמפוחה. פירוש: לעולם מיירי שפיתה שלא
לשם אישות, ואפילו הכי אשמועינן רבותא, דכי
מעבבא איהי — במשלם קנס. דבמא תלה הכתוב
קנס דמפוחה במיאן האב — כך תלאו במיאן
דידה. האי מיאן דידה דהא אינו מועיל לענין
שלא תינסא לו. דכיון דאביה רוצה שתהא אשתו
— אינה יכולה לעבב, אלא מהני שמשלם קנס
בעליה האב ממאן. אי נמי, נפקא מינה היכא דבא
קולא ואחר כך נתייממה, דהשתא מאי מיאן
דידה לעבב שלא תהא אשתו. אמר רב יוסף אי
הכי — בנחותא, וסייעתא חיא. וכן היה רב יוסף
רגיל לומר. כדאמרין בפרק "גמרה מרליקין" (שבת
כ"א, ב): אי הכי היינו דמתרגמינן ססגנא. אמר ליה
אביי: צריכה קידושין בו' ולא תסייעה מהא. וש
מפריש דרב נחמן לא ליישב: לעולם אימא לך
שפיתה לשם אישות, וגרסינן: אלא אמר רב נחמן.
ולא תימא דתיקשי לרב אסי דאמר: אביה ולא
היא. דהא דקאמר הבא ודיכולה למאן — אינו
רוצה לומר דלא תהא אשתו, כיון דרוצה אביה —
אינה יכולה לעבב. אלא רוצה לומר שמשלם קנס
במפוחה, כלומר: כדון שאר מפוחות, שהאב
ממאן, כדפירש בקונטרס. ופרך רב יוסף בתמיה:
אי הכי בו'.
ואפילו בקמייתא — פירש בקונטרס: אפילו
הראשונה או השניה שוה פרטה, אף על גב דאין באחרונה שוה פרטה — מקודשת? והא
מלוה היא, כיון דהקדושין לא נגמרו עד שתקבלם כולם, והיא אכלה הראשונה כבר קודם
שתקנה אותה בקידושין — היין מלוה גבה! ואם תאמר: כיון דבדברת קידושין אתו לידה —
דיכי הוה מלוה? הא אמרין לקמן בפרק "האומר" (ט"ז, א): האומר לאשה התקדשי לי לאחד
שלשום יום, אפילו נתאכלו המעות — מקודשת. אלמא, לאו מלוה נינהו היכא דבדברת קידושין אתו לידה וש לומר: דיש לחלק, דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו, אבל הבא דלא
נגמרו הקידושין עד אחד מסיירה אחרונה, ובתוך כך אכלה הראשונה השנייה — איכא למימר דמלוה הן אצלח.
גמרה ומקניא בו' — אף על גב דלא תלו בדידה להתקדש בפחות משוה פרטה, כדאמרין בפרק קמא, מיהו בקל עושה צריכותא, תוספת שינים.

ושמע

מינה מעות בעלמא חורין — פירוש: אם אמר לה: התקדשי בפרטה זו ובוו ובו, ובעוד שלא נגמרו הקדושין חזר בו מלקדשה — לא אמרין דליהו המעות שמסר לה קודם החזרה — מתנה, אלא פקדון הוא אצלה, וחורין לו. והכי נמי אמרין בשאמר לה: התקדשי בתמרה זו ובו ובו, ובעוד שלא גמר דיברו אכלה הראשונה ובשלה — מה שאכלה מלוה ון אצלה, ולא יחולו אלא

ושמע מינה מעות בעלמא חורין — כל קידושין שאינן קידושין, לא אמרין מעות מתנה, אלא פקדון, וחורין. והיינו דקר לה להך אוכלת ראשונה מלוה, דכין דאכלתו, וליתגזז בשעת גמר קידושין — לא מקדשת בהן, והוה לזו בפקדון שאכלתו, ואיתעביד מלוה באכילתה. דאי אמרת מעות בעלמא מתנה, וזי לא גמר קידושין לא בימא לאהדורינה, השתא גמיר — לאו מקדש במלוה הוא, ומתנה נמי לא הוי, דהא על מנת קידושין נתנו, וגמר דבריו. אינה חלה — דכתיב 'ראשית ערסותיכם'. וזול הוא כיד בהן — אם אינו מחזירה לבעלים. שאני התם — להכי אצרכו רבין לאהדורי — דנפק מינה חורבה. חמשת רבעים קמח — חמשה לוגין צפורים חיבין בחלה, שהן שש ירושלמיות, שהן שבע מדבריות וביצה וחומש ביצה, והיינו 'ערסותיכם' — כדי עיטס מדבר, עומר לגולגולת. והעומר עשירית האיפה, והאיפה שלשה סאין, והסאה ששה קבין, והקב ארבע לוגין. נמצא איפה שבעים ושנים לוגין, עשירית של שבעים לוגין — שבעה לוגין. פשו להו שתי לוגין שהן שנים עשר ביצים, עשירית שלהן ביצה וחומש ביצה. הרי עומר — שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה. הוסיפו בירושלים על המדות שרות, והגדילו קבין ולוגין שנות מלבד, דהוה חומשא מלגא. נתנו שש הראשונות בחמש, פשו להו לוג מדברי וביצה וחומש, והן לוג ירושלמי. כיצד? לוג מדברי ששה ביצים, נתנו בחמש ביצים גדולים — הרי לוג ירושלמי חסר ביצה גדולה. עשה מביצה וחומש ביצה מדברית שבין ביצה ירושלמית, שחומש ביצה הוא שרות מלבד, להוסיף על ביצת מדברית להשלים ביצה ירושלמית — הרי שש לוגין ירושלמיות, והם חמש ציפוריים, שהציפוריים ערופות על ירושלמיות שרות. דומיין דאית לבחן פחות — כשמינור, והאי קמח שנתן לו ישראל לשם חלה, וקסבור ששם חלה עליו, ואינו חיב בחלה להצטרף ולהשלים את השיעור. ואליש לזו בחי' הדיד = ולש אותם בחד. ותהוי תרימא ולא תאכל עד שפירוש עליה חלה מפקום אחר — למחן הזקוקהו להחזירו מחמת חורבה וזי יאמר: המפריש חלתו קמח חזרי חלה, דגמר ונתן לשם מתנה, ולא תאכל לבחן עד שפירוש הבחן עליה חלתו מי לא תנן — דכוותה, לא העירכוהו להחזירה. הנקוב על שאינו נקוב — דהוה ליה מן החיוב על הפטור. תרימא היא — שאין הבחן חיב להחזירה. ולא תאכל — לבחן, דהא טבל גמור הוא, שלא חל שם תרימא עליה. שהרי בשביל דבר פטור הפרישה, וטבל אסור אף לבחן. עד שפירוש עליה תרימא מפקום אחר — והאי מפקום אחר — לאו דוקא. דהוה הדין אמ מפריש עליה מינה וביה, בשני מאני ציית — נקוב ושאינו נקוב על כלים הם, וכי אמרת לבחן חזר והפריש עליה, שטבל הוא, שלא חל שם תרימא עליה — ציית לך. בחד מנא — כגון חלת קמח שטיטלה על קמח הנותר שם, כי אמרי ליה לבחן: אינה חלה, חזר והפריש עליה — לא

ושמע מינה: מעות בעלמא חורין. איתמר, המקדש אחרת; רב אמר: מעות חורין, ושמואל אמר: מעות מתנה. רב אמר: מעות חורין; אדם יודע שאין קידושין תופסין באחרתו, ונמר ונתן לשום פקדון. ולימא לה לשום פקדון? — סבר: לא מקבלה. ושמואל סבר: מעות מתנה; אדם יודע שאין קידושין תופסין באחרתו, ונמר ונתן לשום מתנה. ונמימא לה לשום מתנה? — סבר: כספא לה מילתא. מתיב רבינא: המפריש חלתו קמח — אינו חלה, ונגול ביד בהן. ואמאי נגול ביד בהן? נמימא: אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח, ונתן לשם מתנה! — שאני התם, דנפיק חזיקה מינה; וימנין דאית ליה לבחן פחות מקמח רבעים קמח והאי, אליש ליה בחי' הדיד, וקסבור נתקנה עיפתו, ואתי למיכלה במיכלה. והאמרתי: אדם יודע שאין מפרישים חלה קמח! — יודע ואינו יודע; יודע שאין מפריש חלה קמח. ואינו יודע, דסבר: מעמיהו מאי — משום מירחא דבהן, ומירחא דבהן — אחילתיה — ותהוי תרימא, ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה מפקום אחר, מי לא תנן: מן הנקוב על שאינו נקוב — תרימא, ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה מפקום אחר! — בתרי מני — צאית, בחד מנא — לא צאית. ואיבעית אימא: לעולם כהן מוצת ציית, וקסבור פעל הבית נתקנה עיפתו, ואתי למיכל במיכלא. — והאמרתי: אדם יודע שאין מפרישין חלה קמח! — יודע ואינו יודע; יודע שאין מפרישין חלה קמח. ואינו יודע, דסבר: מעמא מאי — משום מירחא דבהן, ומירחא דבהן קבלה עליה. — ותהוי תרימא ויחזור ויתרום, מי לא תנן: משאינו נקוב על הנקוב — תרימא, ויחזור ויתרום! — הא אוקימנא, בתרי מאני — צאית, בחד מנא — לא צאית. — ולא צאית? והתנן: התרום קישות ונמצא מרה, אכמיח ונמצאת סרוח — תרימא, ויחזור ויתרום! — שאני התם, דמדאורייתא תרימא מעליא היא, מדרבי אלעאי. דאמר רבי אלעאי: מנין לתרום מן הרעה על היפה שתרימתו תרומה — שנאמר 'ולא תשאו עליו חמא בהרימכם את חלבנו', אם אינו קדוש — נשיאות חמא למה? מקאן לתרום מן הרעה על היפה שתרימתו תרומה. אמר רבא: לא

מה שהווא בעין, ולכן צריך פירטה באחרונה. דאי אמרת מעות בעלמא מתנה, והיכא דלא נגמרו הקדושין הוה המעות הראשונים מתנה אצלה, ולא בימא לאהדורינה — היכא דגמר דבריו לשם קידושין כי הכא נימא דחילו הקדושין אף על אותן המורים שאינם בעולם, וכי אכלה — מדידה אכלה. דבשלמא בעלמא לא הוה קידושין — שהרי מתנה ון אצלה כי הדר ביה מקידושין. אבל הכא, שלא חזר מלקדשה, נתי נמי דכי אכלה הראשונה עדיין לא גמר כל הקדושין ומקדשה נמי אף בקמייתא, כיון דבתורת קידושין אחר ליה, דהוה כמא בעלמא המעות דלא קעבין נטא, דאמרין דמקדשה, כיון דבתורת קידושין אתי ליה אפילו אין שוה פירוטה אלא בקמייתא או בכולן — מקדשת. ויכול להיות דבזא פליגי רב ושמואל ורבי אמי, דרב ושמואל סברי מעות בעלמא מתנה, ולא מביציא דלא בענין שוה פירוטה באחרונה, אלא אפילו כולן מצטרפות. ואם כן היכי מצי קאי אסיפא והא קתני: עד שיאה באחת מן שוה פירוטה אלא קאי ארשא, כדפרישית. ורבי אמי סבר מעות בעלמא חורין, כדפרישית. **דאיתמר** — אית דגוס 'איתמר' בלא דלית, ודחין עמדה, דלא שייך המחלוקת לבאן כלא. דאפילו למאן דאמר דבאחרותו מעות חורין — היינו משום דאדם יודע כי וגמר נתן לשם פקדון, אבל היכא דאינו יודע אם יחולו אם לא — שמא נתן לשם מתנה. ועוד: דאי גרסינן 'דאיתמר' — קשה רב אדרב. דלעיל פירש שלא רצה להעמידה כרבי אמי דמוקי לה אסיפא — משום דסבר מעות מתנה, והכא קאמר דחורין. לכך נראה דגרסינן 'איתמר' — דמילתא באפה נפשית היא. [מן] הנקוב על שאינו נקוב תרומה — לענין שאין הבחן חיב להחזירה, וגם אין הבעל הבית חיב להפריש עוד משאינו נקוב. דכין דאין עליו חיוב תרומה אלא מדרבנן — הם אמרו דאין צריך תיקון אחר לשאינו נקוב, תוספות שינים. וקסבור בעל הבית נתקנה עיטו כו' — מעיקרא אוקמא משום חורבא דבחן ולא אוקמא משום בעל הבית, משום דבחן נופיה ידע אי מחיל. אבל בעל הבית לא ידע דמחיל בהן, תוספות שינים. **אם** אינו קדוש נשיאות חטא למה — למאן דאמר התם (תמורה ד.ב.) 'כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד, אי עביד — מהני, דאי לא מהני — באי לקי? נידא מאי דתנא, והדותר מן הרעה על היפה תרומתו תרומה, דאי אינו קדוש — נשיאות חטא למה. אבל למאן דאמר התם דאי עביד לא מהני, והא דליק משום דעבר אמילתא דקאמר רחמנא — אם כן קשה: מאי קאמר הכא גמרא: אם אינו קדוש נשיאות חטא למה? דילמא לעולם אימא לך דאינו קדוש, ואפילו הכי איכא נשיאות חטא דעבר אמילתא דקאמר רחמנא? ויש לומר: דדאי בעלמא לא מהני

ציית לך. לפיכך הצריכוהו להחזירה. כהן מוצת ציית — דכהנים זריזים וכושרים הם, דאין נוטנין תרומה אלא לבחן חבר. ולמה הצריכוהו להחזירה — משום בעל הבית, דאי מעבד לה כהן — סבור: נתקנה עיטו. וניחוי תרימא ויחזור ויתרום — ולמה הזקוקהו להחזיר מיירא וזי יאמר: המפריש חלתו קמח חזי זו תרומה, וגמר נתן לשם מתנה, ויחזור ויתרום מי לא תנן — כהאי גונא ולא אצריכיתיה לאהדורי. ויחזור ויתרום — מן הנקוב שלא נפטר בראשונה. ולא אמרין: נחזירה כהן שמא יאמר בעל הבית נתקנו פירותיו. אבשתי = "בדוקיש". שאני התם דמדאורייתא תרימא מעליא היא — הילכך לא מצי למימר להחזירה להיות טבל, דיערביניה עמ פירותיו. וגויה דחורבה נמי ליכא, דאי נמי לא ציית לך ואכל להו לשאר — ליכא איסורא דאורייתא, דהא איפטרו. בהרימכם את חלבנו — לא תשא חטא. הא אם תרימו את הרעה שבו — תשאו חטא. אם אינו קדוש — נשיאות חטא למח?

לכחן שאינו רשאי לאוכלה עד שיתקנה בהפרשת חלתה מעיסה
 אחרת, מי לא תנן - הרי שנינו דין כעין זה במסכת דמאי (פ"ה מ"י),
 שאדם שהפריש תרומה מן הפירות הגדלים בעציץ נקוב ושיש
 חור בתחתיתו ויונק הוא מן הארץ, החייבים בתרומה מן התורה,
 על פירות הגדלים בעציץ שאינו נקוב שאינם חייבים בתרומה אלא
 מדברי חכמים, הרי זו תרומה ושייכת היא לכהן, ולא תאכל עד
 שיוציא - יפריש עליה הכהן תרומה ומעשר מפקום אחר - מפירות
 אחרים, שמאחר ומן התורה לא חלה הפרשה זו, שהרי מפריש על
 פירות שאינם חייבים בתרומה, נידונית תרומה זו כטבל גמור,
 ואסורה באכילה עד שיתקנה, ויש ללמוד שלא חששו חכמים
 שיבוא הכהן לידי תקלה בתרומה זו, אלא הורוהו לתקנה, ואם כן,
 אף לגבי המפריש חלה מן הקמח נאמר כן.
 מתרצת הגמרא: בתרי מני צאיית פחד מנא לא צאיית - בשני כלים
 יציית הכהן לדברי חכמים, אך בכלי אחד לא יציית, דהיינו,
 כשמפריש מעציץ נקוב על שאינו נקוב, מבין הכהן שלא חלה
 הפרשה זו, ויציית לדברי חכמים לתקן התרומה, ולפיכך לא
 הצריכוהו להשיבה, אמנם כאשר מפריש אדם חלה מן הקמח,
 שהכל בכלי אחד, בזה אין הכהן מציית לדברי חכמים לתקן את
 הקמח, ועל כן הצריכוהו להשיבו לישראל.
 הגמרא מבארת את דברי שמואל באופן נוסף: ואיבעית אימא,
 לעולם פהו מייצת ציית - אבל הכהן יציית לדברי חכמים אף
 בהפרשת חלה מן הקמח, ומכל מקום חייבוהו חכמים להשיב
 הקמח לישראל משום חשש תקלה לישראל מפריש, וקסבר בעל
 תפית נתקנה עיפתו ואתי למיבל מפיכלא - שיהא סבור הישראל
 שנתקן הקמח שבביתו, והרי אין הדבר כן, ולכך חייבו את הכהן
 להשיב הקמח לישראל, שבכך יידע שלא חלה הפרשתו כלל.
 מקשה הגמרא: והאמרת שאדם יודע שאין מפרישין חלה מן הקמח,
 ויודע הוא שלא נתקנה עיסתו בכך, ומתוצאת: יודע ואינו יודע -
 אין הישראל יודע הדין על בוריו. יודע הוא שאין מפרישין חלה מן
 הקמח, ואינו יודע את טעם הדבר, וקסבר מעמא מאי משום מירחא
 דביתן - שלא יטרח הכהן בהכנת העיסה, ומירחא דביתן קבלה עליה
 - והרי קיבל עליו הכהן טירחא זה, ועל כן יש לחשוש שיאכל
 הישראל את עיסתו כשאינה מתוקנת. מקשה הגמרא: מדוע צריך
 הכהן להשיב הקמח לישראל, הרי ניתן להשאירו ברשותו, ותייתי
 תרומה - ויחול שם חלה עליו, ויחזור ויתרום - ויורו חכמים
 לישראל שעליו לשוב ולהפריש חלה לאחר שיכין את העיסה. מי
 לא תנן - והרי שנינו כעין זה במסכת דמאי (שם), שהמפריש
 תרומה מן הפירות הגדלים בעציץ שאינו נקוב שאינו חייב
 בתרומה אלא מדברי חכמים, על הפירות הגדלים בעציץ הנקוב
 החייבים בתרומה מן התורה, הרי זו תרומה ושייכת היא לכהן,
 ויחזור ויתרום - אך עליו לשוב ולהפריש על הפירות שבעציץ
 הנקוב שלא נתקנו, ואף לגבי המפריש חלה מן הקמח נאמר כן,
 שיהא הקמח שייך לכהן, ויפריש הישראל חלה בשנית כשיכין את
 העיסה.
 מתרצת הגמרא: הא אוקימנא בתרי מאני צאיית פחד מנא לא צאיית
 - הרי כבר נתבאר שאין אדם מציית לדברי חכמים אלא בשני
 כלים ולא בכלי אחד, ויש לחוש שלא יציית הישראל לשוב
 ולהפריש חלה מן העיסה, ולכך חייבו את הכהן להשיב את הקמח.
 מקשה הגמרא: ולא צאיית - האם בכלי אחד אין אדם מציית
 לדברי חכמים, ויהינן (תרומות פ"ג מ"א), שאדם התרום - מפריש
 תרומה מן הקישוים קטנים, ונמצא שהיא פרה, או
 שהפריש תרומה מן האבטיח ונמצאת פרות - מקולקל, הרי זה
 תרומה ושייך לכהן, ויחזור הישראל ויתרום - יפריש תרומות
 ומעשרות על פירותיה, מאחר שלא נתקנו בהפרשה זו, ויש
 ללמוד מכאן, שאף בכלי אחד מציית הישראל לדברי חכמים.

והשלישי, ושם מנה מעות בעלמא חזירים - אדם המקדש אשה
 במעות ואין הקידושין חלים, על האשה, להחזיר המעות למקדש.
 ולפיכך, המקדש אשה בכמה תמורת פיקדון הן בידה, ואם אכלה
 מן נוקפות עליה במלוה, ואינה מתקדשת בהן;
 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין זה: איתמר, אדם המקדש
 את אחותו שאין הקידושין חלים, נחלקו אמוראים מה דין המעות
 שנתן. רב אמר מעות חזירים - האחות חייבת להחזיר את המעות
 שקיבלה, ושמואל אמר מעות אלו מתנה הן, ואינה צריכה
 להשיבם.
 סברות המחלוקת. רב אמר שמעות אלו חזירים למקדש, שהרי
 אדם יודע שאין קידושין תופסין לו באחותו, שאין קידושין תופסים
 בחיובי כריתות, ונמר בדעתו ונתן לה המעות לשום פקדון, ועל כן
 עליה להשיב לו את מעותיו.
 מקשה הגמרא: ולימא לה לשום פקדון - שיאמר לה מלכתחילה
 שכונתו לפיקדון, ומתוצאת, סבר לא מקבלה - חושש היה שאם
 יאמר לה כן לא תרצה לקבל ממנו המעות כפקדון.
 ושמואל סבר שמעות אלו מתנה הן, שהרי אדם יודע שאין קידושין
 תופסין לו באחותו, ונמר בדעתו ונתן לה את המעות לשום מתנה,
 ולכך אינה צריכה להשיבן לו. במקשה הגמרא: ולימא לה לשום
 מתנה - שיאמר לה מלכתחילה שרוצה לינתם לה במתנה.
 ומתוצאת, סבר כפימא לה מילתא - חושש היה שתבטיש דבר.
 הגמרא מקשה על שיטת שמואל: מתיב רבינא, שנינו במסכת חלה
 (פ"ב מ"ה), שאדם שפירש את חלתו מן הקמח, קודם שנעשה
 עיסה, אינו חלה - אין שם הפרשת חלה על קמח זה, מאחר
 שאמרה תורה (במדבר טו כ) ראשית ערסתכם ו- עיסתכם חלה
 תרימו תרומה, שרק לאחר הכנת העיסה יש להפריש ממנה חלה,
 ויגול ביד פהו - וקמח זה גזול הוא ביד הכהן, אם לא ישיבונו
 לבעליו.
 ויש להקשות, ואמאי גזל הוא ביד פהו, הרי לדעת שמואל נימא גם
 כאן שאדם יודע שאין מפרישים חלה מן הקמח, וגמר בדעתו ונתן
 קמח זה לכהן לשם מתנה.
 מתרצת הגמרא: שאכן כוונת המפריש ליתן הקמח לכהן לשם
 מתנה, ומכל מקום חייב הכהן להשיבו לבעליו, דשאני התם דניפק
 חורקה מנה - ישנו חשש שתצא תקלה ממתנה זו, וימנין דאית ליה
 לבית פחות מקמח דבעים קמח - שלעיתים יש לכהן בביתו קמח
 פחות מכשיעור חמש רביעיות הקב, שהוא שיעור עיסה החייבת
 בחלה, והאי - ובנוסף יש לו עתה קמח זה שנתן לו הישראל, ואליש
 ליה פתחי הדרי - ולש הכהן את הקמח שהיה בביתו יחד עם הקמח
 שקיבל מן הישראל, ובכך נצטרפו העיסות לשיעור החייב בחלה,
 וקסבר שנתקנה עיפתו, שהרי הקמח שהיה בביתו הינו פחות
 מכשיעור, ואילו הקמח שנתן לו הישראל סבור הוא שיש עליו שם
 חלה, ואתי למיבלה לעיסה זו מפיכלה - כשלא הופרשה ממנה
 חלה, ולפיכך תיקנו שישב הכהן את הקמח לישראל. מקשה
 הגמרא: והאמרת שאדם יודע שאין מפרישים חלה מן הקמח, ועל
 כן נותרו לכהן לשם מתנה, ואם כן הלא גם הכהן יודע זאת, ואין
 חשש שיבוא לידי תקלה.
 ומתוצאת, יודע ואינו יודע - אין הכהן יודע הדין על בוריו. יודע הוא
 שאין מפרישים חלה מן הקמח, ואינו יודע את טעם הדבר. וקסבר
 מעמיהו מאי - שהטעם שאין להפריש מן הקמח, הוא משום
 מירחא דביתן - שלא ייאלץ לטרוד בהכנת העיסה, ומירחא דביתן
 אחיתיה - ועל טירחתו יכול הוא למחול, ולכך סבור הוא שחל
 שם חלה על הקמח, ועלול הוא לבוא לידי תקלה.
 מקשה הגמרא: מדוע צריך הכהן להשיב את הקמח, הרי ניתן
 לומר שתשאר ברשותו של הכהן ותייתי תרומה - ויהא שם חלה
 עליה, ולא תאכל עד שיוציא עליה חלה מפקום אחר - ויורו חכמים

56 באחת מדון שוה פרוטה אינה מקודשת. ועל כך מוסיפה המשנה
57 שדין זה נאמר אף אם אכלה את הראשונה מיד ונהנתה ממנה,
58 אינה מקודשת אם אין בה שוה פרוטה.
59 ורבי אמי נחלק עליהם, וביאר שדין זה נאמר על הסיפא במקדש
60 אשה בכמה תמורת יחודי, המצטרפות לשיעור שוה פרוטה. ועל
61 כך מוסיפה המשנה, שאם אכלה את הראשונות קודם גמר
62 הקידושין אינה מקודשת, שמאחר שאכלה אין כאן צירוף.
63 ומקשה הגמרא: הניחא למן דאמר - דברי הברייתא מיושבים הם
64 לשיטת רבי אמי הסובר שדין זה אסיפא של המשנה קאי, ומאי
65 כוונת המשנה 'עד שיהא פאחת מן שוה פרוטה, עד שיהא
66 באחרונה שוה פרוטה, הכי נמי ניתן לבאר את כוונת דברי
67 הברייתא, 'עד שיהא באחרונה שוה פרוטה. אלא לשיטת רב ושמואל
68 דאמרי תרתייהו שדין זה ארישא קאי שכוונתו לקדשה בתמרה אחת
69 בלבד, וכוונת המשנה שאם יש באחת מן התמרות שוה פרוטה,
70 אפילו מאלו שכבר אכלה, הרי היא מקודשת, ואיכילת איצטריקא
71 ליה - והיחידוש בזה, שאף שאכלה וגילתה דעתה שנהנתה מן
72 הפירות, אינה מקודשת בפחות משה פרוטה. אם כן כיצד יבאר
73 את דברי הברייתא, הרי הקא בללי קחשיב פרימי לא קא חשיב -
74 הרי הברייתא עוסקת רק באופנים שמקדשה בכמה פירות
75 בכללות, ולא באופן שמקדשה בפרי אחד בפרטות, ומה כוונת
76 הברייתא באומרה 'אם יש באחת מהם שוה פרוטה מקודשת'.
77 מתרצת הגמרא: הא מני רבי היא, דאמר לגבי פיגול, שלדא אם
78 אמר 'פירות פזות' ולא שניא אם אמר 'פירות ופזות' פרימא הוי - כוונתו
79 לפרוט כל אחד בפני עצמו. ולשיטתו, בין אם אומר 'התקדשי לי
80 בזו בזו, ובין אם אומר 'התקדשי לי בזו ובזו', אין כוונתו לקדשה
81 אלא באחד מהם בלבד. ולפיכך צריך שיהא באחד מן הפירות
82 בפני עצמו שוה פרוטה.
83 דין המקדש במלוה: אמר רב, אדם תקדש אשה פמלוה - במעות
84 שהלוה לה ועדיין הן ברשותה שלא הוציאתן, אינה מקודשת,
85 אמר פמלוה להוצאה ניתנה - הלוה רשאי להוציא את המעות
86 ואינו חייב לעשות בהם איזה עסק שיהיו מצויים למלוה
87 לכשירדשם, ועל כן משעת ניתנת ההלוואה עומדות מעות אלו
88 ברשות האשה, ונמצא שבשעת הקידושין אינו ניתן לה מאומה
89 משלו. הגמרא רוצה לתלות דין זה במחלוקת תנאים: נימא כתנאי.
90 שנינו בברייתא, שאדם תקדש פמלוה אינה מקודשת, ויש אוכריים
91 שהרי היא מקודשת. ומבררת הגמרא, מאי לאו קהא קמיפלגי, דמר
92 סבר פמלוה להוצאה ניתנה ונמצא שלא קיבלה האשה מידו מאומה
93 ואינה מקודשת, ומר סבר פמלוה לאו להוצאה ניתנה - אין הלוה
94 רשאי להוציא המעות לחלוטין, אלא עליו לעשות בהם עסק,
95 שיהיו מצויות למלוה לכשירדשם, ונמצא שבשעת הקידושין ניתן
96 הוא לה מעות אלו לחלוטין, ובוהו היא מתקדשת. דוחה הגמרא:
97 ותקברא - וכי סבור אתה שניתן לבאר כן, אימא סיפא - הרי שנינו
98 בסיפא של הברייתא וישוים פמלוה קנה - שלגבי מכר מודים
99 כולם שיכול אדם לקנות מחבירו קרקע במעות שהלוה לו קודם
100 לכן, ואי אמרת פמלוה להוצאה ניתנה פמאי קני - ובהו נאמר
101 שלדעת אחד מן התנאים עומדות המעות מיד ברשות הלוה, כיצד
102 יכול המלוה לרכוש קרקע על ידן.
103 ולפיכך יש לבאר המחלוקת באופן אחר, וכפי שאמר רב נחמן,
104 הווא חבירי מוקים לה פמילי אחר - הווא חבירו מעמיד הברייתא
105 באופן אחר, והקא פמאי עסקין פגון שנתן אדם מעות לאשה ואמר
106 לה התקדשי לי פמנה זה, ונמצא שנתן לה פמנה שחפר בו דינר,
107 דהיינו שלא נתן לה את השעוים ותשעה דינרים במקום מזה,
108 ואמר לה המקדש, דינר זה חסרתי היא עלי מלוה. ובהו כוה
109 נחלקו התנאים. מר סבר פמאי לה מילתא למיתבעיה - אחד מן
110 התנאים סובר שמתביישת היא לתבוע ממנו דינר זה, ועל כן אינה

1 לא שנו - שאם אכלה את הראשונות אינה מקודשת, אלא באופן
2 דאמר לה 'הרי את מקודשת לי פזו ופזו ופזו', שמאחר ולא גמר
3 דיבורו אין כוונתו ליתן לה עתה התמרות בתורת קידושין. אכל
4 אם אמר לה 'הרי את מקודשת באלו', שגמר דיבורו קודם שאכלה
5 את התמרות, אפילו אם אוכלת את התמרות הראשונות קודם
6 שקיבלה את האחרונות נמי מקודשת, כי קא אכלה מנפשה
7 קאכלה - מה שאכלה משל עצמה אכלה, שמאחר וגמר דיבורו
8 ניתן לה התמרות בתורת קידושין.
9 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבא: תניא בברייתא פותיה דרבא.
10 אדם האומר לאשה התקדשי לי בפרי עץ האלון, פרמון ובאנוז, או
11 שלא פרט את דבריו אלא שאמר לה בכללות התקדשי לי באלו,
12 הדין הוא שאם יש בכלול יחד שוה פרוטה הרי זו מקודשת, ואם לאו
13 אינה מקודשת. וכן אם אמר לה התקדשי לי פזו ופזו ופזו, גם בזה
14 הדין הוא שאם יש בכלול שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה
15 מקודשת. אמנם אם אמר לה התקדשי לי פזו ונתן פרי בידה, ומיד
16 נטלתו האשה ונאכלתו, ושוב נתן פרי בידה ואמר לה פזו ונטלתו
17 ונאכלתו, וחזר ונתן בידה פרי ואמר לה ועוד פזו ואכלתו, ועוד פזו
18 ואכלתו, אינה מקודשת, עד שיהא פאחת מן שוה פרוטה, שלאחר
19 שאכלתם אינם ראויים לצירוף.
20 מבררת הגמרא: האי התקדשי לי באלון פרמון ובאנוז תיכי דמי,
21 אילימא דאמר לה התקדשי לי או באלון או פרמון או באנוז, אי
22 אפשר לומר כן, שהרי הדין הוא שאם יש בכלול יחד שוה פרוטה
23 הדין הוא שהשמיענו הדין בין באומר 'והא ובו' ובין באומר 'באלו'.
24 נתיבין לקדשה אלא בזה או בזה. ואלא בהכרח צריך לומר שאמר
25 לה הרי את מקודשת באלון ופרמון ובאנוז יחדיו, ולכך מצטרפים
26 הם לשיעור שוה פרוטה, אמנם אם כן יש להקשות, דהיינו ממש
27 כאומר הרי את מקודשת לי פזו ופזו ופזו, ומדוע הוצרכה
28 הברייתא לכלול הדברים. אלא לאו כוונת הברייתא שנתן לה אלון
29 רימון ואגוז ודאמר לה הרי את מקודשת באלו, ולכך הוצרכה
30 הברייתא להשמיענו הדין בין באומר 'והא ובו' ובין באומר 'באלו'.
31 מקשה הגמרא: והא מקדשני בסיפא של תחילת הברייתא או שאמר
32 לה התקדשי לי באלו, מפלל דהיישא של תחילת הברייתא לאו
33 באלו עסקין. ומתרצת: פירוש קא מפרש - הסיפא מפרשת את
34 הרישא, שברישא נאמר התקדשי לי באלון פרמון ובאנוז, ועל כך
35 מפרשת הסיפא כיצד - באיזה אופן אמר לה המקדש, פגון דאמר
36 לה התקדשי לי באלו.ועתה מבררת הברייתא כיצד ניתן להוכיח
37 מן הברייתא כדברי רבא: וקתני בסיפא של הברייתא, שאם אמר
38 לה הרי את מקודשת לי פזו ומיד נטלתו ונאכלתו, ושוב אמר לה
39 בזו ונטלתו ואכלתו, אזי אם יש פאחת מהם שוה פרוטה בפני
40 עצמה הרי זו מקודשת, ואם לאו אינה מקודשת, שמאחר שאכלתן
41 אינן מצטרפות.
42 אמנם חילוק זה מבואר בברייתא רק לגבי המקדש 'בזו ובזו', ואילו
43 ברישא לגבי המקדש 'באלו' לא קא מפלגי - אין הברייתא מחלקת
44 בין אוכלת למנחת, ומשמע שאף אם אכלה מן הפירות קודם גמר
45 הניתנה, מצטרפים כל הפירות לשיעור שוה פרוטה, ומקודשת.
46 שפע מינה כל היבא דאמר לה באלו כי קא אכלה מנפשה קא אכלה
47 - יש להוכיח שכאשר אמר לה הרי את מקודשת באלו, כוונתו
48 ליתן לה מיד לשם קידושין, ועל כן אף אם אכלה קודם גמר
49 הניתנה משלה היא אוכלת, ומצטרפים כל הפירות לשיעור שוה
50 פרוטה, ומקודשת. שפע מינה - אכן הוכחה ברורה היא מן
51 הברייתא לדברי רבא.
52 הגמרא מקשה מברייתא זו על דברי רב ושמואל לעיל (מו:).
53 נתבאר לעיל שנחלקו רבי אמי ורב ושמואל בביאור דברי המשנה
54 'עד שיהא באחת מדון שוה פרוטה'. לרב ושמואל דין זה נאמר על
55 הרישא באומר 'התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו', שאם אין

קידושין, פרק שני - האיש מקדש - דף מז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רלט תוכמות

מדיני וחכא מהני. והיינו דקאמר גמרא: אם אינו קדוש — נשיאות חטא למה כתוב? כלומר, אי משום דעבר אמילתא דקאמר רחמנא, כיון דברקא כתיב "בהרימכם את חלבו ממנר" כ"ל חלב דגן תירוש ויצרור" דמשמע שיש לו לאדם לתרום מן היפה, ואם לא הביא מחלבו — פשיטא דעבר, אם כן למה כתיב האי קרא "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנר" — פשיטא אלא שמע מינה דלהכי כתיבי — לומר לך דהתרום מן היפה. דאיכא שני חטאות; חטא שעבר על מה דקאמר רחמנא דתירום מן היפה, חטא על תרומתו, והויא תרומה מן היפה. והיינו דקאמר: מכאן לתרום מן היפה על היפה בר.

לשון רש"י הכי גרסינן: **בזו** ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה בר — והאי דפליגינהו לחרי בבי, רישא דקתני "באלו", ומציעתא דקתני "בזו ובו", אף על גב דהנא בתרייהו: אם יש בכולן בר — משום דקבעי לפלוגי במציעתא בין אוכלת למנחה, כדמפרש ואזיל.

לשון רש"י **הניחא** — לאו לרבא פרכינן אלא לעיל קאי, דמתרצינן דהיתה אוכלת דמתניתין, לרב ושמואל קאי ארישא, ולרבי אמי אסיפא.

הא מני רבי היא דאמר לא שנא כוית כוית לא שנא כוית וכוית פרטא הוי — דרך סיפא דקתני "בור", נטלתו ואכלתו, "ועוד בור" ועוד בור" — הוה פרטא, ממי "התקדש" "התקדשי", ותנא אוכלת, דבעינן שוה פרוטה, והוא הדין מנחת, ואוכלת איצטריכא ליה לאשמועינן, דאף על גב דמקרא הנייתה — לא מקדשה בפחות משוה פרוטה, ולא היינו תנא קמא דמציעתא, דתנא "בזו ובזו" אם יש לו בכולן שוה פרוטה מקדשת. דלרבי פרטא הוה, ובעינן שוה פרוטה, באחת מהן, אלא תרי תנאי הוו, ומי ששנה זו לא שנה זו, מילתא דרבי בפרק שני דבוחים (ל.ב.) אלא

לא שני — היכא דאוכלת ראשונה ראשונה דאין מצטרפת לפרוטה. אלא דאמר לה בזו ובזו — דלא גמרי קידושין, ולא נקנה לה עד נתנה אחרונה שהיא גמור דבורה, וכבר היו הראשונות מלוה. אבל באלו — מקבלת הראשונה לא באתה לידה בתורת מלוה, דמשננגר היבור הקנה לה בתורת קידושין, וכי אכלה — מרדדה קא אכלה. ואפילו אכלה הראשונה ראשונה — מקודשת, אם יש בכולן שוה פרוטה. הכי גרסינן: אבל אמר לה באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת. באלון ברמון באנו — אלו — אלו = "אנגליט בלעו, הווא מאכל חזיר יער, ובלשון אשכנז **איכילין, וגם בני אדם אוכלין גולין אותם באש כמו ערומים. הכי גרסינן: בזו ובזו אם יש בכולן בזו נטלתו ואכלתו ועוד בור ועוד בזו ובזו" — והאי דפליגינהו לתרי בני דרישא ומציעתא, ותנא בתרייהו "אם יש בכולן" — משום דבעי אפילונו במציעתא כן אוכלת למנחת, כדמפרש ואזיל. הניחא בר — לאו לרבא פרכינן, אלא לעיל קאי, דמתרצינן "היתה אוכלת דמתניתין לרב ושמואל" — ארישא, ולרבי אמי — אסיפא. הניחא לרבי אמי, דאוקמה ל"היתה אוכלת" דמתניתין אסיפא, דהוי כללא, ומאי "באחת" — באחרונה, הבא נמי "היתה אוכלת" דברייתא קאי נמי אכללא, כדתיב בה "בזו ובזו" אם יש בכולן שוה פרוטה מקדשת, ותנא פלוגתא גבי נטלתו ואכלתו, למימר עד שיהא באחת מהן — מצינו נמי לתרועע עד שיהא באחרונה. אלא לרב ושמואל דאמר "באחת" אפילו אחדא מקמייתא נמי אמר, ואפרטא ד"התקדשי" "התקדשי" קאי, ואוכלת איצטריכא ליה — האי "באחת" דברייתא היכי מיתרצי? הא בהך ברייתא לא תנא שום פרטא? דהא "בזו ובזו ובזו" כללא חשיב לה, וכל שכן היכא דקתני "ועוד בור ועוד בור ועוד בור", וקתני גבי אוכלת: עד שיהא באחת מהן, ואי אקמייתא דאכלתנהו מיד נמי קאמר, דאי אכלא בחדא שוה פרוטה מקודשת — קשיא: אי הוה ליה מלוה! הכי גרסינן: הא מני רבי היא דאמר לא שנא כוית כוית ולא שנא כוית וכוית פרטא הוי — דרך סיפא דקתני "בור" נטלתו ואכלתו, "ועוד בור" ועוד בור" — תנא אחרונה הוי, אלא היינו תנא דרישא ומציעתא, וסבירא ליה כרבי, ותנא אוכלת והוא הדין למנחת, ואוכלת איצטריכא ליה לאשמועינן, דאף על גב דמקרא הנייתה — לא מקדשה בפחות משוה פרוטה, ולהכי תנא "בזו בור" תרי זמני גבי נטלתו ואכלתו "ועוד בור" ועוד בור", ותנא: אם יש באחת מכולן שוה פרוטה מקודשת — משום דסבירא ליה "התקדשי" אבל חדא קאי: "התקדשי בור", "התקדשי בזו", "ועוד בור" "התקדשי". ודרך רבי בוחים בפרק שני, במחשב בשחיטת הובב, בין ששחט על מנת לאכול כוית למחר כוית בחוץ, בין שאמר כוית למחר וכוית בחוץ — הוה ליה חשבוט, ולרבי יהודה דאדיל בתר לשון ראשון — הוי פיגול, וחיביב עליו כרת. אינה מקודשת — אפילו ישנה בעין, להוצאה וינתנו רשאי להוציא, כדמפרש ואזיל. הניחא חייב להעמידה בעיסקא, שתהא ברוצאה בכל עת שיחבענו. וכיון ולהוצאה נתנה — ובתורה לא — קנה הלוהקת, אם ישנה בעין. כדמפרש ואזיל. וכן מילתא למיתבעיה, ולא סמכה דעתה, הילכך אינה מקודשת. כפיפא לה מילתא — דדבר מועט הוא דינר מקנה. דרבי אלעזר שלא קבלה מכל המנה אלא דינר — לא כפיפא לה מילתא למיתבעיה את המנה. אפילו לא נשתיר בר — מקודשת בהויא הנאה דמחיל לה גבה.

שיהא באחרונה שוה פרוטה, הכי נמי — עד שיהא באחרונה שוה פרוטה. אלא לרב ושמואל, דאמר תרויהו: ארישא קאי, ואוכלת איצטריכא ליה, הכא — כללי קחשיב, פרטי לא קא חשיב. הא מני — רבי היא, דאמר: לא שנא "כוית כוית" וְלֹא שֵׁנָא "כוית וכוית" — פְּרָטָא הוּי.

אמר רבי: התקדש במלוה — אינה מקודשת, מלוה להוצאה ניתנה. נימא פתנאי: התקדש במלוה אינה מקודשת, ויש אומרים: מקודשת. מאי לאו בהא קמיפליגי? דמר סבר: מלוה להוצאה ניתנה, ומר סבר: מלוה לאו להוצאה ניתנה? וְתִסְבְּרָא? אימא סיפא: וְשֵׁיּוֹם בְּמִכְר שָׂדֶה קָנָה. אי אִמְרַת מְלוּהָ לְהוֹצֵאָה נִתְּנָה — בְּמָא קֵנִי? אִמְר רב נְחֻמִּין: הוּנָא חֲבָרִין מוֹקִיִּים לָהּ בְּמִלֵּי אוֹחְרֵי. וְהָכָא בְּמָא עֲסָקִינוּ — בְּגוֹן שְׁאֲמַר לָהּ "התקדשי לי בְּמִנְה", וְנִמְצָא מִנְה חֶסֶר דִּינָר. מַר סָבְר: כְּפִיפָא לָהּ מִלִּתָּא לְמִיתְבַּעִיָה, וְמַר סָבְר: לֹא כְּפִיפָא לָהּ מִלִּתָּא לְמִיתְבַּעִיָה. וְאֵלָּא הָא דְאִמְר רַבִּי אֲלֵעֶזֶר: "התקדשי לי בְּמִנְה" וְנָתַן לָהּ דִּינָר — הָרִי זֶה מְקוּדָּשָׁת, וְשֵׁיּוֹם. לִמָּא פְתַנְאֵי אִמְרָה לְשִׁמְעִיתָה? — אִמְרֵי: מִנְה חֶסֶר דִּינָר — כְּפִיפָא לָהּ מִלִּתָּא לְמִיתְבַּעִיָה, מִנְה חֶסֶר תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעֵי — לֹא כְּפִיפָא לָהּ מִלִּתָּא לְמִיתְבַּעִיָה. מִיתְבַּעִיָה. הָאוּמֵר לְאִשָּׁה "התקדשי לי בְּפִקְדוֹן שֵׁיִשׁ לִי בְּיָדְךָ", וְהִלְכָה וּמְצָאתָו שֶׁנֶּגֶב אוֹ שְׂאֵבֶד, אִם נִשְׁתִּיר חִימוֹנָא שְׁוֹה פְּרוּטָה — מְקוּדָּשָׁת, וְאִם לֹא — אִינְהָ מְקוּדָּשָׁת. וְכַמְלִוָה, אִף עַל פִּי שְׂאֵלָא נִשְׁתִּיר חִימוֹנָא שְׁוֹה פְּרוּטָה — מְקוּדָּשָׁת. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲלֵעֶזֶר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: מְלוּהָ הָרִי

הרי

1 אלא מלוה ברשות בעלים לחזרה איכא בניניהו— פירושו: דלתנא קמא דרבי שמעון אינה
2 מקודשת, משום דמלוה ברשות ליה קיימא. ורבי שמעון בן אלעזר דאמר מקודשת
3 — משום דמלוה ברשות מלוה קיימא. ואם תאמר: אבתי נימא: רב כתנאי אמרה לשמעתייהו,
4 דהא איתו דאמר מקודש במלוה אינה מקודשת לא מצי סבר כרבי שמעון בן אלעזר? וש'
5 לומר: דרב נמי סבר כוותיה, ולא תוקשי מידי.

6 דהא דאמר רב אינה מקודשת — מיירי במלוה
7 שהתחיל להוציאה, ובהא קאמר דאינה מקודשת
8 אפילו נשתתיר שוה פרוטה. ורבי שמעון בן אלעזר
9 לא איירי אלא במלוה שהיא עדיין בעין. ואף על
10 גב דאמר במילתיה דרבי שמעון: אם נשתתיר שוה
11 פרוטה מקודשת, ומשמע אף על פי שהתחיל
12 להוציאה — יש לומר דרבי שמעון בן אלעזר
13 מיירי שנגנבו או שאבדו, שלא שלח כח יד. אבל
14 אם התחיל להוציאה — אינה מקודשת.

15 אלא הא דאמר רב הונא השואל קורדום
16 מחבירו ביקע בו קנאו — לענין שלא
17 יוכל המשאל לחזור בו קאמר. אבל לענין
18 להתחייב באונסין — כי לא ביקע בו נמי חיוב
19 באונסין, כדאמר בפרק "השואל" (בבא מציעא
20 טז, א), דמשעת שמיביה חיוב באונסיה. לעולם
21 שטר חוב דאחרים — אבל שטר חוב דידה אינה
22 מקודשת. ואם תאמר: ומאי שנא? והא איתו ואידי
23 מלוה היא? ויש לומר: דודאי מלוה דידה, שקנאתו
24 כבר, ואינו נתן לה שום דבר חדש, שהרי אותם
25 המעות היו שלה קודם הקידושין — דין הוא
26 דאינה מקודשת. אבל כשתנן לה המלוה דאחרים
27 — נתן לה דבר חדש שלא היה בידה קודם, אמר
28 דמקודשת. ודני דאין המלוה בעין — מכל מקום
29 זכות הוא לו כאילו היה בעין.

30 דכולי עלמא לית ליה דרבי — מכאן יש
31 להוכיח דאין הלכה כרבי, ומדוהו מצי
32 למיירי: דכולי עלמא אית ליה דרבי דמסירת
33 אותיות לחודה דמגו, והבא גבי אשה נמי מיירי
34 שמשו לה את הטרט. ודחינו טעמא דחכמים
35 דאמרי אינה מקודשת — משום דקסברי דצריך
36 לומר בפה בשמסר לו שטר "קני לך איתו וכל
37 שיעבודיה" והוא לא אמר לה כך. ופלגי בדרב
38 פפא, דכי היכי דאמר רב פפא דבעי למיכתב ליה
39 "קני לך איתו וכל שיעבודיה", כמו כן צריך לומר
40 הכי בפה למאן דאמר אותיות במסירה נקוט.
41 ומדקאמר גמרא דכולי עלמא לית ליה דרבי —
42 שמוע מינה דלית הלכתא כוותיה דרבי. ובפרק
43 "המכר את הספינה" (בבא בתרא עו, א) יש ספרים
44 הלוקין; אית דגרסי דהלכה דאותיות נקוט
45 במסירה, ואית דגרסי דהלכה דאין אותיות נקוט
46 במסירה. ומשמע הכא כההיא גירסא דאין
47 אותיות נקוט במסירה.
המוכר

הרי היא כפקדון. עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר:
מלוה אף על גב דלא נשתתיר הימנה שוה פרוטה,
ומר סבר: נשתתיר הימנה שוה פרוטה — אין, ואי
לא נשתתיר הימנה שוה פרוטה — לא. אבל דכולי
עלמא מקדש במלוה מקודשת! — אמר ליה רבא:
ותסברא, הא מותרתא? הא משבשתא היא! האי
פקדון היכי דמי? אי דקביל עליה אחריות — היינו
מלוה, אי דלא קביל עליה אחריות — אי הכי, ארתמי
ספא "ובמלוה אף על פי שלא נשתתיר הימנה
שוה פרוטה מקודשת" — נפלוג וניתני בדידה:
במה דברים אמורים — שלא קבלה עליה אחריות,
אבל קבלה עליה אחריות, אף על גב דלא נשתתיר
הימנה שוה פרוטה — מקודשת! אלא תרין הכי:
ובמלוה, אף על פי שנשתתיר הימנה שוה פרוטה
— אינה מקודשת. "רבי שמעון בן אלעזר אומר
משום רבי מאיר: מלוה הרי היא כפקדון". במאי
קמיפלגי? אמר רבא: אשפחתניהו לרבנן כבי רב,
דיתבי וקאמרי: במלוה ברשות בעלים לחזרה, והוא
הדין לאונסין, קמיפלגי. דמר סבר: מלוה ברשות
לוה קיימא, והוא הדין לאונסים. ומר סבר: מלוה
ברשות בעלים קיימא, והוא הדין לאונסים. ואמינא
להו: לאונסים — פולי עלמא לא פליגי דברשות
לוה קיימי. מאי טעמא — לא גרעא משאלה: מה
שאלה דהדרה בעינא חיוב באונסים — מלוה לא
כל שפן. אלא הכא — מלוה ברשות בעלים לחזרה
איכא בניניהו. ואלא הא דאמר רב הונא: השואל
קורדום מחבירו, ביקע בו — קנאו, לא ביקע בו —
לא קנאו. לימא כתנאי אמרה לשמעתייהו? — לא,
עד כאן לא פליגי אלא במלוה, דלא הדרה בעינא.
אבל בשאלה דהדרה בעינא — דברי הפל: ביקע
בו — אין, לא ביקע בו — לא קנאו. נימא כתנאי:
"התקדשי לי בשטר חוב" או שהיה לו מלוה ביד
אחרים והישיה עליהם, רבי מאיר אומר: מקודשת,
ותקמים אומרים: אינה מקודשת. האי שטר חוב
היכי דמי? אילימא שטר חוב דאחרים — היינו מלוה
ביד אחרים! אלא — שטר חוב דידה, ובמקדש במלוה קמיפלגי — לעולם שטר חוב
דאחרים, והכא במלוה בשטר ובמלוה על פה קא מיפלגי. במלוה בשטר במאי פליגי
— בפלוגתא דרבי ורבנן קמיפלגי. דתניא: אותיות נקוט במסירה, דברי רבי. ותקמים
אומרים: בין שכתב ולא מסר, בין שמסר ולא כתב — לא קנתה, עד שיכתוב וימסור. מר
אית ליה דרבי, ומר לית ליה דרבי. ואיבעית אימא: דכולי עלמא לית ליה דרבי, והכא
בדרב פפא קמיפלגי. דאמר רב פפא: האי מאן דובין שטררא לחבריה — צריך למיכתב
ליה "קני לך הוא וכל שיעבודיה". מר אית ליה דרב פפא, ומר לית ליה דרב פפא.
ואיבעית אימא: דכולי עלמא אית ליה דרב פפא, והכא בדשמואל קמיפלגי. דאמר שמואל:

1 הרי היא כפקדון — דאם נשתתיר — אין, לא נשתתיר — לא. אבל דכולי עלמא המקדש
2 במלוה — שישנה בעין, מקודשת. ותסברא מותרתא היא — דקתני במלוה אף על פי
3 שלא נשתתיר מקודשת? אי דקביל עליה אחריות — שאם יגב תשלמו לו. היינו מלוה
4 — כיון שנגב ותחייבה בו — נמצא מלוה אצלה, וכיון דתנא במלוה: אף על פי שלא
5 נשתתיר מקודשת — פקדון נמי שלא נשתתיר —
6 תתקדש ביה. אלא דלא קביל עליה אחריות —
7 וכי אינגבו לא אחייבא ביה. אבל קבלה עליה
8 אחריות — מקודשת. ארתמי — במלוה, נפלוג
9 בפקדון גופיה, דיש פקדון שאפילו לא נשתתיר
10 כלום מקודשת! אלא — על כרחך דקבלה עליה
11 אחריות קתני, דאם לא נשתתיר אינה מקודשת,
12 דמלוה היא. והמקדש במלוה אינה מקודשת. וכי
13 נשתתיר — מקודשת בהדיא שויר. וגבי מלוה
14 תרין הכי: אף על פי שנשתתיר אינה מקודשת,
15 משום דלהוצאה ניתנה. במאי קמיפליגי — אי
16 בלהוצאה ניתנה פליגי — סוף סוף כתנאי אמרה
17 רב לשמעתייהו אשפחתניהו לרבנן כבי רב —
18 מצאתי התלמידים בבית המדרש. דכל היכא
19 דמיירי כבי רב — לאו רב ממש הוא. אלא בבית
20 המדרש הוא. וקאמר — לעולם להוצאה ניתנה
21 דברי הכל, ואם שלח בה יד להוציא ממנה שוה
22 פרוטה — הרי החזיק בהם, ואין הבעלים יכולין
23 לחזור, הוויא ליה מלוה. ואינה מקודשת, ואפילו
24 רובה בעין. והכא בשלא הוציא ממנה כלום.
25 ולהכי אמר רבי שמעון בן אלעזר מקודשת,
26 דקסבר: מלוה כולה בעין — ברשות
27 בעלים היא לחזרה, אם בא מלוה לחזור בו
28 ולתובעה — חזרה. והילכך, השתא הוא דיתבה
29 ניהליה. והוא הדין לאונסין קיימא נמי ברשותיה,
30 דאי מתאנסי — פטור הלוה. השואל קורדום —
31 לעשרה ימים. ביקע בו — הוויא חוקה להשתמש
32 בו ימי שאלתו ואין המשאל יכול לחזור בו.
33 בו לימא כתנאי אמרה — דלרבי מאיר אם ביקע בו
34 — קנאו, לא ביקע בו — לא קנאו. ולתנא קמא
35 אפילו לא ביקע בו נמי, דמלוה אינו ברשות
36 בעלים לחזרה. דלא הדיה בעינא — הילכך, כיון
37 דרשאי הלוה ליקח ביה חסרה — מיד הוויא ליה
38 ברשותיה, ואין המלוה יכול לחזור. שהרי לא
39 לכך הלוהו לקבל מעות הללו עצמן, אלא מעות
40 אחרים. נימא כתנאי — הא דרב. דאמר: המקדש
41 במלוה אינה מקודשת. והירשה עליהו — כתב
42 לה הרשאה עליהו. נקוט במסירה — אינו צריך
43 לכתוב שטר מכירה או השטר שהוא מוכר לו,
44 אלא במסמך לו שטר שיש לו על אחרים לזכות
45 בו — נתחייב הלוה לפורעם לזה. בין שכתב —
46 לו שטר מכירה עליו ולא מסר לו שטר החוב,
47 ובין שמסר לו שטר החוב ולא כתב לו שטר
48 מכירה עליו — לא קנה. והבא נמי שמסר לה
49 שטר החוב, אף על פי שלא כתב לה שטר
50 מכירה עליו. מאן דאמר מקודשת — אית ליה
51 דרבי, ומר לית ליה דרבי. ואיבעית אימא דכולי
52 עלמא לית ליה דרבי — והבא בשמסר וכתב
53 מיירי, אלא שכתב לה "קני לך האי שטר" ולא
54 כתב לה "קני לך כל שעבודא דאית ביה". מאן
55 דאמר אינה מקודשת — כרב פפא. דכולי עלמא
56 אית ליה דרב פפא — וכי אמר רבי מאיר
57 מקודשת — שכתב לה בו, והכא בדשמואל
58 קא מיפלגי. ואפילו

ואפילו

56 וכמה לגבי הלוואת מעות, שיוצאות הן מרשות המלוה, שחייב
 57 הלוה באחריותו...ומסיים רבה את דבריו: **אֵלָא הָכָא מְלוּה בְּרִשּׁוֹת**
 58 **בְּעָלִים לְחֻרְה אִיפָא בְּיַיְהוּהוּ** - אלא יש לומר, שנחלקו רק לגבי דין
 59 חורה, שלדעת תנא קמא אין המלוה יכול לחזור בו, ועל כן אינו
 60 יכול לקדש בהן את האשה, ולדעת רבי שמעון ברבי אלעזר יכול
 61 הוא לחזור בו כל זמן שלא התחיל הלוה להשתמש במעות, ולכך
 62 רשאי הוא אף לקדש בהן את האשה.
 63 הגמרא מקשה במחלוקת תנאים זו על דין שאמר רב הונא: **וְאֵלָא**
 64 **הָא דְאָמַר רַב הוּנָא שְׂאדָם הַשְׂוֹאֵל קוֹרְדָם מְהִיבֵיהוּ** להשתמש בו,
 65 **וּבִיבָע בּוּ - חָתָךְ בּוּ, קְנָאוּ, לְעֵינֵי זֶה שְׂאִין הַמְשָׁאֵל יִכּוֹל לְחַזֵּר בּוּ,**
 66 אך אם עדיין לא ביצע בו לא קנאו, לימא בתנאי אמרה לשמעיתיה
 67 - נאמר שדבריו תלויים הם במחלוקת התנאים, שסובר כרבי
 68 שמעון בן אלעזר, ושלא כדעת תנא קמא.
 69 מתרצת הגמרא: **לֹא, עַד פְּאֵן לֹא פְּלִיגֵי הַתְּנָאִים אֵלָא בְּמְלוּה דְלֹא**
 70 **דְּהֵרָה בְּעֵינָא** - שאין הלוה משיב את מעות ההלוואה עצמן ללוה,
 71 ולכך סובר תנא קמא שמיד עם קבלת ההלוואה נכנסו המעות
 72 לרשות הלוה לגמרי, ואין המלוה יכול לחזור בו, **אֲבָל בְּשִׂאָה**
 73 **דְּהֵרָה בְּעֵינָא** - אבל לגבי שאלת כלים, שחייב השואל להשיב
 74 למשאל את אותו החפץ ששאל ממנו, בזה דברי הכל שאם ביצע
 75 בו השואל אין - קנאו, ואין המשאל יכול לחזור בו, אך אם לא
 76 ביצע בו השואל, לא קנאו, ורשאי המשאל לחזור בו. הגמרא
 77 מנסה לתלות את דין מקדש במלוה במחלוקת תנאים: **יִבְטָא פְּתָנָא,**
 78 **שְׂנִינָא בְּרִייתָא, שְׂאדָם הַאֲזַמְרָא לְאִשָּׁה הַתְּקַדְּשֵׁי לִי בְּשִׁטְרָא חוּב זֶה**
 79 **שִׁישׁ לִי עַל פְּלוּגִי, אוּ שְׂתֵּיחָה לִי מְלוּה בְּדִ אַחֲרֵיהֶם וְהִדְרִישָׁה עֲלֵיהֶם -**
 80 **הִיוּ אֲנָשִׁים חֵיבִים לוֹ מְעוֹת, וְכַתּוּב לֵאמֹר הִרְשָׁא לְגַבְתָּן מִהֶם, רַבִּי**
 81 **מֵאִיר אוֹמְרֵי מְקוֹדְשֵׁת הִיא בְּכֶר, וְחֻקֵּיהֶם אוֹמְרִים אֵינָה מְקוֹדְשֵׁת.**
 82 **וּמְבַרְרַת הַגְּמָרָא: הֵיאֵי הַתְּקַדְּשֵׁי לִי בְּשִׁטְרָא חוּב הִיכִי דְמֵי, אֵילִימָא**
 83 **שִׁטְרָא חוּב דְאֲחֵרִים -** שהלוה מעות לאדם אחר וכתב לו הלה שטר
 84 חוב, ומתה נותן הוא שטר זה לידה האשה ומקדשה בכך, אם כן
 85 היינו עמה האופן השני שהיה לו מלוה ביד אחרים והייתה
 86 עליהם, ומדוע הוצרכה הברייתא לכפול הדברים. **אֵלָא לֹא**
 87 **שִׁמְקֵדְשָׁה בְּשִׁטְרָא חוּב דְיָדָה עַל יַדֵּי מַחִילַת הַחוּב, וּבִאֲוֹפֵן כּוּזָה**
 88 **נַחֲלָקוּ הַתְּנָאִים הָאֵם חָלוּ הַקִּדּוּשִׁין אוֹ לֹא, וּבְמִקְדָּשׁ בְּמְלוּה**
 89 **קְמִיפְלִגֵּי -** ונחלקו בדין מקדש במלוה, שלדעת רבי מאיר מלוה
 90 לא להוצאה ניתנה, שכל זמן שלא הוציאה המעות עומדות הן
 91 עדיין ברשות המלוה, ולכך יכול לקדשה בהן, ולדעת חכמים
 92 מלוה להוצאה ניתנה ואינן עוד ברשות המלוה, ולכך אינה
 93 מקודשת.
 94 דוחה הגמרא: **לְעוֹלָם יֵשׁ לְהַעֲמִיד אֶת דְּבַרֵּי הַבְּרִייתָא בְּמִקְדָּשָׁה**
 95 **בְּשִׁטְרָא חוּב דְאֲחֵרִים, וְמַכּל מְקוֹם הַצְּרָכָה הַבְּרִייתָא לְכַפּוֹל**
 96 **הַדְּבָרִים, מֵאַחַר שֶׁהָכָא בְּמְלוּה בְּשִׁטְרָא וּבְמְלוּה עַל פֶּה קָא מִיפְּלִגֵּי -**
 97 **נַחֲלָקוּ הַתְּנָאִים בְּשְׁנֵי אֲוֹפְנִים, הָאֶחָד, כְּשֶׁהִלּוּה לְאַחַר וְכַתּוּב לוֹ**
 98 **הִלָּה שֶׁטֶר עַל הַלוּוָאָה זֶה, וּמִקְדָּשָׁה עֵתָה בְּמִסִּירַת שֶׁטֶר חוּב זֶה,**
 99 **וְהַשְּׁנִי, כְּשֶׁהִלּוּה עַל פֶּה לֹא כְּתִיבַת שֶׁטֶר, וּמִקְדָּשָׁה עֵתָה בְּנִתְיַנַּת**
 100 **הַרְשָׁאָה לְגַבְתָּן חוּב זֶה. מֵאַחַר שֶׁנַּחֲלָקוּ בְּשְׁנֵי דִינֵים שׁוֹנִים,**
 101 **הַצְּרָכָה הַבְּרִייתָא לְכַפּוֹל הַדְּבָרִים, אֲנָחְךָ כְּשֶׁמִּקְדָּשׁ אִשָּׁה בְּחוּב,**
 102 **שְׂהִיא עֲצָמָה חֵיבַת לוֹ, בּוּזָה יִתְכֵּן שִׁיּוּדוֹ כּוֹלֵם שְׂאִינָה מְקוֹדְשֵׁת.**
 103 **וְעֵתָה מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא אֶת סִבְרַת מַחֲלוּקְתָם כְּכֹל אֶחָד מֵאֲוֹפְנִים**
 104 **אֵלּוּ: בְּמִקְדָּשׁ אִשָּׁה בְּמְלוּה בְּשִׁטְרָא בְּמֵאִי פְּלִיגֵי, כְּפִלּוּגְתָא דְרַבִּי וְרַבִּי**
 105 **קְמִיפְלִגֵּי -** נחלקו במחלוקת רבי וחכמים לגבי אדם המוכר שטר
 106 חוב לחבירו. **דְּתַנָּא, אוֹתִיּוֹת -** שטרות, נקנות בְּמִסְרָה, דְּבַרֵּי רַבִּי,
 107 **דְּהֵינָּה, אֲדָם הַמוּכֵר לְחַבְרֵוֹ שֶׁטֶר חוּב שִׁישׁ לוֹ עַל אַחֲרֵים, אֵינּוּ**
 108 **זָקֵק לְכַתּוּב שֶׁטֶר נוֹסֵף עַל מְכִירָה זֶה, אֵלָא דִּישׁ בְּכֶר שִׁימְטוֹר לְקוּבָה**
 109 **אֶת הַשֶּׁטֶר חוּב. וְחֻקֵּיהֶם אוֹמְרִים שֶׁלֹּא נִיתַן לְמַכּוֹר כֶּךָ, אֵלָא בֵּין**
 110 **בְּאֲוֹפֵן שִׁקְתָּב הַמוּכֵר לְקוּבָה שֶׁטֶר עַל מְכִירָה זֶה וְלֹא מְסָר לוֹ אֶת**

1 **הָרִי הֵיאֵי כְּפִקְדוֹן -** דין המלוה כדין הפקדון, שרק אם נותר ממנו
 2 שיעור שוה פרוטה הרי היא מקודשת.
 3 ומבארת הגמרא את הקושיא על דברי רב: **עַד פְּאֵן לֹא פְּלִיגֵי -** לא
 4 נחלקו התנאים אלא במלוה שלא נשתיר הימנה שוה פרוטה, דְּמַר
 5 - תנא קמא סבר, שהמקדש אשה במלוה חלים הקידושין אף על
 6 **גַּב דְּלֹא נִשְׁתִּיר הֵימְנָה -** מהלוואה זו, שוה פרוטה, וּמַר - רבי
 7 שמעון בן אלעזר סבר, שאם נשתיר הימנה שוה פרוטה, אין -
 8 האשה מקודשת, וְאֵי לֹא נִשְׁתִּיר הֵימְנָה שְׂוֹה פְּרוּטָה, לֹא - אינה
 9 מקודשת. **אֲבָל דְּבוּלֵי עֲלִמָא מוּדִים שְׂהִמְקַדְּשָׁה אִשָּׁה בְּמְלוּה**
 10 **שְׁנִשְׁתִּיר הֵימְנָה שׂוֹה פְּרוּטָה, הָאִשָּׁה מְקוֹדְשֵׁת, וְשִׁלָּא כְּדַבְּרֵי רַב.**
 11 **מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר (לִיה) רַבָּא, וְתַקְבְּרָא הָא מְתַרְצָתָא -** האם
 12 יתכן לומר שברייתא זו מתוקפת היא, הָא מְשַׁבְּשָׁתָא הִיא - הרי
 13 משובשת היא. והוא מבאר את דבריו: **הֵיאֵי פְּקוּדוֹן הִיכִי דְמֵי, אֵי**
 14 **דְּקַבִּיל עֲלֵיה אַחֲרִיּוֹת -** אם קיבלה אחריות על פקדון זה, הִינּוּ מְלוּה
 15 - הרי זה ממש כהלוואה, ומאחר שלגבי הלוואה טובר תנא קמא
 16 שהאשה מקודשת במחילת החוב אף שלא נשתיר ממנו שוה
 17 פרוטה, אם כן מדוע הוא סובר שבפקדון אינה מקודשת אלא אם
 18 כן נשתיר שוה פרוטה. וְאֵי דְלֹא קַבִּיל עֲלֵיה אַחֲרִיּוֹת - ואם לא
 19 קיבלה אחריות על פקדון זה, אֵי הִכִּי, אֲדִתְנִי סִפָּא - מדוע
 20 הוצרכה הברייתא לכתוב בסיפא 'ובמלוה אף על פי שלא נשתיר
 21 הֵימְנָה שְׂוֹה פְּרוּטָה מְקוֹדְשֵׁת/ נִפְלִיג וְנִיתְנֵי בְּרִידָה - הרי ניתן
 22 להשמיעו דין זה אף בפקדון, ולומר כך, בְּפֶה דְבָרִים מְקוֹדְשֵׁת שְׂאִין
 23 האשה מקודשת אם לא נשתיר בפקדון שוה פרוטה, כְּשִׁלָּא קַבִּילָה
 24 עֲלֵיה אַחֲרִיּוֹת עַל הַפְּקוּדוֹן, אֲבָל אִם קַבִּילָה עֲלֵיה אַחֲרִיּוֹת אִף עַל גַּב
 25 **דְּלֹא נִשְׁתִּיר הֵימְנָה שְׂוֹה פְּרוּטָה מְקוֹדְשֵׁת,** שהרי זה כהלוואה
 26 שניתן להתקדש בה אף כשלא נותר ממנה שוה פרוטה. ולכך
 27 הכרח הוא לומר שברייתא זו הינה משובשת.ועתה מבאר רבא
 28 כיצד יש ליישב הברייתא: **אֵלָא תְּרִין הִכִּי -** יש לגרוס כך, וּבְמְלוּה
 29 **אִף עַל פִּי שְׁנִשְׁתִּיר הֵימְנָה שְׂוֹה פְּרוּטָה אֵינָה מְקוֹדְשֵׁת.** זו היא דעת
 30 תנא קמא. רבי שמעון בן אלעזר אוֹמְרֵי מֵשׁוּם רַבִּי מֵאִיר מְלוּה הִיא
 31 **הֵיאֵי כְּפִקְדוֹן,** וכשם שבפקדון האשה מקודשת אם נשתיר בו שוה
 32 פרוטה, אף לגבי הלוואה הדין כן. אך אם לא נשתיר שוה פרוטה
 33 מודים כולם שאין האשה מקודשת.מבשרת הגמרא: **בְּמֵאִי**
 34 **קְמִיפְלִגֵּי. אָמַר רַבָּה, אִשְׁפַּחְתִּינְהוּ וְרַבְּנֵן כְּבִי רַב דִּיתְבִּי וְקָאמְרֵי -**
 35 **פּוּשְׁתִּי הַתְּלַמִּידִים הַיּוֹשְׁבִים בְּבֵית הַמְּדֻרָה, שְׂבִיאָרוּ שְׂבִיחֵי מְלוּה**
 36 **בְּרִשּׁוֹת בְּעָלִים לְחֻרְה וְהוּא תְּרִין לְאוֹנְסִין קְמִיפְלִגֵּי -** שנחלקו
 37 התנאים לגבי הלוואה שלא הוציאה הלוה, האם היא ברשותו של
 38 המלוה לענין שיוכל לדרוש מהלוה שיחזיר המעות לרשותו, וכן
 39 לענין שאם יארע אונס למעות אלו אין הלוה חייב לשלמם, או
 40 לא. דְּמַר - תנא קמא סבר, שְׂמְלוּה בְּרִשּׁוֹת לֹוֹת קְיָימָא לענין שאין
 41 המלוה יכול לחזור בו, וְהוּא תְּרִין לְעֵינֵי אֲוֹנְסִים - שחייב הלוה בכל
 42 אונס שיארע למעות ההלוואה, ועל כן אין המלוה יכול לקדש
 43 אשה במעות אלו. וּמַר - רבי שמעון בן אלעזר סבר, שְׂמְלוּה
 44 **בְּרִשּׁוֹת בְּעָלִים -** המלוה, קְיָימָא לענין שיכול הוא לחזור בו, וְהוּא
 45 **תְּרִין לְעֵינֵי אֲוֹנְסִים -** שאין הלוה חייב באונס שיארע עד שיתחיל
 46 להשתמש, ועל כן יכול המלוה לקדש אשה במעות אלו. כך ברייתא
 47 התלמידים לרבה.וממשיך רבה בדבריו, וְאִמְנָא לְהוּ - אמרתי
 48 לתלמידים אלו, שְׂלִגְבֵי חוּב אֲוֹנְסִים אִין הַדְּבַר שְׁנֵי בְּמַחֲלוּקַת,
 49 **אֵלָא בּוּלֵי עֲלִמָא לֹא פְּלִיגֵי דְבְּרִשּׁוֹת לֹוֹת קְיָימֵי -** לדעת כל התנאים
 50 חייב הלוה בכל אונס שיארע למעות, אף שעדיין לא נשתמש
 51 בהם. **מֵאִי שְׂעָמָא, לֹא רַבְּעָא מְשִׁאָלָה -** אין דין מעות הנלקחות
 52 בהלוואה גרוע מדין כלי הנלקח בשאלה, מַה שִׂאָלָה דְּהֵרָה בְּעֵינָא
 53 **חֵיב פְּאוֹנְסִים -** וכמו שבכלי שואל אף שחוזר כמות שווא לבעלים
 54 ולא יצא כלל מרשותם, מכל מקום חייב השואל לשלם את שווי
 55 הכלי אם יארע לו איזה אונס, מְלוּה לֹא קַל שְׂבֵן - על אחת כמה

56 שטר קידושין אם אין עליו עדי חתימה אין האשה מקודשת
 57 בתורת קידושי שטר. ורבי אלעזר למעמייה דאמר עדי מסירה פרת
 58 - רבי אלעזר סובר אף הוא כשיטתו לגבי גט, שעדי המסירה הם
 59 הנותנים לגט תוקף של ספר כריתות, ועל כן אף לענין שטר
 60 קידושין אם נתנו לה בפני עדי מסירה הרי היא מקודשת מתורת
 61 קידושי שטר, אף שאין חתומים בו עדים. ורבנן הסוברים ששמין
 62 את הנייר אם יש בו שוה פרוטה, מספקא להו אי כרבי מאיר שעדי
 63 חתימה כרתי, אי כרבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, אך סוברים הם
 64 שדעת האשה להתקדש אף בשווי הנייר, הלכך שמין את הנייר, אם
 65 יש בו שוה פרוטה הרי היא מקודשת בנייר זה בתורת קידושי כסף,
 66 ואם לאו אינה מקודשת קידושי ודאי בתורת קידושי כסף, אלא
 67 הרי היא ספק מקודשת, שמה הלכה כרבי אלעזר שעדי מסירה
 68 כרתי ויש כאן קידושין מתורת שטר.
 69 הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי מאיר וחכמים באופן נוסף:
 70 ואיבעית אימא כגון שכתבו לשטר הקידושין שלא לשמה של
 71 האשה, ודינו של ריש לקיש קמיפלגי, דבעי ריש לקיש, שטר
 72 אירוסין שכתבו שלא לשמה של האשה, מהו - האם כשר הוא או
 73 לא. וצדדי הספק הם, האם הויה ליציאה מקשיני - מקישים דין
 74 קידושין לדין גירושין, מה יציאה בעינין לשמה - כשם שחובה
 75 לכתוב גט לשם האשה, אף הויה נמי בעינין לשמה - כך יש לכתוב
 76 שטר קידושין לשם האשה, או דלמא הויות הדין מקשיני - או
 77 שמקישים את סוגי הקידושין זה לזה, מה הויה דכסף לא בעינין
 78 לשמה - כשם שלגבי קידושי כסף אין צורך שיהא הדין מוטבע
 79 לשם האשה, אף הויה דשטר לא בעינין שיכתב לשמה של האשה.
 80 בתר דבעיא תר פשמה - לאחר שנסתפק ריש לקיש בדין זה פשט
 81 שיש לדרוש הכתוב (דברים כד ב) ויציאה מביתו והלכה והיתה
 82 לאיש אחר, שבפסוק זה מן הכתוב הויה - קידושין, ליציאה -
 83 גט, ועל כן סובר ריש לקיש שכשם שיש לכתוב גט לשם האשה,
 84 כך יש לכתוב שטר קידושין לשם האשה.
 85 ועתה מבארת הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקתם של רבי
 86 מאיר וחכמים בדינו של ריש לקיש: מר - רבי מאיר, אית ליה דריש
 87 לקיש, ומאחר שהברייתא עוסקת באופן שכתב את השטר שלא
 88 לשם האשה, אינה מקודשת. ומר - ר' אלעזר, לית ליה דריש
 89 לקיש, ולכן סובר שהמקדש אשה בשטר שלא נכתב לשמה
 90 מקודשת. וחכמים נסתפקו בזה, ולכן סוברים שאם הנייר שוה
 91 פרוטה הרי היא מקודשת מתורת קידושי כסף, ואם לאו הרי היא
 92 ספק מקודשת מתורת קידושי שטר.
 93 הגמרא מבארת את מחלוקתם של רבי מאיר וחכמים באופן נוסף:
 94 ואיבעית אימא דבולי עלמא אית להו דריש לקיש, והכא כמאי
 95 עסקינן שכתבו לשטר הקידושין לשמה של האשה, ושלא מדעתה
 96 - אך לא הודיע לה קודם הכתיבה. ובפלוגתא דרבא ורבנא ורב
 97 פפא ורב שרביא קמיפלגי. דאיתמר, כתבו לשטר קידושין לשמה
 98 של האשה ושלא מדעתה, רבא ורבנא אמרי שמקודשת, מאחר
 99 שסוברים שאין צריך את דעת האשה לכתיבת שטר הקידושין,
 100 ורב פפא ורב שרביא אמרי שאינה מקודשת, מאחר שלשיתם אין
 101 מועילה כתיבת שטר קידושין ללא ידיעת האשה. וביאור מחלוקת
 102 התנאים הוא כך: שרבי מאיר סובר שצריך את דעת האשה,
 103 ומאחר שהברייתא עוסקת באופן שכתב השטר בלא ידיעתה אינה
 104 מקודשת. ולדעת רבי אלעזר אין צורך את דעתה, ועל כן היא
 105 מקודשת. וחכמים מסתפקים כמי ההלכה, ועל כן סוברים שאם יש
 106 בנייר שוה פרוטה הרי היא מקודשת מתורת קידושי כסף, ואם
 107 לאו הרי היא ספק מקודשת מתורת קידושי שטר.
 108 הגמרא מבררת עוד האם יש לתלות את דינו של רב לגבי מקדש
 109 במלוה במחלוקת תנאים: נימא קהני תנאי דתנאי - שנינו בברייתא,
 110 לגבי אשה הנותנת זהב לאומן, ואומרת לו עשה לי מזהב זה שירים

1 שאדם המזכר שטר חוב להבירו, כגון ראובן שמכר ללוי שטר חוב
 2 שיש לו על שמעון, ולאחר המכירה הור ראובן ומחלו לחוב זה
 3 לשמעון, הרי זה מחול, ואפילו היו שטר של ראובן מחול את החוב
 4 לשמעון.
 5 ומבארת הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקת רבי מאיר וחכמים
 6 בדינו של שמואל: דמר - חכמים, אית ליה דשמואל שיכול המלוה
 7 למחול החוב ללוה אף לאחר שמכרו, ולכן אין האשה מתקדשת
 8 בשטר חוב שיש למקדש על אחר, מאחר שחוששת שמה לאחר
 9 הקידושין ימחול בעלה ללוה את חובו. ומר - רבי מאיר, לית ליה
 10 דשמואל, אלא סובר שאין המלוה יכול למחול לאחר שמכר את
 11 השטר, ולכן ישנה סמיכות דעת מצד האשה ומקודשת. הגמרא
 12 מבארת את מחלוקת רבי מאיר וחכמים גבי מקדש במלוה בשטר
 13 באופן נוסף: ואיבעית אימא דבולי עלמא אית להו דשמואל, והכא
 14 באשה קמיפלגי - וכאן נחלקו לגבי סמיכות דעת האשה, מר - רבי
 15 מאיר, סבר שאשה סמכה דעתה על בעלה שלא ימחול את החוב
 16 ללוה לאחר שמקדשה בשטר החוב, מימר אמרה, לא שביק ליה
 17 לירייה ומחל ליה לאחריני - לא יעזוב אותי בעלי וימחול לאחרים,
 18 ולכן מקודשת. ומר סבר - וחכמים סוברים, אשה נמי לא סמכה
 19 דעתה - אין האשה סומכת על בעלה, וחוששת שימחול את החוב
 20 ותפסיד המעות, ולכן אינה מקודשת. נתבאר עד עתה סברות
 21 מחלוקת רבי מאיר וחכמים לגבי המקדש אשה בשטר חוב שיש לו
 22 על אחרים, ועתה מבררת הגמרא, במקדש אשה במלוה על פה
 23 שיש לו ביד אחרים, כמאי פלגי. ומבארת, שנחלקו בדינו של רב
 24 הונא אמר רב, דאמר רב הונא אמר רב, האומר לחבירו כנה יש לי
 25 המופקד בידך, תנהו לפלוני, אם אמר לו כן כמעמד שלשתן -
 26 שהנותן והמקבל וזה שהופקד המנה בידו עומדים יחד, קנה הלה
 27 את המנה, אף קודם שהגיע לידו.
 28 ומבארת הגמרא כיצד יש לתלות את מחלוקת רבי מאיר וחכמים
 29 בדינו של רב: מר סבר - דעת חכמים היא, כי קאמר רב הני מילי
 30 בפקדון אכל מלוה לא - לא אמר את דין מעמד שלשתן אלא
 31 כשמקנה פקדון שיש לו ביד אחר, ולא בהלוואה, ולכן אין אדם
 32 יכול לקדש אשה במלוה על פה שיש לו אצל אחרים. ומר - רבי
 33 מאיר, סבר לא שנא מלוה ולא שנא פקדון - ניתן להקנות אף מעות
 34 הלוואה, ועל כן ניתן אף לקדש בהן את האשה.
 35 הגמרא מבררת האם יש לתלות את דינו של רב לגבי מקדש
 36 במלוה במחלוקת תנאים: נימא בתנאי. האומר לאשה התקדשי לי
 37 בשטר, רבי מאיר אמר אינה מקודשת, אף אם הנייר עצמו יש בו
 38 שוה פרוטה, ורבי אלעזר אמר מקודשת, אף אם הנייר עצמו
 39 שוה פרוטה, והכמים אמרים שמין את שווי הנייר, אם יש בו שוה
 40 פרוטה מקודשת מתורת קידושי כסף, ואם לאו - שאין הנייר שוה
 41 פרוטה, אינה מקודשת. מבררת הגמרא: האי שטר היכי דמי,
 42 אילימא במקדש אשה בשטר חוב דאחרים, קשיא דרבי מאיר אדרבי
 43 מאיר, שהרי לעיל (מז): סובר רבי מאיר שהמקדש בשטר חוב שיש
 44 לו על אחרים הרי היא מקודשת. אלא שמקדשה בשטר חוב ודיה
 45 - שמוחל לה המעות שהלוה לה, ובמקדש במלוה קא מיפלגי,
 46 שלדעת רבי מאיר אינה מקודשת, ולדעת רבי אלעזר מקודשת.
 47 דוחה הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אין הברייתא עוסקת באדם
 48 המקדש אשה בשטר חוב בתורת קידושי כסף, אלא הכא כמאי
 49 עסקינן כגון שקדשה בשטר קידושין שאין עליו עדים - שכתב לה
 50 בשטר הרי את מקודשת לי, ולא החתים עדים על שטר זה, אלא
 51 שמסרו לה בפני עדי מסירה, ובאופן זה נחלקו התנאים האם
 52 מקודשת היא בתורת קידושי שטר או לא.
 53 ומבארת הגמרא את סברות מחלוקתם: ורבי מאיר למעמייה דאמר
 54 עדי התימה פרת - רבי מאיר סובר כשיטתו לגבי גט, שרק עדי
 55 חתימה הם הנותנים לגט תוקף של ספר כריתות, ועל כן אף לענין

1 המוכר שטר חוב לחבירו וחור ומחלו מחול - יש מפרשים: היינו טעמא דמחלו מחול -
2 משום דקנין שטר אינו אלא מדרבנן, ולא אלימ להפקיע כח הראשון שלא יוכל
3 למחול אותו. וכן משמע בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמ"ב). דקנין שטרות אינו אלא
4 מדרבנן.

5 **כ"י** קאמר רב בפקדון אבל במלוה לא - ואם
6 תאמר: אמאי לא קאמר דבולי עלמא כי
7 קאמר רב - אפילו במלוה, והבא מיירי במעמד
8 שלשתן, וקמפילגי דשמואל דאמר אפילו יורש
9 מחול. אי נמי סברי כשמואל, ובסמכה דעתה קא
10 מיפילגי, ובדאמר לעיל: אלא מדלא קאמר הכי -
11 שבע מינה דאפילו שמואל מודה דהמקנה לחבירו
12 במעמד שלשתן ומחלו - אינו מחול. והא דקאמר
13 לעיל: המוכר שטר חוב לחבירו וחור ומחלו מחול
14 - היינו דוקא בשאין הלוה בפניו בשעה שמכר
15 לו את השטר. **אילימא** בשטר חוב דאחרים
16 קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר - ואם תאמר:
17 ומאי קושיא? ליטני דלעיל מיירי דאמר ליה "קני
18 לך שטר וכל שיעבודיה", והבא מיירי דלא אמר
19 ליה: ויש לומר: שהיה תופס לדוחק, מאחר
20 שהלשונות שרים, לומר שאינם בסיגנון אחר.
21 **ורבנן** מספקא להו בו" - לפירוט זה לא גרס
22 במילתיהו? ויש לומר: לאו אינה מקודשת" -
23 דהא אפילו ליכא בנייר שוה פרוטה צריכה גט
24 מספק, דשמא עדי מסירה כרתו כרבי אלעזר. דאי
25 אמרת דאין צריכה גט - אם כן קאי כרבי מאיר,
26 דאמר עדי חתימה כרתי מכל וכל, ואם כן מאי
27 האי דקאמר: מספקא להו אי כרבי מאיר אי כרבי
28 אלעזר.

29 **שמין** את הנייר - דהוקא אליבא דרבנן אמרינן
30 דשמין את הנייר. אבל לרבי מאיר, אפילו
31 איכא בנייר שוה פרוטה - אינה מקודשת, דאמר:
32 עדי חתימה כרתו הקידושיני. ואם תאמר: לרבנן
33 אמאי שמין את הנייר? אפילו כי ליכא בנייר שוה
34 פרוטה מקודשת מספק, כרבי אלעזר. דאמר עדי
35 מסירה כרתו! ויש לומר: דלוה מחזי, אם היה בו
36 שוה פרוטה - מקודשת קידושיני גמורין. אבל אם
37 אינו שוה פרוטה - אינה מקודשת. אבל אם
38 להצריכה גט אם נשאת לאחר. **דבולי** עלמא
39 ישנה לשכירות מתחלה וכו' - אין דלדק
40 מכאן דהלכה דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף.
41 דהא לא הוה מצוי למימר דבולי עלמא אינה
42 לשכירות - דאם כן מאי טעמא דמאן דאמר
43 אינה מקודשת? אך יש להביא ראיה דהלכה
44 דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף מההיא דפרק
45 קמא דמסכת עבודה זרה (י"ט, ט"ז). תנן: הגיע

1 **ואפילו** יורש - של מלוה. מחול - שהלוה לא נתחייב לזכות כלום אלא מחמת המוכר
2 - והרי מחלו אצלו. רבי מאיר לית ליה דשמואל, הלכך סמכה דעתה, ולא חיישין דלמא
3 אויל ומחלו ליה. ורבנן לית להו דשמואל, הלכך לא סמכה דעתה, דסברה: אויל ומחלו
4 ליה. **אית** להו דשמואל - דאי בעי אויל ומחלו ליה. **והבא באשה קא מיפילגי** - כלומר,
5 אם היה מקנהו קרקע ברמי שטר זה - ודאי לא
6 קנה במלוה את הקרקע, דלא סמכה דעתא
7 דבעל קרקע. אבל באשה סבר רבי מאיר דסמכה
8 דעתה, דכיון דאיתיה אנא - לא שביק לדידי
9 ומחלו לאחריו. **במעמד** שלשתן - אמר לו כן
10 - קנה. ואין טעם ברבר, דהא חד הוא מתלת
11 מילי דשויתוה רבנן הלבתא כלא טעמא, במסכת
12 גיטין. **בפקדון** - דאיתיה בעין, וסמכה דעתא
13 דמקבל, נימא **כתנאי** - במקדש במלוה.
14 **התקיש** לי בשטר - גרס, ולא גרס הבא "בשטר
15 חוב". **אינה** מקודשת - ואפילו הנייר שוה
16 פרוטה, דלאו דעתה להתקדש בפרוטת הנייר,
17 אלא במה דכתיבא ביה. **רבי אלעזר** אויב
18 מקודשת - ואפילו אין בנייר שוה פרוטה.
19 כדמפרש טעמא לקמן, אי משום דמקדש במלוה
20 מקודשת, אי משום כדמשנינן לקמיה. **שמין** את
21 הנייר - דדעתה גמי בנייר. **קשיא דרבי מאיר**
22 **אדרבי מאיר** - דהא תניא לעיל: התקיש לי
23 בשטר חוב, רבי מאיר אומר מקודשת, אלא לאו
24 בשטר חוב ידיה - שיש לו מלוה עליה. **בשטר**
25 **שאין** לו עדים עליו - שטר אירוסין קאמר,
26 שכתב לה על הנייר "הרי את מקודשת לי", ולא
27 החתים עליו עדים, אלא מסרו לה בפני עדים.
28 **פלוגתא דרבי מאיר** ורבי אלעזר במסכת גיטין
29 גבי נט, דקאמר רבי אלעזר: אף על פי שאין עליו
30 עדים, אלא נתנו לה בפני עדים - כשר, שאין
31 העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם.
32 **כרתי** - משוי ליה ספר כריתות. **מספקא** להו
33 **בתאי אי כרבי מאיר אי כרבי אלעזר** - וסברא
34 הוה דדעתה לזו בנייאר, הלכך שמין בו, ולפי
35 התירוץ הוה נראה בעיני דלא גרס בהא דרבנן
36 "ואם לא אינה מקודשת", אלא: והכמים
37 אומרם שמין את הנייר, אם יש בו שוה פרוטה
38 - מקודשת. **אית** שוה מידי לא איירי, משום
39 דמספקא להו בהאיא אי כרבי מאיר אי כרבי
40 אלעזר. והשתא ביש בו הוא דאתו לאיפולוגי,
41 דאם יש בנייר שוה פרוטה - מקודשת בתורת
42 כסף, דדעתיהו נמי אנייר. **שכתבו** - לשטר
43 אירוסין שלא לשמה. **יצאה** בעינין לשמה -
44 דכתיב (דברים כז) "וכתב לה" - לשמה הוא.
45 **שלא** מדעתה - לא דעתה כשנכתב. **רבא ורבינא**
46 **אמרו** מקודשת - טעמיהו מפרש בפרק קמא
47 (קידושין ט"ג). מה יצאה לא בעינין כתיבה
48 מדעתה, שהרי בעל כרחא מגרשה - אף הויה
49 בו. **אינה** מקודשת - מה יצאה בעינין כתיבת
50 הגט דעת מקנה, דהיינו בעל שמקנה את האשה
51 לעצמה בעת זה - אף הויה בעינין דעת מקנה,
52 והיא האשה שמקנה את עצמה לבעל בשטר זה.
53 **בתני** **תנאי** - מקדש במלוה דשמתייהו דרב
54 שריון - אצעדה מותרמנין שריון (בבבירי לא).
55 ואקשר אני לך - בשאר פעולתך, שהחוב
56 משלה הוא. **אוחו** **ממון** - שיחודם לה לאחר
57 שגמרו. **מכלל** דתנא קמא **אפילו** אותו ממון נמי
58 לא - בתמיה: כלומר, מכלל דכיון שעשאו
59 דקאמר רבי מאיר אף על פי שלא באו לידה קא
60 מתמה: אלא במאי? בו מקדשו! **אלא** במקדש
61 במלוה **קמיפילגי** - והבא מאי מלוה איכא? -
62 דקסברי כולוה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף - כל פרוטה ופרוטה כשנגמרה נתחייב בה בעל המלאכה לפועל בשכירות עשיית המלאכה. הלכך כשמחזירין לה - החוזה הוא לה מלוה למפרע.

56 לְשִׁבְרֵי אֵלָא כְּסוּף – אין מומין המלאכה מתחייב בתשלום
 57 שְׂכָרְהוּ אִם אָמַר לֵה הָרִי אֵת מְקוּדְשָׁתְּךָ שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ מֵלֵאכָה
 58 כְּבָר, שְׂאִינָה מְקוּדְשָׁתְּךָ, שׁוּדָאֵי נֹקֵף שְׂכָרְוֹ עֲלֵיהּ כְּבָר בְּמִלּוּהּ. רַבִּי
 59 יְהוּדָה תְּנַשֵּׂיא אֹמְרָא, כְּאִמְתָּא אֹמְרֵי – כֵּן הִיא הֶחֱלָבָה, שְׂבִין אִם אָמַר
 60 לֵה הָרִי אֵת מְקוּדְשָׁתְּךָ לִי בְּשִׂבְרֵי שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ מֵלֵאכָה כְּבָר, וְכֵן אִם
 61 אָמַר לֵה הָרִי אֵת מְקוּדְשָׁתְּךָ לִי בְּשִׂבְרֵי שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ, אֵינָה מְקוּדְשָׁתְּךָ,
 62 כּוּדְעָתָא רַבִּי נַתָּן. אֲמַנְמֵן נַחֲלֵק עֲלֵיו רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא בְּעֵינֵי אָדָם,
 63 שְׁלֹדַעַת רַבִּי נַתָּן אֵינָה מְקוּדְשָׁתְּךָ אִף אִם יוֹסִיף לֵה אֲחֵרָא
 64 מִשְׁהוּ מִשְׁלוּ, וְאֵילוּ רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא סוֹבֵר שְׂאֵם הוֹסִיף לֵה אֲחֵרָא
 65 בְּעִשִׂיתִי הַתְּכַשִּׁית נֹסֵף – אֲבָן טוֹבָה מְשֻׁלָּה, הָרִי הִיא מְקוּדְשָׁתְּךָ
 66 בְּאוֹתָהּ הָאֲבָן.

67 וּמְבִאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת מַחְלֻקוֹת הַתְּנָאִים: בֵּין תְּנָא קָמָא לְרַבִּי נַתָּן
 68 שְׁנַחֲלֻק מַה הַדִּין בְּמִקְדָּשׁ אִשָּׁה בְּמִלְאכָה שְׂאֵעֵשָׂה עִמָּךְ, אֵיכָא
 69 בְּיַנְיְהוּ שְׂכִירֵי – נַחֲלֻק הָאֵם שְׂכִירוֹת אֵינָה מְשַׁלְמַת אֲלָא כְּסוּף
 70 וְלִכְךָ אֵין כָּאֵן מִלּוּהּ, וּמְקוּדְשָׁתָּהּ, אִם שְׂשִׁנָּה מִתְּחִילָה וְעַד סוּף הָרִי
 71 זֶה מְקוּדָשׁ בְּמִלּוּהּ וְאֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ. וְכֵן רַבִּי נַתָּן לְרַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא
 72 שְׁנַחֲלֻק מַה הַדִּין אִם הוֹסִיף לֵה נוֹפֵךְ מִשְׁלוּ, אֵיכָא בְּיַנְיְהוּ – נַחֲלֻקוּ
 73 בְּדִין הַמְּקוּדָשׁ בְּמִלּוּהּ וּפְרוּטָהּ, מֵר – רַבִּי נַתָּן כְּבָר, שֶׁהַמְּקוּדָשׁ בְּמִלּוּהּ
 74 וּפְרוּטָהּ דְּעֵתִיהּ שֶׁל הַמְּקוּדָשׁ אֲמִלּוּהּ, וְאֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ. וְכֵן רַבִּי
 75 יְהוּדָה הַנְּשִׂיא כְּבָר, שְׁדַעְתִּיהּ אֲפְרוּטָהּ, וְלִכְךָ הִיא מְקוּדְשָׁתָּהּ.

משנה

76 זו דנה לגבי אדם האומר לאשה בשעת קידושיה שמקדשה בדבר
 77 מסוימ, אך בפועל הוא מקדשה בדבר אחר, האם הלים קידושין
 78 אלו, והאם ישנו חילוק בזה בין אם נתן לה דבר השהה יותר ממה
 79 שאמר לה, לבין אם נתן לה דבר השהה פחות ממה שאמר.
 80 המשנה מונה שלשה אופנים של הטעיה, ובכל אחד מהם ישנו
 81 אופן של הטעיה לשבח, וישנו אופן של הטעיה לגנאי: האופן
 82 הראשון. אדם הנותן לאשה כוס יין ואומר לה התקדשי לי בכוס זה
 83 וְלֵאחֵר מִכֵּן נִמְצָא שְׁהִיא כּוֹס שֶׁל דְּבַשׁ, וְהַטְעִיָה זֶה לְשִׁבְחָהּ הִיא,
 84 מֵאַחֵר שְׁעֵרְכּוּ שֶׁל דְּבַשׁ גְּדוֹל מֵעֵרְכּוּ שֶׁל יַיִן. אִם שֶׁהַטְעָה אוֹתָהּ
 85 לְגַנְיָא, וְאָמַר לֵה הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּכּוֹס זֶה שֶׁל דְּבַשׁ וְלֵאחֵר מִכֵּן נִמְצָא
 86 שְׁהִיא שֶׁל יַיִן.
 87 האופן השני. אדם האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה שֶׁל כֶּסֶף
 88 שְׁבִידִי, וְנִמְצָא לֵאחֵר מִכֵּן שְׁהוּא דִּינָר שֶׁל זָהָב, וְהֵינּוּ הַטְעִיָה
 89 לְשִׁבְחָהּ. אִם שֶׁהַטְעָה לְגַנְיָא, וְאָמַר לֵה הַתְּקַדְשִׁי לִי בְּדִינָר זֶה שֶׁל זָהָב
 90 וְנִמְצָא שְׁהוּא דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף.הָאִפּוֹן הַשְּׁלִישִׁי. אִם הָאִמְרָא לֵאשָׁה
 91 הַתְּקַדְשִׁי לִי עַל מְנָת (עַל דַּעַת) שְׂאֵנִי עֲשִׂיר, וְנִמְצָא שְׁהוּא עֲנִי,
 92 וְהֵינּוּ הַטְעִיָה לְגַנְיָא. אִם שֶׁהַטְעָה לְשִׁבְחָהּ, וְאָמַר לֵה הַתְּקַדְשִׁי לִי עַל
 93 דַּעַת שְׂאֵנִי עֲנִי וְנִמְצָא שְׁהוּא עֲשִׂיר.בְּכָל אֲוִפְנִים אֵילוּ סוֹבְרִים חֲכָמִים
 94 שְׂאֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ מֵאַחֵר שְׁנַתְּקַדְשָׁהּ בְּטַעוּת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרָא, אִם
 95 הִטְעָה אוֹתָהּ לְשִׁבְחָהּ – שְׁתַּן לֵה בְּפֹעַל דְּבַר חֲשׁוֹב יוֹתֵר מִמָּה
 96 שְׂאִמְרָא, הָרִי הִיא מְקוּדְשָׁתָּהּ, אֵךְ אִם הַטְעָה אוֹתָהּ לְגַנְיָא, שְׁתַּן לֵה
 97 בְּפֹעַל דְּבַר הַפְּחוּת מִמָּה שְׂאִמְרָא לֵה, אֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ.

גמרא

98 הגמרא מקשה סתירה בין בריותיה: תני רבנן – שנינו בבריות
 99 הדנות לגבי אדם האומר לאשה התקדשי לי בכוס זה, האם
 100 מתקדשת היא רק בכוס עצמה ללא תכולתה, או רק בתכולתה,
 101 או בשניהם.תני חדא – בברייתא האחת שנינו, שהאשה מקדשת
 102 בו – בכוס עצמה, וְאֵךְ בְּמָה שְׂבִיבּוֹכָהּ, שְׁזוֹכָהּ הִיא אֵךְ בְּתוֹכָהּ
 103 הַכּוֹס, וְאֵךְ מִצְטָרֵף שׁוּוִי תְּכוּלַת הַכּוֹס לְשׁוּוִיָּהּ שֶׁל הַכּוֹס כִּדִּי
 104 לְהַשְׁלִימָה לְשׁוּהּ פְּרוּטָהּ. וְתַנְיָא אֵידֶךָ – וּבְבִרְיָתָא הַשְּׁנִית שְׁנִינוּ,
 105 שֶׁהָאִשָּׁה מְקוּדְשָׁתָּהּ בִּי – בְּכּוֹס עֲצָמָהּ, וְלֵאמֹר בְּמָה שְׂבִיבּוֹכָהּ, שְׂאֵינָה

1 אֵינָה לְשִׁבְרֵי אֵלָא כְּסוּף – אין מומין המלאכה מתחייב בתשלום
 2 שְׂכָרְהוּ אִם אָמַר לֵה הָרִי אֵת מְקוּדְשָׁתְּךָ שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ מֵלֵאכָה אֵת
 3 הַמִּלְאכָה לְרִשׁוֹת הַבְּעִלִּים, וְנִמְצָא שְׂאֵין אֲוִמְנָן מְקוּדָשָׁה בְּמַחֲלֵת
 4 מִלּוּהּ שִׁישׁ לוֹ עֲלֵיהּ מִכְּבָר, אֲלָא בְּמַחֲלֵת הַשְּׂכָר שְׁמַתְחִיבָתָּהּ לוֹ
 5 עֵתָהּ, וְלִכְךָ הָרִי הִיא מְקוּדְשָׁתָּהּ. וְכֵן כְּבָר – וְדַעַת חֲכָמִים הִיא,
 6 שְׂשִׁנָּה לְשִׁבְרֵי מְתַחֲלָה וְעַד סוּף – שְׁעַל כָּל חֵלֶק מִן הַמִּלְאכָה
 7 נִתְחַיְבָה הָאִשָּׁה בְּתִשְׁלוֹם שְׂכָרָהּ, אֲלָא שְׁנֹקֵפוּ עֲלֵיהּ בְּמִלּוּהּ,
 8 וְנִמְצָא שְׁמִקְדָּשָׁה בְּמִלּוּהּ מִלּוּהּ, וְלִכְךָ אֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ.

9 הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת אֵת מַחְלֻקוֹת רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים בְּאוֹפֵן נוֹסֵף:
 10 וְאֵיכָעִית אֵימָא – וְאִם תִּרְצָה לֹמַר, נִיתֵן לְבִאָר דְּכֹלִי עִלְמָא – בֵּין
 11 רַבִּי מֵאִיר וּבֵין חֲכָמִים, סוֹבְרִים שְׂשִׁנָּה לְשִׁבְרֵי מְתַחֲלָה וְעַד סוּף,
 12 וְעַל כֵּן יֵשׁ לְדוֹן אֵת שְׂכָר פְּעוּלְתוֹ בְּמִלּוּהּ שִׁישׁ לוֹ עַל הָאִשָּׁה, וְכִמְו
 13 כֵּן סוֹבְרִים כּוֹלֵם שְׂאֵדָם הַמְּקַדָּשׁ אִשָּׁה בְּמִלּוּהּ שִׁישׁ לוֹ עֲלֵיהּ אֵינָה
 14 מְקוּדְשָׁתָּהּ, וְלִפִּיכָךְ אֵין אֲוִמְנָן יִכּוֹל לְקַדָּשׁ אֵת הָאִשָּׁה בְּמַחֲלֵת שְׂכָר
 15 פְּעוּלְתוֹ. וְהָכָא – בְּבִרְיָתָא זֶה, בְּדִין אֲוִמְנָן קוֹנָה בְּשִׁבְחָהּ כְּלִי קְמִיפְלִגִּי
 16 – נַחֲלֻקוּ הַתְּנָאִים בְּאוֹמְנָן הַמְּשִׁבִּיחַ כְּלִי שֶׁל אָדָם אַחֵר, הָאֵם הִיא
 17 קוֹנָה אֵת אוֹתוֹ חֲחֵלֶק שֶׁהַשְּׁבִיחָהּ, אֲלָא שְׁבַשְׁעַת מְסִירַת הַמִּלְאכָה
 18 לְמוֹמִין הוּא מוֹכְרוֹ לוֹ תְּמוּרַת שְׂכָר פְּעוּלְתוֹ, אִם שְׂאֵין אֲוִמְנָן קוֹנָה
 19 מֵאוֹמְנָה בְּגוֹף הַכְּלִי, אֲלָא כּוֹכָא הוּא לְשְׂכָר עֵבֹר פְּעוּלְתוֹ. מֵר – רַבִּי
 20 מֵאִיר כְּבָר שְׂאֲוִמְנָן קוֹנָה בְּשִׁבְחָהּ כְּלִי, וְנִמְצָא, שְׂכָאשְׁר מְקַדָּשׁ הָאֲוִמְנָן
 21 אֵת הָאִשָּׁה שְׁבַחַת שֶׁהַשְּׁבִיחַת אֵת הַכְּלִי נוֹתֵן הוּא לֵה מִמְמוֹנּוֹ, וְלִכְךָ
 22 הָרִי הִיא מְקוּדְשָׁתָּהּ, וְכֵן כְּבָר – וְחֲכָמִים סוֹבְרִים שְׂאֵין אֲוִמְנָן קוֹנָה
 23 בְּשִׁבְחָהּ כְּלִי, וְנִמְצָא שְׂאֵינּוּ נוֹתֵן לְאִשָּׁה מִמְמוֹנּוֹ, אֲלָא מוֹחֵל לֵה אֵת
 24 שְׂכָר פְּעוּלְתוֹ, וּמֵאַחֵר שְׂשִׁכְר הַפְּעוּלָה נִידוֹן כְּהַלּוּאוּהָ, אֵין הוּא
 25 יִכּוֹל לְקַדָּשָׁה בְּכַךְ.הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת אֵת מַחְלֻקוֹת רַבִּי מֵאִיר וְחֲכָמִים
 26 בְּאוֹפֵן נוֹסֵף:

27 וְאֵיכָעִית אֵימָא – וְאִם תִּרְצָה לֹמַר, נִיתֵן לְבִאָר דְּכֹלִי עִלְמָא – בֵּין
 28 רַבִּי מֵאִיר וּבֵין חֲכָמִים סוֹבְרִים שְׂאֵין אֲוִמְנָן קוֹנָה בְּשִׁבְחָהּ כְּלִי, וְנִמְצָא
 29 שְׂאֵינּוּ נוֹתֵן לֵה מֵאוֹמְנָה מְרוּכּוּשׁוֹ, וְכִמְו כֵּן סוֹבְרִים כּוֹלֵם שְׂשִׁנָּה
 30 לְשִׁבְרֵי מְתַחֲלָה וְעַד סוּף, וְנִמְצָא שְׂמַעוּת שְׂכָר הַפְּעוּלָה נֹקֵפוּ
 31 כְּבָר עַל הָאִשָּׁה בְּמִלּוּהּ, וְכִמְו כֵּן סוֹבְרִים כּוֹלֵם שֶׁהַמְּקַדָּשׁ בְּמִלּוּהּ
 32 אֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ, וְהָכָא בְּמֵאִי עִקְוִינָן – בְּאִיזָה אוֹפֵן עוֹסְקַת הַבְּרִייתָא,
 33 בְּגוֹן שְׁהוֹסִיף לֵה אֲוִמְנָן לְתַכְשִׁישׁ שְׂעֵשָׂה עֵבֹרָהּ, נֹסֵף – אֲבָן טוֹבָה,
 34 מְשֻׁלָּה – מְרוּכּוּשׁוֹ. וְנִמְצָא עֵתָהּ חֲפִץ הוּא לְקַדָּשָׁה בְּמַחֲלֵת שְׂכָר
 35 פְּעוּלְתוֹ שְׁדִינּוּ כְּמִקְדָּשׁ בְּמִלּוּהּ, וּבְנוֹסֵף לִכְךָ מְקַדָּשָׁה אֵךְ בְּתוֹסַפַּת
 36 שְׁהוֹסִיף לֵה מְרוּכּוּשׁוֹ, שִׁישׁ בַּה שׁוּה פְּרוּטָהּ. וְנַחֲלֻקוּ הַתְּנָאִים בְּמַה
 37 סוֹבֵר הוּא לְקַדָּשָׁה. דְּמֵר – רַבִּי מֵאִיר כְּבָר, שְׂאֵדָם הַמְּקוּדָשׁ אִשָּׁה
 38 בְּמִלּוּהּ שִׁישׁ לוֹ עֲלֵיהּ, וְבְנוֹסֵף לִכְךָ נוֹתֵן לֵה פְּרוּטָהּ מִשְׁלוּ, דְּעֵתִיהּ
 39 שֶׁל הַמְּקַדָּשׁ אֲפְרוּטָהּ – לְקַדָּשָׁה בְּתוֹסַפַּת הַפְּרוּטָהּ שְׁהוֹסִיף לֵה,
 40 וְלִכְךָ הָרִי הִיא מְקוּדְשָׁתָּהּ, וְכֵן כְּבָר – וְחֲכָמִים סוֹבְרִים, שְׁדַעְתִּיהּ
 41 אֲמִלּוּהּ – אֵין דַּעַת אֲוִמְנָן לְקַדָּשָׁה בְּפְרוּטָהּ שְׁהוֹסִיף לֵה, אֲלָא
 42 בְּמַחֲלֵת הַחוּב שְׁחִיבַת הִיא לוֹ עֵבֹר מִלְּאכְתּוֹ, וְלִכְךָ אֵין הִיא
 43 מְקוּדְשָׁתָּהּ.

44 הַגְּמָרָא מְבִאֲרַת מַחְלֻקוֹת תְּנָאִים בְּדִין מְקַדָּשׁ בְּמִלּוּהּ וּפְרוּטָהּ:
 45 וּבְפְלוּגָתָא דְּהֵנִי תְּנָאִי – וּבְנִידוֹן זֶה שֶׁל מְקַדָּשׁ בְּמִלּוּהּ וּפְרוּטָהּ מִצִּינּוּ
 46 מַחְלֻקוֹת דְּתָנָאִים נוֹסֵפַת. דְּתַנְיָא – שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, שְׂאֲוִמְנָן הָאִמְרָא
 47 לֵאשָׁה הָרִי אֵת מְקוּדְשָׁתָּהּ לִי בְּשִׂבְרֵי שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ – כְּלוּמַר, בְּמַחֲלֵת
 48 שְׂכָר הַפְּעוּלָה עֵבֹר מִלְּאכָה שְׂעֵשָׂה לֵה מִכְּבָר, אֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ,
 49 מֵאַחֵר שְׂכָר נֹקֵף שְׂכָר זֶה עֲלֵיהּ בְּמִלּוּהּ, וְהַמְּקַדָּשׁ בְּמִלּוּהּ אֵינָה
 50 מְקוּדְשָׁתָּהּ. אֵךְ אִם אָמַר לֵה הָרִי אֵת מְקוּדְשָׁתָּהּ לִי בְּשִׂבְרֵי שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ
 51 עִמָּךְ אִיזוֹ מִלְּאכָה, הָרִי הִיא מְקוּדְשָׁתָּהּ, לֵאחֵר שִׁיטִּים הָאֲוִמְנָן אֵת
 52 מִלְּאכְתּוֹ וְיִשִּׁיב אֵת הַחֲפִץ לְרִשׁוֹת הָאִשָּׁה, מֵאַחֵר שְׁתַּנָּא זֶה סוֹבֵר
 53 שְׂאֵינָה לְשִׁבְרֵי אֲלָא לְבִטּוֹן, וְלִכְךָ אֵינּוּ נִידוֹן מְקַדָּשׁ בְּמִלּוּהּ. זֶה
 54 הִיא דַּעַת תְּנָא קָמָא. רַבִּי נַתָּן אֹמְרָא, אֵךְ אִם אָמַר לֵה הָרִי אֵת
 55 מְקוּדְשָׁתָּהּ לִי בְּשִׂבְרֵי שְׂעָשִׂיתִי עִמָּךְ אֵינָה מְקוּדְשָׁתָּהּ, מֵאַחֵר שְׁסוֹבֵר

56 אחת 'התקדשי' בעבור כל התמרים שנתן לה ואע"פ שמוכר
 57 אותם כל אחד בפני עצמו, ואומר 'בוזו' וכו', נחשב הדבר למעשה
 58 קידושין אחד, ואם יש שווה פרוטה בכלם יחד, מצטרפים
 59 ומתקדשת האשה. אבל אם אמר על כל תמר בנפרד 'התקדשי לי'
 60 נחשבת כל נתינה בפני עצמה, ואינה מקודשת אלא אם כן יש
 61 שווה פרוטה באחת מהם. ומאחר והתנא ששנה את המשנה הוא
 62 רבי שמעון, כיצד תירץ ריש לקיש שרבי יהודה הוא ששנה אותה.
 63 הגמרא מנסה לתרץ, ובי תימא - אולי נאמר שפולח רבי יהודה,
 64 התנא ששנה את משנתו כולה (אף את הסיפא) אכן רבי יהודה
 65 הוא, אלא אלא ופירמי סבר לה רבי שמעון, והיינו בדיני פרט וכלל
 66 סבר כרבי שמעון, שאינו מוכר שטח אלא באשר אומר לכל
 67 אחד בנפרד, ולכן נקט בסיפא 'התקדשי' בכל אחת ואחת. הגמרא
 68 דוחה את התירוץ: ומי סבר לה - וכי יתכן לומר שרבי יהודה סובר
 69 כרבי שמעון בכללים שנאמרו בלשונות של פרט וכלל, והתניא,
 70 הלוא שנינו בבביריאא בענין שבועת הפיקדון, זה הכלל, כלל - אם
 71 כלל השומר בשבועתו את כל התובעים אותו, ושבע שבועה
 72 אחת לכולם ביחד, אינו חייב קרבן אלא על שבועה אחת. אבל
 73 אם פירש את שבועתו ושבע לכל אחד מהתובעים בנפרד, חייב
 74 על כל אחת ואחת, על כל שבועה ושבועה, דבר רבי מאיר. רבי
 75 יהודה אומר, אם אמר השומר בשבועתו 'שבועה לא לך לא לך לא
 76 לך', ללא ואי' וכלומר שלא אמר שבועה לא לך ולא לך, נחשב
 77 הדבר כאילו נשבע לכל אחד מהם בנפרד, וחייב קרבן על כל אחת
 78 ואחת מהשבועות. אבל אם אמר 'שבועה לא לך ולא לך', בתוספת
 79 ואי' לכל אחד ואחד, אינו חייב אלא קרבן אחד. והטעם, לפי
 80 שלשון זו מורה על כוונתו לכלול בשבועתו את כל התובעים
 81 אותו, ואין כאן אלא שבועה אחת. רבי אליעזר אומר, רק כאשר
 82 הזכיר השומר את שבועתו בסוף דבריו, ואמר 'לא לך לא לך לא
 83 לך ולא לך שבועה', נחשב הדבר כשבועה בנפרד לכל אחד
 84 מהתובעים, וחייב על כל אחת ואחת. אבל אם הזכיר את השבועה
 85 בתחילת דבריו, ואחר כך פירט למי כוונתו, נחשב הדבר כשבועה
 86 אחת לכולם ואינו חייב אלא קרבן אחד. רבי שמעון אומר, לעולם
 87 אינו חייב קרבן על כל אחד ואחד, עד שיאמר בלשון שבועה לכל
 88 אחד ואחד בנפרד. כלומר, שאמר 'שבועה לא לך שבועה לא לך'
 89 וכן הלאה. אבל אם לא הזכיר שבועה לכל אחד מהתובעים
 90 בנפרד, בין אם יאמר שבועה בתחילה ובין אם יאמרה לבסוף, ובין
 91 אם יאמר 'לא לך ולא לך' ובין אם יאמר 'לא לך לא לך', נחשב
 92 הדבר כשבועה אחת בלבד. הרי שרבי יהודה אינו סובר כרבי
 93 שמעון בכללי פרט וכלל, אם כן אי אפשר להעמיד את משנתו
 94 כרבי יהודה ולומר שבסיפא ('התקדשי התקדשי') הוא סובר כרבי
 95 שמעון. הגמרא מתרצת באופן אחר: אלא, פולח רבי שמעון היא,
 96 ולכן סוברת המשנה שאם אמר לאשה פעם אחת 'התקדשי' -
 97 מצטרף הכל לשווה פרוטה. ובשליחות, שאמרה המשנה שאביה
 98 מקדשה בו ובשלוחו, ואילו הנערה אינה יכולה להתקדש בעצמה,
 99 סבר לה - רבי שמעון פדעת רבי יהודה שאין שני ידים זוכות
 100 כאחד, ולפיכך בכל מקרה האב מקבל ולא הבת.
 101 הגמרא מביאה מעשה ופסק הלכה במחלוקת רבי יוחנן וריש
 102 לקיש: רב אפי לא על לבי מדרשא - לא הגיע לבית המדרש
 103 אשכנחיה [פגש] לרבי וירא, אמר ליה רב אטי לרבי זירא: מאי אמרו
 104 האידנא בי מדרשא - מה אמרו חכמים היום בבית המדרש. אמר
 105 ליה רבי זירא, אף אפא לא עייל - גם אני לא נכנסתי היום לבית
 106 המדרש ולא שמעתי מה אמרו שם חכמים, אבל רבי אבין הוא
 107 דעייל - רבי אבין נכנס לבית המדרש, ואמר לי שהביתא פולח -
 108 כל החבורות שבבית המדרש התאספו וקבעו הלכה כרבי יוחנן,
 109 שנערה שיש לה אב אינה מקבלת את קידושה אלא מדעתו.
 110 וצווח ריש לקיש בבית המדרש בי ברוכא - כעוף ששמו עגור

1 הגמרא מבארת על פי האמור גם את דברי רבי יוחנן: השתא
 2 דאתית להי - לאחר שביארנו שקידושי מאמר שונים כי היבמה
 3 זקוקה ועומדת, מעתה על רבי יוחנן נמי לא תיקשי לך מעיקרא -
 4 יש ליישב את הקושיא שהקשו לעיל על רבי יוחנן, ושמומנתה
 5 ביארה הגמרא טעם אחר בדבריו. שכן לעיל הקשו על דעת רבי
 6 יוחנן ושחילק בין גירושין שהבת מקבלת אותם לבין קידושין
 7 שאינה מקבלת, לפי שבגירושין הבת מכניסה את עצמה לרשות
 8 אביה ובקידושין היא מפיקה את עצמה מרשותו מקידושי
 9 מאמר, שאף על פי שהבת מפיקה את עצמה מרשות אביה
 10 בקבלתם, הרי מקבלת אותם. כעת, יש לתרץ ולומר שאני קידושי
 11 מאמר מקידושין בעלמא, שאף על פי שבקבלתם הבת מפיקה את
 12 עצמה מרשות אביה, מכל מקום הואיל וזקוקה ועומדת ליבם כבר
 13 ממיית בעלה, ואין במעשה הקידושין אלא גמר הקנין, לפיכך
 14 יכולה אף היא לקבלם. מה שאין כן בקידושין בעלמא, שהם
 15 מעשה קנין גמור, אביה מקבלם ולא היא.
 16 הגמרא מביאה קושיא ממשנתנו על שיטת ריש לקיש: תני - שנינו
 17 במשנה (לעיל מא.) האיש מקדש את בתו פשהיא נערה, זו
 18 ובשלוחו - הרי הוא בעצמו וזו על ידי שלוחו. הגמרא מדייקת: זו
 19 ובשלוחו אין - האב או שלוחו יכולים לקבל את הקידושין עבור
 20 הבת, אולם פה ובשלוחה - כלומר הבת או השליח שלה, לא -
 21 אינם יכולים לקבל קידושין עבורה. הרי, שאין הבת יכולה לקבל
 22 קידושין ללא ידיעת אביה. והיבמה דריש לקיש שאמר שאף
 23 בקידושין סוברים חכמים שהיא ואביה מקבלים. מתרצת הגמרא:
 24 אמר לך ריש לקיש - ריש לקיש יתירך לך את הקושיא מהמשנה,
 25 הא - משנה זו, נמי לפי רבי יהודה היא שסובר שאפילו בגט אביה
 26 מקבל ולא היא, כיון שאין שני ידים זוכות כאחת. ולשיטתו, הוא
 27 הדין בקידושין שאביה מקבלם ולא היא. אבל חכמים שסוברים
 28 בגט שאף הבת יכולה לקבלו, אכן סוברים כך אף בקידושין, שגם
 29 הבת יכולה לקבלם.
 30 הגמרא תמחה: ומי מצית מוקמת לה - האם ניתן כלל להעמיד את
 31 המשנה כרבי יהודה, והרי תני - שנינו בסיפא של המשנה (להלן
 32 מו.) האומר לאשה בעת שנתן לה תמר שתתקדש לו בו: 'התקדשי'
 33 לי בבתך זו, ושוב נתן לה תמר ואמר 'התקדשי לי בזה'. הדין הוא,
 34 שאם יש באחת מתן שווה פרוטה - מקודשת, ואם לאו - אינה
 35 מקודשת. שכל נתינת תמר נחשבת למעשה קידושין בפני עצמו,
 36 ואין הקידושין חלים אלא על כל אחד מהתמרים בנפרד, לפיכך
 37 אם יש באחת מהם שווה פרוטה הרי היא מקודשת, ואם אין באחת
 38 מהם שווה פרוטה, אע"פ שכולם יחד שווים פרוטה, אינם מצטרפים
 39 ואינה מקודשת. ואמרין - וביארנו מאן תנא - מיהו התנא ששנה
 40 את משנת 'התקדשי התקדשי', שרק באופן כזה, שאמר המקדש
 41 'התקדשי' על כל נתינת תמר ותמר, נחשב כל תמר בקידושין בפני
 42 עצמו ואין התמרים האחרים מצטרפים אתו להיחשב כמעשה
 43 קידושין אחד בכלם. אבל אם היה אומר 'התקדשי לי בזה ובזה'
 44 (בתמר זה ובתמר זה), היו נחשבים כל נתינות התמרים למעשה
 45 קידושין אחד, ואם היה בכלם שווה פרוטה היתה האשה
 46 מתקדשת. ואמר רבה, התנא ששנה את המשנה רבי שמעון היא,
 47 ואמר שהוא סובר בענין שומר שנתבע על ידי חמשה אנשים וכל
 48 אחד תבע אותו בנפרד) להחזיר להם את הפיקדון שהפיקדו בידו,
 49 וכפר בהם השומר ונשבע שאין בידו פיקדון כלל, ואחר כך הודה
 50 שאכן קיבל מהם פיקדון, שאין השומר חייב קרבן (אשם גזילות)
 51 על כל כפירה וכפירה עד שיאמר - אלא אם כן אמר שבועה לכל
 52 אחד ואחד. אבל אם אמר להם 'שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא
 53 לך', ולא הזכיר לשון שבועה כנגד כל אחד ואחד מהתובעים, אינו
 54 חייב אלא קרבן אחד, לפי שבאופן זה נחשב הדבר לשבועה אחת
 55 בלבד. וכמו כן סובר רבי שמעון בקידושין, שאם אמר לאשה פעם

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

יָד וְאֶפְלוּ אִם יֵשׁ מְעוֹת בְּתוֹכָוּ - אֵין אֶסוּר אֶלָּא לְלַבּוֹשׁ אֶת הַבְּגָד, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁכַּח קג] וַיֵּצֵא בּוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים קד], כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסֻמָּן ש"א וּש"ג, אֲבָל מִתֵּר לְטַלְטֵל אֶת הַבְּגָד קה].
וְאֶפְלוּ אִם הֵנִיחַ אֶת הַמְּעוֹת בְּפִים עַל דְּעַת שִׁישְׁאָרוּ שָׁם גַּם בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּעֱשָׂה הַפִּים בְּסִים לְהֵם קי] - אָף עַל פִּי כֵן הַבְּגָד לֹא נֶעֱשָׂה בְּסִים לְהֵם, הוֹאִיל וְאֵין הַמְּעוֹת עַל עַקֵּר הַבְּגָד, וְדָבָר הַמְּתֵר קיז] הוּא שֶׁמְטַלְטֵל בְּיָדוֹ וְהָאֶסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ מֵאֲלוֹי בְּטַלְטוּל מִן הַצַּד, שְׂאִין בּוֹ אֶסוּר כְּשִׁישְׁאִינוּ מְטַלְטֵל בְּשִׁבִיל הָאֶסוּר אֶלָּא בְּשִׁבִיל דְּבָר הַמְּתֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר בְּסֻמָּן ש"א.
אֲבָל אֶסוּר לְהַכְנִים יָדוֹ בְּפִים אִם הֵנִיחַ בּוֹ הַמְּעוֹת עַל דְּעַת שִׁישְׁאָרוּ בּוֹ גַּם בְּשַׁבָּת קיח], שֶׁנֶּעֱשָׂה הַפִּים בְּסִים לְהֵם קט]:

חלק ב סימן שי, דיני מקצה בשבת, סעיף יד:

ביאורי הלכה

קג] שְׁמָא יִשְׁכַּח - שיש מעות בכיסו.
קד] לרשות הרבים - איסור לבישת הבגד שבכיסו מעות אפילו בעיר מעורבת שאין בה מקום האסור בטלטול, ואפילו היה לבוש בו מבעוד יום צריך להסירו מיד כשזוכר¹¹⁶, אך מנהג העולם להקל בזה¹¹⁷.
קה] אֶת הַבְּגָד - כשמטלטל את הבגד בידי באופן האסור בהוצאה לרשות הרבים, לא ישכח מאיסור הוצאת הבגד וממילא לא מאיסור הוצאת המעות¹¹⁸.
קי] בְּסִים לְהֵם - ואם כן היה לאסור הבגד מדין בסיס,

גם אם כבר הוסרו ממנו המעות.
קז] דבר המותר - הבגד לא נעשה בסיס למעות אפילו המעות עדיין בכיס, ומותר לכתחילה להשאירם שם, ואף אין צריך לנערם קודם טלטול הבגד, גם אם אין הפסד בכך¹¹⁹.
קח] גַּם בְּשַׁבָּת - אסור להכניס ידו בכיס אפילו לא נוגע במעות, ואפילו אם כבר אין שם מעות¹²⁰.
קי] בְּסִים לְהֵם - אף שהכיס בטל לעיקר הבגד, אין זה מפקיע גדר בסיס מהכיס עצמו¹²¹.

צייונים והוספות

116) ע"פ סי' שכג סכ"ג.
117) קצות השלחן סי' קטו, בדה"ש ס"ק מד הובא לעיל על סי' שג הערה קיז.
118) אם רוצה ללבוש את הבגד ינער קודם המעות על ידי היפוך הבגד, ואם הכיס לא נעשה בסיס ואינו מיוחד למעות בלבד, רשאי להפוך את הכיס עצמו ולנערו ואין צריך לנער את כל הבגד.
119) אף שבכל טלטול מן הצד צריך לנער את המוקצה (סי' שט ס"ד), היינו בדבר שהוא בסיס לאיסור אלא שהותר בטלטול כי לא היה בסיס בין השמשות (גם בדבר שמונח עליו מוקצה המותר בנייעור יש שם 'בסיס' כי כשאפשר לנערו אסור לטלטלו לפי שעה עד שינערו, כדלעיל הערה צב), או בדבר שנעשה בסיס גם לדבר היתר, אבל בהיתר טלטול על ידי דבר אחר, נחשב כאילו המוקצה אינו כאן, שהכיס ואגב הכיס גם המעות (אינו רק טפל אלא) הוא בטל

לדבר המותר, ואין צריך לנערו, וכמבואר לעיל על סי' שח הערה תקד, לעניין טלטול השלחן שהקליפות שעליו בטלות אל הפת.
120) ואפילו אינו מיוחד למעות; ולהעיר, שלרוב, לא משאירים בכוונה מעות בבגד אותו ילבשו בשבת, ולאחר הנייעור (באופן המבואר לעיל הערה קיח) רשאי להכניס ידו לכיס.
121) אם הכיס מיוחד למעות, נעשה בסיס למעות שהניח בו אפילו הניחם ב'סתם' בלא מחשבה מפורשת שיישארו שם כל השבת (ע"ד המבואר לעיל על סי' שט הערה מד), ובקצה"ש (סי' קיב בדה"ש ס"ק טו) כתב שבכיס המיוחד למעות לא מהני אפילו שייתן בכיס מבעוד יום גם חפץ של היתר להתירו מדין 'בסיס לאיסור ולהיתר', דכיון שהכיס מיוחד רק למעות, הוא טפל להמעות ולא לשאר דבר שהונח בו וכמו בנר שהוא בסיס להשלהבת.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות יום-טוב ~

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תצה דין שחיטה ביו"ט:

לָח כּוּי שֶׁהוּא סֶפֶק חַיָּה וּדְמוּ מַעוֹן כִּסּוּי סֶפֶק שֶׁהוּא בְּהֵמָה וְאִין דְּמוּ מַעוֹן כִּסּוּי אִין שׁוּחַטִין אוֹתוֹ בְּיו"ט וְאִם עֵבֶר וּשְׁחַטּוּ אִין מִכְסִין אֵת דְּמוּ בְּיו"ט אִפִּילוּ יֵשׁ לוֹ אִפְרָא אוֹ עֵפֶר תִּיחּוּחַ מוֹכֵן מֵעֵרֵב יו"ט מִפְּנֵי הַרְוָאִים שְׁלֵא יִבְאוּ לְהַתִּיר חֲלָבוֹ שִׂיאֵמְרוּ וּדְאִי חַיָּה הוּא דָאִם לֹא בֵּן לֹא הִיוּ מִטְרִיחִין מִסֶּפֶק לְכַסּוֹת דְּמוּ בְּיו"ט וּמִזְוָה הַמַּעַם אֲסוּר לְשׁוּחַטּוֹ לְתוֹךְ הַכְּלִי וְלִיתֵן עֵפֶר מַעֲטַת לְתוֹךְ הַכְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ הַדָּם כְּדִי לְכַסּוֹתוֹ לְעֵרֵב אַע"פ שֶׁבַחֲלוּ מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת בֵּן כְּמִ"שׁ בְּיו"ד ס' י"א מִכָּל מְקוֹם בְּיו"ט אֲסוּר לַעֲשׂוֹת בֵּן שְׁלֵא יִבְאוּ הַרְוָאִים לְהַתִּיר חֲלָבוֹ וְאִם עֵבֶר וּשְׁחַטּוּ בְּיו"ט וְנִבְלַע הַדָּם בְּקִרְקַע אִם רִישׁוֹמוּ נִיכָר בְּמוֹצָאֵי יו"ט צְרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ כְּמִ"שׁ בְּיו"ד ס' כ"ח.

כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׂאִין מִכְסִין אֵת דְּמוּ בְּיו"ט כְּשֶׁשְׁחַטּוּ בְּקֶרֶן זוּיָת וְכִיּוֹצֵא כּוֹה מְקוֹם שְׂאִין בּוֹ דְרִיסַת הַרְגֵל תְּמִיד אֲבָל אִם שְׁחַטּוּ בְּאִמְצַע הַחֲצָר אִפִּילוּ דָם בְּהֵמָה יִכּוֹל לְכַסּוֹת אִם יֵשׁ לוֹ אִפְרָא אוֹ עֵפֶר מוֹכֵן מִפְּנֵי שֶׁהוּא צְרִיךְ לְכַסּוֹת כְּדִי שְׁלֵא יִתְלַכְּלוּ כְּלָיוּ בַּחֲצֵר וְלִכּוֹן גַּם הַרְוָאֵה שֶׁמִּכְסָה דָם הַכּוּי לֹא יִטְעָה לְהַתִּיר חֲלָבוֹ כִּי יוֹדַע הוּא ג"כ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְנֶקֶד חֲצֵרוֹ:

לָח שְׁחַט כּוּי וְחַיָּה וְעוֹף אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף וְנִתְעַרְבוּ דָמָם זֶה כּוֹה בְּעִנְיַן שְׁחִיב כְּכִסּוּי כְּמִ"שׁ בְּיו"ד סִימָן כ"ח אִם הוּא בְּעִנְיַן שְׂאִם לֹא הִיוּ הַדְּמָיִם מְעוּרָבִים הִיָּה מִכְסָה דָם חַיָּה וְעוֹף בְּיו"ט כְּנֻן שִׁישׁ לוֹ דֶּקֶר נְעוּץ מֵעֵרֵב יו"ט וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר אִם יֵשׁ לוֹ אִפְרָא אוֹ עֵפֶר תִּיחּוּחַ הַרְבֵּה מוֹכֵן מֵעֵרֵב יו"ט הִרִי זֶה מִכְסָה כָּל תְּעוּרֻבַת הַדְּמָיִם בְּיו"ט כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשִׁיכּוֹל לְכַסּוֹת אֵת הַכָּל בְּמַעֲט דְקִירוֹת בְּעִנְיַן שְׂאִף אִם לֹא הִיָּה צְרִיךְ אֲלֵא לְכַסּוֹת אֵת דָם הַחַיָּה וְעוֹף בְּלִבְד הִיָּה צְרִיךְ לְכָל כֶּךָ דְקִירוֹת אֲבָל אִם אִין יִכּוֹל לְכַסּוֹת כָּל דָם הַתְּעוּרֻבוֹת אֲלֵא ע"י דְקִירוֹת הַרְבֵּה יוֹתֵר מִמָּה שְׁהִיָּה צְרִיךְ לְדָם חַיָּה וְעוֹף בְּלִבְד אֲסוּר לַעֲשׂוֹת אִפִּילוּ דְקִירָה אַחַת וְאִפִּילוּ בְּאִפְרָא אוֹ בְּעֵפֶר תִּיחּוּחַ מוֹכֵן מֵעֵרֵב יו"ט דְּשִׂמָּא לֹא יִכְסֶה דָם הַמְּחֻיָּב כְּכִסּוּי וְנִמְצָא טוֹרַח בְּיו"ט שְׁלֵא לְצוּרְךָ וְאִין צְרִיךְ לִזְמַר שְׂאֲסוּר לְכַסּוֹת אֵת כָּל דָם הַתְּעוּרֻבַת שְׁהִרִי בּוֹדְאִי הוּא טוֹרַח שְׁלֵא לְצוּרְךָ:

לָח שְׁחַט חַיָּה וְעוֹף בְּעֵרֵב יו"ט וְלֹא כִּסָּה דָמָם אֲסוּר לְכַסּוֹתָם בְּיו"ט אִפִּילוּ בְּעֵפֶר מוֹכֵן שְׁהִרִי אִף אִם לֹא יִכְסֶה יֵהָא מוֹתֵר לְאֲכָלָם בְּיו"ט וְנִמְצָא טוֹרַח שְׁלֵא לְצוּרְךָ יו"ט מָה שְׁהִיָּה אֲפִשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֵרֵב יו"ט:

~ יום שני ~

לָח הַשּׁוּחַט חַיָּה וְעוֹף בְּיו"ט עַל גְּבִי קִרְקַע קֶשֶׁה וְשִׁכַח וְלֹא

נָתַן עֵפֶר תִּיחּוּחַ לְמַטָּה אַע"פ שֶׁבַחֲלוּ צְרִיךְ לְגוֹרֵר אֵת הַדָּם וְלִיתֵנוּ עַל עֵפֶר תִּיחּוּחַ וְלְכַסּוֹתוֹ כְּמִ"שׁ בְּיו"ד ס' כ"ח מִכָּל מְקוֹם בְּיו"ט אִין לַעֲשׂוֹת בֵּן אִם נִתְיַיֵּב הַדָּם קֶצֶת לְפִי שִׁישׁ בְּכַאֵן מִלֵּאכָה גְּמוּרָה שְׁנוּטֵל גְּבִשׁוּשִׁית מֵעַל הָאָרֶץ וּבִשְׁבַת חַיִּיב מִשּׁוֹם בּוֹנָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּס' ש"ב:

חלק ד סימן תצט דין הפשט ומליגה ומליחה ביום טוב:

אִין מְרַגְלִין בְּיו"ט כִּיצַד הוּא הַמְרַגֵּל זֶה הַמְפַשֵּׁט אֵת הָעוֹר מְרַגְלִיהַ כְּלָפִי רֵאשֵׁה וּמוֹצֵא כָּל הָעוֹר שֶׁל הַגּוֹף שֶׁלָם כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ נֶאֱדָר שֶׁנִּמְצָא שְׁטוּרַח בְּיו"ט שְׁלֵא לְצוּרְךָ הַיּוֹם וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְאִינוּ אֲסוּר אֲלֵא לְהוֹצִיא כָּל הַבָּשָׂר מְרַגֵּל אַחַד כְּדִי שִׁיּוֹצֵא כָּל הָעוֹר שְׁלָם בְּלִי שׁוּם קֶרַע שְׁטוּרַח בְּהַפְשֵׁט זֶה טוֹרַח גְּדוֹל שְׁלֵא לְצוּרְךָ יו"ט וְיֵשׁ לְהַחֲמוּר כְּסִבְרָא הַרְאִשׁוֹנָה:

בִּ אֲסוּר לְמַלּוֹג כָּל הַבְּהֵמָה כְּדִי לְהַפְשִׁיטָה עַל יְדֵי כֶּךָ מִפְּנֵי שֶׁקָּל יוֹתֵר לְהַפְשִׁיט מִלְּמַלּוֹג וְאִפִּילוּ לְמַלּוֹג הַגְּדִי כְּדִי לְאֲכָלוּ בְּעוֹרוֹ אֲסוּר מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאָה יוֹתֵר כְּמַעֲשֶׂה חוֹל בְּמַלְיוּגָה מִבְּהַפְשֵׁט אֲבָל עוֹף שְׂאִי אֲפִשֶׁר לְהַפְשִׁיטוֹ מוֹתֵר לְמַלּוֹגוֹ וְלְהַכְהִיב כָּל גּוֹפוֹ וְכֵן מוֹתֵר לְמַלּוֹג הַרְאֵשׁ וְרַגְלִים אִפִּילוּ שֶׁל בְּהֵמָה כְּמוֹ שִׁתְּבָאֵר בְּס' ת"ק:

גִּ בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁחַטָּה בְּיוֹם טוֹב מוֹתֵר לְטַלְטֵל עוֹרָהּ מִחֵמָה לְצַל אִף עַל פִּי שְׂאִין עֲלֶיהָ בָּשָׂר וּמוֹתֵר לִיתְנָה בְּמְקוֹם דְרִיסַת הַרְגָלִים שְׁלֵא יִפְסַד הָעוֹר שְׂאִם לֹא נִתִּיר לוֹ יִמְנַע מִלְּשַׁחֲטוֹ וְנִמְצָא מִמַּעַט בְּשִׂמְחַת יו"ט אֲבָל אֲסוּר לְהַגְבִּיָּה הָעוֹר לְשׁוּטָחָה עַל גְּבִי יִתְדוֹת מִפְּנֵי שֶׁנִּיכָר הַדְּבָר שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה אֲלֵא לְצוּרְךָ הָעוֹר וְאִם נִתִּיר לוֹ זֶה יִתִּיר לְעַצְמוֹ לַעֲשׂוֹת ג"כ שְׂאֵר צְרִיבֵי הָעוֹר דְהֵיִינוּ מְלִיחָה וְעִיבּוּד וְלֹא תִּתִּירוּ אֲלֵא לִיתְנָה בְּמְקוֹם דְרִיסַת הַרְגָלִים שְׂאִין נִיכָר שֶׁהִתִּירוּ לוֹ מִשּׁוֹם צוּרְךָ הָעוֹר בְּלִבְד אֲלֵא מִפְּנֵי שְׂרָאוּי לִישֵׁב עֲלֶיהָ:

דִּ וְאִין מוֹלְחִין עַל גְּבִי הָעוֹר בָּשָׂר לְקַדְרָה אִפִּילוּ אִם הוּא מוֹנֵחַ בְּשִׁיפּוֹעַ שְׂאִין בּוֹ אִיסוּר מִשּׁוֹם מוֹלַח עַל גְּבִי כְּלִי שְׂאִינוּ מְנוֹקֵב אַע"פ כִּי אֲסוּר מִפְּנֵי שֶׁצְרִיךְ לְמַלְחוֹ הַיִּטֵּב וְנִמְצָא מֵעֵבֶד אֵת הָעוֹר אֲבָל מוֹתֵר לְמַלּוֹחַ עֲלָיו בָּשָׂר מְלִיחָה קְלָה כְּדֶרֶךְ שְׂמוּלְחִין לְצַלִּי שִׁיתֵן הַמֶּלַח טַעַם בּוֹ דְהַצְלִי אִין צְרִיךְ מְלִיחָה כְּמִ"שׁ בְּיו"ד ס' ע"ו וּמוֹתֵר לְהַעֲרִים וְלְמַלּוֹחַ כְּאִן בָּשָׂר מַעֲטָ וְכֵאֵן בָּשָׂר מַעֲטָ עַד שִׁימְלַח אֵת כּוֹלָה:

~ יום שלישי ~

הִ כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁנִּשְׁחַטָּה בְּיו"ט שְׂאִם לֹא יִתִּירוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת בֵּן יִמְנַע מִלְּשַׁחֲטוֹ אֲבָל אִם נִשְׁחַטָּה בְּעֵרֵב יו"ט אִפִּילוּ הוֹפְשֵׁטָה בְּיו"ט אֲסוּר לְטַלְטֵל אֵת הָעוֹר וְלִיתֵנוּ בְּמְקוֹם דְרִיסַת הַרְגָלִים וְכֵן אֲסוּר לְמַלּוֹחַ עֲלָיו בָּשָׂר אִפִּילוּ מְלִיחָה קְלָה דְאִף אִם נִאֲסוּר לוֹ לֹא יִמְנַע מִלְּשַׁחֲטוֹ בְּעֵרֵב יו"ט דְהִרִי

מערב יו"ט מותר לטלטל החלבים ביו"ט אם לא הקצה אותם לסחורה שהרי מאתמול הן עומדים להדלקה ואין כאן גולד כלל וכן חתיכת שעווה שיוכל להניח פתילה על גבה מותר לטלטלה ביו"ט אלא א"כ הקצה אותה לסחורה שהרי היא ראויה להדלקה ומכל מקום נכון ליהרר שלא לטלטל כי אם לצורך הרבה כגון שמתיירא שלא יגנבו וכיוצא בזה כמו שיתבאר בס' תק"ב גבי מטול עצים יבשים ע"ש:

יב עלי שהוא דף עב וכבד וכלי הוא אלא שמלאכתו לאיסור לכתוש בו הריפות מותר לטלטלו לצורך מקומו או לצורך גופו כגון לקצב עליו בשר ולאחר שקצב עליו בשר אסור לטלטלו שלא לצורך גופו או מקומו כד"ן כלי שמלאכתו לאיסור כמו שנתבאר בס' ש"ח:

יג אע"פ שבשבת אסור לטלטל כל כלי שהוא מוקצה מחמת חסרון כים שמקפיד עליו מלהשתמש בו תשמיש אחר מכל מקום ביו"ט מותר לטלטלו לצורך שמחת יו"ט כגון לקצב עליו בשר וכיוצא בזה עיין ס' תק"ט:

חלק ד סימן תק, הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג וסדר מליחתו:

א דברים רבים אסרו ביו"ט משום גזרת מקח וממכר כיצד חבורה שרוצין ליקח בהמה שלימה מהטבח אין פוסקין לו דמים עליה אלא הטבח מביא שתי בהמות שוות ואומר להם ראו שזו כזו והן לוקחין אחת מהן ושוחטים ומחלקים ביניהם בלא הטלת גורל כמ"ש בס' שב"כ ע"ש ולאחר יו"ט יודעים כמה דמי השניה וכל אחד ואחד נותן דמי חלקו ולא יאמרו הלוקחין לטבח מה שאתה נוטל למחר בעד זו אנו ניתן לך בעד זו שנשחטו היום מפני שזהו סכום מקח שאסור להזכיר ביו"ט:

~ יום חמישי ~

ב ולא יאמר אדם להלוקחין הריני שותף עמכם בסלע דהיינו שאטול עמכם חלק בשר ששוחט סלע מפני שאסור להזכיר סכום דמים ביו"ט אלא אומר להם הריני שותף עמכם לשליש הבשר או לרביעי דאז אינו ניכר ונראה כמקח וממכר אלא כשותפות:

ג אבל אסור לומר להנכרי הריני שותף עמך לשליש או לרביעי שהדבר ידוע שאין רגילות להשתתף עם הנכרי וניכר שהוא מקח וממכר אף שאינו מזכיר סכום דמים.

ד כמה דברים אמורים בדבר שאין שיעור מקחו ידוע כגון בשר שאין כל הבהמות שוות אבל דבר ששיעור מקחו ידוע כגון ביצים ואגוזים מותר ליקח עם הנכרי אם אינו מזכיר לו סכום דמים כמו שיתבאר בס' תקי"ו ואפילו אם מזכיר לו סכום דמים יש מתירין כמ"ש בס' שב"כ עיין שם הטעם.

והש אומרים דאפילו דבר שאין שיעור מקחו ידוע מותר ליקח אפילו מן הנכרי אם אין מזכיר לו סכום דמים וטוב להחמיר כסברא הראשונה:

יכול להפשיטה ולעשות כל צרכי העור בערב יו"ט אבל אם נשחטה סמוך לחשכה שלא היה שהות להפשיטה קודם יו"ט מותר לטלטל העור מחמה לצל וליתנו במקום דריסת הרגלים ולמלוח עליו מליחה קלה כדי שלא יפסד העור אבל אם יודע בודאי שלא יפסד העור אסור אפילו לטלטלו מחמה לצל ואפילו נשחטה ביו"ט:

ז בגליות שעושים שני ימים טובים מספק הרי יו"ט ראשון נחשב לחול לגבי יו"ט שני לפיכך אם נשחטה ביו"ט ראשון דינה כאלו נשחטה בערב יו"ט לענין מטול העור ומליחתו:

ז נוצות של עוף הן מוקצים שהרי אינן ראויים לכלום ולפיכך אין לטלטלם ביו"ט אלא א"כ נשחט העוף ביו"ט דאז התירו לטלטלן להצניען כדי שלא ימנע מלשחוט:

ח עור שהופשט מערב יו"ט דינו כמו בשבת שאם הוא לח אסור לטלטלו לפי שאינו ראוי לשיבה ואם הוא יבש מותר לטלטלו כמ"ש בס' ש"ח] אבל אם הופשט ביו"ט אם הוא לח מותר לטלטלו מחמה לצל כדי שלא יסריח כמו שנתבאר ואם הוא יבש לדברי האוסרים גולד ביו"ט אסור לטלטלו דאתמול היה מפל לבהמה ונחשב כבהמה עצמה ועכשיו הוא כלי בפני עצמו והרי זה גולד וכבר נתבאר בס' תצ"ה דיש להחמיר בגולד עצמו:

ט אע"פ שאין עיבוד באוכלין כמו שנתבאר בס' שכ"א מכל מקום דבר שאינו אוכל גמור כגון חלבים המולחין חייב משום מעבד לפיכך אין מולחין את החלבים ביו"ט אפילו נשחטה הבהמה ביו"ט שהרי הם אסורים באכילה ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך יום טוב ואסור למלוח עליהם בשר באוויר בענין שאינו נוגע בהם כדי שיפול המלח גם עליהם ואפילו מליחה קלה אסור למלוח עליהם משום דחלבים די להם במליחה מועטת ונמצא דהרי הוא כמעבד:

~ יום רביעי ~

י וכן אין מהפכין את החלבים ואין שוחטין אותן באוויר על גבי יתדות כדי שלא יסריחו אפילו נשחטה הבהמה ביו"ט ואין מתירין לו כדי שלא ימנע מלשחוט לפי שהדבר ניכר שעושה כן לצורך החלבים ואם נתיר לו לעשות כן אף הוא יתיר לעצמו לעשות שאר צרכי החלבים דהיינו למולחן אבל מותר לטלטלן מחמה לצל כדי שלא יסריחו או להצניען בשביל שלא יאבדו שאם לא נתיר לו ימנע ולא ישחוט כלל וכיון שאין מתירים לו אלא מטול בעלמא ואין מתירין לו לשחטן באוויר אין חוששים שמא יתיר לעצמו אף מליחתן אבל אם הן מונחים בצל במקום המשתמר אסור לטלטלן לדברי האוסרים גולד ביו"ט שהרי אתמול היו מחוברים ומפלים לגבי הבהמה ונחשבים כבהמה עצמה ועכשיו אינן ראויים ועומדים אלא להדלקה והרי זה גולד:

יא כמה דברים אמורים כשנשחטה ביו"ט אבל אם נשחטה

ולא בחרסית ולא באדמה מפני שנראה כמעבד ואין גוזזין אותן במספרים מפני שנראה כעושה לצורך השיעור:

יג מותר למלוח הבשר ביו"ט כדי להוציא את דמו אע"פ שהיה אפשר למלחו מערב יו"ט משום דאם היה מולחו מערב יו"ט היה צריך להשהותו במלח עד למחר דאם לא כן היה מתקלקל ודבר ידוע הוא כשהבשר שוהא במלח הוא מפוג מעמו לפיכך מותר למלוח ביו"ט הבשר שרוצה לאכול בו ביום.

ואפילו הבשר שאינו רוצה לאכול ביו"ט אם חושש שמא יסריח מותר למלחו ביחד עם הבשר שרוצה לאכול כיון שטורה אחד הוא טורה לכל הבשר ואינו מוסף טרחא יתירה בשביל מליחת הבשר שאינו רוצה לאכול ביו"ט שהרי מולח הכל ביחד ואע"פ שהוא מוסף קצת טרחא שהרי צריך להפך כל חתיכה וחתיכה בפני עצמה כדי למולחם בצד השני מ"מ כיון שאיסור מליחת בשר בשבת ויו"ט אינו אלא מדברי סופרים דמן התורה אין עיבוד באוכלין כמ"ש בס"י שכ"א לפיכך הקילו בו:

~ שבת קודש ~

יד ואפילו אם אינו מולח הכל ביחד אלא זה אחר זה מותר ע"י שיערים על כל חתיכה לומר מזו אני הפץ לאכול היום ומולחה דהיינו לאחר שמלח חתיכה אחת לאכלה ביו"ט אומר חבירתה עריבה עלי ביותר לאכלה היום ומולחה ג"כ וכן יעשה בכל חתיכה וחתיכה שימלח ואע"פ שהיה אפשר לו למלוח מערב יו"ט ולמה התירו לו דבר זה כדי שלא ימנע מלשחוט מחמת שיחוש להפגת טעם הבשר הנמלח מערב יו"ט וירבה בשמחת יו"ט:

מז במה דברים אמורים קודם אכילת סעודת שחרית אבל לאחר סעודת שחרית אסור למלוח בשר כדי שלא יסריח ואפילו רוצה לבשל ולאכול חתיכה ממנו ומולח זו החתיכה עם שאר החתיכות ביחד אע"פ אסור למלוח שאר החתיכות דכיון שאינו צריך לאכול זו החתיכה ואינו אוכלה אלא כדי להתיר לו מליחת שאר החתיכות הרי זו הערמה:

מז במה דברים אמורים כשאינו מולח אלא משום חשש שמא יסריח אבל אם ידוע לו שבדואי יסריח מותר למלחו אפילו אחר אכילה משום הפסד ממונו ואפילו זה אחר זה ע"י שיערים על כל חתיכה לומר מזו אוכל היום ואוכל כזית מאחת מהן ולא התירו דבר זה למלוח אחר אכילה אלא כשחט ביו"ט כדי שלא ימנע מלשחוט אבל אם שחטה מערב יו"ט כיון שהיה אפשר למלוח קודם יו"ט אסור למלוח בשר שאינו צריך לו ביו"ט אלא אם כן מולחו קודם אכילה ועל דרך שנתבאר:

יז ואפילו קודם סעודת שחרית אינו רשאי למלוח הבשר שאינו רוצה לאכול ביו"ט אלא מליחה שהיא כדי להוציא את הדם אבל לאחר שנמלח הבשר מליחה זו אסור לו לחזור

ד אין לוקחין בשר מהטבח בפיוסוק דמים שיאמר לו תן לי בסלע או בשתיים וכן לא יאמר לו הריני שותף עמך בסלע כדי שיהא נראה כשותפות ולא כמקח וממכר דמכל מקום כיון שמוזכר לו סכום דמים ניכר שהוא מקח וממכר אלא הטבח מחלק להם שלישיות או רביעיות או כפי דרך החלקים שדרך לחלק בעיר בלא הזכרת סכום דמים ומביא שתי בהמות שוות ואומר להם ראו שזו כזו ולמחר שמיין הנשארת וכפי ששוה כך יפרעו לו כמ"ש למעלה:

ה אסור לשקול ביו"ט שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ואפילו לשקול בשר בביתו לידע כמה יבשל אסור ואפילו אינו מודקק במשקלו רק פוחת מעט או מוסף מעט אסור וכן אסור ליקח ביד אחת המשקל וביד השניה בשר לשער משקלו וכן אסור לשקול מנה כנגד מנה שיודע כבר משקלה:

ו ומותר לשקול בידו שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה משקלה וטבח אומן שיודע לכוון לשער בצמצום אסור לו לשקול חתיכת בשר ביד כדי למכרה אבל אם אינו רוצה למכרה רק שהוא שוקלה לידע כמה יבשל מותר לשקלה ביד אפילו הוא טבח אומן:

ז טבח אומן שהוא יודע לכוין בדרך חתיכתו לחתך ליטרא או חצי ליטרא חותך כדרכו ואינו חושש אפילו חותך כדי למכור כיון שאינו שוקל ביד:

ח כלי שיש בו שנתות ונותן בו מעט מים ומניח הבשר במים וכשהמים מגיעים עד השנתות יודע כמה ליטרות יש בבשר אסור לעשות כן ביו"ט אפילו פוחת מעט או הוסיף מעט מפני שניכר הדבר שמכוין למדה:

~ יום שישי ~

ט אסור להניח בשר בכף מאזנים ואפילו אינו רוצה לשקלו רק שהוא מניחו שם כדי לשמרו מן העכברים אם הכף מאזנים הוא תלוי במקום שרגילין לשקול שם אסור מפני שנראה כרוצה לשקול:

י אע"פ שאסור להזכיר שם דמים ביו"ט מכל מקום שם משקל מותר להזכיר דהיינו שיאמר לו תן לי ליטרא בשר דאינו מכוון למשקל אלא לומר לו כמה הוא צריך כמו שנתבאר גבי שם מנין בס"י שכ"ג עיין שם:

יא אין נוקבין נקב בבשר בסכין כדי לתלותו בו כדרך שהוא עושה בחול כשמוכר בשר עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו לפי שבויו"ט צריך לשנות לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו ולפיכך אין נוקבו בסכין אלא באצבעו כדי לשנות ואם רוצה לעשות בו סימן שלא יהליפנו אדם מותר לנוקבו אפילו בסכין:

יב מולגין את הראש ואת הרגלים ברותחין כדי להסיר השיער ומהבהבין אותן באור וטומנין אותן ברמץ שכל אלו הן מלאכות שלצורך אכילה אבל אין טופלין אותן בסיד

ידיחנו מיד אלא ישהנו במלחו עד קרוב ל"ב שעות כמ"ש ביו"ד סי' ע' ואח"כ ידיחנו ובליל יו"ט שני יכול לחזור ולמלחו ע"י שיעורים על כל חתיכה לומר מזו אוכל למחר אבל ביום טוב שני בשחית אסור למלוח על ידי הערמה זו שהרי הבשר שרוצה לאכול יבשלנו מיד ואין צריך מליחה:

ולמלחו פעם שנית כדי שלא יסריח אפילו אם מולחו בידו עם הבשר שרוצה לאכול ביו"ט רכיון שהבשר שרוצה לאכול היום אין צריך למליחה זו השניה שהרי יבשלנו מיד וא"כ אינו טורח אלא בשביל הבשר שאינו רוצה לאכול ביו"ט אלא כיצד יעשה שלא יסריח אחר שמלחו להוציא את דמו לא

~ 'לקוטי תורה' חג הסוכות - הפרשה החסידית ~

להבין מה שפתוב "ביום השמיני עצרת תהיה לכם"¹

הַאֲלֵקוֹת לְבִדְהָ. וְכִמּוֹ שְׁפִתוֹב (רשעיה כו, ט): "נְפִשֵׁי אֱוִיתִיד". וְהָאֵהָבָה הַזֹּאת הִיא מִתְלַהֶבֶת וּמִתְלַהֶטֶת בְּנִפְשׁוֹת הַצִּדִיקִים, כִּי "הֵיכַל ה' הַמְּוָה" (ויקרא ג, ד), ו"כְּלֵי בַיִת ה'" (ויקרא כו, טז).

"וּבְכָל מֵאֲדָר" הִיא בְּחִינַת אֵהָבָה הַעוֹלָה עַל פּוֹלְגָה, שְׁהִיא בְּחִינַת אֵהָבָה רַבָּה בְּמֵאֵד, שְׁאִינָה נִתְפַסֶּת אֶפְיֻלוּ בְּנִשְׁמוֹת הַצִּדִיקִים, וְנִבְחָהוּ דְרָכֶיהָ בְּמֵאֵד מֵאֵד, לְמַעַלָּה מֵעַלָּה מִבְּחִינַת הַנְּבָרָאִים, שְׁהִיא לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבַרַךְ מִמּוֹשׁ בְּאִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא.

וְהִנֵּה פְתִיב (תהלים קמ"ה, א): "גְּדוֹל ה' וּמְהוֹלָל מְאֹד, וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר", וְכֵן הָאֵהָבָה הַנִּמְשָׁכֶת מִזֶּה הִיא בְּבְחִינַת "מֵאֵד" - בְּלֵי שִׁיעוֹר וּנְבוּל, וְאֵין הַנֶּפֶשׁ יִכּוֹלָה לְהַשְׁיִנָּה, לְהִיּוֹת שְׁהַנֶּפֶשׁ הִיא בְּחִינַת נְבָרָא, בְּבְחִינַת כְּלֵי וּנְבוּל. אֵד הַזּוֹכֶה לְאֵהָבָה רַבָּה הַזֹּאת הֵם בְּעֵלִית־שׁוֹבָה, עַל דְּרָךְ מֵאֵד ר"ל: "בְּמָקוֹם שֶׁבְּעֵלִית־שׁוֹבָה עוֹמְדִים, אֵין צִדִיקִים גְּמוּרִים יִכּוֹלִים לְעֵמּוֹד".

וְהַעֲנֵן - כִּמּוֹ שְׁפִתוֹב (קהלת ב, י): "כִּיתְרוֹן הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ".

פִּירוּשׁ: שֵׁישׁ יִתְרוֹן וּמַעַלָּה לְאוֹר כִּשְׁבָא מִן הַחֹשֶׁךְ דְּוָקָא. דְּהֵינּוּ, כְּשֵׁינִשִׁים הָאֲדָם אֵל לְבוֹ כֹּל מַעֲשָׂיו וְדַבְּרוֹ וּמַחֲשׁבוֹתָיו אֲשֶׁר לֹא לַה' הַמְּוָה, כֹּכֵל יְמֵי חַיֵּי הַבָּלוּ, שְׁהֵם חֹשֶׁךְ מִמּוֹשׁ וְהַסֵּתֶר פְּנֵיו יִתְבַרַךְ, וְאֵף עַל פִּי כֵן בְּכַד הִיָּה חֶפֶץ וּמִתְאַוֶּה וְכו'; מִכֹּל־שֶׁפֶן וְקַל־וְחֹמֶר שֵׁישׁ יִתְרוֹן מַעַלָּה לְאוֹר ה'. אֲשֶׁר לֹאֵת תִּתְרַבֶּה וְתִתְגַּדֵּל הָאֵהָבָה בְּמֵאֵד,

לְהַבִּין מַה שְׁפִתוֹב (פְּתָחַם כַּמּוֹ, לַה): "בְּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֵרַת תְּהִיָּה לָכֶם", וּבְשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח פְּתִיב (רַאֵה מוֹ, ח): "עֲצֵרַת לַחֲרֹ"ה אֶלְהִיִּד".

הִנֵּה פְתִיב (וּאֲחַתְּנוּ ג, ח): "וְאֵהָבָת אֵת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מֵאֲדָרְךָ. וּפִירוּשׁ "בְּכָל לְבָבְךָ" אָמְרוּ ר"ל: "בְּשֵׁנוּ יִצְרִיךָ - בְּיִצְרֵי־טוֹב, וּבְיִצְרֵי־רָע". דְּהֵינּוּ, שְׁכָל פֶּחַ וְעוֹצֵם חֵלֶהב, רִשְׁפֵי אֵשׁ בּוֹעֵרָה מִכָּל מִיּוֹנֵי יִצֵר הָרַע שֶׁבְּעוֹלָם־הַזֶּה, וְתַהֲפֹךְ חֵלֶהב פּוֹלֵוֹ לְאֵהָבַת ה'.

וְכִמּוֹ שִׁיְהִיָּה לְעֵתִיד, דְּכִתִּיב (צִפְתִּיָּה ג, ט): "כִּי אֲז אֶהַפּוֹד אֶל עַמִּים שְׁפָה בְרוּרָה לְקְרוֹא כּוֹלֵם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׁכֵם אֶחָד". דְּהֵינּוּ, שְׁאֶפְיֻלוֹ כֹּל הַעַמִּים שֶׁהֵן עוֹבְדֵי גִילוּלִים - תַּתְּאוּת גְּשָׁמִיִּים - יִהַפּוֹד לָהֶם "שְׁפָה בְרוּרָה לְקְרוֹא כּוֹלֵם כו". וְהוּא עֲנֵן "אֵתְהַפְּכָא חֲשׁוּכָא לְנְהוּרָא"³.

ו"לְעַבְדוֹ שְׁכֵם אֶחָד" - פִּירוּשׁ: "שְׁכֵם" - בְּחִינַת אַחוּרִיִּים, "כְּתֵר פְּתִינִי"⁴, וְהֵינּוּ כַּעֲנֵן מַה שְׁפִתוֹב (מְלָכִים א' י"ח, ל): "וְאֵתְהָה הַסּוֹבוֹת אֵת לְבָם אַחוּרִינִת" - יִתְהַפְּד לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת "אֶחָד"⁵.

וְזֶהוּ פִירוּשׁ "וְאֵהָבָת" - שְׁהוּא לְשׁוֹן צִוּוּי וְגַם לְשׁוֹן עֲתִיד, לֹמַר: שְׁלַעֲתִיד סוֹפֵד לְאֵהוֹב אֵת ה' "בְּכָל לְבָבְךָ", כִּי לֹא יִדַח מִמֶּנּוּ נִדְחָה⁶.

"וּבְכָל נַפְשְׁךָ" הוּא בְּחִינַת אֵהָבָה גְדוֹלָה מְזוּ, שְׁאִינָה נִתְפַסֶּת בְּלֵב הָאָדָם. לְפִי שְׁאֵין בְּנִשְׁמִיּוֹת דְּוּגְמַתָּה וּכְעֵרְפָה כָּלָל, כִּי אִם לַה' לְבָדוֹ. וְהִיא אֵהָבַת הַנֶּפֶשׁ

1. (נֵאמָר בְּשִׁמּוֹנֵי עֲצֵרַת תְּקִנָּה אוֹ תִק"ם).
2. (בְּרִכּוֹת פָּרָק מ, מִשְׁנֵה ה').
3. (רַאֵה זֶהר חֶלֶק א בְּהַקְדָּמָה ה, א).
4. (רַאֵה תְּנִיָּא פָּרָק כב, נִתְבָּאָר בְּקוֹנְטְרַם וְיַעֲנֵן מֵאֲמָר כ פָּרָק ב וְאֵלְךָ).
5. [וְהוּוֹ גַם כֵּן עֲנֵן "וְאֵנִי נִתְהִי לְךָ שְׁכֵם אֶחָד עַל אֲחִיךָ" (וַיְחִי מוֹח, כב),

6. (בְּרִכּוֹת לַה, ב).

והנה ענין תשובה מאהבה זו, הוא ענין בחינת יציאת מצרים. ופירוש "יציאת מצרים": לצאת מן המצרים וגבולים המגבילים האהבה. דהיינו, לצאת מבחינת צדיק לבחינת בעלת תשובה הנ"ל.

אך גם בכל אחד ואחד כפי בחינתו יש בחינת יציאת מצרים. ואפילו בהמון עם כפשוטו – לפנות מעסקיו ועניניו בעניני העולם. ובפרט בעלי משא ומתן, צריכין לקבוע עתים לפנות דעתם מעסקיהם כפי הפנאי שלהם. וכן יש יציאת מצרים במדרגינה ומעלה אחר מעלה, עד רום המעלות, עד אשר יגיע לבחינת אהבה רבה הנ"ל.¹⁹ :

ב. וזהו ענין ז' ימי הפסח, ימי יציאת מצרים – שהוא זמן התעוררות בחינת אהבה רבה הנ"ל ממטה למעלה כו'. אך "ביום השביעי" שהוא בחינת אהבה רבה בהתגלות – "עצרת לה' אלקיך". ופירוש: פענין אם רץ לבד – שוב לאחד.²⁰

וכמו שכתוב (תהלים עג, כו): "כלה שארי ולבבי, צור לבבי" – פירוש: שמתחלה "כלה שארי ולבבי" בכלות הנפש ממש. ואחר כך "צור לבבי": "צור" הוא מלשון חיזוק, וכמו שכתוב (האזינו לב, ד): "הצור תמים פעלו". דהיינו שיתחזק במעוזה, להיות ש"בעל פרקד אתה חי כו".²¹ כדי להיות לו יתברך דירה בתחתונים.²² וצריך לעשות משפן ומכון לשבתו על ידי עסק התורה והמצות, שיהיה "היו"ה" בבחינת "אלקיך", דהיינו שיהיה שורה ומתלבש בתחתונים.²³

ביתר שאת ומעלה לאין קץ, להוציא נפשו ממאסרה, להשתפך אל חיק אביה⁸ – אין סוף ברוך הוא ממש, ולדבקה בו ממש.⁹

וזהו ענין "ודונות נעשו בזכות" ¹⁰ על ידי תשובה, כי עלה ויבא ויגיע לבחינת אהבה רבה הנ"ל. ולכן "אפילו צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד", להיותם בחינת "גמורים" – מלשון כלי שנגמר מלאכתו,¹¹ ועדיין הם בבחינת כלי. ולזה הזהירו רז"ל¹²: "במאד הוי שפל רוח בפני כל אדם"¹³, כדי להיות נשבר ונדרה ונכנע, ורוחו נמוכה, בכדי שיאיר עליו אור האהבה "פיתרון האור" הנ"ל.

וזהו שאמרו רז"ל¹⁴: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי העולם הבא", ואמרו¹⁵ שיהיה "כל ימיו בתשובה" – כי עולם הבא אינו אלא זיו והארה מפניו יתברך. כמאמר רז"ל¹⁶: "צדיקים יושבים ונתנים מזיו השכינה".

ואמרו¹⁷: "ביו"ד נברא העולם הבא" כנ"ל, ופירוש "ביו"ד": בהארה הנמשכת ומתפשטת מבחינת היו"ד. כי היו"ד עצמו הוא בחינת אותיות שמו הגדול, והוא ושמם אחד. וכמו שכתוב (תהלים קמח, יג): "כי נשגב שמו לבדו", רק "הודו על ארץ ושמים" (שם). ו"הודו" הוא זיו והארה מן שמו אשר "נשגב לבדו". ו"ישאל" הם "עם קרובו"¹⁸ של מהותו ועצמותו כפיכחול ממש, על ידי תשובה מאהבה רבה הנ"ל, לדבקה בו ממש באין סוף ברוך הוא לבדו.

8. (על פי איכה ב, יב: "השתפך נפשם אל חיק אמתם").
 9. (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שמאלו תחת לראשי", בפרשת כי תשא (ראה תורה אור פה, ג ואילך. וראה שם פה, ב)).
 10. (יומא פה, ב).
 11. (ראה פלים סוף פרק ד ואילך. וראה אור התורה פסח (נארא פרק ב) עמוד תנה. דבור המתחיל ותיף ידו תשכו" סוף ד).
 12. (אבות ד, י).
 13. (פפני כל אדם. וכן הוא בתורה אור דבור המתחיל "ויהי מקץ" הראשון לא, א. אכל ומתאן פרק ל: האדם – ראה "מרא מקומות, נהרות והערות קצרות" (שם).
 14. (אבות ד, יז).
 15. (שבת קנ"ג, א. וראה דהר חלק ג לג, א).
 16. (ברכות יז, א).
 17. (מנחות כ"ג, ב).
 18. (תהלים קמח, יד).
 19. [וענין מה שנתבאר מזה בפירוש על פסוק "אני כו" אשר הוצאתי אתכם ממצרים כו" (ויקרא יג, ח) וראה שם פה, ג ואילך].
 20. (הקדמת תקוני זמר ז, א: אם רץ לבד שוב לאחד (נכח אחר: לאחד). ובקפא מלך כתב על זה: "שוב לאחד" גריסין. בספר יצירה פרק א, משנה ח לפניו תיגרסא היא: למקום).
 21. (אבות ד, כב).
 22. (מתחומא נשא טו. וראה שם פסקוטי ג. בראשית רבה סוף פרשה ג. במדבר רבה פרשה יג, ו).
 23. [וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תצא", נבי ונתנו תנו"ה אלקיך בנך" (תצא כא, י): "תנו"ה הוא תורה, ו"אלקיך" הוא מצות, ענין שם לעיל לה, ב).
 וענין מה שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "כי המצוה הזאת" (לעיל נצבים מה, סוף עמוד ב), בפירוש מה שנתבאר במתורת (תרו כ, ב): "אנכי תנו"ה אלקיך":
 דהיינו שלחיות נמשך בחינת "תנו"ה" מבחינת "אנכי" – פאתערוהא דלתתא תליא מילתא, על ידי התורה והמצות כו' ענין שם.
 וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אתם נצבים" (לעיל מד, ג), בפירוש "כי תנו"ה אלקיך אש אוכלה הוא" (ואתתנו ד, כד), פירוש:

"וימינו תחבקני" (שיר השירים ב, ו); שהוא כמו למשל מי שמחבק את חבריו - אינו מניח לנמות ממנו; כך בכיכול מתעלים באהבה זו, לדבקה בו ממש, שלא להפרד ממנו חסדו ושלום.

וזהו "פי גבר עלינו חסדו" (תהלים קי, ב) - פירוש: שחסד ה' הוא גבור וחזק ממנו, ואינו מניח אותנו לנמות אל צד אחר חסדו ושלום. והאהבה זו היא גם פן בלי שיעור וגבול, עד כלות הנפש ממש, וכמו שכתוב "כלתה נפשי"³⁰.

והנה פתיב (תהלים פה, יד): "צדק לפניו יהי וישם לדך פעמיו", פירוש:

"צדק" - מדת בנסת ישראל,

"לפניו יהי" - שעל ידי בחינת "וימינו תחבקני" הנ"ל, מתעלית בעוליו רב להיות לפני ה' ממש³¹.

ואו "ישם לדך פעמיו" - היינו המשיכת אלקותו מלמעלה למטה, עד בחינת "סוף מעשה". וכמו שכתוב (שיר השירים ג, ב): "מה יפו פעמיו בנעלים", שעל ידי התורה ד' אקרי דרך³², ימשך הגילוי למטה³³.

וזהו "פי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם" (תהלים קי,

וכמאמר רז"ל²⁴: "אל תקרי בנך אלא בוניך", פי תלמידי חכמים נקראו "בנאים"²⁵ - "שעוסקים בבנינו של עולם". פי "אין להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד"²⁶. ופתיב (ירמיה לג, ח): "אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי";

וכן בענין המצות, ובפרט מצות הצדקה, דפתיב (תהלים פב, ג): "עולם חסד יבנה", ופתיב (תהלים ח, ה): "חסד ה' מלאה הארץ".

וזהו בחינת עצרת של ז' ימי הפסח: לעצור ולכלוא את הרוח²⁷ והנפש, שלא יצאו מנרתקן ויתפלו ממציאותן באהבה רבה זו, רק להיות פאש עצור בלבד²⁸, בבחינת רצוא ושוב²⁹.

אך בחינת עצרת של חג הסופות, הוא ענין מה שכתוב (תהלים קיט, קעב): "תען לשוני אמרתך", "פי כל מצותיך צדק" (שם).

והוא, פי על ידי עשרת ימי תשובה זוכה ישראל לבחינת תשובה מאהבה הנ"ל, ו"דוגות נעשו לו פזיות". ולכן נמשך מלמעלה למטה גם פן אהבה רבה מאד, אהבה פתענוגים, בכל ימי הסופות - בבחינת

33. [ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "אשירה לה' ה'" (תורה אור סג, ב), בפירוש "ישמרו דרך ה' וכי" (נרא יח, יט). ענין בזהר שלח (דף קס"א, ב): "תלמיד חכם כו' בדרך נועם כו'". ובפרשת מקץ (דף קצ"ו, ב) על פסוק "דרביה רביו נעם" (נבאר באור התורה משלי (נ"ד פך א) עמוד תקנה). וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ישמתי פדכד" (ישעיה נה, יב, לעיל כו, ב), בענין "וכל גבולך כו'" (שם).

וענין בזהר בארדך וזקא (דף ר"ג, עמוד א') על פסוק (איוב כה, כג): "אלקים הבין דרכה". ומה שכתב על זה האר"ל בפירוש הספרא דעניותא פרק ד' (דף ק"ח, סוף עמוד ב') שפירש: "דרכה - היינו מולא דאר"י אנפין ול"ב שכיילין כו'". וענין עוד בזהר פרשת בשלה (דף נ"ג, סוף עמוד ב').

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "פי החרים ימוש", בפירוש (תהלים קמה, ז): צדיק ה' בכל דרכיו" (לעיל תצא מ, ג: "צדיק הוא בחינת התקשרות שמעולם ועד עולם, וכמאמר רז"ל "עמוד אחד בעולם וצדיק שמו", שהוא בחינת עמוד המחבר מעלה ומטה להיות שורה ומתגלה רצון ה' אפילו בבחינת עשה נשמיח"). ומה שנתבאר ב"פידור" על פסוק זה (סידור עם דא"ח נה, ב).

וענין ב'אגרת הקדש" סימן ד' מה שכתב:

וזהו "צדק לפניו יהיך כו'" - שממשך את פנימית הלב לה'. ואחר כך "ישם לדרך פעמיו" - כמו שכתוב (תבוא כח, ט): "ותלכת בדרךיו כו'", בכל מעשה המצות בולם, "ותלמיד תורה כנגד בולם" - שכולם עולים לה' על ידי פנימית הלב, ביתר שאת, ומעלה מעלה מעליות לה' על ידי חיצוניות הלב. עד כאן לשונו.

והינו על דרך מה שאנו אומרים בתפלת שבת ויום טוב: "קדשנו במצותיך", אף על פי שאנו מכריזים: "אשר קדשנו במצותיו" - שכבר קדשנו, אלא לפי עליות מעשה המצות לה' יש בהם מעלה ומדרגות זו למעלה מזו.

וענין מה שנתבאר: בפירוש על פסוק "וארשתך לי" (לעיל בפדך מ, ג).

פסוק האש שמתפלל למעלה על דרך משל, ואינו יורד ומתפשט וכי'. ולכן נקרא "אל עליון כו'" ענין שם. אך על ידי אתעוררותא דלתתא ברצוא ושוב, ממשכים להיות "קראתיך ה' ה'" (תהלים קל, א).

ועל דרך זה יבין גם פאן פירוש "עצרת לה' ה' אלוקד" שהוא ענין המשיכה מאין סוף ברוך הוא, "אנכי - מי שאנכי", שיתיה נמשך להיות "ה' ה' ה' אלוקד", דהינו שיתלבש בתורה ומצות כו', "תקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה כו'" (עבודת נרה ג, ב). וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "שיר השירים" (לקמן שיר השירים א, ד).

24. (ברכות סד, א).

25. (שבת קיד, א).

26. (ברכות ח, א).

27. "לכלוא את הרוח": קהלת ה, ח).

28. (על פי ירמיה ט, ט): "תרה כלבי פאש בערת, עצר פעצמתי".

29. וענין מה שנתבאר מענין רצוא ושוב: בדבור המתחיל "וכל העם רואים את הקולות" (תורה אור פב, ג). ובדבור המתחיל "בפרשת נסים כתיב" (לעיל שלח מ, א ואילך).

30. [וצריך לומר, דבחינת זה גבוה מאהבה רבה. ויבין זה על פי מה שנתבאר בפירוש על פסוק "תקלי עינים" (תורה אור מה, א), בענין "אהבה בתענוגים" - שהיא למעלה מבחינת "אהבה רבה" כו').

31. [וענין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויישט המקד לאסתר" (אסתר ה, ב. תורה אור צד, ב), בפירוש "יתעמוד [לפני המקד, שתהא פמדרנה גדולה - [לפניו". ובדבור המתחיל "תינו מיומים" (הושע ו, ב. לעיל סד, א), בפירוש "ונתת לפניו" (שם)].

32. (קידושין ב, ב).

ו"אָשִׁים דְּכָרֵי בְּפִיךָ כִּי", אֵלָּא שְׂאֵנִי עֹנֶה אַחֲרֶיךָ מִה שְׂאֵתָה מוֹצִיא מִפִּי, שְׁהוּא הַתְּנִלוֹת דְּכָר ה' בְּ"אִמְרֵי פִי", בְּחִינַת "וְאֵמֶת ה' לְעוֹלָם", וְאִין אֵנִי עוֹשֶׂה בְּלוֹם, אֵלָּא כְּמִי שְׁעוֹנֶה לְמַה שְׂאֲחֵרִים אומרים⁴¹.

וּמַהֲיֵכָן אֲזַכֶּה לְכַד? מִפְּנֵי "כִּי כָּל מִצְוֹתֶיךָ צִדְקָה" (תהלים עב): כִּי כָּל הַמִּצְוֹת הֵם הַמְּשֻׁכּוֹת לְבְּחִינַת "צִדְקָה", שְׂתֵּהָא מִתְעַלָּה בְּבְחִינַת לְפָנֶיךָ "הַלֵּל". וּבְפִרְשׁוֹת – עַל יְדֵי מִצְוֹת סוּכָה וְלוֹלֵב בְּנֵל.

וּמִשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת "וַיִּשֶׂם לְדָרְךָ פְּעֻמָּיו" – שְׂתֵּנְגֵלָה סוּף מַעֲשֵׂה וְדָבָר ה' בְּבְחִינַת "וְאֵמֶת ה' לְעוֹלָם". וְהוּ בְּחִינַת "וְה' הֶאֱמִירָךְ הַיּוֹם" (תהווא כו, ה), שְׁהוּא מִפְּעִיל בְּדִ הַאֲמִירָה וּמוֹצִיא מִפִּיךָ :

ג. וְזֵהוּ "בִּיּוֹם הַשְּׂמִינִי":

שְׂאֲחֵר יְמֵי הַסּוּכּוֹת שְׂנִמְשָׁךְ לָהֶם בְּחִינַת אֲהֶבֶת רַבָּה בְּתַעֲנוּגִים הַנֵּל, בְּחִינַת "כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֶסֶדוֹ", וְאִין "בִּיּוֹם הַשְּׂמִינִי" שְׁהוּא בְּחִינַת יוֹתֵר גְּבוּהָ וְעֵלְיוֹנָה – "נִעְצַרְתָּ תַּהֲיֶה לְכֶם" – שְׂיִמְשִׁיךְ "לְכֶם" בְּחִינַת "וְאֵמֶת ה' לְעוֹלָם"⁴², בְּחִינַת "וְה' הֶאֱמִירָךְ וְגו'". וְהוּא עֵנֵן בְּחִינַת

צ: שְׂנִמְשָׁךְ "אֵמֶת ה'" מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּעוֹלָם. וְ"אִין אֵמֶת אֵלָּא תוֹרָה"³⁴, כִּי מִדַּת הָאֲהֶבֶת, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא לְרַבָּקָה בּו מִמּוֹשׁ, אֵף עַל פִּי כִּן אֵינָה רַק אֵמֶת שֶׁל הָאֱדָם, וְאִין זֶה עֲדִיין "אֵמֶת ה'", כִּי "אֵמֶת ה'" הֵינִי שְׁהוּא אַחַד וְ"אִין עוֹד", וְאִין מִי שְׂיֵאֲהַב כֻּלָּל, וְ"לֵית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה"³⁵, בְּעֲצָמּוֹ מִמּוֹשׁ כְּפִיכּוֹל, כִּי אִם כְּאִשְׁר תְּפִיסָא בְּתוֹרָה, שְׁהִיא רְצוֹנוֹ יְתַבְּרֵךְ, וְ"אוֹרֵייתָא"³⁶ וְקוּדְשָׁא בְּרִידָהוּא בּוֹלָא חֵד"³⁷. וְלִכְּן כְּתִיב (תהלים קמה, יח): "קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאָיו" לְכָל אִשְׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאַמְתָּה" – זו תוֹרָה דְּיִקְאָה³⁸.

וְזֵהוּ "תַּעֲנֵן לְשׁוֹנֵי אִמְרַתְךָ" (תהלים קיט, קעב), פִּירוּשׁ "תַּעֲנֵן": כְּעֵנֵן שְׂאִמְרוֹ "עֹנֶה אַחֲרָיו מִה שְׁהוּא אומר"³⁹, לְפִי שְׂאִינוֹ אומר בְּעֲצָמוֹ, רַק עֹנֶה אַחֵר אַחֵרִים – כְּדִ הַתְּפַלֵּל דוֹד הַמִּלֵּךְ עֲלֵיוֹהֶשְׁלוֹם בְּעַד כְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל הַמוֹשְׁרָשִׁים בְּנַפְשׁוֹ: "תַּעֲנֵן לְשׁוֹנֵי אִמְרַתְךָ";

כִּי הַתוֹרָה הִיא "אִמְרַתְךָ" אִשְׁר אִמְרַתְךָ וְיֵצֵא כְּבָר מִפִּיךָ, וְגַם עֵתָה כֵּן הוּא, כִּי בְּכָל יוֹם אֲנוּ מְכַרְכִּין "נוֹתְנֵן הַתוֹרָה", שְׂגוֹתֵן לָנוּ בְּכָל יוֹם⁴⁰, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב (שְׁעִיָה נא, טו):

וּכְדַבּוּר הַמַּתְחִיל "אוֹסֵר לְפָנֶיךָ" (תוֹרָה אור מה, ב), בְּפִירוּשׁ "כְּמִצְוֹת רְצוֹנֶךָ". וְסוּף דְּבַר הַמַּתְחִיל "וְעֵשֶׂיתָ בְּגִדֵי קָדָשׁ" (תוֹרָה אור פב, ג).

וְלִזְלוֹת יוֹכֵן אִיד שְׁעַל יְדֵי פְּנִימֵית הַלֵּב, שְׂבְּחִינַת "צִדְקָה – לְפָנֵינוּ יְהִלֵּךְ", אִין גַּם בְּחִינַת "וַיִּשֶׂם לְדָרְךָ פְּעֻמָּיו" מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה הוּא מְבַחֲנֵה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר כִּי. וְעֵינֵן מַה שְׂנִתְבָּאָר בְּפִרְשׁוֹת וְשֵׁב, עַל פְּסוּק "וְנִתְּתִי לְךָ מִהֲלִכִים כִּי" (תוֹרָה אור ל, ג).

וְעַל דִּרְךָ זֶה יוֹכֵן מַה שְּׂבִיקֵשׁ מִשָּׁה לִּפְנֵם לְאַרְץ כְּדִי שְׂיִתְקַיְּמוּ כָּל הַמִּצְוֹת עַל דְּוִיִּיקָא, כְּדִאִתָּא בְּנִקְרָא סוּף פֶּרֶק קָמָא דְּסוּכָה (יד, א). וְהִקְשׁוּ בְּסוּף סִפְר "פִּרְי הָאָרֶץ" (הוּא בְּאִגְרַת הַרֵב הַקְּדוֹשׁ ר' אֲבִרָהֶם מְקַלֵּסֶס שְׂנַרְפָּסָה בְּסוּף סִפְר פִּרְי הָאָרֶץ. וְהוּא גַם בְּפִרְי הָאָרֶץ פִּרְשַׁת רֵאח) עַל לְשׁוֹן "וְיִתְקַיְּמוּ כוֹלֵן עַל דִּי", דִּהּוּ לִיֵּה לְמִיּוֹר: "וְאִקְשִׁים כָּל הַמִּצְוֹת כִּי".

וְלִפִּי מַה שְׂנִתְבָּאָר אִתִּי שְׂפִיר. דְּהַמִּצְוֹת עֲצָמוֹ, כְּשִׁהֲיוּ נַעֲשִׂים עַל יְדֵי מִשָּׁה, יְהִיו מְבַחֲנֵה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר כִּי. וְכַמּוֹכֵן מַמַּה שְׂנִתְבָּאָר סוּף דְּבַר הַמַּתְחִיל "וְעֵשֶׂיתָ בְּגִדֵי קָדָשׁ" הַנֵּל, בְּעֵנֵן ג' מִדְּרָגוֹת שִׁישׁ כְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת דְּרָךְ כָּלֵל כִּי.

וְעֵינֵן מַה שְׂנִתְבָּאָר בְּבִיאור עַל פְּסוּק "וּמִרְאוּךָ נִאֻרָה" (לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים, ב, ג).

בְּ"אִגְרַת הַקְּדָשׁ" הַנֵּל, מִשְׁמַע פִּירוּשׁ "וַיִּשֶׂם לְדָרְךָ פְּעֻמָּיו" – עַל עֲלִיַּית הַתוֹרָה וּמִצְוֹת מִמַּסְתָּה לְמַעְלָה. וְהוּ עַל דִּרְךָ פִּירוּשׁ שְׁנֵי דְהָאֲרִיז"ל בְּפִירוּשׁ הַסִּפְרָא דְּרִעֻעִיתָא שֵׁם (דָּף ק"ט, ר"ש עמוד א'), דְּפִירוּשׁ "דְּרָכָה" הֵינִי מְקוֹר שְׂמִמְנוֹ מִנְשֶׁךְ בְּחִינַת מוּחָאֶסְתִּימָאָה דְּעִתִּיקָא כִּי. אִמְנֵם לְפִי מַה שְׂנִתְבָּאָר כֵּאֵן דְּפִירוּשׁ "וַיִּשֶׂם לְדָרְךָ" הֵינִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה עַד בְּחִינַת סוּף הַמַּעֲשֵׂה – זֵהוּ עַל פִּי פִירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן דְּהָאֲרִיז"ל הַנֵּל.

34. (ירושלמי ראש השנה סוף פֶּרֶק ג' (הִלְכָה ח). אִיכָה רַבָּה פְּתִיחָא ב. תְּקִינֵי זֵהר תְּקִינֵן כֵּאֵן ג. א. וְרָאה בְּרַכּוֹת ה, ב: "אֵמֶת זוֹ תוֹרָה שְׂנִמְשָׁר (מִשְׁלִי כג, ב):

אֵמֶת קְנָה וְאֵל תְּמַכֵּר".
 35. (תְּקִינֵי זֵהר בְּהַקְדָּמָה, "פְּתַח אֱלֹהִיו" יו, א).
 36. (זֵהר חֶלֶק ג אַחֲרֵי עֵן, א).
 37. [עֵינֵן מַה שְׂנִתְבָּאָר סוּף דְּבַר הַמַּתְחִיל "וְרָאה אֵל אֲבִרָהֶם", בְּפִירוּשׁ (וְרָאה ו, ג): "וַיִּשְׂמֵנו ה' לָנוּ נִדְרֵעִיתִי לָהֶם" (תוֹרָה אור נו, א). וְכֵּה שְׂנִתְבָּאָר מִנְהָ שֵׁם (נו, גרד) בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "וְדָבָר אֱלֹקִים כִּי וְרָאה כִּי".]
 38. [עֵינֵן בְּ"סִפְרָא שֶׁל בִּינוּמִים" פֶּרֶק ל"ה בְּהַנְּהֵגָה. וְעֵינֵן מַה שְׂנִתְבָּאָר עַל פְּסוּק "וַיִּכְתֹּב מִלְּשָׁה" (לְעִיל מִסְעֵי צֵא, ד. צב, א. צב, ד. צג, ד. צד, ה. צו, א)].
 39. [בְּסִפְרֵי הַמֵּאמְרִים אֲתַלְּפֵךְ לִיאֻנָא עֵמוּד כב: "כְּמוֹ הַגְּדוֹל שְׂמַקְרָא לְתִינוּק וְהוּא עֹנֶה אַחֲרָיו – כֵּן יִדְעָה לְשׁוֹנֵי לְעֵנֹת אַחֲרֶיךָ (מִנְהָ) [מַה] שְׂאֵתָה אומר". רָאה סוּכָה לַח, ב (בְּגִיטָסֶת רַבִּינוּ חֲנַנְאֵל וְעוֹד רֵאשׁוֹנִים): "שְׂאֵם קָטָן מְקַרָא אוֹתוֹ – עֹנֶה אַחֲרָיו מִה שְׁהוּא אומר".]
 40. (רָאה בְּרַכּוֹת כב, א. סג, ב. וְרָאה דְּבַר הַמַּתְחִיל "כִּי קְרוֹב אֱלֹד" לְעִיל נְצִיבִים מו א"ב).
 41. (זֵהוּ מַעְלָה וְיִתְרָה וְעִצְמוֹתָ שְׂבַעֲסֶס הַתוֹרָה, וְלֵא הַכֵּל וּזְכִיבִים לֹוֹה. וְכַמּוֹ שְׂנִתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמַּתְחִיל "הַמְּבַיְהִי לְשִׁבְתָּ" (תוֹרָה אור לח, ד), שְׁהוּ עֵנֵן רַב יְהִדְהָ; שִׁישׁ ב' בְּחִינַת כְּעֶסֶס הַתוֹרָה – בְּחִינַת עֶבֶד כִּי עֵינֵן שֵׁם.
 אֵלָּא שְׂבִשְׂמִינֵי עֲצַרְתָּ וּזְכִיבִים נְשִׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וּמְקַבְּלִים בְּחִינַת זו, לְהִוִּית "וְאֵשִׁים דְּכָרֵי" מִמּוֹשׁ "בְּפִיךָ". [עֵינֵן בְּיָהֵר בְּרֵאשִׁית (דָּף ר', עמוד ב), מַעֲנֵן "וְאֵשִׁים דְּכָרֵי בְּפִיךָ", בְּפִירוּשׁ הַרְמ"א שֵׁם.
 וְתִינֵנו עַל יְדֵי שְׂמַתְחֵלָה "כְּבַצֵּל יְדֵי פִסְתִּינִךְ" – ז' יְמֵי הַסּוּכּוֹת, "צִלָּא דְּמִתְמַנְתָּא". [עֵינֵן בְּסַמְכּוּד].
 42. (רָאה יְהֵל אור עמוד רטו).

וכדי להתלבש בעולם הוצרכה להתלבש בבחינת חכמה וכינה, שהן הן בחינת "אלפים שנה" – "אאלפך חכמה, אאלפך בינה"⁴⁷ כו' :

(וביאור הענין, בענין שמיני-עצרת, שהוא בחינת "עצרת תהיה לכם" ממש – מה שבשביעי של פסח נאמר: "עצרת לחנו"ה אלקיך".

הענין: כמו שכתוב (תהלים יט, ו): "והוא פתחן יוצא מחופתו", "חתן" – לשון יחיד; ולפעמים נאמר⁴⁸: "מצהלות חתנים" – לשון רבים⁴⁹.

והענין: כי הנה "ביום חתונתו" (שיר השירים ג, יא) – "זה מתן תורה"⁵⁰. כי "חתן" – "חות דרגא"⁵¹, ירדת והמשכת אור אינסוף למטה. ולכן ניתנה התורה בה' קולות⁵²: "קול" הוא המשכה; שלחיות המשכת התורה מלמעלה עד למטה יש בזה ה' בחינות – המשכות זו אחר זו: הא' – המשכת אור אינסוף בחכמה, "אאלפך חכמה, אאלפך בינה". הב' – מהחכמה למדות, ואחר כך – במחשבה, ודבור, ומעשה, וכמו שנתבאר במקום אחר.

אך דרך כלל הם ב' בחינות חתן:

הא': המשכת האור בחכמה-דאצילות, והוא התורה שלמעלה, והחכמה מאירה בכל עולם האצילות.

הב': עוד ירדה שניה, מה שנמשך להתלבש בתורה דבריא, שהיא רק בחינת "נובלות חכמה שלמעלה"⁵³.

מה שאין פן עצמיות חכמה-עילאה, נאמר על זה (משא לז, ב): "יפני לא יראו". וכמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ט) על פסוק "עוטה אור". וכן כתוב ב"לקוטי תורה" (מקארז"ל) בתחלת פרשת בראשית (דבור הפתחיל "למה התחילה תורה"), שהתורה שלפניו נקרא תורת הבריא.

וענין מה שנתבאר מזה בפרשת עקב (לעיל י, ב), גבי ברפת "הארץ", שהיה ענין "על תורתך שלמדתנו"⁵⁴: דפירוש

"נשיקין"⁴³, שהוא התקשרות חב"ד-בחב"ד באחדות גמור.

וזהו כלל גדול ועצה תיעוצה גם בכל עסק התורה: לידע נאמנה כי המשנה או הנמרא או הפוסקים אשר הוא לומד הנה היא כבד אמורה, והיא היא דבר ה', ואינו אלא בעונה, כנ"ל.

אלא שבשמיני-עצרת נעשית המשכה הזאת לבחינה זו כנ"ל. רק שמתחלה יקויים מה שכתוב מקודם: "את ה' האמרת היום", גם פן לשון מפעיל, שאנו גורמים וממשיכים אמירת התורה וירידתה למחתונים, על ידי דביקות נפשותינו באור אינסוף ברוך-הוא באהבה-רבה הנ"ל, בנוצר לעיל בענין "עצרת לה' אלקיך".

והענין הוא, כמאמר רז"ל⁴⁴: "כל הקורא ושונה – הקדוש ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו", פירוש:

שעל ידי אתערותא-דלתתא – אתערותא-דלעילא, ו"רוח אייתי רוח"⁴⁵ – מלמטה-למעלה, "ואמשיך רוח" ודבר ה' – מלמעלה-למטה.

ונקרא "כנגדו", לפי שאין ערך דיבור האדם ומחשבתו בעסק התורה לגבי דבר ה' הממשיך בשעה זו. ולכן אינה מתלבשת בו ממש, רק היא בבחינת "כנגדו", פירוש – לפי שפובב עליו בבחינת נזקיף וכמו שנתבאר כמה פירושים במקום אחר, בענין אף הוא 'סובב כל עלמין'.

ובה יבין ענין מאמר רז"ל⁴⁶: "אלפים שנה קדמה התורה לעולם", כי לפי פשוטו אינו מובן, שקודם שנברא העולם לא היה בחינת זמן כלל, ואיך שייד לומר "אלפים שנה"?

אלא הענין:

דהנה "אורייתא וקודשא בריך-הוא כולא חד", שהיא רצונו יתברך, והוא ורצונו אחד, שהוא 'סובב כל עלמין'.

48. (ברפת נשואין. כתובות ח, א).

49. (ראה גם דבור הפתחיל "להבין ענין ברפת חתנים" ספר המאמרים תקס"ג חלק א עמוד שצה).

50. (תענית כו, ב).

51. (יבמות סג, א).

52. (ברכות ג, סוף עמוד ב).

53. (בראשית רבה י, ח).

54. (ברכה שניה דברפת המיון).

43. (נשיקין... חב"ד בחב"ד: ראה זתר חלק ב משפטים קבר ב. תניא פרקים מה, מו וסוף פרק כט. אגרת התשובה פרק ט. וב"מרא מקומות, תהות והערות קצרות" עם ליקוט פירושים שם. ויש נסמן).

44. (תניא רבי אליהו ריש פרק יח. וליקוט שמעוני איכה רמז תתרכ"ד).

45. (רוח אייתי רוח ואמשיך רוח: זתר חלק ב קסב, ב. וראה לעיל פרשת ראה כב, ב ויש נסמן).

46. (ראה מדרש תהלים ז, ה. בראשית רבה פרשה ח, ב. תנחומא וישב ה. ויש נסמן. זתר חלק ב כט, א).

47. (איוב לג, לג. וראה שבת קד, א).

היינו ש"אמרתך" ממש, כמו שהתורה היא למעלה – נמשך ומתלבש בפירוש הלומד. וזהו ענין "נאשים דברי" ממש "בפיד", אלא שאני עונה אחריו. מה שאין פן בכתם עסק התורה – היינו רק בחינת הארה מהדבור עליון שנמשך למטה.

וזהו ההפך בין שביעי של פסח שנאמר: "עצרת להו"ה אלקיך" – שהוא ענין ההמשכה בתורה שלמעלה; שמבחינת "כי הו"ה אלקיך אש אוכלה הוא" – פטבע האש להסתלק בו, יומשך להיות המשכה בתורה ומצות. אבל עם כל זה אין המשכה זו עצמה כמו שהיא למעלה נמשך ונתגלה למטה, כי אם רק בחינת "נובלות" בו. אבל בשמיני עצרת שנאמר: "עצרת תהיה לכם", היינו שהמשכה זו עצמה שלמעלה נמשך ונתגלה למטה, "לכם" (ממש):

"תורתך" 55 היינו התורה כמו שהיא באצילות, ו"שלמדתנו" היינו כמו שנמשכה בפריאה 56.

אך יש עוד מעלה יתירה להיות בחינת "הוא חתן", דהיינו גילוי פנימית התורה לעתיד 57, אשר אותה ההמשכה שפנימית חכמה עלאה באצילות, מה שלמעלה מסדר ההשתלשלות, תהיה מתגלה גם כן למטה ממש בבי"ע. ונמצא יהיה רק בחינת חתן אחד – שיהיה הגילוי למטה כמו למעלה ממש.

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי תשמע בקול" (לעי' פרשת ראה כג, ב) – מה שמלוכש בתוך הקול. שהוא מה שלמעלה מבחינת הרה' קולות עצמן בו.

ועל דרך זה ממש יוכן ההפך בין בחינת עסק התורה סתם, לבחינת "תען לשוני אמרתך": שבחינת "תען כו",

55. (ראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים ה"ש"ת עמוד 68).
56. וענין מה שנתבאר מענין זה בפרשת שלח (נא, א), בדבור המתחיל "אני דפרשת ציצית, בפירוש 'בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה' (תהלים א, ב).
57. (ראה רש"י שיר השירים א, ב).

55. (ראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר המאמרים ה"ש"ת עמוד 68).
56. וענין מה שנתבאר מענין זה בפרשת שלח (נא, א), בדבור המתחיל "אני דפרשת ציצית, בפירוש 'בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה' (תהלים א, ב).
57. וענין מה שנתבאר מענין ב' בחינות חתן: בדבור המתחיל "שיר השירים"

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ע"כ א' למרבה המשרה ענין שררה ומל' שזהו בחי' התגלות דכל מדה בבחי' יש דוקא שהוא כאשר המדות כלולים כאו"א מו' דוקא שכל מדה כלולה גם מבחי' המל' שזהו כמו מ"ט ימי הספירה שהן במ"ט שערי בינה ששם הוא התחלקות המדות עפ"י גילוי השכל בבחי' ה"ג מנצפ"ך דאימא שהיא מקור להתחלקות אותיות המחשבה בחי' מל' דתבונה ועפ"י פרטי התחלקות המחשבה כך יהיה אופן פרטי התחלקות המדות ואופן יחודם וע"ז כמו שאנו רואים בחוש שלפי אופן העמקת המחשבה כך יהי' אופן התפעלות המדות כך או כך לפעמים בבחי' החסד ולפעמים בבחי' הגבורה והתכללות מחו"ג יחד הכל הוא כפי אופן גילוי המח' דוקא שנק' מ"ם פתוח' מאמר פתוח שיוצא בתולדה מן ההעלם דמ"ם סתומה ומפני שנמשכים המדות לגילוי הדבור מן המח' נק' מרבה המשר' דאימא אויפת מנהא לברתא שהן ה"ג מנצפ"ך בו' ומ"ם זה דמרבה ענין מפעיל שפועל לצאת לגילוי יש דוקא שאו נתחלקו המדות לאין שיעור וז"ש הגדיל ה' לעשות עם אלה כמו עד יעבור עמך אותיות עיבור עם זו

(נו) ובידוע בענין אהיה אשר אהיה אנא זמין לאתגלואה מן המקיף החיצוני להגן בימות המשיח שיצא מהעלמו לגילוי (והוא מ"ם דלמרב' המשרה שיבא לגילוי כי שררה הוא בחי' גילוי המל' בחי' יש דוקא כמשי"ת) אשר אהי' בעוה"ב שיתגלה מהעלם דחשמל העליון וכמ"ש ולא יכנף עוד בו' והיינו לבושי' דתו"מ בנוגה דעשי' דעכשיו שנק' לבושי דכיא שיתבררו לע"ל שזהו כנפי השכינה דחשמל התחתון דבינה כמ"ש כמ"א וזהו ענין מ"ם דלמרבה המשרה בו' דקאי במשיח שזהו בבחי' מקיף פנימי דפנימי' בינה ששם הוא למעלה מבחי' גילוי המדות דחו"ג שאין משם שרש לעה"ד טו"ר ולואת יהי' בחי' ביטול גדול גם בבהמות וחיות שלא יהיו מוקי' וטורפי' כמ"ש לא ירעו ולא ישחיתו בו' וכן וגר זאב עם כבש בו' ופרה רדוב תרעינה יחדיו בו' שבמשיח נא' בני אתה אני היום ילדתך שהגאולה נק' לידה שיוצא מן ההעלם דמ"ם סתומה וזהו שם אהי' אנא זמין בו' לאולדא בו' ולפי שהיה היחוד וההתכללות בבחי' העל' וסתימו' דפנימי' בינה שכלולים שם כל ההפכים בתכלית היחוד כנ"ל

הגילוי בלידה יש שלום ואחדות בכל ההפכים לאין שיעור כלל והוא ע"י בחי' שם מ"ה שעושה בחי' הביטול דיש לאין שהוא מקיף הב' דבינה בחיצוניות שנק' סוכת שלום כמו ופרוס עלינו סכת שלומך כו' כאימא דרביע' על בנין כמ"ש והאם רובצת על האפרוחים כו' כמו שהי' במ"ת כנ"ל וד"ל:

קנית בעוה"ב משום המרבה המשרה לאין שיעור מן הסתימות דמ"ם סתומ' לגילוי כמו שיצאו בני נח מן התיבה ונפרצו לרוב ע"פ האדמה וכמ"ש ומאלה נפצה כל הארץ כו' וע"כ לשלום אין קץ דהא בהא תליא דמפני שהי' תחלה בבחי' היחוד וההתכללות בפנימי' בינה בהעלם ע"כ גם לאחר

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - דרוש שני (תקס"ב)

לצאת אל הגילוי ויוכל להשיב אח"כ שואלו דבר וזהו ענין העלא' מ"ן דרך כלל לעורר גילוי כללות החכמה מהעלמה והוא מה שיתעסק באותה החכמה ושלא תהי' החכמה בבחי' שינה אצלו. והב' הוא אח"כ כששואל ממנו הפרטי' שמסתפק בעניני החכמה והוא מעיין בזה ומתחכם להשיב לו זהו העלא' מ"ן לעורר המשכות החכמה בפרטות העניני'. רק שמתחלה צ"ל העלא' מ"ן דרך כלל ואח"כ דרך פרט כו'. והנמשל מזה יובן ג"כ למעלה בענין העלא' מ"ן לעורר המשכת אא"ם בכל' שיש בזה ב' עניני' הא' לעורר בחי' גילוי האא"ם דרך כלל דהיינו לעורר הגילוי מן ההעלם שהרי מצד עצמות האור הי' מסתלק להכלל במאור כנ"ל בענין אש אוכלה כו' ולזה צריך להעירו שיתגלה מן ההעלם והוא ענין המשכת הקו וחוט מן ההעלם דהמקום פנוי שהמק"פ הוא ענין התכללות האור במאור כמ"ש במ"א באריכות והקו"ה ענינו הגילוי מן ההעלם והמשכה זו מתעוררת ע"י העלא' מ"ן דמאדך שהוא בחי' רשפי אש בלי גבול של הכלי שע"י מעורר בחי' א"ם שיתגלה מן ההעלם. וענין העלא' מ"ן זה למעלה הוא בחי' העלא' מ"ן דאורות. כי כמו באדם העלא' מ"ן שבמוחו ולכו הוא כמו בחי' אורות לגבי כלים נגד בחי' העלא' מ"ן דמצות מעשיות שלו כמ"כ למעלה הוא מעורר בחי' העלא' מ"ן דאורות והוא ע"ד הנ"ל בענין בחי' התהו כו' והוא שזה בכל הזמנים ויו"ט שהוא רק דבר אחד העלאה בבחי' רצוא למעלה וכמ"כ מעורר למעלה וממשיך מ"ד לפי העלא' מ"ן והוא שהמ"ד הוא ג"כ בכללות שמאיר ומתגלה אור מלמעלה ג"כ בדרך כלל וזהו ענין העלא' מ"ן ומ"ד דאורות שגדרשת דרך כלל (רק שלפער"ג שיש חילוק בין בחי' התהו שלשם נסתלקו האורו' לגמרי וגם הכלי' היו קטני' ונשכרו, משא"כ העלא' מ"ן דאורו' שבתיקון ושכבי"ע אף שבי"ע הן ממה שנפל בשה"כ וניתקן מ"מ נשאר הכלי'

ה. (ואחר כל הנ"ל יובן היטב הפסוק דלא לתהו בראה, דהנה מבואר למעלה עיקר ההפרש בין תהו לתיקון והוא שבתהו היו הכלי' קטני' ולזאת לא יוכל להתיישב האורו' בכלי' ומוזה יצא למטה ענין האהבה דבכל מאדך בבחי' בלי גבול של הכלי וע"י מעורר למעלה בלי גבול האמיתי ולפי שכ"ו בבחי' ההסתלקות מן הכלים לכן אמר לא לתהו בראה כי עיקר הכונה בענין הבריאה להמשיך אלהותו למטה והיינו לשבת יצרה בהמשכת המ"ד והוא בבחי' התיקון שהכלים רחבים וייתיישב בהן האור והיינו מצד השרש של הכלי' שלמעלה מהאורות וכנ"ל, ואמנם באמת צ"ל דהא כיון שבחי' מאדך הוא המ"ן לעורר בחי' א"ם א"כ ע"י ג"כ נמשך הארה מלמעלה למטה וכדלעיל בפ"א דמצד עצמות האור הי' מסתלק במאור כמ"ש כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא והמשכתו לשיאיר בעולמות הוא ע"י אהבה דמאדך וא"כ כיון שע"י המ"ן דבחי' מאדך נמשך ג"כ המשכה עליונה מלמעלה למטה מהו ההפרש בין ענין בחי' לתהו בראה שזהו ענין אהבה הנ"ל לבחי' לשבת יצרה שהוא ענין המצות מעשיות להמשיך האור בכלי' רחבים הלא ע"י שניהם נמשך המשכה מלמעלה למטה. אך הענין כי) הנה התורה נדרשת בכלל ופרט, ויש ב' מיני העלא' מ"ן הא' העלא' מ"ן דאורות, הב' דכלים. והוא ע"ד מ"כ בענין תלמיד המחכים את רבו, דהיינו ששואל ממנו קושיות ואבעיות וזהו ענין שמעלה מ"ן אליו. ויש בזה ב' ענינים הא' בחי' העלא' מ"ן דרך כלל לעוררו בעסק החכמה ההיא שיתעסק בה ותצא אצלו מן ההעלם לגילוי, כי כשהרב אינו עוסק בענין החכמה ההיא אזי החכמה אצלו בהעלם ובבחי' שינה וכשהתלמיד צריך לשאול ממנו דבר חכמה הרי מתחלה צריך להעלות מ"ן אליו והוא שיוכירו שהוא חכם בחכמה ההיא וישבה אותו ואז ע"י תתעורר החכמה מן ההעלם

ההעלאה וההמשכה דרך כלל ואח"כ ע"י תומ"צ בכל היום הרי ההעלא' וההמשכה דרך פרט והוא בחי' לשבת יצרה (ועמ"ש באגה"ק בקו"א ללק"א ואף גם זאת דוקא עליו) הכלים לאורות עליוני' כו' דמשמע שם שהעלא' האורות הוא חסרון לגבינו וזה לכאורה סתירה למשנת דצ"ל ג"כ בחי' זו אבל באמת לק"מ דשם כוונתו אם אין אח"כ העלא' מ"ן דכלים שאו לא נמשך האור למטה בכלי' הרחבי' ומה שנתעורר גלוי האור דרך כלל לבד לא מהני כ"כ והרי באמת גם כאן נת' שעל העלא' מ"ן דאורות לבד נאמר לא לתהו בראה כו' אבל בצירוף העלא' מ"ן דכלים שאח"כ אזי מהני העלא' מ"ן דאורות שבו ועל ידו נמשך הגלוי דרך כלל ואח"כ נמשך בפרטות ע"י העלאה דכלים והרי גם בעליו' דר"ה נמשכי' מוחי' חדשי' אח"כ עי"ז והיינו ג"כ ע"י השופר שהוא בחי' העלא' מ"ן דכלים שאחר הדורמיטא ועליו' האורות, כנלפע"ד לקשר הדברים, ועמ"ש במ"א ע"פ ראה ריה בני כריח שדה כו' שם נת' ג"כ ענין ב' מיני העלא' מ"ן הא' לעורר בחי' מקיפי', הב' לעורר בחי' פנימיים ונת' שם ג"כ שענין העלא' מ"ן דמקיפים היינו בחי' מאדך, ולפעד"ג ג"כ שזהו כענין ב' מיני העלא' מ"ן דאו"כ הנ"ל ודו"ק כי בשניהם הכוונה א' רק שהלשון מחולק, ועמ"ש בביאור ע"פ ונקדשתי בענין ג"פ קדוש, הקדוש הראשון זהו העלאת מ"ן דהאור וב' בחי' קדוש זהו העלאת מ"ן דכלים תורה ומצות ועמ"ש בד"ה קחו מאתכם תרומה ענין ב' תרומות היינו ג"כ בחי' ב' מיני מ"ן הנ"ל הא' להמשיך סוכ"ע הב' להמשיך מסוכ"ע בממכ"ע ועמ"ש בד"ה לבבתיני מענין ב' בחי' אלו, והגם שכאן נת' שהעלאת מ"ן להמשיך האור זהו ע"י מאדך בלי גבול ובד"ה קחו מאתכם תרומה נתבאר שזהו ע"י אתכפיא לחם עוני י"ל כמ"ש בד"ה צדקת פרונו בענין והנצח זו ירושלים צדקה כו' שפורן כו' שבחי' נצח ואתכפיא זהו עולה כמו בכל מאדך כו'):

קיימין וכידוע שבר"ה הוא ענין עליות האורות מתוך הכלי' שהרי הוא סוד דורמיטא מ"מ העולם וכל אשר בו קיים ולא נשברי' הכלי' ח"ו מפני שנשאר בהם הארה מהאורות, וענין עליו' העולמו' דשבת ויוה"כ הוא עליו' הכלים כמ"ש בפע"ח שער השבת פי"ב), ואח"כ ענין העלא' מ"ן דכלים הוא בפרטיות שעוסק במצוה מעלה מ"ן למקור בחי' הכלים וזהו נק' דרך פרט כי בכל מצוה יש כוונה אחרת ומעלה מ"ן למקור בחי' א' בפרטות כמו ההעלא' דמצות סוכה אינו שיה להעלא' דאתרוג והמשכת מ"ד הוא ג"כ בפרטות לכל מצוה ומצוה כפי מדרגתה ותכונתה סוכה מקיפי' דאימא ועי' לולב ואתרוג נמשכי' החסדי' בנות' כו' וכה"ג בכל רמ"ח מ"ע הם כולם המשכו' מיוחד', מה שנמשך ע"י מצוה זו הוא אור פרטי ומיוחד מה שלא נמשך ע"י מצוה האחרת וכן בכלם והיינו מפני שכמ"כ ההעלא' מ"ן שע"י הכלים הוא ג"כ בשינוי ובדרך פרט שהעלא' מ"ן דאתרוג אינו דומה לדסוכה וכו' כי זהו בבחי' כלים אלו וזהו בבחי' כלי' אחרי' לכן עי"ז נמשכי' אורות אלו ועי"ז נמשכי' אורות אחרי' וזהו עיקר ענין לשבת יצרה להמשיך אא"ם בכלים רבים כלים מכלים שונים וכפי ריבוי הכלי' כן יתרבה האור הנמשך כו', ותחלה צ"ל ממשכים האורות בדרך כלל אור עליון כללי ואח"כ האור כללי מתחלק בפרטות בהכלים בכל מצוה ומצוה בפרט וזהו שא"א לאורות בלא כלים ולכלים בלא אורות וכמ"כ מובן בעבודת ה' באדם בכל יום צ"ל ב' הבחינות, הא' הוא בחי' העלא' מ"ן בתפלה בבחי' צעק לבם שנתעורר בלבבו בחי' מס"ג דרך כלל וההתקשרות בה' אחד ללכת אחריו כל היום בסומע"ט, אך עדיין אינו בבחי' פרטי' רק ביום אחר התפלה אז הוא העלא' מ"ן בפרטות שע"י לימודו בתורה ממשך אא"ם בחכמה וע"י צדקה בחסד וכדומה לזה בשאר המצות והוא בחי' התיקון מכלים שונים ונמצא שבנקודת הלב שבתפלה בבחי' צעק לבם הי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ופרעה הקריב

גבוה שאינה בבחי' תהו, כי יש בתיקון גילוי אור א"ם שאין בתהו והוא כמ"ש בזהר קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים, פי' קוב"ה הוא עצמיות המאציל אנת הוא שלימותא דכולא ואינו שורה אלא באתר שלים היינו כשיש התכללות למטה

ומ"מ בחי' תהו קודמת והגבה למעלה בשרשה מבחי' תיקון וכמ"ש באגה"ק קרוב לסופו כי הם מס"ג שבפנימיות א"ק, והתיקון הוא ע"י מ"ה שהוא יוצא מהמצח הארה בעלמא כו'. אך אעפ"כ מצד ההתכללות יש בתיקון מעלה

עד שאפי' כשהמדות היו ריבוי האור (הכוונה כמו בעולם התהו שהי' ריבוי האור) היו בטלים ומתכללים, וכמו בעולם העקודים שודאי הי' שם ריבוי האור יותר מנקודים, ואעפ"כ לא הי' שם שבה"כ ח"ו והיינו מחמת קרבתן לאוא"ם שעי"ז הם בבחי' ביטול אמיתי כו' והתכללות אמיתי עד שעקודים בכלי אחד, ומבחי' ביטול זה נמשך אח"כ בעולם התיקון ג"כ ע"י השראת אוא"ם הנמשך בעולם התיקון שעי"ז נמשך בהם הביטול האמיתי כו'.

ועפ"ז יוכן שדוקא בעולם התיקון שהם בחי' התכללות שם דוקא ע"י העבודה בתומו"צ יכולים להמשיך אורות דתהו שהם בלי גבול בכלים דתיקון, ובתיקון דוקא שהוא בחי' סיום המדרגות דעקודים נקודים וברודים מאיר מאור א"ם בחי' הגבוה מתהו ותיקון שיהיו יכולים המצות להיות כלים רחבים שיוכלו לקבל בחי' אורות דתהו כמו"ש באגה"ק בענין רחבה מצותך מאד שהם כלים רחבים לקבל בחי' מאד העליון שהם בלי גבול כו'. והנה נודע ששעבוד מצרים הי' הכנה למ"ת שעי"ז ברוו מהם הנצוצות דתהו שהם אורות מרובים וכנ"ל בענין האור דתהו, וזהו שהי' פרעה משלה בהם פארות וענפים ועושה פרי למעלה את העם היינו שיאיר בהם ע"י העבודה בתומו"צ אח"כ בחי' אורות דתהו שזהו בחי' תוס' מרובה, וכדי שיהיו הם כלים לזה ז"ע ופרעה הקריב שהקריב את לבן לאביהם שבשמים שהוא בחי' התשובה שלבן אמרו"ל במד"ר יפה היתה הקרבת פרעה ממאה צומות ותפילות שעי"ז הקריב את לבן לאביהם שבשמים להיות בבחי' הביטול דהתכללות שבתיקון, ושיהי' כלים רחבים לקבל בחי' האור דתהו שהיו בבחי' הסתלקות שנסתלקו ונכללו בעצמיות המאציל שהם גבוהים הרבה מאורות דתיקון כנ"ל רק שמחמת תוקף האור ומיעוט הכלי הי' שבה"כ כו', אמנם אחר שנתבררו הכלים ונכללו בתיקון שהוא בחי' התכללות או הם כלים לבחי' ריבוי האור דתהו שיהי' ב' המעלות יחד שיהי' אורות גדולים כמו בתהו ואעפ"כ יהי' בבחי' התכללות ע"י הארת אוא"ם שלימותא דכולא כו' מעין בחי' עקודים כו'.

וקשר וחיבור הע"ם יחד אזי ישכון בהם אור א"ם שלימותא דכולא מה שלמעלה מע"ם ולא מכל אינון מדות איהו כלל, משא"כ כשכל מדה היא בפ"ע אין זה כלל אתר שלים שיהי' ההשראה משלימותא דכולא, ולכן בתיקון ע"י התכללות בבחי' פרצוף אדם העליון נמשך המשכת אוא"ם משלימותא דכולא, משא"כ בעולם התהו, וזהו בחי' מעלה יתירה ועצומה דבחי' אדם שבתיקון על עולם התהו, ועמ"ש בת"א בר"ה ויאמר ה' הן עם אחד כו' שבמקום ההתכללות שבקדושה ממשיכים האור מבחי' עקודים בכלי אחד וזהו בחי' שלימותא דכולא שלמעלה מהתהו כי עולם התהו הוא מבחי' נקודים ועולם העקודים בחי' מעמים, ובענין מנת"א הטעמים בכתר ונקודות בחכמה כו', ומ"ש במ"א שהטעמים הם בחכ' ע' בר"ה ששים המה מלכות (שהוא וארא דדור הפלגה) ששניהם אמת, והיינו כשאומרים שהאותיות הם במלכות או הטעמים בחכ', אבל כשאומרים שהאותיות הם במידות שהוא בחי' אותיות התורה שהם למעלה מבחי' אותיות שהם מקור לעולמות בחי' דברר ה' שמים נעשו, או הטעמים הם בכתר, והיינו שיש שני בחי' מעם, כי יש מעם הגלוי שבחי' מעם זה הוא בחכ', ויש בחי' מעם הכמוס שהוא ע"ד שארו"ל שתוק כך עלה במחשבה שבחי' מעם זה הוא בכתר.

ז והנה אחר ששוכן בבחי' תיקון הארת אור א"ם שלמעלה מע"ם עי"ז יכולים אח"כ ליכלל המדות והספירות בבחי' ביטול במציאות יותר מקודם שהי' ההתכללות רק מחמת חלישות התגלות האור כענין רך קנה כו' אבל לא בחי' עצמיות הביטול ממש, אכן בהגלות נגלות עליהם גילוי אוא"ם שלימותא דכולהו אשר כל המידות כאין נגדו, כי כשמו כן הוא שאינו בבחי' מדה ח"ו אלא למעלה מעלה עד אין קץ אפי' מבחי' חב"ד מקור המידות, ואזי המדות היו לאחדים ממש ובטלים ממש כנר בפני האבוקה באורו ית' המאיר להם ואינם תופסים מקום כלל, וז"ע עושה שלום במרומו בין שר של מים ושר של אש וכמו"ש באגה"ק ע"פ והי' מעשה הצדקה שלום כו' ע"ש, והתכללות זו הוא בחי' ביטול אמיתי ממש שלמעלה מבחי' הביטול דרך קנה כו'.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

אלה הדברים, שבת פרשת דברים, תער"ג

בחי' כוללת כו', ועמ"ש בלק"ת בהבי' דמוציאיהם בשם המ"ח מס' כללות העולמות רפ"ב דא"ק הוא כדוגמת בחי' א"א

קסו) והנה מה שא"ק כולל כל העולמות זהו בחי' חיצוני דא"ק, אבל פנימוי א"ק אינו שייך לו' בזה שהוא

שהן לבנ"ח כו', ולכא' א"מ מה שבקש משה הראני נא את כבודך שהרי משה הוא בח' החכ' וכמ"ש כי מן המים משיתיהו כו'. אך הענין הוא שבקש בח' החכ' כמו שמתלבש בזה בח' פנימי' הכתר, וכמ"ש הרמ"ז במדבר דק"ח ע"א בפ' הראני נא את כבודך שזהו כמו שהחכ' מלביש לבח' הכתר, וזהו כבודך כבודך' (וע"ה שכ' שם שמלביש לאריך הכוונה היא על המשכת בח' הפנימי' ממש כו' יעו"ש). וברע"מ פנחס דרנ"ה ע"ב א"י בענין שיעור סוכה לא פחות מעשר דאיהי מל' כו' ולא למע' מעשרים דאיהי כ' כתר עליון דלא שלטא ב' עינא כבוד עילאה עלי' אמר משה הראני נא את כבודך כו', והיינו דבח' הכתר לא שלטא ב' עינא שזהו למעלה מהשגה כו', ומ"מ הרי עשרים אמה כשר ולא פסול רק למע' מעשרים, ומכו' במ"א שזהו ב' המדר' שבכתר, דעשרים אמה הוא בח' חיצוני' הכתר ראש ומקור לנאצלים, ולמע' מעשרים זהו בח' פנימי' הכתר כו'. וזהו שבקש משה הראני נא את כבודך בח' פנימי' הכתר שבחכ' והו"ע פנימי' אבא פנימי' עתיק כו', וזהו אור שלמע' מבחי' מים כו'. וכנודע דחכ' נק' מים ונק' אור, דמים הוא בח' חיצוני' החכ' והוא בח' הביטול דחכ' (כמו מיא דינייד כו'), שעו"ז החכ' היא בח' כלי לאוא"ם כו', ואור הוא האוא"ם השורה בחכ' שו"ע פנימי' אבא פנימי' עתיק כו' והיינו בח' ח"ס, ובח"ע דאצי' בח' פנימי' ועצמו' החכ' כו'. וזהו שנאמר כבודך חסר ו', דהנה כבוד כו"ו בנימט' ל"ב והן לבנ"ח שהן המשכות וז"ע ו"ו כו', וזהו בבחי' חכ' דאצי' שיש לבנ"ח, אבל מו"ם לא אתפתחא לשבילין ונתיבות וכמ"ש באד"ר דקכ"ח ע"ב, ועמ"ש ע"ז בבח"ז שזהו לפי שמו"ם הוא בח' פנימי' הכתר כו' (ובמ"א מכו' דעיקר הממוצע הוא בח' ח"ס דלפעמים מתעלם ופעמים מתגלה והיינו כ' בח' סתימות שבו, הא' מה שסתום מהמקבל והב' שסתום בעצם מצ"ע כו', וז"ע מתן כסתר כו' וכמ"ש במ"א וכמשי"ת לקמן), וזהו כבודך חסר דלא אתפתח לנתיבות כו', וכ"ה בחכ' בעצמו' ופנימי' החכ' כו'. וי"ל שזהו הנתיב הל"ב דחכ' הנק' שכל מופלא שהוא עצם החכ' כמ"ש הפרד"ם שער הנתיבות פ"ו, ועמ"ש במ"א בענין שכל מופלא ושכל נעלם בהגהות לפי ב"ש, ועו"ג נתיב לא ידעו עיט והוא בח' מ"ה דחכ' שזהו בח' אין דכתר ממש (בח' פנימי' הכתר) שנמצא בין הנאצלים כו', (וזהו הנמשך בחו"ב ע"י בח' ד"ע המחליף מקום הכתר כו'), וכמ"ש במ"א. וזהו מה שא"ם ע"י התלבשותו בחכ' דא"ק מתלבש בחכ' דאצי' והוא בח' עצמו' האצי' שזהו מבחי' פנימי' ועצמו' א"ם ב"ה כו'.

קיצור. וכ"ז בח' חיצוניות א"ק אריך דעולמות, אבל פנימיות א"ק בח' ראשית הקו שהוא עתיק דא"ק עם היותו או"פ ה"ה בבחי' העתקה מעולמות כמו עתיק

לגבי עולמות אבי"ע, א"כ זהו בח' חיצוני' א"ק וכמו א"א שהוא חיצוני' הכתר כו', ובח' הפנימי' דא"ק הוא מ"ש בע"ח דלעילא מגולגלתא דילי' יש כדוגמת עתיק כו'. ולפ"ו בח' א"ק הוא בבחי' ממוצע גם בענין הזה בין אוא"ם לעולמות, וכמו הכתר שהוא ממוצע וכולל מב' בח' עתיק ואריך דעתיק הוא בח' תחתונה שבמאציל ואריך ראש ומקור לנאצלים כו', וכמ"ש בע"ח שמו"א פ"ג, כמו"כ גם בבחי' א"ק בהב' מדר' שבו בח' פנימי' וחיצוני' כו', ובלק"ת בהב' הנ"ל דבחי' עתיק דא"ק זהו בח' ראשית הקו וא"כ ה"ז בח' או"פ כו', וכ"ה הכוונה כאן דגם מה שא"ק הוא בבחי' ממוצע בין אוא"ם לעולמות ויש בו מבחי' א"ם שלמע' מגדר שייכות לעולמות כ"ז הוא מבחי' או"פ כו'. וע"ה דאו"פ בכלל הוא מה שנמדד לפ"ע העולמות כו', מ"מ בח' ראשית הקו הוא מה שלמע' מגדר שייכות אל העולמות כו', וכמו בח' עתיק דאצי' שהוא מה שנעתק ונבדל מהנאצלים, ע"ה דעתיק באמת הוא בח' או"פ וכנודע דפנימי' המקיף הוא בח' פנימי' דוקא כו', כמו"כ בח' ראשית הקו ע"ה בכלל בח' או"פ ה"ה למע' מע' מגדר שייכות אל העולמות כו', וכמ"ש בלק"ת שם בשם הערה"מ דחוט הא"ם (שבועולם המלביש) הוא בח' ה"א שבקדושה, וכידוע דבקדושה הן ע"ם עשר ולא תשע ולא י"א, והיינו בהאור שבא בבחי' התלבשות בכלים שהאור מתייחד עמהם ואינו נחשב למדר' בפ"ע כו', אבל בח' א"ם שלמע' מבחי' ע"ם ואינו נמנה עמהם והו"ע אנת הוא חד ולא בחושבן כו', זהו בח' ה"א כו', וזהו ג"כ ראשית הקו שאינו במנין ע"ם אפי' במדר' היותר עליונה כו'. ונמצא דבח' א"ק הוא בח' ממוצע בענין ההתהוות שנתהוו העולמות בבחי' כלל ומא"ק יצאו ונתהוו כד"פ כו', וגם בבחי' ממוצע שיש בזה מבחי' א"ם שלמע' מבחי' גדר שייכות אל העולמות (שזהו בח' האור שבחיצוני' א"ק כו'), והוא ראשית הקו שזהו כדוגמת עתיק כו' (ויש בזה גם מבחי' אור הסובב דהיינו אור הכל"ג לגמרי, וכמוכין מהמשל דמראות גדולות וקטנות שהובא לעיל פ' קס"ב וקאי על בח' טוב כו'). וזהו מ"ש בע"ח דאוא"ם ע"י התלבשותו בחכ' דא"ק מאיר באצי' נר' שזהו בח' עתיק דא"ק, שהרי בוהר הרקיע על מאה"ז בריש הורמנותא דמלכא כ' דכשם שמל' דאצי' נעשית עתיק לברי' כמו"כ בח' מל' דאצי' דכללות נעשית בח' עתיק לאדם דברי' דכללות כו', ובחי' עתיק דברי' זהו בח' נקודת המל' דאצי' שבוקעת את המסך ויורדת בברי' ומתלבשת בג"ר דברי' כו' וכמ"ש בע"ח שער ס' אבי"ע פ"א, וכמו"כ בח' עתיק דא"ק זהו בח' ראשית הקו שבוקע חשך הצמצום שעו"ג או יבקע כשחר אורך כו', ומתלבש בבחי' חכ' דא"ק כו', וע"י חכ' דא"ק מתלבש בחכ' דאצי' בבחי' פנימי' החכ' כו'. וזהו שבקש משה הראני נא את כבודך, וידוע דכבוד הוא בח' חכ' כבוד בנימט' ל"ב

דאצי, והיא בחי' הי"א שבקדושה. ולפ"ז א"ק בחי' ממוצע גם מצד אוא"ס, ובחי' הי"א המתלבש בחכ' דא"ק (דוגמת עתיק דבר' בג"ר דבר') ומאיר בפנימיות חכ' דאצי, וזהו שבקש משה הראינו נא את כבודך, כ' כתר א"א שיעור סוכה, ולמעלה מכ' עתיק, והוא בחכ' בחי' אור, כבוד חסר דלא אתפתחא לשבילין, וי"ל שזהו נתיב הל"ב שכל מופלא.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא ששון

רחמנים, ביישנים וגומלי חסדים, אלא שלפעמים מפני סבות שונות הם מתעלמים ואינם נראים בגלוי, אבל לא שאינם אלא שישנם ואינם נראים בגלוי כל כך, ובאמת הנה זה מי שהמדות טובות שבישראל אינם נראים בגלוי הוא מפני סבת הרואה, ער זעהט ניט דעם מעלת זולתו, והוא מפני חסרונו והיינו דהאהבת עצמו שבאדם מה שהוא חביב ויקר בעיני עצמו זהו גורם שחושב תמיד רק בעיני עצמו ער ליגט תמיד אין זיך, וזה גורם ממילא שאינו מסתכל בזולתו בהסתכלות אמיתי לראות הטוב הנמצא בו, דמאחר שכל מעינו היא רק בעיני עצמו, הנה אינו משים לבו לזולתו, והוא רואה אותו רק בהשקפה חיצונית, ועוד זאת דהנה זה מה שהוא יקר בעיני עצמו עושה אותו ליש ומציאות דבר חשוב בעיני עצמו. וכל מציאות דבר הרי מציאות הזולת סותר לו, ומשום זה אינו רואה הטוב של הזולת, אבל בעת השמחה שהוא ברוממות ויוצא מישותו וגסותו, אז הוא רואה מעלת זולתו, ואדרבא הוא מוצא בכל אחד ואחד מעלות גדולות ומקרב אותו בקירוב גדול, ובשמחה גדולה יותר הנה התפשטות השמחה גורם שמטפח בידי, וכל אשר תגדל שמחתו ביותר עד כי גדל מאד ירקד ברנליו שזהו הוראה על עוצם גדול השמחה ביותר.

קיצור. יבאר דבעת השמחה האדם עוזב ישותו ורואה מעלת כל אדם, כי האמת הוא אשר כל אחד מישראל יש לו מעלה גדולה במדות טובות אלא שלסיבת ישות הרואה אינו מרגיש המזיגה טובה של זולתו.

ב) אמנם העיקר בסעודת מצוה זו הוא לשמח את החתן וכלה וכמאמר כיצד מרקדין לפני הכלה, דגוף ועצם הריקוד הוא מצוה, וידוע דהריקוד בא מחמת שמחה גדולה ביותר, וכמו שאנו רואים כמוחש דכאשר האדם הוא בשמחה גדולה אז הוא מרקד ברנליו בהתפעלות גדולה, דהנה תחלה הכירות השמחה הוא בפניו בפנים צהובות, ומקבל כל אדם בסבר פנים יפות, ומהרד בכבודו של כל אחד ואחד, והיינו לפי שהוא אז ברוממות ער איז זייער אויפגעלייגט און פריילעך בשמחה גדולה און איז זייער אויפגעלויבן, ורוממות זו אינו ענין של גאווה וישות, אדרבא ער גייט יעמאלט ארויס פון ישות וגסות והוא בקירוב גדול עם כל א' וא', און עם איז בא אים יעמאלט ניט פראן אט דער וואס זאל זיין ניט זיין גלייכין, יעמאלט, זיינען אלע זייער פיין בעיניו, לפי שאז הוא רואה מעלתו של כל אחד ואחד והיינו דמפני שמחת לבבו הרי הוא מוצא בכאו"א מעלה ויתרון, דהאמת הוא כן דכאו"א מישראל הוא בעל מעלה גדולה, היינו גם במעלת המדות והטבע שלו, פי' דלבד מעלת הנשמה דכל ישראל שוין הן בכללותן וכמאמר והנפשות מתאימות כי אב אחד לכולנה, וכת' בנים אתם להוי' אלקיכם, וכל א' מישראל אומר נשמה שנתת כי טהורה היא, והיינו דכל הנשמות מושרשים בבחי' חכמה דאצי' ולמעלה יותר בפנימי' ועצמו' אוא"ס ב"ה, הנה גם מצד עצם מזיגת טבען של בני ישראל יש בהם מעלות ומדות טובות וכמאמר (יבמות ע"ז א') שלשה סימנים יש באומה זו (ישראל, רש"י)

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

חג הפסח, תרצ"ד

במחשבה וציור (דמיון) בכוחם להעמיד את עצמו בעבר שלפני עשרות בשנים ולחיות אותו מחדש בזמן ובמקום הזה

ב. מחשבה וציור (דמיון) בכוחם להעמיד את האדם, בכל זמן ומקום שהוא רוצה. כלומר, כשהאדם רוצה, הרי

שהוא נמצא, כפי שחי אותו אז.

מורנו הבעש"ט נ"ע אומר⁴ "היכן שרצונו של אדם, שם הוא נמצא". לכן צריכים זהירות גדולה במחשבה יותר מאשר בדיבור.

בחסידות מוסבר הענין היטב, בהבדל שבין שלושת לבושי הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה.

שלושת הכוחות, מחשבה, דיבור ומעשה, הם לבושי הנפש.

מחשבה, דיבור ומעשה נקראים לבושי הנפש, לא רק מפני שהם לבושים לנפש בהם היא מתלבשת, כמו שגוף האדם מתלבש בבגדים, אלא מפני שעל ידי שלושת לבושים אלה – מחשבה, דיבור ומעשה – הנפש מתגלה. כשם שהגוף, למשל, שהוא לבוש לנפש, הרי לא זו בלבד שהנפש מתלבשת בו, אלא גם שעל ידי לבוש הגוף מתגלית הנפש במהותה העצמית, שהיא "חי בעצם כדי להחיות".

כך גם בשלושת לבושי הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה, שעל ידם הנפש מתגלית.

בשלושת לבושי הנפש האמורים, לבוש המחשבה הוא העדין ביותר ונקרא לבוש המאוחד, שכן הוא מתאחד עם הנפש. מעשה הוא לבוש הנפרד, ודיבור – לבוש המחבר. אך זה חיבור שיש בו הפסקות, "עת לחשות ועת לדבר"⁵. ואילו מחשבה היא לבוש המאוחד עם הנפש תמיד.

בלבוש המחשבה, נוגע הטוב והרע יותר מאשר בלבושי מעשה ודיבור. מחשבה לא טובה היא פגם, כפי שמוסבר בביאור מאמר הגמרא⁶ "הרהורי עבירה קשין" כו'.

בכוח לבוש המחשבה והציור, להעמיד את האדם בעבר הרחוק ביותר, שבמקום שהוא נמצא כעת, יוכל לחיות מחדש את אשר ראה אז, באותן חוויות שחוה אז. אדרבה כעת כשהוא מבוגר ומנוסה יותר, וכבר עבר חלק מסויים מחייו, הוא יכול להבין באופן טוב ועדין יותר את אשר ראה בעבר.

לעתים קרובות חי אני מחדש, במחשבה וציור, מחזות שונים שראיתי בליובאוויטש בזמנים שונים, הן אירועים נעלים ביותר, כמו אמירת חסידות ודרכי עבודה, איך התוועדו חסידים, איך בעלי בתים רגילים ואורחים גברים שמעו חסידות, והן אירועים קטנים מהתנהגותם של יהודי העיירות הפשוטים, ואני מגיע למסקנה

היסודית, שאור החסידות מחיה את כל הנמצאים בסביבה, ואף אלה שאור החסידות הוא לגבם אור מקיף בלבד, משפיעה עליהם חסידות, שמקבלים הם חיות אחרת לגמרי בקיום המצוות.

בעלי הבתים והיהודים הפשוטים, בעלי המלאכות בליובאוויטש, היו בודאי יהודים די רגילים, כמו כל היהודים שבכל הישובים היהודיים הקטנים, בכל זאת השפיעה עליהם הרבה האוירה החסידית, וכרגיל הורגש בכך יותר לפני חג, בהכנות לקראת החג ובימי החג עצמם.

ג. לכל חג כשלעצמו היו בליובאוויטש הקדמות והכנות, מנהגים והידורי מנהגים משלו. אין המדובר בנוגע להידורי דינים ומנהגים המקובלים בכל תפוצות ישראל, או מנהגים הנהוגים בעדת החסידים, אלא מנהגים סתמיים שהיו אומרים עליהם: "כך נהג ר' יענקל זיפ (נפה)", או "כך נהג ר' ישראל דער לעבעדיקער (החי)". ר' יענקל זיפ ור' ישראל החי, שניהם תושבי ליובאוויטש, הרי בזמנים שהיו מודדים את האדם לפי ידיעותיו בתורה, היו הם יהודים רגילים שידיעותיהם בלימוד היו מועטות, אבל הם היו מארי עובדין, בעלי מעשה.

בכלל, היו בעלי המעשה באותם ימים במדריגה גבוהה יותר מאשר בשנים אלו, הן בכמות ובעיקר באיכות. הכל היה נעשה בתמימות והיו בעלי מעשה אשר היו בעלי מדריגה אף ביחס לבעלי המעשה עצמם.

הרב הצדיק ר' ישכר דוב מקאבילניק, המגיד בליובאוויטש – אחד מתלמידיו הנסתרים של מורנו הבעש"ט, אצלו למד רבנו הזקן בילדותו – סיפר, שבבואו לליובאוויטש בתור חתן – בשנת תפ"ה בערך – מצא את ר' ישראל החי, שהיה אז אדם ישיש בן תשעים ואולי יותר, וכשר' ישראל היה מתפלל או חוזר תנ"ך או משניות, היה זה בחיות של אברך צעיר.

ר' ישראל היה אומר תמיד "מצוה בלא כוונה כגוף בלא נשמה"⁷, וכוונת המצוה היא שהמצוה באה מן המצווה (מ' שוואית, צ' פתוחה, ו' סגולה). מצוה היא צו שבא מהמצווה, והמצווה הוא "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"⁸, הבורא ברוך הוא, המוציא מכל בוץ. ובכן, כשאני, ישראל, אפס האדם, זוכה לקיים ציוויו של א-ל יחיד יתברך, הרי עלי לכרכר ולפזז ולרקוד בשמחה רבה.

כשהבחין ר' ישראל עצבות או מרה שחורה נסוכים

(7) מובא על תפלה בלא כונה - ראה ישועות משיחו יב, א.
(8) שמות כ, ב.

(4) ראה תוכן ענינים בדא"ח עמוד 294.
(5) קהלת ג, ד.
(6) יומא כט, א.

ד. במשך מאה ושנים השנה בהן היתה ליובאוויטש עיר הבירה של כ"ק אדמו"רי חב"ד⁹ היתה לקרית ספר בדרכי החסידות ומנהגי החסידים, גם בחיי החולין של כל השנה ובפרט בחיי המועדים והימים הטובים.

בשבת מברכים אלול בליובאוויטש, למרות שהיה עדיין יום קייצי בהיר – השתנתה כבר האווירה, החל כבר להיות מורגש ריחו של אלול, החלה כבר לנשוב רוח של תשובה. כל יהודי נעשה מתון יותר, עסוק יותר במחשבותיו, והוחל לשכוח את כל דברי החולין.

במשך שני חדשי הקיץ – למן אחר חג השבועות עד שבת נחמו – עם הפסקה מסויימת בימי בין המצרים, שהיו באמת ימי תוגה ועצב, שכן את הלכות תשעה באב היו שומרים על כל פרטיהם – היו מטיילים קצת בין מנחה למעריב בככר השוק. בין פסח לשבועות לא יצא איש לטייל, אך מאחרי שבועות עד שבעה עשר בתמוז היו מטיילים ונהנים מהרוח הקייצית הנעימה.

אחרי שבת נחמו, החלו כבר ללמוד אחרי מעריב, לקיים מה שכתוב¹⁰ "קומי רוני בלילה", וכשהגיע שבת מברכים אלול, החלו כבר לחוש באויר של אלול, ובדריכות רבה חיכו ל"לדוד ה' אורי וישעי"¹¹, לקול השופר, לתקיעה הראשונה שהיה בה משום הודעה ששערי חודש הרחמים נפתחו.

מאמרי ה"חסידות"¹² של שבת מברכים אלול, עם הפתיחה הרגילה "אני לדודי ודודי לי ר"ת אלול" או "השמים כסא" או "ראה אנכי נותן לפניכם היום", היו כבר רוויים ברוח של אלול. כל יום מימי חודש אלול אינו דומה כלל לימי השנה כולה. כאשר שוכבים במטה בשעה שש בבוקר, שומעים שמנין הותיקין הראשון בבית המדרש כבר סיים תפלתו ותוקעים בשופר. קול השופר מעורר, הרי אלול בעולם, ממהרים להתלבש, והאדם אינו שבע רצון עם עצמו, מדוע אחר כל כך בשינתו, ועובר ברעיונו על משה רבנו עליו השלום שהיה בהר, ושהימים הם ימי רצון שאפשר לפעול בהם באופן אחר לגמרי, עליו להיות בן אדם, ואסור להפסיד את הזמן.

כשבאים לבית המדרש כבר מוצאים בו קהל גדול, אחרים אומרים תהלים, אחרים לומדים חסידות, אחרים אומרים תיקוני זוהר, ואחרים עומדים או יושבים ומתפללים.

על מישהו, היה "מתלבש" עליו, עד שהיה מסביר לו שכן לא צריך להיות, והכל עשה במלים רכות ונעימות. פעמים היה ר' ישראל מדבר די בחריפות, והיה אומר: שמע נא, מדוע הנך רוגז כל כך, על שאתה עני או חולה, או שרוי חלילה בצרה אחרת הפוגעת במישהו, האם אתה ראוי לטוב יותר, הרי יודע אתה בעצמך שאינך שווה זאת. אל תהיה טיפש, נשק את השוט, קבל את הכל באהבה, ואבא יתן לך סוכריה.

ר' ישראל היה מספר שבליובאוויטש היה יהודי שקראו לו ר' יעקב, יהודי פשוט, לא למדן, אלא שהיה בקי בתנ"ך באותיותיו, והיה בקי בדיני אורח חיים למן הלכות השכמת הבוקר ועד לדין האחרון של י"ד וט"ו אדר ראשון, על פרטי פרטיהם.

אותו ר' יעקב היה עוסק בימי הקיץ בבניית תנורים ובימי החורף באריגת לבדים, והתפרנס בשפע. היה לו גם גן גדול, ממנו היו לו במשך כל השנה תפוחי אדמה ושאר ירקות. בשעת עבודתו היה חוזר בעל פה על התנ"ך ועל דיני אורח חיים.

ר' יעקב היה בעל צדקה גדול ובעל מדות טובות. כשהתחתן והיה עליו לפרנס את משפחתו, הלך אל ר' חיים הזורע – כך קראו לו – לשאול אותו כמה לקבוע את פרנסתו, אמר לו ר' חיים הזורע: עשה לך פרנסה ממלאכות שתבאנה חמימות ליהודים, לכן נעשה בונה תנורים ואורג לבדים.

לר' יעקב היה גן גדול של ירקות ופירות שונים, והיה נוהג לחלק לילדים פירות שונים, תפוחים, שזיפים, דובדבנים וכדומה, ומלמד אותם אלו ברכות לברך עליהם, וכל יום אחרי הצהרים היה מאסף אנשים נותן להם קוואס (משקה רוסי תוסס) ומספר להם דינים מאורח חיים. כך נוצרו מנהגים והידורי מנהגים שונים שנשאו עליהם את שמו של ר' יענקעלע זיפ (נפה), שכן כל דין היה מנופה אצלו זך ונקי.

ר' ישראל החי היה תלמידו המובהק של ר' יעקב זיפ, היו לו כבר מנהגים קבועים מסויימים שהיה מייחס אותם לר' יעקב זיפ, ובמשך הזמן נוספו אצלו הידורים שונים. כך היו לתושבי העיר ליובאוויטש מנהגים שהיו מקובלים מדור לדור.

⁹ לרוסטוב ע"ד דון.

¹⁰ איכה ב, יט.

¹¹ פרק כ"ז בתהלים שמתחילים לומר בר"ח אלול.

¹² בשם "חסידות" היו קוראים בליובאוויטש את התורה שהיו כ"ק האדמו"רים אומרים לפני החסידים בש"ק או בשארי יומא דפגרא.

⁹ מבואר אצלי בארוכה ברשימות אשר כ"ק אדמו"ר האמצעי התיישב בליובאוויטש בחודש מרחשון תקע"ד ונטלק ט' כסלו תקפ"ח. דור שני - כ"ק אדמו"ר הצמח צדק נטלק י"ג ניסן תרכ"ו. דור שלישי - כ"ק אדמו"ר מוהר"ש נטלק י"ג תשרי תרמ"ג. דור רביעי - הוד כ"ק אדמו"ר מוהר"ש ב - עזב את ליובאוויטש ט"ו מרחשון תרע"ו וילך בגולה.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

עוד לא הספקתי לכלות דברי אלה, שב לולב והגיד כי המרפכה מחפה עלי וכי עלי למחר. עניתי, דאס איז פון די זאכן וואס אין דעם איצטיקן רושישן צושטאנד קאהן מען ניט אנווערן, און אפילו די וואס ארעסטירן דעם אנדערין קאנען זיין רואיק, אז זייער אטשערעד וועט אויף קומען, איילען טאר מען זיך ניט, אנווערן וועט מען דאס ניט. [זהו מהדברים שבמצב הנוכחי ברוסא אי-אפשר להפסיד, ואפילו אלה שמכניסים אחרים למאסר, יכולים להיות רגועים, שגם התור שלהם יגיע, אסור למחר, לא יפסידו זאת].

לבשתי את בגדי העליון, לקחתי ברפת הפרידה מאת כבוד אמי מורתי הרבנית תחיה, זוגתי, ובנותי חנה, חיה מושקא, שיינא יחיו, והלקחתי לחדר נכדי בן בתי הילד שלום דובער יחיה, לראותו טרם הלכי אל שפאלערקע.

ילד יקר ונעים שוכב בערשו, ערש ברזל קטנה, ישן לו בנעימה, נאריך השם ית' ימיו ושנותיו לאביו ולאמו, ולשמחת לבב כל משפחתינו ולשמחת לבב כל אוהבינו וידידנו יחיו, יגדלוהו לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

רגעים אחדים עמדתי בחדרו, ובלי חשבון הוצאתי אנה מלבי: יהי רצון, אשר הוא, היילד הלה, יחיה לאורך ימים טובים, יהיה גדול באחיו, יעמד על אותו בסיס אשר עומד זקנו, בלי חת מפל דבר בעולם, ילך באותו הדרך אשר דרכו כ"ק אבותי הק' בתעצומות עוז, דם קדוש הנוזל בעורקיו הבא בירושה מאב לבנו, לנכדו ולנינו.

ברגעים ההם נזכרתי את שיח קדש הקדשים אשר שמעתי מהוד כ"ק אמו"ר הרב הקדוש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר ספר לי כי בעת הכנסי לבריתו של אברהם אבינו, פרגיל בכיתי על הפאב, אמר הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע מה אתה בוכה, לכשתגדל תהיה חסיד ותדבר חסידות בשפה ברורה.

והלואי כי נכדי זה לכשיגדל יעמוד על אותו הבסיס ועל אותו המעמד אשר סללו הוד כ"ק אבותינו הקדושים לעמד חזק בכל הנוגע לתורה ויראת שמים, מבלי חת מפל מוגע ומעבב, וילחום בעד החזקת התורה ויראת אלקים, ויעמד ליגע יראי אלקים.

* * *

ברכתי את אנשי הבית המשרתים, אשר לשמע אזניהם ולמראה עיניהם כי הנני נאסר ונלקח לשפאלערקע האימה, כבשו פניהם בקרקע ולא יכלו להביט בפני, כי נבהלו ונרעשו למראה זו (תחלה לא ידעו מזה כי השמירה היתה מפסקת בינינו והם היו עצורים בחדר הבשול) וכח לא היה להם לענות לי ברכה.

נשקתי את מזונות הבית, וישבתי על אחד הספסלים. הפקיד לולב ומשרתיו אנשי חיל המזויינים סובבים אותי כארז אסיר, וכחוקי בית האסורים.

חפצתי: תפלין רש"י רבנו תם ושימושא רבא, טלית וחגורה. וספרי: סדור, תהלים, תנאי. ושאר החפצים: לבנים, מטפחת, מיני אוכל, וואלעריאנא, פר קטנה, הונחו בתכריף אחד, שק

נוסעים, והשק הלזה על מכסהו רשומים אותיות: ש. ש. – בלשון אשפנז – אשר קנהו וישתמש בו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע בכל מסעיו משנת תרע"ג, וגם מכסה – פליעד – נתן לי.

התפצים לא חפצתי לשאתם בעצמי ונתתים על יד אחד השומרים המזויגים, ויקפץ לולב ויקח את התפצים מיד האיש חיל ויאמר: גיט מיר דעם פּעקל, איך וועל אים טראגן, חסידים בלייבען חסידים, מיין זיידע האט געטראגען די פּעקלעך ביי אייער זיידן, און איך וועל טראגן אייער פּעקל!¹⁸ [תנו לי את החבילה, אני אשא אותה, חסידים נשארים חסידים, סבי נשא את החבילות אצל סבכם, ואני אשא את החבילה שלכם].

לקחתי את השק מידו ואומר: אייער זיידע איז א חסיד, האט ער זוכה געווען טראגן מיין זיידעס פּעקלעך ווהיין מיין זיידע איז געגאנגען, איר ווילט טראגען דעם פּעקל איך זאל גיין ח"ו ווהיין איר ווילט, גיין, דאס קאן ניט זיין. אין אייער וועג וועל איך ניט גיין. אמת, חסידים בלייבען חסידים [סבכם הוא חסיד וזכה לשאת חבילות סבי להיכן שסבי הלך, אתם רוצים לשאת את החבילה שאני אלך ח"ו, לאן שאתם רוצים, לא, זה לא יכול להיות, בדרך שלכם לא אלך. אם כי האמת היא שחסידים נשארים חסידים]. ואקח את תרמילי ואתנהו על יד השומר כבתחלה ואנשק את מזוזת הבית ואצא עם חברת המלויים המזויגים, מלפני, מימיני, משמאלי ומאחורי.

עודני הולך בשליבות הבית, ואשמע קול בני ביתי יחיו מתחננים: תנו לנו ללכת ללוות את בני, בעלי, אבינו, עד החצר, עד המרפבה, ואפנה לאחורי ואראה והנה איש חיל מזין עוצר בעדם מלכת, ואקרא בקול אל הפקיד לולב, מדוע אינם נותנים להם ללכת ללוגני, האם יש לכם רשות על זה.

קולי הבטוח ודברי הברורים עשו עליו רושם חזק, ויפקוד על האיש חיל כי ילך לו, ויתן לבני הבית יחיו, ללכת, והולכים אנחנו פלנו יחדיו, עד כי יכולתי לדבר עם חתני רש"ג שייחיה דברים אחרים.

ובחצר הפל שקט, אין איש, זולת אנשי ביתי יחיו, ופלגת השומרים ופקידיהם נחמנסאהו ולולב.

פה, אומר נחמנסאהו, עליכם להפירד איש מרעהו, כי אנכי לא אתן אתכם לצאת לרחוב. ופה עליכם לנשק איש את רעהו עם כל הנימוסים של בעלי ספירות הגבוהות. פה דבר בשחוק נוקם.

לא נאה – פניתי לנחמנסאהו – לאיש פקיד בעל משרה גבוה הדורש חתימת תעודה כי בקוריו וחפושיו נעשים בנימוס ובזהירות הכבוד, לאיש אשר כזה לא נאה לעצור בעד בני בית התפצים ללוות את היקר להם.

הלכו – ענה נחמנסאהו בחרי אף – כנראה עוד אין אתם יכולים להתרגל עם המצב כי אסיר אתם, ועליכם להשמע לפקודת המפקד אתכם.

מי המפקד? – שאלתי – ומה היא הפקודה? רואים אתם ברור כי בכל חזק דבריכם, לא תפילו עלי חרדה,

בבקשה, כי תמלאו רצון בני ביתי יחיו!

כְּרַגַע הַלֶּךְ הַצִּידָה, וְאֲנַחְנוּ כְּלָנוּ יִצְאָנוּ אֶל הַרְחֹב, הַמְרַפְּכָה עִמָּדָה סְבוּכָה עִם אֲנָשֵׁי חֵיל מְזוּיָיִנִים, וּבְהַמְרַפְּכָה יֵשֵׁב אִישׁ אֶחָד כְּנֶרְאָה מְכוּבָד, אִישׁ כֶּכֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה וְתוֹאָרוֹ כֶּכֶן מְדִינָה אַחֲרָת, מַעֲטָף כְּבִגְדֵי נֹסֵעַ, לְכֵן כְּשֶׁלֶּג, עֵינָיו מְפִיקוֹת בְּהִלָּה נֹרְאָה, וְאִימָה חוֹפֶפֶת עַל פְּנָיו, וּלְמוֹלוֹ יוֹשֵׁב אִישׁ חֵיל מְזִין הַשׁוֹמֵר אוֹתוֹ.

בְּצֵאתִי אֶל הַרְחֹב, מִבֶּט עֵינֵי נָפֵל עַל הַשְּׁעוֹן הַגְּדוֹל הַתְּלוּי בַּחֲלוֹן בֵּית מִסְחָר הַשְּׁעוֹנִים מַעֲבָר לְרְחֹב נֶגֶד מְעוֹנֵי, הַצִּיפֵּעַרְבֵּלֶאֱט הַלְּכֵן כְּפָנֵי בְּנֵי בֵּיתִי יְחִיו, וְצִיּוֹנֵי מִסְפָּר הַשְּׁעוֹת הַשְּׁחוּרִים כְּעוֹרֵב, וְהִרְאָה הַזְּמַן עֲשָׂרִים מִינוּטִין עַל שְׁעָה הַשְּׁלִישִׁית בַּקֶּר.

בְּמִשָּׁף הַשְּׁתֵי שְׁעוֹת וְעֶשֶׂר מִינוּטִין הַלְּלוּ, כְּמָה צֶעַר וְיִסּוּרִים, פֶּחַד וּמִוְרָא סְבָלוֹ בְּנֵי בֵּיתִי יְחִיו, וּבְגִלָּל מָה, בְּגִלָּל עֲלִילַת שָׂא, בְּגִלָּל מַלְשִׁינוֹת, בְּגִלָּל הַחֲזָקָה הַיְהוּדוֹת, בְּגִלָּל הַחֲזָקָה הַתּוֹרָה.

רְגָעִים אֶחָדִים עִמָּדָנוּ כְּלָנוּ יַחְדָּיו, וּבְעִזָּרְתוֹ שָׁל אֶחָד מִבְּנֵי הַשְּׁמִירָה עֲלִיתִי עַל הַמְרַפְּכָה, יֵשֵׁבְתִי עַל הַמְקוֹם אֲשֶׁר הָרָאוּ לִי. וּלְמוֹלֵי בְּתוֹר יוֹשֵׁב, יֵשֵׁב לְוָלֵב – כִּי נַחְמָנְסָאֵהֵן יֵשֵׁב עִם מוֹכִיל הַעֲגָלָה – וְרַק קָנָה רוֹכָה בְּיָדוֹ, כְּטַח כֵּן הוּא חֵק בֵּית הָאֲסוּרִים.

זְאִיט גְּזוּנֵט – קְרָאתִי, אוֹן שְׁטָאָרְק בֵּי זִיף, אוֹן דְּעַר אוֹיְבְּעַרְשְׁטָעַר זָאל אוֹנֵז הַעֲלָפֵן בְּקָרוֹב זְעָהֵן זִיף גְּעוֹנְטְעַרְהֵיט [הָיוּ בְּרִיאִים – קְרָאתִי – וְחֻזְקִים וְהַשִּׁי'ת יַעֲזוֹר לָנוּ לְהַתְּרָאוֹת בְּקָרוֹב בְּבְרִיאוֹת]. וּבְכַרְגַּע זֵו הַסִּיעַ הֶרְכַּב אֶת הַמְרַפְּכָה וְנִסֵּעַ.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הר"י צ ~

בהכפר, אמנם הבית דירה קטנה שאצל הבית החיים לא יסתור ולא ימכור, והשי"ת יתן לו פרנסה טובה. יזהרנו על נתינת והפרשת מעשר, ויתן לו השי"ת ברכה מרובה. בשם.

[אמצע מ"ח תרפ"ב]

התמים מו"ה יחיאל מיכל שי

שלום וברכה

במענה על מכתבו מעשי"ק נצ"ב שנתקבל עתה, ע"ד שאלת ר' משה גארדאן מהאנאויץ, טוב יותר אשר ידור

נשמות ישראל מושרשים בעצמותו יתברך באופן נעלה יותר מאשר התורה
ממאמר שבת חול המועד סוכות ה'תשכ"ז

עניין י"א סממני הקטורת הוא כדי להפוך את הי"א אוריים לברוך
ממאמר שבת חול המועד סוכות ה'תשכ"ז

למה דוקא בסכות?

בשנה הראשונה לקבלת הנשיאות, בהתעודות חג הסכות תשי"ב, הסביר הרבי מדוע האשפזין באים דוקא בחג הסכות ולא בכל חג אחר:

המיוחד בחג הסכות שבו אנו יוצאים מהבית החוצה, לרחוב הקר, לספה. אנו לא עושים זאת בזמן הקיץ אלא דוקא כשמתחיל החורף. מדוע? פיון שאם נצא לספה, בקיץ או באביב, יחשבו שאנו עושים זאת להנאתנו. אך כאשר יהודי יוצא החוצה בזמן שלא נוח לו לעשות זאת, בקר, בלם מבינים שזה רק לשם קיום המצוה.

כך גם מבחינה רוחנית: יש מצב בו אור וחס הקדשה שוררים בעולם, אך מיהודי דורשים לפעל גם במצב ובסביבה של קר, להאיר ולחמם את הסביבה, על ידי הפצה של קדשה, תורה ומצוות.

כשמגיע סכות ויהודי מקבל את השליחות לצאת החוצה, יש לדאג שהוא לא יקפא בקר מבחינה רוחנית, אלא אדרבה, הוא יוכל להאיר ולחמם את הסביבה באור של קדשה. לכן מעניקים לו משמים כוח וסיוע מיוחד, בדמותן של נשמות האשפזין הבאות לסייע ליהודי להאיר את חשך העולם. מתחיל מהאורח הראשון, הלוא הוא אברהם אבינו - שהנחיל לכל ישראל את הכוח למסר את הנפש על קדושה, ולשמר על הקשר והחבור עם ה' גם במצבים קשים.

עם ירידת הדורות והתגברות החשך הרוחני בעולם, זכינו לגלוי תורת החסידות שמאירה את החשך. כך גם זכינו לגלוי הענין של האשפזין החסידיים, המסייעים לנו עוד יותר להאיר את חשך וקרירות העולם בחג הסכות.

(ע"פ תורת מנחם - התוועדויות תשי"ב, שיחה ליום ב' דחג הסכות. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

לא זו בלבד שמתבטלים הזדונות, אלא יתירה מזה, שהם עצמם נהפכים לזכויות
ממאמר שבת חול המועד סוכות ה'תשכ"ז

כאשר לאחרי הריחוק חוזרים ומתקרבים זה לזה, אזי השמחה היא הכי גדולה
ממאמר שבת חול המועד סוכות ה'תשכ"ז

קריאת התורה למנחת שבת קודש

שָׁמְרוּ אִמְרֹתַי וּבְרִיתִי וְנִצְרוּ: יִוְרוּ מִשְׁפָּטַי לְיַעֲקֹב וְתוֹרֹתַי לְיִשְׂרָאֵל יִשְׂמוּ קְטוֹרֵהּ בְּאֶפֶד וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחִי: א בְּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעָל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוֹ וּמִשְׁנָאֵיו מִן־יְקוּמוֹן: ס יִבְנִימֵן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁפֹן לְבַטַח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפוֹ שָׁבֵן: ז (יש-אל) י וּלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמְּגַד שָׁמַיִם מְפֹל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: ח וּמִמְּגַד תְּבוֹאֵת שֶׁמֶשׁ וּמִמְּגַד גֶּרֶשׁ יִרְחִים: ט וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי־קָדִם וּמִמְּגַד גְּבְעוֹת עוֹלָם: י וּמִמְּגַד אֲרֶץ וּמִלְאָה וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סְנֵה תְּבוֹאֵתָהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד גִּיּוֹר אַחִיו: יא בְּכוֹר שׁוֹרֹו הַדָּר לוֹ וְקַרְנֵי רֵאֵם קַרְנָיו בָּהֶם עַמִּים יִנְגַח יַחֲדוֹ אֶפְסֵי־אֲרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֲלָפֵי מְנַשֶּׁה: ס ע"כ במנחת שבת

לג וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מִהַר פְּאָרֶן וְאַתָּה מִרְבַּבַת קָדֵשׁ מִימֵינוֹ אִשׁ דַּת לָמוֹ: ג אֶף חֲבַב עַמִּים כָּל־קִדְשָׁיו בִּידֶךָ וְהֵם תָּפוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדְּבַרְתוֹךָ: ה תּוֹרָה צְוֶה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קַהֲלֵת יַעֲקֹב: ו וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְ בְּהַתְּאִסֵּף רֵאשֵׁי עָם יַחַד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל: ז יְחִי רְאוּבֵן וְאֶלְיָמֹת וַיְהִי מִתּוֹ מִסְפָּר: ס וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאַל־עֲמֹו תִּבְיָאֲנוּ יָדָיו רַב לוֹ וְעוֹר מִצְרָיו תִּהְיֶה: פ (לוי) ח וּלְלוֹנֵי אָמַר תִּמְיֹד וְאוֹרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר גִּסִּיתוֹ בְּמִסְפָּה תְּרִיבָהוּ עַל־מִי מְרִיבָה: ט האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת־אחיו לא הפיר ואת־בְּנֵי לא ידע פי

אגרות קודש

ב"ה, ו' תשרי, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו עם הפ"נ המוסגר בו, בו כותב שאין לו טעם בעמלו בהתלמידים שבהמוסד בו עובד כי איננו רואה תועלת ופעולה עליהם.

והנה בעניינים כמו אלו הרי ידוע מרז"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך ובפרט ע"פ המבואר בתניא פרק כ"ה, שיחוד זה (הנעשה ע"י פעולה טובה) למעלה הוא נצחי לעולם ועד, מובן שאין כוונתי שיתנפק בזה ח"ו כי צריך להביט על עצמו כבא כח נשיאינו הקי' בהמוסד בו נמצא להוציא יקר מזולל אף כי אין אתנו יודע אם יהי' זה במילואו או רק הכנה או עוד פחות מזה, וכיון שנתנו לו שליחות זו בזמן זה ובמקום זה בודאי ניתנו לו הכחות למלאות השליחות אף אם אולי תתמהמה הראי' בעיני בשר סוף הדבר לבוא...

בברכת חתימה וגמר חתימה טובה.

לוח זמנים לשבוע חג הסוכות - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
19:04	18:09	18:54	19:01	18:28	18:35	13:01	13:03	10:32	10:32	09:30	09:29	08:57	08:56	06:34	06:30	באר שבע (ק)
19:03	17:58	18:53	19:01	18:30	18:38	13:00	13:02	10:31	10:31	09:29	09:29	08:55	08:54	06:33	06:29	חיפה (ק)
19:02	17:52	18:52	19:00	18:31	18:38	12:59	13:01	10:30	10:30	09:28	09:28	08:55	08:54	06:32	06:28	ירושלים (ק)
19:04	18:07	18:54	19:02	18:28	18:36	13:01	13:03	10:32	10:32	09:30	09:29	08:57	08:56	06:34	06:30	תל אביב (ק)
19:23	18:21	19:10	19:22	18:37	18:49	13:15	13:17	10:47	10:45	09:46	09:43	09:02	08:59	06:52	06:43	אוסטרליה, וינה (ק)
19:02	18:04	18:51	18:46	18:24	18:19	12:41	12:43	10:07	10:11	09:02	09:08	08:25	08:31	05:58	06:08	אוסטרליה, מלבורן (ח)
19:24	18:24	19:12	19:24	18:40	18:52	13:17	13:20	10:49	10:48	09:48	09:45	09:06	09:03	06:54	06:46	אוקראינה, אודסה (ק)
18:57	17:55	18:44	18:56	18:11	18:23	12:49	12:51	10:21	10:19	09:20	09:17	08:37	08:33	06:26	06:18	אוקראינה, דניינץ' (ק)
19:08	18:06	18:55	19:08	18:22	18:35	13:00	13:02	10:32	10:31	09:31	09:28	08:47	08:44	06:37	06:29	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:35	18:31	19:21	19:34	18:47	19:00	13:25	13:28	10:58	10:56	09:57	09:53	09:11	09:07	07:03	06:54	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
19:27	18:23	19:14	19:27	18:39	18:53	13:18	13:20	10:50	10:49	09:50	09:46	09:04	09:00	06:56	06:47	אוקראינה, קייב (ק)
18:45	17:52	18:35	18:42	18:11	18:17	12:43	12:45	10:13	10:14	09:11	09:11	08:40	08:40	06:14	06:12	אהוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
19:50	18:50	19:38	19:49	19:08	19:20	13:43	13:46	11:15	11:14	10:14	10:12	09:33	09:30	07:20	07:12	איטליה, מילאנו (ק)
18:38	17:50	18:29	18:31	18:07	18:09	12:34	12:36	10:03	10:05	09:00	09:02	08:32	08:34	06:01	06:03	אקוודור, קיטו (ח)
19:33	18:37	19:23	19:18	18:57	18:52	13:15	13:16	10:40	10:44	09:36	09:41	09:01	09:06	06:32	06:41	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:31	19:31	20:20	20:13	19:50	19:44	14:06	14:08	11:31	11:36	10:26	10:32	09:47	09:54	07:21	07:31	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:30	18:34	19:19	19:29	18:51	19:01	13:26	13:29	10:58	10:57	09:57	09:55	09:19	09:18	07:01	06:56	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:20	18:23	19:09	19:19	18:40	18:50	13:16	13:18	10:47	10:47	09:46	09:44	09:08	09:06	06:51	06:45	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:21	18:24	19:09	19:19	18:40	18:50	13:16	13:19	10:48	10:47	09:47	09:45	09:09	09:06	06:52	06:46	ארה"ב, גרסי סטי (ק)
19:57	18:59	19:45	19:56	19:16	19:26	13:52	13:54	11:24	11:23	10:23	10:21	09:44	09:41	07:28	07:21	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:44	18:51	19:34	19:41	19:09	19:16	13:41	13:44	11:12	11:12	10:11	10:10	09:38	09:37	07:14	07:11	ארה"ב, הווסטון (ק)
19:15	18:21	19:04	19:13	18:38	18:46	13:12	13:14	10:43	10:43	09:42	09:41	09:07	09:06	06:46	06:41	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:43	18:52	19:33	19:40	19:09	19:15	13:41	13:43	11:11	11:12	10:10	10:09	09:38	09:38	07:13	07:10	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:16	18:19	19:05	19:15	18:36	18:46	13:12	13:14	10:43	10:43	09:42	09:40	09:04	09:01	06:47	06:41	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:44	18:48	19:33	19:43	19:04	19:14	13:40	13:42	11:11	11:11	10:10	10:08	09:32	09:30	07:15	07:09	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:15	18:18	19:04	19:14	18:34	18:45	13:10	13:13	10:42	10:41	09:41	09:39	09:02	09:00	06:46	06:40	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:02	18:11	18:53	18:52	18:29	18:29	12:53	12:55	10:20	10:23	09:17	09:21	08:47	08:51	06:16	06:21	ברזיל, לה-פס (ח)
20:12	19:07	19:58	20:12	19:23	19:37	14:02	14:05	11:35	11:33	10:34	10:30	09:47	09:43	07:41	07:31	בלגיה, אמסטרדם (ק)
20:12	19:08	19:58	20:12	19:24	19:37	14:03	14:05	11:35	11:33	10:34	10:31	09:48	09:44	07:41	07:31	בלגיה, בריסל (ק)
18:39	17:47	18:30	18:27	18:10	18:08	12:27	12:29	09:54	09:57	08:51	08:55	08:19	08:23	05:48	05:54	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:27	17:35	18:17	18:15	17:53	17:51	12:15	12:17	09:42	09:45	08:39	08:43	08:07	08:12	05:37	05:43	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:30	18:28	19:16	19:30	18:43	18:56	13:20	13:23	10:53	10:51	09:52	09:49	09:05	09:01	06:59	06:49	בריטניה, לונדון (ק)
19:40	18:36	19:26	19:40	18:49	19:03	13:29	13:31	11:02	10:59	10:01	09:57	09:12	09:07	07:08	06:58	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:37	18:31	19:23	19:37	18:48	19:02	13:27	13:29	10:59	10:57	09:59	09:55	09:10	09:06	07:05	06:55	גרמניה, ברלין (ק)
19:55	18:51	19:41	19:54	19:07	19:20	13:45	13:48	11:18	11:16	10:17	10:14	09:31	09:27	07:23	07:14	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:41	17:48	18:31	18:29	18:13	18:11	12:28	12:30	09:55	09:58	08:51	08:55	08:19	08:23	05:48	05:55	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:01	18:11	18:51	18:57	18:28	18:33	12:59	13:01	10:29	10:30	09:27	09:27	08:57	08:57	06:29	06:28	הודו, מומבאי (ח)
18:57	18:07	18:48	18:53	18:24	18:30	12:55	12:57	10:25	10:26	09:23	09:23	08:53	08:53	06:25	06:24	הודו, פונה (ח)
19:11	18:10	18:59	19:11	18:26	18:38	13:04	13:06	10:36	10:34	09:35	09:32	08:52	08:48	06:41	06:32	הונגריה, בודפשט (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:55	05:49	08:51	08:49	08:12	08:10	12:20	12:23	09:52	09:51	17:45	17:55	18:14	18:24	17:28	18:25
יוון, אתונה (ק)	07:19	07:14	10:15	10:14	09:39	09:37	13:45	13:47	11:16	11:16	19:10	19:20	19:38	19:48	18:54	19:49
מלדובו, קייטיב (ק)	07:01	06:53	09:56	09:53	09:13	09:10	13:25	13:27	10:57	10:55	18:47	18:59	19:32	19:32	18:31	19:32
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:26	06:25	09:24	09:24	08:54	08:54	12:56	12:58	10:26	10:27	18:25	18:30	18:48	18:54	18:08	18:57
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	05:51	06:03	09:09	09:09	08:19	08:26	12:50	12:51	10:09	10:14	18:44	18:37	19:17	19:09	18:25	19:29
נפאל, קטמנדו (ח)	05:56	05:53	08:53	08:52	08:20	08:20	12:24	12:26	09:54	09:55	17:52	17:59	18:16	18:23	17:35	18:26
סין, בייג'ינג (ח)	06:09	06:03	09:04	09:03	08:27	08:25	12:34	12:37	10:06	10:05	18:09	18:09	18:28	18:38	17:41	18:39
סנגפור, סינגפור (ח)	06:52	06:54	09:51	09:53	09:23	09:25	13:25	13:27	10:54	10:56	19:00	19:00	19:20	19:22	18:40	19:28
פולין, ורשא (ק)	06:35	06:25	09:28	09:24	08:40	08:36	12:56	12:58	10:29	10:27	18:31	18:31	18:52	19:07	18:01	19:07
פרו, לימה (ח)	05:53	05:57	08:56	08:56	08:24	08:27	12:31	12:31	09:56	09:59	18:04	18:04	18:27	18:27	17:46	18:36
צרפת, ליון (ק)	07:37	07:30	10:29	10:29	09:50	09:47	14:03	14:03	11:33	11:31	19:35	19:35	19:55	20:07	19:07	20:07
צרפת, פריז (ק)	07:48	07:39	10:39	10:39	09:58	09:54	14:13	14:13	11:43	11:41	19:47	19:47	20:06	20:19	19:17	20:19
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:44	05:45	08:45	08:45	08:15	08:16	12:19	12:19	09:46	09:47	17:51	17:51	18:14	18:14	17:31	18:19
קנדה, טורונטו (ק)	07:14	07:07	10:06	10:06	09:28	09:26	13:40	13:40	11:09	11:08	19:14	19:14	19:31	19:42	18:44	19:43
קנדה, מונטריאול (ק)	06:43	06:43	09:43	09:43	09:04	09:01	13:16	13:16	10:46	10:45	18:49	18:49	19:08	19:20	18:21	19:20
קפריסין, לניקה (ק)	06:39	06:35	09:34	09:34	09:00	08:59	13:06	13:08	10:37	10:36	18:40	18:40	19:07	19:07	18:15	19:09
רוסיה, לובאוויטש (ח)	06:56	06:45	09:44	09:44	08:57	08:52	13:16	13:19	10:49	10:47	18:51	18:51	19:14	19:29	18:20	19:29
רוסיה, מוסקבה (ח)	06:30	06:18	09:17	09:17	08:30	08:24	12:52	12:52	10:23	10:20	18:28	18:28	19:04	19:04	17:53	19:03
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:18	06:10	09:09	09:09	08:30	08:26	12:44	12:44	10:13	10:12	18:16	18:16	18:48	18:48	17:48	18:49
שווייץ, ציריך (ק)	07:15	07:15	10:14	10:14	09:34	09:31	13:48	13:48	11:18	11:17	19:25	19:25	19:53	19:53	18:52	19:53
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:07	06:07	09:07	09:07	08:37	08:38	12:41	12:41	10:08	10:09	18:13	18:13	18:36	18:36	17:52	18:41

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות ליום הכיפורים

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.
 תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה אחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם הַכִּיפּוּרִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנָהּ הַזֶּה:

סדר הדלקת נרות לחג הסוכות בארץ ובחו"ל

מצווה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה . . . אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך . . . ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל . . . להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחו"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

ליל א' של חג הסוכות שחל בשבת קודש

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על-ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

יש להדליק לפני כניסת החג (השבת) "נר נשמה" (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני (בחו"ל) של חג הסוכות. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחו"ל - ליל שני של חג הסוכות

לאחר צאת הכוכבים ולפני כל ההכנות שעושים עבור היום השני, כולל ההכנה להדלקה והדלקת נרות החג, מברכים:

בְּרוּךְ הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

זמן הדלקת הנרות וכן הדלקה לצורך דברים אחרים - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני חג הסוכות. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותנמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org
בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כחניינים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב